OVIDIU BÎRLEA

Antologie de Proză Populară Epică

★

OVIDIU BÎRLEA

ANTOLOGIE DE PROZĂ POPULARĂ EPICĂ

★

EDIȚII CRITICE DE FOLCLOR – GENURI

EDITURA PENTRU LITERATURĂ · 1966

PREFAȚĂ

Materialul din această antologie provine în întregime din arhiva Institutului de etnografie şi folclor (A.I.F.) şi a fost cules între 1950—1962 (nr. 16 a fost inserat ulterior) prin înregistrarea pe bandă de magnetofon (mg) între 1951—1962 şi într-o mică măsură la început (1950) pe cilindri de fonograf (fg). Culegerea poveştilor s-a efectuat în cadrul sectorului literar de către Al. Amzulescu, C. Bărbulescu, T. Brill, S. Golopenţia, D. Truţă şi O.B. aşa cum se arată de altfel la sfîrşitul fiecărei naraţiuni. Cîteva legende au fost culese de către folcloriştii muzicologi C. Prichici şi C. Zamfir în cadrul cercetărilor monografice din Moldova de Nord şi Năsăud. Cele 4 melodii din contextul poveştilor au fost notate sumar de către Em. Comişel. Înregistrarea pe fonograf şi magnetofon a fost făcută de către tehnicienii Gh. Abălaşei (1950—1955), care a construit după un sistem propriu un magnetofon cu arc alimentat de baterii cu ajutorul căruia s-au imprimat poveştile în 1951—1955, apoi de către P. Suslănescu (1956), C. Breasna (1961—1962) şi ing. M. Pîrvănescu (1961—1962).

Gesturile şi mimica au fost consemnate în timpul înregistrării de către subsemnatul printr-un procedeu semistenografic, fiind trecute apoi sub formă de note în textul transcris de pe bandă. De asemenea, toate transcrierile — exceptînd cele din Muscel — au fost revăzute de mine fără ca prin aceasta să se urmărească uniformizarea completă a modului de interpretare a fonetismelor regionale.

Ţelul antologiei e de a face cunoscute poveştile noastre în forma lor autentică şi ea se adresează celor cu o pregătire filologică universitară, în primul rînd cercetătorilor, cadrelor didactice folclorişti şi studenţilor de la facultăţile de filologie, în nădejdea că va umple o lacună deseori resimţită în acest domeniu. Cititorii trebuie să ţină seama că aceste naraţiuni au o existenţă orală, fiind create pentru a fi auzite,

iar nu citite, şi că ele pierd mult — mai cu seamă pentru cei mai puţin avizaţi în materie de oralitate folclorică — prin transpunerea lor în haina scrisului. Ca atare, se recomandă a fi citite cu un ochi acustic, în măsura în care acest lucru e cu putinţă. Selectarea materialului s-a făcut în primul rînd după criteriul estetic, povestitorii cei mai talentaţi — Iancu Duroi, Gheorghe Rădoiaş, Vasile Şora, Luca Vinca, Gheorghe Zlotar — fiind reprezentaţi printr-un număr mult mai mare de variante. Dat fiind ţelul ei ştiinţific, ne-am străduit ca antologia să fie mai reprezentativă, prin cuprinderea tuturor tipurilor caracteristice de povestitori din toate zonele cercetate pînă acum. În unele cazuri, s-a ţinut seama şi de caracterul inedit al unor tipuri de poveşti şi acestea ar merita să constituie singure un volum într-o formă accesibilă şi cercetătorilor de peste hotare. Pentru a ilustra în chip mulţumitor şi problema fixităţii acestor naraţiuni în proză, am redat multe variante paralele, culese de la acelaşi povestitor după un interval ce variază de la o lună (I. Duroi) pînă la 2—4 ani (L. Vinca, G. Zlotar). Pentru ca exemplele să fie elocvente, am ales numai variantele provenite de la cei mai talentaţi povestitori şi cu o rutină îndelungată. Pentru a arăta diferenţa considerabilă dintre o naraţiune spusă liber, curgător şi alta povestită cu întreruperi şi pauze pentru a putea fi scrisă, am redat şi trei naraţiuni (nr. 61, 62, 97) culese de la acelaşi povestitor, după dictat (coloana stîngă), apoi prin înregistrări la magnetofon (coloana dreaptă). Cu aceeaşi intenţie de a ajuta cititorul să-şi formeze o idee sumară despre fixitatea naraţiunilor în proză şi în procesul circulaţiei de la un ins la altul, am redat şi două tipuri în cîte două variante *(Povestea balaurului — Miia Ion, Peana de Vultur — Vulturul rănit)*, cea de a doua variantă fiind învăţată de la cel care a povestit-o pe cea dintîi.

În notele de la sfîrşitul tipurilor, am căutat să arăt aria de răspîndire de la noi, precum şi frecvenţa indicată de numărul variantelor cunoscute pînă acuma, folosindu-mă de fişele catalogului poveştilor noastre la care lucrează un colectiv al sectorului literar şi care va fi gata în curînd, pentru a fi publicat într-o limbă de largă circulaţie ştiinţifică.

Deoarece lucrarea de faţă e o antologie, nu o monografie, nu am indicat şi sursele variantelor, însemnînd doar provinciile istorice în care

tipul e atestat în ordinea numerică a variantelor, precum şi numărul total al acestora. Cei care eventual ar fi preocupaţi de cercetarea monografică a unui tip pot consulta — pînă la publicarea catalogului amintit — catalogul lui A. Schullerus: *Verzeichnis der rumänischen Märchen...* (deşi catalogul sectorului literar arată o creştere de 2—4 ori — uneori şi mai mare — a numărului variantelor cunoscute azi) şi bibliografia corespunzătoare din ultimul catalog internaţional — redactat din păcate cu atîtea neglijenţe, cum se vede şi din notele antologiei — a lui St. Thompson: *The Types of the folktale*; Helsinki, 1961.

Pentru a ţine în curent pe cititorii noştri cu stadiul cercetărilor în acest domeniu, am redat în note şi ultimele concluzii referitoare la originea şi răspîndirea unor tipuri studiate monografic — în măsura în care ne-au fost accesibile — aproape toate nedepăşind stadiul de ipoteză.

Dacă antologia se străduieşte să prezinte poveştile populare contemporane într-o formă cît mai autentică, una din condiţii este fără îndoială respectarea veşmîntului fonetic regional: a pune pe un povestitor moldovean, maramureşean, crişean etc. să vorbească în limba literară ar fi o siluire anacronică care nu şi-ar avea motivare decît într-o publicaţie cu caracter didactic şi de largă circulaţie. Ţinînd seamă de dificultăţile de tipar şi de prea puţina familiarizare a cititorilor — cu excepţia dialectologilor — cu scrierea fonetică, cît şi de faptul că transcrierea noastră fonetică e sumară, am folosit un număr minim de semne diacritice cu intenţia de a reda rostirile regionale care sînt caracteristice anumitor ţinuturi, azi puternic influenţate de limba literară, după cum se poate vedea şi din desele inconsecvenţe ale povestitorilor. Prin semnul pus deasupra (ń, ŕ) sau în dreapta literelor (t′, d′, k′, g′, apoi m′, l′, p′ etc) am redat consoanele muiate în grad diferit, potrivit specificului graiului respectiv. Prin c dedesubtul vocalelor (mę, bę, sǫre, grǫpă̆) am redat vocalele deschise, iar prin semnul . pe cele închise (tinẹ, čẹię etc). Sunetele *ć*, *ğ* vor fi rostite ca *ci*, *gi* (cinci, gingie) din limba literară. Sunetul *ś* provenit din înmuierea lui *ć* are o pronunţare intermediară între *ci* şi *şi*, dar mai apropiat de acesta din urmă, pe cînd *ź* are o pronunţare intermediară între *ji* şi *zi*, fiind mai apropiat de cel dintîi; *â* e o vocală intermediară între *î* şi *ă*. Caracteristice graiului bănăţean sînt sunetele *dź* şi *tś*, provenite cel mai adesea din muierea

lui *d'* şi *t'*, le-am redat în această formă din cauza dificultăţilor tipografice şi de dactilografiere a altor semne uzuale, mai cu seamă a lui *đ*. Din aceleaşi cauze, sunetul γ', provenit de obicei din înmuierea lui *v*, l-am redat prin *y'*. Fiindcă revenea prea des şi ar fi necesitat o mare cantitate de semne tipografice, am renunţat la semnul ͡ care indică semivocala din diftong sau triftong (i̯el, i̯eu̯) şi pentru a înlătura confuziile, am redat cu doi i formele corespunzătoare de genitiv-dativ sau de plural articulat, în celelalte cazuri, liniuţa dintre cuvinte indicînd contopirea celor două silabe. Cu toate acestea vor rămînea unele cazuri în care *u* final din diftongurile descendente (grîu, bou) sau cel scurt din graiul crişean şi oşean nu vor putea fi distinse din context dacă e vorba de forma articulată sau nearticulată. De asemenea, pentru a nu îngreuia peste măsură lectura, am căutat să redăm cuvîntul într-o formă cît mai apropiată de cea literară uzuală, scriind *k'iar*, *čeaţă*, *ğeam*, *d'eal* etc, iar nu *k'ar*, *čaţă*, *ğam*, *d'al*, deoarece vocala care e de prisos în atari diftongi nu alterează pronunţarea şi are marele avantaj că uşurează ghicirea corespondentului literar al cuvîntului cu care cititorul e atît de obişnuit.

Textele sînt redate autentic, aşa cum au fost povestite, doar cîteva paranteze au fost omise, arătîndu-se aceasta prin... Am omis — fără să mai indicăm aceasta — numai acele cuvinte, de obicei rostite greşit sau trunchiat, pe care nu mai încape îndoială că povestitorul le-a corectat imediat singur, rostind forma normală care a fost păstrată în textul dat la tipar. Se înţelege că punctuaţia ne aparţine, scopul ei fiind acela de a uşura lectura, năzuind să dea interpretarea cea mai plauzibilă nuanţărilor de sens pe care le-ar putea oferi unele fraze.

La sfîrşitul lucrării, am dat în chip mai sumar sau mai amplu, după importanţa lor, fişele biografice ale povestitorilor, insistînd asupra acelor date care sînt elocvente pentru mentalitatea şi preferinţele lor. Urmează un indice de localităţi şi repertoriu. De asemenea, am dat şi un rezumat al naraţiunilor în limba germană cu intenţia ca antologia să poată fi consultată şi în literatura străină de specialitate, unde sîntem atît de slab reprezentaţi. Traducerea rezumatelor a fost făcută de Anne Bretz. Existenţa unor atari rezumate ne-a dispensat — am socotit noi — de întocmirea unui indice de personaje şi obiecte. Glosarul se adresează în primul rînd nespecialiştilor.

În încheiere, nu putem să nu aducem mulţumiri şi pe această cale celor care le-au povestit cu prilejul neuitatelor întîlniri, mai cu seamă din timpul serilor, iar acelora dintre ei care îşi dorm somnul de veci, recunoştinţă postumă.

O. B.

INTRODUCERE *

I

Povestitul datează din cele mai îndepărtate timpuri. Chiar dacă mărturiile directe nu sînt prea vechi, se poate presupune că oamenii, de îndată ce au ieşit din faza sălbăticiei, au simţit nevoia să asculte istorisiri, relatări despre isprăvi reale sau presupuse a se fi întîmplat. Consemnările documentare menţionează că vestitul faraon Keops, iar mai tîrziu Alexandru cel Mare iubeau poveştile şi în clipele de răgaz cereau să li se istorisească atari naraţiuni de origine populară. Mărturiile indirecte sînt însă mult mai vechi.

În vechea literatură din Babilonia, Asiria, Egipt, apoi Grecia şi Italia s-au păstrat o mulţime de naraţiuni care sînt mai mult sau mai puţin prelucrări cărturăreşti ale poveştilor populare care trebuie să fi circulat în acea vreme. Astfel, vestita epopee despre Ghilgameş, scrisă aproape de vreo cinci milenii, istoriseşte, între altele, lupta acestuia cu un taur monstruos, care se asemuie mult cu lupta voinicului din basme cu balaurul, apoi călătoria lui Ghilgameş în lumea morţilor, «tărîmul» celălalt. Aici se găseşte atestat întîiaşi dată motivul învierii unei fiinţe cu ajutorul ierbii învierii pe care eroul o fură de la un şarpe, aşa cum procedează şi eroul basmelor noastre care, de obicei, fură această iarbă miraculoasă de la o broască sau de la un arici. În povestea lui Etana, o pajură se luptă cu un şarpe şi, drept recunoştinţă pentru eroul care o ajută să omoare şarpele, pajura îl urcă pînă aproape de soare, în chip similar cu pajura basmelor noastre care scoate pe voinic de pe tărîmul subpămîntean.

În vechea literatură babiloniană se mai întîlneşte şi legenda despre potopul acvatic într-o formă foarte asemănătoare cu cea biblică şi cercetătorii sînt de părere că aceasta din urmă e împrumutată de la asiro-

babilonieni. Povestea lui Ahikar din literatura asiriană despre sfetnicul înțelept cruțat de la moarte și ascuns, care în cele din urmă salvează țara, nu e decît prototipul povestei despre Archirie și Anadan, prelucrată și la noi de către Anton Pann și care se regăsește apoi în variantele legendei despre țara fără bătrîni.

Egiptul antic ne-a transmis de asemenea cîteva narațiuni consemnate în papirusuri care au fost scrise, ca și cele babiloniene și asiriene, de către preoți. Cele mai importante pentru cercetătorul basmelor sînt povestea despre prințul fermecat și povestea celor doi frați. În cea dintîi, se istorisește cum feciorul de împărat este închis într-un turn ca să nu fie omorît de un șarpe, așa cum i se prezisese, întocmai cum sînt claustrate și în basmele noastre fiicele de împărat pentru a nu fi răpite de zmei. În cele din urmă, feciorul de împărat din Egipt se căsătorește cu fiica unui împărat care o juruise numai aceluia care va fi în stare să ajungă la casa ei subterană. Procedeul e frecvent și în basmele noastre, atît că fiica de împărat e așezată undeva sus, pe un stîlp înalt, pe un munte de sticlă etc.

Povestea celor doi frați, Anup și Batu, scrisă în anul 1250 î.e.n., are mai multe asemănări [1] *parțiale cu basmele europene. Motivul despre femeia adulteră respinsă care se răzbună mințind că cel solicitat ar fi încercat să o siluiască (cunoscut mai ales din episodul biblic despre Putifar și Iosif), motivul despre faraonul ce se îndrăgostește doar la văzul șuvițelor de păr, motivul despre semnele ce prevestesc moartea fratelui (în povestea egipteană marea ce spumegă, la noi picăturile de sînge de pe năframă), motivul despre soția trădătoare care își recunoaște după ochi întîiul soț metamorfozat și îi cere decapitarea, se regăsesc cu prisosință în mai multe basme contemporane. Chiar punerea inimii eroului într-un copac care îi asigură păstrarea vieții în această veche formă de dendrocopie nu e prea îndepărtată de intrarea lui Drăgan Cenușă din repertoriul nostru în nucul uriaș, unde viețuiește pe veci.*

De aproape un secol cercetătorii au văzut în povestea egipteană despre Anupu și Batu cea mai veche formă a unui prototip de basm care circulă, în tipuri schimbate pînă în zilele noastre. În realitate, după cum a arătat J. de Vries în lucrarea citată, nu poate fi vorba de un basm propriu-zis, ci de o legendă, de un mit legat de înscăunarea

faraonilor, căci altfel preoţii egipteni nu l-ar fi învrednicit cu cinstea de a-l consemna în papirusuri, poveştile de rînd fiind dispreţuite de aceştia. Foarte probabil povestea amintită avea o funcţie cultică, rituală în ceremoniile de urcare pe tron a faraonului contemporan, supoziţie întărită şi de tîlcurile semantice ale numelui faraonului şi ale celor doi fraţi din poveste. Doar despre povestea egipteană transmisă din sec. al V-lea î.e.n. de către Herodot Comoara lui Rampsinit *se poate spune cu certitudine că e cel mai vechi basm propriu-zis pe care îl cunoaştem pînă acum. Acesta s-a păstrat pînă în zilele noastre în numeroase variante despre doi tîlhari iscusiţi din care unul fură în cele mai grele condiţii, fără să poată fi prins, cu toate măsurile indicate de cel de al doilea, aflat în închisoarea împărătească, pentru a-şi redobîndi libertatea. Recentele variante de la noi culese în Moldova nordică localizează acţiunea în « Ţara Ieşilor ».*

În literatura Greciei antice s-au păstrat de asemenea o mulţime de motive epice, pe care scriitorii le-au inserat în operele lor după ce în prealabil le-au adus unele modificări. Ele abundă şi la Homer, unde — pentru a cita doar cîteva — întîlnim cunoscutul episod despre ciclopul Poliphem, călătoria lui Ulise în lumea subpămînteană a morţilor, sirenele, harpiile etc., iar în Iliada *calul sfătuitor al lui Achile, războiul dintre pitici şi cocori, motivul Bellerophon (Putifar) etc.*

De la A. Lang încoace, cercetătorii înclină să creadă că episodul Poliphem reproduce o poveste populară care ar fi deci mai veche şi care s-a păstrat pînă în zilele noastre ca basm propriu-zis, în care locul ciclopului îl iau de obicei uriaşii, zmeii sau dracii. Aceştia mai recurg şi la stratagema cu inelul grăitor, iar în varianta publicată de noi şi la butoiul cu bani care ţintuieşte loculului. Sfîrşitul nu e de legendă ca la Homer, ci de basm: eroul se întoarce acasă şi cu oile uriaşului orbit care au lîna de aur, îmbogăţind în chip fabulos pe noul stăpîn.

În mitologia greacă se întîlnesc de asemenea episoade şi motive care se regăsesc şi în basmele europene într-o formă mai mult sau mai puţin asemănătoare. Uciderea balaurului de către Teseu e asemănătoare cu cea din basmul popular (A. Th. 300). În legenda Argonauţilor, mama vitregă persecută cu aceeaşi răutate ca şi cea din basmul popular, Iason e ajutat în rezolvarea sarcinilor extraordinare de către tovarăşii năzdrăvani şi fac şi aici munci imposibile într-o singură noapte ca şi în

folclor, iar Medeea ajută fuga eroului prin obstacole create din ceea ce aruncă pe rînd, cu deosebire că ea azvîrle bucăţi din trupul copiilor, pe cînd eroii basmului popular aruncă doar obiecte cu proprietăţi miraculoase. Se mai întîlnesc de asemenea în literatura greacă scaune ce ţintuiesc locului, mese ce se umplu de bunătăţi la comandă, identificarea eroinei prin pantoful pierdut, banul ce se întoarce mereu la proprietarul său iniţial etc. Celebra culegere de fabule a lui Esop din veacul al V-lea î.e.n., în cea mai mare parte a ei e o prelucrare de basme despre animale, de obîrşie populară, străveche. În îndelungata ei circulaţie, Esopia a ajuns la rîndul său să transmită repertoriilor diferitelor ţări un număr mai mare sau mai mic de naraţiuni.

În literatura latină, Metamorfozele lui Ovidiu conţin multe motive populare. În ansamblul ei, lucrarea aceasta se bazează pe legende folclorice puternic prelucrate de către poet.

Mai apropiat de lumea basmelor e romanul lui Apuleius Măgarul de aur din secolul al II-lea e.n. Aci se găseşte cunoscutul episod despre Cupido şi Psyche, cea pedepsită de Venus să peregrineze mult şi prin grele încercări pînă îşi va regăsi iubitul, poveste care are asemănări izbitoare cu tipul popular cunoscut şi din opera lui I. Creangă (Povestea porcului, A. Th. 425). Într-o vreme, s-a crezut că basmul popular derivă din romanul lui Apuleius, dar cercetările mai noi au arătat că prototipul folcloric e cel mai vechi şi a fost prelucrat de către scriitorul latin. De asemenea, legendele creştine despre Sf. Gheorghe, omorîtoru balaurului, aşa cum îl prezintă şi iconografia, au la bază povestea populară despre omorîrea balaurului care nu dă apă decît pentru cap de om.

O dată cu evoluţia culturii clasei dominante şi cu dezvoltarea literaturii clasice culte, povestea populară este lăsată numai pe seama maselor analfabete şi a copiilor. Sînt destul de numeroase mărturiile din scrierile clasice care vorbesc cu oarecare dispreţ despre aceste « fabulae aniles » — poveşti băbeşti — şi chiar condamnă atari « vanas vulgi fabulas » pe care nu e nimerit să le mai asculte un om cultivat. Şi în lumea antică se desăvîrşise procesul de diferenţiere şi de izgonire a basmului din sfera cultă, care a reînceput în cultura europeană de la Renaştere încoace, făcînd progrese vizibile în ultima sută de ani, mai cu seamă în secolul nostru.

★

Atestările documentare din patria noastră sînt tîrzii şi sporadice. Doar prin scrierile cronicarilor, cu toate că s-au ferit să scrie « basne » şi « scornituri », răzbat frînturi de legende. Între altele, ni s-a păstrat legenda descălecării Moldovei prin urmărirea unui zimbru de către Dragoş vînătorul, apoi legenda despre împăratul tatăl nelegitim ce dăruieşte mamei lui Ioan Corvin un inel prin care acesta să poată fi recunoscut. Legenda este mai tîrziu adaptată şi la Mihai Viteazu. [2]

Grigore Ureche relatează apoi cum în lupta de la Codrii Cosminului, Sf. Dumitru l-ar fi ajutat pe Ştefan cel Mare ca să iasă biruitor: « zic unii să să fi arătat lui Ştefan-vodă la acest războiu sfîntul mucenicu Dimitrie, călare şi într-armatu ca un viteazu, fiindu-i întru ajutoriu şi dînd vîlhă oştii lui, ci este de a şi crédérea, de vreme ce au zidit biserică » [3].

Prima culegere de legende poate fi socotită O samă de cuvinte *a lui Ion Neculce. Cronicarul moldovean şi-a dat seama că aceste naraţiuni transmise prin circulaţia orală nu au valoarea documentară a mărturiei scrise, de aci acea rezervă a îndrăgostitului de adevărul istoric. « Deci cine va ceti şi le va crede, bine va fi, iară cine nu le va crede, iară va fi bine; cine precum îi va fi voia, aşa va face. »* [4]

Aceste mărturii firave confirmă existenţa sigură a naraţiunilor folclorice şi la protipendada feudală, cu toate că ele ajung să fie depreciate de către boierii învăţaţi în căutare de surse istorice pentru a scrie cronica ţării lor. Masele populare s-au desfătat însă, în trecut ca şi azi, la auzul acestor poveşti, au preţuit pe cei ce povesteau cu talent şi şi-au împletit activitatea de toate zilele cu ascultarea unor atari naraţiuni, din care o bună parte cu o vechime multimilenară.

Mărturiile despre povestit din trecutul îndepărtat şi de la o seamă de popoare primitive arată că naraţiunile, îndeosebi cele cu caracter legendar, au avut un rol cultic, superstiţios sau religios. Potrivit unor concepţii arhaice, povestitul avea şi o funcţie sacră prin care se obţineau anumite realizări. El era propice dacă se desfăşura în anumite condiţiuni prestabilite de tradiţie şi, dimpotrivă, aducător de rele sau chiar provocator de calamităţi dacă se spuneau poveşti în timpurile şi locurile oprite.

Urme de ale rolului superstiţios al povestitului s-au păstrat şi la noi pînă în secolul nostru pe alocuri pe o arie în formă de insule. Astfel, prin ţinutul Dornelor şi sporadic pe valea Izei, iar înainte vreme şi prin Tătăruşii Sucevei şi prin Muscelul subcarpatic, după cum ne asigură învăţătorii folclorişti Al. Vasiliu [5] *şi C. Rădulescu-Codin* [6], *era credinţa că în locuinţele izolate — colibe de păstori, cabane de stînjenari — trebuia să se spună în fiecare seară cîte trei poveşti care alcătuiau un fel de horă împrejurul locuinţei şi împiedicau fiinţa vrăjmaşă să intre peste oameni: « Iera un običer', pe cînd ieram ieu băiẹt, c-o zîs aşẹ că să spui trei poveşt'i, c-apăi iele să prind de mînă şi să-nvîrt roată-mprejuru tîrlii aśeleia unde ieşti şi nu s-apropk'ie lucru śel rău acolo, poţi dorn'i. Aşẹ cred'ẹ. Unu spunea trei poveşti, fiecare-nt-o sară, cu rîndu. »* [7]

O amintire confuză despre această credinţă a fost consemnată şi la un povestitor din Rozavlea rn. Vişeu: « Spun'ẹ că dacă spui poveşti, nu s-apropie nimn'ic d'e t'in'e: Fata Pădurii, să spunẹ, da n-am văzut » [8].

Altă credinţă, atestată numai în Ţinutul Dornelor şi vag prin Maramureş, pretindea că ciobanul care va şti spune în fiecare seară cîte o poveste diferită de cînd se dau berbecii la oi şi pînă fată primul miel, « atunči a faće oaia on mn'el năzdrăvan — spun'ẹ bătrîn'ii — să poată şt'i tăt śe-ai să paţ » [9], *ca mioara din cunoscuta baladă.*

Din cîte ştim pînă acuma, credinţele amintite nu au mai fost consemnate la alte popoare din trecut şi de astăzi şi se pare că ar fi specific româneşti. Dacă se ţine seama că amîndouă părerile sînt strîns legate de păstorit, ipoteza pare mai plauzibilă şi ea ne confirmă şi pe această cale rolul important pe care l-a avut creşterea vitelor şi mai cu seamă oieritul în trecutul poporului romîn.

Ar fi o greşeală să se creadă că povestitul ar fi avut în trecut numai un rol cultic sau superstiţios. Chiar dacă nu se cunosc atestări documentare, este cert că povestitul a avut încă din cele mai vechi timpuri un rol artistic, dezbrăcat de orice funcţie cu caracter sincretic. S-au spus poveşti, în trecut ca şi azi, pentru a le gusta frumuseţea lor ca atare, pentru partea lor captivantă, de artă vie. Plăcerea — ca şi priceperea — estetică a povestitorilor şi a ascultătorilor a existat şi atunci cînd povestitul îndeplinea funcţii neartistice, şi poate că uneori chiar a preponderat.

Povestitul cu funcţie pur artistică se desfăşura în complexitatea activităţii economico-sociale a maselor populare. Uneori, el întovărăşea

munca atunci cînd aceasta, prin specificul ei, nu stingherea povestitul, alteori el se desfăşura în clipe de răgaz, ca o împodobire a timpului de odihnă. Ocaziile erau, în trecut ca şi azi, multiple, chiar dacă din al treilea deceniu al secolului nostru — după cum rezultă din atestările povestitorilor — povestitul nu mai are amploarea de odinioară.

Printre muncile care sînt prielnice povestitului se situează în primul rînd desfăcutul porumbului, toamna, în case sau în şuri, după ce recolta a fost strînsă. Seara, la lumina lămpilor sau a felinarelor, lîngă grămada de păpuşoi, povestitorii se încearcă pe rînd pînă tîrziu după miezul nopţii.

Se spuneau de asemenea multe poveşti în şezătorile de tors, care se desfăşurau mai cu seamă iarna. Aici, povestitul alterna în genere cu cîntatul sau chiar cu dansurile executate de cei mai tineri la sunetele unui fluier, pe alocuri chiar cedînd acestora locul. Se mai povesteşte şi la stînă, « vara cîn mulj oile, api spui cît'e-o poveste pînă mulj stîna tătă. Sara nu prę, că-i noapt'ea mn'ică vara » [10].

Prin Oaş se spun poveşti şi la sapa porumbului, între 2—3 inşi.

Se spun apoi poveşti, în clipele de răgaz, mai cu seamă la sfîrşitul zilei de muncă. Stînjenarii stînd în cabanele lor, în serile lungi de iarnă, sînt dornici să asculte istorisiri, iar cînd întîlnesc cîte unul cu un repertoriu mai bogat, îl răsplătesc chiar, dîndu-i tutun sau băutură (v. fişa lui Puţ Petru).

Pe alocuri — mai cu seamă în Bihor — se spun poveşti în timpul priveghiului. Din cercetări, rezultă că se preferă poveşti lungi, care să ţină încordată atenţia mai multă vreme şi timpul să treacă mai uşor, dar hazlii, cu scene ilariante, provocatoare de rîsete zgomotoase, încît priveghiul nu mai are nici o notă funebră, în afară de prezenţa mortului.

În cadrul întîlnirilor temporare de la moară, piuă etc., pînă li se termină partea dată în lucru, oamenii ascultă bucuroşi poveşti şi glume. Chiar în timpul călătoriilor, pe jos sau cu trenul, tovarăşii de drum obişnuiesc să-şi spună poveşti.

Dintre ocaziile de povestit exterioare satului, locul de frunte îl ocupă viaţa de soldat în cazărmi şi cantonamente. Seara, în dormitor mai cu seamă, se organizează adevărate întreceri de povestit sub supravegherea gradaţilor. Mediul de cazarmă a fost unul din transmiţătorii de seamă ai repertoriului de poveşti şi a înlesnit împrumuturi din regiuni îndepărtate, iar în cadrul fostei monarhii multinaţionale Austro-Ungaria, chiar

dintre diferitele naţionalităţi ale imperiului. Anumite basme — ca tipurile Ivan Turbincă (Cu cătana), Trei capre albe, Ianoş slugă la popa *etc. par a fi create în lumea cazărmilor, ca o descătuşare din viaţa posomorîtă şi grea pe care erau siliţi să o ducă în trecut soldaţii.*

Viaţa militară a mijlocit pe alocuri chiar transmiterea unor formule de verificare a atenţiei [11].

Şederea în închisori a prilejuit de asemenea un povestit asiduu şi primeniri de repertorii provenite din locuri diferite şi de la mari distanţe. Povestitorul Iancu Duroi din Bughea-de-Sus—Cîmpulung ştie cele mai multe poveşti din timpul recluziunii. Internarea în spitale este aşijderea folosită pentru ascultarea poveştilor spuse de cei mai însănătoşiţi.

În cadrul familiei se povesteşte mai rar decît se crede de către cei din mediul urban care au ascultat poveşti numai în atare prilej. În lumea satelor, şi copiii iau parte la întîlnirile adulţilor şi ascultă cu atenţie sporită poveştile. Doar pe alocuri, bunicii, mai rar părinţii, obişnuiesc să povestească celor mai mici cu intenţia de a-i adormi mai repede sau de a-i face să şadă cuminţi. Cercetările au arătat că acolo unde povestitul se practică numai în familie, fenomenul este în fază de destrămare şi repertoriul este alimentat aproape numai de cărţile de poveşti.

Unele specii sînt povestite şi în anumite situaţii speciale, conforme cu specificul acestora. Legendele se spun atunci cînd discuţia generală se opreşte asupra unui fenomen care suscită în chip deosebit atenţia ascultătorilor. Snoavele se spun şi atunci cînd cineva se află într-o situaţie similară cu cea satirizată în acestea: povestitorul constată asemănarea dintre cazul individual şi cel tipizat în snoava pe care uneori o povesteşte, alteori doar o aminteşte, dacă e convins că ea e cunoscută de cel vizat.

Asemuirea dintre cazurile particulare din viaţa obişnuită şi dintre cele tipizate se face în genere după conţinut, dar de multe ori asocierea se bazează pe criterii de altă natură, neaşteptate chiar, acţionînd în genere după legile contaminării din lirica populară. Ilustrative din acest punct de vedere ni se par asocierile pe care le face povestitorul Gheorghe Rădoiaş din Bătrîni—Teleajen, între snoave şi situaţiile sau elementele similare din realitatea cotidiană.

Din cele patrusprezece snoave despre care îşi amintea că le povestea mai des, fiind rechemate în memorie de similitudinea situaţiei, nouă

snoave se asociau în chip firesc după conținut. De pildă, snoava Cu tutunu *era prilej de admonestare la stînă a ciobanilor fumători: « le spuneam la băieți: — Măi, lăsați tutunu, uite așa, așa, că pă tutun diavolu l-a înfințat». Alte patru snoave erau rechemate în memorie după unele detalii similare, deși contextul era total diferit. Astfel, snoava* Spuma de mare *era reamintită la stînă în timpul mulsului: « băieți dă pă la stînă ziče mereu: — A venit ăla cu spuma? Că, știi, cîn mulje, să fače spumă. » De asemenea,* Popa și barda: *« pi la stînă scoteam cîte-un tăčiune și zičeam: — Na, bagă asta-n sîn, cum o băgat dascălu barda-n-roșită în desaği».*

Alteori, asocierea era menită să înviorezе somnoroșii mahmuri: « dimineața, băieții la stînă — li se părea că ie de noapte cînd îi sculam — io-te luna, uitați-vă la lună, cum s-a uitat țiganu cînd i-a murit băiatu» (snoava Țiganii și luna*). În schimb, snoavele care nu trezeau nici o asemănare cu împrejurările vieții cotidiene erau rar povestite. Povestitorul își amintește despre snoava* Cu cuiu-n casă *că o povestea « nu kiar des, că n-aveam nevoie de ea, ie cam simplă, nu să lega dă nimica ».*

În genere, rostul poveștilor e acela de a alunga oboseala și somnul: « că strîj numa

Čiont și vasalie
Șî n'imn'ic să nu mai sie!

— strîj cîn văz că adoarme omu, șî odată să trezęșt'e » [12]. *Ele sînt cu atît mai căutate, cu cît cei adunați trebuie să lucreze — sau să vegheze —, biruind somnul și sînt povestite ca atare « să nu le fie somn cît stau, și care lucră-n casă, să poată lucra, d'e torc femeile »* [13]. *Cei mai mulți cred însă că se spun povești « să mai treacă timpu; ca să mai treacă d'in vreme... că nu poz durmi tătă noapt'ea »* [14].

Unii s-au ridicat pînă la înțelegerea rostului didactic și educativ al poveștilor. Pentru unii cu mentalitate arhaică, poveștile ar fi un fel de introducere în misterele lumii înconjurătoare, instrumente de popularizare a cunoștințelor: « sînt care nu ie introduș în lume, să mai gîndește și iel cum iera odată » [15]. *Mai mult chiar, aceste povești sînt menite să ofere norme de viață, precepte de urmat. « Să mai spune ca pentru idee de ǫmen'i prăpăd'iț ca ąșt'ia să nu mai urmeze lucrurile rele »* [16]. *« Povestele să spune că copiii care sîn mai d'ešt'epț trağe esențialu:*

— dacă merği p-o cale bună, ai găsî bin'e, dac-ai făcu rău — căutăm un fel d'e educaţie, şî copilu, četin o poveste, să-nvaţă să čitească mai bine, o atracţie, aşa cred ieu.» [17]

Poveştile au în sfîrşit un rol artistic de descătuşare sufletească. Unii povestitori au izbutit să dea o caracterizare neaşteptat de plastică, relevînd funcţia de «catharsis» al acestor naraţiuni: «O dăsfačere de inimă aşa, mai uiţ dă ăle rele, mai rîz cu tovarăşu care t'e nimereşti» [18], *«că mai rîd'e omu d'e hăle năcazuri»* [19], *«Cîn n'e cură sudorile pă faţă, mai uităm şî d'e osten'eală, şî d'e foame», preciza Ilona Sînziana în fişa biografică. Poveştile se învaţă în copilărie mai cu seamă, apoi în adolescenţă, atunci cînd memoria este deosebit de receptivă. În privinţa aceasta, mărturiile povestitorilor sînt unanime, după cum se poate vedea la datele despre provenienţă şi circulaţie şi la fişele biografice. Cu rare excepţii, toate poveştile pe care le cunosc sînt învăţate în copilărie. Deseori, povestitorii au accentuat că la maturitate şi bătrîneţe nu mai sînt în stare să memoreze vreo naraţiune, cu excepţia unora: Gh. Zlotar, N. Poanta-Pocăitu, etc. I. Duroi din Bughea-de-Sus—Muscel, afirmînd că toate cele aproape 40 de poveşti le ştie din copilărie, sublinia: «Da acu să-m spuie altu cît mi-ar spune,... nu mai intră în cap dă loc»* [20].

Din atestările povestitorilor anchetaţi, rezultă că în majoritatea covîrşitoare a cazurilor au reţinut naraţiunile auzite — chiar cele lungi — după o singură ascultare. La prima vedere, s-ar părea că atari afirmaţii ar trebui cîntărite cu rezervă, dar numeroasele mărturisiri cunoscute la anchetarea acestui aspect nu mai lasă nici o urmă de îndoială. Unii au şi conturat contrastul dintre învăţarea orală şi cea din citit. I. Micudă din Cîndeşti—Muscel mărturisea semnificativ: «dîn carte am învăţat, da nu le-am prins» [21], *în timp ce N. Micudă din satul vecin Albeşti—Muscel, numai de 20 de ani şi obişnuit să citească mult de la exploatările forestiere, memoriza relativ mai uşor din lectură decît omonimul său: «dac-o čiteam de două ori, o spuneam la perfecţie, da dac-o ascult o dată, o prindeam, da la čitit nu»* [22]. *P. Zmaranda din Bughea-de-Sus—Muscel îşi amintea: «îm spunea bunicu meu şî nu-m luam capu dă lîngă iel pînă mi-o spunea, şî dimineaţa o ştiam, dacă-i capu bun»* [23].

Folcloristul W. Anderson a contestat cu vehemenţă părerea că povestitorii pot învăţa o naraţiune, fie chiar scurtă, după o singură ascultare şi a încercat să stabilească, în cadrul legii de aşa zisă autoperfecţionare [23*],

două modalităţi de transmitere orală a materialului folcloric, inclusiv poveştile, care ar explica stabilitatea neobişnuită a acestora, mai cu seamă a celor lungi : a) fiecare povestitor a auzit basmul, snoava, legenda etc, de obicei nu o dată, ci de mai multe ori ; b) de obicei, fiecare povestitor a auzit nu de la o singură persoană, ci de la un şir întreg de persoane, în mai multe versiuni. Pentru verificarea acestor aserţiuni, prof. W. Anderson şi alţii au făcut cîteva experienţe cu studenţi şi elevi care au confirmat legea amintită [24]. Materialul românesc contrazice această constatare, atît în ceea ce priveşte modul cum s-a făcut experienţa, cît şi elaborarea principiilor teoretice. Din cercetările noastre rezultă că bunii povestitori au în genere o memorie remarcabilă, care înregistrează cu fidelitate în copilărie, nu mai tîrziu. Nu trebuie uitat nici faptul că memorizarea poveştilor se face pe cale orală, adică de către oameni obişnuiţi, versaţi să reţină prin auz într-un mod mult mai temeinic decît prin citit. Dar dacă la povestitorii populari primează memoria auditivă, la studenţii anchetaţi se poate afirma cu certitudine că predomina memoria vizuală. Faptul are o importanţă mult mai mare decît s-ar părea la prima vedere, fiindcă numai memoria auditivă poate explica de ce unii cîntăreţi şi povestitori populari de la noi şi de aiurea — Petrea Creţul Şolcanul, Marin Dorcea dintre cîntăreţii de balade, apoi Ilona Sinziana, Puţ Petru dintre povestitori, alături de povestitoarea fraţilor Grimm, Katherina Viehmann, de la care aceştia au cules cele mai multe poveşti ale vol. II — au ajuns să reţină un număr impresionant de bucăţi [25].

Realitatea folclorică de la noi a arătat de asemenea că acuitatea şi fidelitatea memoriei sînt susţinute puternic de preferinţele povestitorilor. Nu este suficient ca un povestitor dotat cu o bună memorie să audă o naraţiune sau chiar o anumită specie pentru a le înregistra într-un chip cvasimecanic. Povestitorul Gh. Zlotar din Fundu Moldovei, deţinător a aproape 4o de basme fantastice — cele mai multe deosebit de lungi şi de complicate, care presupun o memorie remarcabilă — nu a învăţat nici o snoavă şi nici un basm despre animale, deşi a auzit nenumărate şi în repetate rînduri, fiindcă nu i-au plăcut. De asemenea, povestitorul I. Duroi din Bughea-de-Sus—Muscel, cunoscător a aproape 3o de basme fantastice, nu ştie snoave, pretextînd « că mi-e ruşine de lume » [26]. Dimpotrivă, Gh. Rădoiaş, din Bătrîni—Teleajen, cu un repertoriu de peste 50 de

snoave, nu cunoştea nici un basm fantastic: « nu ştiu cum s-a făcut că n-am putut să prinz ničiuna », nici chiar în copilărie, deoarece « dacă le-aş fi ştiut atunči, le-aş şti ş-acuma » [27]. *Exemplele — care s-ar putea înmulţi — demonstrează că trebuie să existe şi o anumită aderenţă, o afinitate pentru naraţiunile orale, sau pentru o anumită specie care să favorizeze imprimarea lor în memoria ascultătorilor. Ca atare, experienţa, ca să poată da rezultate elocvente, trebuie să nu iasă din cadrele vieţii folclorice, adică ar fi fost nimerit să fie aleşi copii şi adolescenţi ţărani dintre cei cu o memorie bună şi cu interes vădit pentru poveşti.*

Presupunerea că informatorii aud poveşti din mai multe surse, şi aceasta ar corecta greşelile şi devierile provenite de la cîte o sursă mai tulbure, după cum susţine prof. Anderson, nu e valabilă decît pentru acele naraţiuni care au o schemă identică, ceea ce chiar în repertoriul unui sat se întîlneşte numai uneori. Din culegerile de pînă acuma, se vede că în repertoriile săteşti de obicei variantele unui tip sînt destul de diferite, ceea ce provoacă uneori contraziceri între ascultători şi a dus la cimentarea conştiinţei printre povestitori, că o poveste « este în mai multe feluri ». Pe alocuri, îndeosebi în nordul ţării, unii povestitori — ca E. Fieraru din Dorna-Cîndreni, Gh. Zlotar din Fundu Moldovei, V. Condrat din Rozavlea — ştiau unele poveşti în cîte două versiuni care aveau comune doar unele episoade. Aceste cazuri sînt totuşi excepţionale, fiindcă în memoria povestitorilor procesul care se desfăşoară e cel de a uniformiza naraţiunile şi de a delimita versiunile pentru a nu reţine decît una singură, care se întipăreşte cît mai adînc.

Cercetătorii au constatat, în genere, că poveştile populare au, în ciuda formei libere, o stabilitate neobişnuită, după cum sublinia şi W. Anderson. Concluzia a fost scoasă din confruntarea naraţiunilor cu tipurile lor din repertoriile naţionale şi ea a fost verificată şi de culegerile noastre experimentale pe plan individual. De la cîţiva povestitori mai talentaţi am cules repertoriul parţial — în întregime numai la I. Duroi — de două ori după scurgerea unui interval de o lună sau 1—4 ani. Variantele obţinute arătau — cu puţine excepţii — că în memoria povestitorilor naraţiunea trăieşte într-o schemă stabilă, unele diferenţe constatate pe alocuri provin din deficienţe mnemotehnice, cînd povestitorul uită anumite motive, lasă anumite personaje neîntrebuinţate, omisiuni care nu impietează asupra desfăşurării generale a naraţiunii, deoarece cele care fac

acțiunea inteligibilă sînt reamintite de povestitor prin formula: uitasem-să vă spun că... Alte deosebiri denotă însă o atitudine creatoare din partea povestitorului, contribuția puterii lui de improvizare, de amalgamare a episoade diferite după anumite legi ale contaminării în care și arbitrarul deține un rol principal.

Ceea ce explică relativa stabilitate a poveștilor este faptul că povestitorul spune o variantă în mai multe rînduri în decursul anilor și acest exercițiu îndelungat contribuie la fixarea schemei epice, la cristalizarea ei în memoria informatorilor. Dincolo de această schemă, povestitorul își fixează prin narări repetate chiar unele mijloace stilistice, unele întorsături, unele dialoguri și formule, încît procesul general de șlefuire acționează și pe plan individual, în echilibru cu celălalt proces de variere. Mărturisirea povestitorului Gh. Rădoiaș este concludentă: « Io ști de če nu le-am uitat? Că băieți sara la stînă mă punea să le spun, ieu le-am repetat mereu ». [28]

Repertoriile povestitorilor sînt inegale ca întindere și componență. Povestitori cu repertorii mici — pînă la 20 de povești — se întîlnesc destul de des, aceștia alcătuind numărul mare al celor anchetați. În ciuda puținătății narațiunilor, întîlnim printre aceștia povestitori deosebi de talentați, ca Luca Vinca din Cerișor—Hunedoara, Cristea Seceleanu din Bughea-de-Sus—Muscel etc. Cei cu repertorii medii — 20-40 de narațiuni — sînt relativ mai rari și aceștia se recrutează dintre cei cu o memorie neobișnuită, avidă de povești. Cei mai mulți dintre ei au și un talent narativ remarcabil, ca Gh. Zlotar din Fundu Moldovei V. Șora și Gh. Buha din Cresuia—Beiuș și I. Duroi din Bughea-de-Sus—Muscel. Cei cu repertorii mari sînt apariții rare, ca Gh. Rădoiaș, care a povestit 54 narațiuni, apoi povestitoarea Sînziana Ilona din Boșorod—Hațeg, care a știut 117 povești, din care ne-a mai putut povesti în 1951 doar 62, deoarece în urmă cu vreo zece ani trecuse la o sectă care îi interzicea cîntatul profan și povestitul. Repertoriul cel mai întins a fost înregistrat de la P. Puț din Desești—Sighet, care a povestit 85 de narațiuni la vîrsta de 77 ani.

De cele mai multe ori repertoriile povestitorilor sînt mixte, în sensul că ele cuprind mai multe specii epice, în care predomină cam în proporții egale basmele propriu-zise și snoavele. Povestitorii din această categorie au preferințe nedefinite din acest punct de vedere și aproape toți au

mărturisit ca Gh. Tupiță din Mara — Sighet « uor cum îm plac»[29], mai puțini ca Gh. Breanc din Cresuia — Beiuș: «cîn am fos tînăr, mi-o plăcu tǫt'e, amu nu-m plače n'ičiuna»[30]. Unii și-au canalizat preferințele către o singură specie, de fapt, sau către basme propriu-zise, sau către snoave. O parte au mărturisit că le plac basmele propriu-zise: «lunj îm plac mai mult, mai alegi čeva d'in iele»[31]. Alții — procentual mai numeroși — s-au declarat pentru snoave, «ačele mai mîndre poveșt'i»[32], fiindcă «fače să te mai distrezi oleacă, să-ți mai uiți de-un necaz»[33]. În unele cazuri, atari preferințe au avut consecințe cu caracter exclusivist asupra repertoriului, încît unii dintre ei — Gh. Zlotar, I. Duroi, Cr. Seceleanu — știau numai basme propriu-zise, în timp ce Gh. Rădoiaș aproape numai snoave (din cele 54 piese, doar două sînt basme, unul pur nuvelistic, altul cu elemente fantastice).

În genere, cartea cu narațiuni se bucură de un deosebit prestigiu în sînul colectivității, poate ca urmare a setei de învățătură care a mocnit printre mulți dintre cei care în condițiile vitrege din trecut nu s-au putut bucura de binefacerile ei. Cu toate acestea, unii dintre povestitori preferă narațiunile orale din repertoriile locale pentru vivacitatea lor, pentru însușirile stilistice ale oralității, care au fost aproape întotdeauna înlăturate de către scriitorii de povești. Ca atare, sînt mai frumoase, «alea d'in bătrîn'i, le toarnă bătrîn'ii! D'in cărț nu să potrivesc».[34]

Bărbații sînt cei mai numeroși și mai talentați povestitori. Unii dintre ei chiar cred că povestitul ar fi o îndeletnicire exclusiv masculină. «Femeile nu șt'iu niči una d'e fel», afirmă povestitorul maramureșean Gh. Chira, iar Cr. Seceleanu confirmă: «ničiodată n-am avut ocazia să aud o femeie să povestească»[35]

Povestitorii se recrutează cu precădere, iar cei talentați, exclusiv dintre maturi și bătrîni. Desigur că povestesc și copiii, unii dintre ei deținînd un număr impresionant de narațiuni, dar acestea în genere sînt îmbrăcate într-o formă mai săracă, uscată și neatrăgătoare, ei mărginindu-se să repete din memorie așa cum au auzit. Nici tinerii nu se remarcă printr-un talent narativ care să captiveze.

Dacă în celelalte genuri folclorice ucenicia necesită o perioadă mai scurtă, care uneori e chiar favorizată de o vîrstă mai fragedă, cum ar fi bunii dansatori, bunii instrumentiști sau chiar bunii cîntăreți, aici e

nevoie de o perioadă mai îndelungată de dezvoltare a talentului narativ. Forma liberă a narațiunilor, apoi nevoia de a avea o experiență competentă în a judeca situațiile pe care le oferă narațiunile — deci viața — impun un efort de mai lungă durată în stăpînirea mijloacelor stilistice narative și în strecurarea în narațiuni a dozei necesare de umanitarism care să le facă palpitante de viață și învățăminte. Nu trebuie deci să surprindă faptul că cei mai talentați povestitori — la noi și aiurea — se recrutează tocmai dintre cei mai săraci, care au avut o viață mai grea, apoi dintre cei care au avut o viață mai aventuroasă, prin care au putut cunoaște o mulțime de oameni și situații.

Talentul narativ se materializează mai vizibil în variantele poveștilor decît la genurile versificate. Dacă un cîntăreț popular nu reproduce niciodată un cîntec într-o formă total identică (adică inclusiv anacruzele, silabele de completare, repetarea unor versuri), cu atît mai mult povestitorul popular își dă frîu liber în realizarea de fiecare dată a formei narațiunilor. Cercetările cu caracter experimental care au urmărit înregistrarea repetată a aceleiași povești după un interval de timp de la același povestitor, din care unele sînt reproduse în această antologie, dovedesc fără tăgadă existența acestui fenomen, de altfel firesc și așteptat. A surprins chiar faptul că schema epică este, în genere, neașteptat de stabilă în condițiile oralității folclorice. Așa cum am arătat mai sus, se poate vorbi de o « neobișnuită stabilitate » a schemei epice a poveștilor populare. Există pe alocuri și abateri. Unele se datoresc deficiențelor mnemotehnice momentane ale povestitorilor care uită cîte un motiv sau chiar cîte un episod. De multe ori, însă, povestitorul intervine în chip conștient, creator și inserează anumite motive sau episoade care cîteodată nu modifică linia generală de desfășurare a schemei tipului, nici conținutul acestuia. În unele cazuri, povestitorul poate să « lungească » narațiunea prin noi motive sau episoade — poate să înmulțească numărul încercărilor, de pildă, a încăierărilor, să poarte personajul principal prin noi locuri — fără ca să fie modificate prin acestea nu numai culoarea conflictelor și deznodămîntul acțiunii, dar nici caracterele personajelor. Așa este episodul cu calul care îl aruncă pe Ianoș de trei ori în slava cerului, pentru că l-a lovit cu frîul în cap, din varianta Ianoș slugă la popa, *pe care Luca Vinca l-a transpus întocmai din* Harap Alb, *unde acesta își avea locul său organic, cu răzbunarea calului vero-*

similă, fiindcă a fost lovit de trei ori cînd a gustat din tava cu jăratec. Alteori, un motiv sau un episod este inserat — sau chiar inventat — tocmai pentru a ilustra noua interpretare a conținutului pe care i-o dă povestitorul. În basmul Cu cinci animale *a lui Gh. Zlotar din Fundu Moldovei se povestește cum la sfîrșit împăratul vrea să dea eroului cîrma împărăției și fiica de soție drept răsplată pentru isprăvile săvîrșite, conform șablonului tradițional. Dar eroul acceptă numai conducerea împărăției, refuză mîna fetei împăratului și se căsătorește cu « fata čę care o fos mai nacajîtâ d'intri tăt'e fet'ili ». Mai mult decît atît, eroul ajuns împărat se comportă cît mai democratic, ajutînd toată sărăcimea din împărăție. În fața acestei situații, familia împăratului pune la cale uciderea lui. Fiica împăratului află de la o babă în ce îi stau puterile și îl omoară. Animalele ajutătoare îl învie însă și omoară întreaga familie împărătească, apoi îl sfătuiesc pe noul împărat să-și aleagă cîrmuitori numai oameni săraci, ceea ce acesta și face, punînd la conducere alături de dînsul numai oameni « d'in pătura lui », cum specifică povestitorul. Nu mai încape îndoială că aci povestitorul, animat de spiritul revoluționar al ideologiei clasei muncitoare, a introdus un fragment din prefacerile revoluționare din patria noastră petrecute sub ochii lui. Pentru a putea oglindi noul din contemporaneitatea revoluționară, povestitorul a fost silit să adauge un episod nou prin care să arate nemulțumirile, uneltirile, apoi pedepsirea familiei împărătești, care nu se putea împăca cu noua stare de lucruri.*

De cele mai multe ori, eforturile povestitorului creator se îndreaptă asupra detaliilor. Narațiunile tradiționale sînt astfel plăsmuite, încît scheletul lor să se poată adapta împrejurărilor felurite din diferite epoci istorice sau din anumite regiuni ale pămîntului. Ideile și sentimentele sînt general omenești, materializate în personaje și situații simple și general valabile, dispuse într-o schemă care reține doar esențialul. Povestitorii talentați preiau această schemă și o împlinesc — uneori modificînd-o ușor — cu amănunte împrumutate contemporaneității lor, mentalității și preocupărilor lor, condițiilor locale etc. De obicei, ei « nuvelizează » basmele cele mai fantastice fără să simtă anacronicul.

Aceasta e partea vie, dar și caducă a narațiunilor prin care ele oglindesc, ca și alte producții artistice, aspectele contemporaneității potrivit specificului lor ca specie și o localizează pentru cîtăva vreme la

anumite împrejurări. Văduva care îşi deplînge fiii răpiţi de zmei se asemuie cu soţia povestitorului care mereu îşi boceşte fiul mort de timpuriu, trecerea peste un loc mocirlos a feciorului prost nu poate fi altfel decît cum o cunoaşte povestitorul în cutare parte a satului său, casa eroului sărac este aşezată la marginea satului, întocmai ca în satul povestitorului, pădurea din poveste are cam acelaşi contur cu cea prin care trece mereu povestitorul, eroul preţuieşte cîinele credincios ca şi povestitorul, pentru care acesta este un tovarăş nedespărţit, rîul mare nu poate fi decît tot un fel de Mureş familiar povestitorului etc.

Deseori, povestitorul intervine chiar în mobilurile psihologice ale personajelor. Schema epică prezintă doar profilul acţiunii în nuditatea ei, eroii acţionează ca împinşi de nişte resorturi mecanice nevăzute. Povestitorul talentat se complace să arunce dîre de lumină în lumea sufletească a personajelor şi să schiţeze gîndurile, părerile care îl determină să acţioneze în felul transmis de tradiţie. Tratarea este inegală şi acelaşi povestitor poate să împrumute — uneori la scurtă vreme — resorturi psihice diferite pentru aceeaşi acţiune a aceluiaşi personaj sau să lase unele în umbră şi să se ocupe numai de altele. Un exemplu concludent, ni-l oferă variantele paralele culese de la Luca Vinca din Cerişor—Hunedoara.

Din cercetările de pînă acum rezultă că numărul creatorilor de poveşti în înţelesul îngust al cuvîntului, care să fi creat pe de-a-ntregul naraţiuni, este foarte restrîns, fiind incomparabil mai rari decît la speciile versificate care au încă o frecvenţă vie.

Gh. Rădoiaş din Bătrîni—Teleajen afirmă că el a creat o snoavă, Moşu la Bucureşti, *în care a transpus situaţia lui de bătrîn de sub munte, mai puţin obişnuit cu codul manierelor citadine, care se vede lăsat singur de fiii săi ce şi-au făcut o situaţie în altă parte. Procesul de creaţie s-a desfăşurat destul de simplu. «Ştii cum? Mă tot gîndeam mereu la băieţi, că dac-ar fi pe lîngă mine, aş avea şî ieu un ajutor, şi am potriy'it-o aşa, pînă s-a legat vorbele una cu alta. În vo două zile.»* [36] *Snoava amintită e scurtă şi nu pune probleme complicate în urzirea intrigii şi desfăşurarea conflictului, ca atare şi procesul de creaţie trebuie să fie mai des întîlnit, aşa cum atestă de altfel şi numărul neobişnuit al snoavelor noastre. În basme, crearea de noi subiecte este mai anevoioasă. A fost descoperit un singur creator, Gh. Zlotar din Fundu*

Moldovei, care a plăsmuit în întregime patru basme fantastice lungi. În acestea, Gh. Zlotar a utilizat doar cîteva elemente din arsenalul tradițional, acțiunea ca atare, motivele, episoadele sînt pe de-a-ntregul noi, nu seamănă cu nimic din repertoriul tradițional. Se poate astfel vedea cum în « Constantin și Sevestica », publicată în această antologie, povestitorul a luat din celelalte narațiuni cunoscute pe Dumnezeu și Sf. Petru ca distribuitori de lucruri miraculoase, cum ar fi pîinea care nu se termină niciodată, ideea că animalele recunoscătoare cedează eroului cîte un pui, apoi comănacul ce te face nevăzut, paloşul care taie la comandă, apoi soldații care îndeplinesc orice poruncă. Restul, mai cu seamă acțiunea basmului, e creat de către povestitor. Basmele create de el nu au şlefuirea celor povestite îndelungat, rotunjite atît de tradiție, cît și de deasa repetare din copilărie pînă azi de către povestitor, sînt mai neînchegate ca desfăşurare epică şi mai cu seamă au o haină stilistică mai săracă, mai neartistică.

Cercetarea acestor poveşti recent plăsmuite arată că, în genere, procesul de creație nu diferă în esența lui de cel din epica cultă. Ca şi romancierul, creatorul de basme utilizează elemente şi procedee compoziționale şi stilistice din arsenalul făurit de înaintaşi — creatorul popular fiind din acest punct de vedere mai tributar tradiției — conformîndu-se, unul ca şi celălalt, legilor speciei respective. Ca şi romancierul, creatorul de poveşti introduce în noua plăsmuire concepțiile lui, credințele și preocupările lui şi ale contemporanilor, încît amîndouă creațiile pot sluji ca documente artistice ce oglindesc epoca în care au fost zămislite, cît şi nivelul şi preocupările creatorilor respectivi.

Raritatea creatorilor de poveşti se explică — pe lîngă lipsa cercetărilor care au rămas mult în urmă în acest domeniu — prin greutatea de a se conforma specificului genului, pe de altă parte prin tendința de dispariție iminentă a acestuia, cu excepția snoavelor. Creatorul unei poveşti trebuie să fie în stare să se ridice la atare generalizare care să permită narațiunii nou create să se potrivească unor epoci diferite şi unor regiuni mai îndepărtate. A făuri personaje cu astfel de caracter de largă valabilitate şi o acțiune simplă, dar închegată, este incomparabil mai greu decît a istorisi o anumită situație particulară, o întîmplare alcătuită numai din elemente efemere.

Cercetările au scos la iveală declinul poveştilor — cu excepția snoavelor şi anecdotelor — maturii nu le mai apreciază şi le lasă pe seama copiilor.

Desfăşurarea procesului este inegală, potrivit stadiului de evoluţie în care se află ţinuturile şi satele patriei noastre, apoi a mentalităţii purtătorilor de folclor. Pentru a înţelege mai bine acest fenomen de părăsire a poveştilor, trebuie arătate relaţiile dintre poveşti şi ascultători, poziţia acestora faţă de ele. Atestările consemnate la noi şi în alte ţări arată că oamenii cred că naraţiunile transmise de tradiţie sînt relatările unor fapte petrecute într-un trecut uneori greu de precizat. Ca atare, poveştile sînt veridice, relatează adevăruri de care nu trebuie să se îndoiască nimeni dintre ascultători. Cu cît nivelul acestora este mai arhaic, cu atît credinţa în veracitatea poveştilor este mai puternică. Poziţia aceasta se întîlneşte la orice produs epic, în proză sau versificat şi ea explică marea înflorire de odinioară a acestui gen şi declinul lui o dată cu evoluţia mentalităţii maselor populare din ţările europene.

În folclorul european se disting două categorii de naraţiuni, potrivit celor două atitudini referitoare la veracitatea acestora. Legenda — cu subspeciile ei, mitul, tradiţiile etc. — este, prin specificul ei, veridică, pretinde ascultătorilor încredere absolută în relatările ei. Celelalte specii — basmul despre animale, basmul fantastic, snoava — sînt verosimile, adică s-au putut întîmpla cîndva în trecut.

La noi, cercetările din ultimul deceniu au scos la iveală o gamă mai complexă de atitudini care s-ar putea grupa în trei categorii. Legenda face excepţie, deoarece ea, cînd nu mai e crezută, dispare sau se transformă în altă specie. Povestitorii cu o mentalitate mai arhaică, mai naivă, socotesc că toate poveştile s-au întîmplat cîndva în trecutul îndepărtat. « Tăt'e aşa or fost, n-ai put'e-alcătui atît'ea minčiun'i. »[37] « S-o-ntîmpla, da! D-apăi că oricînd, că dacă n-auzi, nu poţ să spui n'imn'ic; čęie če auz, o şî fost. » Chiar basmele despre animale « sigur că s-o-ntîmplat. »[38] Potrivit acestei concepţii, poveştile au fost la origine întîmplări care prin transmiterea orală au evoluat la acest gen. « S-o făcut poveşti după omu năcăjît... ieu nu cred că să fie poveşt'i să nu să fi-ntîmplat. Că pe timpuri lumea n-o fost aşa čivilizată, şi-atunč s-o putut întîmpla. »[39] « Čeva, čeva s-a-ntîmplat, da i-a pus iei coad'e. Dacă vă spun ieu če-am păţît, asta-i un fel d'e poveste. »[40] Unii îşi sprijină afirmaţia citînd cunoscutele versuri din formula introductivă. « Lumea zîče că d'e n-ar si, nu s-ar povesti, că-s ad'evărat'e, c-o rămas d'in moş-strămoş. Că vit'ej o fost, şt'im şî d'in istorie. Ęstea-s ad'evărat'e. Dac-o fos pă timpuri

n'ezdraven'i ş-o vorbit cu an'imalele, o fost cîn o vorbit an'imalele. Tăt'e o fos cu put'inţă. Aieşt'ia d'e az nu cred şî n'ič nu li s-arată n'imn'ic.»[41] *Alţii motivează verosimilitatea poveştilor prin diferenţele existente între lumea din trecutul îndepărtat şi cea de azi. « D'e fapt, ieu cred că nu a fost, da pă timpuri, cînd iera case rare, să mai întîmpla lucruri de estea.»*[42] *« Dar amu d'e cîtva timp nu spun'e d'e Omu nopţî, d'e Fata pădurii, tăt'e, s-o trecut »*[43] *— constată Şt. Hotea din Deseşti—Sighet.*

Cei din a doua categorie sînt sceptici, au îndoieli asupra verosimilităţii şi au o atitudine şovăielnică: « poat'e că s-o-ntîmplat cîndva, oarecînd şî oarecînd»[44]. *Unii restrîng verosimilitatea numai la basmele propriu-zise şi la snoave, afirmînd că basmele despre animale « ačele nu cred că-s ad'evărat'e », pe cînd basmele fantastice « alea o fost, c-o fost oamen'i care-o văzut, s-o luptat cu zmeii, fura fet'ele čele mai frumose »*[45]. *Cei mai mulţi însă socotesc verosimile numai snoavele. « Astea o h'i fost, astea cu drăčiile astea, alea să poate să h'i fost, s-aude din moş strămoş, o h'i fost vodată čeva — poate dă veacuri dă oameni, o h'i dă mii dă ani »*[46]. *Snoavele ar avea deci la bază întîmplări din trecut: « aia o putut fi, că s-o čiufulit unu pă altu, s-o demascat cum să spun'e, cu slujî, o-nčercat stăpînu să-ş bată joc, şî iel s-o d'eşt'eptat — e, să-m bat şî io joc — şî la urmă o-ajuns povęste »*[47].

Cei cu o mentalitate mai evoluată au ajuns să-şi dea seama că poveştile sînt simple ficţiuni, născocite cu scopul de a se întreţine oamenii în timpul liber. Bătrînul Al. Şerbescu din Bughea-de-Sus afirma categoric: « Ieu n-am crezut ničiodată; credea bătrînii care iera în bazmele astea, ieu n-am crezut decît în Dumnezeu »[48]. *Unii sînt convinşi că n-a crezut nimeni în cele narate în poveşti: « nu cred'e n'imen'ea, toată lumea ved'e că-z bazme d'e pierdut vremea, poat'e copiii eşt'ia mai miči mai cred c-aşa o fost. Nu, śe să crezi în minśun'i? N'iśodată n-o egzistat oamen'i care să creadă, kiar dacă n-o şt'iut cart'e. »*[49]

Cîţiva din această categorie admit totuşi că romanele populare ar conţine relatări veridice, cu caracter istoric. De pildă, Alexandria *« aia poa să zîc că aproape aş crede că ie aşa. Asta cred c-o fi adevărată, cu G'enoveva »*[50].

Cei care au ajuns la atari convingeri nu mai cultivă poveştile decît în cadrul familial, pentru copii. Singura specie care rămîne încă vie e snoava, cu subspecia ei anecdota. Mărturisirea povestitorului D. Bărboi din Bu-

ghea-de-Sus e concludentă, afirmînd că i-au plăcut « mai mult povestirile, dar ăstea cu zmei, cu împărați nu prea mi-a plăcut, spun drept. Da anecdotele care s-au spus, n-a trecut peste morală, astea mi-au plăcut », celelalte specii nu i-au mai plăcut « pentru că mi-am dat cu ideia că nu sunt čeva lucru care a fost, asta ie čeva, care, mai mul să ne treacă timpu, şî dim pričina asta » [51].

Urmarea a fost îngustarea ocaziilor de povestit pentru maturi, refugierea basmelor în odaia copiilor, secarea treptată a sursei orale şi înlocuirea ei cu cărțile de poveşti.

II

Termenul popular pentru legendă *e cel de* poveste, *folosit pretutindeni în țara noastră. În folcloristica noastră s-a adoptat cuvîntul* legendă, *care denumeşte aproape toate subspeciile ei, nu după puține şovăieli şi confuzii. P. Ispirescu îşi intitula culegerea de poveşti* Legendele sau basmele românilor *şi confuzia a dăinuit multă vreme. B. P. Hasdeu a încercat să încetățenească termenul* deceu, *prin care voia să desemneze această specie — mai cu seamă legenda etiologică —, dar cuvîntul nu s-a impus. Se mai întrebuințează termenii* mit *şi* tradiţii *cu mai multe înțelesuri, cum vom arăta mai jos.*

Legenda e o narațiune care caută să explice obîrşia unui fenomen, a unui aspect de detaliu chiar, sau să comenteze şi să comemoreze fapte şi figuri de seamă din trecutul maselor populare. Prin însăşi structura ei, legenda are o funcție didactică. Imboldul care a generat legenda a fost spiritul de curiozitate, setea de cunoaştere a lumii înconjurătoare cu toate tainele ei. Faptele au fost văzute de pe o poziție « ştiințifică » populară, de la nivelul omului necărturar la care imaginația şi sistemul magic de asociere a ținut locul gîndirii logice şi verificării experimentale. Legenda pretinde că relatează adevărul, şi ca atare ea se cere crezută fără şovăire. De îndată ce ascultătorii se îndoiesc de veracitatea ei, ea dispare sau se transformă în altă specie narativă. Fiindcă în ea primează intenția ştiințifică, legenda e mai puțin poetică decît celelalte specii epice; povestitorul e preocupat de miezul faptului, de dimensiunile lui impresionante, nu de maniera narativă, care de data aceasta e complet subor-

donată intenției de a contura fenomenul comentat cu cît mai multă claritate și evidență. Din cele mai vechi timpuri, omul simplu a fost atras în chip deosebit de aspectele neobișnuite ale fenomenelor, de ciudățeniile naturii, care îi ațîțau curiozitatea. Imaginația populară și-a închipuit aceste ciudățenii ca rezultate ale unor catastrofe. De aceea, în genere, legenda are un final tragic, uneori deosebit de impresionant, încheindu-se cu mențiunea caracteristică: « de atunci »... a rămas cutare aspect în forma lui de astăzi. Deoarece legenda tinde să explice, să dea informații despre anumite fapte petrecute în anumite părți și la anumite ființe, ea e aproape întotdeauna localizată, legată de anumite locuri, de anumite ființe sau specii etc. Chiar legendele migratorii, care au o putere de circulație aproape similară cu cea a celorlalte specii, înfățișează de fiecare dată faptele ca petrecîndu-se în cutare loc și la cutare ființe cunoscute povestitorilor din acea parte de lume.

Ceea ce caracterizează legenda e o anumită încordare care o străbate de la început pînă la sfîrșit. Ascultătorii simt că se întîmplă ceva neobișnuit, care ațîță curiozitatea și zguduie sufletul. Catastrofa finală e așteptată cu sufletul la gură. O undă de seriozitate gravă, deseori petrecută în tăcere, își pune pecetea ei caracteristică pe atmosfera care învăluie ascultătorii. De aceea, în mod curent, povestirea legendelor nu se succede în șir, ca la basme și snoave, ci în chip accidental, atunci cînd faptul comentat de legendă este adus prin cine știe ce asocieri în atenția grupului de oameni întruniți pentru alte scopuri decît ascultarea de legende. Această tensiune internă, prevestitoare de deznodăminte tragice, vine din îmbinarea ciudată dintre cele două lumi în care se desfășoară acțiunea, tărîmul nostru și tărîmul celălalt în care sălășluiesc ființele supranaturale. Trecerea de la un tărîm la celălalt se face prin forțarea ordinei existente, prin tulburarea legilor firești. Pătrunderea omului în lumea de dincolo sau ivirea ființelor supra sau subpămîntene printre oameni înseamnă neobișnuitul prevestitor de calamități. Omul simplu se simțea copleșit, zguduit de ciocnirea celor două ordini, moduri de existență, telurică și cea presupusă dincolo de aceasta. Interferența dintre cele două tărîmuri se întîmplă numai în chip excepțional, ca un fapt izolat ce nu se mai repeta sau față de care trebuiau respectate indicațiile care ar împiedeca repetarea lui. Neobișnuitul e caracteristica de căpetenie a faptelor relatate în legende. Pactul cu diavolul pentru o

viață de huzur, invitarea profanatorului de morminte de către mortul de pe celălalt tărîm la masa lui, răpirea flăcăului din horă de către zînele dansatoare neobosite, comorile lăsate de către hoți prin peșteri tainice și greu accesibile, care sînt păzite de șerpi sau alte ființe înspăimîntătoare, sînt lucruri nefirești, care se petrec în mod excepțional. Sufletul omenesc se simțea puternic zguduit, de cele mai multe ori neputincios în a le înlătura consecința nefastă și se pleca sub puterea forțelor presupuse mai tari care îi trezeau fiori de spaimă și sentimentul micimii lui omenești. De asemenea, personalitățile istorice au însușiri neobișnuite, absente la ceilalți muritori de rînd, sau acționează altfel decît arată normele curente și acestea explică mărimea lor în memoria populară. În genere, legenda e scurtă, alcătuită dintr-un singur episod, rareori e pluriepisodică și atunci e de obicei legendă-basm.

Ca vechime, se pare că legenda ar fi specia cea mai veche. Astăzi, cercetătorii sînt înclinați să socotească legenda ca specia primară din care, prin evoluție, s-a desprins basmul. Confuzia care s-a constatat la popoarele primitive sau pe un stadiu mai puțin evoluat între basm și legendă, ușurința cu care o legendă poate deveni simplă narațiune de ascultare, confirmă această ipoteză. Pe de altă parte, legenda e specia atestată istoricește din cele mai vechi timpuri, înaintea basmului și snoavei.

Inițial, legenda a avut o funcție cultică mult mai mare decît în epoca modernă. O parte însemnată a ceremonialului consta în relatarea isprăvilor zeului sau eroului venerat și rostul ei sacru explică de ce legenda s-a bucurat de timpuriu de atenția preoților, care au consemnat cîteva în scrierile antice. Mai tîrziu, s-au înmulțit și legendele cu funcție profană, didactică, destinate simplei ascultări din partea celor care erau dornici să cunoască minunățiile lumii.

Repertoriul nostru de legende este impresionant de mare. Fără a fi încă în măsură a face o evaluare exactă, se poate spune cu aproximație că numărul acestora s-ar ridica la vreo cinci mii de subiecte. Numărul acesta neobișnuit în comparație cu celelalte specii epice se explică prin prezența a o sumedenie de legende locale despre sate și elemente toponimice. Din această cauză, numărul variantelor este mult mai mic decît al basmelor și snoavelor caracterizate printr-o mare putere de circulație.

Tematica legendelor este neobişnuit de variată. Domeniul abordat se confundă cu însăşi întinderea şi complexitatea naturii şi, într-un anumit fel, legenda nu e decît un soi de carte cu multe file despre diferitele aspecte ale lumii fizice cu implicaţiile ei fantastice. De la originea universului pînă la explicarea întemeierii cutărui sat şi la pomenirea faptelor cutărui erou cu totul local, cîmpul de investigaţii stă deschis în faţa legendei în toată felurimea lui.

Legendele cosmologice caută să deslușească originea lumii, modul cum a fost plăsmuită de demiurgii preexistenţi. Se obişnuieşte a denumi aceste legende mituri, prin care se înţelege în mod curent legendele despre creaţie. Cuvîntul are multe implicaţii, cu sensuri felurite. În folcloristică, s-a mai înţeles prin mit legendele despre anumiţi zei şi eroi care făceau parte integrantă din ceremonialul de venerare a acestora. Alteori, cuvîntul mit a fost folosit pentru a desemna numai legendele despre fiinţele supranaturale care generează lumea, ansamblul acestora constituind aşa-zisele mitologii: egipteană, babiloniană, greacă, latină, scandinavică, indiană etc. Contrar aşteptărilor mitologilor latinişti de la noi — în primul rînd a Elenei Niculiţă Voronca — legendele noastre cosmologice nu par a avea nici un fel de legătură cu mitologia romană, fiind cele mai multe de provenienţă iraniană prin filieră bogomilică suddunăreană.

Potrivit acestei concepţii, lumea cu formele ei vii şi moarte e opera celor două forţe mereu antagonice, Dumnezeu şi diavolul. În urzeala acestor legende despre creaţie s-au păstrat şi cîteva concepţii străvechi: pămîntul e plăsmuit din ţărîna scoasă sub unghii din fundul apelor primare; pămîntul stă pe spinarea unor peşti şi din clătinarea acestora rezultă temutele cutremure de pămînt, credinţe întîlnite şi la alte popoare cu care nu am avut legături, ca indienii Americii de Nord.

De asemenea, se mai întîlnesc în legendele noastre cosmologice alte credinţe de factură populară: Dumnezeu a cerut sfatul ariciului prin intermediul albinei, cum să strîngă pămîntul care a rezultat mai larg decît bolta cerească, ceea ce s-a soldat cu binecuvîntarea albinei şi cu blestemarea ariciului etc.

Alte legende se referă la fiinţele supranaturale care ar popula pămîntul, lumea aeriană sau tărîmul subpămîntean. Ele ni-l prezintă pe dracul momitor de oameni pe care-i cumpără prin anumite pacte, ielele

văzduhului care se îndrăgostesc de flăcăii frumoşi pe care-i răpesc pentru a le dansa, zburătorul care intră pe coşul caselor ca să chinuiască fetele mari, Muma pădurii sau Fata pădurii, cu corpul acoperit de păr, care ia înfăţişarea drăguţelor ciobanilor pentru a-i putea răpi şi care se teme numai de Omul nopţii, vîrcolacii care sfîşie luna, însîngerînd-o etc.

Cele mai poetice sînt legendele despre floră. Ele vădesc puterea de înduioşare a sufletului popular şi mai cu seamă gingăşia cu care acesta a înconjurat lumea multicoloră şi înmiresmată a florilor şi copacilor.

O bună cunoaştere a caracteristicelor, şi mai cu seamă un neobişnuit spirit de observaţie îl arată şi legendele despre animale, despre geneza şi însuşirile lor ca specie. De obicei, animalele sînt cele cunoscute zonei temperate din ţara noastră, dar nu lipsesc nici animalele cu existenţă fantastică, ca inorogul, harpiile etc.

O altă categorie de legendă caută să explice geneza omului, însuşirile lui fiziologice şi psihice. Altele se referă la obîrşia diferitelor popoare sau la trăsăturile caracteristice ale acestora, la unele profesiuni pe care le îmbrăţişează oamenii din cele mai vechi timpuri.

Legendele religioase despre sfinţi sînt în genere de origine cărturărească şi au fost difuzate prin oamenii bisericii, fără să aibă răspîndirea şi frecvenţa celorlalte categorii de legende. De multe ori şi în aceste legende a intervenit spiritul creator al maselor populare cu modul său specific de a vedea lucrurile. Această intervenţie explică, între altele, dimensiunile ţărăneşti ale lumii hagiografice, adînca familiaritate dintre fiinţele sacre şi pămîntenii de rînd, care merge pînă la o convieţuire stranie şi în orice caz apocrifă, necanonică. De altfel, oamenii bisericii, pentru a cîştiga mai uşor masele populare, au împrumutat din plin elemente şi episoade din repertoriul folcloric, cum arată, între altele, legenda Sf. Gheorghe, în care omorîrea balaurului şi salvarea fetei de împărat a fost transpusă pe de-a-ntregul din basmul popular străvechi şi socotită una din minunile sfîntului.

Legendele istorice de la noi se referă la un număr restrîns de figuri. Miezul lor istoric nu e prea vechi — cu excepţia celor alimentate de cărturarii săteşti — deoarece, după cum au arătat cercetările folclorice, durata memoriei populare nu depăşeşte decît excepţional 5—6 generaţii, deci circa 150—200 de ani. Dincolo de această limită, amintirea faptelor

reale se şterge şi în locul lor apar de obicei fapte închipuite, sau faptul real îşi pierde orice coordonate de timp şi loc, devenind un loc comun, atribuit după voie unui personaj sau altuia. În genere, după scurgerea intervalului de timp limită, figura concretă a personalităţii istorice se şterge din memoria populară, parte din isprăvile lui fiind atribuite altor eroi preferaţi care au pierdut orice contur individual şi au devenit o plăsmuire cu calităţi hiperbolizate, capabilă să absoarbă o mulţime de isprăvi imaginare, care se grupează în aşa numitele cicluri. În Tradiţii istorice poporane *a lui S. Fl. Marian apar şi dacii, dar nu mai încape îndoială că amintirea acestora se datoreşte influenţei cărturăreşti, poate chiar intervenţiei culegătorului. Cele mai multe legende istorice se referă la Ştefan cel Mare şi Alexandru Ioan Cuza.*

Ştefan cel Mare a rămas atît de viu în memoria populară datorită biruinţelor strălucitoare împotriva invadatorilor turci şi tătari, prestigiului la care se ridicase Moldova în acea epocă, cît şi numeroaselor construcţii rămase de la el. Fără îndoială că această faimă a fost alimentată de centrele mînăstireşti, de cărturarii săteşti şi mai tîrziu de manualele şcolare. În felul acesta, tradiţia orală a fost vivificată şi chiar îmbogăţită cu naraţiuni de provenienţă cultă sau semicultă care dăinuie pînă în zilele noastre, cînd moldovenii atribuie marelui voievod întemeierea a o mulţime de sate [52].

Domnitorul Cuza a ajuns atît de popular datorită actului din 1864 de împroprietărire a clăcaşilor. Legendele populare îl înfăţişează om drept şi umanitar, părtinitor al maselor populare şi în conflict cu boierii, care nu voiau să renunţe la privilegiile lor feudale şi care în cele din urmă l-au silit să abdice.

Deosebit de numeroase sînt legendele toponimice, cu caracter geografic, care explică naşterea unor stînci izolate, a unor forme ciudate de relief, numirile unor munţi şi rîuri, apoi întemeierea unor cetăţi şi sate. Uneori, acestea din urmă sînt arătate a proveni din descendenţii unor hoţi care au fost siliţi să-şi ascundă comorile şi să treacă la viaţa obişnuită de gospodar, cu casă stabilă.

Ultima categorie de legende cuprinde naraţiunile despre anumite întîmplări cu caracter local din trecutul unor sate. Acestea au caracterul cel mai local dintre toate categoriile legendei şi în folcloristica noastră sînt denumite şi tradiţii.

Cercetările mai noi au arătat că legenda e în tendință de regres sensibil față de basm și mai cu seamă față de snoavă. Procesul crescînd de culturalizare a maselor le arată treptat netemeinicia etiologică. Firește că din punct de vedere științific, legendele sînt vădit depășite și ele nu aduc nici o zestre în tezaurul disciplinelor științifice. Ele sînt importante ca documente ale nivelului cultural al poporului din diferite perioade de timp. Dar dacă știința din ele e de mult depășită, moartă, impresionează naivitatea sinceră a mentalității populare. Ele sînt vii prin suflul poetic care le străbate. Într-adevăr, oamenii simpli au explorat lumea înconjurătoare cu ochi de poet. Pe lîngă neobișnuita putere de pătrundere în tainele universului, pe lîngă finețea simțului de observație, din legende răzbate o impresionantă sensibilitate la fenomenele naturii. În ele se răsfrîng licărirea misterioasă a astrelor îndepărtate, murmurul apelor, rezonanța stranie a picurilor din peșteri, înțelegerea blîndă a strigătelor animalelor, farmecul cîntecului și coloritul păsărilor, miresmele florilor, susurul vîntului pe la chiotorile clădirilor, decrepitudinea zidurilor ce se năruie căptușite de mușchi, înduioșarea pentru faptele mari ale unui trecut din care n-a mai rămas decît cenușa amintirilor. E o lume umanizată, vie, dotată cu un suflet care fuge dinaintea măsurătorilor, ecuațiilor și formulelor, lăsînd în urmă-i parfumul vetust de poezie.

★

Apropiată de legendă prin aceeași poziție față de conținutul ei stă povestirea. *Termenul vrea să denumească toate narațiunile despre fapte contemporane săvîrșite de către povestitori, sau la care aceștia au fost martori. Povestirile sînt creații ale povestitorilor, cu rare excepții auzite de la alții. Regional, terminologia este diversă:* întîmplare, *folosită cel mai adesea aproape în toată țara, apoi* patimă, pațîmă *prin sudul Ardealului,* pățilă *prin Maramureș,* pățanie *prin Moldova și Muntenia, mai rar* plîngere *(Maramureș). În chip excepțional, unii povestitori au pretins că se folosește și denumirea de* poveste [53].

Povestirea, ca și legenda, pretinde că relatează adevărul și se cere a fi crezută fără șovăire, cu atît mai mult, cu cît povestitorul este el însuși participant sau martor la cele întîmplate, sau cel puțin deține relatarea de la un alt martor demn de încredere.

La prima vedere s-ar părea că faptele narate în povestiri sînt toate veridice, că povestirea ar fi prin excelență specia realistă a prozei populare epice. În faptă, lucrurile nu stau tocmai așa, fiindcă de multe ori povestitorul, pe marginea întîmplării date, mai inventează anumite amănunte sau chiar scene, înflorește narațiunea pentru a atrage mai mult atenția asupra persoanei lui. Aceasta ar fi povestirea realistă, *care poate fi veridică pînă în amănunte sau numai în miezul faptului. Există apoi și* povestirea superstițioasă, *astăzi în vădit regres. Povestitorii pretind că au avut întîlniri cu diavolul, travestit de obicei în diferite animale de culoare neagră, cu anumite stafii, strigoi etc. Cu toate că povestitorii susțin cu toată tăria, folosind și jurămintele, că ceea ce povestesc nu sînt cîtuși de puțin invenții sau năluciri, nu mai încape îndoială că de la un anumit punct sceneria e fantastică. De altfel, atari întîmplări au loc numai noaptea, de predilecție la miezul ei, cînd umbrele și nălucirile prind consistență de ființe vii. Prin prezența fantasticului, povestirea superstițioasă se apropie mult de legendă, uneori fiind chiar greu de delimitat granița dintre ele. În genere, povestirea superstițioasă se deosebește de legenda despre ființe supranaturale prin faptul că însuși povestitorul este personajul care pretinde a se fi întîlnit cu ființele de consistență fantastică.*

Povestirea, creație contemporană a povestitorilor, are o existență efemeră, stingîndu-se o dată cu creatorii ei, dacă nu chiar mai devreme, exceptînd un număr restrîns care intră în tradiție, devenind legende, mai rar snoave. Din această cauză, ea este cea mai puțin artistică dintre toate speciile narațiunii în proză. Cele mai multe povestiri au doar o valoare documentară, prețioasă pentru cunoașterea psihologiei populare și a anumitor stări dintr-o perioadă dată. Dar atunci cînd povestitorul este deosebit de talentat, povestirile devin adevărate opere de artă. Verva, improvizația, amestecul umorului cu ironizarea de sine, cuvinte rare și suculente, captivează de la început pe ascultători.

Cele mai izbutite povestiri, care se par a fi și cele mai frecvente, sînt povestirile despre primul război mondial. Masele tîrîte în măcelul înfiorător, pentru pofte imperialiste, au fost martore la orori fără pereche. Unii s-au ales schilozi, fără vedere, povestind cu un dramatism reținut scena îngrozitoare despre trezirea la realitate. Ele dezvăluie putreziciunea morală a armatei în imperiul austro-ungar, unde plutonierii, pentru o

sumă mică, înlocuiau pe săracul trimis în refacere cu recrutul proaspăt sosit, lăsau la vatră oameni valizi în locul schiloditilor omonimi sau necinsteau soţiile celor mobilizaţi. Din toate se desprinde sila de război, ura împotriva cîrmuitorilor războinici şi dragostea plină de înţelegere umană pentru soldăţimea mînată dinapoi la măcelărire.

Alte povestiri din viaţa de toate zilele arată curajul oamenilor simpli care aţin calea fiarelor sălbatice puternice sau se încaieră cu monştri pentru salvarea avutului obştesc.

★

Basmul despre animale *nu are o denumire populară proprie, pretutindeni fiind desemnat cu termenul* poveste. *Basmul despre animale e o naraţiune cu caracter glumeţ sau satiric în care personajele sînt animale. Cîteodată, apare şi omul, dar acesta are un rol secundar, şters şi nu rareori e chiar subordonat animalelor. În unele dintre ele, rolul omului cîştigă importanţă mai mare şi acestea fac puntea de legătură dintre basmul despre animale şi basmul propriu-zis. În atari cazuri, clasificarea tipurilor e anevoioasă şi problema este de obicei elucidată în chip arbitrar* [54].

Denumirea este întrucîtva improprie, deoarece tot în această specie se includ şi basmele ai căror protagonişti nu mai sînt animale, ci plante sau chiar obiecte (v. Inul şi cămaşa, Acul şi barosul *ale lui I. Creangă).*

Deseori se face confuzie între basmul despre animale şi fabulă, deşi cele două specii, destul de înrudite de altfel, au trăsături distincte care înlătură această confundare. Basmul despre animale e o naraţiune în proză, de origine populară străveche, în care se relatează în mod veridic particularităţile animalelor. Resortul acţiunii e determinat de însuşirile specifice ale animalelor pe care conflictul le pune din plin în lumină. Aceste naraţiuni sînt rodul unei observaţii îndelungate din partea omului stăpînit încă de o concepţie animistă, care a ajuns să le cunoască în cele mai ascunse porniri. Ele au fost plăsmuite fără nici un fel de analogie conştientă cu domeniul uman, printr-o cîntărire obiectivă a datelor despre lumea animală. Ca atare, valoarea lor alegorică pentru caracterele şi relaţiile omeneşti este cu totul secundară. Fără îndoială că anumite impulsiuni şi porniri ale animalelor prezintă numeroase analogii

cu caracterologia umană: şiretenia vulpii, hotărîrile arbitrare ale lupului sau leului atotputernic, care arată că dreptatea e de partea celui mai tare, naivitatea şoarecelui de cîmp înghiţit de împăratul motan etc. Atari naraţiuni au putut oferi norme morale ascultătorilor, decît că această învăţătură este ulterioară actului de creaţie, nesubliniată şi neexprimată, doar subînţeleasă atunci cînd ascultătorii se pot ridica la o încercare de interpretare a naraţiunii. Fabula este mai nouă şi ea descinde ca specie din basmul despre animale. Ea este de origine cărturărească şi de cele mai multe ori e versificată. Specia s-a născut în perioadele de tiranie din antichitate cînd scriitorilor nu li se îngăduia să critice în mod deschis tarele societăţii, îndeosebi cele ale claselor dominante şi aceştia s-au văzut siliţi să recurgă la acest mod deghizat de exprimare. În fabulă, procesul de creaţie e de obicei invers decît la basmele despre animale : creatorul porneşte de la preceptul moral pe care vrea să-l plasticizeze, apoi caută protagoniştii care ar putea întruchipa cel mai verosimil însuşirile pozitive şi negative. Din această cauză, caracteristicile animalelor se află pe plan secundar şi de multe ori sînt chiar forţate, cu totul convenţionale. Cînd fabulistul este mai cu seamă lipsit de talent, se simte de departe că acţionează oameni travestiţi în chip stîngaci în animale. Fabula trăieşte din analogia cu psihologia defectelor umane. Funcţia ei e pronunţat satirică împotriva oamenilor, în timp ce rolul basmului despre animale este uşor satiric, mai degrabă de ironizare bonomă, cu intenţia de a provoca rîsetele şi voioşia ascultătorilor. El nu vizează îndreptarea relelor satirizate, fiindcă aceasta nu mai e de competenţă omenească, oricît de strînse ar fi legăturile dintre om şi animale.

Vechimea basmelor despre animale este considerabilă. Cercetătorii sînt înclinaţi să-l considere mai vechi decît basmul propriu-zis, dar posterior legendei şi să-i situeze geneza pe la începuturile culturii omeneşti. A. van Gennep, în lucrarea citată, opinează că basmul despre animale nu ar fi decît legenda despre totemul animal altfel interpretată de o minte mai evoluată. Din cercetările sale folclorice, la australieni mai cu seamă, a reţinut observaţia că există o strînsă înrudire între ele, că o naraţiune poate fi aci legendă totemică, aci basm despre animale. Ceea ce le distinge de la caz la caz, e poziţia povestitorului şi a ascultătorilor faţă de conţinutul acestora, gradul de credibilitate în veracitatea celor narate.

V. P. Anikin în lucrarea citată — mergînd pe urmele cercetătorului A. F. Anisimov — dă o rezolvare plauzibilă descendenței basmului despre animale din legendele totemice. În faza în care omul se temea de animalul totem, îl venera și se ferea să-l omoare sau să-i pricinuiască vreun rău, au circulat narațiuni despre acest animal totem în care faptele acestuia erau înfățișate cu venerație. Acestea nu erau altceva decît legende ce reflectau cultul totemic menite să propage credințele despre speța animală sacră presupusă a fi strămoșul acelui grup uman. Cînd oamenii au evoluat și și-au pierdut credința în provenirea lor din acest strămoș animal, ei au pus în circulație narațiuni în care aceste animale — odinioară venerate — erau ridiculizate, satirizate, arătate a fi mai slabe decît omul. Vechii idoli erau dărîmați: în locul calităților de odinioară, acum sînt scoase la iveală tocmai slăbiciunile, aspectele lor urîte, respingătoare. Aceste narațiuni noi cu caracter satiric erau menite să zdruncine și ultimele rămășițe de cult totemic din mințile mai înapoiate și să arate din plin ridicolul unei atari venerări animaliere. Anikin precizează că această trecere de la legenda totemică la basmul despre animale a avut loc în comuna primitivă, mai precis în perioada de trecere de la matriarhat la patriarhat.

Repertoriul nostru de basme despre animale cuprinde vreo 250 tipuri. El este mult mai sărac decît cel al popoarelor africane și asiatice și decît al celor din nordul Europei.

De asemenea, repertoriul ucrainean e mai întins decît al nostru cuprinzînd 314 tipuri[55]*, dar nu și cel maghiar, care are aproximativ 100 tipuri, basmele despre animale reprezentînd abia 3,5% din repertoriul poveștilor*[56]*, în timp ce repertoriul sîrbo-croat însumează abia vreo 40 de tipuri, așa cum rezultă din ultima ediție a catalogului internațional*[57]*. Nu putem să facem vreo referire și la ceilalți vecini suddunăreni, întrucît repertoriul bulgăresc, ca și cel albanez, a rămas prea puțin cercetat sau inaccesibil.*

Dacă repertoriul nostru de basme despre animale e relativ modest, trebuie remarcat în primul rînd faptul că peste jumătate din acestea nu se întîlnesc în catalogul internațional Aarne-Thompson din ultima ediție citată, care a fost substanțial îmbogățită. S-ar părea la prima vedere că acestea ne-ar aparține, ar fi specific românești. Dacă se ține seama însă că culegerile au fost făcute aproape întotdeauna în chip

amatoristic, fără să se urmărească sistematic și insistent epuizarea repertoriului de povești la povestitorii anchetați, precum și de faptul că repertoriul unor popoare — între care bulgarii și albanezii — a rămas în afara catalogului amintit, orice încercare de a socoti repertoriul atestat — deocamdată — numai la noi, ca specific românesc, trebuie părăsită. Se prea poate apoi ca o poveste care a fost creată de un popor de la care noi am împrumutat-o să fi dispărut din repertoriul acelei țări și să se mențină numai la noi.

În esență, basmele noastre despre animale nu se diferențiază de cele întîlnite la popoarele europene. Ca tematică, se observă că la noi basmele despre pești sînt foarte puține — 2 tipuri — în schimb sînt relativ mai numeroase decît la alte popoare europene cele despre plante și obiecte. Această împrejurare arată nu numai un ascuțit spirit de observație la poporul nostru, ci și o mare putere de umanizare, o revărsare abundentă de căldură dintr-un suflet sensibil și profund, așa cum arată și marea mulțime a legendelor noastre. Influența fabulelor culte este cu totul redusă. Vestita Esopie, *cea mai răspîndită colecție de fabule de la noi, a lăsat în repertoriul folcloric abia vreo patru subiecte* [58]*:* Grădinarul și șarpele, Iepurii și broaștele, Șoarecele de cîmp și cel de oraș *și* Toporul și pădurea, *dintre care cel mai răspîndit e cel de al doilea, reprezentat și în această antologie printr-o variantă bihoreană. Poate că la răspîndirea ultimei fabule a contribuit și varianta versificată a lui Gr. Alexandrescu.*

Tema predilectă a basmelor despre animale e păcălirea animalelor puternice — de obicei animale de pradă — de către cele mai slabe sau mai puțin înzestrate. Animalele puternice din poveștile noastre — lupul și ursul, uneori vulpea, foarte rar altele — sînt prezentate ca personaje negative care au primit în bună măsură și atributul pe care îl au personajele negative puternice din celelalte basme și legende: prostia. Cu toată forța de care dispun și cu toată ferocitatea care înspăimîntă de departe, aceste animale sînt înzestrate cu mai puțină minte și cu mai puțină șiretenie decît animalele mai slabe care în felul acesta le pot trage ușor pe sfoară, spre marele haz al ascultătorilor. Lupul se lasă momit de iapă spre a-i citi prețul mînzului pe copită, citire care-i va fi fatală, ursul se lasă a fi ferecat în car ca un buștean la sfaturile vulpii șirete, după cum vulpea la rîndul ei este înșelată de ariciul prefăcut bolnav

să-i facă un mic masaj pe pîntece pentru ca în felul acesta să fie zvîrlit afară din capcană etc. Povestitorul popular ia şi aici partea celui mai slab, mai dezarmat în lupta pentru existenţă, dar într-o formă blîndă de ironizare bonomă, fără vehemenţe, ci de obicei prin procedeul simplu şi inofensiv al păcălelilor. De aceea, basmele despre animale sînt încărcate de umor şi voioşie, întocmai ca şi snoavele cu care se aseamănă aşa de mult, încît, dacă am schimba personajele animale cu fiinţe umane corespunzătoare, am obţine snoave obişnuite. Ca atare, poate că mai îndreptăţit ar fi termenul snoavă despre animale decît cele folosite curent la noi şi aiurea. Şiretenia, potrivit unei concepţii arhaice, este socotită nu ca un defect, ci ca o calitate, de aceea personajele din naraţiunile populare, în lupta lor cu altele mai puternice, sînt de obicei înarmate cu această însuşire.

De altfel, observaţia îndelungată a omului simplu, în contact zilnic cu lumea animală, a scos la iveală existenţa şireteniei, a prefăcătoriilor diferitelor animale în strădania lor de a-şi salva viaţa din ghearele hrăpăreţilor. Vulpea excelează prin această calitate, cu ajutorul ei scapă de cei mai puternici ai pădurii: lup, urs, mistreţ etc. — dar uneori se dovedeşte a fi depăşită totuşi de unele animale mai plăpînde decît ea. Cîteodată, adversarul mai puternic este învins prin contribuţie colectivă, fiecare fiinţă sau lucru — cocoş, rac, şoarece, ou, ac etc. — exercitîndu-şi funcţia lui caracteristică sau chiar ţipătul lui simplu, interpretat de adversar la proporţii ameninţătoare.

În un număr mai restrîns de basme despre animale, conflictul se reduce la explicarea parodistică a conformaţiilor lor anatomice, a relaţiilor neprieteneşti dintre unele sau a modurilor lor de a se manifesta. La prima vedere, acestea par a fi legende despre animale, dar scrutarea mai atentă arată că nu sînt decît nişte pseudolegende, basme despre animale sub formă de legende aparente. Astfel, musca are ochii mari, peste măsură de holbaţi din cauza prea deselor rîsete, pricinuite de păcălirea oamenilor care vor să o prindă şi nu izbutesc decît să se autopălmuiască, în timp ce puricele e chircit şi cu spinarea încovoiată din cauza deselor eforturi nocturne pe care trebuie să le facă pentru a răsturna trupurile omeneşti devenite prin somn mai grele decît buştenii. Pisica este mereu fugărită de către cîine din cauză că aceasta a pierdut contractul iniţial în care erau consemnate drepturile, lătratul cîinelui nefiind altceva decît cererea insistentă a uricului ancestral: « contratu-contratu », pe cînd

pufăitul și scuipatul pisicii atacate, n-ar fi decît răspunsul explicativ: « O-arrs! »

Atari etiologii nu pot fi crezute de nimeni, nici de mintea cea mai naivă, intenția umoristică a creatorului popular fiind peste măsură de evidentă.

Comicul basmelor despre animale rezultă din modul de prezentare a trăsăturilor caracteristice ale protagoniștilor, din manifestările prilejuite de iscarea micului conflict. Se rîde pe seama celui păcălit, mai puternic și mai încrezut și tocmai pedepsit pentru aceasta. Există un număr foarte restrîns de basme despre animale în care comicul nu mai e numai de caracter, ci și de situație. Motanul viteaz, devenit soțul vulpii, sperie pe rînd mistrețul, lupul, ursul etc., datorită imaginii greșite pe care și-o fac aceștia de înfățișarea lui pretins vitează și mai cu seamă datorită modului lui propriu de a se manifesta și interpretării greșite a acestuia. Toată spaima animalelor citate izvorăște în cele din urmă din situația în care se aflau toate la ivirea motanului, alimentată de laudele anterioare ale vulpii.

În cîteva basme despre animale, personajele puternice și răufăcătoare nu mai sînt ușor pedepsite printr-o păcălire care are de cele mai multe ori urmări inofensive, ci samavolniciile lor feroce sînt de-a dreptul înfierate, puternic satirizate. Această categorie se asemuie cel mai mult cu fabula propriu-zisă — preceptul moral fiind aci pe deplin vizibil Revolta, ura, sînt atît de puternice, încît atmosfera de bonomie și rîs, atî de caracteristică basmelor despre animale, este complet întunecată și înlocuită cu o încordare dramatică, cu care uneori chiar se încheie narațiunea.

Dreptatea celui puternic este susținută numai de interpretări arbitrare: lupul mănîncă pe cine are numele cel mai urît, care nu este decît cel al animalului celui mai slab, în timp ce al lui nu poate fi pînă la urmă decît mereu « mîndru nume ». Intenția creatorului popular de a sublinia învățătura că cel mai tare are întotdeauna dreptate primează cu putere de la început pînă la sfîrșit, ca și povața de a asculta de părinți din Capra cu trei iezi, *varianta Creangă și cele influențate de aceasta (există și un alt subtip, în care iezii sînt salvați prin spintecarea burții lupului sau ursului rămași teferi după operație, sau prin simpla lor vomitare și unde de obicei agresorul îi atacă fără complicitatea iedului neascultător).*

Basmele despre animale se află în declin, povestitorii care le mai cultivă sînt destul de rari. Mult răspîndite sînt cele popularizate prin manualele şcolare şi prin alte publicaţii de masă: Capra cu trei iezi, Ursul păcălit de vulpe, Iepurele şi broaştele. *Ascultătorii cei mai asidui de basme despre animale sînt copiii. Într-adevăr, prin simplitatea lor, prin naivitatea şi bonomia care le caracterizează, ele sînt naraţiunile cele mai potrivite pentru cei mici, mai cu seamă pentru preşcolari. Pe aceştia îi încîntă mai ales tipurile în care procedeele onomatopeice revin des. Ele au un pronunţat rol educativ prin curiozitatea pe care o stîrnesc în rîndul celor mai mici, prin familiarizarea acestora cu trăsăturile caracteristice ale animalelor şi prin propagarea unor precepte de conduită străvechi, dar aproape toate mereu actuale. Basmele despre animale cultivă, printre cele dintîi, alături de cîntecele şi jocurile de copii, gustul pentru frumos şi pun temelii sigure pentru formarea judecăţii de valori artistice la viitorii maturi. Cele mai realizate poveşti animaliere pot fi apreciate cu căldură chiar de către cei mai pretenţioşi în ale artei literare, în primul rînd datorită atmosferei de luminozitate şi voioşie, amestecate cu o naivitate mişcătoare.*

★

Strîns înrudite cu basmele despre animale sînt snoavele. *Acestea sînt naraţiuni cu caracter satiric, de obicei scurte, uniepisodice, în care sînt biciuite şi mai cu seamă ridiculizate defectele omeneşti. Tematica, personajele şi conflictul, ca şi sceneria, sînt scoase din realitatea cotidiană, de dimensiuni realiste, pe alocuri cu exagerarea îngăduită de limitele verosimilului.*

Supranaturalul apare foarte rar şi tulbură culoarea verosimilă specifică snoavei, dînd naştere la specii mixte: basm-snoavă etc. Terminologia populară a acestei specii e destul de variată. Culegătorii din trecut au consemnat astfel denumirile regionale: jitii, taclale *folosite în Moldova, care se pare că au ieşit din uz. De asemenea, termenul* snoavă, *folosit cu precădere în Muntenia şi adoptat în folcloristica noastră, începe să devină necunoscut. Toţi povestitorii anchetaţi din Muscel ne-au mărturisit că nu cunosc acest cuvînt. Abia Gh. Rădoiaş din Bătrîni — Teleajen atestă existenţa termenului în trecut: « să spune şi znoave... Znoavele ie un*

cuvînt mai veki, poveştile au ieşit acuma pe urmă » şi cuvîntul denumea naraţiunile « care ierau de rîs, da » [59]. *Cercetările din ultima vreme au arătat că pretutindeni snoava e denumită* poveste. *Pe alocuri se mai folosesc — alături de poveste — şi alte sinonime ca* trufe *(Oaş)*, şozîi *(Hunedoara)*, bălăcărele *(nordul Moldovei), chiar* bazme *— sau* basmuri *— (Muscel şi sporadic în Bihor, Maramureş şi nordul Moldovei)* [60]. *De asemenea, a pătruns cu timiditate şi citadinul* banc *(Maramureş), sau* anecdotă [61]. *Cea mai frecventă denumire după cea de poveste este* gluma, *atestată în toate provinciile cercetate.*

Snoava tratează în genere un crîmpei din viaţa obişnuită a colectivităţii, un incident neînsemnat la prima vedere, dar care se arată a fi semnificativ, plin de învăţăminte pentru ascultători. Rareori apare şi aici ritmul tripartit, reluarea acţiunii, a diferitelor încercări de trei ori, procedeu specific basmului propriu-zis. În centrul atenţiei se află întotdeauna personajul negativ, dezvăluindu-i-se apucăturile urîte, reprobabile sau măcar provocatoare de zeflemisire. De multe ori, personajul pozitiv poate să lipsească, căci există o sumedenie de snoave în care apare numai personajul negativ, unul sau doi protagonişti, rar mai mulţi. Personajul pozitiv în snoavă este mai şters, rolul lui fiind cel de a prilejui dezvăluirea metehnelor protagoniştilor negativi sau mai cu seamă de a-i pedepsi pentru acestea. Din chipul cum se manifestă cusururile şi nu rareori din modul cum este biciuit personajul satirizat, rezultă comicul snoavelor, de culoare specifică prin puterea lui şi prin resorturile sufleteşti pe care le cuprinde.

Umorul e uneori primar, dar adînc şi plin, chiar dacă faptele sînt deseori din sfera brutalului. Se întîlnesc şi unele snoave la care nu se rîde, tîlcul acţiunii rămînînd numai pe planul satirei binevoitoare, care nu prilejuieşte revolta. Atmosfera nu devine sumbră, ci îşi păstrează acea luminozitate care învăluie cusururile omeneşti într-o blîndeţe ce trezeşte în sufletul ascultătorului bonomie şi îngăduinţă.

O categorie de snoave — aşa-zisul ciclu Păcală *— se diferenţiază de grosul snoavelor prin aceea că eroul pozitiv, Păcală, uneori Pepelea, Ianoş etc., se bucură de aceeaşi atenţie ca şi personajul negativ, dacă nu chiar mai mare. Întruchipare a înţelepciunii populare, el are rolul de a dezvălui putreziciunea orînduirilor nedrepte din trecut, în felul cum se reflectau ele în viaţa satului şi ca atare e înconjurat de întreaga simpatie a*

maselor populare, ceea ce s-a soldat cu atribuirea mai multor feluri de isprăvi ca fiind săvîrşite de el, dînd naştere unui ciclu întreg despre Păcală. Uneori, simpatia populară a fost atît de adîncă, încît eroul este răsplătit la sfîrşit pentru isprăvile lui, fie prin îmbogăţire, fie chiar prin ridicarea lui la o treaptă de moştenitor al tronului, ca şi eroul basmelor propriu-zise (v. Ianoş slugă la popa*). Contaminarea cu basmul se vădeşte cîteodată şi în pătrunderea unor elemente fantastice (biciul năzdrăvan care adună lupi şi urşi, fluierul fermecat care sileşte la joc, moara dracilor ca şi copilul de drac care-i fură roata etc.). De altfel, unele isprăvi cunoscute din ciclul* Păcală *se arată a fi săvîrşite şi de eroul năzdrăvan de origine ursulină (v.* Popa bărdaş*), după cum în unele variante, Păcală e înfăţişat ca protagonist în întrecerea cu zmeul (sau dracul) prost (A. Th. 1000—1169), depăşind mult limitele ciclului amintit. De aceea, snoavele despre Păcală se situează oarecum aparte, făcînd tranziţia dintre basmele propriu-zise şi snoave, ca un fel de specie cu caractere mixte.*

În unele naraţiuni, Păcală e opus satului ca isteţul care dejoacă încercările de batjocorire sau chiar de ucidere şi pedepseşte drastic întreaga colectivitate înfăţişată ca o entitate de proşti desăvîrşiţi. Înfăţişarea satului ca alcătuit din proşti în întregimea lui nu apare atît din motive estetice de a desăvîrşi opoziţia isteţ-prost pentru a reliefa şi mai mult mintea ascuţită a lui Păcală, cît din pornirea populară de a socoti pe cei străini de categoria socială sau de colectivitatea respectivă ca pe nişte inşi mai slabi de minte pe seama cărora e bine să te amuzi. Înclinarea amintită e inofensivă în intenţiile ei de a găsi mereu prilej de zeflemisire şi rîsete. Fenomenul e general, dovadă, între altele, poreclele pe care şi le dau în mod reciproc satele unei zone sau grupurile sociale ale unei localităţi. De aceea, unele snoave sînt localizate la anumite sate: varianta de la povestitorul maramureşan P. Puţ înfăţişa pe cei din Năneştii de pe Iza ca protagonişti ai snoavei despre ceasul luat drept fiinţă necunoscută pe care se grăbesc să-l omoare cu ciomegele, după cum cea culeasă de la povestitorul M. Pădureanu din Meria — Haţeg localiza scoaterea lunei din apă la satul Livada—Haţeg. [62]

Întrucît snoavele dezvăluie deficienţe omeneşti, comicul care rezultă e un comic de caracter. Într-un număr foarte restrîns — cîteva tipuri — comicul e însă de situaţie. Aceste snoave au de obicei formă autobio-

grafică și talentul povestitorului constă, între altele, în a determina pe ascultători să creadă că cele narate sînt adevărate și i s-au întîmplat lui, ceea ce se și întîmplă mai cu seamă cu cei tineri, care le aud pentru întîia oară. În acestea, eroul e înfățișat trecînd prin diferite situații hazlii, pus în anumite potriviri neașteptate care dezlănțuie cascadele de rîsete ale ascultătorilor. Comicul de situație apare și prin alte snoave, dar în chip sporadic, fiind subordonat celui de caracter sau de moravuri.

Repertoriul nostru de snoave este deosebit de bogat: se cunosc pînă acum vreo 4.000 de tipuri, în afară de anecdotele propriu-zise (inclusiv cele de proveniență citadină). E o cifră record, numărul de snoave de la noi fiind de trei ori mai mare decît la ucraineni, de aproape treisprezece ori decît cel rusesc[63] *și se pare că de peste douăzeci de ori decît cel al vecinilor din vest și sud-vest*[64], *reprezentînd aproximativ 80% din speciile epice tradiționale în proză, exceptînd legendele, mult mai numeroase și decît snoavele. Foarte multe dintre ele au fost descoperite prin calendarele destinate țăranilor și prin ziarele locale, pentru care snoava era o hrană indispensabilă. Se înțelege că abia un număr restrîns, reprezentînd circa 7%, se găsesc atestate și în catalogul internațional citat, fără ca să putem afirma, din motivele de ordin metodologic amintite și la basmele despre animale, că toate celelalte ne-ar aparține numai nouă și le-am putea socoti specifice românești.*

Se poate spune totuși că sîntem un popor de «snovari», care iubește verva spumoasă, gluma și rîsetele aducătoare de voioșie. Repertoriul impresionant de mare dovedește nu numai spirit de observație deprins a detecta defectele omenești și plăcerea de a se amuza de acestea, ci în primul rînd robustețe sufletească, dinamism și optimism, sete de viață. Și această constatare — alături de altele — trebuie să rectifice încă o dată imaginea falsă care s-a creat despre români ca un popor fatalist și mai cu seamă plîngăreț, din sufletul căruia nu au ieșit decît strigăte de durere. Se înțelege ușor cum snoava a fost în trecut o armă sufletească prin care masele de asupriți s-au răzbunat pe împilatori, și-au fortificat inimile și și-au menținut vii aspirațiile către o viață mai bună.

Tematica snoavelor este peste măsură de variată, ele îmbrățișînd aspecte cît mai felurite ale vieții din trecut, unele cu caracter mai mult sau mai puțin local. Din punct de vedere al conținutului, snoavele se pot grupa în patru mari categorii tematice, inegale ca întindere și importanță.

Unele se referă la relațiile de clasă, în care sînt biciuite samavolniciile elementelor exploatatoare și e pusă în lumină inferioritatea lor sufletească. Sînt prezentate, cu un caracter mai de generalitate, relațiile dintre stăpîn și slugă — de cele mai multe ori sluga fiind Păcală — acesta din urmă sfîrșind prin a răzbuna nedreptățile săvîrșite în chip sistematic și intenționat de către cel dintîi. Cîteva—ni s-au păstrat mai puțin din acestea—înfățișează antagonismul de profil feudal dintre boier și țăran, în care firea hrăpărcață a celui dintîi apare în toată evidența ei spre a fi pedepsită după merit de către inteligența ascuțită a țăranului. Mult mai numeroase sînt snoavele despre preoți și alți slujitori ai bisericii care ilustrează setea de cîștig ilicit a acestora, căutînd să exploateze naivitatea și credulitatea celor simpli. Contrastul dintre preceptele sforăitoare rămase vorbă goală și faptele meschine ale popilor îi arată și pe aceștia ca făcînd parte din aceeași tagmă a jefuitorilor meniți să țină pe țăran legat și supus ordinii sociale nedrepte.

De asemenea, un număr mai restrîns de snoave dezvăluie aceleași relații antagonice dintre țăran și diferitele categorii de slujbași, mai cu seamă sătești, animați și ei de aceleași porniri spoliatoare. Faptul că întotdeauna elementul exploatator este înfierat sau păcălit de către exponentul maselor muncitoare atestă fără îndoială caracterul profund popular al acestor snoave, izvorîte dintr-o experiență amară milenară.

A doua categorie de snoave tratează deficiențele constatate în relațiile de familie. Cele mai numeroase se referă la relațiile dintre soț și soție, la care se alătură și amantul, deoarece majoritatea covîrșitoare a acestora zugrăvesc infidelitatea femeii. Există și snoave în care soțul apare ca infidel, dar nu întîmplător aproape întotdeauna protagonistul acestora e preotul, secondat de unii slujitori mai mărunți ai bisericii (dascăl, făt etc.). Comparativ, prea puține se referă și la alte relații din cadrul familiei (părinți-copii).

A treia categorie — și cea mai numeroasă — se ocupă de deficiențele de natură psihologică. Majoritatea covîrșitoare a acestora ridiculizează prostia sub diferitele ei forme. Personajul predilect e femeia proastă, ca soție, ca fată care nu-și găsește pețitori. Se întîlnește și tînărul prost care se însoară greu și e păcălit ușor de arguția femeii, după cum și ciobanul prost e deseori înfățișat în stîngăciile lui cu lumea. Lenea de asemenea apare de cele mai multe ori tot la femei care în lumea rurală

folosesc felurite pretexte pentru a amîna muncile casnice, de altfel destul de numeroase şi de grele. Îngîmfarea îmbinată cu lăudăroşenia este însă arătată aproape numai la bărbaţi, ca şi lăcomia. Celelalte scăderi de natură psihologică sînt mai puţin întîlnite în snoavele noastre populare.

O problemă dintre cele mai spinoase pentru cercetătorul folclorist o constituie apariţia ţiganilor în această categorie ca întruchipări multiple ale deficienţelor amintite. Teoretic, faptul are două explicaţii. Se ştie starea socială înjositoare şi grea pe care au avut-o pînă la jumătatea secolului trecut la noi, cînd aceştia erau — cu puţine excepţii — robi ai clasei dominante (robi domneşti, boiereşti şi mînăstireşti) şi vînduţi ca vitele, ori donaţi şi lăsaţi moştenire prin foile de zestre. Stăpînul avea drept de viaţă şi de moarte asupra lor, nu se sfia ca, vînzîndu-i, să despartă soţ de soţie, părinţi de copii şi să-i pună la muncile cele mai grele. Pedepsele corporale cădeau cu nemiluita şi uneori culminau cu schingiuiri şi mutilări.

În atari condiţii, cînd munca era o robie în înţelesul plin al cuvîntului, robul nu avea alt interes decît cel de a se eschiva cît mai bine de poverile care îl copleşeau. Cînd putea, devenea leneş; flămînd aproape prin atavism, devenea lacom şi fura cînd i se oferea prilejul în primul rînd de ale gurii; bătut mereu şi huiduit, ajunsese fricos ca un iepure etc. Creatorul popular i-a introdus în snoave tocmai pentru că ei întruchipau cel mai bine viciul satirizat ca nişte exemplare tipice. Starea de inferioritate în care aceştia au fost ţinuţi atîtea veacuri a cultivat în sînul claselor dominante dispreţul amestecat cu ură şi nu se poate nega că aceste deprecieri nu s-au strecurat şi în sînul maselor populare. Dificultatea constă în a arăta la fiecare tip de snoavă în parte dacă ridiculizarea sau satirizarea ţiganilor îşi are rădăcina în acest sentiment de desconsiderare, ca unii ce aparţin unui neam dispreţuit, sau dacă provine din observaţia pură şi obiectivă a unor deficienţe general umane cel mai bine reprezentate la ei. Se poate întîmpla ca cele două puncte de vedere să se fi suprapus în multe cazuri, ceea ce sporeşte considerabil greutatea determinării mobilului creator al acestor snoave. Sînt însă unele snoave — ca şi basme propriu-zise (întrecerea în puteri cu zmeul, fata de împărat însărcinată prin vorbe etc.) — în care ţiganul apare ca personaj pozitiv, întruchipare a isteţimii şi corectitudinii. În faţa judecătorului, vorbeşte cinstit şi măsurat, dar ştie să se răzbune

cînd e pălmuit pe nedrept, pe preotul satului îl ridiculizează, dovedindu-i netemeinicia preceptelor predicate ş.a.

Ultima categorie tematică a snoavelor cuprinde cele care înfăţişează anumite defecte de natură fiziologică. Personajele cele mai frecvente sînt surzii, făcîndu-se haz pe seama faptului că « nu aud, dar le potrivesc », ca să nu pară ceea ce sînt, apoi cei care nu văd bine, dar caută să dovedească tocmai contrariul. Aceasta e categoria cea mai puţin numeroasă şi cea mai inofensivă ca poziţie satirică, creatorul popular amuzîndu-se din belşug pe seama aspectelor ridicole pe care le scot atari scăderi, subliniind la ele tocmai încercarea protagoniştilor de a le camufla cu orice preţ.

Snoavele au păstrat multe aspecte care sînt depăşite, unele de multă vreme. Între acestea, se numără situaţia inferioară a femeii, ca purtătoare prin excelenţă de păcate — în primul rînd infidelă soţului — care are la bază concepţia feudală despre imperfecţia şi slăbiciunea femeii desconsiderată ca atare — apoi accentele de depreciere a unor popoare sub influenţa ideologiei claselor dominante. Uneori, deficienţele sînt dezvăluite în chip brutal, nu rareori frizînd vulgarul, iar pedepsele mai cu seamă sînt aplicate cu multă brutalitate. Se păstrează şi amintirea unor practici dispărute. Astfel, substituirea miresei prin Păcală devine de neînţeles dacă nu se ţine seama că odinioară — şi azi pe alocuri prin Balcani — voalul acoperea faţa miresei. Cu toate acestea, snoavele prezintă o valoare de seamă a literaturii populare. Pline de un umor sănătos, puternic şi molipsitor, străbătute de exuberanţă şi sete de viaţă, snoavele încîntă prin măiestria lor literară. Prin reliefarea aspectelor negative, prin biciuirea sau ridiculizarea defectelor omeneşti, snoavele au avut un însemnat rol educativ în sînul maselor populare, pe care şi-l păstrează — cu excepţia aspectelor depăşite — şi astăzi. Căci snoava e dintre toate naraţiunile în proză specia cea mai vie, singura care circulă şi azi cu vigoare în toate părţile ţării. La prima vedere, s-ar părea că omniprezenţa ei în mediul popular, indiciu al faptului că e viu gustată în concordanţă cu mentalitatea modernă, ar denota originea ei nu prea îndepărtată în timp. Problema nu a fost dezbătută de către cercetători decît incidental şi referitor la cîteva tipuri, se pare însă că ea nu poate reclama vechimea celorlalte specii tradiţionale, poate exceptînd basmul nuvelistic. Totuşi, ea trebuie să fi existat de multă vreme, deoarece încă de timpuriu oamenii au simţit

nevoia unor istorisiri hazlii, în care să se rîdă de slăbiciunile omenești, dar snoavele noastre, așa cum le cunoaștem de cînd au fost consemnate de către culegători, nu par a fi mai vechi decît perioada feudală. Nici mărturiile istorice semnalate de cercetători la popoarele mai vechi nu atestă existența snoavelor în antichitatea îndepărtată. Ele sînt însă gustate și azi pentru caracterul lor realist, pentru oglindirea unor fapte și concepții care corespund unei mentalități mai evoluate, precum și pentru umorul sănătos și optimist, atît de necesar celor care au dus o viață plină de greutăți și sărăcie pînă în epoca noastră. Fiind o specie vie, se mai creează și astăzi snoave de către povestitorii talentați, dintre care unii, ca Gh. Rădoiaș din Bătrîni — Teleajen, știau peste 50 de atari narațiuni. Pe alocuri, ea a suferit influența anecdotei orășenești, a așa-ziselor « bancuri ». Anecdota e o subspecie strîns înrudită cu snoava, cu care în genere e confundată și de care de multe ori se delimitează cu multă greutate. Anecdota e o narațiune, de obicei mai scurtă decît snoava, care relatează doar un incident și în care atenția se concentrează asupra replicii neașteptate, explozive, care stîrnește rîsetele abundente ale ascultătorilor. Replica neașteptată și ilariantă poate să izvorască din două aspecte contrare ale inteligenței umane. Unele oglindesc prostia protagonistului, și acestea sînt de fapt snoave-anecdote, mai bine de încadrat în categoria respectivă a snoavelor. Cele mai multe vădesc însă o minte ascuțită, suplă și scînteietoare, care știe să dea o rezolvare promptă și inedită situației în care se află personajul. Greutatea de a le delimita de snoave provine din faptul că în destul de numeroase snoave personajele își dezvăluie metehnele numai prin replica provocată de situația în care sînt anume puse de către creatorul popular și care oglindește uneori și o inteligență ascuțită. În genere, pot fi socotite anecdote acele narațiuni în care în chip neîndoielnic se scoate în evidență numai inteligența ascuțită, dotată cu mult simț al umorului. De obicei, acestea sînt de origine cultă și s-au răspîndit parțial și printre purtătorii de folclor.

★

Basmul propriu-zis *este specia cea mai complexă a narațiunilor în proză prin întinderea ei și prin planurile diferite în care se desfășoară acțiunea.*

Terminologia populară este întrucîtva mai precisă decît la snoave. În Transilvania şi în Moldova, parţial şi în Muntenia, se foloseşte denumirea de poveste. În Muntenia se folosea în trecut cea de basm, după cum arată L. Şăineanu în lucrarea citată [65], termen atestat de cronicarii noştri sub forma de basn, basnă, cu sensul de fabulă sau de naraţiune neveridică, inventată.

Astăzi, cuvîntul basm a început să fie înlocuit de către sinonimul său mai puternic poveste. Pe alocuri prin Muntenia subcarpatică se mai păstrează diferenţierea dintre cei doi termeni. Se numesc « bazme alea mai lunği, şî astea mai scurte poveşti », dar această distincţie e pur formală fiindcă ea se extinde şi la basmul despre animale — « păi dacă ie mai lung, tot bazm îi spui, care ie scurt, ie poveste », după cum şi snoavele « o parte dîn iele sîn bazmuri şi alea scurte sîn poveşti » [66]. D. Bărboi din Bughea-de-Sus—Muscel arată însă că se spune poveşti « la astea mai scurte, şî derivă dîn če a fos čeva, nu kiar aşa, da a fos čeva, ieu aşa zic », deci cele cu un sîmbure realist, în vreme ce cel fantastic e « un bazm » [67]. Pentru majoritatea povestitorilor din această zonă, cei doi termeni sînt pe deplin sinonimi: « basme, poveşti, tot una ie » [68] şi au ajuns să denumească nu numai basmele propriu-zise, basmele despre animale, legendele, ci chiar snoavele.

Pe alocuri prin Transilvania şi Moldova a pătruns incidental şi termenul basm, dar sub influenţa vădită a cărţii, încît se observă un dublu proces cu acest cuvînt: pe cale folclorică e în regres înaintat, în proces de dispariţie, pe cale livrescă, dimpotrivă, e în proces de răspîndire, dar cel dintîi aspect domină deocamdată.

Basmul propriu-zis (A-Th. 300—1199) e o naraţiune lungă, pluriepisodică şi verosimilă pentru o anumită mentalitate, ai cărei eroi principali sînt oameni care săvîrşesc isprăvi remarcabile, fiind răsplătiţi la sfîrşit printr-o îmbogăţire fabuloasă sau prin ajungerea la cel mai înalt rang social din trecut. În cadrul basmului propriu-zis, se disting două subspecii, basmul fantastic şi basmul nuvelistic. În basmul fantastic intervine din plin şi supranaturalul, fantasticul. Aici includem şi basmele cu elemente legendare (A- Th. 750—849), apoi basmele despre dracul (zmeul) cel prost (A-Th. 1000—1199) pe care clasificarea Aarne-Thompson le socoteşte ca subspecii ale basmului propriu-zis, alături de basmele fantastice şi de cele nuvelistice.

Basmul fantastic se caracterizează prin unele trăsături care îl diferențiază de celelalte specii și în oarecare măsură și de cel nuvelistic. Mobilul care l-a generat a fost dorința oamenilor simpli către o altă viață mai luminoasă și mai îmbelșugată. Într-adevăr, basmul fantastic exprimă o dorință care este limitată de caracterele orînduirilor sociale și de situațiile specifice din trecut. Nesocotirea acestei limitări nu poate decît să dea naștere la interpretări vulgarizatoare care din păcate nu lipsesc la unii cercetători basmologi. În ciuda sceneriei sale fantastice, basmul oglindește problemele mari ale existenței umane, frămîntările cu vechime multimilenară din care a rezultat conturul unei lumi ideale, fără metehne, cu norme de conduită perfecte.

Basmul fantastic oglindește punctul de vedere străvechi al maselor populare, un principiu de etică elementară sănătoasă, și etern valabilă: binele învinge răul. Personajele negative întotdeauna sînt pedepsite, plătind aproape întotdeauna cu capul încercările lor de a tulbura ordinea firească a naturii și a vieții umane, în timp ce eroii principali, exponenți ai idealurilor maselor populare, sînt răsplătiți prin obținerea de soție — sau soț — a ființei dorite și o dată cu aceasta și prin cîștigarea tronului țării ori prin acea îmbogățire neverosimilă atît de caracteristică basmelor.

Dacă inițial eroul se zbate într-o sărăcie extremă, ajunge în cele din urmă la mese copioase, unde mîncările și băuturile cele mai alese — chiar dincolo de închipuirile omenești — nu se mai sfîrșesc. Uneori, eroii chiar obțin mese care se întind singure cu mîncări și băuturi, cornuri din care ies turme și cirezi nenumărate, animale sau pungi care generează neîncetat bani sau aur etc. S-a vorbit de lipsa de idealism a eroilor populari, de orientarea materială a dorințelor lor, de neputința de a se desprinde de aspectele hedonistice ale vieții. Interpretarea e greșită și pătimașă, fiindcă nu ține seamă de situația precară a maselor populare, care, în decursul orînduirilor istorice din trecut, au rîvnit tocmai ceea ce le lipsea, exagerînd peste măsură proporțiile acestor bunuri materiale de care erau private de către o mînă de exploatatori. Nu concepția epicureică în sine, izvorîtă dintr-o viață de îmbuibare, stă la baza opulenței din basm, ci tocmai contrariul, lipsurile de tot soiul, foamea cronică, apăsările care întunecau orizontul și făceau viața lipsită de sens. Trăind în bordeie și colibe sărăcăcioase, așa cum arată de altfel și basmele, povestitorii populari se

complac în a zugrăvi palate pline de minunății și scumpeturi făcute din aramă, argint, aur sau chiar diamante și mărgăritare, după cum și hainele eroilor ajung a fi din aceleași metale prețioase. În contrast cu aspectul mohorît și deprimant al mediului în care trăiește inițial eroul, totul devine împodobit, toate strălucesc în chip orbitor în jur, rivalizînd cu puterea soarelui. Predilecția pentru metalele scumpe și pentru bunurile strălucitoare care întunecă vederile este fără îndoială o trăsătură primitivă, așa cum au arătat cercetările, dar ea e susținută în basm de dorințele multimilenare ale maselor populare de a se elibera de sărăcie și apăsare. Acestea nu și-au putut închipui opulența, traiul lipsit de grijile materiale decît în chip limitat, așa cum le-au observat ele la vîrfurile societății din orînduirile sclavagistă și feudală, uneori exagerînd proporțiile la incomensurabil. Din acest punct de vedere, basmele fantastice se asemuie substanțial cu colindele profane, care, exprimînd tot o dorință, zugrăvesc în culori strălucitoare obiectele — casele, vestmintele, armele — arătate a fi din aceleași metale prețioase, mesele sînt îmbelșugate, atmosfera este străbătută de o luminozitate de vis în care transcendentul se îmbină cu lumea pămînteană, eroul săvîrșește fapte ieșite din comun — prinde leul pe care-l aduce viu nevătămat — fiind uneori solicitat să fie domnul țării, eroina se vede pețită de fiu de împărat, gazda cu găzdoaia sînt agrăiți pe ton înalt — « jupînul » cu « jupîneasa », « boierul bătrîn » etc. — localizările sînt vagi pentru a putea fi închipuite după voia celor felicitați și pentru a se potrivi diferitelor împrejurări din epoci și locuri diferite.

O altă caracteristică a basmului fantastic este îmbinarea, stranie la prima vedere, a realului cu fantasticul. Acesta din urmă nu e conceput decît ca un fel de excrescență a celui dintîi, o modalitate de manifestare prin care unul completează pe celălalt. Amestecul dintre real și fantastic este simțit a se petrece în chip familiar, firesc, el nu este neașteptat, izbitor și provocator de spaimă sau încordare, ca în legendă. Metamorfozele se desfășoară fără să producă nici o uimire și existența eroului în forme neumane e un lucru de la sine înțeles, o ipostază care subliniază ascensiunea lui pe scara socială.

Amestecul dintre regnul animal și cel uman poate fi considerat, de asemenea, ca o caracteristică de căpetenie a basmului. Pe lîngă apariția animalului ca auxiliar și sfătuitor indispensabil, care se arată a fi mai

iscusit în rezolvarea greutăților, omul apare deseori sub formă animală temporară, are ascendenți animale, se căsătorește cu animale sau chiar se împerechează cu unele animale etc. Basmologii au observat că în narațiunile popoarelor primitive din celelalte continente acest amestec dintre om și animal este mai des, cele două regnuri sînt atît de familiare între ele, încît uneori se confundă și prezintă forme tranzitorii stranii. Așa după cum s-a arătat, e foarte probabil ca această comunitate strînsă dintre om și animal să derive din concepțiile totemice ale omenirii de pe o treaptă puțin evoluată sau din cele care pretind că omul se metamorfozează după moarte, întruchipîndu-se în anumite specii de animale.

Adesea, această comuniune e arătată a fi între om și plante. Din copac ies niște rodii care pier din lipsă de apă, din trupul celei omorîte de sora invidioasă crește o salcie sau răchită care dezvăluie în versuri, de obicei cîntate, taina uciderii, din trupul copiilor îngropați în gunoi crește cîte un brad senzitiv care mîngîie tatăl, dar lovește sau zgîrie vitrega ucigașă, eroul Drăgan Cenușă, cătînd viață fără de moarte, își sfîrșește viața intrînd în copacul uriaș cu care se confundă, împrumutînd dăinuirea eternă a acestuia etc. Poate că și în aceste forme de amestec dintre om și plantă s-au creat imagini după modelul celor oferite de formele de dendrocopie din antichitate, deși imaginația populară nu avea nevoie să fie hrănită de reprezentări existente în domeniul gîndirii abstracte. Confuzia trece barierele biologicului, eroul înfățișîndu-se deseori ca un obiect neînsuflețit, cum este copilul găsit și luat de suflet de moșnegi care poate fi nu numai șarpe, porc, dovleac etc., ci chiar o bucată informă de carne, o așchie de lemn, după cum eroul urmărit se poate transforma în holdă sau mînăstire putredă, zmeul în buștean pîrlit etc. Această confuzie de regnuri constituie o dovadă neîndoielnică — alături de altele — despre vechimea considerabilă a basmului.

Basmul fantastic înfățișează caracterele și resorturile psihice ale personajelor în acele trăsături tipice care au valențe universale. Datele despre acțiune, natura și desfășurarea conflictului sînt în așa fel conturate, încît să se potrivească în locuri cît mai diverse și la generații despărțite de milenii. Narațiunea ca atare e doar o țesătură de elemente generale cu largă valabilitate, o schemă pe care o umple apoi fiecare povestitor talentat cu date luate din experiența lui, care oglindesc frămîntările contemporaneității și aspectele specifice ținutului. Basmul în forma lui vie

şi autentică se înfăţişează ca o simbioză organică dintre schema generală, universal valabilă şi detaliile proprii unei părţi mai mult sau mai puţin restrînse a omenirii, ca o unitate dialectică în care tipicul străbate mileniile şi lumile, în vreme ce detaliul constituie partea vie, plastică, atrăgătoare, dar şi caducă, de durată efemeră, ca o haină care se rupe uşor şi e schimbată după sezon şi modă.

Acţiunea basmului se desfăşoară pe o linie ascendentă, cu zigzaguri menite să reliefeze calităţile eroului şi să motiveze ascensiunea lui. Cei doi termeni ai acţiunii, începutul şi sfîrşitul, sînt diametral opuşi. Eroul porneşte de la stadiul cel mai de jos — chiar cînd e fiu de împărat, e un Cenuşotcă dispreţuit de ai casei — de la situaţia cea mai precară, pentru a se transforma la sfîrşit tocmai în contrariul său : moştenitor de tron sau mai bogat decît Cresus. În felul acesta, eroul este răsplătit pentru calităţile lui alese şi pentru binefacerile lui din care se împărtăşesc ceilalţi oameni — izgonirea beznei absolute prin readucerea aştrilor furaţi, descuierea izvoarelor ş.a. — potrivit cu limitele orînduirilor din trecut. Eroul parcurge o traiectorie de întindere maximă, face un salt uriaş spre polul opus celui iniţial. Unii cercetători ca M. Lüthi au socotit drept caracteristică de bază a basmului acea unidimensionalitate, acea aşa-zisă superficialitate, adică acea trecere de la un tărîm la altul şi de la un regn la altul în modul cel mai familiar, în contrast puternic cu legenda, unde această trecere se desfăşoară în mod dramatic, cu tensiune şi spaimă. Mi se pare totuşi că răsplătirea eroului în grad maxim, prin transformarea lui în opusul său, rămîne caracteristica esenţială a basmului fantastic, ca o consecinţă organică a tendinţei lui de a zugrăvi lumea aşa cum ar trebui să fie. Doar foarte puţine basme nu au acest sfîrşit luminos din cauza adăogirii unor elemente legendare explicative care dau faptelor o altă întorsătură şi rezolvare. Faptul că eroul ajunge la cea mai înaltă treaptă socială din trecut, la cea de împărat, nu trebuie interpretat ca o consecinţă a pretinsului sentiment dinastic, ci ca o ilustrare a dorinţei populare, limitată de orînduirile trecute, de a vedea în capul statului exponenţii cei mai aleşi, subliniind prin aceasta că numai cine merită trebuie să ajungă în vîrful piramidei sociale. Ascensiunea uriaşă a eroului are la bază şi un mobil de natură estetică prin care se sporea încordarea ascultătorilor şi se dădea un sfîrşit luminos, potolitor unor încăierări cumplite şi peste măsură de sîngeroase.

Tematica basmelor izvorăşte din dorinţele populare proiectate pe un plan fantastic. Ea e formulată la începutul basmelor ca o enunţare ce se cere rezolvată. S-a observat de multă vreme că tema nu concordă cu desfăşurarea acţiunii, în sensul că aceeaşi temă poate fi rezolvată în chip felurit prin alte acţiuni şi, dimpotrivă, aceeaşi acţiune, mai exact acelaşi tip, poate servi mai multe teme.

De cele mai multe ori, tematica basmelor noastre e realistă. Enunţarea ei e atît de realistă, de telurică, încît nici nu se poate bănui că la un moment dat, totul poate să continuie prin fantastic. Părinţii ajunşi la adînci bătrîneţe nu au nici un copil şi sînt disperaţi că, dacă sînt împăraţi nu au moştenitor, iar dacă sînt oameni de rînd, nu au pe cine să se îngrijească de ale sufletului, potrivit concepţiilor străvechi. Nişte copii orfani au o unică holdă pe care le-o pasc noaptea nişte necunoscuţi, sau un pom cu fructe minunate din care stăpînul nu poate gusta fiindcă i se fură. Un gospodar de mijloc se înţelege cu soţia că mai bine şi-ar da unicul fiu la o şcoală la oraş, fie ea « comercială », ca să cîştige mai mulţi bani. Un ţăran iese primăvara la arat cu feciorii şi lasă poruncă nevestei lui să-i trimită mîncarea la cîmp prin cîte o fată ; un veteran se întoarce de la oaste şi, fiind bun la suflet, îşi dă solda unor cerşetori. Cel mai adesea revine în basme sărăcia cea mai neagră : omul e sărac lipit pămîntului, de nu are nici după ce bea apă şi se vede silit să întreprindă ceva neobişnuit. Unele par a fi reminiscenţe a unor obiceiuri dispărute atestate la alte popoare, ca porunca părintelui către fii să-i facă foc pe mormînt.

Alteori, tematica e şi ea fantastică : nişte zmei au furat constelaţiile şi s-a lăsat pe pămînt beznă adîncă, copilul plînge în pîntecele mamei înainte de a se naşte, un balaur stăpîneşte unica fîntînă şi nu dă apă decît pentru cap de om, tînărul pleacă să găsească tinereţe fără bătrîneţe sau pasărea miraculoasă care, prin cîntecul ei, vindecă pe împăratul suferind de o boală incurabilă ş.a. Prin rezolvarea acestor imperative, basmul nu urmăreşte decît să transmită o experienţă acumulată îndelung şi să dea lecţii de etică, norme sigure de comportare.

Basmul fantastic e o naraţiune complexă, destul de stufoasă, cu o desfăşurare inegală. Se disting în linii mari două categorii în cadrul basmului fantastic, fiecare avînd caracteristici care le diferenţiază în chip evident. Cele mai multe se încheie cu apoteoza eroului ajuns împărat

sau urmaş de împărat. Acestea sînt mai lungi, mai stufoase şi mai propice pentru combinări de episoade în chipul cel mai neaşteptat. Isprăvile sînt mai multe, încăierările mai dramatice şi mai sîngeroase, decapitările uneori se ţin lanţ, iar eroul e supus şi el morţii şi învierilor succesive. Naraţiunea se desfăşoară cu un contur biografic, eroul fiind urmărit din copilărie, sau chiar de la naştere, cînd aceasta se întîmplă în mod miraculos, dar nu pînă la moarte, ci pînă la nuntă. Amplitudinea ascensiunii este de cel mai înalt grad, eroul pornind de jos pentru a ajunge pe culmea maximă a ierarhiei lumeşti. Acţiunea se întinde pe două generaţii, părinţi şi copii, din care cei dintîi au un rol mai şters, cu excepţia mamei vitrege sau a tatălui incestuos. Cu totul excepţional sînt implicate în acţiune mai multe generaţii, ca în Povestea balaurului *culeasă de la Sărac Moise. La prima vedere ar părea neîntemeiată curmarea acţiunii cu nunta eroului, dar aceasta are raţiuni de ordin etnografic şi estetic. Astfel se poate ca basmul din această categorie să-şi aibă tiparul construit după obiceiul străvechi, prin care tînărul pretendent la mîna unei fete să fie supus unei verificări a forţei fizice şi a maturităţii de gîndire prin unele probe ce variau de la un popor la altul. Obiceiul e atestat şi astăzi la unele popoare primitive prin care peţitorii unei fete fie că se iau la trîntă, şi învingătorul cîştigă, fie că sînt supuşi unui fel de examen a cunoştinţelor.*

Se pare că obiceiul a existat şi la noi în trecutul îndepărtat, deoarece amintirea lui s-a păstrat în Bihor în cîntecul de nuntă denumit variat « cîntecul lăcăţii », « cîntecul de poartă » etc. Cînd cortegiul mirelui vrea să plece din curtea miresei cu aceasta, nuntaşii cîntă antifonic împărţiţi în două cete, a mirelui şi a miresei, acest cîntec de factură arhaică — cel mai arhaic cîntec de nuntă din repertoriul nostru — prin care « oastea » miresei pune diferite ghicitori sub formă interogativă menite să dezvăluie maturitatea de gîndire şi bogăţia cunoştinţelor, la care nu mai răspunde mirele, ci numai oastea lui în cor. În unele variante, se pun întrebări prin care să fie constatate nu numai ascuţimea minţii, ci şi curajul, vitejia, spiritul de luptă, mirele arătîndu-se a fi gata să pună mîna pe « toporaşe », singurele arme care le stau la îndemînă pentru a ieşi din impasul zugrăvit de cîntec. Şi în basm, acţiunea e astfel plăsmuită ca eroul să-şi poată demonstra calităţile vitejeşti şi înţelepciunea de matur şi să arate că merită să se căsătorească şi să înte-

meieze o nouă gospodărie. Pe de altă parte, basmul se încheie cu nunta, din considerente estetice, pentru a avea un final luminos în concordanță cu proiectarea unei dorințe care are la bază afirmarea vieții, îmbunătățirea, nu negarea ei. Doar cele cîteva cu final legendar se încheie cu moartea, lăsînd o impresie de tristețe asupra ascultătorilor. Basmul, ca şi colinda profană, trebuie să insufle optimism, încredere în forțele proprii şi în posibilitățile latente pe care le are omenirea de a deveni mai bună. Eroii principali ai basmelor din această categorie de obicei sînt copii şi tineri. Unii provin din straturile de jos ale societății, fiind fiii unor oameni peste măsură de sărmani, alții sînt fii de împărați, dar care pornesc de la stadiul de Cenuşotcă. Ei se disting de ceilalți oameni de rînd prin curaj, cumințenie şi modestie, dar mai cu seamă prin acel umanitarism care îi face să cîştige simpatia ajutoarelor şi să se ridice deasupra intereselor înguste de familie sau de castă, mîntuind lumea de monştri sau alte calamități. Uneori, ei sînt înzestrați şi cu unele însuşiri supranaturale. Țelul acțiunii lor e cel de a rezolva sarcina enunțată la începutul basmului, de a izbăvi pe semenii săi de răul care i-a cuprins şi, legat de aceasta, cel de a peți fiica împăratului. Aceasta e obținută fie prin rezolvarea unor sarcini supranaturale, fie prin salvarea ei din posesia monstrului. Eroina țintește şi ea să ajungă soție de împărat prin cumințenie, modestie şi mai cu seamă fidelitate. Cu totul rar apar ca eroi principali şi ființe neobişnuite: omul mic cît bobul de mei sau de mazăre care săvîrşeşte isprăvi minunate, sau uriaşul — Munte Vînăt — care ajunge cu picioarele pînă la soare.

Adversarii eroilor principali sînt recrutați din două domenii. Unii provin din lumea fantasticului, ca balaurii care par a fi monştri din regnul reptilelor, deşi uneori sînt confundați cu zmeii. Aceştia au ajuns să fie nişte ființe umane cu atribute animalice — altfel nu se explică de ce se îndrăgostesc femeile de ei — uneori cu mai multe capete, dar întotdeauna canibali şi mai cu seamă mari răpitori de fete pămîntene, locuind prin pustietăți sau pe tărîmul celălalt. În imaginația unor povestitori, ei ajung să se confunde fie cu balaurii, fie cu diavolii, în tendința firească de a contopi în aceeaşi categorie ființele fantastice înrudite. Zmeii se caracterizează prin forță, lăcomie exagerată şi prin prostie. Se mai întîlnesc şi alte ființe supranaturale, ca Muma Pădurii, Arăpuşca, zîncle ce fură ochii celor ce le calcă moşia, apoi

diavolul, dar cu atribute precreştine, mai mult sau mai puţin asemănătoare cu cele ale zmeilor, excelînd prin mare forţă fizică, dar şi prin prostie. El e învins prin şiretenie sau prin rostirea unor formule cu putere de descîntec care îl fac să plesnească de necaz. Cîteodată apare şi moartea, deşi uneori e aliata omului cînd acesta o ia de naşă. Uneori apar şi fiinţe care fac tranziţia dintre om şi supranatural: Staticot, Jumătate iepure etc. Alteori, adversarii sînt fiinţe din lumea reală: împăraţi duşmani, mama vitregă, servitoarea geloasă etc. Complici ai adversarilor sînt fraţii invidioşi şi perfizi (de sînge sau de cruce), apoi mama, sora sau soţia necredincioasă care trădează secretul puterii eroului şi se îndrăgostesc cu duşmanii acestuia.

Eroii principali sînt ajutaţi de unele fiinţe fantastice: tovarăşii năzdrăvani, unele fiinţe minuscule (Măi ce nu ştiu ce), *foarte rar chiar zmei sau diavoli. Cel mai adesea ei sînt ajutaţi de animale cu puteri supranaturale. Acestea sînt fie animale recunoscătoare pentru că au fost salvate de la moarte (canine, peşti, păsări, insecte), fie animalele cumnate ale eroului. Mai des întîlnit e calul care poate să aibă mai multe inimi şi să zboare mai repede decît cel al adversarului, poate să scoată din urechi arme şi bani şi mai ales poate să povăţuiască eroul, încît acesta nu rareori pare un simplu executant a ceea ce i se spune de către sfătuitorul ecvestru.*

Unele obiecte cu însuşiri supranaturale sînt de asemenea ajutoare preţioase ale eroului. Unele execută orice poruncă (inelul, mărgeaua omnipotentă), altele au cîte o însuşire specială: punga generatoare de bani, pălăria ce te face nevăzut, biciul sau băţul care petrifică, mantaua, covorul sau cizmele care te poartă unde ţi-e gîndul, vioara care învie morţii, băţul care bate la comandă, fructele care provoacă creşterea sau căderea coarnelor, apoi armele care taie sau ucid la comandă etc. Sînt folosite apoi obiectele care au însuşirea de a se transforma în obstacole: peria, gresia, săpunul, pieptenele, năframa, pe care fugarii urmăriţi de zmeu sau zmeoaică le aruncă în urma lor şi se prefac în pădure deasă, în munte de stîncă şi lac imens. Chiar saliva acţionează ca pars pro toto, *răspunzînd în locul eroilor fugiţi.*

Eroii mai sînt ajutaţi de oameni simpli, dar cu o experienţă mai întinsă. Deseori, cîte o babă învaţă pe cel de al treilea cum să izbîndească în încercarea pe care o întreprinde. Alteori, sfătuitorul e răufăcătorul

răscumpărat sau naşul (Lotrea din nouă ţări) *care acţionează ca şi fratele de cruce. Mai rar apare pustnicul care îşi ridică genele cu cîrja pentru a-l vedea pe erou şi a-i da îndrumările de care are nevoie.*

În basmele legendare, sub influenţă creştină, Dumnezeu (sau Isus) şi Sf. Petru se ivesc sub forma unor drumeţi bătrîni care ajută pe eroi la nevoie, împlinindu-le dorinţele, răsplătind pe cei buni şi ospitalieri şi pedepsind pe cei răi, zgîrciţi şi lacomi. Mai rar e întîlnită Maica Domnului ca binefăcătoarea care nu se sfieşte totuşi să pedepsească mincinoasele şi arogantele.

Acţiunea din basmul fantastic e socotită a fi verosimilă de către mentalitatea mai arhaică. În aceasta stă şi vitalitatea lui, căci cercetările au arătat că acolo unde dispare credinţa în verosimilitatea celor povestite, basmul decade pe seama copiilor care au naivitatea corespunzătoare mentalităţii care l-a generat. Coordonatele acţiunii sînt voit nedefinite, vagi, ca urmare a necesităţii de a exprima o dorinţă materializată într-o acţiune ipotetică ce nu cunoaşte îngrădiri de loc şi de timp. De aceea, acţiunea e arătată a se fi întîmplat în timpuri imemoriale, care nu se pot data în nici un chip. De obicei, ea se desfăşoară pe tărîmul nostru. Locurile întîmplărilor se află de asemenea la depărtări enorme, la marginea lumii sau măcar peste un număr variabil de mări şi ţări. Scenele se petrec la sate, apoi la oraşe, unde de obicei se află curtea împărătească, care, deşi somptuos înfăţişată, e închipuită ca o gospodărie ţărănească mai mare, avînd toate rînduite după un sistem patriarhal de răzeş idealizat. Nu rareori, eroii ajung prin pustietăţi sau prin păduri în care îşi au palatele lor numai zmeii canibali. Etnograful G. Vîlsan încercase să explice frecvenţa deşerturilor în basmele noastre ca ecoul unor aluzii la stepele răsăritene pe care le-ar fi cunoscut creatorii populari. Explicaţia este neverosimilă, deoarece în basme povestitorul operează înadins cu elementele şi aspectele contrastante — păduri uriaşe, deşerturi întinse, măr fără margini etc. — din aceeaşi necesitate de a proiecta acţiunea în domeniul ipoteticului. Acţiunea se petrece şi pe « lumea neagră », tărîmul celălalt. În geografia basmelor, acesta e închipuit a fi exact dedesubtul pămîntului, de aceea se poate ajunge acolo coborînd printr-o gaură, dar întoarcerea e mai anevoioasă şi de obicei eroul se întoarce fie pe spinarea pajurei recunoscătoare, fie căţărîndu-se pe un

copac ce creşte o dată pe an pînă pe « lumea albă ». Pe tărîmul celălalt, locuiesc de obicei zmeii răpitori de fete, diavoli care au uneori împărat pe Tartacot-barbă de-un cot, apoi unele zîne care fură ochii celor care le calcă moşiile. Uneori, nu lipsesc nici oamenii obişnuiţi, de obicei nişte bătrîni care trăiesc retraşi, într-o căsuţă sărăcăcioasă. Dacă aici sălăşluiesc şi balauri, se întîlnesc şi pajuri de dimensiuni corespunzătoare în stare să înghită un om şi să-l poarte în spinare. Elementele peisagistice ale lumii negre sînt prezentate cu zgîrcenie, dar nu par a fi altfel decît cele din lumea pămînteană. Cîteodată, acţiunea se desfăşoară şi pe cel de al treilea tărîm, cel aerian. Pe crăcile unui copac care îşi pierde vîrful în înaltul văzduhului, se caţără numai eroul cu mijloace miraculoase, şi atunci cînd nu se mai zăreşte pămîntul, dă de nişte curţi şi palate agăţate pe o ramură în care locuieşte sau o fiinţă supranaturală — o zgripţuroaică, Sfînta Vineri — sau o zînă cu care eroul se căsătoreşte. Viaţa de toate zilele se desfăşoară întocmai ca pe pămînt, femeile gospodăresc din plin, au orătănii, dar uneori e vai de cel pedepsit de încălcarea interdicţiilor, fiindcă pînă jos se preface în pulbere. Sînt şi acolo cîmpii întinse, dar pomii au altă înfăţişare. În unele basme din nordul Moldovei (v. Cu Grindeia) *apare şi fundul mării ca locaş al unor peşti sau altor fiinţe acvatice, ale căror împărătese pot să se metamorfozeze în femei ce-şi aduc soţi de pe lumea noastră. Atestarea tărîmului subacvatic numai în nordul Moldovei vădeşte o influenţă străină, probabil ucraineană (sau prin filieră ucraineană).*

Acţiunea basmului se mai caracterizează şi prin convenţionalism, alt indiciu de arhaism. Desfăşurarea e impusă din afară, de un fel de deux ex machina, *nu de evoluţia psihologică a personajelor, care nu cresc sufleteşte. Logica conducerii conflictului e specifică basmului, deseori contrazisă de legile verosimilităţii basmului. Calul lui Harap Alb, deşi atoateştiutor şi omnipotent, asistă impasibil la închiderea stăpînului său în fîntînă de către spîn şi apoi la toate caznele celui dintîi, abia la sfîrşit intervine şi omoară impostorul, deşi aceasta o putea face în chip verosimil de la început.*

Opoziţia în basm e de puternic contrast, aspectele intermediare lipsesc, se înfăţişează numai extremele. Totul se mişcă în antagonismul alb-negru (bun-rău, frumos-urît etc.). Şi pedepsele sînt capitale, însemnînd moartea felurită a adversarului. Tensiunea este mărită prin

crearea unor obstacole care dau o înfățișare de zigzag ascensiunii eroului către țelul final.

Ritmul acțiunii e tripartit. Eroii sînt trei, din care cel mai mic izbutește, fiind dotat cu calități alese deocamdată în formă embrionară sub aparențe contrarii; acești eroi trebuie să lupte uneori cu trei zmei, din care cel mai mic e de asemenea cel mai de temut și mai greu de răpus. Încercările sînt reluate de obicei de trei ori, fiindcă primele două se încheie cu eșec. S-a încercat să se vadă un rost cultic în această fenomenologie tripartită din basme. Potrivit unor credințe străvechi, cel mai mic — mezinul — ar fi dotat cu însușiri alese, speciale, de natură magică, el fiind un agent indicat în unele practici magice. Profesorul ieșean Gh. Ghibănescu, povestind cum în copilărie ca mezin a fost factor pasiv într-un descîntec, amintește faptul că în basme tocmai mezinul — Prîsnea — «joacă cel mai mare rol», dar lasă problema deschisă, punînd-o pe seama credinței populare [69].

Dacă se poate nega existența unor atari credințe, nu se poate conchide de aci că profilul sufletesc al celui de al treilea e generat întotdeauna de credințele amintite. Căci ritmul întreit are la bază și un rol estetic specific basmului: să mențină încordarea ascultătorilor, să provoace un crescendo care să sublinieze dificultatea isprăvii și, prin aceasta, să reliefeze mai mult calitățile celui de a treilea, mascate întotdeauna de înfățișarea lui contrastantă de Cenușotcă disprețuit de toată lumea. Se pare că importanța rolului celui mai mic e influențată și de dreptul consuetudinar de ultimogenitură.

Forțele morale care călăuzesc faptele eroilor vădesc și ele profundul umanitarism al basmelor, ele nefiind decît forme diferite ale sentimentului de dragoste: dragoste de mamă, de soră sau de frate, apoi fidelitate conjugală, uneori și fidelitate față de stăpîn. Acesta din urmă e un sentiment general la ajutoarele animale ale eroului, de obicei și la cele umane, fiindcă există și cazurile contrare ale trădătorilor. Etica basmelor păstrează caracteristici evident arhaice. Pedepsele sînt groaznice, capitale. Adversarul e tăiat bucăți și risipit pe cîmpuri printr-o pereche de desagi ciuruiți pe care-i poartă un armăsar nărăvaș. Doar sora sau mama necredincioase sînt orbite pentru a ispăși mai lung pedeapsa. Nu rareori — frecvent în Moldova nordică — se practică arderea dușmanului și suflarea cenușei în vînt. De obicei, frații trădători sînt pedepsiți prin

legea ordaliilor, săbiile fiind aruncate în sus pentru a cădea în creştetele celor vinovaţi, în vreme ce eroul scapă teafăr. Alteori, personajul negativ e legat de cozile unor cai şi sfîrtecat, procedeu practicat pînă în feudalitate, amintind de martiriul lui Ion vodă cel Cumplit. De asemenea, împerecherea cu animalele constituie un indiciu de arhaism, ca şi oroarea de muncă deseori manifestată de personaje, consecinţă a mentalităţii din orînduirile sclavagistă şi feudală cînd munca era îndeletnicirea robilor, privilegiatul distingîndu-se prin oţiozitate.

Ocupaţiile personajelor care sînt frecvente în basmele din această categorie sînt cele arhaice, existente din primele timpuri ale omenirii. Cel mai adesea, eroul se ocupă cu vînătoarea, locuinţa lui aflîndu-se prin preajma unor păduri uriaşe sau chiar prin poienile acestora. Vînătoarea nu e numai o îndeletnicire care procură hrana şi îmbrăcămintea, ci şi una care cultivă calităţile războinice atît de necesare eroului. Armele sînt de obicei cele primitive: arcul cu săgeţi, sabia, dar alături de acestea au pătruns şi armele moderne — puşca — cu care sînt doborîte fiarele sălbatice ale pădurilor. Păstoritul este destul de frecvent în basmele noastre, mai puţin plugăritul, zugrăvit doar în cîteva tipuri (gospodarul ale cărui fete, venind pe urma brazdei cu merinde, sînt furate de zmei).

Cea de a doua categorie a basmelor fantastice se distinge de cealaltă prin alte particularităţi. Eroul principal sfîrşeşte numai prin a ajunge putred de bogat. Tema tuturor basmelor din această categorie e sărăcia tipică, monstruoasă, care cere cu orice preţ o rezolvare. Eroul e sărac lipit pămîntului şi cu o droaie de copii pe care trebuie să-i hrănească. Modul cum rezolvă eroul situaţia lui precară e felurit. Unele basme înfăţişează antagonismul puternic dintre fratele bogat şi fratele sărac. Cel bogat refuză să-şi ajute fratele sau îi împrumută mîncare numai în schimbul ochilor, dar e invidios cînd săracul ajunge mai bogat decît el, ceea ce îi şi aduce pieirea. Creatorul popular a localizat antagonismul bogat-sărac tocmai la fraţi pentru a sublinia că bogăţia alterează sufletul omului, producînd lăcomie, zgîrcenie şi răutate, care sînt mai puternice decît sentimentele fraterne, dominînd cele mai trainice legături sufleteşti ce se nasc în copilăria omului. În alte basme cu elemente legendare, sărăcia e înlăturată prin diferite recompense sau daruri pe care le oferă Dumnezeu şi Sf. Petru călători deghizaţi pe pămînt. Ei recompensează ospitalitatea

îmbinată cu alte calităţi sufleteşti şi oferă unele daruri — pîinea care nu se mai termină niciodată, însuşirea de a preface în aur obiectele atinse — copiilor orfani şi săraci.

O numeroasă grupă e alcătuită de basmele în care sărăcia e înlăturată prin păcălirea zmeilor sau a dracilor de către eroul principal (Aarne-Thompson 1000—1199). De obicei, acesta se ia la întrecere cu zmeul mai tare, dar mai prost, pe care îl învinge prin şiretenie, păcălindu-l în chip hazliu. Tehnica păcălirii, umorul care învăluie acţiunea şi atmosfera de destindere şi voioşie deosebesc această grupă de celelalte, ea făcînd trecerea spre basme despre animale şi spre snoave propriu-zise.

Naraţiunea e mai scurtă şi mai simplă, cu mai puţine întîmplări. Ciocnirile cu adversarul nu sînt sîngeroase, nu se dau lupte cu acesta decît parodistic atunci cînd eroul se ia la întrecere cu el. Resorturile psihologice ale acţiunii sînt mai vizibile, isteţimea şi îndemînarea joacă un rol predominant. Întinderea acţiunii nu mai e biografică, ci se mărgineşte la un anumit moment din viaţa eroului, care nu mai e copil cu calităţi latente, ci om în plină maturitate, căsătorit şi cu mulţi copii, dar peste măsură de sărac, spre deosebire de fratele său care huzureşte. Eroul e surprins în momentul de maximă criză din cauza sărăciei şi se arată cum izbuteşte să o rezolve. Acţiunea se petrece numai pe tărîmul nostru, fără peregrinări îndelungate. Chiar cînd pleacă la Dumnezeu ca să-i ceară socoteală pentru soarta lui vitregă, nu face drum lung, fiindcă bătrînul îi iese în cale la scurtă vreme. Dacă nu ar interveni personajele fantastice — Dumnezeu cu Sf. Petru, diavolii, zmeii, sărăcia etc., — basmele din această categorie ar fi structural nuvelistice, cu dimensiunile şi cu atmosfera specifică acestora. În centrul atenţiei se află bogăţia care ajunge la proporţii fabuloase în mîinile săracului oropsit. Mai mult decît în celelalte basme, sînt subliniate aspectele materiale ale lumii, unica lor problemă fiind înlăturarea sărăciei.

Mărturiile istorice şi particularităţile conţinutului dovedesc fără îndoială că basmul este unul dintre cele mai vechi produse literare ale omenirii. Problema a fost amplu dezbătută, basmul bucurîndu-se de o atenţie deosebită, însumînd o bogată literatură care depăşeşte în chip considerabil rodul puţinelor osteneli referitoare la celelalte specii ale prozei narative. Esenţa teoriilor mai vechi — teoria mitologică a fraţilor Grimm, cea naturistă a lui M. Müller, cea indianistă a lui Benfey, şi cea

antropologică a lui Tylor şi Lang — se află expusă în monografia citată a lui Şăineanu. Un caz interesant de interferenţă îl oferă teoria despre originea onirică a basmelor formulată de L. Laistner în Das Rätsel der Sphinx *(1889) şi de B. P. Hasdeu în articolul despre « Basm » din* Etymologicum Magnum Romaniae *(1891). Cele două volume ale cărţii lui Laistner lipsesc din bibliotecile noastre* [70]*, dar din citările şi comentariile cercetătorilor rezultă că el a pornit cu totul de la alte considerente decît Hasdeu.*

În literatura străină de specialitate, teoria referitoare la originea basmului în visuri e reprezentată numai prin Laistner, Hasdeu rămînînd necunoscut. Laistner credea că basmele şi-ar avea geneza în visurile de groază, în coşmarurile oamenilor care credeau în realitatea lor. B. P. Hasdeu, pornind de la presupunerea greşită a lui Schopenhauer că în om ar exista un organ special care generează visurile (Traumorgan), stabileşte un şir întreg de asemănări între basm şi vis : aceeaşi exagerare, aceeaşi credinţă în veracitatea visului şi a basmului, în amîndouă spaţiul şi timpul se şterg, zborul e un mijloc de locomoţie, omul petrece cu sfinţi, zîne, se luptă cu monştri, există o limbă comună pentru toţi oamenii, chiar pentru animale, metamorfoza e un procedeu frecvent, apoi amîndouă se încheie cu o nuntă şi un banchet. Paralelismul stabilit de Hasdeu e extern esenţei fiecăruia din cele două categorii, asemănările sînt întîmplătoare, uneori exagerate şi în totalitatea lor neconvingătoare. Mai tîrziu Fr. von der Leyen a reluat teoria lui Laistner, aducîndu-i corecturi substanţiale. Greşeala de căpetenie a lui Laistner era considerarea visului — dar numai a celui de groază — ca fiind începutul celor mai vechi naraţiuni. Cu prudenţă, von der Leyen încearcă să arate că unele motive de basme — nu basmul ca atare — şi-ar putea avea originea în visele mai vechi sau mai noi ale omenirii care crede încă în realitatea lor şi le provoacă prin posturi îndelungate, haşiş şi alte narcotice. Între acestea, ar fi muncile extraordinare pe care eroul trebuie să le facă într-o noapte sau pînă la întoarcerea vitregei, fuga de zmeul care-l urmăreşte, călătoria pe celelalte tărîmuri.

Altele le pune pe seama unor credinţe şi practici : învăţarea limbii animalelor prin gustare din carnea şarpelui, însufleţirea copilului confecţionat din lemn sau fier etc. Concluzia că motivele de basm n-ar fi decît credinţele, iluziile, teama, ştiinţa şi obiceiurile epocii străvechi e

îndreptăţită şi verificată parţial de cercetările ulterioare, greutatea constă în a arăta la fiecare motiv în parte vechimea şi izvorul care l-a generat. Precauţia l-a făcut să lărgească orizontul, depăşind sfera visului.

Ca o ciudăţenie trebuie privită încercarea lui P. Saintyves care în lucrarea: Les contes de Perrault et les récits parallèls *(1923) se străduieşte să demonstreze că basmele n-ar fi la origine decît nişte rituri legate de anotimpuri* (Scufiţa roşie *n-ar fi decît un rit de primăvară, lupul reprezentînd iarna, iar fetiţa primăvara scoasă din pîntecele lupului-iarnă etc.), sau anumite rituri de iniţiere* (Motanul încălţat, *un rit de înscăunare pe tron etc.). Apropierile găsite de Saintyves sînt fanteziste şi tot atît de ridicole ca şi cele ale mitologilor.*

După primul război mondial, teoria indogermanică a fraţilor Grimm a fost reluată de către profesorul de la Lund C. W. von Sydow. Combătînd pe bună dreptate teoria lui A. Wesselski, profesor la universitatea din Praga şi medievalist renumit, care susţimea că basmele populare ar proveni din literatura medievală, din romanele cavalereşti şi cărţile de aventuri, fiindcă acestea sînt istoriceşte atestate anterior basmelor orale, von Sydow e convins că acestea au o vechime considerabilă şi sînt creaţii ale maselor populare. El afirmă că basmele fantastice — chimeratele în terminologia personală — ar fi o moştenire de la popoarele indoeuropene care s-au dezvoltat local sub forma aşa ziselor oecotipuri, adică tipuri rezultate din fuzionarea variantelor locale prin circulaţie. Von Sydow îşi bazează teoria pe constatarea că popoarele arabe n-ar avea basme fantastice, ci numai nuvelistice, cele puţine care se întîlnesc la ei ar fi împrumuturi de la perşi sau de la alţii. Tot de la indoeuropeni ar fi împrumutat şi popoarele neindoeuropene din Europa. Dacă basmele fantastice sînt o moştenire de la indoeuropeni, ele ar data din neolitic din cultura megalitică. El admite totuşi că şi popoarele preindoeuropene şi-ar fi avut basmele lor care poate s-au păstrat. Aşa s-ar explica bogăţia şi particularităţile repertoriului irlandez, adus acolo de mediteranienii preceltici din faza megalitică. Din cercetările lui von Sydow trebuie reţinute unele constatări care îi infirmă în parte teoria referitoare la originea şi vechimea basmelor. Se constată că basmul european formează o mare familie în cadrul căreia există diferenţieri de repertoriu şi stil la nord şi la sud de Alpi, apoi în răsăritul şi apusul Europei. Această unitate nu presupune neapărat o moştenire comună indoeuropeană, ci

îndelungate relații între popoarele alcătuitoare care au dus la relativa uniformizare a repertoriului. Apoi cercetările au arătat că și celelalte popoare din alte continente au basme fantastice, atît că acestea au altă factură, nu concordă cu tipul clasic de basm european, fiind mult mai apropiate de legende și de basmele despre animale. Netemeinicia teoriei lui von Sydow se vede și din părerea că indoeuropenii au împrumutat basme neindoeuropenilor, nu și invers, ceea ce nu se poate susține cu nici un argument. Basmul fantastic e o narațiune de tip mai evoluat, mai complexă și ca atare e puțin probabil ca ea să-și aibă obîrșia într-o perioadă istorică atît de îndepărtată.

W. E. Peuckert e înclinat să acorde basmului aceeași vechime, găsindu-i geneza aproximativ în perioada posttotemică și anume în faza preagricolă a culegătorilor (Pflanzer). Numai această cultură ar explica sensul unor motive din basme care ar oglindi reguli matrimoniale, farmece de vînătoare, credințe în existența concomitentă poliformă etc.

El situează geograficește această zonă de geneză în Mediterana orientală din antichitate. Aceasta concordă cu tendința mai nouă a unor cercetători nordici de a considera țările din răsăritul Mediteranei ca leagăn al culturii populare care s-ar fi răspîndit spre nord și apus prin împrumuturi pe diferite căi. Părerile lui Peuckert nu țin seama de faptul că motivul din basm nu e întodeauna o copie a unor fenomene culturale, fantezia creatoare putînd imagina reprezentări similare în chip independent și mult mai tîrziu. De altfel, cum s-a subliniat de către mulți cercetători, vechimea motivului nu trebuie confundată cu vechimea basmului ca specie literară sau cu vechimea tipului unui anumit basm.

Profesorul leningrădean V. I. Propp reia problema, pornind de la unele constatări deduse din conținutul basmelor. Nu mai încape îndoială că basmul fantastic e mai vechi decît feudalismul și chiar decît sclavagismul, deoarece apar în el unele orînduiri de gintă ca exogamia, unele rituri — îngroparea oaselor vacii, îmbrăcarea omului în piele de animal — sau chiar negarea realității rituale (omorîrea bătrînilor, fata salvată de la balaur). Subliniind că basmul nu e o cronică, conchide că acesta reflectă o gîndire primitivă. Pentru a studia geneza basmului trebuie studiate formele acestei gîndiri, deoarece riturile, miturile (narațiunile despre zei sau oameni divinizați), unele instituții sociale, formele gîndirii primi-

tive sînt anterioare basmului. Propp arată că rămîne neclară geneza basmului ca gen literar şi funcţia lui în acea perioadă.

Problema originii basmului fantastic a rămas încă nesoluţionată, cu toate strădaniile meritorii ale cercetătorilor amintiţi. Dacă concluziile la care s-au oprit aceştia rămîn încă nişte ipoteze de verificat în viitor, s-a ajuns totuşi la o cunoaştere mai temeinică a specificului basmului şi s-au creat premizele unor cercetări mai fructuoase. Rămîn bunuri cîştigate constatările că vechimea basmului ca specie sau ca tip nu trebuie confundată cu vechimea motivului de basm care în genere — dar nu totdeauna — e anterior şi că basmul e o operă literară de un grad artistic mai înalt decît celelalte specii înrudite, dar care e destul de vechi, fiind prezent în cultura populară de la începuturile istoriei propriu-zise.

Basmul e ca un rîu în care se varsă toate celelalte torente ale culturii populare: mituri, legende, credinţe şi practici religioase, concepţii despre lume etc. Ceea ce dă posibilitatea contopirii tuturor acestora în basme tocmai atitudinea mai evoluată a creatorului popular care, depăşind atitudinea etiologică şi teama de sacrilegiu, tratează toate acestea de pe o poziţie de dominare a lor. Povestitorul popular creează acum din plăcerea de a plăsmui, de a gusta naraţiuni care tratează problemele majore ale existenţei, ficţiuni care încep cu un capăt în frămîntările vieţii economico-sociale şi se sfîrşesc cu celălalt în virtualitatea ideală a ceea ce ar trebui să fie.

Repertoriul nostru cunoscut pînă acuma numără aproape 500 de tipuri. El e aproape cît cel ucrainean (459 tipuri) şi cam de două ori mai mare decît cel rusesc (245 tipuri) [71]. *În repertoriul maghiar, această subspecie reprezintă cam două treimi (64%) din întregul material epic în proză exceptînd legendele* [72], *dar judecînd după catalogul nou Aarne-Thompson, numărul tipurilor nu depăşeşte cifra de 222 tipuri, ca şi cel sîrbocroat, ceea ce bănuim a fi mult sub realitatea folclorică consemnată în colecţii.*

Aproape jumătate din tipurile româneşti nu apar în tipologia internaţională din 1961, fără a le putea socoti ca fiindu-ne specifice din considerentele arătate la basmele despre animale. Din această cauză, problema determinării specificului românesc e încă prematură. Delimitarea tematică a tipurilor care ne-ar aparţine s-ar putea face numai după cunoaşterea relativ exhaustivă a repertoriilor celorlalte popoare şi mai cu seamă a celor vecine, iar stabilirea caracteristicilor stilistice se va putea face numai prin studiul comparativ al materialului cules în forma lui autentică, prin

stenografiere sau înregistrare mecanică. Din cercetările monografice asupra unor tipuri de basme efectuate de cercetători străini, mai cu seamă nordici, rezultă că basmele noastre se încadrează tipologic în familia sudest-europeană, ceea ce era şi de aşteptat, date fiind condiţiile istorico-sociale care au favorizat legăturile strînse din această zonă.

Se pare că o caracteristică izbitoare a basmelor noastre fantastice este păstoritul sub diferitele lui forme. E drept că ocupaţia de căpetenie a eroilor principali — atunci cînd au răgazul necesar — este vînătoarea, dar nici păstoritul nu e neglijat. Astfel, întotdeauna cînd eroul vrea să recapete ochii moşnegilor furaţi de zîne, sau cînd vrea să se lupte cu scroafa din lac în care se află puterile zmeului, el este înfăţişat păscînd oile pe moşia zînelor sau prin preajma lacului amintit. În basmele noastre păstoritul apare de nenumărate ori în situaţii secundare ca încercări de localizări trecătoare, ca simple menţionări ivite involuntar în mintea povestitorilor. Însuşi Dumnezeu este înfăţişat uneori sub forma unui cioban care păstoreşte trei oi, alteori o turmă mai mare ce se strînge în jurul cîrjei miraculoase. Dorinţa unuia din cei trei fraţi este de a avea o mare turmă de oi, iar într-un basm cules în ultimul deceniu de la pădurenii din Hunedoara, ajutorul principal al eroului principal ajuns împărat nu are altă răsplată şi altă funcţie decît cea pe care a practicat-o toată viaţa : să păzească oile. Umblînd pe plaiuri întinse ori prin preajma pădurilor, eroii principali întîlnesc deseori ciobani cu oi ; cîteodată aceştia chiar intervin în lupta dintre animale, luînd parte aceluia care le va oferi o răsplată mai mare. Eroul cunoscător al limbii tuturor animalelor ne este prezentat aproape întotdeauna ca un cioban care, păscînd oile pe cîmp, aude strigătele de ajutor ale unui şarpe cuprins de flăcări. Cu totul sporadic apar şi aluzii la transhumanţă, adică la mutarea sezonieră a turmelor de la munte la şes, fenomen care a luat mari proporţii în trecut, mai cu seamă în Carpaţii meridionali. Atunci cînd povestitorii populari au căutat să redea o imagine mai precisă a plaiurilor şi munţilor, ni i-au prezentat aşa cum erau cunoscuţi de ei, cu ciobani şi turme de oi, hălăduind de la un loc la altul. Dacă reamintim aci şi funcţia superstiţioasă a povestitului din trecut legată tot de păstorit. este evident că şi în proza noastră s-au păstrat ecouri ale îndeletnicirii atît de specifice neamului nostru, mai cu seamă în trecutul medieval.

Aportul creator al povestitorilor de la noi se vădeşte însă şi sub alt aspect. Dacă numărul tipurilor de basme e mic în comparaţie cu snoavele şi mai cu seamă cu legendele, aceasta e doar o evaluare statică, o proiectare pe una din coordonatele faptului folcloric, deoarece neobişnuit de numeroase sînt în schimb posibilităţile de combinări felurite a acestor tipuri. Cine citeşte basmele noastre este izbit de o anumită stufozitate — nu atît de mare ca în basmele indiene de pildă — de împletirea neaşteptată a tipurilor care în felul acesta devin simple episoade. Mai important este faptul că această combinare neaşteptată a tipurilor este un fenomen viu, contemporan. Cercetările recente scot mereu la iveală felul nou în care se întreţes unele basme în variantele locale, cu totul diferit de ceea ce apărea în vechile colecţii. Acest fenomen arată că puterea creatoare a povestitorilor noştri nu s-a epuizat şi, dacă ea în genere nu mai inventează decît excepţional episoade şi motive noi, s-a canalizat asupra modalităţii de a obţine basme noi prin îmbinarea inedită a materialului vechi. În repertoriul nostru există şi cîteva basme care se remarcă printr-o relativă stabilitate, cu o schemă epică constantă, în care doar detaliile pot fi altele de la o variantă la alta, cum ar fi Motanul încălţat, Cenuşăreasa, Poliphem, copiii cu părul de aur — acesta din urmă neaşteptat de unitar pe întreaga arie internaţională de circulaţie, după cum ne asigură St. Thompson [73]. Se pare că basmele din această categorie ar fi mult mai noi — sau relativ recent incluse în repertoriul nostru — care încă nu au avut timpul necesar să ajungă la acea familiaritate care să-i îngăduie povestitorului să le mînuiască în chip nou, inedit, prin amestecare cu altele. Basmul e un gen străvechi, în bună măsură depăşit, pe punctul de a ieşi din circulaţie, aşa cum s-a întîmplat în unele ţări din centrul şi apusul Europei, ca atare, creatorii care se mai îndreaptă spre o astfel de specie desuetă devin din ce în ce o raritate.

Basmul nuvelistic *(A-Th. 850—999) e o relatare verosimilă a unor întîmplări, uneori destul de complicate şi cu întorsături neaşteptate, în care personajele acţionează ajutate numai de puterile omeneşti, fără intervenţii supranaturale. Şi el se caracterizează prin aceeaşi linie ascendentă a acţiunii, eroul porneşte de jos pentru a ajunge la situaţii înalte — de obicei împărat sau moştenitor de tron — sau la bogăţii remarcabile. Acţiunea e inegală ca întindere: unele urmăresc eroul din copilărie pînă*

la nuntă, altele cuprind un singur episod din viața acestuia. Totul se petrece în dimensiuni reale, în limitele verosimilului. Eroii izbutesc să rezolve situațiile în care sînt puși prin calitățile lor dezvoltate în grad mai înalt. De obicei, ei sînt dotați cu o inteligență ascuțită și mobilă care îi ajută în cele mai grele împrejurări. De multe ori, miezul basmului îl constituie răspunsul la anumite întrebări pe care le pune împăratul sau stăpînul locului și care sînt rezolvate de oameni simpli și săraci, dar peste măsură de inteligenți (fata isteață, ciobanul sau țăranul care răspunde în locul popii ș.a.). Uneori, eroii înving și prin viclenie, însușire socotită de o mentalitate mai arhaică — mai cu seamă în Orient — ca o calitate de seamă, nicidecum reprobabilă. Cîteodată, iscusința e îmbinată cu o mare îndemînare manuală, prin care hoțul iscusit fură din visteria împărătească fără să fie prins și sfîrșește prin a deveni ginerele împăratului.

Basmele nuvelistice au o desfășurare mai puțin uluitoare decît cele fantastice, fiindcă « minunile » de aici au dimensiuni verosimile. Ele sînt în genere mai noi decît basmele fantastice și sînt cultivate cu predilecție de către popoarele arabe, încît unii le consideră ca o specie creată de acestea.

Repertoriul nostru nu este prea întins — peste o sută de tipuri — mai mic decît cel ucrainean — 154 tipuri — dar mai mare decît cel rus — 74 tipuri [74] — și, se pare, decît cel sîrbocroat și maghiar [75]. Mai bine de jumătate din tipurile noastre nuvelistice nu sînt atestate în catalogul Aarne-Thompson, fără a fi încă în măsură să precizăm cîte din acestea ar fi numai ale noastre. Multe din ele ne-au venit prin cărțile populare, prin calendarele care s-au alimentat cu astfel de basme, deși faimoasa colecție arabă de proveniență cultă « 1001 nopți » a avut o înrîurire neînsemnată asupra repertoriului nostru folcloric.

Cercetările din ultimul deceniu au arătat că basmul nuvelistic e o subspecie încă vie, datorită profilului lui realist, el corespunzînd acelei mentalități mai evoluate care gustă numai narațiunile verosimile.

Cunoscătorul prozei noastre epice constată cu ușurință omogenitatea repertoriului nostru de povești pe întreg teritoriul țării. Culegerile de peste un veac, deși metodologic nu au țintit să epuizeze repertoriul local, arată cum repertoriul de proză epică, în comparație cu unele specii versificate, este mult mai unitar. Abia pe ici pe colo se întîlnesc narațiuni cunoscute numai într-o anumită parte a țării, constatare ce poate fi verificată și din lectura notelor la variantele publicate în aceste volume. Această omogenitate

spațială a poveștilor de la noi nu este numai consecința așa zisei « universalități » a acestora și a ușurinței cu care pot circula dintr-un ținut în altul, ci și a deselor și susținutelor legături care au existat în trecut, în ciuda fărîmițărilor politice temporare între diferitele provincii și ținuturi ale României de ieri.

III

Narațiunile în proză de cele mai multe ori n-au titlu. Din cercetările de pînă acum, am constatat cum, întrebați de numele narațiunii, povestitorii se arătau surprinși și șovăitori, nu o dată improvizînd titlul. Multe din denumirile date de povestitori sînt creații ad-hoc.

Există și povești care au un titlu stabil, provenit din tradiție, acestea fiind aproape întotdeauna narațiuni cu un personaj bine distinct prin caracteristicele lui care îl singularizează. De asemenea, au denumirea bine conturată cele care conțin un personaj cu nume unic și care se impune fără voie, fiindcă evită orice confuzie. De obicei, povestitorii populari precedă titlul prin prepoziția cu, *subînțelegîndu-se (povestea) cu..., ceea ce apare uneori chiar în titlul curent al narațiunii:* Povestea lui Harap Alb, Povestea cu breana *etc., la basme,* Povestea cu popa și diacu *sau chiar* Poveste din lume, *la snoave.*

Unele narațiuni își iau titlul de la eroul principal al acțiunii: Drăgan Cenușă, Tei legănat, Cu Odolean feciorul Boldeicuței, Cu Petrea Făt-frumos șteblă de busuioc născut la miezul nopții, Cu Busuioc Verde, Rudolf, Miia Ion, Măzăran Văsălică, Cenùșotcă, Cu Hat prinț, Sărăcuț Pătru, Cu dascălu Gheorghe, Bîrnușca, Cu Nicolae, Păcală, Povestea lui Alexandăr Macedon, Povestea lui Harap Alb, Cu Pintea *etc. Mult mai rar se denumește basmul după un personaj secundar care posedă caracteristici izbitoare, neobișnuite, care ajută eroul principal în situațiile cele mai grele:* Cu Cazarchina, Cu Munte Vînăt. *Foarte rar apare personajul negativ:* Cu Sărăcia, Dracu și oile *etc., de obicei numele acestora fiind generic. În schimb, în snoave, apoi în legende personajul negativ apare mult mai des în titlul narațiunii, de obicei sub aceeași formă generică. Chiar la basmele propriu-zise denumirea generică e mult mai frecventă, titlul indicînd fie speciile animale ajută-*

toare de căpetenie — Cu o capră, cu un costruş şi cu cinci animale, Tri capre albe, Măi ce nu ştiu ce, Cu grindeia, *fie unele plante sau obiecte cu rol important:* Cu floarea, Nucu de aur, Peana de vultur, Bîţ-bobeică — *etc. Alteori, se arată în titlu doar unele date vagi despre vîrstă, calitatea eroului din care de cele mai multe ori nu se poate lămuri ce fel de acţiune desemnează:* Voinic de codru, Viteazu de apă, Cu un fecior sărac, Băiatu la şcoala diavolului, Cu cătana, Doi fraţi, Cu un fecior, Cu un om sărac şi cu boierul, Cu un popă, Cu un împărat, Un om sărac cu carul, Popa bărdaş, Cu chiaburii şi cu săracii *etc. Unii povestitori au simţit nevoia să dea un titlu mai amplu, din care să rezulte fără echivoc particularitatea protagonistului:* Fata de împărat care a rupt şapte perechi de bocanci la giocu, *din care se poate repede înţelege că e vorba de A-Th. 306. De cele mai multe ori, particularitatea indicată nu e lămuritoare. Dacă povestitorul I. Micudă din Cîndeşti Muscel specifica:* Cînd a băgat ţiganu draci în tabachere, *acesta e un moment al acţiunii din care nu se poate bănui profilul naraţiunii. Iancu Duroi din Bughea-de-Sus—Muscel acumula la întîmplare date ce se menţin în vagul cel mai desăvîrşit:* Un unchiaş a făcut un copil la 80 dă ani, Cu un băiat ce-a petrecut şi el în viaţa lui, To cu zmei (cu-mpărat şi cu smei), *etc. Cîteodată se indică aspectul general al acţiunii:* De cînd umbla Dumnezeu cu Sf. Petru pe pămînt. *Exemplele din urmă dovedesc prin ele însele inexistenţa denumirii la cele mai multe din basmele propriu-zise, mai cu seamă la unii povestitori.*

Basmele despre animale şi snoavele folosesc în configurarea titlului, cu rare excepţii, numai denumirile de specie sau de categorie socială, de obicei indicînd cei doi sau chiar trei protagonişti: O babă şi un moş cu un cocoş, Ţapu babei şi-al mătuşei, Şoarecele de sat şi de cîmp, Cu un moş şi o babă, Musca şi purecele, Un moş şi o babă avea un cocoş, Ţiganu şi judecătoru, Femeia şi hamantul, O nevastă cu un fecior, Copilul şi borcanul *etc. Foarte rar se arată numai un personaj :* Cu ţînţariu, Cu mireasa înaltă, Cu femeia morarului, Cu ciurdariu, Cu un om sărac.

Tot atît de rare sînt snoavele care indică în titlu obiectul care participă la acţiune în chip colateral — Spuma dă mare, Bota cu apă — *sau e indispensabilă specificului ei:* Pielea fermecată. *Uneori snoavele poartă denumiri de zicători sau proverbe, naraţiunea acestora fiind o*

ilustrare sau chiar o încercare de etiologie a lor: Aşa cap, aşa căciulă, Cismele pă opinci. *În chip sporadic, unele titluri ale basmelor despre animale şi ale snoavelor rezumă acţiunea:* Cu un om care l-o scăpat vulpea de urs, Copilul la trei luni, Cum o scos luna din fîntînă *etc.* [76]. *De cele mai multe ori, fiecare povestitor îşi formulează mai mult sau mai puţin explicit cîte o denumire pentru fiecare naraţiune din repertoriul său pornind de la calitatea personajelor care îi recheamă în minte desfăşurarea acesteia. Excluzînd cele în care personajele au nume rare sau unice, legătura dintre denumire şi naraţiune e convenţională, variind de la povestitor la povestitor ca un element accesoriu de care aceştia se pot dispensa cînd repertoriul e mic.*

S-a observat de multă vreme că în basmul popular există introduceri şi încheieri versificate, pline de umor, nu rareori fără păcăleli pentru ascultători, în care cîteodată cuvîntul obscen subliniază această atmosferă de bună dispoziţie. Aceste formule — iniţială, mediană şi finală — îndeplinesc în genere o funcţie de soclu, de ramă, fiindcă delimitează în chip intenţionat, izolează acţiunea basmului de realitatea zilnică. Pare ciudată folosirea contrastelor şi a sofismelor care derutează pe ascultători drept mijloc de tranziţie între cotidian şi atmosfera poveştilor, dar acestea nu au decît rolul de a ajuta pe ascultător să se transpună în altă stare sufletească, sugerîndu-i că cele narate aparţin altei lumi cu coordonate insuflate de dorinţele populare. De aceea, aceste formule apar în chip organic la basmul propriu-zis, cu totul rar şi prin extensiune la celelalte specii, în primul rînd la basmele despre animale şi la snoave. Ele sînt generale, aparţinînd nu unui anumit tip, ci speciei narative, ca atare, pe plan local numărul lor este extrem de mic, de obicei povestitorii folosind cîte o singură formulă pe care o repetă întocmai sau cu mici modificări de amănunt de la o variantă la alta.

Formula iniţială încearcă să situeze acţiunea într-un trecut îndepărtat, cu coordonate foarte vagi şi să asigure ascultătorii de veracitatea celor narate:

> «*A fost odată*
> *ca ničiodată,*
> *Că d'e n-ar si,*
> *nu s-ar povesti,*
> *Că nu vi-z dator a minţî*» [77].

Formula caută să singularizeze faptul — odată ca niciodată — şi să scoată argumentele de veracitate potrivit unei concepţii arhaice — de n-ar fi, nu s-ar povesti — deseori folosită de cei ce mai cred în poveşti. Dar de pe acest plan al seriozităţii, povestitorul trece la glumă şi, dezbărîndu-se oarecum de cele afirmate, încearcă să se scuze prin a arăta marea diferenţă de vîrstă dintre el şi poveşti :

« Că nu-z d'e cîn povestile,
Că mai înaint'e cu ọ dzî, cu două,
d'e nu cu nọuă. »

Alţii — ca povestitorul Gh. Zlotar — asociază poveştile cu minciunile :

« Că nu-z d'e cînd poveştile
Nij d'i cîn minčiunile... »

pentru ca să alunece iar în afirmaţii care ne duc în plin fabulos şi la imposibilităţi evidente :

« Că-s cu o zi dọuă mai d'incoače
D'i cîn să potcoźẹ mîţa cu coajă d'i nucă
Şî merẹ la sfînta rugă. »

Cînd formula e mai dezvoltată, ea pretinde a arăta sursa basmului ce va fi povestit. De obicei, poveştile stau într-un sac pe care povestitorul l-ar fi adus tocmai din Capitală :

« Mă dusăi la Bucureşti
(a)dusăi un sac d'e poveşt'i,
băgai mîna,
scosăi una,
pă care vreau s-o spun acuma. » [78]

Formula utilizată constant de Gh. Zlotar arată însă că povestea a fost învăţată de la pisica oprită de la biserică, reţinută şi bătută de povestitor. Amestecul de veracitate şi minciună, de seriozitate şi glumă ţinteşte să predispună la voioşie pe ascultător, să-i capteze bunăvoinţa şi în acelaşi timp să-i atragă atenţia că acţiunea se petrece în sfere ideale.

Prin extensiune, cîteodată formula iniţială preia funcţia şi versurile caracteristice formulei mediane în a solicita fără înconjur atenţia celor din jur :

« Auziţ o poveste,
ca un cuvînt d'in poveste,

căj d'e-acum mai lungă ieste;
cin'e-a auzî,
bin'e s-a hod'in'i,
čel če n-a auzî,
a durn'i. »
(Sărăcuţ Pătru)

Formula mediană e mai săracă în forme care de fapt se reduc la un singur tip care oglindeşte neîndoios funcţia acesteia de a solicita, uneori chiar de a verifica atenţia ascultătorilor. De aceea, ea nu apare în chip constant, fiind folosită de povestitor doar atunci cînd i se pare că oboseala auditoriului e vizibilă. Ca atare, povestitorul are latitudinea să o repete de mai multe ori în cursul aceleiaşi naraţiuni, după cum se vede şi din variantele culese prin anchetă, nu prin asistare la o scenă autentică de povestit: Gh. Zlotar o repetă în « Hat prinţ » de trei ori. Dacă formula mediană nu e nici ea legată de un anumit subiect sau episod, ea nu poate fi inserată în naraţiune la întîmplare, ci se foloseşte schimbarea locului acţiunii care de multe ori e şi începutul unui nou episod. În chip obligatoriu ea începe cu perfectul compus al verbului a se duce:

« *Apăi s-o dus multă lume-mpărăţîie,*
ca Dumn'edzău să n'e ţîie,
ca cuvîntu d'im poveste,
să d'e-aij mai lungă şî mai frumǫsă
ięste! »
(Povestea lui Harap Alb)

Uneori, se arată şi foloasele ascultării, intenţia moralizatoare fiind evidentă:

«*Cin'e-o asculta,*
bine-o-a-mvăţa. »
(Împăratul verde şi împăratul roşu) [79].

Verificarea atenţiei ascultătorilor se face prin adăugarea la sfîrşitul formulei a două cuvinte, primul rostit de povestitor, al doilea de auditoriu după modelul parolei militare. Procedeul e străin, adus din cazărmile austro-ungare, cuvintele fiind amîndouă de origine maghiară: ciont *(oş) şi* leveş *(supă), acest din urmă înlocuit sau completat cu alţi termeni culinari de aceeaşi origine:* popricaş, guiaş *(gulaş). Faptul că acest mod de verificare se întîlneşte numai în teritoriul ocupat vremelnic de*

fosta monarhie austro-ungară — Moldova de nord şi Transilvania — atestă originea lui recentă, cazonă. A fost întîlnit numai la doi povestitori—poate cei mai talentaţi — dar Gh. Zlotar din Fundu Moldovei nu mai ştia ce înseamnă leveş, *spre deosebire de I. Gîrbea, fost « cociş » la un grof ungur, apoi « husar » într-un regiment secuiesc, care îl utiliza în chip familiar în forme variate (ciont! — popricaş! guiaş! ; în basmul* Cu cătana*).*

Un ecou al acestei formule s-a mai păstrat şi în Maramureş, unde, după afirmaţiile povestitorului V. Condrat, se obişnuieşte să se strige cînd adorm ascultătorii: čiont şi vasalie, şî n'imn'ic să nu mai sie! [80].

Formula finală e mai complexă. Ea are uneori două părţi: una— de obicei în proză — prin care se arată participarea eroului la nuntă, sau soarta eroilor, cealaltă — formula finală propriu-zisă — versificată, prin care se anunţă sfîrşitul basmului. Povestitorii le folosesc, după obişnuinţă şi starea momentană, amîndouă sau numai una din ele. De multe ori, povestitorul pretinde a fi participat la nunta eroilor care aproape întotdeauna încheie basmele fantastice din prima categorie: « şi-a format nunta cu ia nnainte, încît am băut şi-am mîncat, şi-am petrecut, dă sun sătul şi astăzi! » (Ion Taler)

În bazinul Dornelor, aceasta e parţial versificată: « Ş-aşa o făcut o nuntă mare. Ş-am fos şî noi la nuntă.»

> *« Ş-o rămas bîn şi mîncîn*
> *Şî kef domnului făcîn. »*
> (Rudolf)

Pe alocuri, prin Pădurenime, ea ia o formă mai amplă în care umorul copleşeşte: « Ven'iră n'işt'e ţîgan'i şî loară n'eşt'e cîlţ. Io m-am fost ascuns aco după şporu-ăla, după soba-mpăratului. Şî băgară în tun, şi dederă d'e veselie — tăiară mese, tăiară scaun'e, tăt'e piśoarele le băgară-n oale. Şî făcură petreśere mare. Şî cîn dederă să puşt'e, pă min'e m-or băgat cu cîlţî eia aco şi vup! cu min'e-ai naint'ea dumn'eaǫstă! » [81].

De obicei, povestitorul dă ştiri şi despre soarta ulterioară a eroilor, încheind sofistic: « Şi pǫte că şî astăz trăiez de n-o murit ». (Un om sărac cu caru)

Partea a doua a formulei se referă la basmul povestit. Unii povestitori îi acordă provenienţa în acelaşi mod sofistic şi derutant: « Şi dă

une-am auzît-o, v-am povestit-o » (Tei legănat), *atestată numai la un povestitor din Muscel.*

Povestitorul V. Cornea din Cresuia — Beiuş utiliza o formulă locală, întîlnită numai aici:

« *Čin'e-o şt'i mai lungă,*
Margă s-o ajungă! »

Pretutindeni însă unde apare formula finală propriu-zisă, ea consemnează sfîrşitul naraţiunii în cîte două versuri:

« *C-o pui p-un cui*
Ş-alta nu-i! »
(Sărăcuţ Pătru)

sau:

« *Am încălicat p-o şa*
Şi v-am spus dumneavoastră-aşa! »
(Ion Taler)

sau:

« *Ş-am încălicat pi-on fus*
Şî pov'estea aşă v-am spus! »
(Dracu cu oile)

Formulele de cîte patru versuri nu sînt rare, unele rezultînd din îmbinarea felurită a celor de două versuri:

«*Şî m-am suit p-o săcară*
Şi v-am spus-o în ię sară
M-am suit pi cui
Ş-alta nu-i! »,

la povestitorul Gh. Zlotar.

Nu rareori formula finală urmăreşte păcălirea ascultătorilor [82], *folosind şi cuvinte mai tari* (Cu cătana), *uşor de recunoscut şi atunci cînd sînt ocolite* (Măzăran Văsălică).

În naraţiunile înregistrate pe magnetofon, formulele iniţiale, mediane şi finale nu apar decît la unii povestitori. Primul loc îl ocupă Gh. Zlotar, îi urmează E. Fieraru, amîndoi moldoveni, apoi I. Gîrbea din Vălcău — Şimleu, la care uneori formula finală e contaminată de cea iniţială. Ceilalţi povestitori le utilizează sporadic, deşi în genere li s-a atras atenţia să le folosească în modul obişnuit de ei, fără să se poată scoate de aci concluzii sigure în legătură cu vitalitatea şi frecvenţa lor. Asistarea

la ocaziile de povestit şi întocmirea unor fişe de observaţie ne-ar da mai multă preciziune diferitelor presupuneri legate de viaţa acestor formule.

Un număr mai restrîns se referă la caracteristicile personajelor. Eroul e Petrea Făt-Frumos steblâ d'i busuioc născut la mn'ezu nopţî.

Începînd cu L. Şăineanu, unii au considerat formule mediane şi acele formulări pregnante, aproape totdeauna în versuri care sînt presărate de-a lungul naraţiunii.

Acestea nu pot fi socotite formule mediane, deoarece nu au o funcţie exterioară acţiunii, nu sînt indepedente de anumite tipuri sau episoade, cum era cea care solicita sau verifica atenţia ascultătorilor. Aceste expresii caracterizează o însuşire a personajelor sau o anumită situaţie şi ele se repetă întocmai ori de cîte ori apare acel personaj în scenă sau se repetă împrejurarea.

Ele sînt rodul unei şlefuiri îndelungate şi constituie mijloace expresive de caracterizare puse de-a gata la dispoziţia povestitorului, care, în felul acesta, dat fiind specificul reproducerii orale şi capriciile memoriei, poate exprima mai uşor şi totodată îmbrăca mai poetic schema tradiţională a naraţiunii.

Aceste clişee călătoare se întîlnesc nu numai în basmul propriu-zis, ca formula mediană, ci şi în basmele despre animale, apoi în snoave, dar cu o frecvenţă scăzută, fiind aproape inexistente în legende. Povestirilor contemporane le sînt necunoscute, unde de altfel nici nu-şi au locul, deoarece acestea sînt creaţii recente, improvizaţii, de cele mai multe ori, în care nu se mai repetă situaţii identice. Pe plan regional, ele au o frecvenţă ridicată în Moldova nordică, primatul fiind deţinut de povestitorul Gh. Zlotar din Fundu Moldovei. Citirea celor zece basme din repertoriul acestuia publicate aici scoate la iveală frecvenţa şi importanţa acestora şi va dovedi în chip convingător caracterul lor popular din poveştile lui Creangă mai cu seamă din Harap Alb.

Eroina e:

« Abrunca mîndrâ şî frumoasă
d'in ţara femeiască
care d'in cosîţâ
flọre-i cîntâ,

care d'in gură
aur şî mărgăritare-i curğe ! »
(Viteazu de apă)

Eroul sau Baba atoateştiutoare întreabă de cîte ori vine la curte de ce la înălţatul împărat:

« *un uok'i i plînğe*
şî unu-i rîd'i,
şî cu-o mînică suflicată
şî una ba? »
(Drăgan Cenuşă, Măi ce nu ştiu ce)

Animalele fugite de spaima moşului se numesc

« *găină*
cuină

şi:

cocoş
moroş, »

iar lupul porecleşte:

« *lup lupeşte*
mîndru nume,
vulpe,
pulpe
mîndru nume
capră
verişoară
mîndru nume
iepure
ustură
mîndru nume ».
(O babă şi un moş cu un cocoş[1]

Ţapul jupuit pe jumătate se recomandă:

« *Ţapu babii*
şi-al mătuşii
coarne late
-mbelšugate,
taie bine,
nu prea bine,

fuji, că te taie şi pă tine!»
(Ţapu babei şi-al mătuşei)

Cele mai multe formulări cristalizate se referă la caracterizarea anumitor situaţii. Spicuim cîteva exemple: Cînd se întîlneşte zmeul cu eroul îşi dau bineţe:

« — Bună zua, cumnat'i lăudat'i
road'i-mn'e-ai cămęşa-n spat'i!
— Mulţămăsc dumn'itali, smău sur,
road'i-mn'i-ai čioarečii-n c...»

şi-şi încearcă puterile într-o primă formă:

« — Ai jupk'i zîmbru cu ung'ia,
sau îi fărma čiungu
cu pumnu?»
(Busuioc Verde)

Eroul se recomandă:

« — Io-s ačela uom
care fură uouli d'i su ţarcâ
şî ţarca nu şt'i n'imn'ică
pîn nu-i dau cu d'eştu-n cap».
(Petrea steblă de busuioc)

Eroul pleacă la drum lung:

«pin codri
pin zăhăstrii,
pin pustietăţ.»
(Cu o capră...)

'uîndu-şi:

«straie d'e primin'eală,
şî ban'i d'e k'eltuială
şî cal d'e călătorit»
(Drăgan Cenuşă, Petrea Făt-Frumos)

rugînd calul:

«Merem lin ca vîntu
Tremurîn pămîntu!»
(Drăgan Cenuşă)

Cei ce nu duc la bun sfîrşit sarcina dată:

«uni li stă capu, li stă pk'ičiǫr'le

şî uni li stă pk'ičiǫr'le, li stă capu ! »
(Drăgan Cenuşă)

Cînd eroul dă peste tovarăşii năzdrăvani, nu se poate mira de ajuns :
« *Mare ţ-î put'erea, dǫmn'e !* »

şi îi cheamă pe rînd cu sine :
« — *Hai, că une-z doi, nu-s tri !* »,

apoi :
« . . .*une-s tri, nu-s patru !* »

pînă la :
« . . .*uni-s opt, nu-s nǫuă !* »

Zgomotul atinge proporţiile cataclismului :
« *Munţî s-o cutremurat*
şî văile s-o tulburat
şî pădurile-o pk'icat ! »
(Drăgan Cenuşă)

Fiinţa necunoscută din pădure e apostrofată :
« — *Dacă ieş om pămînt'ean, să mi t'e-arăţ îm faţă*
şî dacă ieş durdure d'i pădure,
du-t'e mai în fund îm pădure ». . .
(Rudolf)

Eroina refuză propunerea zmeului :
« — *Ba n'iś nu bem,*
n'iś nu mîncăm,
n'iś mîn'i nu n'i cununăm ! »
(Rudolf)

Animalele de sub stăpînirea cuiva se adună la chemarea acestuia :
« *Cîtă frunză pi pămînt*
şî četină pi copac
şî năsîp îm mari. . . »
(Hat — prinţ)

şi întreabă :
« — *Či-i, stapîni, lumea o prăpăd'eşt'i,*
ori o tomeşt'i?
— *N'iş n-o prăpădesc,*
n'iş n-o tomăsc,
îi bună aşă cum îi ! »
(Drăgan Cenuşă)

Eroul se prezintă împăratului cu formula feudală :

« — Grație, capu mn'eu !
— Grație, fătu mn'eu ! »,
(Cu Cătana *și* Drăgan Cenușă)

care s-a transmis aglutinată la Gh. Zlotar, fără să i se mai cunoască sensul. Eroii se despart, sau mai cu seamă se regăsesc cu afecțiune neprefăcută :

« Șî s-o pupat îm fațâ
fără niči-on h'ir d'i griațâ. »
(Odolean)

Voinicul călărește îndemnînd :

« — Țu-țu-țui, căluz d'e strîğe,
cornii (corbii, n.n.) carnea ț-o mănînče,
scoli șî nu t'e da,
că nič eu nu mă dau
ș-o luăm pe ias costiță la d'eal ! »,

iar cînd e solicitat de zînă s-o aștepte, el se scuză:

« — He-he-hei ! Dacă am un cal nebun
șî nu-l pot opri pi drum ! »,
(Viteazu de apă)

dar nu e cruțat cînd acesta se sperie :

« — Hi, cal viteaz, bun viteaz al meu !
Če sai
și răsai
și-ndără te dai? »
(Munte-Vînăt)

Știrea e transmisă, trimițîndu-se :

« hîrtii
prin prăvălii,
răvașe
pin orașe... »
(Bîț-bobeică)

Mîțul se duce cu căruța trasă de patru șoareci :

« und'e-i iarbă d'e păscut
șî fîntînă d'e băut,
să să-ngreșă căluțî mn'ei ! »
(Cu un moș ș-o babă)

Zîna cu hainele furate vrea să momească pe viteazul care i le-a furat şi să-l omoare cu privirea-i veninoasă:

« *Dọuă buze subţărele,*
săruta-t'e-ai tu cu iẹle
şî dọu ţîţe bugăr'ele,
împunje-t'e-ai tu-n iẹle. »
(Măzăran Văsălică)

În unele basme se întîlnesc atari formulări cîntate. Acestea apar numai în dialog şi ajută să fie descoperită crima care a prilejuit metamorfozările.

Soţia împăratului ucisă de sora vitregă cîntă prin fluierul făcut dintr-o creangă ruptă din trupul ei devenit copac:

« — *Nu sufla, băiẹt'i, tare,*
Valio, in'ima ma doari. »
(Cenuşotcă)

Alteori cîntecul este mai amplu, relatînd modul uciderii şi fazele metamorfozei. Copilul ucis şi fript de vitregă cîntă pe vîrful casei, prefăcut în porumbel:

« *Măştihuţa prinsu-m-o,*
La căpuţ tăiatu-m-o,
Tătuca mîncatu-m-o,
Surioara strînsu-m-o
Din bortică şi m-o dus,
Un hurdubaş de-acọl făcutu-m-am! »,

apoi îşi cheamă pe rînd rudele:

« *Ieşi, sorică, pînă-afar*
Să-ţ arăt drumu pin ţară
Cum îi de-a umblare iară! »
(Fratele şi sora cu mama vitregă)

Soţia adulteră descîntă soţului ce stă cu căldarea în cap:

« *Čioca, čioca, čiocălău,*
scoală, scoală, măi flăcău
şi te du la locu tău,
că bărbatu-i fermecat,
şade cu căldarea-n cap. »
(Femeia şî hamantu)

Snoavele despre popi şi dascăli conţin o sumedenie de versuri cîntate pe melodii bisericeşti, de cele mai multe ori în chip parodistic Unii povestitori obişnuiesc să introducă în naraţiuni cîntece sau strigături din repertoriul liric. Eroul deznădăjduit exclamă :

« D'ecît mama ma făčę,
mai bini mă prăpăd'ę ! »,
(Măi ce nu ştiu ce)

iar săracul oropsit de noroc cîntă ca orice om necăjit :

« Năroc, năročelu m'eu
Car'e nu te-am găsît ieu,
D'e t'e-aş ved'e-n foc arzînu
Şi nu n'e-aş cură la stînsu... »
(Povestea norocului)

Dialogul trebuie considerat ca un procedeu de căpetenie al stilului narativ oral, constituind una din caracteristicile primordiale ale poveştilor populare prin deasa lui întrebuinţare şi prin rolurile multiple pe care le îndeplineşte. Chiar simpla privire a textelor transcrise după documente autentice arată cît de frecvent e dialogul în gura povestitorilor populari. Pe alocuri, se poate vorbi chiar de un abuz, izvorît din plăcerea de a desfăşura replici vioaie, pline de ţîşniri spontane şi de scînteieri de gîndire. Dialogul e folosit nu numai pentru dezvăluirea conflictelor, pentru evidenţierea forţelor care se ciocnesc, sau se împacă, ci pentru zugrăvirea stărilor sufleteşti, a frămîntărilor personajelor, îndeplinind funcţia descrierii propriu-zise, atît de sumară în stilul narativ popular.

Încăpăţînarea şi îngîmfarea ursului sînt dezvăluite de vivacitatea replicilor :

« — Pă io nu mă t'em d'e om! — zîče ursu.
— Nu t'i t'emi?
— Nu!
— Ba t'i t'emi!
— Ba nu!
— Hai că ţ-arît că nu! » (Cu ţînţariu)

Ipocrizia popii e urmărită cu subtilitate de la întîlnirea cu Ianoş. Vorbele mieroase, frecvenţa diminutivelor sînt folosite de preotul zgîrcit şi samavolnic pentru a-şi masca viclenia de exploatator experimentat.

« — Un'e t'e duś, voin'iśelule?

— Părint'e — zîśe — să mă tomn'es şî io sluguţă la śin'eva! — zîśe.

— Nu vi la min'e?

— Ba vin — zîśe — dacă mă tomn'eşt'i!

— Hai la min'e — zîśe — că t'e ţîn ieu slugă — zîśe.

— Haidă!

— No — zîśe — bin'e — zîśe — uite — zîśe. — Cum t'e kiamă pă t'in'e?

— Ianoş!

— Ęę, Ianoş! — zîśe — Ienăşuţu mn'eu — zîśe — t'e tomn'eşt'e părint'ele slugă! — zîśe. » (Ianoş slugă la popa)

Tranzacţia comercială dintre Tei legănat prefăcut în negustor de cereale şi Strîmbă-lemne pune în vileag bogăţia fabuloasă a acestuia şi setea nemăsurată de cîştig. Serviabilitatea tipică afaceristului trădează cusurul opus, samavolnicia şi sadismul cu cei slabi, mai cu seamă cu familia celui căruia i-a jurat credinţă pe paloş :

« — Bună dimineaţa, domnule!

— Bună dimineaţa! Da če-i cu dumneavoastră — zîče — că vă văd dă dimineaţă p-ačia?

— Domnule — zîče — mie-m trebuie čiriale: mei, fasule, orz, săcară, če ai dumneata, tot. Iče-n trebuie o sută dă vagoane.

— Da, domnule! — iče — la min să găsăşti!

— E, foart'e bine — zîče.

— Poftiţi încǫči! Poftiţi înuntru-ncoa la mini! S-a sui la iel, a da mîna.

— Noroc!

— Noroc! — jeanta sîoară. — Mie-m trebuie şi mai mul — dacă ai — d-o sută dă vagoane — zîče.

— Da — zîče — la min să găsăşte!

— Un vagon dă fasole iar îm trebuie!

— O am! Am doao vagoane!

— Amîndoao vi le iau!

— Bun! » (Tei legănat)

Surpriza împăratului contrastează cu liniştea eroului pe deplin conştient de puterile lui, care îl determină să trateze cu o atitudine de

mucalit. Dialogul urmăreşte contrastul dintre revolta împăratului evoluată spre mirare şi impasibilitatea amestecată cu umor a voinicului:

« — *Bună zua, nălţat'e-mpărat'e!*

— *Apăi la śe ai ven'it la noi, măi copile?*

— *Să dai fata după dracu!*

— *Iaaau!*

— *Păi zău!*

— *Śin'e t'e-o mînat?*

— *Iel!*

— *Apă tu cum ai n'ed'ęjd'ea asta, mă, să zîś aşă?*

— *Păi — zîśe — aşă-i: s-o dai după dracu!*

— *Mă, cum s-o dau după dracu?*

— *Pă-aşę! Iel m-o mînat!* » (Povestea balaurului)

Prin dialog se reliefează invidia şi nerecunoştinţa fraţilor, prefăcătoriile la care recurg aceştia pentru a-şi ascunde crima. Insistenţele mamei, izvorîte din dragostea maternă deopotrivă pentru toţi fiii, se izbesc de negările reci şi tăioase ale interlocutorilor:

« — *Bună zua, maică!*

— *Bună zua, maică!*

— *Nǫ — iče — am vin'it.*

— *D-apă — iče — čelalalt in'e-i?*

— *Care? — zîče.*

— *Că — iče — Măzăran.*

— *Noi — iče — noi nu şt'im dă altu, numa dă noi.*

— *Oo! D'ę hog'i! Nǫ d-apăi, mă-iče — n-az văzu pă frat'i-vost, pă Măzăran?*

— *Noi — zîče — nu şt'im dă iel.* » (Măzăran Văsălică)

Deseori, dialogul e folosit de povestitorul popular pentru a enumera însuşirile unui personaj, pentru a relata fazele de metamorfozare, ipostazele preferate etc. Întîlnirea săracului cu Sărăcia prilejuieşte cunoaşterea acesteia sub formele ei multiple:

« — *Măi, d-apî čin'e ieş tu aičę?*

— *D-apoi io-s Sărăčię?*

— *D-apoi če fači aiči?*

— D-apu pregăt'escu-m căruța să viu cu voi.

— D-apă ind'e-ai fos pîn-amu?

— D-apă tăt ači am fos cu t'in'e în casă. Cu t'in'e-am avut io noroc că mi-acuperęi pičiorele sara cu obg'ele să n-ardă, după camen'iță la t'in'e.

— Pă nu t'e-am văzut ničiodată!

— Ę, că nu sînt io așę cum crezi tu să mă vez! M-am făcut io muscă, m-am făcut panjen, m-am făcut fir d'ę mac, m-am făcut nu șt'iu če, ș-apoi n-am stat io așę că să mă vez tu ca amu.» (Cu Sărăcia)

Unii povestitori talentați care mînuie cu dibăcie dialogul, îi dau o funcție enumerativă, plasticizată prin negațiile tăioase și dese care se succed. Baba oferă eroului pentru cele trei nopți cît i-a păzit iapa năzdrăvană cei mai frumoși cai din grajdul imens:

« — Îs trabă—aiesta?

— Nu!

— Îs trăbă čela?

— Nu!

— Îs trăbă čela?

— Nu!

Pînă cînd ajunje-n fund.

— Ăsta-m trabă! — spun'e iel. Iče:

— Ascultă! Nu lua pă ăsta — spun'e ie—ăsta-i čel mai rău calu. Ię d'intr-ășt'ia care vrei, da nu lua pă ăsta-čę

— Nu-m trabă n'iči unu, numa pă ăsta! — spun'e sluga.

— De če nu-s trabă, numa pă ăsta?

— Ăsta-i čel mai prepelit calu, și însamnă că pă min'e nu m-a mai țîpa. . .» (Omul cu trei ficiori)

Cîteodată, dialogul are rolul de a tergiversa răspunsurile pentru a da personajelor posibilitatea de a săvîrși acțiunea necesară prin care trebuie să evite catastrofa. Sluga boierului, ajuns la rîul lipsit de pești, amînă mereu răspunsul pînă se depărtează binișor:

« — Nǫ, g'i cu, cu če ț-o da Dumn'edzău?

— G'iu! — Iera pe bou călare.

— Da întrebat-ai de mine?

— Întrebat.

— Nǫ, spune-mi če-i?

— Ț-oi spune! Spune-ț-oi!

— Că spune-mn'i-amu!

— Că spune-ț-oi!

— Că spune-mn'i-amu.

— Spune-ț-oi!

Tăt așă, pînă če treče peste apă.» (Un om sărac șî cu boiẹriu)

Dialogul zugrăvește cu predilecție modul de întîlnire al oamenilor din popor, politețea populară și curiozitatea mereu avidă de noutăți. Oamenii își dau binețe cu gesturi largi, fără grabă și folosesc întîlnirea drept un prilej de a sta de vorbă din plăcerea de a gusta conversația vie, pulsată de sclipirile inteligenței și de curiozitatea de a pătrunde în sufletul omenesc. Timpul cade în penumbră, parcă ar sta locului:

« — Bună dzua!

— Nărocu, pretine! Da nu vi să te-ncălzăș?

— Ba-ncălzî-m-oi oleacă.

— D-apoi, nọ hódini!

Hodinẹște.

— Da unde pleči?

— Da tare departe.

— Da mẹgiș, spune.

— D-apoi după če să spui, că tare d'eparte!

— Migiș, spun'e-n'e pînă und'e merği?

— Pînă la Dumn'edzău!

— D-apoi după če merği-acolo?

— Dacă am avut o vacă...» (Ibid.)

Pentru a evita confuziile, povestitorul popular folosește verbul a zice *la persoana a III-a singular,* zice, ice, *ori chiar mai abreviat* ce *cu funcția liniuței din limbajul scris pentru a deosebi vorbirea personajelor de propria lui relatare. În chip cu totul sporadic, prin Maramureș e folosit verbul* a face, *alături de mai frecventul* a zice.

« — Pi io nu șt'iu — fače — numa io am fo pîn acolo, da un cîmp mare, cît vedz cu uok'ii — zîče.» (Voinic de codru)

Singur povestitorul Gh. Tupiță întrebuințează face *aproape cu exclusivitate în narațiunile sale:*

« — . . . *bę şi tu un pahar d'e băutură, că — faće — aiesta-i un aldămaş, că băieţ-aieşt'ia a mn'ei o scos luna din fîntînă cu gă-l'eata.* » (Cum o scos luna din fîntînă)

Uneori, această particulă cu funcţie paraortografică devine supărătoare la lectură unde nu-şi mai are rostul, mai cu seamă atunci cînd povestitorul o repetă prea des. La L. Vinca se observă o neobişnuită abundenţă de zice *în dialogurile personajelor. Abuzul provine nu atît dintr-o manie lingvistică, cît din stilul domol de a povesti în ritm agale, cînd verbul* zice *e folosit şi ca răgaz de gîndire pentru desfăşurarea ulterioară a veşmîntului naraţiunii.*

Repetiţia cu formele ei variate apare atît în folclorul versificat cît şi în proza narativă, constituind, ca şi dialogul, una din caracteristicile esenţiale ale stilului narativ.

Întîlnită şi ca procedeu compoziţional în forma acelui ritm tripartit, repetiţia se realizează pe plan stilistic prin mai multe modalităţi: în forma cea mai simplă a repetiţiei constă în repetarea unei părţi de cuvînt de 3—4 ori, uneori şi mai mult, cu o anumită intonaţie. Mai adesea e repetat verbul cu intenţia de a plasticiza proporţiile neobişnuit de mari ale acţiunii, mai cu seamă ale deplasării pe spaţii nesfîrşit de lungi. De obicei verbul e folosit la timpul prezent pentru a urmări eroul în isprăvile lui.

« *Şî să duśe bătrînu, şî să duśe, şî să duśe, şî să duśe pună-n zua d'e paşt'i.*» « *Şi să duc, şi să duc, şi să duc, şi să duc, şi să duc!* » (Povestea balaurului). *În unele cazuri repetarea verbului e menită să scoată în evidenţă importanţa deosebită a unui anumit aspect al acţiunii:*

« *Păi vin'e la-mpărat şi-i spun'e că ia će-i, şi ia će-i, şi ia će-i* ». (Voinic de codru) « . . . *vęd'e iel că bulbuśeşt'i heleşt'eu ćel cu lapt'i dulći. Bulbuśeşt'e, bulbuśeşt'e, bulbuśeşt'e, bulbuśeşt'e.* » (Petrea Făt-Frumos)

Alteori, verbul e repetat la perfectul compus, chiar atunci cînd acţiunea încă nu e arătată a fi terminată şi s-ar fi putut exprima prin timpul prezent:

« *S-o tă dus, s-o tă dus, s-o tă dus.* » (Voinic de codru)

Perfectul compus redă şi rezultatul unei acţiuni:

« — *Ia če-am pățît cu sluga, şî če-am pățît, şî če-am pățît.* » (Ibidem)

Imperativul e folosit mai rar :

« — *Fă bin'e țîpă-l! fă bin'e țîpă-l, fă bin'e țîpă-l — iče — ğios*». (Ibid.)

Mai rar e repetat substantivul. Cîteodată, el desemnează o acțiune, avînd o funcție verbală :

« *Şî bortâ, şî bortâ, şî bortâ, şî bortâ, şî să duči pînă la fičioru Bold'icuții.* » (Cu Odolean) « *Însfîrşit, dîn şkimb, în şkimb, în şkimb, pînă l-a adus sus.* » (Cu un împărat)

Mai des e repetat sub formă de vocativ, pentru a sublinia insistența chemării sau intenția de a-şi impune voința :

« — *Tată, tată, tată, tată!* » ; « *Da baba o zîs : — Rață, rață, rață, rață, rață! — ca să-i ięie uok'ii.* » (Miia Ion)

Adjectivul e rareori repetat, cu aceeaşi intenție de a sublinia proporțiile unui fenomen :

« *o apă d'e-aia mică, mică, mică.* » (Omul cu trei ficiori)

Adverbul e repetat mai frecvent. El subliniază fie modul în care se desfăşoară acțiunea :

« *Merje treaba bin'e, bin'e, bin'e* » (Peana de vultur), *fie cantitatea, proporțiile :*

« *Aşa-a urcat iel cîte-olea, cîte-olea, cîte-oleac, pînă-a urcat dasupra.*» (Ion Taler).

Cîteodată apare şi cel de negație :

« *Apăi nu, şî nu, şî nu, şî nu, că musai fata să sie* » (Cu Floarea) ; *mai rar cel de afirmație :*

« — *Ba aşă, ba aşă, ba. . .* » (Ibid).

În cadrul propozițiunii, se întîlnesc în chip sporadic forme curioase ale repetării unor părți de propozițiune, dar nu imediat ca la repetiția propriu-zisă, ci mai tîrziu, în cadrul unei topici mai complicate. Intenția povestitorului e de a atrage atenția asupra conținutului acelui cuvînt sau de a înlătura confuziile ce s-ar putea naşte printre ascultători.

Ca funcție de subliniere e repetat de două sau de mai multe ori subiectul propozițiunii :

« *Odată iera* un om *şi iel iera fọrt'e săracu,* uomu, *ş-avę şapt'e copii,* uomu. » (Soția Şarpe) « *Şi-un* om *acoló, cu capu la rădăčina lui, şi pičioarele ajunğea la sǫre,* uomu-*ăsta.* » (Munte Vînăt)

« *Da* iei laolaltă *o avut o sută dă fečiori* — iei laolaltă — *ș-o sută dă fęt'e*, ačia doi. » (Măzăran Văsălică)

«*O lua pușca șî s-o lua, s-o dusu* iel, Măzăran, *și* iel *tă pă drumu ala.*» (Ibid.)

Alteori, subiectul e repetat la sfîrșitul propoziției din necesitatea de a înlătura neclaritățile, fie atunci cînd la începutul propozițiunii e exprimat printr-un pronume :

« ăla *nu mai venea*, dracu, *că-l băgase-n tabakiere* »,

(Cînd a băgat țiganu draci în tabakiere)

fie cînd e subînțeles :

« *Nǫ, p-ačę o ținut acolo dă muięre*, dracii. » (Măzăran Văsălică)

« *Bani avea dăstui*, ăsta.» (Doi frați)

Predicatul e reluat de asemenea în construcții mai simple :

« *Ta-său* șădea *acolo-ntr-un cîmp ;* șădea. » (Tei legănat),

sau mai lungi :

« *Dracu o mărs șî o-nfunda brazda dă la jumătat'e în sus cătă iei* o-nfundat, ș-o traz *dă iastalaltă jumătat'e brazdă pînă la dracu-acasă*, ș-o tras. » (Măzăran Văsălică)

Repetarea atributului e mai rară :

«. . .*fetele mămănǫii ačeia* tǫte *iera-mbrăcate militari, soldaț*, tot'e, *șî cu capele-n cap.* » (Cu un fečior sărac)

Diferitele categorii ale complementului par a fi repetate cu o frecvență mai ridicată :

« *Ei, o luat Măzăran* lanțurile, *și cum le-o luat, le-o și țîpatu-n focu*, lanțurile, *Măzăran* »; « . . .*le-o lega cu* mînele *pă după copačiu*, cu mînule. » (Măzăran Văsălică)

În rare cazuri, e reluată la sfîrșit chiar propozițiunea în forma ei schematică, subiect + predicat :

« Tot insu o avu *tă cît'e doi boi și plug, car, boi*, o avu tăt insu. » (Măzăran Văsălică)

Frecventă e în schimb repetarea propozițiilor simple pentru a sublinia intensitatea sau proporțiile acțiunii:

« *Bučină ię, șî bučină ię, șî bučină ię* ». (Cu Hat prinț)

Uneori, sînt repetate cîte două propozițiuni pentru a sublinia concomitența acțiunii în dimensiuni colosale :

« *Apăi Foamea-o mîncat şî Set'ea-o beut; Foamea o mîncat şî Set'ea-o beut!* » (Povestea balaurului) [83]

Alteori repetarea ia o formă complexă, apropiindu-se de cea enumerativă:

« — *Iaca če ai avut, şi iaca cum, şi cum, şi iaca in'e-o mărs şî če-o făcut.* » (Măzăran Văsălică)

Funcţia enumerativă e evidentă în unele repetiţii ale unor propoziţiuni de felul acesta:

« . . .*colo i-o arătat grîu într-on hat, mai încolo i-o arătat ovăs, mai încolo i-o arătat mălai, i-o arătat cît o adunat iel alun'e.* » (Şoarecele de sat şi de cîmp)

Enumerarea e îmbinată cu gradaţia:

« *Cînd o fost la o zî, o clăt'it mîţu cu om pk'ičior; cînd o fo la dọuă, o clăt'it cu-amîndọă. Cînd o fost la tri, o clăt'it cu tustrẹle, cînd o foz la patru, o clăt'it cu tuspatru.* » (Cu om moş şi o babă)

Repetiţia sinonimică e mai puţin frecventă decît în lirica din Transilvania şi Moldova nordică. Propoziţia este repetată prin alte sinonime:

« *I porînčeşte, s-a da jos, a plecat. A pleca dracu, iar* s-a dus. » (Cînd o băgat ţiganu draci în tabakiere)

« *Voi aiči cu boiatu-aiesta n-avez dă lucru, cu pruncu-aiesta n-avez lucru,* n-aves triabă *la iel.* » (Cu Cătana)

O formă puţin cunoscută a repetiţiei este reluarea propoziţiunii la începutul frazei următoare, dar precedată la repetare de cînd, după ce, cum. *Procedeul ajută pe povestitor să insiste asupra anumitor aspecte care i se par importante şi să cîştige un mic răgaz pentru a se gîndi la continuarea firului epic. Din numeroasele exemple spicuim:*

« *ariśu s-o strînz grămadă pă nasu iei. Cîn s-o strînz grămadă, ţẹpẹl-ẹlea or împuns-o.* » (Vulpea şi ariciul)

«*A vinit cu iel acasă. Şi cînd a venit acasă, če să vezi?*» (Ţapul babei şi-al mătuşei) « *Şî vikilu čela o-s că ira pisti tăţ sărvitorii. Cum ira pisti tăţi servitorii, iacă-o vinit într-o bună dzî boieriu.* » (Cu o capră. . .) « *Şî s-o pus la culcat. Cum s-o pus acolo la culcat, n'imn'ică vorbă, o mărs oaia la dînsu şî l-o-ntrebat* » *(ibid.).* «*Iacă, n'imn'ică vorbă, pliacă mai d'ipart'i. Şî cum pliacâ mai d'ipart'i ajunği la on împărat. Cîn ajunği la-mpăratu čela. . .* » (Cu Odolean) « *Şẹd'i iel pi scaun, povisteşt'e cu sorî-sa. Cum povesteşt'e cu sorî-sa. . .*» (Busuioc Verde)

Rareori, reluarea propozițiunii se face fără ajutorul vreunei conjuncții :

« *Mă rog să mă laş, şi să mă duči — iče — şi să mă laş şi mai triiescu. Laş şi mai triez — zîče.* » (Cu Cătana)

Un alt procedeu specific stilului narativ popular este inserarea propoziției paranteze în corpul unei fraze, care în felul acesta e întreruptă, ceea ce pricinuieşte de cele mai multe ori repetarea propoziției care precede paranteza. Întrebuințarea propozițiunii incise izvorăşte din specificul expunerii orale pentru a rotunji motivul epic insuficient de luminat.

Povestitorul popular recurge la paranteză din mai multe considerente. Ajuns la un anumit pasaj, el îşi dă seama că a uitat un detaliu, sau chiar un aspect de mai mare importanță, fără care pasajul ar rămîne obscur sau chiar de neînțeles :

« *...Iel t'e ię de cǫdă — tu să t'e laş mǫrtă — iel t'e ię d'e cǫdă şî t'e țîpă-afară.* » (Vulpea şi ariciul) « *O întrat — ursu o rămas afară — vulpea o întrat pă su męse p-acolo.* » (Vulpea şi ursul) « *Apăi porn'iră pă drum — i zlobozî, disfacu zîdu — şî să duc.* » (Povestea balaurului)

Alteori, povestitorul aduce o completare prin care crede că narațiunea cîştigă în claritate, deşi amănuntul inserat nu e neapărat indispensabil :

« *Iacă d'imin'eața — ii ğiucau în cărț — iacă d'imin'eața mînă împăratu servitǫrę sâ scoată zgura-ačę d'e-acolo afarâ.* » (Drăgan Cenuşă)

« *Şî iel s-o dus îm pădure şî n-o şt'iut întǫrče înapoi — după ǫriče bur'eț — n-o şt'iut întǫrče înapoi.* » (Voinic de codru)

Povestitorul revine asupra unor amănunte, dînd anumite explicații : « *S-a lua pă tîrîtura fagului — şt'i, cîn tîri lemnu pîn praf — şi s-a duz la gaură.* » (Tei legănat) « *...aşa mă dǫre pă min'e — zîče — aiśea la foale — zîče, c-aşă-i spun'em noi, foale la burtă — iśe — togmai la buric.* » (Vulpea şi ariciul)

Cîteodată, povestitorul se corectează, reluînd propozițiunea într-o formă modificată :

« *...Stai, domnule țuțfilăr, să mă duc — dă voie să mă duc — pună îm piață.* » (Patîma mea)

Destul de des e folosită paranteza pentru a localiza acțiunea : « *Aşea i-o fi dat Dumnezău ştință — cum ț-a dat şi dumneavoastră acu, cu fel*

dă fel ce-a ieşit — a tras un fir dă păr dîn capu iei... » (Ion Taler), « *...s-a aşăza p-o şatră-acolo mai sus — cum ar hi bărăcuţa mea, unde stau, o lecuţică dă casă — zăreşte fata-mpăratului legată la puţ* » (ibid.).

Stilul narativ popular abundă în sunete onomatopeice, interjecţii şi exclamaţii. Plăcerea de a imita modul de manifestare zgomotoasă a anumitor animale sau fenomene din lumea înconjurătoare e evidentă, sporind considerabil culoarea dramatică a naraţiunii.

Plînsul copilului de leagăn e imitat sumar:

« *a-nčepu copilu să* — oa ! oa ! *în copaie.* » (Tei legănat) *Zgomotul horcăitului din timpul somnului:*

« *faće că* hrra *în gît.* » (Soţia şarpe)

Personajele peste măsură de gurmande sînt caracterizate prin răsuflarea înghiţiturii grăbite:

« *ia un pičiorag dă bou ş-îl trağe pîn gură, faće* şlio, *i gata carn'ea du pă el.* » (Măzăran Văsălică)

Modul de a cînta din fluier e redat în chip diferit:

« *Păcală: — du-lu-lu! du-lu-lu! c-on fluier colo din capătu satului* » (Păcală);

« *Iel a-nčepu c-o fluierică: zdu-zdu, zdu-zdu, zu, ţu, zu-zu* » (Tei legănat);

« *scoate fluieraşu şi-l pune-n gură colo: tir-li-li, tir-li-li, tir-li-li, cîntă iel puţîn acolo* » (Ion Taler).

Ritmul tobei e cît se poate de autentic:

« *Iac-aud'i pin sat doba: Dur-dup! dur-dup! dur-dup! dur-dup! dur-dup!* » (Cu Odolean)

Strigătele animalelor sînt urmărite cu interes şi redate uneori cu multă vervă. Nechezatul calului produce ilaritate:

« *A-nčepu să nek'eze:* I ho-ho-ho-ho-ho-ho, *stăpîne, ţ-a lua pă Ang'elina dîn florării.* » (Munte Vînăt)

Croncănitul corbului se remarcă prin sonoritatea pătrunzătoare produsă de consoana r *şi de diftongul descendent:*

« *...treče un corb pă d-asupra: — Crau, crau, crau, crau! — corbu* » *(ibid.).*

În basmele despre animale, strigătele sînt adesea interpretate ca fiind articularea unor cuvinte din graiul uman. Chiţcăitul şoarecului şi cotco-

dăcitul cocoşului sînt interpretate de lupul îngrozit ca îndemnuri agresive la uciderea lui:

« *Ţî-ţî-ţîn'e-l, mă! Ţî-ţî-ţîn'e-l!...*
cotcodanu
pînă-m pui čiocanu! »
(Baba şi oul)

Duşmănia ancestrală dintre cîine şi pisică din cauza zapisului (« contratului ») pierdut e oglindită în strigătele scoase de ei în timpul duelului:

« *Tăt ziče cîn'ele cătă ię: — Contratu-contratu! contratu-contratu! Pă cînd apăi ziče pisica: — O-ars, o-ars — face ş-o mutră urîtă şi face: o-ars!* » (Zapisul animalelor)

Sînt urmărite în basme şi alte manifestări ale unor animale. Balaurul are o coadă imensă care produce un hîrşîit straniu: « *Apă atunči făcu cu coada:* hoarş! *şî loă ş-îl pusă cu uok'ii cătă foc* ». (Povestea balaurului)

Fîşîitul produs de respiraţie:

« *...sufla lupu pă nare* fuu *în d'eal...* » (Mîţa şi vulpea)

Apucarea cu gheara este redată printr-o silabă scurtă în care repeziciunea mişcării e materializată prin consoana de închidere p:

« *...mîţu d'e ij d'in cale, cîn o văzut că şîşọrcă čeva frunză, s-o repezît numa* ssọp — *o gîn'it că-i şọriče, săracu — mîna* sọp *la lupu în nare* ». *(Ibid.)*

Zgomotul produs de sărituri sau de căderi e interpretat felurit, după natura acestora.

«*Şoarecu* ţup *d'incoače,* ţup *d'incolo,* ţup *pi horn.*» (Drăgan Cenuşă); «*Iel* zdup! *pă fereastră!*» (Baba şi oul); «*O mînat* jip *d'e pămînt ca o vacă.*» (Mîţul şi vulpea)

Trîntitul obiectelor:

« *cînd i-o văzu p-ăia toț:* tranc! *le-a trînti jos şi fuği!* » (Ion Taler)

Zgomotul uşilor ce se deschid şi se închid e redat prin două silabe cu vocale ce imită deschiderea şi închiderea: « *Aud'e numa uşile că* jip-zup! » (Cu cătana); *în timp ce închiderea ameninţătoare e exprimată printr-un sunet mai scurt:*

« *Cînd a intrat în odaie, gata şi zmeu dă colo:* ţac! » (Ion Taler)

Şchiopătatul unei roţi de căruţă care are ruptă o obadă e urmărit din cauza ilarităţii pe care o provoacă:

« — *Ioịte roata asta, merğe ce merğe, face* fultîc, fultîc ! » (Cu un fecior)

Armele folosite de personajele din poveşti produc zgomote specifice construcţiei lor. Buzduganul e urmărit în ujuitul lui aerian, apoi în căderea meteorică:

« ...*numa aud'e că vin'e om buzdugan:* uuuu ! păăc ! » (Măzăran Văsălică)

Pocnetul puştilor e mai scurt:

« ...*atunče pădurariu, d'i grăbit, mînă:* pleusc ! *după iel.* » (Cu ţînţariu)

Interjecţiile sînt des utilizate de către povestitorii populari pentru a exprima cu mijloace mai concise o gamă variată de sentimente şi de impulsii. Unele exprimă durerea:

« — *Aliooo! Aliooo!* » (Petrea Făt-Frumos)

« — *Aleu! Ou! Vai! Ău! Vai!* » (Rudolf);

altele, emfaza amestecată cu mirare:

« — *He-he-heei! Scọlă, măi prostuli...* » (Drăgan Cenuşă)

sau mîndria nereţinută:

« — *Phi — ziče — io-s împărăt'easă — iče — o crăiasă mare...* »

« — *Pfui! čel mai mare domn!* » (Mîţul şi vulpea)

Deseori apar strigătele de compătimire:

« *Ăăăi, săracu dă t'in'e! — zîče.* » (Cu Cătana)

Interjecţiile apar mai cu seamă în dialoguri, în vorbirea personajelor, apoi în zugrăvirea stărilor sufleteşti ale acestora cînd deliberează în monologuri:

« *Ẹẹ — zîče — încă să nu mă ţîp odată — iče — că iẹste şi mai fricoz d'ecît min'e.* » (Iepurele şi broaştele)

« *Hee! Voi vraţ sî li tăiẹţ.* » (Cu o capră)

« *Io mic, prost, ẹẹi! śin'e vorbeşt'e cu noi?* » (Paţîma mea)

Interjecţiile sînt inserate însă şi în cursul expunerii, ca un comentariu al povestitorului prin care acesta îşi arată simpatia sau antipatia pentru personaje, admiraţia sau reprobarea în faţa unei acţiuni. Limbajul narativ capătă în felul acesta o culoare afectivă mai puternică.

« *Hẹ! li-o făcu cum o foz mai bin'i d'i sta d'i ğiucat în cărţ.* » (Drăgan Cenuşă)

« *Ȩ, îl ved'e pă iel.* » (Tei legănat)

« *Ă, vulpea şt'i on sac ş-o straiţă d'e minśun'i.* » (Vulpea şi ariciul)

Nu lipsesc nici îndemnurile pentru vite. Eroul devenit cioban strigă din răsputeri în coada turmei:

« *— Arria! Ptrrua! Arria! Ptrrua!* » (Petrea Făt-Frumos...)

Limbajul afectiv al povestitorului este întregit de propoziţiunile exclamative şi cuvintele cu funcţie exclamativă care revin în firul povestirii cu o frecvenţă neaşteptat de mare. Ele reflectă participarea povestitorului la soarta eroilor, comentează pasajele luminoase sau scot în evidenţă întorsăturile neaşteptate ale acţiunii:

« *Bun! O bucurie pă iel nemaispus!* » (Ion Taler)

« *No, amu-i bin'e!* » (Cu cătana)

« *Iacâ şî iapa a făta: tos tri! Bini!* » (Cu Odolean)

« *Aaşea! porînčeşte, s-a da jos, a plecat...* » (Cînd a băgat ţiganu drači în tabakiere)

« *Bun, omule, bun, ăsta ie!* » (Tei legănat)

« *— Bu-bu-buu! Da frigî-mn'i!* » (Petrea Făt-Frumos)

Acţiunea din basme cunoaşte faze culminante, cînd mişcările, ciocnirile capătă o intensitate maximă. Aceste forme superlative ale epicului sînt redate de povestitorul popular prin propoziţiuni exclamative pseudotemporale precedate de şi cînd (cînd) *admirativ:*

« *Cîn o tras cu boru-odată în uşâ, o făcut borta! Şî cîn o băgat capu zmăoaica, şî cîn o căscat gura să-l sǫrbă, cîn i-o ţîpat bǫmba čȩ roşâ pe grumaz, cîn o scos capu baba şî cîn o sărit odată în naltu čerului, şî cîn o pk'icat ğios şperlâ şî čenuşâ s-o făcu d'intr-însa!* » (Drăgan Cenuşă)

În chip sporadic, unii povestitori din nordul Moldovei şi — pînă acum — un singur povestitor din Muscel întrebuinţează pluralul în locul singularului, dar nu în chip constant. Aceasta reprezintă probabil o formă înaltă de epic, o anumită gravitate de stil înalt care convine faptelor mari pe care le săvîrşesc eroii. În Moldova nordică e folosit numai perfectul compus:

« Ş-au *vinit zmăoaica,* ş-au *întunicat lumȩ,* ş-au *luat soar'li şî luna, şî stelili, şî lučeferii,* ş-au *luat şî uok'ii la-mpăratu...* Au *spus împăratu... Cînd l-o prinz Drăgan Čcnuşă pi zmău odată...* ş-au *scos paloşu şî l-*au *tăiȩt, i-o zburat capu d'i la trupu lui...* Au *vinit iel şî s-o pus pi pui* ş-au *stat.* » (Drăgan Cenuşă)

Dimpotrivă, I. Duroi din Bughea-de-Sus—Muscel întrebuințează această formă de plural pentru singular numai la perfectul simplu:

Ion Taler « loară *určioru și* plecară *imediat. La fel a strigat lupoaica la iel*». « Intrară *băiatu-nnăuntru*, dădură *unk'iașu jos dîn pat, i*-așternură-*n pat și s-a pus băiatu-n pat.*» (Ion Taler)

« *Să*-nvîrtiră *iel, să* sučiră *iel*, găsiră *un negustor bătrîn.*» (Cu un fecior)

Unii povestitori bihoreni întrebuințează des adjectivul posesiv sau pronumele posesiv atunci cînd e vorba de eroii principali, ca un mijloc stilistic de a-și vădi simpatia pentru ei. Narațiunea devine mai caldă, eroii apar învăluiți într-un nimb care-i face și mai dragi ascultătorilor:

« *Atunči a* mn'ei, *pă če timp spun iei că să afle laolaltă, să-ngrọpă-m pămînt, să pun'e pă dunga căii.*» (Mîțul și vulpea)

« *Să scọl*-a mn'eu, *să suie pă calu lui... Acuma, a* mn'eu *să pun'e pă burtă așe... Suie*-a mn'eu *pă cal.*» (Soția șarpe)

« *Bin'e, pleac*-a mn'ei, *a tus tri.*» (Omu cu tri feciori)

« *Să ię copilu* mn'eu *pîm pădure.*» (Lupul cu capul de oțel)

În chip cu totul sporadic, procedeul mai e întîlnit și la un povestitor din Muscel:

« *Și s-a loat Ion al* meu.» (Doi frați)

Cîțiva dintre povestitorii cu un repertoriu de basme mai întins obișnuiesc să anunțe începerea unor episoade paralele ale acțiunii. Pe plan regional, procedeul a fost întîlnit pînă acum în Moldova nordică și Maramureș, apoi în Muscel și e utilizat numai în basmele propriu-zise cu o acțiune mai amplă și mai complexă.

« *În timpu śela śi să petreśe nunta, îi lăsăm noi pe dînșî acolo sâ nuntească, noi n'i duśem să vid'em śe-o măi făcut Hęrșl.*» (Cu trei capre albe)

« *Să lăsăm copiii acolo, să videm unk'iașu če-a făcut cînd a vint acasă... Acu a rămas unk'iașu cu mătușa și să videm če-a făcut ăi doi copii la neamuri.*» (Ion Taler)

« *Să-i lăsăm pă iei, că să hodinea bine-acolo...*» (Șoarecele, pițigoiul și vulturul)

I. Bolte și G. Polivka afirmă în lucrarea citată [84]) *că acesta e un procedeu narativ medieval, deoarece în literatura antică nu e atestat, acolo episoadele fiind îmbinate fără vreun preambul, sau cel mult prin*

« dar », « în acest timp ». Dimpotrivă, în epica medievală, procedeul e frecvent, fiind întîlnit în Niebelungenlied, *în romanul medieval* Die schöne Magelone, *apoi în Rabelais, Boiardo, Ariosto etc. La noi a fost folosit și de către cîțiva culegători de basme din Moldova, unde se pare că această modalitate de a anunța episoadele paralele e mai frecventă.*

În narațiunile populare se întîlnesc pe alocuri și propoziții eliptice în care ideea nu e terminată, firul gîndirii e lăsat în suspensie. Cîteodată, continuarea ideii e subînțeleasă, fiind dedusă din context, dar alteori pasajele rămîn confuze, cu ideile incomplet exprimate:

« Cînd îi mai tîrziu, vin'e vulpę din căpătare, să. Cum s-apropie ię... » (Mîțul și vulpea)

« Așa că dă să... » (Cu un fecior sărac)

În stilul narativ popular, verbele a lua, a da *apar uneori cu funcție de verbe semiauxiliare, dar întotdeauna cu verbe de mișcare.* A lua *este mai frecvent și răspîndit pe o arie mai întinsă:*

« Sọra s-o luat șî ș-o făcut acolo um pat. » (Cu o capră)

« S-o luat șî s-o dus. » (Drăgan Cenușă); *Șî s-o luat și s-o dus iel înaint'i. »* (Cu Odolean)

« S-o lua, s-o dus. » (Măzăran Văsălică)

A da *e întrebuințat mai rar și pe o arie mai restrînsă, sudvestul Transilvaniei:*

« Mă dau pun saśii în car, prind boii la car, mă dug la mọră. » (Mîndra lumii)

Povestitorii populari își întregesc mijloacele lingvistice cu gesturi și o mimică adecvată care îmbogățesc mult posibilitățile de exprimare și dau narațiunii un colorit mai viu, mai dramatic și mai captivant pentru auditori.

Pornirea de a folosi mimica și gesturile e atît de înnăscută, încît povestitorii populari nu se pot dispensa de ele, iar atunci cînd anumite împrejurări le stînjenesc folosirea acestora, narațiunea pierde din vivacitate, expunerea devine mai searbădă și mai palidă. Omul simplu simte nevoia neapărată de a-și reprezenta concret fenomenele narate, de a le raporta la cercul experienței lui.

Gesturile folosite de povestitorii populari pot fi grupate în patru categorii, după conținutul lor.

Unele sînt menite să sublinieze conținutul cuvintelor, să evidențieze anumite aspecte mai importante ale narațiunii. Aceste gesturi sînt făcute de obicei cu mîinile — cu cîte una sau cu amîndouă — mai rar cu clătinările capului.

A doua categorie de gesturi cuprinde pe cele care localizează acțiunea, îi conferă anumite coordonate de mișcare etc.

Povestitorul popular simte imperios nevoia să exprime în chip intuitiv anumite reprezentări. O anumită deplasare se face într-o direcție oarecare pe care el o arată, sensurile mișcării pot fi variate și povestitorul popular ține să arate aceasta.

Unele obiecte au o anumită dimensiune, anumite proporții, pe care povestitorul le poate reprezenta, folosind obiecte pe care le are la îndemînă şi camera în care se află. O scurtă deplasare de colo pînă colo este arătată în limitele odăii respective. De asemenea, mobilierul şi alte obiecte din narațiuni îi recheamă involuntar pe cele din odaia unde se află: fiind vorba de uşă, fereastră sau sobă, el arată uşa, fereastra, soba odăii etc. Muntele sau dealul din basm este indicat a fi spre locul unde se află muntele sau dealul din apropierea acelui sat, după cum punctele cardinale sînt cele indicate pe cadranul local.

Alte gesturi sînt menite să imite acțiunea exprimată cu cuvinte, gesturile constituind un limbaj paralel care dublează pe cel lingvistic. Pe cît se poate, povestitorul popular încearcă să reproducă prin gesturi, să schițeze imitarea lor, pentru ca în felul acesta auditorii să fie mai captivați de narațiune.

Ultima categorie cuprinde gesturile care înlocuiesc exprimarea lingvistică: cîteodată unii povestitori îşi continuă ideea numai prin gesturi, cînd pasajul devine la lectură cu totul neinteligibil dacă nu s-au consemnat şi gesturile folosite. Acestea apar mai rar, la povestitorii pentru care mijloacele mimicodramatice de exprimare sînt mai propice pentru plasticizarea ideii epice.

Cele mai frecvente sînt cele din categoria întîia, uneori atît de frecvente, încît îşi pierd din puterea de expresivitate.

În genere, nu toți povestitorii au aceeaşi bogăție de mijloace mimicodramatice, dar toți, mai ales cînd se avîntă pe firul epic, simt nevoia să le întrebuințeze. Unii au o gestică covîrşitoare, greu de urmărit : la povestitorul Cristea Seceleanu din Bughea-de-Sus—Muscel am putut

nota în timp de o oră peste 400 de gesturi! (Munte Vînăt) [85] *Cercetările de pînă acum au arătat că gesturile au și un rol de natură didactică, ele contribuind în chip substanțial la învingerea oboselii ascultătorilor, la captivarea atenției acestora.*

Limbajul, mimica și gesturile sînt întregite iarăși de intonațiile vocii, de modulările intensității și de schimbările timbrului care, deocamdată, n-au putut fi consemnate în scris, decît prin dublarea vocalelor sau consoanelor și care — mai cu seamă la unii povestitori — văduvesc în chip considerabil narațiunea gustată numai din lectură.

Ceea ce se remarcă cu ușurință în această culegere antologică este marea diversitate de stiluri a povestitorilor noștri. Ea se întinde atît pe plan vertical, potrivit categoriilor de nivel și mentalitate, cît și pe plan orizontal, în concordanță cu ariile dialectale regionale.

Experiențe diferite, mentalități mai arhaice sau mai evoluate, hrănite în bună măsură numai de cultura tradițională populară sau, dimpotrivă, tributare unei lecturi variate și îndrăznețe se oglindesc în limbajul povestitorilor populari.

Stilul arhaic narativ, așa cum s-a conturat el în decursul unei perioade îndelungate, poate fi găsit încă la cîțiva povestitori care totodată sînt fără îndoială și cei mai talentați. Moldova nordică este reprezentată prin Gh. Zlotar din Fundu Moldovei—Cîmpulung, poate cel mai talentat povestitor din această antologie, Transilvania de nord prin bătrînul I. Gîrbea din Vălcău-de-Jos—Șimleu, Transilvania de sud prin bătrînul L. Vinca din Cerișor—Hunedoara și Muntenia subcarpatică prin bătrînul Gh. Rădoiaș din Bătrîni—Teleajen. La cealaltă extremitate se situează cîțiva povestitori la care influența cărții e atît de puternică, încît stilul lor nu poate fi deosebit decît cu greutate de cel al unui cărturar sătesc contemporan, cum ar fi tînărul T. Stan din Săpînța—Sighet, maturul N. Poanta-Pocăitu din Cerișor—Hunedoara și mulți dintre povestitorii munteni.

În genere, povestitorii munteni se caracterizează prin anumite trăsături care îi disting în chip vizibil de cei din Moldova și Transilvania. În primul rînd, aceștia atacă neologismul cu îndrăzneală, îl folosesc cu familiaritate, chiar dacă uneori aspectul fonetic sau interpretarea semantică deviază de la normele literare și au cîteodată efect ilariant asupra celor neavizați. Neologismul se găsește la toți povestitorii munteni, tineri

sau bătrîni, fiind de obicei mai frecvent la cei care au avut legături mai strînse cu oraşul sau cu limba literară.

Stilul narativ al muntenilor e apoi mai abrupt, mai nervos şi mai lipsit de ornamente, caracterizat printr-un fel de « Sachlichkeit » care ţinteşte să redea numai esenţialul. În ciuda sărăciei în ornamente, stilul muntean reuşeşte să caracterizeze mai bine personajele şi situaţiile tocmai prin această cultivare a esenţialului, a înlăturării cuvintelor de prisos. Pasajele sînt incisive, au o anumită agresivitate stilistică:

« Care cum să uita la iel, la toţi caii i-a băga motive.

— Babo, ăsta ie prea nalt, ieu îs mic, caz după iel! Ăsta ie prea mic, nu ie bun! Ăsta ţine pičioru sus!

În fine a băgat iel motiv la toţi caii pă rîndu ăla. Întoarče p-ăllalt.

— E, maică, hai pă rîndu ăsta. Să uită şi pă rîndu ăllalt.

— Ăsta prea lučeşte: alunic de pe iel! Ăsta ie prea scorţos! » (Munte Vînăt)

Ca urmare a acestor trăsături, construcţiile eliptice sînt incomparabil mai dese decît la ceilalţi povestitori. Unele propoziţiuni sînt reduse, scheletice, oglinde fidele a promptitudinii gîndirii şi a grabei de a reda esenţialul.

« Nu i s-a părut frumoz niči acolo. Aşea mai dăparte. A ajunz la marğinea ţării. Acoló, un orăşel mai mic, mai drăguţ... Lîngă o apă mare. » (Cu un fecior).

« Şi-a strîns provizie un an dă zile piţigoiu pentru război. Şoarecu la fel. » (Şoarecele, piţigoiul şi vulturul)

Cu toate acestea, povestitorii munteni mai puţin talentaţi cad adesea în prolixitate şi improvizaţii de exprimare, ca şi unii din alte părţi ale ţării.

O. BÎRLEA

NOTE

*) Asupra povestitului şi asupra speciilor naraţiunilor populare se pot consulta următoarele studii cu caracter sintetic: V. P. Anikin: *Ruskie narodnie poslovitî, pogovorki, zagadki; detskii folclor* (capitolul despre basmul popular), Moskva, 1957; M. Azadowski: *Eine sibirische Märchenerzählerin;* Helsinki, 1926 (F.F.C., nr. 68); J. Bédier: *Les fabliaux;* Paris, 1893; O. Bîrlea: *Die Erforschung der Volkserzählung in Rumänien;* în *Deutsches Jahrbuch für Volkskunde,* Bd. 9 (1963) *Teil* I, 335—352; O. Böckel: *Die deutsche Volkssage,* Leipzig, 1908; J. Bolte—

G. Polivka: *Anmerkungen zu den Kinder-und Hausmärchen der Brüder Grimm*, IV, V; Leipzig, 1930, 1932; G. Călinescu: *Estetica basmului;* în *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor*, VI, nr. 3—4, VII, nr. 1—2; I. C. Chiţimia: *Introducere la Esopia*, Bucureşti, 1956 (B.P.T.); A. van Gennep: *La formation des légendes*, Paris, 1917; A. Jolles: *Einfache Formen*, Halle, 1956 (ed. I, 1929); I. Iordan: *Limba lui Creangă;* în *Contribuţii la istoria limbii romîne literare în sec. al XIX-lea*, I, p. 137—170; Fr. von der Leyen: *Das Märchen*, Leipzig, 1911; *Volkstum und Dichtung*, Iena, 1933; M. Lüthi: *Märchen und Sage;* în *Vierteljahrschrift für deutsche Literatur*, 1951, p. 159—183; K. Krohn: *Übersicht über einige Resultate der Märchenforschung;* Helsinki, 1931 (F.F.C., nr. 96); L. Mackensen: *Handwörterbuch des deutschen Märchens*, I, II, Berlin, 1933, 1940; S. Mangiuca: *Păcală de origine din Italia;* în *Călindariu... pe* 1882, Oraviţa—Braşov, 1881; Fr. Panzer: *Das Märchen;* în J. Meier: *Die deutsche Volkskunde*, Berlin, 1926, p. 219—262; W. E. Peuckert—O. Laufer: *Volkskunde*, p. 123—172, Bern, 1951; V. I. Propp: *Istoriceskie korni volşebnoi skazki* (trad. rom. *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic);* Leningrad, 1946; Fr. Ranke: *Die Sage;* în I. Meier, *Die deutsche Volkskunde*, p. 193—218; Berlin, 1926; *Das Märchen*, în A. Spamer: *Die deutsche Volkskunde*, I, p. 249—262, Berlin, 1935; L. Rörich: *Märchen und Wirklichkeit;* Wiesbaden, 1956; L. Şăineanu: *Basmele romîne în comparaţiune cu legendele antice clasice şi în legătură cu basmele popoarelor învecinate şi ale tuturor popoarelor romanice;* Bucureşti, 1895; C.W. von Sydow: *Selected papers on folklore*, Copenhagen, 1948; St. Thompson: *The Folktale*, New York, 1951 (ed. I, 1947); J. de Vries: *Betrachtungen zum Märchen;* Helsinki, 1954 (F.F.C., nr. 150); A. Wesselski: *Formen des volkstümlichen Erzählgut;* în A. Spamer: *Die deutsche Volkskunde*, I, 216—248, Berlin, 1935.

[1] V. rezumatul la Şăineanu, lucr. cit., 65—7.

[2] St. Nicolaescu: *Isvorul legendei despre originea eroului de la Călugăreni*, Bucureşti, 1936, 3. Inelul şi recunoaşterea prin el se găsesc şi în legenda despre întemeierea Ţării Româneşti, după cum a arătat N. Iorga în *Istoriile domnilor Ţării Romîneşti*, Bucureşti, 1902, 83.

[3] Gr. Ureche: *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ed. a II-a, Bucureşti, 1958, 115.

[4] I. Neculce: *Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, Bucureşti, 1955, 105.

[5] *Şezătoarea*, an. XI, 5—6.

[6] *Îngerul Romînului*, Bucureşti, 1913, VIII.

[7] O. Bîrlea: *Cercetarea prozei epice*, extras din *Revista de folclor*, an. I, p. 11 (din Dorna Cîndreni). V. şi fişa de inf. a lui Fieraru Emilian.

[8] Inf. Condrat Vasile, culeg. O.B. în mai 1962, A.I.F., i. 25207. În alt sat maramureşean era însă interzis a se povesti despre unele fiinţe fantastice locale: « I bin'e să grăiască, da nu d'e Omu Nopţii, Fata Pădurii, că visa nopt'ea rău » (inf. Ştefan Hotea din Deseşti—Sighet, culeg. O.B. în noiemb. 1961, A.I.F., i. 24712).

[9] Inf. Candrea Ştefan din Dorna Cîndreni, culeg. O.B. în martie 1953, A.I.F., i. 13174. Povestitorul Pop Toader din Săpînţa rn. Sighet îşi aminteşte de la un bătrîn G. Hoşca: « zîčę că dacă st'i în nu şt'iu cîtă vreme cît'e-o poveste, oaia care fată întîi, fată un mn'el năzdrăvan, če şt'iu io, că nu le mai ţîn » (culeg. O.B. în mai 1962, A.I.F., i. 25190). Povestitorul Condrat Vasile din Rozavlea rn. Vişeu îşi amintea de asemenea: « Zîče că dacă spui poveşti d'e toamna şî pînă primăvara, ţ-a făta oaia um mn'el năzdrăvan, d'intră uăi — o oaie oak'ęşă... Trebe să ai 50—60 ori o sută ca să răuşăşt'i » (culeg. O.B. în mai 1962, A.I.F., i. 25207).

[10] Inf. V. Condrat din Rozavlea — Vişeu, culeg. O.B. în mai 1962, A.I.F., i. 25207.

[11] V. cap. III.

[12] Inf. V. Condrat din Rozavlea—Vișeu, A.I.F., i. 25207. Povestitorul Puț Petru din Desești—Sighet crede că acesta ar fi rolul exclusiv al poveștilor care se spun « d'ip če că nu pot durn'i oamenii ». (A.I.F., i. 24724, culeg. O.B. în noiembrie 1961).

[13] Inf. Gh. Tupiță din Mara—Sighet, culeg. O.B. în noiemb. 1961, A.I.F., i. 24714. Se spun povești cînd « ieste čeva interes ca să nu să uit'e a adurmi. » (Inf. Gh. Buha din Cresuia—Beiuș, culeg. O.B. în sept. 1961, A.I.F., i. 24641).

[14] O. Bîrlea, lucr. cit. 10. « Ca să mai treacă din timp; altă dată te găsește somnu, ca să n-adormi, mai rîde » — precizează Gh. Rădoiaș, A.I.F., i. 16894.

[15] Inf. P. Drulă din Albești—Muscel, culeg. O.B. în 1956, A.I.F., i. 18218.

[16] Inf. Gh. Buha din Cresuia—Beiuș, A.I.F., i. 24641: « Io știu atîta că ar putea să tragă čeva din ele pînă la urma urmei... trağe din toate cîte čeva.» (Gh. Rădoiaș, A.I.F., i. 16894). Deci poveștile se spun « pintru traiu vieți: čel če nu-mvață d'im poveste, nu-mvață n'ič din čea če vede cu uok'ii » (Feier Nicolae din Turț— Oaș; O. Bîrlea, lucr. cit., 11).

[17] Inf. P. Drulă din Albești-Muscel, A.I.F., i. 18218. Poveștile se spun « să mai audă cum o fos d'im bătrîn'i, să mai čivilizează, mai învață omu če-i bin'e și če nu-i bin'e » (Inf. V. Condrat din Rozavlea—Vișeu, A.I.F., i. 25207).

[18] Inf. P. Zmaranda din Bughea-de-Sus-Muscel, culeg. O.B. în sept. 1956, A.I.F., i. 18223.

[19] O. Bîrlea, lucr. cit., 11. « Că omu să mai d'ešt'eaptă, i plače și dacă-i amărît, mai uită și iel. K'iar și cum, dacă-l dore — dacă nu-l dore rău — mai uită, că n-aude vorbe rele, îi mai ușor » (inf. V. Cornea din Cresuia—Beiuș, culeg. O.B. în sept. 1961, A.I.F., i. 24641).

[20] A.I.F., i. 18222.

[21] A.I.F., i. 18221.

[22] A.I.F., i. 18217.

[23] A.I.F., i. 18223; v. și afirmațiile consemnate la narațiunile din volum și la fișele biografice. V. Șora din Cresuia—Beiuș confirmă un aspect neașteptat: « Dac-ascult d'i două ori, numa t'e călmăčešt'e d'e cap ».

[23] bis « Sebstberechtigung ».

[24] Teoria a fost expusă în studiul monografic *Kaiser und Abt*; Helsinki, 1923 (F.F.C. nr. 42) și reluată în lucrările următoare: *Ein volkskundliches Experiment*, Helsinki, 1951 (F.F.C. nr. 141) și *Eine neue Arbeit zur experimentellen Volkskunde*; Helsinki, 1956 (F.F.C. nr. 168). W. Anderson conchide în urma experiențelor că cu cît o piesă trece din gură în gură, cu atît se îndepărtează ca conținut de narațiunea originală. Experimentul a constat, pe scurt, în următoarele: au fost alese 3 grupe— A.B.C. — de cîte 12 studenți fiecare și li s-a citit primilor trei o legendă scurtă, care după 24 ore și-au scris ce au reținut și au povestit această variantă următorilor A_2, B_2, C_2. Aceștia, la rîndul lor, după 24 ore și-au scris ce au reținut și au povestit fiecare la A_3, B_3, C_3. Experiența a fost repetată în cele 12 zile pînă la ultimii A_{12}, B_{12}, C_{12}, obținînd în total 36 variante.

[25] Mărturiile citate ale povestitorilor cu privire la facilitatea de a învăța din auzite în contrast cu memorizarea după lectură confirmă diferența dintre cele două tipuri de memorie. Mai cităm și spusele bătrînului Gh. Spînu din Dorna Cîndreni, om cu lectură întinsă — citise din Creangă, apoi Genoveva, Alexandria, Gruia lui Novac — care constatase: « o dată numa dac-am auzît-o, dac-am fost tînăr. O rămas t'ipărit'e dacă le-am prins. Ast'ę d'in cărț pururę śit'esc, da nu me-aduc amint'e » (culeg. Al. A., în 13 martie 1953; A.I.F., i. 13175).

[26] A.I.F., i. 18222.

[27] V. fișa biografică.

[28] A.I.F., i. 16895, culeg. O.B. în martie 1956.

[29] A.I.F., i. 24714, culeg. O.B. în noiemb. 1961.

[30] A.I.F., i. 24641, culeg. O.B. în sept. 1961.

[31] Inf. V. Condrat din Rozavlea — Vişeu, culeg. O.B. în mai 1962; A.I.F., i. 25207. Povestitorul Petru Caia din acelaşi sat avea aceleaşi preferinţe: « io d-ęstea mn'i-o plăcut care-o foz mai lunği » A.I.F., i. 25199.

[32] Inf. Gh. Chira din Mara — Sighet; culeg. O.B. în noiemb. 1961; A.I.F., i. 24717.

[33] Inf. Gh. Rădoiaş din Bătrîni — Teleajen, culeg. O.B. în martie 1956; A.I.F., i. 16894.

[34] Inf. V. Condrat din Rozavlea — Vişeu; A.I.F., i. 25207. O părere similară notată de la S. Ilona: « mn'ie mn'i-o fost drag să le-aud aşa bătrîn'eşt'i, nu cumu-s în cart'e, noi le spunem aşa oblu. Ia să fi d'eopart'e s-asculţ la noi, nu aičea-ntră domn'i, n'e cad'e cu ruşin'e » (V. fişa biografică).

[35] A.I.F., i. 18224; culeg. O.B. în oct. 1956.

[36] Faptul a fost tăinuit de teama opiniei satului din cauza replicei picante a snoavei, « te ia lumea-n băşcălie — ziče că-i înveţi pă băieţ prostii, în loc să-i învăţ să să-nkine, om bătrîn ! » (A.I.F., i. 16894.)

[37] O. Bîrlea, lucr. cit., 12.

[38] Inf. P. Puţ din Deseşti—Sighet, culeg. O.B., noembr. 1961; A.I.F., i. 24724. Povestitorul Gh. Chira din satul vecin e de aceeaşi părere: « întîmplat d'e cînu-i lumea. Cum s-ar fa povęste lungă, dacă n-ar si fostă? D'e und'e să spună? (A.I.F., i. 24717.) Iar Gh. Rădoiaş din Bătrîni—Teleajen afirmă mai categoric: « Io aş putea spune că pînă n-ar păţi čineva, nu s-ar putea, Doamne fereşte!... De mult, ştiu eu, că le-am auzit şi ieu de la alţii. Mai adaoği cîte čeva. » (A.I.F., i. 16894.)

[39] O. Bîrlea, lucr. cit., 12.

[40] Inf. P. Drulă din Albeşti—Muscel, culeg. O.B. în oct. 1956; A.I.F., i. 18218. Povestitorul V. Sabo din Racşa—Oaş crede şi el că poveştile s-au născut « d'in întîmplări, ş-apoi s-o mai adăugat şi cît'e-o besadă. » (O. Bîrlea, lucr. cit., 12)

[41] Inf. V. Condrat din Rozavlea—Vişeu, A.I.F., i. 25207. « A fos, domle, astea, a fos, că dacă n-ar fi, nu s-ar povesti, atunčea umbla vitejî pă pămînt, poţ să-ţ dai socot'eala: dîn moş strămoş, o sută două de ani sînt ieşite bazmele » — afirmă şi P. Zmaranda din Bughea-de-Sus (A.I.F., i. 18223).

[42] Inf. P. Drulă, A.I.F., 18218.

[43] Culeg. O.B. în noiembr. 1961; A.I.F., i. 24712.

[44] Inf. V. Gherman din Rozavlea—Vişeu, culeg. O.B., mai 1962; A.I.F., . 25202.

[45] Inf. Gh. Tupiţă din Mara—Sighet, culeg. O.B. în noiembr. 1961; A.I.F., i. 24714.

[46] Inf. P. Bugheanu, 81 ani, din Bughea-de-Sus—Muscel, culeg. O.B. în oct. 1956; A.I.F., i. 18229.

[47] Inf. V. Cornea din Cresuia—Beiuş, culeg. O.B. în sept. 1961; A.I.F., i. 24641; Gh. Breanc din acelaşi sat crede despre snoave « ieste cît'e una care-o fost ş-în realitate. » (A.I.F., i. 24641.)

[48] A.I.F., i. 18228; culeg. O.B. în oct. 1956.

[49] Inf. N. Poanta-Pocăitu din Cerişor—Hunedoara, culeg. O.B., lucr. cit., 13. Păreri depreciative pentru cei mai naivi găsim şi la Gh. Breanc din Cresuia — Beiuş: « altu cred'e care-i lud d'e cap, da majoritat'ea care-i oamen'i d'eşt'epţ, nu mai cred'e. » (A.I.F., i. 24691.) V. alte păreri similare în lucr. cit., 13.

[50] Inf. Al. Şerbescu; A.I.F., i. 18228.

[51] A.I.F., i. 18225, culeg. O.B. în oct. 1956.

[52] *V. Legenda Dornelor* şi nota despre răspîndirea legendelor similare.

[53] Inf. T. Pop din Săpînţa—Sighet, culeg. O.B. în mai 1952; A.I.F., i. 25190; P. Puţ pretinde că şi în Deseşti—Sighet atari naraţiuni s-ar numi « a păţit omu, da tă poveste. » (A.I.F., i. 24724), ca şi I. Rus din Rozavlea—Vişeu (A.I.F., i. 25205, culeg. O.B. în mai 1962).

[54] Astfel tipul *Punguța cu doi bani* este situat în clasificarea internațională recentă printre basmele fantastice la nr. 715 A (St. Thompson: *The types of the folktale*, Helsinki, 1961; F.F.C. nr. 184), în timp ce în clasificarea după același sistem Aarne-Thompson a lui A. Schullerus (*Verzeichnis der rumänischen Märchen und Märchenvarianten*..., Helsinki, 1928, F.F.C. nr. 78) basmul este așezat la basmele despre animale nr. 213 *.

[55] Nikolai P. Andrejev: *A characterization of the Ukrainian tale corpus*, translated by Barbara Krader; în «*Fabula*», I (1958), 3, p. 228—229.

[56] Gyula Ortutay: *Ungarische Volksmärchen*, Budapest, 1957, 70.

[57] St. Thompson: *The types of the folktale.*

[58] I. C. Chițimia: *Esopia*, București (B.P.T.), 1954, 23—24.

[59] A.I.F., i. 16894; culeg. O.B. în martie 1956.

[60] Poveștile fantastice și cele de rîs: «tot așa le k'emăm, bazme, altfel n-am cum le zîče. Povestea cu bazmu ie tot una» (inf. P. Zmaranda din Bughea-de-Sus, culeg. O.B. în oct. 1956, A.I.F., i. 18223).Narațiunile fantastice se cheamă «poveste, basmu», iar cele de rîs «tot basme k'iar cum ar fi, tot basmu, dac-ar fi lungă, dac-ar fi scurtă» (inf. Cr. Seceleanu din Bughea-de-Sus, culeg O.B. în noiembr. 1956, A.I.F., i. 18224). «Bazme: s-o auzît așa n'išt'e cuvint'e d'e rîs» (inf. Gh. Buha din Cresuia—Beiuș, culeg. O.B. în sept. 1961, A.I.F., i. 24641). «Sunt oamen'i glumeț, ačeia spun bazme, glume să mai spun'e» (inf. Gh. Hotea din Desești—Sighet, A.I.F., i. 24712, culeg. O.B. în noembr. 1961). Basme se spune «la astea d'e rîs» (inf. T. Pop din Săpînța—Sighet; A.I.F., i. 25190; culeg. O.B. în mai 1962).

[61] «Să zîče șî anecdotă, io-l obișnuesc: — uite, vă spun anecdota asta, că ie mai mică — da nu toți obișnuiește» (inf. D. Bărboi din Bughea-de-Sus, culeg. O.B. în noiembr. 1956, A.I.F., i. 18225).

[62] Aceasta ajunsese chiar la unele forme tragicomice. Astfel, cei din satele ținutului, cînd treceau prin gara satului (între Subcetate și Pui), după ce pornea trenul, strigau către săteni: — Tri, mă, tri! (fiindcă trei inși pretindeau că ar fi scos luna din rîu), care ripostau prompt, aruncînd cu pietre și bolovani după trenul pus în mișcare.

[63] N. P. Andrejev, lucr. cit., 229.

[64] G. Ortutay, în lucr. cit., indică procentajul snoavelor care se ridică la vreo 23%; în catalogul citat Aarne-Thompson se găsesc indicate abia vreo 170 de tipuri unguresti și vreo 180 de tipuri sîrbocroate, dar e foarte probabil că numărul snoavelor la aceste popoare să fie mult mai mare. De altfel, Ortutay arată că snoavele nu s-au bucurat de atenția cuvenită din partea culegătorilor care deseori le-au subapreciat, dînd preferință basmelor, așa cum s-a întîmplat în bună măsură și la noi. Numărul neobișnuit de mare al snoavelor face imposibilă încadrarea în catalogul Aarne-Thompson, în care, cu multă bunăvoință și forțînd sistemul prin folosirea tuturor numerelor libere, nu s-ar putea clasifica decît aproximativ 500 de tipuri. Clasificarea Aarne-Thompson, pe lîngă faptul că a rezervat mult prea puține numere pentru snoave, mai prezintă și neconsecvențe de criterii. Astfel, unele sînt grupate după defectul satirizat (prostia în primul rînd), altele după profesiunea celui satirizat (preot), altele după sex (femeie) etc., de unde se pot ivi suprapuneri și, deci, clasificări arbitrare ale tipurilor. Cel mai nimerit ar fi gruparea lor în cele patru categorii tematice arătate în continuare.

[65] p. 198—200.

[66] Inf. Gh. Rădoiaș din Bătrîni—Teleajen, culeg. O.B. în martie 1956; A.I.F., i. 16894.

[67] A.I.F., i. 18225; culeg. O.B. în oct. 1956.

[68] Iancu Duroi din Bughea-de-Sus, culeg. O.B. în oct. 1956; A.I.F., i. 18222. «Povestea cu bazmu ie tot una» zice și P. Zmaranda din același sat (i. 18223);

« cîn ne vine bine, spunem poveste, bazm, nu ţînem cont », observă N. Micudă din Albeşti—Muscel (i. 18217).

[69] Gh. Ghibănescu: *Din traista cu vorbe*, Iaşi, 1906, 326.

[70] L. Şăineanu cunoscuse lucrarea mai tîrziu, de vreme ce o aminteşte în notele monografiei citate la p. 971, nota 20, alături de cea a lui Clodd: *Myths and Dreams*, 1890. Şi acad. D. Panaitescu-Perpessicius constată în legătură cu paternitatea teoriei atribuită de A. Densuşianu lui Laistner: « Însă citatul bogat pe care Aron Densuşianu îl dă din Laistner nu poate fi nici pe departe apropiat de strălucita demonstraţie în care Hasdeu asimilează basmul, visului ». *(Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor*, IV, 43.)

[71] Andrejev, lucr. cit.

[72] Ortutay, lucr. cit., 70—71.

[73] *The folktale*, ed. a II-a, 1951, p. 120—125.

[74] Andrejev, lucr. cit.

[75] În catalogul Aarne-Thompson ed. 1961 am numărat 67 tipuri sîrbocroate şi numai 44 maghiare. Cred că şi aici numărul lor trebuie să fie mai mare, cu toate că Ortutay, lucr. cit., indică un procentaj de 8,5 %.

[76] În volum, titlurile date de povestitori sînt scrise fonetic şi în ghilimele, cele date de culegători sînt scrise literar.

[77] *Voinic de codru*. De obicei, povestitorii întrebuinţează în locul ultimului vers umoristicul *ca un purice-a plezni*.

[78] Inf. M. Pădureanu din Meria—Haţeg în basmul *Doi feţi cotofeţi*, A.I.F.

[79] Unii povestitori — ca Oneşan Petru-Truc — continuă pe un ton mai aspru:

« Sin'e-o durmi,
bin'e se va hod'in'i,
d'imin'eaţă cîn să va scula, mai mare măgar va fi »
(în snoava *Muierea beteagă* din A.I.F.) v. nota 12.

[80] V. nota 12.

[81] Inf. Şonca T. din Cerbăl—Hunedoara, în *Împ. Roşu şi Împ. Verde;* A.I.F.

[82] Ca în această formulă folosită de Al. Oneşan din Cerbăl—Hunedoara:

« Mă sui p-o găină curtă,
s-o mînśe śin'e-ascultă ».

Ultimul vers are şi variante vulgare pentru o mentalitate mai evoluată, folosite numai în cercuri intime.

[83] Acest povestitor — M. Săracu — e mai îndrăgit de acest procedeu. Într-un alt basm — *Feciorul cu bătrînul* din A.I.F. — apare pasajul: « şî fug, şî fug, şî fug; iel fuje, popa cure, iel fuje, popa cure ».

[84] IV, 22—24.

[85] Cînd avalanşele erau prea dese, am fost silit să renunţ la gesturile mai banale de subliniere ca să nu-mi scape celelalte.

A N T O L O G I E

BASME DESPRE ANIMALE

VULPEA ȘI URSUL

O fost om pescař. Vin'ind seara cu o san'ie plină-ncărcată cu peșt'i, odată să trezeșt'e că să opresc caii.

«Če să h'ie?»

Api să duče înaint'ę cailor, ved'e o vulpe moartă. O apucă d'e-om pičior ș-o aruncă pă san'ie. Așę că in'ind, vulpę, hamn'ișe, s-o făcut numai mǫrtă, api o prins a oborî peșt'i d'in san'ie. Într-on loc, s-o da ğios — omu n-o mai luat sama [1]) că vulpę nu-i, o vin'it. Apîi s-o coborî ğios ș-o prins a mînca.

În timpu-ačela, o vin'it ursu.

— Noroc bun, tu vulpe!

— Noroc!

— Da d'e un'e-ai prins tu atîta pęșt'e?

— Haapoi d'in tău iesta ni! [2])

— Pîi put'ea-uaș prind'e șî io?

— D-apoi cum să nu!

— D-api cum i-ai prins?

— Api am stat acolo îm marğin'ea apii, ș-am năpustit cǫda-n apă, șî peșt'ii tăț s-o l'egat d'e cǫdă — zîče — că abg'i-am ieșît cu iei.

— Nǫǫ, mă duc șî ieu.

Așę că s-o dus ursu ș-o stat acolo. Ș-o stat șî iel g'emuit acolo cu cǫda-n apă. Stîn, i-o-ng'ețat coada. Cînd o foz la un timp, o vrut să iasă, da ș-o gîn'it:

«Vai d'e min'e, mul pęșt'e s-o legat, că cî d'e rău mă țîn'e-n napoi!»

Atunči iel zmîčind, ș-o rup coada. Amu mîn'iuos:

[1]) Pov. subliniază, cu stînga. [2]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta.

« Amu s-o prind io pă vulpe ! »

Cînd o fost la un timp, s-o tîln'it cu ię.

— Nǫ, tu vulpe — zîče — amu t'e-oi omorî, d'ip če m-ai făcu tu pă min'e ca să rămîn io făr d'e cǫdă ! »

— Şt'i če, măi ursúle? Nu mă omorî că noi bin'e-om trăi. Hai să merem noi la nuntă. Ş-acolo n'e-om vesăli — zîče — cum să vesăl'esc şî alţî, şî noi n'e-om vesăli pîntre iei.

— Nǫ merem ! — ursu.

S-o luat d'e pręt'in'i. Aşę că s-o dus la o nuntă. O întrat — ursu o rămas afară — vulpea o întrat pă su męse p-acolo, mai o ros n'işt'e čiǫnt'e, n'işt'e fărmuşuri če-o căzu d'i pă masă, o ieşît înapoi.

— Nǫ — o dzîs — du-t'e şî tu ! — cîtă urs.

O întrat ursu. Cînd o întrat ursu, o prins ǫmen'ii a-l alunga d'in scaun'e, d'in l'ęmn'e, l-o alungat.

Pă cînd dă iară după vulpe să o coat'e. O mărs ş-o găsît-o.

— Nǫ, tu vulpe — zîče — acolo m-ai adătuit şî am rămas fără d'e cǫdă, aiči mă baği să m-omǫră uǫmen'ii; să şt'i c-amu t'e-omor [3]) io pă t'in'e.

— Nu mă omorî, mă ursule, da şt'i če? Merem noi la mǫră, c-acolo găseşt'i cît vrei să mînînči fărină.

— Nǫ bun, merem, că şî şa-s flămînd — zîče ursu.

— Nǫ merem.

Apîi s-o dus. Apî-o întrat vulpę năint'e, o mai mărs încolo, o găsît om pk'ic d'e fărină, o mărz mai încolo, o găsît om pk'ic d'e fărină, o mărz mai încolo, o găsît om pk'ic. O mîncat cît o mîncat.

— Nǫ — o zîs cătă iel — no hai du-t'e şî tu, că n-am avut, nu pot [4]) să-ţ aduc, în če să-ţ aduc?

Api o întrat şî ursu. Îmblînd p-acolo, s-o băgat pîntre curălile d'i la mǫră şî l-o omorît. Ş-o scăpat bg'iata vulpe ca s-o omǫră ursu.

Ş-îi gata.

[3]) Pov. dă din cap afirmativ. [4]) Pov. arată înainte, cu dreapta.

Inf. Pop Toader; Săpînţa—Sighet; *culeg.* O.B.—S.G. în 5 mai 1962; *transc.* O. B.; *durata:* 3′ 15″; A.I.F., mg. 2328 b.

Povestitorul o ştie; « Dapîi tăt d′e-atunči d′e pîn » copilărie.

Tipul este foarte răspîndit în ţara noastră, fiind atestat pînă acum în Transilvania, Muntenia, Moldova şi la meglenoromâni în 25 (tip 1) + 26 variante (tip 2). Cf. Schullerus, *Verzeichnis*, care citează o variantă a tipului 1 şi 3 variante ale tipului 2.
Ducerea ursului la nuntă, apoi la moară nu sînt atestate în variantele cunoscute (motivele apar într-o formă foarte îndepărtată, ultimul la românii din Meglenia, iar cel cu mergerea la nuntă, în Transilvania). În unele variante, rolul ursului îl joacă lupul. Kaarle Krohn, în studiul monografic *Bär (wolf) und Fuchs*, Helsingfors 1889 şi în *Übersicht über einige Resultate der Märchenforschung*, Helsinki, 1931 (F.F.C. nr. 96), p. 17—27, afirmă că versiunea cu ursul — animal păcălit ar fi cea anterioară, probabil întîi circulînd ca legendă etiologică (de ce n-are ursul coadă). Basmul ar fi fost creat în ţările cu climă rece unde apa îngheaţă, adică nordul Europei inclusiv nordul Germaniei. Apariţia lupului în locul ursului s-ar datora influenţei fabulelor literare. C.W. von Sydov în *Selected Papers on Folklore*, Copenhagen, 1948, p. 202 arată că lupul apare în întreg materialul medieval, precum şi în majoritatea variantelor ruse, germane, engleze şi franceze (la care trebuie adăugate şi cele româneşti, n.r.), în timp ce ursul apare numai în Scandinavia şi Finlanda. El crede că explicarea e glumeaţă, cu totul secundară, altfel nu s-ar explica lipsa ei dincoace de aria finoscandinavică.
În catalogul Thompson, ed. 1961, tipul este atestat în Europa, apoi în India, Japonia, sporadic şi prin America.

«O BABĂ ȘI UN MOȘ CU UN COCOȘ»

Așę iera odată um moș ș-o babă.

Șî baba avę o puică, șî moșu on cocoșu.

Așę că puica babii tăt ua; da a moșului, cocoșu nu ua!

Să duče moșu.

— Oau, cocoșul'e!

— Mîni!...

Mę la babă.

— Babă! dă-m dǫ-uaă-mprumut, c-o zîs c-a ua ș-a mn'eu mîn'i!

Iar să duče mîn'i.

— Oauă, coicoșul'e!

— Mîn'i!...

M'ę la babă.

— Babă! dă-mi dǫ-oaă împrumut, că o dzîs c-a oa ș-a mn'eu mîn'i!

Amu, męrğe-n čę dimineață.

— Oauă, cocoșul'e!

— Mîn'i!

— D-apă tă mîn'ĭ?... Tă mîn'ę-i?

Nǫ acuma, moșu odată-l l'eagă pe cocoșu, șî-l leagă acolo d'e pk'ičioru laiță.

— Lasă, numa că te-oi învăța io! Tă mîni!

Cocoșu če să gîndęște? Rumpe ața!

Dacă rumpe ața, să duče la o covată acolo, iera cu mălai, să sui pe-acolo, ba-mbǫrdă șî covata!

Acuma să tęme! Če-a fa moșu cu iel?

Sar'e pe fer'eastă sparğe fer'easta șî să duče p'e lume!

D-apăi găina să duče șî ię.

Mărgînd amîndoi, să-ntălnesc cu on iepur'e:
— Da... unde fuği tu, cocoş moruos?
— Mă duc pe lum'e! — dzîči —...
— Da tu, găină
cuină?
— Mă duc pe lum'e! — iče —
că — ras,
fărta,
că — ras
fărta!

Atunčea haid'i şî iepuŕl'e după iei! Să duc mai d'eparte... Să-ntîlnes cu o vulpe.

— Da unde fuği tu, găină
cuină?
— Mă duc pe lum'e!...
— Da d-apâi tu, cocoş
moroş?
— Şî io!
că — ras
fărta,
că — ras
fărta!

Haide şî... hulpę cu iei.
Să du mai încolo, să-ntîln'es cu o capră verişǫră!
— Da und'e fuğiz vuoi cocoş
moroş,
şi tu găină
cu-i-nă?
— Dacă mă du pe lum'e!
că — ras,
fărta,
Că — ras
fărta! — iče —
Că să-mbǫrdă čeriu şî pămîntu.

Haid'e şî iei, că să nu să-mbǫrde čeriu şî pămîntu! Fug tăţ!

Să dug mai departe, să-ntălnes cu uon lup!
— Da un'e fuği tu, găină, şî tu, cocoş?
— Mă duc pe lum'e, că să-mbǫrdă čeriu şî pămîntu!
că — ras
fărta,
că — ras
fărta!...
Haid'e şî lupu, fug tăţ.
Dau d'e-on hot. Să bagă-acolo!
Stau acolo. Acuma, îs flămînz!...
Acuma zîče lupu:
— Măi — zîče — ! Ştii če fačem noi — zîče — ? Noi nu ne puten să ne cotăm de mîncaŕe — dzîče — numai aşă cum oi dzîče io!
— Cum? — dzî —
— On spun'e... o povęstę. Apă — iče — pe care s-a sfîrşî.
— Păi care-o şti?
— Ieu — dzîče — o ştiu!
— Bine-i! Nǫ spune-o!
Strîgă iel: lup-lup'ęşt'i,
mîndru nume!
vulpe,
pulpe,
mîndru nume!
capră, verişoară,
mîndru nume!...
iepure,
ustură,
mîndru nume!...
...cocoş —
moroş,
mîndru nume!
găină —
cuină,
măi, hid nume!

Şî o prind pe găină şi o mănîncă! Amu pe găină s-o sfîrşît.

Duorm pînă-n čęię dzî. În čęi dzî să scǫlă tăţ, înd'eamnă la, la povęste, iară!

— lup, — lupęşte,
mîndru numę!
vulpe —
pulpe,
mîndru num'e!
capră,
verişǫră,
mîndru nume!
iepuŕe,
ustură
mîndru nume!
cocoş —
moroş
hîd nume!

Îl mănîncă şî pe cocoş.

Iară pună-n čeię dimineaţă. Iară să scǫlă, dimineaţă, ş-îndeamnă la povęste iară:

lup —
lupeşt'e,
mîndru nume!
vulpe —
pulpe,
mîndru nume!
capră,
verişǫră,
hîd nume

Şî o mănîncă şî pe capră.

Acuma rămîne hulpęa, şî, să pîndęşt'e vulpę, să scǫlă ię mai dimineaţă, îndeamnă:

vulpe —
pulpe,
mîndru nume!

lup —
lupęşt'e,
hîd num'e!
Da sî scǫlă lupu hiŕęt'ic:
če:
lup —
lupęşt'e,
mîndru nume!
vulpe —
pulpe,
hîd nume!
Şî-o mănîncă şî pe vulpe
Ş-apăi îi terminată!

Inf. Sabo Vasile; Racşa, rn. Oaş; *culeg.* O.B.—Al.A., la 31.V.1953; *transc.* Al.A.; *durata:* 5'; A.I.F., i. 14 114 (mg. 321 a).

VULPEA ȘI ARICIUL

O fost odată o hulpe și c-on ariś. Mergîn iei pă drum amîndoi, ca pręt'in'i, če să vez? Ă, vulpea șt'i on sac ș-o straiță d'e minśun'i.

— Tu — iče — da cum șt'i tu on sac ș-o straiță d'e minčiun'i?

— Bin'e! — zîče.

Mergîn pă drum, or găsît o lupăriie — c-aşę-i zîśea la noi pă timpuri, lupărie, o grǫpă săpată rătund îm pămînt ca o fîntînă, ș-acolo îm fundu grǫpii țîpat'e diferit'e mortăśin'i, carn'e-acolo; o șt'iut c-acolo lupii și vulpile să bagă acoló să le mînśe, şî ăla care-o săpat grǫpa le prind'ę şî le lua pięlea d'i pă ięle, vind'ę, căpăta ban'i. Atunśa, aźung acoló, să bagă, hai să țîpe-n grǫpă să mînśe. Să dau cu minśun'ile unu cătă altu, vulpea o zîs că șt'i un sac ș-o straiță d'e minśun'i. Ariśu spun'e că iel nu șt'ie numa una, iel atîta-i d'e prost, numa una şt'ie.

— Hm! Apăi — iśe — tu vulpe! — după śe s-o săturat, cum să iasă? — Pi tu vulpe: cu on sac ș-o straiță d'e minśun'i — iśe — nu poț ieşî d'e-aiś?

— Păi, dacă...

Ș-or țîpat ș-în sus, şî căzut źos, da d'e und'e! nu-l mai a putut să mai iasă d'in grǫpă, o rămaz n'imica.

Atunśea ariśu s-o făcut bolnav.

— Tu soră hulpe! — zîče — așă mă dǫre pă min'e — zîče — aiśea la foale — zîče, c-așă-i spun'em noi foale la burtă — iśe — togmai la buric! Acoló — zîče — am o durere. Ię pun'e tu nasu tău— iśe — ș-aspasă-odată d'e-acolo bin'e — zîče — c-atunś îm dă-n gînd mie că-m treśe.

Ię o pus nasu ș-o aspăsat, ariśu s-o strînz grămadă pă nasu iei. Cîn s-o strînz grămadă, țępęl-ęlęa or împuns-o. Ia cu capu zvîrr ! într-o part'e. Cîn a zvîrlit, o zvîrlit p-ariś afară. L-o țîpat afară.

— Nǫ — zîśe — vez — zîśe — tu, că io numa o minśună am șt'iut ș-am ieșit afară, acu ieș șî tu cu a tęle.

— Ęę, măi frat'e-ariś, apăi cum îi put'ę tu să mă scoț șî pă min'e !

— Tu ! Io t'e scot șî pă t'in'e, iaba d'e șt'i tu atît'ea minśun'i șî io numa una, t'e scot șî pă t'in'e. Tu să t'e faź mǫrtă; moartă d'e tăt. Că — iśe — mintunaș vin'e omu cu lupăria șî să bagă-acoló. Șî cîn să bagă źos cu scara sâ t'e scǫtă, tu atunśea să — iel t'e ię d'e cǫdă — tu să t'e laș mǫrtă — iel t'e ię d'e cǫdă șî t'ę țîp-afară. Cîn t'e-o țîpat afară, ai scăpat ! Pună cîn ięse iel d'e-acoló, tu șt'erğe-o ! T'e du, nu mai șed'ea d'e vorbă cu iel.

Așă vulpea : s-o făcut mǫrtă. Vin'e hăl cu lupăria ș-o țîpă afară d'e-acoló. După če-o țîpat-o afară, ię s-o dus. Cîn o ieșît iel d'e-acol, ia nu mai ieste vulpe. D'e-atunśa, ș-or luǫt atențiun'e.

— Lasă — zîče — că cîn oi mai vin'i io altădată ș-oi mai găsî o vulpe mǫrtă în lupărie, am s-o pușc, să-i trag um pómn'et d'e pușcă să văd că scǫlă-să, sau nu să scǫlă. Dacă nu să scǫlă, îi mǫrtă, da asta o foz vie, șî s-o dus.

Așę c-o rămas omu fără vulpe, ș-ariśu o ieșît c-o minśună, șî ia n-o putut ieșî cu on sac ș-o straiță cît'e-o șt'iut ię, numa cu minśuna ariśului.

S-o gătat.

Inf. Oneșan Petru-Truc din Cerbăl—Hunedoara; *culeg.* O.B. în 20 iulie 1960; *transc.* O.B.; *durata:* 4'; *mg.* 1722 a.

Tipul este atestat în Transilvania şi Oltenia în 5 variante asemănătoare (la Schullerus, *lucr. cit.* nr. 33, sînt indicate 3 variante).

K. Krohn, în studiul *Eine uralte griechische Tierfabel*, stabileşte că basmul îşi are originea în fabulele Greciei antice, aflîndu-se atestat de către Archilochos cu vulpea şi ariciul ca protagonişti (Krohn, *Übersicht*, p. 378). În catalogul Thompson, ed. 1961, tipul este atestat în Europa — mai cu seamă în Irlanda şi Finlanda — sporadic în Indonezia şi Africa.

MÎȚUL ȘI VULPEA

Odată, iera un țîgan și avę șapt'e copii. Męre țîganu la piaț — cum i, męm noi la Binș — și zîče țîganu:

« Če să ięu la copiii mn'ei că să fii mai locǫmoș? Hai să ięu șapt'e brișt'e ».

Iera n'ișt'e, un fel d'e brișt'e pă timpuri d'e iera plęsele d'e l'emn, numai gura iera d'e fier. Ię țîganu șapt'e brișt'e, vin'e-acasă, le dă la copii, la șapt'e copii a lui, i-avę. Copiii să jǫcă cu ięle șî astăz, și mîn'e. Cîndu-i odată, să satură copiii d'e jucat cu brișt'ele, le kirilęșt'e — c-o mučęșt fieru — păn l'emn [1]) șî le bagă pă-o șfǫră tât'e, brișt'ele. Și avę p-aiči um mîțogoian d'e-ăla mare, mortan, cum zîče cătă iel, i leagă la iel la gît. Mîțu, cîn le-aud'e la iel la gît, o ię d'in locu și du-t'e! Ięle, bun înțăles, nu mai cad'e, că-z legat'e tăt'e pă ață, sfǫra aia, și nu mai cad'e.

Haide mîțu-m pădure, să bagă p-o vizuină d'e hulpe. Cînd îi mai tîrzîu, vin'e vulpę d'in căpătare, să. Cum s-apropie ię d'e bîrlogu ięi, cum odată-i put'e că čin'eva îi pă bîrlog. Să bagă și ię pă bîrlog un dărab și-atunčę stă și strîgă:

— Čin'e-i aičę?

— He! — iče — io-mpăratu mîțîlor cu șapt'e paloșă la grumaz!

Iče:

— Ieș căsătorit?

— Nuu! [2]) dǫmn'e ferit-ai! — zîče —. D-apu tu čin'e ieșt'i?

— Phi — zîče — io-s împărăt'easă — iče — o crăiasă mare.

[1]) Pov. schițează găurirea, cu arătătorul drept. [2]) Pov. neagă dînd din cap.

— Şi ieş fată?

— Da! — zîče vulpę.

Să bagă amîndoi, fače nuntă colo-m bîrlogu iei. Ei, bărbatu. Ia avę pręt'in'i: avę pă lup, pă urs şi pă leu.

Zîče:

— Mîn'e d'imin'eaţă — zîče — tu stai aičę, că io am să m-aduc d'e-ale gurii — zîče vulpę —. Tu d'e-aiş să nu t'e mişt'i [3]).

Męre şî tăln'eşt'e cu ursu.

— Ei, surată — zîče —, če mai fači, cum mai trăieşt'i? T'e-ai măritat?

Zîče:

— M-am măritat! [4])

— Da ai bărbat frumos?

— Apu t'e cred şi io — zîče — împăratu mîţîlor cu şapt'e paloşe la grumaz.

— Cînd vi — zîče — p-aiči cu iel ca să-l ved'em če om ai? — zîče ursu, ad'ică lui iera d'e hac să-l mînčę.

Zîče:

— Am să viu mîn'e.

— Bun!

Dau mîna laolaltă şî pleacă. Şi să tăln'eşt'e cu lupu.

— Hei, surată — zîče — cum mai umbli, cum mai stai? Če mai fači? T'e-ai măritat?

— Da — zîče — m-am măritat.

— Şi če fel de bărbat ai?

— *Pfui!* čel mai mare domn!

— Cum?

— Împăratu mîţîlor! — zîče.

— Aoleo! Cîn vi p-aiş cu iel?

— Am să viu mîn'e.

Pleacă, să tăln'eşt'e şî cu leu, la fel. Atunči, a mn'ei, pă če timp spun iei că să afle laolaltă, să-ngrǫpă-m pămînt, să pun'e pă dunga căii. Lupu să bagă-m pămînt d'i tăt şi lasă-o

[3]) Pov. neagă, dînd din cap. [4]) Pov. dă din cap afirmativ.

nare-afară [5]) numa ca să pǫtă răsufla. Ursu să suie înt-o vîr d'e l'emn ači înapoia lupului. Leu să bagă aiči înt-o grămadă d'e spin'i d'im vale d'e cale, că d'e nu l-a put'ę prind'e lupu, să-l prindă ursu; nu l-a prind'e ursu, să-l prindă leu. Numai unu d'in tri să-l prindă și să-l mînče [6]) d'i la ię, să nu-l aibă şî să rîdă d'e ię la urmă.

Bun înțăles, običeiu lui iel nu l-a lăsa, acâr če-o fače iel, acăr či-o foz iel. Iel cîn o văzu frunzele că nu să, sufla lupu pă nare *fuu* în d'eal [7]), frunzele-o țîrîit [8]) la nas la iel. Atunčę, mîțu d'e ij d'in cale cîn o văzut că şîşǫrčă čeva frunză, s-o repezît mîna ssǫp ! — o gîn'it că-i șǫriče, săracu — mîna sǫp ! la lupu în nare. Lupu jip ! [9]) afară și du-t'e la fugă ! Mîțu d'e frica lui, naint'ea lupului — nu poat'e-ačęia um mîț — l-ajunje čela, haidă pă l'emn la urs. O tăln'it pă lemnu-ačela dară — haidă pă coló ! [10]). Cîn o văzu ursu că lupu fuje și mîțu să suie după iel:

«A draculi-s, că și pă min'e mă mîncă ! » [11]) o sămălit ursu.

O mînat jiip ! d'e pămînt ca o vacă: tăt s-o spart. Atunčea haidă pă cale. L'eu, îmvîrt'it colo, sučit pîn spin'ii čeia, ș-omvîrt'it coada și traje, traje, traje d'e coló, frat'e, şî ij rupe [12]) coada tomai pî la jumătat'e. Și du-t'e !

Atunčę, ișt'e, d'e frică, vin înapoi cătă casă, vulpea cu bărbatu iei. Vin'e-acasă, să bagă pă vizuină. Cînd îi mîn'e, să duče. Tăln'eșt'e cu lupu, tăt rupt la o nare [13]).

Če:

— Fi-ț-ar bărbatu-al dracului — zîče — că mare bărbat ai ! — če —. Cum, cum m-a sîmțît — zîče — pă min'e — iče- n rupsă-o nare.

— Če ții ț-o rupt o nare, mă, t'e tămăduieș, da io pînă-i lumę ! — iče ursu. — Vin'i la min'e pă l'emn — iče — dacă nu săręm d'in l'emn, mă mînca pînă-i lumę ! Da avui noroc că sării d'in lemn — iče — ș-așa nu mă putu mînca.

[5]) Pov. duce arătătorul stîng la nas. [6]) Pov. subliniază, cu mîinile. [7]) Pov. se uită în sus [8]) Pov. agită degetele drepte. [9]) Pov. schițează ieșirea, cu dreapta [10]) Pov. se uită în sus. [11]) Pov. lasă dreapta în jos. [12]) Pov. schițează tăierea verticală, cu dreapta. [13])Pov. duce dreapta la nas.

— Če, io — iče l'eu d'i colę —că io, săracu d'e min'e, îs fără cǫdă pînă-i lumę — iče — numa io şt'iu cît o ajuns coada mę!

Şî gata povęstę.

Inf. Şora Vasile; Cresuia—Beiuş; *culeg.* O.B.—D.T. în 29 sept. 1961; *transc* O.B.; *durata:* 4′ 50″. A.I.F., *mg.* 1927 c.

De la cine o ştii? « Da nu mai şt'iu ».

Tipul este atestat în toată ţara în 24 variante, din care Schullerus, lucr. cit. nr. 10, citează 8 variante, fiind una din poveştile cele mai cunoscute.

Tipul este răspîndit în Europa, mai cu seamă în nord.

« ȚAPU BABII Ș-AL MĂTUȘII »

A fost o dată un moș și-o babă. Și moșiu-ăsta acuma s-a sfătui cu baba, zîče:

— Fă mătușe — zîče — noi n-avem nimica, niči-un copil [1]), nimica — zîče — hai să cumpărăn și noi čeva.

Da moșu zîče:

— Du-te — zîče — și tu la munte-acolo — zîče — și stai [2]) pă simbrie — aco — șea, z-dă și iei o oaie, um berbec, ori un țap čeva — zîče !

— Bine !

S-a uz moșu-acoló, a stat o vară-ntreagă. Și i-a datî [3]), ca simbria lui, un țap. A vinit cu iel acasă, șî cînd a venit acasă, če să vezi? Acolo [4]) baba ziče:

— Măi moșule — ziče — trebuie să tăiem țapu-ăsta — zîče — că nu ne folosește nimic [5]), lapte nu ie, nimica nu fače !

Če: — Hai, babă — zîče — să-l tăiem !

Acuma s-o apuca să-l taie. L-a loat [6]) să-i ia pielea dă la spate, dă la pičioarli dînapoi, în sus; nu l-a tăia la gît [7]).

Și-acuma cîn să-i termine pielea dă loat, țapu a fuğit cu pielea pă iel. Iera viu [8]). Și fuji țapu, și fuği, a intrat într-o vizuină dă vulpe.

Cînd intră-acolo, tropăia p-acoló, vine vulpea:

— Čine-i în casa cumătrii vulpe?

Da iel dă colo ziče:

— Țapu babii

[1]) Pov. subliniază, cu dreapta. [2]) Pov. subliniază, cu capul. [3]) Pov. subliniază, cu dreapta. [4]) Pov. întinde dreapta înainte. [5]) Pov. subliniază, cu dreapta [6]) Pov. întinde dreapta înainte. [7]) Pov. duce dreapta la gît. [8]) Pov. subliniază, cu dreapta.

şi-al mătuşii,
coarne late
-mbelśiugate,
taie bine,
nu prea bine,
fuji, că te taie şi pă tine!

Da iel, acuma fuğe vulpea! [9]) Vine iar înapoi, să-ntîlneşte cu iepurli.

Če: — Dă če fuği, cumătră-aşea de-aiči?

Če: — Nu ştiu čine ie-n caşa mea!

— Hai că-l dau-io afară.

Vine iepurle,

zîče: — Čine ie-n casa cumetrii vulpe?

— Ţapu babii
şi-al mătuşii
coarne late,
-mbelśugate,
taie bine,
nu prea bine,
fuji că te tai şi pă tine!

A fuği şi iepurli! Să-ntîlneşte cu lupu:

— Dă če fuğiţi, mă, aşea?

Zîče: — Nu ştiu čine ie-n casa cumătrii vulpe!

Da ţapu dă co če:

Ţapu babii,
şi-al mătuşii
coarne late,
-mbelśugate,
taie bine, —
nu prea bine,
fuji, că te tai şi pă tine!

A fuği şi lupu! Să-ntîlneşte cu ursu:

— Čine ie-n casa cumătrii vulpe?

[9]) Pov. ridică dreapta.

Ziče:

— Țapu babii,
    și-al mătușii,
coarne late,
-mbelšugate,
taie bine,
nu prea bine,
fuji, că te tai și pă tine!

A fuği și ursu! Să-ntîlnește-acuma cu grerli, grerli pămîntului.

— Čine ie acolo-n casa cumătrii vulpe?

Da țapu:

— Țapu babii,
    și-al mătușii,
Coarne late,
-mbelčiugate,
taie bine,
nu prea bine,
fuği că te tai și pă tine!

Da greierli ziče:

— Io sînt greierle pămîntului,
Mă sui pe spinarea bîčiului
Și mut mațu curului!

Inf. N. G. Micudă; Albești—r. Muscel; *cules* la 26.IX.1956; *culeg.* O.B.—Al.A.; *transc.* Al.A. (4.II.1957); *durata:* 2′ 30″; A.I.F., *mg.* 1239 a.

Povestitorul o știe: «asta am auzît-o şî ieu pîn barăči aşa pe une-am lucrat».
De unde era omul care ți-a povestit-o? « Nu știu ».
După înreg. — în aceeaşi zi — spune: « čitită pin cărț; asta am čitit-o ».

Tipul este atestat în Transilvania şi Muntenia în 13 variante (În Schullerus, lucr. cit. nr. 103 I, apar numai 5 variante). De obicei, celelalte variante sînt mai ample, precedate de episodul cu baba care, alungată de moş, se împrieteneşte cu nişte capre sălbatice pe care le mulge şi cu laptele şi caşul adus recîştigă prietenia moşneagului.
În catalogul Thompson ed. 1961, tipul acesta (103 D*) nu este atestat decît la noi.

POVESTEA CU ŞOARECII

Au fost doi şọreči, ş-or găsît o nucă. Şî tăt or bătut că cum s-o-mpartă: hăla c-o găsît-o iel, hăla c-o găsît-o iel. O ven'it o vulpe şî i-o găsît bătînu-să. No, śe-i d'e făcut?

— D'i śe vă bat'eţ?

— Da iaca an găsît o nucă.

Hăla:

— Io am găsît-o!

Hăla:

— Io am găsît-o.

— Apăi aţ găsît-o amîndoi; da v-o-mpart ieu.

S-o pus ş-odată-o, o spart-o-n dọuă ş-o dat o g'iọcă la unu ş-o g'iọcă la altu şî mn'ezu l-o mîncat ia.

— Nọ, asta-i part'ea tẹ, ş-asta-i partea tẹ, ş-asta-i part'ea mẹ pintru că am împărţît.

Num-atîta-i.

Inf. Oneşan Alexandru-Şendea din Cerbăl—Hunedoara; *culeg.* O.B. în 19 iulie 1960; *transc.* O.B.; *durata:* 0′ 30″; A.I.F., *mg.:* 1718 b.

« IEPURELE ȘI BROAȘTELE »

Iepur'le, văzîndu-ș și iel viața lui că iel d'i tât'ẹ are frică-n lumea asta, și tât'e-l spărie pă iel, să gînd'eșt'e:

« Da să mărg să mă potopăz d'in lumea asta, că n'imică nu ieste mai sclab d'ecî min'e ! Și mai fricos ».

Să traje ind'e ? La un tău, la un lac, cum i spun'em noi « Ș-apîi să mă dau aič în lacu aista, să moriu aič, să mă n'ecu. »

Atunči, colo brọșt'ele-nșirat'e pă marjin'ea lacului, hăt ! d'e frica lui, tăt'e zbọră-n tău [1]), d'e zbọră tăŭ pănă . . .

« Ẹẹ — zîče — încă să nu mă țîp odată — iče — că iẹste și mai fricoz d'ecît min'e. Văd că astea li-i frică d'e min'e, d'e-ačẹ să țîpă iẹle. Da sâ mă mai les io sâ mai trîiesc încă, că nu-s k'iar așẹ fricos, că văd că sînt și mai fricoș d'ecî min'e alțî ».

Ș-apă așẹ o rămas cu viața iel apăi mai d'epart'e, ș-o mai crutat șî iel viața.

Inf. Buha Gheorghe; Cresuia—Beiuș; *culeg.* : O.B.—D.T. în sept. 1961; *transc* O.B.; *durata:* 1'; A.I.F., *mg.* 1909 d.

O știi din carte? « Nu șt'iu să čet'esc ». Nu își amintește de la cine o știe, nici dacă a mai povestit-o.

Tipul este atestat în toată țara în alte variante, din care cele 2 din Oltenia sînt identice cu această variantă (la Schullerus, lucr. cit., nr. 92 * sînt indicate 2 variante).
Tipul se găsește și în fabulele lui Esop și e răspîndit în Europa, mai cu seamă în răsăritul ei.

[1]) Pov. schițează azvîrlirea, cu mîinile.

«ȘOAREĆELE D'E SAȚ ȘI D'E CÎMP»

Doi șǫreči: unu d'e cîmp șî unu d'e sat. Ačela d'in cîmp s-o fălit cătă čela d'in sat cîtă bunătat'e are, cît'e mn'ișîn'i are: colo i-o arătat grîu într-on hat, mai încolo i-o arătat ovăs, mai încolo i-o arătat mălai, i-o arătat cît o adunat iel-alun'e.

— Ee, nu-i n'imn'ică — o zîs ačela d'e sat. — Să vi la min'e șî să t'e uiț če-am ieu d'e bunătat'e!

Da iel o dzîs gînd'indu-să la asta: că iel are bunătat'e-n casăle oamen'ilor, da trăię cu frică d'e pisică. Șî čela cît d'e bin'e trăię în hatu čela lin'ișt'it: are grîu, are mălai, are ovăs, are-alun'e. Iel s-o gîn'it să-l înșăle pă čelalalt.

— Așę că să vi tu la min'e șî să vez če-am ieu!

Pă cîn s-o dus, l-o suit îm pod, la om.

— Nǫ uită-t'e: cît îi aiči, tăt îi a mn'eu [1]), peste tot! Aiči a si o bunătat'e! Șî dacă vrę̣i, stăi că-i vid'ę cînd a vin'i ș-împăratu, i vid'ę, da voi n-aveț împărat pă cîmp; noi avem aičea împărat. A vin'i mint'enaș cu doi uok'i sclipk'itori șî cu dǫuă urek'i dr'ept'e [2]), șî-i vid'ę numa če frumoș uăk'i are, șî mustață.

Atunči iel s-o coborît d'im pod șî s-o dus la hat, la bunătat'ea ačeluia, șî pă čela l-o lăsat.

Mint'enaș s-o suit pisica-m pod, ș-o fo gata împăratu! Ačela o fost împărat, că l-o prins șî l-o mîncat [3]) șî i-o rămaz bunătat'ea.

Inf. Dunca Maria; Rozavlea—Vișeu; *culeg.:* O.B.—S.G. în 8 mai 1962; *transc.* O.B.; *durata:* 1′ 50″; A.I.F., mg. 2264 e.

[1]) Pov. rotește privirea. [2]) Pov. duce arătătoarele stîng și drept la cap închipuind două urechi. [3]) Pov. subliniază, cu stînga,

Pov. o ştie « to d'i la bătrîn'i; şî io-z d'im bătrîn'i ».

Tipul este atestat în toată ţara în 4 variante, din care Schullerus, lucr. cit. nr. 112, citează 2 variante. Diferenţele între variante sînt de amănunt.
Tipul se află şi în fabulele lui Esop şi e răspîndit în Europa şi în Asia sudestică.

On lup iẹra flămînd. Văzînd o iapă cu om mîndz, s-a dus la mîndz, zîče:

— Uită, dragă, če, če friptură bună — iče — ar fi d′im mînzu ăsta ! Că nu ar fi d’e vînzare ?

— Ba da ! — zîče iapa.

— Da — zîče — cît i-ar fi pr′eţu la mînzu ăsta?

Zîče:

— Scris este aičea [1]) pă potcọvă, pă potcọva mea.

— Ăhă !

Lupu s-o dus colo să čẹt′ească pă potcoavă, ş-atunči i-o dat [2]) iapa o potcọvă şî s-o-mburda lupu, ş-o pk′erit. O gătat cu friptura.

Inf. Petric Ion; Breb—Sighet; *culeg.* O.B.—S.G., în 4 mai 1962; *transc.:* O.B.; *durata:* 1′; A.I.F., mg. 2235 c.

Pov. o ştie « d′i la alţî, d′e oarecîn, da tă d′e mult, d′in alt′e sat′e, d′in armată cîn ieram ».

Tipul este atestat în Moldova şi Oltenia în 2 variante (la Schullerus, lucr. cit. nr. 122 D*, omise de Thompson în *Types*, ed. 1961) cea din Moldova fiind combinată cu A. Th. 122 A.

[1]) Pov. ţine palma dreaptă înapoi. [2]) Pov. loveşte spre stînga, cu dreapta.

« *CU OM MOȘ ȘI O BABĂ* »

O fost om moș ș-o babă, bătrîn'i amîndoi. Ei n-o avut pă n'ime, d'ecît avę acasă om mîț. Cîn merğę iei la biserică, mîțu le pregăt'ę, pă cîn vin'ę-napoi mîncare, le făčę tot, le pregăt'ę. Cînd o fost odată, pă cîn o vin'it moșu șî cu baba d'i la biserică, če-o făcut, če n-o făcut mîțu, că li-o-mburdat mîncarę. Moșu mîn'iuos, l-o apucat pă mîț șî l-o aruncat, o dat cu iel d'e un gunoi. Așę că cînd o fost, mîțu o șî pierit. Cînd o fost la o zî, o clăt'it mîțu cu om pk'ičior [1]; cînd o fo la dọuă, o clăt'it cu-amîndọă. Cînd a fost la tri, o clăt'it cu tustręle, cînd o foz la patru, o clăt'it cu tuspatru. Așă că s-o sculat bg'etu mîț d'e-acolo. Ș-o gînd'it mîțu:

« Api-amu mă duc io-n lumę largă! Nu mai stau io cu moșu — zîče — să mă băğiucurească, da mă duc. »

Api o suit iel pîm pod, o cotat n'ișt'e h'ęre, s-o duz la un covači ș-o făcut o căruță. Da če să facă? O mărs ș-o prins patru șọreči, i-o prins în căruță, ș-o suit în căruță șî s-o dus [2]. Api mărgînd iel pă drum, s-o tîln'it cu on rac.

— Noroc bun, măi răcule!

— Noroc bun, măi mîțule. Da un'e meri, măi mîțule?

— Api — zîče — mă duc unde-i iarbă d'e păscut
șî fîntînă d'e băut
să să-ngręșă căluțî mn'ei.

— Da ięi-mă șî pă min'e-n car?

— Hai sui.

O măr mai d'epart'e, s-o tîln'it cu on ou.

— Noroc bun, măi oule.

[1]) Pov. clatină piciorul drept. [2]) Pov. ridică stînga.

— Noroc bun, măi mîţ. Da un'e meri?

— Mă duc — zîče — un'e-i iarbă d'e păscut

și fîntînă d'e băut,

să să-ngręșă căluțî mn'ei.

— Da mă ięi și pă min'e-n car?

— Hai sui și tu.

O măr mai încolo, s-o tîln'it cu on ac.

— Noroc bun, măi acule!

— Noroc bun, măi mîţ. Da un'e meri, măi mîţ?

— Und'e-i iarbă d'e păscut

și fîntînă d'e băut

să să-ngręșă căluțî mn'ei.

— Da mă ięi și pă min'e-n car?

— Hai sui, cum să nu!

S-o duz mai d'epart'e, s-o tîln'it cu on cocoș.

— Noroc bun, măi cocoș!

— Noroc bun, măi mîţ. Da un'e meri, măi mîţ?

Api mă duc und'e-i iarbă d'e păscut

și fîntînă d'e băut,

să să-ngręșă căluțî mn'ei.

— Da mă ięi și pă min'e-n car?

— Hai sui.

Api s-o suit iei tăţ în car și s-o dus. Tăt s-o dus, tot s-o dus, pînă če-o ajuns la mǫra dračilor. O întrat îm mǫră: nu-i n'ime! Če să să facă? Racu s-o dus și s-o băgat în cofa cu apa, acu s-o băgat în șt'ergătǫre, cocoșu o stat după ușă, uou s-o băgat îm foc. Da focu l-o făcut mîțu îm mn'ijlocu morii.

Cînd o in'it dračii și s-o apropk'ięt la mǫră, s-o uitat îm mǫră, o văzut focu ačela, îm mn'ijlocu morii, s-o spăriet și iei a mere-acolo. Da o dzîs čătă unu:

— Măi, du-t'e tu, că tu ieșt'i și șk'iop, și uorb!

— iera un drac și șk'iop, și uorb. — Că pe t'in'e și dacă t'e-a omorî ǫrečin'e, nu-i bai [3]), ca să merem noi.

[3]) Pov. subliniază, cu stînga.

Atunčen'i, s-o dus ačela, dracu-ačela uorb ș-o stat lîngă foc. Cînd o stat lîngă foc, stînd acolo, atunči ou, cîn s-o-mfocat, o pușcat d'im foc și i-o sărit tuma-m față [4]), în obraz la drac. Atunči dracu o strîgat, zîče:

« Vaai d'e min'e și d'e min'e, cum m-o tunat — zîče — cu tunu ! »

O și fuğit la cofa cu apa, să ieę apă să să spele, atunči racu s-o akițat și i-o tăięt [5]) d'eğit'ile.

« Vai d'e min'e — zîče — că mn'i-o tăięt d'eğit'ile cu fǫrfečile ! »

Du-t'e la șt'ergătǫre, o luat șt'ergătǫre să să șt'iargă, atunči acu l-o străpuns îm față [6]).

« Vaai, cum mă străpunğe cu furca ! »

Cocoșu d'i după ușă jup ! cu aripk'ile păste cap. Mîțu d'e după cuptor' dă-i cu o uală d'e čir după cap ! Șǫrečii d'im pod strîga, zîče:

— Stas-stat, încă merem și noi cu-a nǫste bot'e, ș-apoi i-om da !

Ș-așę că o fuğit dračii ș-o părăsit mǫra, ș-o rămas mîțu stăpîn'itor' acolo la mǫră.

Ġata.

Inf.: Pop. Toader; Săpînța—Sighet; *culeg.:* O.B.—S.G., în 15 mai 1962; *transc.:* O.B.; *durata:* 4' 23"; A.I.F., mg 2326 a.

De la cine o știi? « Nu mai țîn mint'e. Nu d'e-amu ęstea. »
Ai povestit-o la copii? « Le-am povestit așę, da iei n-o mai șt'iu n'iči unu. »

Tipul este atestat în toată țara în 15 variante în care animalele diferă (la Schullerus, lucr. cit. nr. 130 II apar 3 variante). Într-o var. bănățeană, dușmanul — omul — este chiar omorît de animalele solidare Antti Aarne, în studiul monografic *Die Tiere auf der Wanderschaft*, Hamina, 1913 (F.F.C. nr. 11), crede că basmul și-ar avea origina în Asia, de unde ar fi venit în Europa prin peninsula balcanică. Versiunea vesteuropeană — cu care se aseamănă a noastră — e mai apropiată de cea asiatică decît de cea esteuropeană (K. Krohn, *Übersicht*, p. 32).

[4]) Pov. duce dreapta la obraz. [5]) Pov. schițează tăierea, cu două degete drepte. [6]) Pov. duce dreapta la obraz.

BABA ŞI OUL

Iera o babă săracă, cu bord'eieşu într-o marğin'e d'e sat. Ię să gîn'ę: če ş-ar fače d'e čină? Da ş-a friğe-on ou în foc. O adus ǫriče vrescur'ęle, ş-o făcut om pk'ic d'e foc în cuptor' — cum iera običeiu d'im bătrîn'i, că nu iera sobe, numa cuptioare — şî ş-o făcut acolo om pk'ic d'e foc, ş-o pus on ou să să frigă. On lup o coborît d'i la pădure, s-o uita pă ferestuţă. Če i s-o părut lui că-i berbec îm foc, are baba um berbec acolo.

« Hai, če berbec i-acolo-n cuptor ! Cum aş fače să mă duc şî să-l ięu ? »

Iel zdup ! pă fereastă ! Baba, săraca, o-nlemn'it colo-n cotruţ — cum să spun'ea d'im bătrîn'i. Atunči cîn duče nasu [1]) la uou, lupu, pǫc ! ş-îi împuşcă ş-îi împle d'e čenuşă-n uok'i. Iel să duče la cofa cu apa să să sp'ęle. Baba o-adus d'int-oariče vălčę apă ş-o adus on rac. Racu l-înţapă pă nări-le [2]) nasului cîn să duče-acolo. On şorečel îş făčę culcuş în gunoiu uşî.

— Ţi-ţi-ţi ; ţi-ţi-ţi ! — cum îş fače iel culcuşu. Lupu nu şt'ia d'e spărięt, iasă-n t'indă, găin'ile s-o spărięt tare ş-o-n-čeput să-l bată d'in aripk'i, şî să-l zgărie cu g'iarăle tăt pă faţă.

Api s-o căpătat afară, s-o dus la čeia lupk'i.

— Vai, măi, čę-am păţît !

— Če-ai păţît ?

— Am foz la o căţă d'e babă: măă, da ačela berb'ęče o ţîpat în foc, l-o trînt'it ! Cîn m-am dus acolo să i-l iau, hoaţa de babă-o luat om pumn d'e čenuşă: zvîr ! în uok'i la min'e.

[1]) Pov. apleacă capul înainte. [2]) Pov. duce dreapta la nas.

M-am dus la cofa cu apa să mă spăl, acolo iera un țap și mn'i-o băgat coarn'ile pă nările nasului, numa om pk'ic d'e nu mn'i le-o sfîrt'icat! D'e-acolo, da nu mă gată ca un cîn'e d'e uom culcat cu capu-n gunoiu ușî, tă strîga d'e-acolo:

— Țî-țî-țîn'e-l, mă! Țî-țî-țîn'e-l!

Am ieșît afară: n'eșt'e cățẹle d'e hulk'i, und'e ț-o prins a mă lua d'in n'eșt'e greble d'e sier, tăt m-o grăpsat, tăt m-o, m-o zdăriẹt. Da on uom strîga:

— Cotcodanu,
pînă-m pui čiocanu!

Un cîn'e d'e-ar'et'e a fost ačela če strîga așă:

Cotcodanu-danu,
pînă-m pui čiocanu-n coadă.
Cotcodanu-danu,
pînă-m pui čiocanu-n coadă!

Ș-asta iera pățăn'ia m'ẹ, și nu mă mai duc altu la cuptoru n'imărui.

Gata.

Inf: Dunca Maria; Rozavlea—Vișeu; *culeg.*: O.B.—S.G., în 8 mai 1962; *transc.* O.B.; *durata:* 3'; A.I.F., mg 2261 b.

Povestitorul o știe « tot d'e la mama » din copilărie.
Ai mai povestit-o? « Povestit. Le povestesc io la n'epoț ».

«CU UN OM CARE L-O SCĂPAT VULPEA D'E URS»

A fost on om. O avut doi boi. Așę că uomu n-o avut l'ęmn'e d'e foc, fincă să t'emę a mere-m pădure că, zîče, ba mai la unu, mai la altu, i-omoră ursu vit'ele cîn merę-m pădure. Așę că iel n-o avu če să facă, da ș-o gîn'it așę:

« Mă duc, cî d'e-n apropk'iere d'e sat, numa mă duc, nu, că n-am l'ęmn'e .»

Api o mărs îm pădure, api o tăięt iel, o tăięt, o tăięt. Cînd o fost înt-o timp, o vin'it ursu.

— Nǫ, măi omule, acuma-z mînînc boii !

— Vai de min'e și d'e min'e, cum să-m mînînș tu boii ? — zîče. — Da cu če să-m munčesc io pămîntu, și cu če să-m duc io l'ęmn'e pă foc, și să nu-m îng'ețǎ copiii ?

— N-api nu șt'iu — zîče — da îs flămînd și ți-i mănînc.

— Uită-t'e-o zîs omu. — Nu-m mînca boii, că io mă duc acasă și am o jurincă, și ț-aduc jurinca-ačęę, ș-api să-m rămîie boii [1]) batăr.

Iel, vin'ind acasă, s-o tîln'it cu o vulpe.

— Un'e meri, măi omule ? — o zîs vulpę.

— Mă duc acasă, că ia če-am pățît, și ia če-am pățît, că o vin'it ursu, și n'imn'ic, numa ca să-m mînînče boii. Și mă duc să-i aduc io o jurincă, d'ecît să mînînče boii.

— Măi omule ! Uită-t'e, io t'e-oi scăpa pă t'in'e, da da-mn'i-i tu mn'ie-o găină ?

— Cum să nu ! Da-ț-oi și două — o dzîs omu—d'icît să dau o jurincă și, sau doi boi, mai bin'e ț-oi da o găină.

[1]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Nǫ du-t'e tu-nnapoi şî numa če-oi grăi io [2]) cu t'in'e, tu tăt îm răspund'e-nnapoi, cum t'e-oi întreba.

S-o dus omu-nnapoi. Da o dzîs ursu:

— D-api bin'e, măi, če-i, če t'e-ai întors înapoi şî n-ai in'it cu jurinca?

— Api m-am întors înapoi — zîče — că am vădzut n'işt'e vînători aičea şi — zîče — če şt'iu io, mă t'em să nu-mpuşt'e boii—zîče.

Da atunčeni vulpę zîče:

— Măi omule! [3]) Cu čin'e [4]) vorbeş tu acolo?

Da ursu zîče:

— Čin'e t'e strîgă?

— Vînătorii!

Zîče:

— Spun'e-i [5]) că cu o čiǫtă.

Da omu:

— Cu o čiǫtă.

— D-api, măi omule — zîče — tu nu şt'i că čiǫta tra pusă-n car ş-adusă-acasă?

Da ursu:

— Stăi, [6]) că mă sui io-n car.

S-o suit ursu-n car. Da hulpę iară:

— Măi omule! D-api tu nu şt'i că čioata, dac-o pui în car, să leagă cu lanţ? [7])

— Nǫ—o zîs ursu— pun'e lanţu păste min'e — zîče — da nu mă strînğe.

Uo pus lanţu păste iel uomu, da nu l-o, nu l-o strîns, da o akiţat [8]) lanţu cum să cad'e.

Apoi hulpę iară:

— Măi omule! — zîče. — Tu nu şt'i că oamen'ii, dacă mărg îm pădure, l'eagă [9]) l'ęmn'ile cu rudă?

[2]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [3]) Pov. ridică arătătorul drept. [4]) Pov. ridică arătătorul drept. [5]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept [6]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [7]) Pov. ridică arătătorul drept. [8]) Pov. agaţă, cu dreapta. [9]) Pov. descrie un cerc, cu dreapta.

— Nǫ — o dzîs — pun'e rudă — zîče — da nu mă strîng̃e. Api o puz rudă şî l-o strîns, da nu tare, da a ieşî n-o putu să iasă n'ijd'ecum d'in lanţ, cum o foz legat.

— Da, măi omule? — zîče. — Da tu nu şt'i că oamen'ii, după če pun čiǫta-n car — zîče — dau cu săcurę [10]) ş-împlîntă săcure-nt-ę?

Aşę că uomu o luat săcurę şî s-o dus apăi la iel, ş-apăi o dat cu săcure pînă l-o omorît. Ş-o scăpat bg'etu om cu boii ca să-i omǫră ursu. Ş-o vin'it-acasă, şî i-o dat dǫă găin'i vulpii, s-o plătit d'e ię, ş-o rămas cu boii.

Ş-atîta-i.

Inf.: Pop Toader; Săpînţa—Sighet; *culeg.:* O.B.—S.G., în 14 mai 1962; *transc.* O.B.; *durata:* 3′ 50″; A.I.F., mg 2307 b. « Tot d'i la tata mn'eu o şt'iu d'e mult! ».

Ai mai povestit-o? « Nu »!

Tipul este atestat în toată ţara în 6 variante (la Schullerus, lucr. cit. nr. 154 apar numai 4 variante). Această variantă diferă de celelalte printr-o serie de amănunte, între cari: ursul este pus în sac de teama vînătorilor şi apoi omorît cu toporul, uneori vulpea cere ca răsplată să muşte din carnea omului, iar în final, vulpea este alungată de la casa omului cu cîinii (sau de copiii omului învăţaţi să latre).

K. Krohn, în *Übersicht*, pp. 98—99, constată că tipul variantei noastre este răspîndit în nordul şi estul Europei; prezenţa lui de odinioară în unele ţări din apusul Europei e dovedită de variantele literare inserate în literatura medievală *(Roman de Renard* şi *Disciplina clericalis* a lui P. Alfonsi).

[10]) Pov. loveşte cu dreapta.

«CU ȚÎNȚARIU»

Țînțariu să duče la vizuina ursului și-i traje colo, cîntă [1]) iel acolo cu, ca un lăutariu, cu vioŗa lui. Și-i zîče ursu să plęče.

— Pleči d'e-aičea, măi — zî — nu-m fače bai! — zîče. Lasă-mă să hod'in'esc, că — zîče — t'e omoru.

— Ę, tu pă min'e? — zîče țînțariu.

— Da, io pă t'in'e! — zîče ursu.

— Cum, tu mă poț omorî pă min'e? Nu mă poz—zîče.

E, dă după iel, nu-l poat'e. Mai dă: n'ič atunči. Dă mai d'e mult'e uori, nu-l poat'e omorî. Ursu — ad'ică cum să spun — țînțariu mę ș-îș mai astrînje tovarăj d'e-a lui șî să vîră pă nări în urs ș-începe la urs a-l mușca a-l gîdili acolo, a-i fače rău. Ursu înčepe, să bat'e d'e pămînt, gata-i [2]), gata-i că moare ursu. Atunči ursu strîgă la țînțar' că să-l iert'e șî să să-mpęče și că vor fi tovarăș șî pręt'in'i d'e-aiči înaint'e, numa să nu-l omoŗă. Bun!

— Mă-mpăc — zîče țînțariu.

După če fac pače:

— Nǫ, acuma — zîče — să-n spui miie — zîče — d'e la če-i mai bun sînjele — zîče ursu cătă țînțariu.

— Da — zîče — ț-oi spun'e — zîče țînțariu — numa — zîče — ala t'e omoŗă șî pă t'in'e — zîče — t'e omoŗă.

— Cum? — zîče.

— Numa dęjętu pun'e [3]) pă t'in'e — zîče — t'e omoŗă. Șî pă min'e tă dęjętu pun'e șî pă tăz n'e omoŗă — zîče.

— Pă care-i ăla?

[1]) Pov. subliniază, cu dreapta. [2]) Pov. subliniază, cu dreapta. [3]) Pov. apasă pe masă cu arătătorul drept.

Zîče:

— Uomu !

— Pă io nu mă t'em d'e om ! — zîče ursu.

— Nu t'i t'emi ?

— Nu !

— Ba t'i t'emi !

— Ba nu !

— Hai că ț-arît că nu !

Să duče la un drum ind'e trečę mai mulz oamen'i p-acolo. I vin'e p-acolę um băiatu. Zîče:

— Aista-i uom ? — zîče ursu.

— Nu — zîče — numa va fi.

Bun ! Treče-n treabă, nu-i are baiu la băiat. Deloc vin'e-om bătrîn.

— Da aiesta če-i ? Uomu-i ?

— Nu-i om.

— Da če-i da ?

— Numa o foz uom — zîče.

Îl las-îm pače. Atunj vin'e mai, mai mint'en'i vin'e p-acolę um pădurariu cu armă, șî avę șî čeva sabii.

— Ę, če-i aiesta ?

— Aiesta-i om. D'i la ăsta poz mînca sînje, dacă ieșt'i, dacă ieșt'i în stare ! — zîče țînțariu.

No, să rępęd'e ursu la pădurariu. Pădurariu n-are vreme să tragă, numa traj sabia, șî cum traje, îi taie [4]) urek'ile p-îngă cap d'i la urs. Apoi cînu-nčepe, începe ursu să, s-o ięię la gonă, să fugă, atunčę pădurariu, d'i grăbit, mînă: pleusc ! după iel. Nu-l tăln'ęșt'e, num-așa-l sparie șî să duče.

— Da, mă — zîče — i-ad'evăra, mă — iče — că d'e nu meręm — zîči — d'e nu fujęm — zîče — apoi — zîče — acolea mă făčę prav ! — zîče. Da nu șt'iu — zîče — cu če m-o pîrjolit p-aič [5]) pî la, pă d'inapoi — zîče — c-așę mă ustură ! — zîče, că-l tăln'ise cu-o aliče la, șî... (rîde).

« Atît »

[4]) Pov. schițează tăierea, cu dreapta. [5]) Pov. duce stînga la spate.

Inf.: Breanc Gheorghe; Cresuia—Beiuş; *culeg.*: O.B.—D.T., în sept. 1961; *transc.*: O.B.; *durata:* 3′; A.I.F., mg 1899 e.

Pov. o ştie « tă d′i la publicu, cîn am fo copilu ». *N-a mai povestit-o* « n′ij d′e dǫuăzăj d′e an′i ».
Reală? « Da, poveşt′i făcut′e d′e oamen′i ».

Tipul este atestat în toată ţara şi la meglenoromâni în 13 variante (la Schullerus, lucr. cit. nr. 157 sînt indicate 4 variante care au fost omise de Thompson). Animalele diferă: uneori lupul sau leul sînt cele ce nu se tem de om, iar sfătuitorul este vulpea, mai rar ursul şi pisica.
În catalogul citat al lui Thompson, ed. 1961, tipul este atestat în Europa, Asia sudestică, apoi sporadic în America şi Africa.

ZAPISUL ANIMALELOR

A, iera odată că tǫt'e an'imalele čerę să-aibă şî iele-un dr'ept careva, care să fie mai stăpîn'itǫre una păste alta. Aşę că o dat Dumn'ezău un cǫntract, un zapist, un contrat la, şî l-o da la lup. Lupu l-o dat la cîn'e, c-o-s că-i cîn'ele p-îngă sat, p-îngă casă. Aşę că cîn'ele l-o dat la pisică, că pisica i-n casă d'e tot cu uǫmen'i.

Pisica fiin îmvrăjbită d'e n'işt'e băięţ, o mărs — o fo fuğit d'e băieţ [1]) — ş-o sărit pîm vatra focului şî o pk'icat contratu d'e su cǫdă — îl păstra su cǫdă — ş-o pk'icat d'e su cǫdă în foc.

Şî d'e-atunčea să dă lupu după cîn'e, cîn'ele după pisică.

Tăt zîče cîn'ele către ię:

— Contratu-contratu ! Contratu-contratu !

Pă cînd apăi zîče pisica:

— O-ars ! [2]) O-ars ! — fače ş-o mutră urîtă şî fače « o ars » !

Inf.: Petric Ion; Breb—Sighet; *culeg.*: O.B.—Ş.G., în 4 mai 1962; *transc.*: O.B.; *durata:* 1′ 15″; A.I.F., mg 2235 d.

Tipul este atestat în toată ţara în 12 variante (la Schullerus, lucr. cit. nr. 200 sînt indicate 4 variante omise de Thompson în *Types*, ed. 1961), de obicei cu mai multe amănunte. În genere, zapisul este ros de şoareci — de aci şi duşmănia dintre pisică şi şoareci.
În catalogul Thompson, tipul este atestat în toată Europa şi în Turcia.

[1]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [2]) Pov. ţine dreapta înapoi.

« *MUSCA ŞÎ PUREČELE* »

Iera odată o-ntîln'ire cu-o muscă şî cu om puriče. Iei s-o-ntrebat unu pă altu:

— Pîntru če tu ieşt'i aşă pit'it'el ş-îmbuldzît? Dacă iej mn'icuţ nu trebuie să fi-mbuldzît.

— Da şt'i tu d'i če sîn ieu îmbulzît? Pîntru că ieu nu stau, numa tot cu nasu băgat îm pk'ęle la oamen'i, şî-i pişc. Da tu pîntru če ţ-îs uăk'ii ieşîţ d'in cap afară ca nu la alt'e-animale?

— Pîntru că ieu rîd mult. Că ieu mă pun pă un uom, şî uomu-j răped'e-o palmă, ş-atunči ieu rîd pînă-m ies uok'ii!

Inf.: Dunca Maria; Rozavlea—Vişeu; *culeg.*: O.B.—S.G., în 7 mai 1962; *transc.:* O.B.; *durata:* 0′ 45″; A.I.F., mg 2261 c.

De la cine o ştii? « Api če şt'iu io, aşa d'e pîn sat ».

Tipul este atestat în toată ţara în 18 variante (la Schullerus, lucr. cit. nr. 288*, sînt indicate 3 variante).
De obicei, musca rîde pentru că face pe oameni să se pălmuiască; uneori apare în competiţie şi ţînţarul.
În catalogul Thompson 1961, tipul este atestat numai la noi şi în Ungaria.

«COCOȘU MOȘULUI»

O fost on moș ș-o babă. Baba o avut o găină, moșu un cocoș. Acuma, găina lu baba uọuă. Să duśe moșu la baba:

— Babo! Dă-m on ou să mă duc la sfînta bisẹrică, să-m fac vr'un crițar'.

— Ẹ, puie-n tśin'e, moșule, bat'e-ț cocoșu să uọuă șî iel.

Nu-i dă baba. Atunś să duśe moșu acasă șî să pune șî bat'e cocoșu, bat'e cocoșu. Dă la o vreme, zîśe cocoșu:

— Fi bun, lasă-mă să mă duc la-mpăratu să-ț aduc blaga lui.

Nọ-api-l lasă moșu. Atunś cocoșu o pl'icat pră drum să să ducă la-mpăratu. S-o dus, s-o dus, s-o dus. S-o-ntîln'it cu-o albină mai întîni. Albina l-întreabă:

— Un tśe duś, fratśe cocoșule?

— La împăratu, să-aduc blaga lu moșu m'eu.

— Măr șî io cu tśin'e, că ț-oi fi dă folos.

— Apăi bagă-tśe-n cur la mine — zîśe cocoșu.

S-o băgat albina în cur. Atunś să duśe pră drum, să duśe. Să-ntîlneșt'e cu-o vulpẹ. Vulpea l-întreabă:

— A un'i tśe duś, fratśe cocoșule?

— Mă duc la-mpăratu să iau blaga lui s-aduc lu moșu m'eu.

— Măr șî io cu t'in'e.

— Bagă-t'e-n cur la mine.

— Că ț-oi fi de folos acolo.

Nọ, s-o băgat șî vulpea la cocoșu-n cur. Atunś să duśe, să duśe pră drum. Aprọpe de casa împăratului, să-ntîln'ẹșt'e cu un lup. Lupu iară l-întreabă că, ca cum l-o-ntrebat alaltă:

— Un'e t'e duś, fratśe cocoșule?

— Mă duc la-mpăratu s-aduc blaga lui lu moșu m'eu.

— Bagă-t'e-n cur la min'e, că m-o fi de folos acolo. S-o băgat şî lupu. A, s-o aźuns, pră drum aşa, ş-o aźuns la-mpăratu. Şî la-mpăratu s-o dus pră tśindă, pră gangu [1]) lui la-mpăratu, ş-o-nśeput a cînta:

— Cutcuricuuu! împăratśe înălţatśe! Dă-m blaga tę s-o duc la moşu m'eu, că m-omǫr'e.

Atunśa împăratu zîśe către muięre:

— Măi muięre! Adă să-l bag în fund la nădraźi să-l omor c-o beşînă.

Cîn îl ia ş-îl bǎgă împăratu, vedz, în nădraźi [2]), zloboad'e albina. Albina ţac! în cur la-mpăratu cu acu! iel iut'e:

— Lapădăă! [3]) O-s-că mă-mpunsă.

Nǫ l-o lăpădat. Atunśa, cocoşu iară-o ieşît, iar s-o dus pră tśindă la-mpăratu şî cîntă:

— Împăratśe înălţatśe! Dă-m blaga tę s-o duc lu moşu meu.

— Măi muięre! Acuma ai să-l duśem între cocoşî noşt'i să-l omǫră, că pră min'e m-o-mpuns.

Îl ia ş-îl duśe să-l omǫre cocoşî-împăratului. Cîn îl bagă acoló cu cocoşî, iel zlobǫd'e vulpea d'in cur, şî toţ cocoşî lu-mpăratu i-omǫr'e vulpea. Nǫ-apăi bun! Iar ięs-iel d-acoló, scapă, iar să duśe pră t'indă, iar cîntă:

— Cutcuricuu! împăratśe înălţatśe! Dă-m blaga tę s-o duc lu moşu m'eu.

— Măi muięre! Cum să n'e scăpăm noi d-ăsta? Hai să-l băgăm să-l omǫră caii-mpărăt'eşt'i cu craśii:

L-o băgat în grajd'i pră cocoş să-l omǫră caii, cînd iel o zlobodzît lupu, lupu o omorît caii lu-mpăratu. Cocoşu iar o scăpat. Iar să duśe pră t'indă ş-îi cîntă. Dă la o vŕeme, iar cîntă:

— Cutcuricuu — mpăratśe înălţatśe! Dă-m blaga tę s-o duc lu moşu meu.

Împăratu să vorbeşt'e cu împărăt'easa.

[1]) Pov. arată înainte, cu mîinile. [2]) Pov. duce dreapta spre şezut. [3]) Pov. duce amîndouă mîinile la pantaloni.

— Hai să-l aruncăm în cămara cu bani acolo, cocoşu, să moară dă foame.

Cîn l-o aruncat la cămara dă bani, cocoşu atunśa s-o-nśeput, tot o dzîs:

— B'ę, curule, bani ! B'ę, curule, bani ! B'ę, curule, bani ! Pîn-o băut źumătat'e cămara dă bani, cocoşu. Atunś o pl'ecat îmflat [4]) pră drum să vină-acasă. Cînd o aźuns acasă, iar cîntă:

— Moşule ! cată ponevile satului
să-ţ cac blaga-mpăratului !

S-o dus moşu la toţ veśinii [5]) după pon'evi şî le-o-nşîrat pră vatră, şî s-o pus cocoşu şî i-o-nśeput a faśe o cămară śin'e şt'ie cît dă ban'i.

Baba o audzît că moşu-i bogat acuma, are bani. Să duśe baba la moşu.

— Moşule ! Dă-m un criţar' şî miie.

— Ę, . . .tu-ţ morţî tăi, tu nu m-ai dat un uou să mă duc, numa du-t'e-ţ bat'e găina să să ducă şî găina tę[6]) la-mpăratu după ban'i.

Să duśe baba acasă năcăjîtă, să pun'e pră găină: ş-o batśe, ş-o batśe, ş-o batśe ! Dă la o vreme dzîśe găina:

— Babo, lasă-mă, că mă duc şî io la-mpăratu.

Cîn o lăsat-o, s-o dus baba pr-o vale[7]), o aflat tśiǫśe, o aflat treanţă, o aflat tśe miri śe, găina, şî tot o strîns [8]). Să duśe şî ia acasă la baba şî iară-aşa-i spun'ę să astrîngă ponevile satului să-i caśe blaga-mpăratului.

Cînd o-nśeput găina a vărsa: tśiǫśe, rîză, tranţă, śe-o aflat pră vale pr-acoló. Cîn ia baba vătraiu şî traźe-n găină ş-o omǫr'e dă śudă. Ş-o făcut dzamă ş-o mîncat cu moşu. Şî am fos şî io pr-aśiia la un os, am aźuns.

I nf.: Ivan Ion, 77 ani, din Ticvaniu Mare—Oraviţa; *culeg.:* O. B., S.G., tehn. R Don, în 22 martie 1963; *transc.:* O.B.; *durata:* 6'; A.I.F., mg 2486 h.

[4]) Pov. arată în lături cu mîinile, schiţînd umflarea. [5]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [6]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [7]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [8]) Pov. subliniază, cu dreapta.

Povestitorul o ştie de la bunică-sa: « asta o babă a lu mama mę m-o povestuit d-ăşt'ea ».

Basmul este atestat în toate provinciile în 15 variante (Schullerus, la nr. 213* citează 9 variante). Varianta aromână — citată şi de Schullerus — se aseamănă întrucîtva cu varianta noastră prin aceea că vulpea şi lupul, asociate pe drum cu cocoşul, mănîncă herghelia de cai, dar restul acţiunii diferă. Cea mai asemănătoare este varianta meglenită, în care cocoşul înghite pe rînd o vulpe, un lup, o albină şi o apă cînd acestea nu mai puteau merge; împăratul pune cocoşul succesiv între găini, cai, în perna scaunului şi în foc, dar cocoşul scapă, dînd afară pe rînd vulpea, lupul, albina şi apa. Variantele româneşti din nordul Dunării au aceeaşi schemă epică ca şi cunoscuta variantă din Creangă, cu mici deosebiri de amănunt pe alocuri; unele din ele sînt neîndoielnic provenite sau influenţate de aceasta.
Dacă cocoşul năzdrăvan — A. Th. 715 — este atestat în toată Europa din Finlanda la Mediterană şi din Iberia pînă în Asia Mică, apoi sporadic prin India şi America latină, subtipul 715 B, în care se încadrează şi variantele româneşti, este atestat în noul catalog A. Th. numai în Lituania. (În această ultimă ediţie, materialul românesc a fost omis atît la 715, cît şi la 715 B.)

«UN MOȘ ȘI-O BABĂ AVĘ UN COCOȘ»

Na! Așă o fost om moș ș-o babă. Ș-o avut on cocoș. Șî l-o mînatu-n pădur'e.

Dacă l-ó mînat îm pădure:

— Io m-oi duče — iče — da, d'e mn'i-oi șterğe laba!

— Ștęrğe-ț-o!

Merğe ș-aduče-o l'egătură d'e lemn'e!

Merğe la moș:

— Șterğe, moșul'e, laba!

— Șteargă-ț-o baba!

Mę la babă.

— Șt'erğe, babăl'e, laba!

— Șteargă-țî-o moșu!...

Nǫ, bine-i!...

Nǫ, s-o duz la rug:

— Rug, rugučę moșu! Că moșu nu vrę a bate baba, baba nu vrę a șterğe laba!

Nu vrę!

Să duče la capră:

— Capră, rǫde rugu! că rugu nu vrę a ruguči moșu, moșu nu vrę a bate baba, baba nu vrę a ștęrğe laba!

Nu vrę!

Să duče la lup:

— Lup! mănîncă capra! Că capra nu vrę a rǫde rugu, rugu nu vrę a ruguči moșu, moșu nu vrę a bat'e baba, baba nu vrę a șterğe laba!

Nu vrę!

Să duče la, la pușcă:

— Pușcă! Pușcă lupu! că lupu nu vrea a mînca capra; capra nu vrea a rǫde rugu, rugu nu vrea a ruguči moșu, moșu nu vrea a bate baba, baba nu vrea a șterğe laba!

Nu vrę!

Să duče la șǫriče.

— Șoriče! Rǫde țăg'ile de la pușcă! Că pușca nu vrea a pușca lupu; lupu nu vrea a mînca; capra nu vrea a rǫde rugu, rugu nu vrea a ruguči moșu, moșu nu vrę a bate baba, baba nu vrę a șterğe laba!

Nu vrę!

Să duče la mîț!

— Mîță! prinde șǫričel'e! Că șǫričele nu vrea a rǫde țăg'ile la pușcă! pușca nu vrea a pușca lupu, lupu nu vrea a mînca capra, capra nu vrea a rǫde rugu, rugu nu vrea a ruguči moșu, moșu nu vrea a bat'e baba, baba nu vrea a șterğe laba!

Tunčeni să și dă mîța după șǫriče, șǫričele după țăg'i la pușcă, pușca după lup, lupu după capră, capra după rug, rugu după moș, moșu după babă, baba după labă!

Tăț o fuğit!

Și s-o dus tăț[1]). O terminat!

Inf.: Sabo Vasile; Racșa, rn. Oaș; *culeg.* O.B.—Al.A., la 31.V.1953; *transc.*: AL.A.; *durata*: 2′ 20″; A.I.F., i. 14 115 (mg 321 b).

« La prunčii čei miči; ačelora le plače. Dip če merğe aşę cu spor! »

Tipul este atestat în toată țara în variante ce se grupează în 4 subtipuri (la Schullerus, lucr. cit. nr. 1962 sînt indicate 8 variante). Variantele subtipului nostru — opt la număr — sînt destul de unitare. De obicei, rugul este înlocuit prin botă; uneori apare și cerbul solicitat să lege pe moșneag.
Tipul studiat de Martti Haavio în *Kettenmärchenstudien* II, Helsinki, 1932 (F.F.C. nr. 99) este diferit de cel publicat de noi — de altfel autorul nu face nici un fel de referire la materialul românesc — încît concluziile cercetătorului nu mai interesează. St. Thompson, în *Folktale*, p. 233, menționează că acest tip e frecvent în Europa și Africa.

[1]) Pov. arată înainte, cu dreapta.

BASME PROPRIU-ZISE

Basme fantastice

«*UN OM BĂTRÎN ȘI O FEMEIE AVEA DOI COPII*»

Ar hi fost un om bătrîn și-o femeie, și-a avut o fată și-um băiat. Če meserie-avea ăl unkiaș? Pescar! Toată zîoa loa plasa și să dučea dă pescuia [1]). Prindea patru baboaie [2]): unu mare ș-unu mic, unu mare și-unu mic. Mînca — iel cu baba unu mare și-înî mic, fata cu băiatu [3]), unu mare și mic.

Într-una dă zîle, če zîče baba?

— Măi unkiași, n-ar hi bine să mînși tu um pește mare și-unu mic, și ieu unu mare și-unu mic?

Če:—Bine-ar fi [4]), fă babo, da dacă nu-m dă Dumnezău mai mult, dă un să mănînc? Atîta-n dă, atîta mîncăm!

— Mă, dacă vreai să mai sta io cu tini, ia-ți copiii și du-i la neamurli tăi,

1) Pov. arată înapoi, cu dreapta.
2) Pov. ridică degetul mare drept.
3) Pov. subliniază, cu arătătorul stîng.
4) Pov. subliniază, cu mîinile.

ION TALER

Un unk'iași și-o mătușă, a avut o fată și-un băiat.

Če meserie-avea unk'iașu ăsta? Pescar! Pescuia patru pești toată ziua; mai mul nu-i dădea Dumnezău; să hi muri dracu!

Într-una dîn zîle, baba:

— Măi unk'iași, n-ar hi bine să mînči tu-un pește mare și-unu mic, și ieu unu mare, și-unu mic?

— E bine-ar hi, fă mătușă, dacă Dumnezău nu-n dă mai mulți, dă unde [1]) să iau să-z dau?

— Să-ți iei copiii să-i duči unde-i ști, dacă vreai să mai mînči sare și mămăligă cu mine; dacă nu, rămîi cu iei; că ieu plec, în lume!

— Vai de mine, fă nevastă! De b'ea i-am făcut și noi mărișori, și să-i prăpădim?!

1) Pov. arată înainte, cu dreapta.

un te-o milui [5]) Dumnezău cu iei !

— Fă nevastă, cum să fačem noi așea ? — Cum mai îm vine mie-o dată pă tine și pă Floarea, ai văzut, ăuliu, vă mînc ! Mă supără rău ! —

Acuma če să vezi? Ăl unk'iași a-nčepu să plîngă, săracu, dă mila lor. I-a loat. Avea niște neamuri, cum ar hi pîn Ardeal [6]), sau čine știe-ntr-o dăpărtare mare, și i-a dus acolo [7]). Tot să nu-i piarză.

Încît a slugărit, bietu băiat, un an, doi, trei, patru, činči,

[5]) Pov. subliniază, cu mîinile. [6]) Pov. ridică stînga. [7]) Pov. arată spre stînga cu stînga.

— Cum i ști, să-i duči unde-i ști, să nu-i mai văz ! [2])

Avînd niște neamuri, în altă provincie — pîn Ardeal — i-a dus la neamuri acolò. Și i-a lăsat la neamuri, să-ngrijească să-să mărească și copiii, pînă i-o treče bîzdîcu babii: să mînče un pește mare, și-unu mic !

Să lăsăm copiii-acolo, să videm unk'iașu če-a făcut cînd a vint acasă.

După če-a lăsa copiii, venind acasă, și-a loa plasa și-a plecat la pescuit [3]), n-a mai prins patru. I-a da Dumnezău unu mare și-unu mic !

Bate și omoară pă unk'iașu, mătușa.

A loat-o și pă ia, și-a sta și ia dimineața [4]), și pînă sara cu iel, și-a văzu că n-a intrat mai mul dă unu mare și-unu mic, feri-te-ar Dumnezău !

Acu a rămas unk'iașu cu mătușa, și să videm če-a făcut ăi doi copii, la neamuri.

A trecut un an, a trecut doi, s-a făcut copiii mări-

[2]) Pov. subliniază, cu stînga. [3]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta. [4]) Pov. ridică stînga.

pă mîncare. Să uita la lume cum să distra și pleca la jocuri, și la petrečeri, și iel cu soru-sa, slugi, nicăieri.

— E-hei, soro [8]), să stăm-noi aiči sute și mii dă ani, și tot amărîți și pedepsiți suntém! N-ar hi bine să ne lom noi lumea-n cap? Unde ne-o milui Dumnezău?

— Nene, [9]) če putere ai, că io n-am če să fac!

Îji loară și iei pîinișoara [10]) la traistă și plecară și iei îm pustietate. A mers iei cu hrana-aia cît a mers, a isprăit. A-nčeput să mînče la frunză, la rădăčini, če găsa [11]) și-iei pîm pustietăți. — Iera atunčea foarte puțînă lume, încît iera multe pustietăți.

Așea i-o fi dat Dumnezău știință — cum ț-a dat și dumneavoastră-acu, cu fel dă fel če-a ieșit — a tras [12]) un fir dă păr dîn capu iei, și-a făcut un arc, încît învîna [13]) mai bine ca cu arma, animale sîlbatiči, și să

[8]) Pov. dă din cap a compătimire. [9]) Pov. subliniază, cu mîinile. [10]) Pov. dă din cap. [11]) Pov. dă mîinile în lături. [12]) Pov. schițează tragerea, cu dreapta. [13]) Pov. țintește, cu mîinile, ca dintr-un arc.

șori. Toți să dučeau, să distrau, să plimbau, iară iei slugăreau într-una; la neam, acolò; ba c-o vită, ba c-o lig'ioană, iei dîn curte-afară nu ieșea.

Într-una dă zîle, če povestește băiatu soru-si?

— Ei, soro dragă — iči — noi să stăm sute dă ani, și-aičea nu ne mai videm pricopsîți!

— Dragă frate, če putere ai! Ieú n-am niči o putere, če ști, aia fă!

Într-una dă zîle, și-a pregătit puțînă pîine, o loară la iei, și-și loară drumu-n pustietate.

A ajuns iei într-o pustietate — că iera lume foarte puțînă pă vremurle-alea — încît a isprăvi hrana, și-a ajuns dă mînca frunză — încît am mînca și ieu, în Germania, și m'elči crudzi, dă-m făčeam clăbuči la gură, dă foamete; le cred c-o hi mînca și iei, săračii, pîn pustietate! — Pînă cînd a veni timpu [5]) să moară dă foame.

Văzînd băiatu că o să moară dă foame, să piară,

[5]) Pov. dă mîinile în lături.

hrănea cu soru-sa pîm pustietate.

To mergînd așa pîm pustietăți, ani întreği, încî nu mai avea nevoie dă hrană, a intrat într-o peșteră-așa, un drum, în stînga [14]) piatră, în dreapta [15]) piatră, cît vedea cu okii numai piatră, seninuri dă pietri! — Cum ar hi pă Dumbăičioara, la noi aiči [16]) în Rumînia, ieste o peșteră, cît vezi cu okii numa piatră — încît a țînu și-iei drumu ala drept înainte [17]).

— Nu să poate să nu dăm noi dă lume!

Și-a mers pă drumu ala drept înainte pînă li s-a-nfundat. Al-părete [18]), drept în fața lor, încît trebuia s-să-ntoarcă-ndărăt. Înnainte [19]) nu mai să putea.

— Ei, dragă soro, aiči ni s-a-nfundat! N-avem încît să ne-napoiem îndărăt! Da nu să poate [20]) să nu fie čeva unde licăie-acoló luminle-alea, sus! Acoló trea zmuls [6]) păr dîn capu fetii, și-a făcut un arc, și punea piatră, și cîn dădea drumu [7]) la piatră și cînd izbea lig'ioana, o dădea peste cap. Dar să dučea, și-o belea, și mînca.

Aacuma trăia iei foarte bine; că se făcuse čel mai bun vînător [8]) cu arcu ala. Aașea če trăğea iel dă bine, nu-i scăpa niči-o lig'ioană [9]), cî dă mică!

Încă patru-činči ani dă zîle pîn pustietate, încît nu mai să gîndea-iei că o să mai moară dă foame.

Li s-a făcut un drum, pîn niște k'iei dă bolovani, stană dă piatră în dreapta [10]), stană dă piatră-n stînga [11]); și drumu pîntre bolovanii ăștia [12]); d-aseninari dă piatră, pînă-n slava čerului. Zărea seninu čerului, și bolovanii!

A mers iei unde i-o milui Dumnezău, pă drumu ăsta, cale multă, și bătută, Dum-

[14]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [15]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [16]) Pov. arată înapoi, cu dreapta. [17]) Pov. lipește palmele și le întinde înainte. [18]) Pov. arată verticalitatea, cu dreapta [19]) Pov. subliniază, cu mîinile. [20]) Pov. ridică arătătorul drept.

[6]) Pov. zmulge, cu dreapta. [7]) Pov. întinde stînga înainte, iar cu dreapta schițează tragerea de sfoara arcului. [8]) Pov. subliniază, cu stînga. [9]) Pov. întinde două degete stîngi lipite. [10]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [11]) Pov. arată pre stînga, cu stînga. [12]) Pov. arată înainte, cu mîinile.

bui că ie lume! — Să zărea niște lumini [21]), ca soarli, dasupra-acoló, al colțului dă piatră. — Încît, soro, te iau în spinare și cînd obosăsc, te mai las jos [22]) pă colț.

— Neică, io n-am niči o putere. Če poți, aia fă!

A loat-o-n spinare. Urca doi-trei pași, o mai lăsa, să uita-ncătro s-o ia, iar pă colț [23]) în sus. Cîte-oleac, cîte-oleac, pîn-a ieși dasupra [24]) colțului. Če să-ntîmplă cînd a ieșit acolò? O-mpărățiie încît ar fi zîs că ieste un oraș întreg! Atîta le-a păru [25]) lor dă bine și bucurie nemaipomenită, c-a-nčepu niște țîpete c-a dat și iei dă lume, și d-atîta ... localuri [26]). Încît coló iera o singură-mpărățiie diavolească! Ači s-a pomenit cu treize și trei dă zmei [27]) în juru lor [28]). Fieșicare-n limba lor. Roată toți, pă lîngă copii.

Ce zîče șefu care iera mai mare? Că:

[21]) Pov. ridică mîinile. [22]) Pov. schițează așezarea, cu dreapta. [23]) Pov. se uită în sus. [24]) Pov. ridică stînga. [25]) Pov. subliniază, cu mîinile. [26]) Pov. ridică mîinile. [27]) Pov. subliniază, cu mîinile. [28]) Pov. schițează învăluirea, cu mîinile.

nezău știe cît a mers pînă li s-a-nfundat în fund, acoló. Alt părete drept! [13]) încît n-avea dăcît s-o ia-ndărăt.

— Doamne, Doamne, če-o fi cu noi?

— E greu, soră, cu noi!

Stînd-ei, să hodină [14]) puțîn, li s-arată o rază dă lumină cum ie asta [15]), frumoasă-acolò, d-asupra încît clipea ca un soare.

— Nu să poate, soro, să nu fie lume-acolò, unde ie raza-aia, lumina aia mare!

— Da de, măi frate — iče — n-am niči o putere. Če ști, aia fă!

Văzînd iel lumina aia, luară pă soru-sa-n spinare, și urca pă colț în sus. Cînd obosa, o dădea jos, o ținea [16]) cu-o mînă, și cu-o mînă să ținea dă colț. Cînd hodinea bine, iar o lua la spinare, iar urca.

Așa-a-urcat-iel cîte-olea, cîte-olea, cîte-oleac, pînă-a urcat dasupra.

Če să vedeți acolò, dasupra? O-mpărăție mare, încît i s-a păru lui că ie un

[13]) Pov. întinde mîinile înainte și în sus. [14]) Pov. subliniază, cu mîinile. [15]) Pov. arată spre becul din odaie cu mîinile. [16]) Pov. apucă, cu stînga.

— Să nu-l omorîm în fața iei, că-i pare rău. Încît mergem, îl ducem în casă [29]), în palaturli noastre, și-l otrăvim pîn mîncare, să zîcem c-a murit dă moartea [30]) lui bună !

Zîs și făcut [31]). Acu cum sîrvea: astăzi ieu, mîine Petre, și-așea mai dăparte. Iera cu rînduiala. A rămas unu bucătar, iar treize-j-doi, roată [32]) pă lîngă iei mereu.

Lui i-a dat Dumnezău o sete, nemaipomenit, și-a ieși d-acoleà [33]), a rămas fata cu iei, și-a iși și s-a dus, a dat [34]) peste bucătaru-ăla unde gătea. Și caută [35]) apă să bea. Apă dă loc ! Da če spune tartoru-ăla micu, care gătea, Sarsailă:

— Stai pă loc ! [36]) Ieste fîntîna-aproape, ți-aduc imdiat ! — Că iel punea um pas și, gata, aducea [37]) !

Iel, uitîndu-se p-acoló, zărește-n farfuriie otrava [38])

[29]) Pov. subliniază, cu stînga. [30]) Pov. subliniază, cu stînga. [31]) Pov. subliniază, cu mîinile. [32]) Pov. schițează un cerc, cu mîinile. [33]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [34]) Pov. arată în lături, cu dreapta. [35]) Pov. arată în lături, cu dreapta. [36]) Pov. ridică dreapta a oprire. [37]) Pov. subliniază, cu dreapta. [38]) Pov. întinde palma dreaptă.

oraș [17]) întreg, și-a-nčeput un țîpet, și-un k'iot, cu soru-sa dîmpreună.

Aude diavolii. Acolò iera palatu zmeiesc, și s-a pomeni cu treize și doi dă zmei; jiur-împrejur [18]), roată pă lîngă iei !

L-au luat pă sus, și l-a dus în împărăție-acolò. L-a așezat pă scaun [19]) și-a-nčeput și zmeii-n limba lor. Numadăcît să vorbiră iei în limba lor ca să nu-l omoară dă față cu ia, încît să-l otrăvească-n mîncare, să nu să sperie fata, și să fie cu inima înk'isă că l-a omorît iei [20]); ca să rămîie fata lor [21]), că iera curățică și frumoasă.

Haidi că iei ierau treisprezeče, doisprezeče sunt care loa masa dîmpreună cu fata și cu iel. S-a aranjat masa: Paisprezeče farfurii, paisprezeče cuțîte, linguri, fieșcare cu tacîmu lor.

Băiatu i-a da Dumnezău setea, încît pica inima dîn iel dă sete. Și s-a dus pîn

[17]) Pov. arată înainte, cu stînga. [18]) Pov. dă mîinile în lături, apoi înainte, descriind un cerc. [19]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [20] Pov. arată înainte, cu stînga. [21]) Pov. arată spre piept, cu stînga.

care iera pentru iel pregătită ! Atunčea ia și iel dîn pungă și pune-acoló [39])-n oală. Și vine ăla cu apă și spune:

— Îz mulțumes-frumos, mi-a trecu setea ! — Și iese-afar [40]). I face semn soru-si și-i șoptește să nu vorbească nimic, încît cînd o mînca iel atunči vi-i mînca și tu.

— Ai înțeles !

— Am înțeles, frate !

Iacă s-a pus treize și patru [41]) dă farfurii, treize și patru [41]) dă linguri, treize și patru [41]) dă cuțîte, treize și patru [41]) dă furculițe, ștergare, fieșcare cu tacîmu lor.

— Hai, poftim, bre, stai la masă ! Și ia dă mănîncă !

— Bre [42]) ieu om călător, dumneavoastrî toți propietari, ar hi rușine să iau întîi ieu dîn masa [43]) dumneavoastră, loaz dumneavoastră și iau și ieu !

Zmeii toți dă colo, dă bucurie, să ia [44]) să-l prăpădeasc, loară[45]) și dădură pă,

39) Pov. schițează vărsarea, turnarea, cu dreapta. 40) Pov. arată cu dreapta spre stînga. 41) Pov. arată cu dreapta pe masă. 42) Pov. dă din cap 43) Pov. pune dreapta pe masă. (44 Pov. pune dreapta pe masă· 45) Pov. duce dreapta la gură.

bucătărie să găsască [22]) puțînă apă să bea.

Cînd a cătat în vasu dă apă, nu iera apă dă loc Dar bucătaru, zmeu:

— Ieste-aproape, și-aducem numadecît !

Lund vasu și repezîndu-se să ia apă [23]), așea-aranjament če iera-n bucătăria - aia, privind băiatu, vede-n farfurie pregătit ‹ otrava pentru iel. Atunčea vede punga [24]) care otrăvise hrana lui, și-a loa și iel și-a pus în oală, cu pumnu[25]).

A otrăvi toată mîncarea !

A veni cu apa, și-a spus că mulțumește și nu mai bea. Și scoate pă soru-sa afară și-i povestește:

— Tu să nu stai la masă, pînă n-oi sta ieu ! Tu să nu mănînși, pînă n-oi mînca ieu ! Tu să nu vorbești, pînă n-oi vorbi ieu. Ai înțeles ?

— Am înțeles, frate !

Hai, s-a aranjat [26]) treiză și patru dă farfurii, trei-

22) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. 23) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. 24) Pov. arată înainte, cu mîinile 25) Pov. întinde pumnul stîng înainte. 26) Pov. subliniază, cu stînga.

toţi a căzu jos. Le-a tăia şi iel capu frumoz la toţi!

Iel a uita dă bucătar! Bucătaru cînd a vru să vie să skimbe mîncarea, şi cînd vine, îi vede [46]) p-ăia tocaţi, a trînti [47]) farfuria [48]), p-ači ie drumu! A-alergat iel cît a alerga după iel, pîn-a intrat[49]) sub tărîmu ăllant, avea o gaură şi-a intra pă sub tărîmu ăllant, pă sub pămînt, alergat puţîn şi-acoló.

— Dac-o ieşi-iel pîn altă parte, să duče la soru-mea şi-o sperie, n-a avu če să-m facă iei treize şi doi, dar aiminteri o dihanie sîngură? Ia să mă-ntorc[50]) io îndărăt!

Cîn să-ntoarče-ndărăt, ajunge-acoló:

— Ei, soro dragă, să nu-ţ fie urît. Că aičea ieste pentru noi. — Intra iji [51]), băneturi; intra dîncolo, [52]) mîncăruri; intra dîncolo, hăineturi. Bogăţia čea mai mare iera! — Aičea puten

[46]) Pov. arată spre dreapta, cu stînga. [47]) Pov. subliniază, cu mîinile. [48]) Pov. fluieră. [49]) Pov. schiţează coborîrea, cu stînga. [50]) Pov. subliniază cu dreapta, [51]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [52]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta.

ză şi patru dă cuţîte [27]), treiză şi patru dă linguri [28]), fieşcare cu ştergaru lui, cu farfuria lui, dînaintea lui! Da zmeii dă colo:

— Hai, bre, poftim, treji la masă [29]), ia dă mănîncă!

Dar băiatu če spune:

— Ieu, ca un călător strin, domle, staţi dumneavoastră şi stăm şi noi! [30]) Loazi dumneavoastră, şi lom şi noi!

Zmeii, dă bucurie, să piară-odată [31]) mai curînd, a stat pă scaune, şi tos cu lingurli cînd a loat [32]), a dat pă gît [33]), a căzu jos [34]). Iel numadăcît i-a tocat, fără să-şi mai şi-aducă iel aminte dă bucătar. Iară bucătaru cînd a vint cu al-rînd [35]) dă farfurii, să le sk'imbe, cînd i-a văzu p-ăia toţi, tranc [36]), le-a trînti jos, şi fuği! Şi fuği şi băiatu! Şi fuji după iel, să-l prinză, să-l omǫre şi p-ăsta. A aler-

[27]) Pov. subliniază, cu stînga. [28]) Pov. subliniază, cu stînga. [29]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta. [30]) Pov. arată spre piept, cu dreapta. [31]) Pov. subliniază, cu dreapta. [32]) Pov. schiţează luarea, cu dreapta. [33]) Pov. duce dreapta spre gură. [34]) Pov. arată în jos, cu stînga. [35]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [36]) Pov. arată în jos, cu mîinile.

să trăim sute și mi dă ani!
— Da nu-i mai iera lume, nu ma iera cîine, nu iera pisică, nu nimic. Dăcînd iel cu soru-sa!

ga, domle, pînă a intra sub tărîmu ălălant [37]).

A intra p-o gaură, întrîn și băiatu după iel, alergînd pă tărîmu ălălant, cît a alergat.

„O, doamne! n-a avu če să-mi facă iei treiză și doi, dar aiminteri unu sîngur, če-o să-mi facă? Ia să mă-ntorc ieu la sora-ndărăt, să nu-i hie urît!"

Și s-a-ntors îndărăt. Întorcîndu-se-ndărăt, cătînd pîn-părăția asta devolească, pă unde intra, numai bogății.

— Aičea, soră, ie dă noi! Aičea putem să trăim noi mult și bine. Da, să nu-ți fie, soră, urît, că n-am să mai fac niči ieu -nvînătoarea dăparte, și-o să fiu p-aič, pîn curte și-aičea noi trăim bine, avem dă toate: și băneturi, și häineturi, și oriče; če ne trebuie noo-acuma, dăcî să trăim pănă murim, aiči [38])?

Azi urmînd iel cu vînătoarea lui pîn grădină, mîine mai dăparte așea și-așea, cîti-olea, cîti-olea, s-a dăpărtat.

[37]) Pov. arată în jos și înainte, cu dreapta. [38]) Pov. arată înainte, cu stînga.

Iel acu făčea vînătoarea pîn curtea-mpărățîi, p-acolea-n apropiere. Dîn če-n-če să dăpărta, dîn če-n-če să dăpărta. Într-o bună zi, să gătește zmeu-ăsta care-a scăpat, flăcău frumos, îmbrăcat, ferkieș. O vede pă fată și iel pă lîngă poartă:

— O, če fată drăguță! Și stă-ia pustie, sîngurică-aiči! Dă če, dragă, nu merji la noi? La noi ieste jocuri [53]), ie fete [53]), ie flăcăi [53]), ie distrări? Și tu stai sîngurică aiči?

— Ei! Če n-aj merğe io, da nu mă lasă frati-meu!

— Vaai de mine!

Azi-așea, mîine-așea, a intrat în legătură [54]) cu fata!

— Ei! Cum fačem să-l omorîm să merji cu mine? Te iau dă soțîie!

— Io n-am niči o putere...

— Ia fă-te tu bolnavă. Să zîś că ți-aduče lapte dă vulpoaică, că trebui că-l mîncă animalli p-acoló, pîm pustietăți!

[53]) Pov. subliniază, cu dreapta. [54]) Pov. apropie arătătorul stîng de cel drept.

Într-una dă zîle, bucătaru ăla care scăpase, zmeu, să gătește ca un fečior frumos, če mai fečior frumos, gătit! Vede pă fata [39]) pîn grădină.

— O! če fată drăguță! Și stă ia pustie, sîngurică-aiči! Cum, mă drăguțule, nu merji tu la jocuri, să vezi fetili, și fečiorii, cum mai joacă, și cum să distrează, și cum petrec?

— Ei, če n-aș merğe, dacă nu mă lasă fratili meu, cum o să merg?

— O! sărăcuța dă ia!

Azi-așea, mîine-așea, s-a-amureza fata dă iel!

— Cum să facem să-l omorîm, să-l pk'erim, ca să te iau, să te duc și pă tine-n lume? Cît o să stai tu aiči?

— Io n-am niči-o putere [40]). Dacă poți să-l omori, să-l omori, ieu nu zîc, da io n-am putere să-l omor! — fata.

O povățuiește pă fată, zmeu, încît să să facă bolnavă greu; să zîcă că-a visat că-i aduče lapte dă

[39]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta. [40]) Pov. întinde stînga în lături.

Să fače fata [55]) bolnavă.

— Aoleo, neică, mor! Aoleo, neică, mor!

— Če-ai, surioară? Če-ai, dragă? Te-i speria dă čineva?

— Nu! Am dormi și visam unde mn'i-adučeai lapte dă vulpoaică și mă fa bine!

Numadăcît [56]) băiatu, n-a mai mînca, nu nimic, a loat un ulčior, și-a plecat. Cum să duče-m pădure, vede [57]) o vulpoaică cu puii după ia, a-ntins arma să tragă [58])n ia, vulpoaica:

— Ho-ho-ho — zîče — Ion Taler, nu trağe! Vino-ncoa și mulğe-mă, ia lapte, că n-ai pleca după leacuri, ai plecat să-z răpui capu tău!

Bun! A muls-o și-a plecat. Cîn să duče cu laptili, i-l dă soru-si: [59])

— Pune-l pă masă, să trăieș, frățioare! Să-z dea Dumnezău sănătate să mai mi-adučí!

Ia, dă unde, că nu bea. Cîm pleca, ieșea diavolu [60]). Apărea imediat. Ia niji nu-l vedea dă unde iese...

[55]) Pov. subliniază, cu stînga. [56]) Pov. subliniază, cu stînga. [58]) Pov. se uită la stînga. [58]) Pov. schițează tragerea, cu mîinile. [59]) Pov. pune dreapta pe masă. [60]) Pov. arată cu dreapta spre dreapta și jos.

vulpoaică; că l-o prăpădi fiarle pîn păduri, pîn pustietăți.

Cînd a venit, a găst-o bolnavă!

— Če-ai, soro?

— Mor, frate!

— Če-ai făcut? Če-ai?

— Am dormi puțîn, unde visam, unde mi-adučeai lapte dă vulpoaică și mă fa bine!

— Vai de mine, soro! Dumnezău să-ți ajută! Ieu ți-aduc numaidăcît! Fi liniștită pînă viu!

Loară un ulčior, și plecară. Cum a ieșit în pustietate, dă d-o vulpoaică. Cînd a pus arma [41]), să tragă, vulpoaica a striga la iel:

— O-ho-ho, Ion Taler, nu mă-mpușca! Vino-coa, și-z dau lapte că n-ai pleca după leacuri, și-ai pleca să-z răpui capu tău!

S-a dus băiatu, a muls-o [42]), a loa lapte, a vint cu ulčioru:

— Pune-l, frate, pă masă, să trăieș, frate, să-z dea Dumnezău če dorești!

— Bun!

[41]) Pov. întinde mîinile înainte. [42]) Pov. schițează mulgerea, cu dreapta strînsă.

— Ei, če-a făcut?

— A adus!

Flăcău, frumos, făcut:

— Ei, să şti că o să ne răpuie iel pă noi! Ia să zîśi că ţi-aduče dă lupoaică. L-o mînca lupii!

I-a adus [61]) şi dă lupoaică. A treia oara [62]), că să-i aducă dă ursoaică. S-a dus a treia oară să-i aducă şi dă ursoaică. Cînd vede o ursoaică mare-acolò, întinde arma [63]) să tragă:

— O-ho-ho — iče — nu mă-mpuşca! Vino-ncoa să-z dau lapte, c-ai plecat să-z răpui capu, n-ai pleca după leacuri!

„Măi, če să fie cu asta?!"

— Să gîndea şi iel sîngur.

Numadăcît să duče-acolò, o mulğe [64]), umple určioru, îi vede un fluieraş su brîu, ursoaica:

— Cîntă şi noo puţîn dîn fluieraşu tău, că mult bine ţi-om fače şi noi!

Iel, amărît dă soru-sa, săracu, necăjît, a tras [65]), fluieraşu dă su brîu şi-a-nčeput:

[61]) Pov. subliniază, cu dreapta. [62]) Pov. subliniază, cu dreapta. [63]) Pov. ridică mîinile. [64]) Pov. întinde înainte dreapta. [65]) Pov. duce dreapta la brîu.

Dup-aia, treče-o zî, deavolu ieşia:

— Ei, če-a făcut?

— A adus! [43])

— Ei, să şti că ne prăpădeşte iel pă noi! Ia s-te faśi că ţi-aduče lapte dă lupoaică. Că lupoaica ie rea, trebui că-l mănîncă!

Cînd a venit, mai bolnavă!

— Če-ai, soro?

— Bolnavă greu! Visam unde mi-aduči lapte dă lupoaică, şi mă fa bine!

Loară určioru, şi plecară imediat. La fel a strigat lupoaica la iel:

— O! Ion Taler, nu mămpuşca, vino-ncoa să-z dau lapte, că tu n-ai pleca după leacuri, şi-ai pleca să-zi răpui capu tău!

Numadăcît a muls-o, a umplut ulčioru, şi-a plecat. I l-a da soru-si, şi i l-a pus pă masă şi iel a plecat iar în vînătoare.

Diavolu a ieşit.

— Če-a făcut?

— A adus! Ei, să şti că ne omoară iel! Ia să zîči că ţi-aduče lapte dă ursoaică, că ursoaica trebui că-l îl repune; ie mai mare.

[43]) Pov. dă din cap afirmativ.

— Tî-lî-li, ti-lî-le, tî-lî-le, tî-lî-l [66]) ! — S-a făcut un joc, cum ie păru, și năsipu, al mării, roată pă lîngă iel, fel dă fel dă animale dîn pustietăți !

Făcură jiocu bun, după če-a făcu jiocu s-a termena jiocu cu animalle-astea, rămîne ursu, lupoaica și vulpea aia.

— Iote-z dăm [67]) și noi cîti-un cățăluși, să-l ai dă ajutor. Iară la un caz dă pericul, tu numa să sufli [68]) pîn fluierașu, z vom fi-n ajutoru tău cum ie frunza și năsipu mării !

Zîuă bună și plecară, fieșicare-n drecția lor. Ajunseră băiatu cu laptili-l dădură [69]):

— Să trăești, frățioare, să-z dea Dumnezău če dorești ! — Și — iče-: Lasă-l colea [70]), pă masă, că am să-l beau acu.

Ieșiră iară băiatu pîn curtea împărăției, în vînătoare. Apare diavolul iar către fată:

— Ei, če-a făcut?

[66]) Pov. duce mîinile la gură, schițind ținerea fluierului. [67]) Pov. întinde înainte arătătorul drept. [68]) Pov. arată înainte, cu dreapta [69]) Pov. întinde înainte dreapta. [70]) Pov. arată înainte, cu dreapta.

Cînd a venit, bolnavă și mai greu:

— Mor, frate, și mor !

— Vai de mine, surioară ! Če-ai făcut?

— Visam unde mi-aduči lapte dă ursoaică și mă fa bine !

Loară určioru și plecară dîn nou.

Cînd s-a dus îm pustietate, vede o ursoaică cu puii după ia.

— O-ho-ho — če — Ion Taler, nu mă-mpușca ! Vino-ncoa să-z dau lapte, că n-ai pleca după leacuri, ai pleca să-z răpui capu tău !

S-a dus, a muls-o, tot, după če-a muls-o, a umplut ulčioru, zărește un fluíeraș — cum iera la domnu fotograf un fluieraș îm buzunar [44]), la fel avea și iel un fluieraș su brîu — și če zîče ursoaica?

— Fă și noo un cîntec dîn fluierașu tău, că mult bine ț-om fače și noi la un caz dă nevoie !

Iel amărît če iera, săracu, dă soru-sa, că o s-să repuie dă bolnavă če iera, scoate

[44]) Pov. duce stînga la buzunarul stîng de sus.

— A adus!

— Ei, să ști că ne-a loa sufletu! [71]) Ia să zîși că i-ai face-o baie, în baia asta-a noastră, a dumneavoastră — o baie mare — adîncă [72]) — încît s-apuc paloșu ieu să-i ia ieu capu lui [73]).

Zîs și făcut. Cînd a veni băiatu dîn vînătoare, ia s-a da jos dîm pat.

— Aoleo [74]), mă frățioare, parc-am apuca pă Dumnezău dă pičior! Mult ai umbla și mul te-ai căznit pentru mine, ia să-z fac și io, leică, o baie.

— Nu, soro. Dăcî să te-ntoarcă boala, mai lasă, mai stau [75]) așea puțin.

Acu če să mai întîmplă? Să dezbrăcară băiatu să-i facă voința iei, încît și-a pus tot pă pat [76]), lîngă baie: paloșiu [77]), fluierașiu [78]), hăinuța, tot, acolò lîngă baie. Patu lîngă baie.

Cînd a intrat îm baie, fluierașu și-l pune-n gură [45]), colo: tir-li-li [46]), tir-li-li, tir-li-li, cîntă iel puțîn acoló, s-a strîns cum ie frunza și năsipu, și păru dîn cap: urși, lei, tigri, fel dă fel dă animale care iera pîn pustietăți. Și-a făcut o horă mare încît nu să mai pomenea — če iera nunta dă astăzi [47]), ači, lîngă școală, da-acolò o fi fost și mai și, lumea, animalli sălbatič!

Jucară če jucară, și dădură ordin ursoaica: [48])

— Ei, acuma — iče — te duči cu laptili și-l duči. Și-z dăruim și noi cîti-un pui dă la noi!

I-a dat usoaica un pui [49]), lupoaica [50]) unu, și vulpoaica [51]) unu.

— Aștea să hie cățăii tăi, în ajutoru tău!

Le loară și plecară, zîuă bună, și-a plecat.

— Iară cînd i da dă vun necaz greu, tu numa să sufli oleacă pă fluieraș,

[71]) Pov. dă mîinile în lături. [72]) Pov. subliniază, cu dreapta. [73]) Pov. schițează tăierea printr-un gest orizontal, cu dreapta. [74]) Pov. clatină din cap. [75]) Pov. subliniază, cu dreapta [76]) Pov. pune dreapta pe patul din odaie. [77]) Pov. pune dreapta pe patul din odaie. [78]) Pov. pune dreapta pe patul din odaie.

[45]) Pov. duce mîinile spre gură. [46]) Pov. mișcă degetele mîinilor schițînd cîntarea la fluier. [47]) Pov. arată spre dreapta, spre casa apropiată unde e nuntă, cu dreapta. [48]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [49]) Pov. subliniază, cu stînga. [50]) Pov. subliniază, cu stînga [51]) Pov. subliniază, cu stînga.

hop! şi zmeu dă colò[79]), mîna pă paloş[80]). A ieşi dă su firidă şi cu spatili-n uşă!

— Na! Să-s ...tă Dumnezău mă-ti! Cum ai omorî tu treize ş doi dă frăţiori, aşa[81]) am să te tai io pă tin.

Iel îj dădea drumu, să dučea-n fundu băii, tartoru, diavolu, fuğia la uşă[82]), credea că iese pîn fund şi fuğe şi vine şi-l taie pă la spate. Dădea cu pičerli-n fund[83]), îl sălta iar dasupra.

Dă doo-trei ori, şi-aduče-aminte băiatu la fluieraşu lui:[84])

«Ăsta poa să-n scapă mie viaţa, aiminteri mă taie!..» — că nu mai avea cu če, sabie!

— Mă zmeule, nu te mai căzni, măi. La să mai cînt o dată dîn fluieraşu ăsta[85])-al mieu, mul mi-a foz mie drag dîn mica copilărie, şi-atunči oi ieşi şi-o sta şi m-ăi toca cum ţ-o plăčea![86])

[79]) Pov. arată în jos, cu dreapta. [80]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta. [81]) Pov. dă dreapta în jos. [82]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta. [83]) Pov. dă mîinile în jos, schiţînd cufundarea. [84]) Pov. ridică mîinile. [85]) Pov. ridică dreapta. [86]) Pov. subliniază, cu dreapta.

că noi vom fi-n ajutoru tău, ca frunza şi năsipu mării!

Bun! O bucurie pă iel nemaispus![52])

Ajungînd cu laptili la soră, şi i-l pune pă masă.

— Ei, să trăieşti, frăţioare, să-ţi dea Dumnezău če doreşti, că mi-ai adus. Lasă-l colea pă masă, că-l bea-ieu!

Cînd ieşiră băiatu-afară, zmeu numadăcît apăra-naintea fetii — iel stătea tot în casă su firidă[53]), fata nu-l vedea, dar apăra numadăcît; fără să ştie fata că ie zmeu!

— Ei, če-a făcut?

— A adus!

— Ei, să şti c-acu ne omoară iel! Ia să zîši că te-ai făcu bine, să-i faši şi tu o baie, încît i-oi apuca ieu paloşu lui, şi poate să-i tai ieu capu lui, cu paloşu lui; aiminteri, ne omoară iel pă noi!

Zîs şi făcut. Cînd a vint dîn vînătoare, fata, pîn casă:

— Vai, soro, te-ai dat

[52]) Pov. subliniază, cu stînga. [53]) Pov. arată spre sobă, cu stînga.

— Ia-l ! — să-s . . . tă, să-z dreagă . . .

Îl ia băiatu cam ferit și-a intrat în apă, cu floieru [87]) cînta, da cu okii să nu să răpează să-i ia gîtu. Če să vedeți dumneavoastră, încît cînd a pus ursu spinarea, că iera-nkiși într-o gaură-acolò, pusese-o piatră [88]) dă moară zmeu pă iei ca să nu iasă d-acolò, a aruncat cît-colò. Și cînd a trînti[89]) cu spatili-n ușă, a făcut ușea praf, ursu. Iel s-a făcut o butură [90]), pîrlită, diavolu. Încît a venit animalle-ălelalte cum ie păru și năsipu mării: [91])

— Če porănčești ?

— Nimic nu porončez — dăcîn butura-asta [92]) s-o roadeț să nu rămîie nimic [93]) dîn ia ! Și vă vedes fieșcare dă treaba voastră.

A făcut la fel, încît n-a rămas dîn butura-aia nimic. A rămas iel cu soru-sa. A mîncat, a bău cu ia la masă.

[87]) Pov. schițează ținerea fluierului la gură, cu mîinile. [88]) Pov. schițează așezarea, cu mîinile. [89]) Pov. subliniază, cu mîinile. [90]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [91]) Pov. ridică stînga. [92]) Pov. arată spre dreapta și jos, cu dreapta. [93]) Pov. subliniază, cu mîinile.

jos dîn pat. Să nu te-ntoarcă boala !

— Nu, mă frățioare, m-am făcut bine, și unde visam să-s fac o baie că nu mai iești îmbăia dă mult, ioite am încălzît-apa [54]), tot — o baie mare, încît baie zmeiască, să ținea dă torți [55]) dă stătea acolò, că dacă-și dădea drumu, să-nneca ; baie mare, adîncă!

Băiatu, să-i facă vointa iei, făcură și baie, încît iera un pat lîngă baie [56]. Și-a așăzat toate hăinuțili lui, acoleà, pă pat [57]).

Cînd a intrat îm baie, gata și zmeu dă colò țac ! Și i-a loat paloșu [58]) ; și fuga cu spatili-n ușă ; să nu iasă pă dădăsubt ! [59]) A-nčeput să-l judeče:

— A ! Cum mi-ai omorît tu -če-treize și doi dă frățiori, așa o să te omor ieu pă tine [60]) ! — și-amenința cu paloșu la iel ; iel atunči își dădea drumu, și cînd atinğea cu pičerele-n

[54]) Pov. se uită spre sobă. [55]) Pov. schițează ținerea de ceva, cu mîinile. [56]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [57]) Pov. arată spre pat, cu stînga. [58]) Pov. arată spre stîngă, cu stînga. [59]) Pov. arată înainte și jos, cu stînga. [60]) Pov. se răstește, cu dreapta.

— Ei, surioară, n-ai ştiu [94]) cum să-mi iei mie viaţa. Să hi mă uns cu miere şi să hi mă legat într-un pom, să fiu dulče la toate păsărelli dă mîncare!

Iel a băgat-ô-ntr-um butoi [95]) cu miere, şi-a scos-o, şi-a suit-o-ntr-un pom[96]), şi-a legat-o acolò-n vîrfu pomului. Şi-a plecat. Şi-a loa lumea-n cap.

[94]) Pov. clatină din cap. [95]) Pov. schiţează înfigerea, cu mîinile. [96]) Pov. ridică mîinile.

fund [61]), îl sălta iar sus; [62]) zmeu, fuga cu spatili colò-n uşă, să nu iasă pă uşă-afară; iară-l judeca.

Şi-aduče băiatu-aminte la fluieraşu lui. Če spune băiatu?

— Măi, bală spurcată, nu te mai căzni dăğeaba, măi! Atunčea oi sta ieu şi m-ăi tăia tu cum îi vrea: Las să mai cînt ieu o dată dîn fluieraşu mieu, că prea mi-a fost mie drag dă mic copil, dîn copilăria mea!

— Ia-l să-s . . .tă mama ta—lui, acolò!

Îl ia băiatu, sfiit, să nu-l cumva să să răpează diavolu, să-l taie. Şi cînd a loa fluieraşu [64]), a intrat în baie, şi cînd a-nčeput să tîrlîlîiască-n iel [65]), pînă să vie ăi dîn păduri, cînd a dat un cur ursu, în uşă, a făcut uşa praf! Apăi s-a adunat cum ie frunza şi năsipu mării. Diavolu să făcuse o butură pîrlită-n casă [66]), dă frică!

[61]) Pov. arată în jos, cu stînga.
[62]) Pov. ridică stînga, arătînd în sus.
[63]) Pov. arată spre stînga, cu stînga.
[64]) Pov. arată spre stînga, cu stînga.
[65]) Pov. duce mîinile spre gură, schiţînd ţinerea fluierului. [66]) Pov. arată jos şi spre stînga, cu stînga.

— Če porončești, stăpîne?

— Nimic nu porončez dă cîn să-n loaz butura aia [67]), s-o roadez, să nu rămîie nimic-nimic dîn ia!

N-a avut če roade numai un singur urs, dîn diavol! L-a isprăvit.

A plecat fieșcare lig'ioană-n la locu iei, rămînînd iel cu cățăii lui, trei; și cu soru-sa. A băut, a mîncat, și-a-nčeput să-i povestească soru-si:

— Ei, dragă soro, tu-ai vru să-mi iei viața, și n-ai știu cum să mă omori. Să fi mă băgat într-un butoi cu mn'ere, să hi mă uns bine cu mn'ere, să mă fi legat într-un pom, să fiu dulče la toate păsărelili dă mîncat!

Așa i-a făcut fetii, a băgat-o-ntr-un butoi cu miere, și-a suit-o-ntr-un pom, care ira mai înalt, acoló, și-a legat-o frumos, și-a lăsat-o-n pomu ăsta, și iel și-a loat drumu-nainte.

A mers iel un an jumătate. La un an jumătate, to gîndindu-se la soru-sa.

Du-te, și mînă, ani întregi. Mergea și să gîndea:

« Iară soru-mea, săraca, i-o fi urît acolo tare!»

[67]) Pov. se uită jos și spre stînga.

— Numma noaptea[97]) să gîndea la ia. Cîn l-apuca noaptea, iar să gîndea.

Un an jumătate[98]) a mers. La un an jumătate, a da și iel dă lume [99]). La o margine dă sat, o căsčioară mică.

«O, Doamne, să strig și ieu la casa asta, să mă găzduiască și pă mine aiči[100]). »

— Măi oamen buni, oamen răi, mă găzdui și pă mine în noaptea asta, la dumneavoastră.

— Bucuros, [101]) maică, te-ar găzdui maica, da n-am, maică, unde, că să am...

— Maică, nu vă čeu mîncare, nu vă čer băutură, nu vă čer nimic. Încît să găzduies și ieu în noaptea asta-n casa dumneavoastră.

— Cu čea mai mare plăčere [102]), maică, poftim !

Acuma biată mătușe-avea cu unkiașu um pat. Și-a așternu și iei pă jos, și lui

[97]) Pov. subliniază, cu dreapta. [98]) Pov. subliniază, cu dreapta. [99]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [100]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [101]) Pov. se apleacă înainte. [102]) Pov. subliniază, cu mîinile.

„Če s-o fače soru-mea astă sară?" — Numai sara să gîndea-iel la ia.

Dă și iel în marğinea satului, la o casă. Vede lumina mică [68]).

— Oameni buni, oameni buni, — cum strigarăț și dumneavoastră la mine pă la miezu nopții — !

Iese-afară o babă:

— Care iești?

— Om bun! Nu mă găzduiești și pă mine astă sară la dumneata?

— Bucuros [69]), maică, te-aj găzdui, da n-are maica un lucru.

— Nu vă čer mîncare, nu vă čer băutură, nu vă čer nimic, numa să mă culc și ieu în casa dumneavoastră!

— Bucuros, maică, hai înăuntru!

Intrară, băiatu-nnăuntru, dădură unk'iașu jos dîn pat, i-așternură-n pat, și s-a pus băiatu-n pat [70]) !

Băiatu stătură cu ok'ii-nk'iji, da să gîndea la soru-sa.

„Doamne [71]), ieu sunt

[68]) Pov. arată înainte, cu mîinile. [69]) Pov. se apleacă înainte. [70]) Pov. arată spre pat, cu stînga. [71]) Pov. dă din cap.

ı-au oferat patu[103]) dîn hodaie, d-acolò. Iel să gîndea, nu-l loa somnu dă loc:

«Astă sară sun şi ieu în casă dă om, miran. Iară soru-mea, săraca, če-o fače ia sîngurică-acolò? !»

Mătuşea crezîn că doarme[104]), a ieşit afară cu čeaonu dă mămăligă, s-a pişeat şi i s-a părut cam puţîn[105]).

— Unk'iaşi, cacu-z barba, hai afară, pişă-te şi tu oleacă, că ie puţîn!

Băiatu să scoală:

— Da če vre să fačeţ cu pişatu? !

— Ao-leo[106]), păpuşoiu mamii, aşea trăim noi, maică! O dată pă an lom apă. Ieste um póclet dă şarpe-aičea, în toată-mpărăţîia o fîntînă[107]). Şi mîine duče împăratu, ie rînduiala lui să ducă fata, maică, şi lom apă mîine toţi.[108]) Care are vase, ia dă are tot anu, care nu, trăim cu pişatu!

— Unde ie fîntîna?

— Ači[109]), drep dă vale!

[103]) Pov. arată spre pat, cu dreapta. [104]) Pov. subliniază, cu dreapta[105]).Pov. întinde mîinile înainte. [106]) Pov. se apleacă înainte. [107]) Pov. subliniază, cu dreapta. [108]) Pov. subliniază, cu mîinile. [109]) Pov. arată înainte, cu dreapta.

în casă dă om miran, dar soru-mea, săraca, acoló, če s-o fače ia singurică? ! I-o fi urît, vai de capu iei!".

Mătuşea ieşiră cu tučiu-afară. Să pişară-n iel. I s-a păru cam puţîn[72]). Intrănăuntru.

— Unk'iaş[73]), c... -ţi barba, ieşi afară, mai pişă-te şi tu-oleacă!

Da băiatu sare dă colò, că nu dormea, sătea-n gîndire:

— Da če vreţ să fačeţ cu pişatu?

— Aoleo[74]), păpuşoiu mamii, aşea trăim, maică, noi: care are vase, maică, ia apă dă are tot anu; care nu, trăim cu pişat! Ieste un póclet mare dă şarpe. Aiči avem un singur puţ[75]), o singură fîntînă. Şi mîine ie rîndu-mpăratului să dea un suflet; o singură fată, şi p-aia o dă. Care are vase ia dă are tot anu; care nu, are o lună, doo, trei; trăim cu pişatu, iete, ne hrănim aşea, pînă cînd vine rîndu iară[76]).

[72]) Pov. schiţează ţinerea, cu stînga. [73]) Pov. se apleacă spre stînga. [74]) Pov. se apleacă înainte. [75]) Pov. subliniază, cu stînga. [76]) Pov. subliniază, cu stînga.

— Adu-ncoa doo doniţi.

A loat doniţili şi-a pleca la apă, iel. Cu căţăii după iel. Şi cîn să duče, o dată aude d-acol:

— Čine ie? [110]

— Ieu!

— Ia şi du-te!

A loat doo donizi dă apă şi-a plecat. Acu mătuşa nu-i părea rău dă iel că-l mîncă [111] şarpili, i părea rău dă doniţi, că n-avea-n če să-şi ia apă mîine, săraca, i ia altă lume. Îi rămîne doniţile-acolò...

Cîn l-a văzut cu doniţili, i le-a bău [112] p-amîndoo! S-a-ntors îndărăt. Cîn săntoarče-ndărăt:

— Cine ie? [113]

— Tot iel!

— Bagă dă samă, ia şi du-te!

A ieşit unkiaşu, le-a băut unkiaşu... S-a-ntors [114] îndărăt.

— Čine ie?

— Tot iel!

— Ia, Ioane, şi du-te.

A loat iar doo doniţi, a

[110]) Pov, se uită în jos. [111]) Pov. subliniază. cu mîinile. [112]) Pov. subliniază, cu mîinile. [113]) Pov. se uită în jos. [114]) Pov. arată spre dreapta cu stînga.

— Aĭ doniţi?

— Am!

— Adu-ncoăče [77]) doo doniţi!

A loat doo vase, şi-a pleca la puţ.

Cînd a ajuns acolò, o dată face în fîntînă-acolò: pfug! [78]) — apa.

— Čine ie?

— Ieu!

— Ia şi du-te!

Cînd, mătuşea [79]) nu-i părea rău dă iel că-l mîncă şarpili, încît i părea rău dă doniţili, dă vasuri, că n-aren če-şi lua şi ia apă, mîine, să aibă pă tot anu! Iel vine cu apa! [80])

Cînd l-a văzt mătuşa, le-a bău p-amîndoo [81])! S-a-ntors îndărăt [82]).

Mătuşa intră şi spune unk'iaşului c-a adus apă. Acu, unk'iaşu l-aştepta-n drum [83]) să vază vine, ori nu?

— Čine ie?

— Tot iel!

— Ia, Ion Taler, şi du-te!

[77]) Pov. arată spre dreapta cu stînga. [78]) Pov. dă mîinile în lături. [79]) Pov. se uită spre dreapta. [80]) Pov. arată înainte cu mîinile. [81]) Pov. arată înainte, cu mîinile. [82]) Pov. arată spre dreapta, cu stînga. [83]) Pov. arată înainte cu stînga.

pleca cu iel, a spăla čeaonu [115]) frumos, a făcu mîncare, a ospăta cu toți acoleà. Če zîče mătușa?

— Maică, mîine ie rîndu fetii-mpăratului, ie o unjirică frumoasă, maică, dîn čer picată. Da dacă ie soarta [116]) iei, săraca, s-o mînče pòcletu, maică, că a da toată lumea și mîine ie rîndu-mpăratului...

— Bine, babo! — N-a zîs nimi băiatu.

Pîn la ziuă, mătușea a umplut [117]) toate čioboroaili cu apă. Da nu numa ia, toată lumea. Cîn s-a sculat iel, s-a dășteptat iel, și-a ieși și iel la soare, vede-acolò [118]) la baltă, čeva, la fîntîna-asta, čeva legat. Čine iera? Fata-asta dă-mpărat! Atunčea să duče și iel la ia, și-o dăzleagă. Fata:

— Fuji, voiniče, că — iče — iese pócletu [119]) și ne-ngite p-amîndoi. Că ieu sînt rînduită lui.

— Nu! Da dă če să fi tu rînduită lui[120])? Hai încoa-

[115]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [116]) Pov. dă mîinile în lături. [117]) Pov. subliniază, cu mîinile. [118]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [119]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [120]) Pov. arată cu stînga, spre dreapta.

A loat alte doo doniți! I le-a băut unk'iașu. S-a-ntors îndărăt, a loat a treia oară:

— Čine ie?

— Tot iel!

— Ia, și du-te!

A spălat tučiu bine, a făcu mîncare, mîncară acolea.

— Ei, maică, mîine ie rîndu-mpăratului, și lom apă tot poporu și avem: care are vase, are tot anu; care nu, mai puțîn. Și aiči așea trăim noi pînă cînd ne vine rîndu să murim!

Če să mai vezi? Pîn la zîuă ia și-a umplut toate čioboroaili če-avea, dă apă. Încă nu numai ia, tot poporu care iera — împărăția-asta.

Cînd s-a dăștepta băiatu, și cîn s-a sculat, și-a ieși și iel, s-a așăza p-o șatră-acolò, mai sus [84]) — cum ar hi bărăcuța mea, unde stau, o lecuțică dă casă — zărește fata-mpăratului legată la puț, acolò [85]). O fată frumoasă. I-a plăcut.

[84]) Pov. arată în sus, cu stînga. [85]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta.

Să dă čin-șase pași mai înapoi și če-i zîče — a pus capu-n [121]) poala iei— :

— Cată-m puțîn în cap. Și cîndî iese, să m-a-nunți.

Pă iel l-a loa somnu. Ia a umblat [122]) în armili lui, acolò, și-a pierdut o săğeată dîn aia. Cînd a ieși șarpili s-o-ngită pă ia, a-amuțit [123]), i-a loa gura, dă frică, fata. Încît a tăiat-o lăcrămile și cînd a pica lăcrimi pă obrazu lui [124]), a sări drept în sus, ca cînd l-a ars cu foc.

— Ii, curvo, cu če m-ai ars?

— Nu te-am ars ieu, încît a ieșit [125]) pócletu să ne-n-gite p-amîndoi.

— Treji la spatili [126]) mieu.

— Și ia-i spune c-a umblat acolo și-a pierdut un arc [127]) dîn ala, o săğeată.

— N-are nimic!

Če zîče șarpili?

— Dă-mi-o — iče — că ie rînduită miie.

[121]) Pov. arată cu stînga spre dreapta. [122]) Pov. scutură din mîna dreaptă. [123]) Pov. subliniază, cu mîinile. [124]) Pov. duce arătătorul drept la obraz. [125]) Pov. ridică arătătorul drept. [126]) Pov. duce dreapta către spate. [127]) Pov. pune stînga pe arătătorul drept.

A pleca și iel, și cățăii după iel. Cînd ajunğe-acoló, la zeče-doozeji dă pași, če-i zîče fata?

— Fuji, voiniče, nu veni! Iese pòcletu și ne-ng'ite p-amîndoi!

— Vezi dă treabă, fată, las să ne-ng'ită p-amîndoi! că tu nu iej rînduită să te-ng'ită pă tine.

O dăzleagă [86]), și să dă la o parte [87]) zeče pași, dă-parte dă fîntînă. Če-i zîče băiatu?

— Cată-mi nițăl în cap! Și cînd iese, să mă dăștepți!

Gîndindu-se iel la soru-sa, unde-a ajuns și soru-sa unde-o hi [88]), l-a fura [89]) somnu. Încît cînd a ieși șarpili [90]), și l-a văzu fata, i-a loa gura; a-amuțît.

Ia, cîtî a dormit iel, a umblat [91]) pîn armătura lui și-a pierdut o săğeată d-aia. Cînd i-a loa gura iei, ia n-a putu să mai îl scoală, încît a tăiat-o lăcrămili, și cînd a curs o lacrămă pă obrazu lui, l-a ars, cu la-

[86]) Pov. subliniază, cu stînga. [87]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [88]) Pov. ridică stînga. [89]) Pov. subliniază, cu stînga. [90]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [91]) Pov. agită degetele mîinilor.

— Nu ți-o dau. Te mînc și pă tine ! [128])

— Ieu te-i tăia pă tine !

— Dă-mi-o, că te mănînc !

— Nu, că io te tai pă tine !

Cîn s-a repezî șarpili, harși capu [129]), harș capu, i-a tăiat op capete. Ăl d-al noolea a fluierat în fluier, a venit animalli și-a mîncat la hoit cît le-a loa burta. Și-a isprăi și cu capu ala. Să duče și ia vîrfurli [130]) la limbi, noo capete. Numa vîrfurli i-a rupt. Le leagă-ntr-o batistă, frumos, dă la ia, i-a loa čerčeii dîn urekie și-un inel. Și le-a lega toate la un loc [131]). Če-i zîče fetii ?

— Te duči acas, la-mpărăția ta, dacă vreai să stai că te-am scăpa dă moarte, nu te mărit [132]) trei ani. La trei ani, viu și te iau. Iar dăcă-i vedea că n-am vint trei ani, n-ai dăcît [133]) s-te măriți. Că nu mai viu.

[128]) Pov. subliniază cu mîinile. [129]) Pov. schițează tăierea, cu arătătorul drept. [130]) Pov. schițează tăierea, cu dreapta pe degetul mijlociu stîng. [131]) Pov. face palmele ghioc. [132]) Pov. admonestează, cu arătătorul drept. [133]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept.

crăma-aia, ca cîn l-a arde cu foc ! [92]) Și-a sărit drept îm pičioare:

— I, curvo, cu če m-ai ars ?

Atunči i-a vint grai:

— Dragă, nu te-am ars. A ieșit, iote [93]) pòcletu, și ne-ng'ite p-amîndoi !

— Dă-te la spate !

Ia spune ca c-a piert o săğeată.

— Puteai să le pierzi pă toate.

Numadecît iese șarpili, colo, maare, cu noo capete. [94])

— Dă-mi rînduiala mea, Ion Taler, că te mănînc !

— Nu ț-o dau, că nu ie rînduită ție ! Ieu te tai !

— Ieu te mînc !

— Ieu te tai !

Cînd să repeza-i tăia capu [95]) ; cînd să repeza-i tăia capu [96]). Cînd a foz gata la al noolea, și cînd a-nčepu cu fluierașu, a venit animalli. Če iera cînd a făcu jocu-n pustietate-acolò-n pădure, cu zmeu, da

[92]) Pov. arată în jos, cu arătătorul drept. [93]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept. [94]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [95]) Pov. schițează tăierea, cu dreapta spre stînga. [96]) Pov. schițează tăierea, cu dreapta spre stînga.

Iel s-a dus să ia pă soru-sa, s-o aducă la nuntă. Un an jumate făčea dusu[134]), și-un an jumate întorsu[135]). A făcut iel socoteala lui.

— Bine!

Dar acuma fata če zîče?

Če: — Nu mă duc, tăiată-moartă, încît mă omoară[136]) tata, că zîče c-am fujit ieu și tot mă omoară iei.

— Acu, te-o omorî, te-o lăsa, du-te-acolò și spune, la če sțai dăğeaba-aiči!

[134]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [135]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [136]) Pov. subliniază, cu mîinile.

aiči a venit și-a mînca la hoit, pă săturate!

S-a sătura și iei — cum suntem și noi în zîua dăastăzi sătui; nu mai suntem flămînzi...

Așea, mai dăparte, după če s-a sătura bine lig'ioanili, a plecat fieșcare la locu lor, s-apucă și iel, și rupe[97]) numai vîrfurli la limbi; la fieșcare capăt; noo vîrfuri dă limbi. Ia o batistă dă la ia, čerčeii dîn urek'e, și-un inel. Și le leagă toate la un loc[98]), și le bagă-n puzunar.

După če-a mai stat o clipă cu ia, če s-a gîndit iel în inima lui? Să să ducă s-aducă pă soru-sa să vază nunta lui.

— Ei, dragă, te duči acasă. Trei ani dă zîle, tu n-ai să te măriți. Iară dacă vezi, dă azi în trei ani[99]) a trecut o zî, n-ai dăcît să te măriți, că ieu nu mai viu.

— Ieu, fără tine nu mă duc, tăiată-moartă. Aičea mor[100]), și-acasă nu mă duc!

[97]) Pov. întinde dreapta înainte și mișcă degetele. [98]) Pov. apropie mîinile. [99]) Pov. arată în jos, cu arătătorul drept. [100]) Pov. arată înainte, cu stînga.

Poa să stai, poa să te duči, cum vreai![137])

Şi-a loa zîuă bună și iel a plecat. Încît trei ani dă zile să-l aşteaptă[138]). Cu-nțeleğerea asta a pleca cu ia. Ia a rămas plîngînd acolò și iel a plecat frumoz la soru-sa. Să-l lăsăm pă iel, să ne lom cu ia să videm če pățanie a tras ia.

Iacă că s-a dus la-mpărățîie.

— Tată, mamă, un viteaz a omorît şarpili. Încît n-aveam la če să mai stau acolò.

— Vai că cum? nu ie lucru-adăvărat! Ai fuğit d-acolò, vine, acu ne mîncă[139]) tot poporu!

— Nu-i dă-adăvărat, tată, du-te și uite-te dacă nu ie lucru-adăvărat atunji pute să fačes če vreț!

Trimite numadăcît armată, împăratu, să vadă-acolò dacă ieste lucru-adăvărat. Če găsește dă covință[140]) ğineralii, ofiţerii, toţi?

— Dacă noi, armată atî-

[137]) Pov. subliniază, cu mîinile. [138]) Pov. subliniază, cu dreapta. [139]) Pov. subliniază, cu mîinile [140]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept.

— Dacă vreai să mori, mori aičea, că ieu plec, şi tu aiči te las; vreai, te duči acasă, bine, nu, stai aiči cît i vrea! [101])

Şi-a loa zîuă bună, și-a plecat. Încît i-a rămas în cap covintili care i le-a dat: [102]) la trei ani, vine și-o ia. Spune că l-a omorît un vîteaz.

Če să facă biata fată rămînînd oftînd și plîngînd?

« Să mă duc acasă?! Mă omoară tata! Să stau aiči?! Tot aşa [103]), mori! »

Şi-o loat inima-n dinți, și-a plecat acasă.

— Tată și mamă, un viteaz a omorî şarpili-ăla, pòcletu-ăla, și la če iera [104]) să mai stau acolo? Haides cu mine, să videț [105]) că ie lucru-adăvărat!

— Vai și k'iu! Şi cum ai făcut de-ai plecat? C-acu vine [106]) și ne mîncă și pă noi, și-m mîncă și toatămpărăția! — împăratu.

[101]) Pov. subliniază, cu stînga. [102]) Pov. subliniază, cu stînga. [103]) Pov. dă mîinile în lături. [104]) Pov. dă mîinile în lături. [105]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [106]) Pov. arată înainte, cu stînga.

ta n-am putu [141]) să răușim, și-un singur om l-a omorît, capetili, să lom capetili, le punem în tresuri și le dučem la curtea-mpărătească, spunem c-a plecat la-mpărăție să vie să mînče [142]) tot poporu !

Da ! Așa a făcut. Pune fieșicare trăsură cîti-un cap. La noo trăsuri noo capete. Soldațî, armata toată, nămolită pîn sînğe [143]), p-acolò. . .

— Iacă če s-a-ntîmplat: dacă noi ne-ne dučeam, plecase șarpili [144]) către-mpărăție !

— E, finc-a mințît, și n-a spuz lucru-adăvărat, și fincă noi am scăpa dă șarpe, az răușit, s-o dăm dup-un soldat, care-o fi [145]) mai prost !

S-a găsit um biet țigan, care iera ăl mai prăpădit.

— Îl iau, nu zî-că nu-l iau — fata — încît trebui să-m fa și ieu lucrurli pentru mireasă. Și cînd moare omu, îngite un pahar cu

[141]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [142]) Pov. subliniază, cu mîinile. [143]) Pov. schițează învăluirea, rostogolindu-și miinile. [144]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta. [145]) Pov. ridică stînga.

A dat ordin la ğinerali, să să ducă, să vadă dacă-i lucru adăvărat.

Cînd s-a dus armata, cu ğinerali, și cu ofițeri, cu căpitani d-ăștea acolò, și-a văzut într-adăvăr, șarpili tăiat ! Sînğili să hi-nnotat cu cîinii [107]) și cu cai, če iera-acolò ! [108])

Če să găsască dă covință ? Unu mai dăștept, dîn toți.

— Hai să zîčem că plecase la-mpărățiie [109]), și-am luptat, cu armată, și l-am tăia noi. Dacă unu singur, și noi o armată-ntreagă n-am putu [110]) să-l răușim, să-l omorîm, și un viteaz să-l omoară, sîngur, ie rușine pentru noi !

A pus armata, s-a tăvălit pîn sînğe, și-a loat noo căpățîni, a pus [111]) în noo forgoane, trăğea patru cai d-un cap, dă l-a dus la-mpărățiie.

Cîn le-a adus la-mpărățiie, și le-a văzut împăratu, pentrucă-a minți [112]) fata,

[107]) Pov. ridică stînga. [108]) Pov. arată spre stînga și sus, cu stînga. [109]) Pov. arată înainte, cu stînga. [110]) Pov. ridică arătătorul stîng. [111]) Pov. arată înainte, cu stînga. [112]) Pov. subliniază, cu stînga.

vin, iarăşi mireasă trebui să-n fa şi ieu un rînd dă haine pentru mireasă.

I-a puz noo fultuśi [146]) sub cur, l-a-mbrăcat în haine-mpărăteş pă ţîgan, ditai [147]) barosanu !

Acuma, če să vezi dumneata? Fata faće într-un an jumătate o rokie, tot će izistă pă faţa pămîntului, cîte floričele [148]) izistă pă faţa pămîntului, toate le-a pictat pă rokiţa iei. Şi plîngea şi ofta: Că nu-i adăvăra şi nu-i adăvărat. Că nu l-a omorît [149]) armata, şi nu l-a omorît armata ! Alţî zičea că-i lucru-adăvăra, alţî că ie nebună, alţî că zăpăčită, cum ie lumea. Iară-ntr-un an jumătate a făcut o iie [150]) ce izistă pă čer: soarli, luna, stele, şi će ie pă cîmp [151]). Cînd a scos-o...

— Bun ! Bravo ! [152])

[146]) Pov. subliniază, cu mîinile. [147]) Pov. ridică mîinile. [148]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [149]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [150]) Pov. ridică dreapta. [151]) Pov. subliniază, cu mîinile. [152]) Pov. subliniază, cu mîinile.

s-o dea la unu care-o hi mai prăpădit !

Iera un biet ţîgănaş, care iera mai fricos dă armată, şi-a căşunat să i-l dea la ţigănaşu ăsta [113]); s-o ia dă soţîie.

Fata će spune? Văzînd că nu ie k'ip şi scăpare:

— Îl iau, onorat public, şi onorată lume, da să mă lasă tata, să-m fac şi ieu trei lucruri !

Iscăleşte divanu colò, şi publicu iera, tot, să fie lăsat în voinţa iei să-şi facă trei lucruri pentu mireasă, să fie cu iele dă mireasă [114]).

Aşa, i-a dat voie. S-apucă fata şi face la o rok'ie frumoasă. Un an dă zîle, tot će izistă pă faţa pămîntului, cîte floričele ie pă faţa pămîntului, toate le-a pictat pă rok'iţa iei.

Cînd a ieşi, la un an dă zîle, şi-a aduna poporu, divanu care iera strîns acolò, a bătut în palme [115]): bravo, lucru care nu s-a mai pomenit pă faţa pămîntului,

[113]) Pov. arată înainte, cu stînga. [114]) În pauza dintre benzi, pov. Florea Picurici observă: « Io-i ştiam copii rătăciţi cu moşu şi cu baba, nea Iancule ». [115]) Pov. bate din palme.

S-a-mplini trei ani. Gata mireasa, și ia. N-a avut încătro. Iacă-a sosi și ăla[153]) ! A tras[154]) to la mătușă-acolò. Ğinerli, care-a omorî șarpili. Da nu știe fata, ia să uita-n toate părțîli[155]) ! Și spunea:

[153]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept. [154]) Pov. arată spre stînga, cu arătătorul drept. [155]) Pov. arată spre dreapta, cu mîinile.

și n-o mai izista pă fața pămîntul lucrurle-astea !

— Ei, încă doo lucruri ma am, și-am să fiu și ieu mireasă !

Toți a bătut în palme, și bravo să-i fie.

A făcut la o ișoară iar un an dă zîle, tot če izistă pă čer, și pă fața pămîntului, a pictat pă ișoara asta.

S-a-mplini doi ani. Cînd a strîns divanu, și-a arătat și lucru ăsta, și mai bravo a bătut în palme să mai-și facă încă un lucru, și să fie mireasă.

Cînd a făcut al treilea an, ajunsese biată fata de-bea mai scotea grai dă slăbăčiune, și dă inimă rea, c-o să sosească timpu să fie mireasă și n-o să vie ăla ca s-o ia; cu necaz, și cu inima-ndoită.

Iacă s-a-mplinit astăzi trei ani ! Și n-a venit. Da iel a sosit, da-a tras to la babă-acolò[116]). Da fata nu-a știut unde a tras iel, niji nu l-a văzt, ia să uita, c-un benoc, — ba samă d-atunči a rămas benocurile astea, dă

[116]) Pov. arată spre dreapta, cu arătătorul stîng.

— O să vie viteazu care-a omorî șarpili și-o să vă omoare și pă voi! — și să uita-n toate părțîli cu benocu [156]) să-l vază. Nu-l vedea nicăieri...

Alțî că ie nebună, alțî că ie zăpăčită, nu vrea să-l ia, cum ie lumea. Ę! A devenit cu-nčetu, cu-nčetu și nunta-a mers țapăn [157]) înainte. Iacă mătușea povestește băiatului:

— Maică, a vint un viteaz, maică, pă la mine, și-a omorî șarpili, maică, și-mpăratu a zîs că l-a omorît armata, numa ieu știu, maică, čin l-a omorît! — Da nu l-a mai cunoscut [158]). S-a șkimba cu totu-n trei ani. — Și astăzi [159]) ie nunta iei, maică, și mă du să-i dau și ieu daru mieu, plocon, c-așea să dă, maică, dar!

— Bine, babo, mai stai puțîn!

Aude cățăii lui. Vulpea:

— Stăpîne [160]), mă du și zărește omu mai dăparte... — Și uitîndu-se ia, nu l-a zări nicăieri.

Če să-ntîmplă? Că cum ie mîine, nunta ei! Că n-a veni, la trei ani!

Nuntă, la putere! Azi văzut bine, la nuntă țărănească, că-ați fos și dumneavoastră, če popor s-adună, da la o nuntă-mpărătească! Če-o hi foz, Doamne-acolò! Lume peste lume, și popor peste popor! Oameni mai învățați, și mai înștințați!

Fata plîngea într-una: că: — O să vie viteazu care-a omorît pòcletu, și-o să vă ia și-z voo sufletu!

Alțî zîčea că-i nebună, alțî c-o fi-adăvărat, cum ie lumea în zîua dă astăzi, necredinčioasă. Iacă če să-ntîmplă cu baba:

— Maică, stai, maică-ači, mă duc și ieu, că-astăzi ie nunta fetii-mpăratului — i povestea lu Ion Taler, baba; fără să-l mai cunoască baba că ie ala, cu șarpili, — să-i duc și ieu plocon, maică, că toată lumea, maică, dučem plocoane, că-așa ie la noi. Și-i duc și ieu če am și ieu acasă, dă la mine pu-

[156]) Pov. ridică arătătorul drept spre ochi, ca și cum ar ținea binoclu. [157]) Pov. subliniază, cu mîinile. [158]) Pov. subliniază, cu mîinile [159]) Pov. subliniază, cu mîinile. [160]) Pov. ridică mîinile.

ieu ! Mă du şi ieu, stăpîne, la nunta stăpînii !

— Fă, pădukioaso, rîde lumea dă tine, un te duśi tu-acolò ?*

Acuma-ntr-adevăr că i-a da drumu.

— Să nu fači cumva, să fači deranj acolò, să rîdă lumea dă noi ! [161])

— Nu, stăpîne !

Sare vulpea, ca vulpea. Ajunğe-acolò. Lumea, cum o vede:

— Hu, vulpea ! [162]) Hu, vulpea ! Hu, vulpea !

Ia, ţîşti, drept [163]) în braţili fetii. O ia fata, o pupă, c-o cunoaşte, şi stă cu ia la mas — a sărit [164]) trei perini dă sub ţîgan; a rămas cu şase !...

După če a mînca vulpea cu fata, ia rîdea, glumea, i-a făcu şi iei un coşuleţ [165]), o găină friptă, cît poate

* Pov. e întrerupt din cauza unui accident la magnetofon. În pauză, comentează: « Vez, nici cu povestile astea nu-i minciună, cum faceţ dumneavoastră acuma (aluzie la magnetofon). Atunci trăia un om 200—300 dă ani; auza toaca cîn toca la cer, îm spunea mama, era credincioasă, săraca ».

[161]) Pov. subliniază, cu stînga. [162]) Pov. ridică mîinile. [163]) Pov. arată înainte, cu mîinile. [164]) Pov. subliniază, cu dreapta, [165]) Pov. arată înainte, cu mîinile.

ţîn, dă la Dumnezău mai mult [117]), îi duc şi ieu !

Aude căţăii. Vulpea:

— Mă duc, mă stăpîne, şi ieu mă du şi ieu [118]) la nunta stăpînii !

— Fă, băşinoaso, un să te duči ? Să sperie lumea dă tine ! Hai, du-te ! [119])

A opri pă baba pă loc, pînă vine vulpea, če să vedezi dumneavoastră ? Vulpea, ca o vulpe, sărea şapte hotare şî dîn c... trăgînd pistoale... A ajuns la nuntă.

— Vulpea, mă, vulpea, mă !

Fata, cînd a văzut-o, a loat, a pupat-o, şi-a pus-o lîngă ia [120]). A sărit trei perini dă sub c... ţîganului; avea noo perini ! Ca mpărat [121]), ca ğinere dă-mpărat, dec ! A rămas cu şase !

A mîncat cu fata, veselie pă fată, bucurie nemaipomenit ! [122]) Ei, da nu ştie dă unde vine lig'ioana asta !

I-a făcu şi iei un coşu-

[117]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [118]) Pov. se apleacă înainte. [119]) Pov. îndeamnă, cu stînga. [120]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [121]) Pov. dă mîinile în lături. [122]) Pov. dă mîinile în lături.

o vulpe să ducă și ia. Să-i ducă și... băiatului[166]). I l-a puz dă gît[167]), o sticluță dă vin, și-a pleca vulpea cîntînd și dîn cur trăgînd pistoale ... Beată dă la nuntă !

A ajuns acolò ! Cînd ajunğe la băiat și vede lupu, a-nčepu să să trîntească, să să omoară — ia kiefuită, beată !

— Mă du și ieu[168]), măi stăpîne, că iote soru-mea a fos și s-a-mbăta și-a veni și io sun mai činstit, nu fac...

— Mă zîmbatule, mă, tu te-apuči dă lume p-acolò, colțatule ! Tu faji rău !

— Nu, măi stăpîne, să mă omori dacă fac, dă-m drumu și mie !

I-a da drumu. A sărit lupu, cum sare lupu, șapte garduri, neică, parcă niji nu-atinğea... Cînd a ajuns acolò, uliță:[169])

— Lupu, mă ! Lupu, mă ! — lumea, fuji în toate părțîli.

Ga-ta ! M-brațili fetii[170]),

[166]) Pov. arată spre dreapta, cu stînga. [167]) Pov. duce mîinile la gît. [168]) Pov. duce dreapta la cap simulînd că plînge. [169]) Pov. duce mîinile în lături și în sus. [170]) Pov. arată înainte, cu mîinile,

leț[123]), cît duče o vulpe, o găină-doo, și i-a pus-o dă gît, rumenită bine, o sticluță dă vin, să-i ducă și viteazului, colò[124]). Și-a plecat vulpea, beată-moartă, cîntînd și dîn c... tot pîrțîind...

Ajunğe-acolo. Cînd a ajuns, o vede lupu. A-nčepu[125]) să să omoară, să să trîntească:

— Mă zîmbatule, mă colțatule, un să te duśi tu? Tu te-agăzi dă lume p-acolò. Să sperie și lumea dă tine !

— Mă stăpîne, că umblu frumos, nu m-agăz dă niminea, lasă-mă[126]) și pă mine !

— Hai, du-te, măi colțatule !

Lupu, ca lupu: sărea, če sărea vulpea ? da iel dă zeče ori ca ia ! Cînd a ajuns, a făcu huliță, și-n stînga, și-n dreapta. Pă care-o loa, jos la pămînt dădea ! Trîntea o sută-doo, ca lupu ! Iel cînd intră-n tîrlă,

[123]) Pov. schițează volum mic, cu mîinile. [124]) Pov. arată spre stînga și în sus, cu stînga. [125]) Pov. dă mîinile în lături. [126]) Pov. se apleacă înainte.

l-a loa fata, l-a pupat. L-a puz la masă. A sărit[171]) încă trei perini, a rămas cu trei!... Vede că scade perinli:

— Ie čéva!

Acuma ia spunea:

— Ei, credeați[172]) că nu vine viteazu? Iacă că a sosit! Și-o să vie și iel și-o să vă ia capu!

Lumea atunči a rămas uimită[173]), Doamne, văzînd animalle-astea, atunči a crezut că ieste lucru-adăvărat. A mîncat, cît mîncă un lup, o oaie-doo, sau și-um bou, și i-a făcut un coș, cît duče un lup, țapăn, și-a plecat.[174]) Ajunje-acolò, cînd ajunje, și-l vede ursu, i-a da drumu[175]) și ursului. Să duče și ursu, la fel, a mîncat, a băut, a rămas[176]) pă blană goală...

Acuma, če să vedez dumneavoastră? Să duče mătușea acu să-i dea cadou iei. Da če zîče băiatu?

— Babo, na lucrurle-as-

[171]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [172]) Pov. subliniază, cu mîinile. [173]) Pov. dă mîinile în lături. [174]) Pov. arată spre dreapta, cu stînga. [175]) Pov. arată spre dreapta, cu stînga. [176]) Pov. lovește masa, cu stînga.

omoară și suta de oi, nu-i așea? Ăi? Că ie țapîn!

Iacă-a mai sări trei perini, a rămas cu trei, dă la ğinere! Îl ia fata, îl pune la masă[127]), îl pupă, mîncă cu iel dîmpreună, cît mîncă un lup: un bou, un bou jumate, și doi! Flămînd!

Îi făče și lui un coș, barosan, i-agață dă gît, cî duče un lup: un bou i-l aruncă pă spinare[128]), și pleacă nainte; habar n-are!

Să duče lupu, neică, urlînd, și țîpînd, dă răsuna văile și munțî. Cînd aude ursu că vine lupu, cîntînd și urlînd, a-nčeput să să bată, să să omoare, și iel!

— Mă păduk'iosule, un te duś tu, mă, că dă tine să sperie toată lumea, că iești urî și păduk'ios, și vai de capu tău!

— Las să mă du, mă stăpîne, să mă du și ieu!

— Hai, du-te și tu![129])

Pleacară și iel. Cînd a ajuns iel, sărea o dată cu curu-ncolò[130]) o dată-ncolo,

[127]) Pov. arată înainte, cu mîinile. [128]) Pov. pune stînga pe umărul drept. [129]) Pov. arată spre dreapta, cu stînga. [130]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta.

tea [177]), i le dai miresii-n mînă. Nu cumva să le dai la alcineva, că atunčea îs stă capu unde-s stă pičerli!

— Nu, păpuşoiu mamii [178]), mi să pare că dumneata ieji viteazu care-ai omorî şarpili! Ieu i le dau, maică-n mînă la mireasă.

I-a da čerčeii [179]) şi inelu, să i le dea, şi batista.

— Făcez loc, maică, să treacă [180]) şi-o neputinčioasă, să dau şi ieu daru mieu, maică,-acolò, če m-o lăsa Dumnezău.

Altu-i mai făčea, altu care iera mai caragios, îi dădea cu pičioru-n cur, cum ie parte dîn lume. A, cu sîlă, cu k'iu, cu vai, a ajuns acolò:

— E, maică, dă la mine [181]) puţîn, dă la Dumnezău mult! — tremurîn mîna şi-i dă çadou-acolò.

Cîn vede [182]) fata batista, imediat a-nfip giara-n ia:

— Aičea [183]) ie lucrurli mele! Aičea să găseşte vi-

[177]) Pov. schiţează ţinerea în braţe cu mîinile. [178]) Pov. se apleacă înainte. [179]) Pov. ridică stînga. [180]) Pov. arată înainte, cu stînga. [181]) Pov. schiţează ţinerea, cu mîinile. [182]) Pov. întinde palma dreaptă deschisă. [183]) Pov. loveşte cu arătătorul stîng în palma dreaptă deschisă.

făčea uliţi [131]). A făcu loc a trecu şi iel acolò, a rămas ăla pă blana goală...

Če să-ntîmplă, domle, că a mîncat ursu cît mănîncă un urs: doi boi ţapeni! A loat ursu, ca orsu, la spinare! Şi-a plecat la stăpînu lui, acolò. [132])

Cînd îl vede şi pă urs venind, acu baba:

— Să mă du, maică, să-i dau şi ieu daru, maică, c-aşa ie dă la Dumnezău lăsat, maică, să-i dăruiesc şi ieu daru mieu!

— Ei, te duji, babo! Iote, lucrurile-astea [133]) ţî le dau, şî i le dai iei în mînă, nu le dai la niminea!

I-a da čerčeii, şi inelu, şi batista iei, iară vîrfurli, le-a oprit [134]), dă la şarpe. Le-a loa baba, şi le-a băga bine-n puzunar. Şi-a pleca şi ia la nuntă.

— Fačez, maică, loc la o babă neputinčioasă! — Cîte unu, mai milos, îi făčea loc; cîte unu-i mai dădea şi cu g'enunk'iu-n c...:

[131]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [132]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [133]) Pov. pune stînga în palma dreapta. [134]) Pov. trage înapoi stînga.

teazu! — Cînd a dăsfăcut čerčeii, inelu dîn urekie, la mătușea-asta să găsește viteazu!

Tot poporu care iera strîns la nuntă, o ia la-ntrebare [184]) și spune că este un [185]) uom, acolò, la mătușă, cu trei cățăi. A tremes împăratu imediat să-l rădiče d-acolò.

Če să vezi, zîče că:

— Să vie-mpăratu cu cupeu lui cînd a fost ğinere, cu-ăla mă duc și ieu lampărăția lui. Aiminteri nu mă duc! Cu-mpăratu [186]) dîmpreună!

Numadăcît s-a dus împăratu cu poporu [187]) care iera strîns acolò, și s-a dus și l-a loat și l-a dus acolò [188]).

— Spune, dragă, c-ai omorî șarpili! ia.

— Ba ieu nu! Dă če să zîc că l-am omorît ieu? Ieu nu știu [189]) nimic! Čine-a omorî șarpili, are dovezi!

— Da — daa! [190]) — ğineralii ăia care-a adus ca-

[184]) Pov. subliniază, cu mîinile. [185]) Pov. ridică stînga. [186]) Pov. arată înainte, cu stînga [187]) Pov. subliniază, cu dreapta. [188]) Pov. arată înainte, cu stînga. [189]) Pov. dă mîinile în lături· [190]) Pov. subliniază, cu mîinile.

— Ei, te-n c... de babă! — o dădea cît colò, cîte-o, mai ie și șarle d-ăstea dă copii; da cîte unŭ mai milos, îi făčea loc.

A ajuns ia, mai čiujdită, mai bătută dă copii, a ajuns acolò cu daru iei. Cînd ajunğe:

— E, maică, să-z dăruies și ieu daru mieu, dă la Dumnezău mult și dă la mine puțîn!

Cînd a scos tremurînd mîna [135]) și-i dă batista, și dăsfače fata și vede batista ei și inelu, și čerčeii, a-nfip mîna, și a-nčepu să țîpe, și să pupe pă baba:

— Aičea [136]) ieste viteazu care-a omorî șarpili! La baba asta!

— Maică, nu ie, maică, ieste un uom călător, maică, la mine. Altčineva nu ie niminea [137]), maică, niči un viteaz, niči un uom, dăcînd un călător!

Poporu to s-a strîns numadăcît și-a loat pă baba dîmpreună, și-a plecat acolò, n-a vru băiatu tăia mort!

— Să vie singur împă-

[135]) Pov. întinde stînga înainte. [136]) Pov. pune stînga pe masă. [137]) Pov. neagă, cu stînga.

petili pă noo mese dă pietre, fieşicare cap pă cîte-o masă.

— Oit, capetili [191]) dovadă, čea mai bună dovadă avem capetili !

— Bun ! Dar capetile-astea [192]) are čeva-n gură ?

Atunči un împărat bătrîn:

— Niči-o pasăre fără limbă nu poa să trăiască ! Ia să cătăm noi, are limbili [193]) în gură ?

Cînd să uită, fieşicare avea lipsă vîrfu limbilor. Să scoate [194]) şi iel şi leaşează la fieşicare. Atunčea a loa floieru, şi-a cîntat, şi-a venit urşi, fel dă fel dă animale, şi-a jucat [195]) încît tot poporu să-nkina şi să ruga să-i iartă să nu-i omoară, să nu-i prăpădească cu animalli lui. Şi-a făcu nunta cu animalli lui, şi-a loat-o iel şi-a trăi şi-ń zîua dă astăzi [196]).

Am încălicat p-o şea, şi v-an spuz dumneavoastră aşea cum ie mai bine...

[191]) Pov. întinde stînga spre masă [192]) Pov. pune arătătorul drept pe masă. [193]) Pov. pune arătătorul drept pe masă. [194]) Pov. schiţează aranjaea pe masă, cu stînga. [195]) Pov. ridică mîinile. [196]) Pov. ridică mîinile.

ratu, cu cupeu lui, care-a foz dă ğinere, să mă ia dîmpreună cu iel, să mă ducă-acolò !

A plecat împăratu pă urmă, cu cupeu lui dă cununie, şi l-a loa dîmpreună cu iel, a pus căţăii, şi-a dus cu iel acolò, lampărăţîie.

Cînd a ajuns acolò, ia s-a repezît [138]) şi l-a loa să-l pu.

— Fuji d-aiči ! Če pui mîna pă mine ? Če ie cu tine ?

— Spune, dragă, c-ai omorî şarpili !

— Ieu, nu ! [139]) Če ? Dă unde să-l omor ieu ? Čin l-a omorît, are dovezi ! [140])

Daru ğineralii dă colò — capete spirtuite, pă noo mesi, cîti-un cap pă fieşcare [141]) masă ; masă dă piatră, întărită, bine:

— Haa ! Daa ! Čele mai bun dovezi astea sunt ! [142])

— Dar capetile-astea s-ar putea să aibă čeva-n gură ?

Da un-mpărat bătrîn:

— Daa ! Oriče pasăre tre-

[138]) Pov. dă mîinile în lături. [139]) Pov. dă mîinile în lături. [140]) Pov. arată înainte, cu mîinile. [141]) Pov. ridică stînga. [142]) Pov. arată înainte, cu stînga.

Inf. Iancu Duroi; Bughea-de-Sus, r. Muscel; *cules* la: 1.X.1956; *culeg.:* O.B.—Al.A.; *transc.* Al.A. (7—8 III.1957); A.I.F., i. 18 194.

Pov. o ştie « to du pă la unk'iaşu ăsta Niculaie; cînd ieram mic ». *Ai mai pov.?* «Mai spuneam mai dă mult ».

bui să aibă limbă-n gură!
Cîn caută, ničiun capăt n-avea limbă! [143])
Scoate [144]) și iel vîrfurli, și le-așează [145]) la fieșicare, noo capete, noo vîrfuri!
Atunčea, a loa și iel mireasa, încît a omorît p-ăia care-a foz vinovațî, și-a format nunta cu ia-n nainte, încît am băut, și-am mînca, și-am petrecut, dă sun sătul și astăzi!
Am încălicat p-o șa, și v-am spus dumneavoastră-așea!

Inf. Iancu Duroi; Bughea-de-Sus— r. Muscel; *culeș* la 28.X.1956; *culeg.* O.B.—Al.A.; *transc.* Al.A. (20—22. XI.1956); *durata:* 45′ 55″; A.I.F. mg 1306—1307 a.

Episodul despre sora necredincioasă care se îndrăgosteşte de zmeu şi consimte să-i fie omorît fratele e atestat în toate provinciile ţării în peste 37 variante. La Schullerus, nr. 315, sînt citate 7 variante. E întîlnit ca subiect independent, dar uneori e contaminat cu alte tipuri, mai cu seamă cu A. Th. 300 (ca în varianta noastră), 326, 327 etc. Episodul cu omorîrea balaurului stăpînitor al unicei fîntîni — care face parte din tipul A. Th. 300 — este poate cel mai frecvent în basmele noastre, fiind atestat în toate provinciile în peste 75 de variante. Schullerus, la nr. 300, citează 17 variante. De cele mai multe ori, omorîrea balaurului se întreţese felurit cu alte tipuri, mai cu seamă cu A. Th. 301, 302, 303, 304, 315, 318, 326, 327, 590, 650 etc.
Kurt Ranke, în studiul monografic *Die zwei Brüder*, Helsinki, 1934 (F.F.C. nr. 114)— în care a folosit şi 2 variante româneşti din totalul

[143]) Pov. arată înainte cu stînga. [144]) Pov. duce dreapta la buzunarul drept. [145]) Pov. întinde stînga înainte.

de 368 variante — conchide din compararea acestui basm cu cel al fraţilor gemeni (V. Odolean) că acest basm despre omorîtorul balaurului ar fi străvechi, probabil o moştenire din epoca indoeuropeană bazîndu-se pe faptul că intră în felurite combinaţii cu numeroase alte tipuri. În ediţia 1961 a catalogului Aarne-Thompson sînt citate aproape 1680 variante ale acestui tip (din care 527 irlandeze).

«CU O CAPRÂ ŞÎ C-ON COSTRUŞ ŞÎ CU ČINČI ĂN'IMĂLI»

O-s c-o fost odată
ca n'ičiodată.
Dacă nu m-aş da a povesti,
ca um puriče-a plezn'i,
poveşti în ię sarâ pi-aiś, pi la noi, n-ar mai h'i.
Câ nu-s d'i cînd povest'ile,
niči d'i cînd minčiunli,
câ-s c-o dzî-doauă mai d'incoači,
d'i cîn să potcoźę mîţa cu coajâ d'i nucâ
şî merę la sfînta rugă!
Da d'i cîn mîţa s-o beşît,
mai mult la bisęricâ nu s-o primit;
şi-o trecut pi lîngâ poartâ, pi la mine,
şi-am prins-o, ş-am bătut-o bini, bini,
pînă m-o-nvăţat şî pi mini,
asta či v-o spun în ię sarâ!...

O-s c-o fost odată um boieŕ. Şi boieriu čela avę un vikil [1]). Şî vikilu čela o-s că ira pisti tăţ sărvitorii. Cum ira pisti tăţi servitori, iacă-o vinit într-o bună dzî boieriu. Insâ iera un servitorii mai nacajît şî mai rupt şî mai sărac d'intri toţ sărvitorii cari ira acolo. Iel ira čel mai bağiocur'it şi čel mai sfad'it, şî čel mai ocărît d'intri tăţ.

Ş-o-ntrebat pi vikil:

— Măi, sâ mi-aduči mîni dîpă amn'iadzâ, ğiunca čę d'i tri an'i, şî costruşa-ačę d'i tri an'i şî uaia čęia d'i tri an'i, şî capra čę d'e tri an'i. Sâ mi-o aduś la mini,

[1]) Pov. arată semnificativ, cu capul spre T. Macovei (satul Colacul).

că costrușa am s-o vînd ș-ačele patru an'imăli am sâ li tai !

Însâ servitoriu o audzît. O fost un uom tar'e mn'ilos. Dac-o vadzut câ iel vra sâ li tai, s-o gînd'it așę:

« Hee ! voi vraț sâ li tăięț ! Pîn-amu ieu am umblat cu dînsîli șî l'e-am purtat șî l'e-am cr'escut, șî l'e-am făcut mari, șî ieu am cătat d'i dînsili, ș-amu voi vraț sâ-m daț alt'ili, sâ cat d'i alt'ili, șî pi-aięstę vraț sâ li tăięț șî costrușa vrați s-o vînd'iți. Stăi câ voi nu-ți vind'i niș costrușa, da nu-ț tăię niči iest'elant'i. Câ ieu la nuapt'e-am sâ fug cu dînsili ! »

Șî s-o luat dupa če-o luat masa, o mîncat, s-o luat ș-o fuğit d'i la boier' cu-ačele činči ănimăli: cu costrușa, cu capra, cu uaia, șî cu ğiunca, șî cu... o fuğit cu tăt'i.

Șî s-o dus pim paduri... tri dzîli șî tri nopți; nimîncat, nidormit, niș nimicâ !

La tri dzîli șî la tri nopț, o ağiuns lîngâ un copac. S-o pus acolo lîngâ copacu čela, șî o făcut ol'eacâ d'i fuoc, ș-o mărs pin paduri, ș-o găsît on hrib. Și l-o luat și l-o fript pi foc, fărâ saŕe, fără nimn'ică, șî l-o mîncat.

Či: « Doamn'i, mare-ț ieste put'er'ea ta ! d'i m-ai mai scapa uodatâ cu-aieste činči an'imăli sâ ma duc univa într-o țară, ori univa-tr-on sat, ca sâ trăies șî ieu cu-aieste činči an'imăli pi lîngâ mini ! »

Și s-o luat ș-o plecat dimineața mai d'ipart'i !

Plecînd pin paduri, mai d'ipart'i, iacâ či sâ vadă în fața lui ? O vădzut on cîmp atît d'i mîndru șî d'i frumos, ș-o iarbă atîta d'i furmuǫsă ! iel s-o pus în cur, pi iarbă, ș-o stat și an'imălil'i o pascut pînă s-o hrănit. Pi urmă o luat iel an'imălili, ș-o plecat cu an'imălili mai d'ipart'i.

Margîn mai d'ipart'i cu ănimalili, iacă-o dat iară-m paduri. Cîn o untrat îm paduri, acolo, iel o stat ș-o umblat pin paduri ș-o mai gasît vo cîțva hribi, ș-o facut ol'eacâ d'i foc, ș-o mîncat, ș-o pus hribg'ii čeia pi foc, șî i-o fript șî i-o mîncat, ș-o dzîs — dzîči:

« Cu ajutoru-l Dumnădzău sfîntu, pl'ecăm măi d'ipart'i ! »

Ș-o plecat cu ăn'imălli mai d'ipart'i iară tri dzîli și tri nopț. La tri dzîli și la tri nopț, o ağiuns iel la o babă; la um bordei, la un capăt d'i sat, la o babâ.

Ș-o lasat an'imălili afară și s-o bagat la baba čęia.

— Buna dzîua, moșîcâ!

— Măltămăs mn'itali, dragu moșîk'ii! Da d'incotro vii, dragu moșîkii?

— Ia, moșîcâ, vin și ieu d'in tătă lumea asta! Moșîcâ, n-ai mn'eta sâ faś bini sâ-n dai čeva sâ mînînc? Câ-n doamn'i flămînd îs [2])!

— Hei, dragu moșîcâ! Cun nu ț-ar da moșîca d'i mîncat dumn'itali? D-apîi dacâ moșâca sâ t'ęmi și ięse d'in cas afară! Și nu ma pot duči s-aduc o găl'eată d'e apă sâ fac čeva mamaligâ, uori sâ fac on borș, uori sâ fac čeva!

— D-apîi d'i či, moșîcâ?

— D-apî-aiči — dzîči — ieste-on balaur ș-o strîns apil'i tăt'i cît'i sînt pi lumi, tăt'e le-o strîns, și le-o băgat în hel'-ești'eu [3]) čela a lui. Și li țîni acolo. Și țînîn acolu — zîči-n heliști'eu čela a lui, la ačela dă apă, cafe męŕe și-i duči om buou [4]), o vacâ [4], on cal [4]), o ğiuncâ [4]), o uaii, uori uo caprâ. Cari-i duči d'i mîncat, la ačela dă apă; alfel' nu-i dă apă!

« Hm! — gînd'ești'i iel — Doamn'i, și pi uamin'ii ęșt'ia-s on năcadz cari nu mai igzistâ pi fața pămîntuli! Și ș-aișt'ea-n-dură strașn'ic. Nu numai ieu îndur, numai ieu îs necăjît. Ș-aieșt'ea-s nacajîț! »

Atunči zîči:

— Moșîcâ, pin paduri pi-aiči — dzîči — nu sâ gasești'i hribi pi la dumn'eta?

— Ba sâ găsești'i, dragu moșîkii, numa ieu ma t'em sâ ma duc!

S-o luat uomu și s-o dus pim paduri, o gasît vo cîțva hribg'i, i-o adus și i-o fript și i-o mîncat. Și s-o pus s-o culcat.

[2]) Pov. clatină din cap. [3]) Pov. se uită jos. [4]) Pov. dă din cap, repetat.

An′imălili le-o pus tăt′i-n ogradâ; o ișît baba, s-o uitat pi fir′eastrâ.

— Dragu moșîkii, tu ai činči an′imăli. N-ai put′ę da tu o ăńimală d′e-aęst′e la balauru čela sâ mînînči șî sâ n′i d′ęi apâ?

— Ee, moșîcâ, nu sâ puat′i![5]) Ęst′ę nu l′i dau ieu d′i lîngâ mińi! Ęst′ea mai bin′i muor ieu d′icît l′e-oi da pi dînsili. Aęst′ę-s činči ăn′imăli a męli, și-ăięste nu li dau!

— Bin′i! dragu moșîc!

Iacâ d′imin′eața sâ scuală iel, șî-ș ię ăn′imălli, șî męri cu dînsili pin paduri la pascut. Lasă ăn′imălli sâ pascâ șî iel sâ duči mai d′ipart′i, mai pin paduri, sâ mai cat′i n′ișt′i hribg′i. S-o d′ipartat d′e-ăn′imăli.

Iacâ-n moment o vinit arhang′elu Mihail șî cu Sfînta Vineri. O vinit șî cum o vinit, n′imn′icâ vorbâ, o suflat odatâ pi ănimăli, șî cum o suflat pi-animăli, l′e-o facut pi toat′i činči năzdrăvańi. Însâ uaia iera mai nazdravană ca t′ăt′i! Mai năzdrăvană ca tăt′i iera uaia!

Iacâ cînd o vin′it stăpînu-su, atunči o vorbit tăt′e ăn′imălil′i cu dînsu:

— Stapîni, h′indur′e câ dumn′eta ai făcut bin′ili ista, și n′e-ai scos pi nuoi d′i la muart′i, ș-ai vinit cu nuoi pînă-aiči, șî ne-ai adus, d′i astăz înăint′i sâ șt′i câ dumn′eta ai sâ fi čel mai mańi uom d′in lume. Ș-ai sâ trăieșt′i într-o viiațâ feričită!

— Bin′i, drağ̆i mn′el′e ănimălilor! Da cum d′i vuoi vorbiț cu min′i, câ ieu sunt om păcătos șî vuoi sunt′eț ăn′imăli; cum d′i vuoi put′eț vorbi cu uamín′ii?

— Așę ne-o dat Dumnădzău grai sâ put′em vorbi, și nuoi trebe sâ vorbim cu t′in′i! Însâ nîma cu t′in′i vorbim, cu alțî nu vorbim!

— Fuart′e bin′i!

Dzîči: — Hai încoači!

[5]) Pov. neagă, cu capul.

O mărs ș-o scos uaia d'in ur'ęk'e d'i la dînsa, o scuturat ğios [6]), o scuturat o masâ. Şî i-o dat d'i băut şî d'i mîncat... ! Îi o dat d'i băut şî d'i mîncat la stăpînu-su !

— D'i astădz înaint'i, stăpîn'i, męrğem la baba asta, la casa asta und'i are ię şî dumn'eta ramîi în casâ, câ noi męrğem pin paduri, şî vînăm şî ț-aducim dumn'itali d'i mîncat !

Ş-o plecat pim paduri. Plecînd pin paduri, s-o dus an'imălli pănă la hęleşt'eu uni sâ găsę balauru.

Cîn o ağiuns acolu l'a balaoru čela, balauru s-o aruncat odată-n cǫdă, ș-o cascat odată gura ca sâ li sǫrbă, sâ li mănînči pi tăt'i. Ănsă ğiunca, cîn s-o repedzît odată, şî cîn i-o bufnit on cap la balaur, s-o-ndoit în două. Ş-atunči o țîpat costrușu cu pk'ičioar'li pi capu lui, şî uaia la fel', şî capra la fel', şî l-o omorît pi balaor, l-o facut tăt praf şî čenuşâ pi balaur !

Ş-o dat drumu la apă. Ş-o spus oaię:

— D'i astăz înăint'i, sâ aibâ poporu apă, sâ nu sufiri d'i apă, şî ca sâ aibă tătă lumea apă ! Şî męrğim la stapînu nostru şî luăm pi stăpînu nostru şî pl'ecăm mai d'ipart'i, c-am răușît bala asta spùrcâtâ, care-o strîns apili ięste !

O luat ș-o pl'ecat mai d'ipart'i.

O pl'ecat pin codri,
pin zăhăstrii,
pin pustietăț,
măi d'ipart'i, pînâ s-o ağiuns pîn la-mpărățîi. Cînd o ağiuns la-mpăratu atunčea o batut servitoriu la poartă la-mpăratu — iel iera tăt rupt, năcăjît, cu hain'i rupt'i *).

Şî-o spus — o ișît împăratu afară ș-o spus, zîče:

— Daz drumu ! la nacajîtu čeala sâ vii pîn la mini să videm či doręşti.

S-o băgat înnuntru la-mpăratu:

— Bună zîua, înălțat'e-mpărat'e !

— Mulțămăs dumn'itali ! Či doreş, măi omule?

[6]) Pov. scutură din cap.
*) Întrerupere pentru schimbarea benzii.

— Dořesc, înălțat'e împărat'e, ca sâ ma bag servitoř la dumn'eta ca sâ servesc. Dară — zîče — nu-s sîngur, că mai am încâ cu min'e čînč animăli.

— Ş-anume če animăli ai?

Zîči:

— Am o costruşâ, ş-am o capră, ş-am o uaii, ş-am o ğiuncă. Aiestea — zîče-s an'imălili mẹle.

— Bun! Zîči — an'imălile ai să le baj la grajd'i, şî — zîči — tu ai să sărveşt'i to la grajd'i. Ai sâ sărveş şî an'imălili tali, ai sâ cauz d'e dînsili, ş-ai sâ cauț şî d'i-a mẹle.

— Fọrt'e bin'e, înălțat'e împărat'e.

Iel s-o luat ş-o untrat la grajd'i acolo, i-o dus servitorii d'i mîncat, însâ tot cu hain'ili lui cari ira iel. Sara, s-o luat şî ş-o făcut acolo um pat în grajd'i, şî s-o pus la culcat. Cum s-o pus acolo, la culcat, n'imn'icâ vorbă, o mărs uaia la dînsu şî l-o-ntrebat:

— Stapîn'e!

— Da!

— Duorn'i?

— Dorm, şî n'iči prẹ. Stau şî ma gînd'esc câ iară-am untrat m'eřeu la muncâ mai d'ipart'i.

— Ei, stapîni, nu t'i gîndi la asta! Lasă, că noi şt'im či fačem.

— Bini — zîči — uaii.

— Ut'i či: mîne dimineață, ai sâ te duş la-mpăratu, şî sâ spui sâ-z dẹi čele mai gřele lucruri care sînt în lumi sâ li dẹi ții, sâ le fači tu. Şî pi urmâ, sâ vi sâ ne spui noau, că noi le-om fače, nu le fači tu! [7])

— Fọrte bini.

D'imin'eața, s-o sculat, o cătat d'i an'imălile lui ş-o plecat la-mpăratu.

— Înălțat'e împărat'e! Grație capu mn'eu!

— Grație, fătu mn'eu!

[7]) Pov. neagă cu capul.

— Ieu aş dori d'i la dumn'eta sâ-m dai čele mai gr'ele lucruri cari sunt pi lume, sâ le fac ieu, care nu le poat'e fače n'ime.

— Da cum, dumn'eata poţ fače aşă ńişt'e lucruri gr'ęle?

— Da, ieu cred c-am sâ li pot fače [8]).

— Dacă dumn'eta čei aşă un lucru gŕeu d'i la min'i sâ-z dau, iacă am sâ-z dau d'i lucru, ş-ai sâ ai — zîče. — Vez tu munt'ile čela?

— Îl văd!

— Pînă d'imin'eaţâ, sâ-m fii şăs, tot facut, şî arat, şî sămănat.

— Fǫrt'e bin'i!

S-o dus şî i-o spus la uaii.

— Ut'i če, či mn'i-o dad d'i lucru.

Če:

— Nu-i n'imn'icâ. Culcă-t'i pă čea ur'ęk'e, n-avea niči-o grijă, câ li fačem noi.

O işît uaia afară, şî cu an'imălile čęlealant'i şî s-o rugat la Dumnăzău, şî cînd o gînd'it odată Dumnăzău, pînă d'imin'eaţa s-o facut munt'ili şăs, şî arat, şî sămănat.

— Ei, du-t'e şî spun'e la-mpăratu câ li-ai făcut, sâ-z mai dęie čeva.

O mărs la-mpăratu şî i-o spus:

— Bună zua, înălţat'e împărat'e!

— Mulţămăs dumn'itali, măi uomule. Ei, ai facut či ţi-am dat?

— Am făcut, da sâ-m dai alčeva mai mare! Asta-i fliac la min'i!

O işît împăratu âfară, s-o uitat:

— Ad'ivarat! Măi uomule?

— Če-i?

— Fata mę îi di činč ani di zîle-ascunsâ, câ umbl-on zmău s-o furi şî ieu n-o pot mărita d'in cauza zmăului čeluia,

[8]) Pov. dă aprobativ din cap.

n'ič n-o pot scoat'i afară la vid'ęre. Sâ ti duči să-mi omori zmău čela şî sâ vi înapoi.

— Bini, înălţat'i împărat'e! Am sâ fac ş-aiasta!

S-o luat ş-o plecat la uăi.

— Igâ-tă, uai, či mn'i-o spus.

— N-avę n'iči o fricâ. Culcă-ţi tu pi čea ur'ęke, că noi ştim une-i.

O luat ş-o pl'ecat uaia cu an'imălili şî cîn o ağiuns la curt'ea smăului, o gînd'it sâ-l facâ stîncâ d'i piatră şî stîncâ d'i piatră l-o facut, cu tăt cu curt'e pi smău, ş-o vinit înapoi. Cum o vinit înapoi, s-o sculat stapînu-s-o dimineaţa.

— Ei, dragă uai! Či-ai făcut?

— Du-t'i ş-îi spun'i la-mpăratu câ stîncâ d'i piatrâ, câ sâ margă fata lui pîn la curt'ea smăului, sâ vadă ad'ivărat cu-mpăratu că iel îi stîncâ d'i piatră cu tăt, cu curt'i.

S-o dus la-mpăratu.

— Bună d'imin'eaţa, împărat'e!

— Mulţamăs dumn'itali, uomule! Ei, či-ai făcut?

— Puni caii la trasurâ şî urcâ-t'i dumn'eta cu fata dumitali şî cu mini, sâ merğem pîn la curt'ea smăului, câ smău ieste stîncâ d'i piatră făcut.

Cînd o auzît împăratu, d'intr-o dată, či:

— Du-t'i-n odaii, la baii, şî t'i scaldă, şî vină şî-mbracă pi t'in'e-o costum d'e hain'e d'e-a męle, d'e-mpără-t'eşt'i.

Atunčea iel o plecat îm baii, o mărs şî ş-o făcut o baii, i-o dat on rînd d'i straie-mpărăt'eşt'i şî s-o-mbrăcat. Şî s-o suit în trăsură împăratu, şî fata împăratului, ş-o plecat pîn la curt'ea smăului. Da însă o pl'ecat şî uaia, fără s-o mai vadă čin'iva. Cînd o ağiuns la curt'ea smăului, o văzut curt'ea smăului stîncâ d'i piatră, şî pi smău tot la fel'.

— Ei, omule! Či bin'e vrai dumn'eta sâ-z dau pentru bin'ile ista cari mn'i l-ai făcut dumn'eta?

— Înălţat'e-mpărat'e! Či bine pot sâ-m dai dumn'eta? Că ieu uoriče-oi gînd'i pi lumi, tăt či-o fi, tăt'i bunătăţîle-s în faţa m'ę! Či fel' d'i pos sâ-m dai dumn'eta?

— Să-z dau coroana, să fi-împărat, dacă tu ieșt'i așa um vit'eaz, ș-așa on năzdrăvan ieșt'i, sâ-z dau fata d'i casatorii.

— Dă, înalțat'i-împărat'e ! Fata dumn'itali îi fată d'i-mpărat. Ieu îs uom d'i sărac. Nu să lożeșt'i pet'ic d'i sac ! Ieu aș gînd'i așę: câ sâ-m dai coroana mii sâ stapînesc ieu țara, șî ieu să-m ięu pi čini-oi vra ieu.

— Da ! Ț-o dau. Însâ — zîči — n'ič ieu ca sâ nu h'iu bağiocurit pi urmă d'i t'in'i.

— Nu-nalțat'e împărat'e, ieu nu t'e-oi bağiocuri [9]). Ieu t'i-oi căta cum d'i cum mai bin'e.

O luat șî i-o dat coroana, șî l-o-ncoronurat pi dînsu șî l-o făcut împărat. Însâ iel či-o facut? O cătat pin comună, în țara ačęia la-mpăratu, o fată cari-o fost čęi mai nacajîtâ d'intre tăt'e fęt'ili. Șî s-o castorit cu fata čęi cari-o fost mai năcăjîtă. Ș-o ağiutorat pi uamin'i năcăjîț, pi tăț oamin'ii cîț o fost în țara ačę, pi tăț oamin'ii năcăjîț i-o ağiuturat. D'i la on timp, o prins a pun'e-mpăratu:

— Ei ! — zîči — înălțat'i-mpărat'i ! — zîči. — Ieu văd că vrai să-m prăpădeș tătă av'erea mę cari-o am ieu !

— Ei bin'e, înălțat'e împărat'e ! Ieu pentru či-am luat coroana, pintru či-s împărat în locu dumn'itali? Ieu fac či vrau ! Dumn'itali, dacă nu-s cumvini că prăpădesc avęrea, șî-z dau av'erea, ię-z bočičica îm mînâ, șî ię-z drumu pi ičea cîtu-i d'i larg, șî d'i mare ! Ieu șt'iu či fac ! Io-s la putereamu, nu dumn'eta !

N-o mai avut či să mai spuie împăratu. O tăcut ș-o îng'ițît ! Iel o făcut încontin mai d'ipart'i čęi či-o avut iel d'i făcut. Iacă, d'i und'i șî pînă un'i, fata či s-o gînd'it?

— Tată ! Iel fače-așę, da șî io am sâ-i repun capu ğios !

S-o luat fata șî s-o dus într-o bunâ sarâ la dînsu.

— Bună zîua, înălțat'e-mpărat'e !

— Mulțamăs dumn'itali, fată !

— Aș dori, înălțat'i împărat'i, ca sâ stau cu dumn'eta d'i vorbă, șî ca să stau cu dumn'eta la o činsti.

[9]) Pov. neagă, cu capul

— Da, d'i če nu? Sâ puat'i. Dacă ai aşa o plăčere d'i straşnicâ, sâ puat'i.

S-o pus cu dînsu la vorbă şî la činsti. Zîči:

— Uiti či! Cîtî bin'i-ai facut dumn'eta pi lumea asta d'i cînd ai veńit aiči, numa um bin'e nu l-ai făcut.

— Ş-anume če bine? Aş vrea să ştiu şî ieu!

— Hm! Cîn ai şt'i dumn'eta če bine! — Zîči. — Ieste-o babă drept îm marğina satului [10]) şî la tătă lumia ai dat, numa la baba ačęia, nu i-ai dat n'imn'icâ!

— Ia — zîči — c-am sâ ma duc mîni, ş-am sâ vid'em či babâ iesti fără s-o şt'iu ieu.

Fata s-o luat ş-o pl'ecat înapoi. Însâ nu s-o dus pi-acasă pi la tat-so, o luat şî s-o dus d'irect la babă. Ačęia iera o vrăjitoare straşnicâ.

— Moşîcâ! Či vrai dumn'eata pi lume, ačęia-z dau, dacă dumn'iata îm înt'inz odatâ cărţîle sâ-m vrăjăşt'i odatâ, sâ-m spun'i či put'eri are iel?

— Hm! dragu moşîkii! Iel n-are put'eri! Put'erile lui sînt în an'imăli. Pi dînsu pos să-l fači praf şî čenuşă cîn-îi vra! Numa či folos că animălili sar într-ağiutoriu lui, ačele činči animăli care le-are iel.

— Bun!

O vinit fata înapoi.

— N-are put'eri?

— N-ari!

— Bin'e, atîta vrau să şt'iu. Ar' sâ vii mî'ni pi la dumn'eta, ş-ar' să îz dęie ban'i. Cît ţ-a da iel, dumn'eta să primeşt'i, c-apâi ieu ţ-oi da într-aişti [11]) înpătriţ înapoi.

S-o luat iel d'imin'iaţâ, cu gîndu, ş-o plecat d'irect la baba ačęia.

— Bună zîua, moşîcă!

— Mulţămăs dumn'itali, înălţat'e împărat'e.

— Moşîcâ! ai mn'eta če mînca?

[10]) Pov. ridică arătătorul stîng. [11]) Pov. subliniază cu stînga.

— Vai, dragu moşîkii, da n-am n'imn'icâ, că-s o babă năcăjîtâ, ş-abg'ę mă duc pi drum !

— Binę !

O luat ş-o trimăs servitori, şî i-o trimăs porumb şî i-o trimăs ban'i, şî i-o trimăs tăt'i čęlea či i-o trăbuit la babă. Fata, a doilea noapt'i, ş-o luat sabia tatîni-so cari-o avut-o tat-su, şî s-o dus direct în odaii la dînsu. O pus sabia, o ascuns-o.

— E, voiniči, înalţat'e împarati ! Ai facut čęia či ţ-am spus ieu ?

— Am facut, i-am trimăs. Ad'ivarat ięste.

— Apâi sâ vi cu mini, să-ţi mai arăt încă d'i-amŭ uamini năcăjîţ, care nu le-ai dat n'imn'icâ.

— Da — zîči — vin !

Au pl'ecat amîndoi. Cînd o işît d'in curt'e-afară, d'intr-o dată s-o întors într-o part'e, ş-o luat paloşu, şî i-o zburrat capu [12]), l-o tăięt. Cum l-o tăięt, tăt bucăţele d'i verdză — tăt vęrze l-o făcut ! — n'imn'ică vorbă, s-o luat ş-o fuğit în odaii.

Na, cum o fuğit în odai, dimineaţa, vini uaia: stapînu-so tăt bucăţ, tăięt.

« E ! S-o pus curva şî i-o mîncat capu ! Da i-om mînca şî noi a ii ! »

O stat uaia şî cu-animălili, ş-o pus bucăţîcâ lîngâ bucăţîcâ, bucăţîcâ lîngă bucâţîcâ, le-o adaus tăt'e la un loc, şî s-o rugat la Dumnăzău atît d'i strajn'ic, uaia, şî costruşu, şî ğiunca, şî capra şî toat'e s-o rugat sâ-i dęie Dumnăzău sfîntu suflit, şî viaţâ sâ-mvii-napoi. Ş-o-mvięt înapoi ! Na, cum o-mvięt înapoi:

— Of ! Da gŕeu somn am dorn'it !

— Dorńęi, stăpîn'i, d'i veči, dacâ nu ieram noi ! Dară — zîči — uiti či: dumneta t'i duči în curt'i, şî stai în curt'i, câ di astăz înainti, lucrăm noi !

O mărs uaia şî s-o dus direct în casă la fată, şî cu ğiunca. Şî cîn s-o ŕepezît odată ğiunca, şî cînd i-o puşcat on cap, o

[12]) Pov. subliniază, cu dreapta.

rrupt-o îm patru bucăț [13]) pi fată. Pi-mpăratu iară l-o omorît, pi-mpărăt'easă iară-o omorît, șî famelia regală, cît o fost, tătă o făcut-o praf șî čenușâ, o omorît-o!

— D'e astăz înăint'i, dumn'eta vei pun'e la guv'ern tăt uamini ca șî dumn'eta!

Ș-o pus la guvern miniștri, șî či-o trăbuit igzact ca cum o fost șî iel, d'im pătura lui.

Șî m-am suit pi-o săcară
Șî v-am spus-o în ię sară.

Inf.: Gh. Zlotar; Fundu Moldovei—r. Cîmpulung; *culeg.*: Al.A.—O.B., la 20.III 1952; *transc.*: Al.A.; *durata:* 23′ 20″; A.I.F., i. 13 288 (mg 215).

Pov. comentează: « Îi scurtă fǫrte, e prǫstă! Scurtă nu-i aşę nu ştiu če poveste! (cu dispreț). Într-on fel vin'e ię odată, în fel'iu ista de pătura noastră. E scurtă... »
O știe: « D'i la Ion Fornai. An-iarnă. Ieu d'intr-o dată am prins-o. Da, le-am spus-o! » *și la vecini, și la copii.*

[13]) Pov. subliniază, cu dreapta.

DRAGAN ČENUŞĂ

O-s că dacă nu m-aj da a povesti,
ca um puriče-a plezn'i,
povesti astăz pe la noi pe ičea n-are mai h'i;
că nu-s di cîn povestili
nij di cîn minčiunli,
că-s c-o zî dǫu mai încoače
de cîn să potcóźę mîța cu coajâ d'i nucâ
şî merę la sfînta rugă.
Da d'i cîn mîța s-o beşît
mai mult la bisericâ nu s-o primit
ş-au trecut pi lîngâ pǫrtă pi la mini
ş-am prins-o ş-am bătut-o, bini bini
pînă m-o-nvățat şî pe min'ę.

O fost odată un împărat. Ş-împăratu čela avę tri fičiori: doi ira cuminț şî unu ira prost. Ačela cît iera lumea şî pamîntu, iel numai în čenuşâ sâ ğiuca. Văzîn împăratu că-i atît d'i prost şî-i atît iel d'e čenuşęŕ, nu i-o mai avut grija şî baiu lui.

Însâ într-o zî, s-o luat împăratu cu-mpărăt'easa şî s-o dus la prẹumblare, ş-au dat pin hotaru zmeilor, ş-au vinit zmăoaica, ş-au întunicat lumę, ş-au luat soar'li, şî luna, şî stelili, şî lučeferii, ş-au luat şî uok'ii la-mpăratu. L-au adus împărăt'easa d'i mînâ pi-mpăratu acasă k'ior. Au spus împăratu, zîče:

— Vai d'i mini şî d'i mini, măi nevastă — dzîči — văd prę bine c-o-ntunicat lumę şî m-o-ntunicat şî pi mini.

Ş-au k'emat fičiorii la dînsu.

— Dragul tat'ii ! — če. — Am tri fičiori, da unu — zîče — nu-l mai număsc că ieste şî iel, că-i aşę cum o dad Dumnezău

sfîntu. Voi ca doi fičiori d'e-mpărat, sâ męreț, sâ luminaț lumę și sâ ma luminaț și pe mine.

— Voia-ț ięste, tătucâ — zîči — plecăm !

Ș-au luat fičiorii straię d'i primin'ială,

și ban'i d'e k'eltuială

și cal d'e călătorit.

Ș-au mărs tri lun'i d'i zîli. La tri lun'i d'i zîli, au ağiuns la o cîrșmâ, la un hot'el mare, uni bęu numa-mpărațî, și craii, și miniștrii. S-au băgat la hot'elu čela ș-au băut ș-o mîncat doăză și patru d'i oară. La doăză și patru d'i oară, cîn la socot'eală sâ plat'iască, n-o avut ban'i cu če sâ plăt'ească. Li-o luat cîrșmariu și le-o arestat.

Či:

— Pînă ğioi d'imin'eața li punem on termin
dacă nu să află nime sâ li scǫtă
ğioi dimineața
li sâ čiuntâ viața !
uni li stă capu, li stă pk'ičiǫŕle
și uni li stă pk'ičiǫŕlę, li stă capu !

Atunči Drăgan Čenușâ iel, fin vit'eaz, însâ nu șt'ię nime că iel ieste vit'eaz, au vinit la tat-su acasă, ca cum vorbę iel prost.

— Tată ! Tă — zîțe — țî ma les sâ ma duc sî ieu după urma fraților mn'ei !

— Măi prostuli ! T'i rog fereșt'e d'inaint'e mę câ-s d'istul d'i-amărît [1]) și d'istul d'i năcăjît, nu mă mai năcăjî și tu.

— Ba nu, tătucă — dî sâ ma les să ma duc sî ieu — zîči. Atunčea-mpăratu o luat paloșu și cîn l-au aruncat odată-n ușâ au întrat pînă-m mănunk'i.

— Ei — zîči — tată, tată ! — zîči. — Vedz — zîți — că nu ti-o azutat Dumnăzău sfîntu să-l zvîi îm mine, că l-a zvîlit în ută ! Hatunčea — zîči — io mă duc, tată !

Či:

[1]) Pov. dă din cap.

— Du-t'e, măi prostule — ziči — t'i rog d'i pi capu mn'eu, sâ nu t'e mai văd.

— Da — zîțe — tătucâ ! Sâ-n dai ieputoara care-ai fos dumn'eta mn'ire, sî taua, sî buduganu, sî frîu ! — iel vorbę prostęșt'e !

Atunčea zîče:

— He-he-hei ! — zîče— măi prostule, tu caț potcoave d'e cai morț !

— Ba — zîči — nu, tatucâ — ziči — uni le-oi găsî, a mele sâ fii.

— Apă-a tale sâ fii, dragu tat'ii.

Ș-au luat Drăgan Čenușâ o covată d'i jârat'ic ș-au trecut pi lîngâ cai șî tăț caii forăięu șî zvîrlęu. Îns-o vinit on cal jupk'it, amărît, care numa coastele să vid'ę d'i dînsu ș-au pus gura pi jărat'ic șî l-au mîncat d'intr-o dată. Iel pe-ačela l-o prins în frîu. S-au dus îm pod ș-au cătat paloșu, șî buzduganu, șî șaua, ș-au pus-o pi cal, șaua șî buzduganu, șî paloșu. Ș-au mărz la mă-sa. Zîči:

— Mamă ! Sâ-m fači o turtă d'i čenușâ !

Če:

— Vai d'i min'i, dragu mamii, cum sâ-ț fac io turtă d'i čenușâ ?

— Hei — zîči — mamă, cum? Ię șî černe čenușâ pin sîtâ șî — zîči — moaie-o cu apă caldă, șî pune-o-n čenușâ sâ sâ coacă.

Atunčę,o luat mă-sa ș-o făcut-o, șî iel, după če-o copt-o, o scuturat-o, ș-o suflat-o, ș-o legat-o într-o batistâ ș-o pus-o în tașcâ, ș-au încălicat pi cal. Ș-au întrebat calu, či:

— Cum sâ merem, stapîni? ca gîndu, ori ca vîntu? Zîči:

— Dacă-om mere ca vîntu, ni prăpădim ! Dacă-om mere ca gîndu, tot la fel' ! Însâ — zîči — merem lin ca vîntu,

tremurîn pămîntu !

S-o dus lin ca vîntu

tremurîn pămîntu !

Au ağiuns la cîrșmăreasa-ačęie. S-au da ğios d'i pi cal, ș-au legat calu la gard, șî s-au băgat înuntru.

— Bună zîua, cîrşmăreasă !

— Mulţămăs dumitali, voniči !

— Sâ-m dai om pahar d'i rak'iu d'ę tri ban'i.

I-o dat om pahar d'e rak'iu d'e tri bani, şî iel o scos o bucăţîcâ d'i gustare d'e čę n'iagră, d'i čenuşâ, ş-o mîncat. L-au întrebat cîrşmăreasa.

— Voniči ! Či fel d'i uom iej dumn'eta d'i mănînči aşă o bucăţîcâ d'i pîne n'iagră, şî bei dumeta on pahar d'e rak'iu d'e tri ban'i?

— Atît mn'i-i băutura mę, ş-atît mn'i-i mîncarea mę.

— Sîn doi fičiori a-mpăratului Roşu care-o băut ş-o mîncat doăză şî patru d'i čeasuri şî n-o avut la urmâ cu če să plăt'-ească. Şî dacă nu să află nime să li scǫtă pînă ğioi dimineaţa,

ğioi dimineaţa,
li sâ čiuntă viaţa !

Atunče iel o inşît la căluţu lui afară, ş-o strîgat:

— Caluţu meu ! — če — fraţî mei sunt aiči. Či sâ fačem sâ-i scoat'em?

Zîče:

— Bagă mîna în urek'ea stînga şî scoate-on pumn d'i galben'i ninumăraţ şî bagă — zîči — dă-i pi masă ninumăraţ.

Au băgat mîna în urek'e ş-o scos om pumn d'i galbin'i ninumăraţ şî i-o pus pi masă.

— Sâ li dai drumu — zîči — la ačiie doi fičiori.

Atunči o dat uordin cîrşmăreasa şî le-o da drumu. Îi, d'i bucurii câ li-o da drumu şî nu li spîndzurâ, au încălicat pi cai ş-o plecat la drum mai d'epart'e.

Iel o mai stat cît o mai stat în cîrşmă şî pi-urmă o inşît d'intr-ačela hotel, s-o suit călari pi cal cu spat'ili la capu calului şî cu gura la curu calului, ş-au prins calu d'i coadă, şî strîga:

— D'iee ! D'iee, caluli !

Atunči au înturnat fičioru čel mai mare capu. Zîči:

— Vai d'i mini, măi frat'e — zîče — vine prostu după noi şî ni fače d'i tătă ruşînea, hai să-l omorîm.

Îns-ačel mai mijločiu o spus:

— Măi frat'e, nu-l omorîm! Câ — zîči-i tot frat'ili nostru şî tot sîngele nostru. N'e-a prind'i bini, că n'e-a căuta d'i cai şî ne-a pazî pi noi un'e-om dorn'i noi.

Zîče:

— Măi prostule!

— Ti-i, măi fratîlor?

— Rămăi măi napoi, că ni faj d'i ruşîni.

— Am tâ rămîn, măi fratîlor.

O rămas mai înapoi. Iac-o mărs ii ş-o ağiuns la podu d'e aramă. Cîn o ağiuns la podu d'i aramă, ii acolo n-avẹ voii sâ facâ foc. O strîns lẹmn'e pîn la mn'ezî nopţî. La mn'ezî nopţî s-o aprins lemn'ele sîngure. Ii o fript cît'e-o buca d'i slăn'ină, şî cu pîni, ş-o băut cît'e-om pahar d'e vin, fără sâ-i mai deii lu Drăgan Čenuşâ. Iel o scos o bucăţîcâ d'i turtă d'i-ačẹie ş-o băgat-o-n gurâ ş-o mîncat. Cîn o băga în gurâ, Dumnezău i-o făčẹ mn'ere, pentrucă iel iera vit'eaz, însâ nu şt'iẹ nime.

— Măi prostule! Tu să cas d'i cai, că noi dorn'im.

— Oi căta, măi fraţîlor.

Însâ ii s-o pus la culcat fără grijă. Iel s-o pus su căşîţa podului. Iacâ nu mul să durează, vini zmău cu calu d'e-aramă. Cîn o ağiuns calu pi pod, o sărit calu odată-n sus.

— D'ie, cal, mînca-t'e-ar corg'ii. Că — zîče — dọră nu-s răcori d'e-a lu Drăgan Čenuşâ pe iči. C-am auzît d'i numili lui, da i-oi mînca io capu lui!

— Ba ţ-oi mînca io a tău, cu-ajutoru lu Dumnăzău sfîntu. S-o dat în luptă d'i la mn'ezî nopţî pînă-m prîndzu mare, l-o omorît cu tăt cu cal, ş-o da drumu la stẹle, şî la lučeferi.

Atunči s-au sculat čeia:

— He-he-heei! Scọlă, măi prostuli [2]), şî cată d'i cai, că să t'em zmeii d'e noi, c-o da drumu la stẹle şî la lučeferi!

S-o sculat iel ş-o căutat d'i cai. Ei, au băut, au mîncat ii, însă lu Drăgan Čenuşâ nu i-o dad n'imn'ic. Au încălicat pi

[2]) Pov. se uită în sus.

cai ș-o plecat mai d'epart'e. Au mărs tri zîli șî tri nopț. La tri zîli și la tri nopț o ağiuns la podu d'e arğint.

— Nǫ, măi prostuli! Tu sâ caz d'i cai, că noi n'e culcăm! Iar-o strîns l'ęmn'e pîn la mn'ezî nopțî, la mn'ezî nopțî s-o aprins l'ęmn'ele sîngure. O frip cît'e-o buca d'i slănină, șî cu pîni, ș-o băut cît'e-om pahar d'e vin. Zîči:

— Noi ne culcăm, șî tu sâ caz d'i cai, șî sâ ne păzăș șî pe noi.

— Oi căta, măi frațîlor!

Iel iară s-o pus su cășîța podului. Nu durează mult, iacă vini zmău cu calu d'e-arğint. Cîn au ağiuns pi pod, o dat calu odată, o sărit în sus di pi pod.

— D'ie, cal, mînca-t'e-ar corg'ii! Dǫră nu-s răcori d'e-a lu Drăgan Čenușâ pe-aiči, că n'i-o mîncat on frat'e ca o flǫre, că i-oi mînca io capu lui.

— Ba ț-oi mînca io a tău cu-ajutoru lu Dumnezău sfîntu. S-o dat în luptă d'i la mn'ezî nopțî pînă-m prînzu mare, șî l-o omorî cu tăt cu cal, ș-o da drumu la lună. Însâ s-o sculat čeia d'imin'eața:

— H-e-e-e-i! măi prostule! [3]) Scǫlă șî cată d'i cai, că să t'em zmeii d'i noi — zîči — c-o da drumu — zîči — la lună.

S-o sculat, iel o cătat d'i cai. Iar-o mîncat ii tăț, da lu Drăgan Čenușâ nu i-o mai dat n'imn'ică. Însâ-o-ncălicat pi cai, ș-o plecat mai d'epart'e. O plecat iară, tri zîli și la tri nopț, șî la tri zîli șî la tri nopț, iară o ağiuns la podu d'e aur. Cîn o ağiuns la podu d'e aur, au strîns l'ęmn'e pîn la mn'ezî nopțî șî la mńezî nopțî s-o aprins l'ęmn'ele sîngure. O fript iei cît'e-o buca d'e slăn'ină șî cu pîni ș-o băut ș-o mîncat. Însă Drăgan Čenușâ nu mai avę mn'icâ če mînca acuma. Če:

— Măi, prostule?

— Či, măi frațîlor?

— Să cătaz di cai, că — zîče — noi ne culcăm.

— Măi frațîlor: pîn aiči! Aiči — zîči — uit'i či : în iez nǫpt'e aveț să stať într-ağiutorința mę. Če. — Na-vă aiestę

[3]) Pov. se uită în sus.

doă săbg'i care le aveț în mînâ șî na-vă aieste doo pk'ietri șî puneți-vă su cășîța poduli, ș-ascuțîț săbg'ile. Cîn îz vid'ę că tremurâ pămîntu mai strașnic, sâ sariț să m-ağiutoraț să nu mă lăsaț. Că d'i nu-s sări șî nu mi-ț ağiutora — zîči — nu șt'iu dzău cum ar sâ h'ii, c-asta-i nǫpt'ea d'inti și d'i pi urmâ.

Atunči ii o căzut în g'enunț amîndoi.

— T'i rog, dragă frat'i, iartă-ni, că n-am șt'iut či fačem că am gîn'it că zmeii sâ t'em d'i noi.

— Ei — zîči — nu-i n'imn'icâ.

Iel s-o pus la capîtu podului. O vinit — nu durează mult — o vinit zmău cu calu d'e aur. Cîn o ağiuns odată pi pod, o sărit calu drept în sus.

— D'ie, cal, mînca-t'e-ar corg'ii, că dǫră nu-s răcori d'e-a lu Drăgan Čenușâ pe iči, că n'i-o mîncat doi fraț ca dǫu flori, că i-oi mînca io capu lui.

— Ba ț-oi mînca io a tău cu-ajutoru lu Dumnăzău sfîntu. S-o dat în luptă d'i la mn'ezî nopțî pînă-n prînzu mare, nu s-o doved'it n'ič čela pi čela, n'ič ista pi ista, una d'i tare, șî ii amîndoi, șî caii. O trecut on corb pi sus. O strîgat zmău:

— Corbu, corbule! Adă-m o cană d'e apă caldă și una reče. Čę caldă toarn-o pi Drăgan Čenușâ, șî pi calu lui, șî čę ręče toarn-o pi mini și pe calu mn'eu, și ț-oi da un hoit și-i mînca.

Atunči o strîgat Drăgan Čenușâ:

— Corbu, corbułe
ușt'e-t'i-mn'i-ar vin'erea
adă-m o cană d'e apă caldă șî una ręče. Čę ręče toarn-o pi mini și pi căluțu mn'eu, și čę caldă toarn-o pi calu zmăuli și pi zmău, că ț-oi da șępt'e hoituri și-i mînca.

Iară corbu d'in șępt'e hoituri s-o bucurat ș-o mărs ș-o adus o cană d'e apă reče și una caldâ. Če hierbint'i o turnat-o ğiumatat'e pi zmău, ğiumatat'e pi calu zmăului și če ręče o turnat-o ğiumatat'i pi Drăgan Cenușâ și ğiumatat'i pi calu lu Drăgan Cenușâ. Cîn l-o prinz Drăgan Čenușâ pi zmău

odată, şî cîn l-o izbit odată, l-o izbit pînă susuori îm pămînt, ş-au scos paloşu şî l-au tăięt, i-o zburat capu d'i la trupu lui. Ş-atunči căluţu lui cîn l-o prins odatâ pi calu zmăuli şî cîn l-o izbit odată d'i pămînt, o crăpat drept în dọuâ.
Zîče:

—Amu mă duc şî ieu s-arăt şî io la fraţî mn'ei cu čin'e m-am luptat şî io, sâ vadă şî iei.

S-au dus su pod. Cîn s-o dus su pod, fraţî lui morţ.

— Alelei ! — zîčî.— Vorbeşt'e, poft'im — zîče — cu morţî, dacă ai cu čini vorbi ! — če. — Căluţu meu ! Şt'i tu čeva ?

Či: — Či-i, stapîni ?

— Fraţî mn'ei îz morţ. Či fac ieu amu ?

Zîči:

— Nu-i nimică — zîče — las câ-i înźiu ieu.

Ş-o mărs căluţu ş-o suflat odată pi dînşî, i-o-nźięt.

— *Huuu!* Da greu am dornit !

— Dornę voi di veči, măi fraţîlor, dacâ nu iram ieu. Măi fraţîlor: acuma — zîči—uitaţî-va şî voi — zîči — cu čini m-an luptat şî ieu.

Cîn o văzut fraţî lui, o-ncremenit.

— Acuma — zîči — lumea-am luminat-o, amu — zîči — mă duc să luminez şî pi tata. Na-vă iepşọra mę, şî staţ aiči.

O luat ii iepşọra, însâ Drăgan Čenuşâ s-o dat pisti cap s-o făcut on şoarec ş-o plecat pîn la curt'ea zmăoaičii. Cîn o ağiuns la curt'ea zmăoaičii, ş-o făcut bortâ pi su talpa curţii ş-o ros pod'elili, şoarecu, ş-au întrat în casâ. Însâ zmăoaica d'i pi cupt'ior o sîmţît, o prins a amn'inusa:

— *H,h,h,h,h!* T'emn'iţa va mînînči, curvi ! In daţ [4]), că-m pare c-o întrat răcori d'e-a lu Drăgan Čenuşâ pin casă ! Că ni-o mîncat tri fičiori ca tri flori.

Fet'ele dau încoače, dau încolo, dau pi d'incoače, nu gasăz n'imn'ică. Şoarecu ţup d'incoače [5]), ţup d'incolo [6]), ţup pi

[4]) Pov. se uită spre stînga. [5]) Pov. se uită spre stînga. [6]) Pov. se uită spre dreapta.

horn, şî o puz gura pi racliţa tatîni-so, şî pi su bortă, cu uok'ii tatîn'i-so şî sâ t'e duş, băięt'e!

Iacă o ağiuns la fraţî lui.

— Nǫ, măi fraţîlor! Mn'i-o ağiutat Dumnezău sfîntu şî am luat şî uok'ii tatukii. D'e-acuma înaint'i încălicăm pi cai şî plecăm.

Însâ zmăoaica d'e-acasă o strîgat către fet'e:

— T'emn'iţa va mînînči — zîči. — Uitaţî-vă — zîče — c-o furat uok'ii tatîni-so. Sâ mereţ rępid'e, una să vă făčeţ om măr, şî una să vă făčeţ o fîntînă. Io am să li dau aşă on gust d'i strajnic c-ari să mânînče męră, ş-or mînca, ş-or crăpa. Dacă nu, am sâ li dau o sęt'e atît d'i strajn'icâ: cîn or bę apâ, or crăpa.

Însâ ii tăs tri o-ncălicat pi cai. Fet'ele d'e zmăoaiče o plecat înăint'ea lor pi sus, şî una s-o făcut o fîntînâ, şî una om măr. Ağiungîn fraţî lui, văzîn înaint'ea lor om măr.

— Vai, măi frat'i! Uiti-ti colo če măr mîndru şî frumos. Noi pănă nu mîncăm om măr d'im măru čela, noi to crăpăm!

— Staţ, fraţîlor, sâ mânînc ieu întîi şî pi urmă-z mînca şî voi — zîči — aveţ răbdare.

O mărz Drăgan Čenuşâ înaint'ę ş-o făcut cruče cu paloşu: s-o făcu tăt şînğe.

— V-o trecut gustu, măi fraţîlor?

— Trecut!

— Ei, videţ če-az vrut să mîncaţ?

— Vid'em, măi frat'e. Merğem înaint'i.

Iaca či văd înăint'ea lor: văd o fîntînă.

— Vai, mă frat'e, aşă d'i straşn'ic n'i-o pălit o sęt'e, şî pîn nu bem oleacă d'e apă d'in fîntîna-ačę — zîče — noi tot crăpăm [7]).

Atunči iel o strrîns odată calu cu pintęnii, şî cîn ş-o făcut calu o viteză, o fo pi fîntînă, ş-o făcu cruče cu paloşu, s-o făcu tăt sînğe.

[7]) Pov. dă din cap.

—V-o trecu gustu, măi fraţîlor?

— Trecut.

— Ei, videţ če-az vrut sâ beţ? Acum, măi fraţîlor! Uitaţî-vă či: na-vă iepuşǫra mę şî s-o dučeţ acasâ sâ-i daz drumu între herg′elię cu cai în grajd′iu čel mai mare. Şî spuneţ la tatuca câ voi aţ luminat lumea, voi aţ luminat pe tata, sâ spuneţ că niči n-az auzî d′i numele mn′eu, nij nu m-az văzut [8]) pi mine. Că ieu ma duc pi uni mn′i-a ağiuta Dumnăzău sfîntu,

pin codri,
pin zăhăstrii,
pin pustietăţ,

că vini zmăoaica c-o falcă-n čer şî cu una-m pămînt, şî d′i ni prindi pi tăs n′i fače praf şî čenuşâ.

Či: — Măi frat′i — zîče. — Noi fincă t′e vid′em că ieşti aşa om viteaz dumn′eta, ş-aşa on uom vit′eaz, nu ni dučim, uni meri dumn′eta, merem şî noi.

Če:— Nu mai stas pi gînduri şî la povesti mult, plecaţ înaint′i, că vini zmăoaica după mine.

Şî iel atunčea o rupt-o d′i fugă

pin codru,
pin zăhăstrii,
pin pustietăţ.

O mărs timp d′e-on an d′i zîli. Ş-o ağiuns la on vit′eaz. Vit′eazu čela i să spunę — on meşter — care i să spunę « Marcu Armănaş ».

— Bun noroc, Marcule Armănaş!

— Mulţămăs dumn′itali, Drăgan Čenuşâ! Ţ-am auzît d′i numi, da n-am crezut pîn nu t′e-am văzut.

— Dragă meştere şî Marcule Armănaş: poţ să-m fači căučia asta, să n-aibă pi uni untra um fir d′i ac?

Zîče:

— Da!

Imidiat i-o-mbrăcat-o-n činč minut′e tătă-n oţăl.

[8]) Pov. dă din cap.

— Acum — zîči — Marcule Armănaş: să-m fači o bǫmbâ d'i nouză şî nou d'i măj !

I-au făcut o bǫmbă d'i nouză şî nou d'i măj. Zîči:

— Uit'i či ! — iel o pus mîna pe cleşt'e ş-o ţînut boamba-m foc. Iac-o sosît şî zmăoaica.

— T'i rog, meşter bun ! či vrai pi lumi, ačęie-z dau: bănăret, şî če ai plăčęre îz dau pi lumi, numa t'i rog fă-m bortă să mă uit cu ğiumăta d'i uok'i, să vid'em či fel d'i uom îi Drăgan Čenuşâ, că n'i-o mîncat

tri fičiori
ca tri flori,
şî dǫu fęt'e
ca dou zîni !

Či:

— Fă-i bortă să uiti cu ğiumăta d'e uok'i.

I-o făcu bortă, s-o uita cu ğiumăta d'i uok'i.

— Vai di mini, či mîndru şî frumos îi ! Fă-m bortă, să mă uit cu tăt ok'iu.

— Fă-i bortă, sâ uit'i cu tăt ok'iu.

Če:

— Vai d'e mini, mîndru şî frumos ! Fă-m bortâ să mă uit cu-amîndoi uok'ii.

I-o făcu bortâ, s-o uita cu-amîndoi uok'ii.

— Meşt'er bun ! Či vrai pi lumi, ačęie-z dau, fă-m bortă să bag capu, să-l văd d'in cap pînă-n pk'ičioare cum sâ cad'e.

Če:

— Fă-i bortâ.

Însâ iel s-o da d'inapoia uşii. Cîn o trras cu boru-odată în uşâ o făcut borta ! Şî cîn o băgat capu zmăoaica, şî cîn o căscat gura sâ-l sǫrbă, cîn i-o ţîpat bǫmba čę roşâ pe grumaz, cîn o scos capu baba, şî cîn o sărit odată [9]) în înaltu čerului, şî cîn o pk'icat ğios, şperlă şî čenuşâ s-o făcu d'intr-însa. Ş-au işît Drăgan Čenuşâ afară.

[9]) Pov. se uită în sus.

— Mulţămăs lu Dumnezău sfîntu, c-am mai scăpat şî d'i bala asta spurcâtâ odată ! Amu, măi Marcule Armănaş : če bini vrai tu pintru binili care mn'i l-ai făcut mii ?
Či :

— Nu vrau niči-om bini. D'i şẹpt'e an'i d'i zîli d'i cîn mă bat după fata-mpăratuli Verd'e şî nu pot s-o iẹu ! Cînt-un cucoş d'i tri patru poşt'ẹ d'i loc, să scol santinelili şî nu pot s-o fur !

— Hai cu mini, că n-or mai cînta niş santinelili, niş n'imn'ic.

S-o luat ii amîndoi ş-au plecat. Zîče:

— Hai, că une-z doi, nu-s tri !

Ş-o luat ş-o plecat. Margînd pi drum, či sâ vadă înaint'ea lor ? On om: to pun'ẹ urek'ea [10]) la pămînt şî iar-o lua ! To pun'ẹ [10]) urek'ea la pămînt, şî iar o lua.

« Mare ţ-î puterea, Dọmn'e ! Či să ascult'i uomu ista aiş la pămînt » ?

— Măi omule, śi faş tu aiśi ? To pui [10]) urek'ea la pămînt şî iar o iei ?

— Hă ! Io ascult cum creşt'e ovăsu.

— Da tu śini ieşti ?

— Io — zîče — sînt Ok'ilă !

— Şî tu auz cum creşt'e ovăsu ?

Če :

— Aud !

— Da bin'i — zîči — či fači cu uok'iu ista d'inapoi ? [11])

— Hă ! Cu doi uok'i dorm, şî cu unu mă uit ! Şî io văd şî pi lumea asta, şî pi čẹlantâ lumi.

— Şî če vezi tu ?

— Či văd ? Vâd tăt či vrai pi lumea asta. Văd duminica cum mărg oaminii — zîči — la bisẹrică, cum iesâ d'iavolu înăint'ea lor, şî li-nd'eamnâ sâ sâ bağe-n cîrşmă, şî bẹu, ş-apăi d'e-acolẹ să-mbatâ, sâ prind la bătaii, sâ taii cu cuţîtili, sâ omoară, apăi io — zîči — mă duc într-on colţ [12]) ş-atîta

[10]) Pov. se apleacă spre stînga. [11]) Pov. duce arătătorul drept spre ceafă. [12]) Pov. se uită spre dreapta.

či rîd pînă-m ies uok'ii ca čepele-afară — spun'i d'iavolu.

— Măi — zîče — hai cu noi, că — zîči — une-s tri, nu-s patru!

— Hai!

S-o luat şî s-o dus mai încolo. Mărgîn mai încolo, či sâ vadă? Un om sâ-mvîrt'ę în loc cu-o botâ şî n-avę loc une s-o zvîii.

— Măi omule, śe faś tu aiś?

— D'e şępt'e an'i d'i cîn mă-nvîrt rotă [13]) cu bota asta, şî n-am loc une s-o zvîrl.

«Mare ţ-î put'erea, dǫmn'e!" — Tu čini ieşti?

— Io sînt Vîntu!

— Măi, hai cu noi, că une-s patru, nu-s činči!

— Hai!

Margîn mai încolo, či sâ mai vadă? Ved'e pi Puşcă-ţînţań: dacă ięra pasârea dupa soari [14]) sau dupa lunâ, iel acolo trağę cu săğiata ş-o puşca.

— Măi Puşcă-ţînţar'! D'i śi nu dai tu pače la păsări sâ trăiască, d'i śi omori tu tăt'e păsăr'li?

— Hî! Dacă-s flamînd! Cum sâ nu omor? Sâ mănînc şî ieu — zîči — că asta mn'i-i meserię mę.

— Mă, hai cu noi, că une-s činč, nu-s şęsâ!

— Hai!

Mărgîn iel pim păduri, căuta um băţ drept şî nu-l găsę. Iacă, n'imn'ică vorbă, ved'e iel: ista copac sučit [15]), čellant în čę part'e sučit [16]) puş unu pisti altu, strîmbi, în tăt fęliu.

«Măi, oare čini strîmbâ tăs copačii iştia, şî tăt'i lemn'iliestea d'i nu li dau pače sâ crească drept?»

Mere mai încolo, iacă dă peste Strîmbă-l'emn'e: lua copacu d'i la vîrv şî-l sučę [17]) ş-în čęlantâ part'e, ş-în iasta

[13]) Pov. descrie un cerc cu arătătorul drept. [14]) Pov. se uită în sus. [15]) Pov. arată spre dreapta, cu arătătorul drept. [16]) Pov. arată spre stînga, cu arătătorul drept. [17]) Pov. schiţează răsucirea, cu mîinile.

part'e şî li punę peste o laltă [18]) sâ crească, şî li-mvîrt'ę roatâ.

— Măi Strîmbâ- l'emn'e ! D'i śi nu dai tu pače la l'ęmn'e, cum le-o lăsat Dumnezău sfîntu pi faţa pămîntuli sâ creascâ, d'i śę li strîmbi tu în tăt feliu?

— Măi, nu taś, că cum strîmb l'emn'eli-estea, aşă t'i strîmb pi tini !

— Tu pi mini?

— Ieu pi tini !

Cîn i-o ars o botă d'i h'er la cur:

— Vai, frat'e Drăgan Čenuşâ, nu mai da ! Că ţ-am auzît d'e nume, da n-an crezut pîn nu t'e-am văzut, hai n'e prind'em fraz d'i cruče.

— Hai, că — zîči — un'e-s şęsâ, nu-s şępt'e !

Bun ! Iacă sâ ięu iei şî mărg înaint'i. Margîn mai înăint'ea lor, či sâ vadă? Ved'e-on cal, on om c-o falcă-m čela capăt d'i mare, şî cu-o falcă în ista capăt d'i mare.

« Mare ţ-î put'erea, Dęmn'e ! Či sâ mai h'ii ş-ačela? Set'ilă !» Cîn sorbę odată, sorbę tătă marea, ş-apâ mai sta şępt'e an'i pînâ sâ strînğę, şî iar o bę ! Mere Drăgan Čenuşâ la dînsu.

— Măi Set'ilă ! Batu-t'e-ar Dumnezău sfîntu, — dupa cum iej batu d'e Dumnezău — d'i śi sorbi tu tătă apa, şî leş tu peşt'ii, şî sâ sâ năcăjascâ pi uscat, şî tăţ uaminii t'i blastâmă că — zîčę — n-au morile cu či černe fărină, şî n-au apă, şî n-au n'imn'ică ! D'i śi nu dai tu pače — zîči — la apâ sâ sâ strîngă sâ, uaminii — zîči — ca sâ nu sâ ped'ep-sască d'in cauza ta?

— Hî ! Dacă asta mn'i-i meserię, şî mn'i-i seté, că — zîči — mn'i-i set'e.

— Măi, hai cu noi, c-ai sâ t'i vez tu odată sătul. Hai, că — zîči — un'e-s şępt'e, nu-s opt.

S-o luat ş-o mărs, mai naint'i. Iacă mărgîn mai naint'i, či găsęşt'e? Douză şî patru d'i pluguri ara, ş-om moşn'iag înapoi mînca brăzdili şî tot strîga:

[18]) Pov. îşi încrucişează pumnii.

— Araț, araț, că-s flămînd !

« Mare ț-î put'erea, Dǫmn'e ! Či sâ mai h'ie? Aista trăbă să h'ie Foamet'ę ! »

— Măi uomule ! D'i și nu dai tu pače la uaminii iștia, șî la vit'ele ęstę, șî li pui șî ară, șî le năcăjășt'i șî mînînči brăzdili-n napoi?

— Dacă ieu sân Foamit'ę, či sâ fac?

— Măi, hai cu noi, că t'i-i vid'ę odată sătul.

— Hai, zău, măi Drăgan Čenușâ, că ț-am auzî d'i numi, da n-am crezut păn nu t'e-am văzut. Că pi mini, d'i cîn mama m-o făcut, io îm viața mę sătul io nu m-am văzut !

— Hai, că — zîči — uni-s opt, nu-s nǫuă.

S-o luat ii tăț opt ș-o plecat înainte. O mărs ii tăț opt înaint'i. Cum o mărs, o văzut doăză șî patru d'i stînjîn'i d'i lęmn'e, ard'ę, ș-om moșn'iag îmvîrt'it d'i dousprăzeče uori pi lîngâ foc, ș-a doisprîzečilea oarâ i-ajunğę capu pi pk'ičioare.

O strîgat Drăgan Čenușâ:

— Măi fraților ! Pîn aičea am vinit cum am vinit, da d'e iči — zîči — nu șt'iu zău încolo cum ar h'i ! Da — dzîče —nu-i fačem mn'icâ, ni punim tăț cu capu su cojoc la moșneag !

S-o pus tăț cu capu su cojoc la moșneag. Cîn s-o-ntins moșneagu odată înaint'e, Dumnezău și cît'e hectară d'e pădure-o rupt ! Șî cîn o pușcat moșn'iagu o beșînâ:

munțî s-o cutremurat,
șî văile s-o tulburat,
șî padurile-o pk'icat !

O strîgat Drăgan Čenușâ:

— Hoo, tată ! Nu ni-mpuțî așă d'i tare !

— He-he-hei ! Mulțamăs lu Dumnezău sfîntu, că d'intr-o beșînâ mn'i-o dad Dumnăzău op fičiori lîngâ mini ! Ai avut noroc, Drăgan Čenușâ, că-ai vinit cu bini, dar sâ h'i vinit cu rău, nu știu zău, cum ira ! D'e-amu haid'es cu min'i, că io-s cîrma înainti !

Luat Drăgan Čenușâ ș-o plecat înaint'i. Moșn'iagu, cînd o ağiuns la mare, o trras cu narea čę d'i ğer, o-ng'ețat marea ș-o trecut d'incolo pisti mare.

L-o oprit soldațî, santinelili.

— Ho, moșuli!

— Ho o fos tată-to cîn s-o suit pi mă-ta șî ti-o făcut pi tini-om prost, nu ieu!

S-o luat s-o dus la-mpăratu. Batut în ușâ.

— Da, da! Poft'im!

— Bun noroc, înălțat'e-mpărat'e!

— Mulțamăs dumn'itali, moșuli! Da či-ndrăzn'eșt'i așă d'i tare, că cîț pețîtori mn'i-o vin'it la fatâ, n-o-ndrăznit așă ca dumn'eta?

— Ei, înălțat'e-mpărat'e! Stăi, că șî io m-an gînit că-i mai mul năsîp îm mari, d'ecî čet'ină pi copac, d'ecît frunză pi pămînt! Trebe

sâ stăm, sâ bem, să mîncăm, să gînd'im,
în lumi cum să trăim?

— Ei — zîči — moșule — zîči — ai dreptat'e — zîči. — Da — zîči — ca dumn'ealvǫstră — zîči — viniți pi drum — zîči — trebe sâ vă dau o odaii, sâ va culcaț, ș-apăi d'imin'iață om vorbi.

— Apăi! — zîče — așă, înălțat'e-mpărat'i, că n-am vinit să-s pețăsc niči poarta, nič ușa, niči sâ t'i văd d'i frumos! Am vinit sâ pețîm fata!

Bun! Li-o luat șî li-o dat o odaii. Însâ o turnat — li-o dat o odaii d'e-aramă — ș-o turnat triză șî op d'i focari pi lîngâ odaia-ačę, tăt cu foiuri.

— Pîn la mn'ezî nopțî, sâ mn'i-i fačeț tăț scrum!

Iacă pe la mn'ezî nopțî, sâ prind'e-a roșî casa. Strîgau toț că crapă d'i caldurâ, șî nu mai pot, ard cu tătu! O strîgat Drăgan Čenușâ:

— Ę, moșule! Dumn'eta cu doăză șî patru d'i cojǫče, sâ t'i vid'em či poț plăt'i?

Cîn o trras moșn'eagu cu narea čę d'i ğer, o pus g'iața d'i doi stînjîni pi casâ. Či s-o furnicat înti câ li-i cald, a doile câ crapâ d'i frig! Hę! li-o făcu cum o foz mai bin'i d'i sta d'i ğiucat în cărț.

— Apă — zîči — amuj vi-i cald, amuj vi-i frig! Pintru min'e-o fost numa bun cum o fost întîi așă roș[19]), niș cald, niș frig, numa bini sâ ma culc!

Iacă d'imin'eața — ii ğiucau în cărț — iacă d'imin'eața mînâ împăratu servitǫrę sâ scoată zgura-ačę d'e-acolo afarâ. Mere servitoarea, ii ğiucau în cărț, să sfad'ę d'i untri cărț. Servitoarea puni urek'ea la ușâ ș-ascultâ. Da spuni Vîntu:

— Măi Pușcă-țînțar'!

— Če-i?

— Ia sîmțęște, vez čini-i la ușâ?

— Măi, servitoarea-mpăratuli.

Cîn trrağe-odată mojn'iagu cu narea-ačę d'i ğer, i-o-ng'ețat pălńili șî-obrazu pi ușâ![20]) Trağe fata, trağí: i-o rămas pk'ęlea[21]) pi ușâ, șî obrazu, o buca d'i pk'ele d'i pi obraz, șî mere în casâ la-mpăratu.

— Înălțat'e împărat'e,

grație capu mn'eu,

grație fătu mn'eu

— zîči — ii ğiǫcă-n cărț.

— Curvă sâ-ț h'ii ții obrazu tău, ș-ačela če t'i-o-mvățat pi tini! — ranț o palmă. — Da cum pos sâ spui tu minčiunli ęstę?

— Dacă n-ar h'i ad'evărat, înălțat'e-mpărat'e, sâ-m tai capu!

Sâ duči-mpăratu, d'ișk'id'i ușa, i văd. Cînd i-o văzut, o-ncremenit!

— Bună d'imineața!

— Mulțamăs dumitali, înălțat'e-mpărat'e.

— Ei, cum az dornit?

— A draculi îz mulțămn'im d'i hod'ina care ņ'i-ai dat-o! D'i la o vreme atîta d'i cald n'i-o fost, c-an gînit că crăpăm d'i caldurâ! D'i la o vreme, atîta d'i frig n'i-o fost, c-am

[19]) Pov. ridică dreapta în sus. [20]) Pov. întinde mîinile înainte. [21]) Pov. întinde palmele răsucite în sus, înainte.

împrumuta cît'e-on cojoc d'i la mojn'iag, n'e-am îmbrăcat iş n'e-am încălţat. Da ori fata, ori capu!

Zîči:

— Da! — zîči. — V-oi da fata. Staţ, sâ va fac o mîncare, sâ mîncaţ, câ dọră nu-s mere ca d'i la o casâ pustii d'i la mini, ca d'i la o-mpărat.

Da Foametẹ şî Setilâ:

— Da, da, înălţat'e-mpărat'e, da dacă n-ar dura mult! Gm̃! Gm̃! — iel îng'iţă noduri că-i ira foame.

Set'ẹ, numa cît sâ linğẹ, cîn o auzî d'i băuturi! Iacă li-o făcut o masâ, zîčim, bunăoară aşă cam d'i doozăj d'i kilometări d'ẹ lungă: cară cu pîni, vagọn'e cu pîni, bihuliţâ, boi, vit'e taiet'i, şî buţ d'i vin, ş-în čẹlantâ part'e, ş-în iastalantă part'e, pi doo părţ.

— Măi, vid'ez voi mîncarea asta?

— O vid'em!

— În doozӑ şî patru d'i čiasuri sâ-m linğeţ cu limba pi ğios! D'i nu, une vi-i capu, vi-is pk'ičiọr'li

şî une vi-i pk'ičiọr'li, vi-i capu!

Iel anumi o pus-o ca să n-o poată mînca, ca sâ li omoare, sâ nu li-i dẹii fata. Iacă, n'imn'icâ vorbă, o strîgat Foamet'ea şî cu Set'ilă.

— Mă! Noi d'i tăţ sînt'em no uamini. Voi luaţî-va o masuţâ cît socot'is câ-s mînca şẹpt'e uamini, da niş mai mult, niş mai puţîn [22]), numa atîta — zîči — cît îs put'ẹ mînca în doazӑ şî patru d'i oară, că ieu, cu frat'i-mn'io, cîn ma dau, îs prẹ porcos!

Apîi ii ş-o luat o masuţâ pintru şẹpt'e uamini, cît or socot'i c-or mînca în doazӑ şî patru d'i oară.

Cîn s-o da Foamit'ẹ, o-ng'iţît cu vagon, cu pîni, cu cară, cu či-o fost, cu boi, cu tătuli! În tri čeasuri, o lins cu limba pe ğios! Set'ilă-aşă d'i straşn'ic o sup poloboačili cu vin, c-o sărit-o doagă-n čela capât d'i lumi, ş-o doagă în ista capât d'i lumi! Či:

[22]) Pov. admonestează, cu arătătorul stîng.

— Mă ! V-as hrănit ?

— Nu.

Gm ! o-ng'iţît şî masa lor cu tătu ! Čeia o rămas flămînz.

— Mai dă-ni, înălţat'i-mpărat'i !

— Va mai da Dumnezău, că-i mare şi put'ern'ic, că m-as sărăčit cu tătu !

— Ori fata, ori capu !

Či:

— Da ! V-oi da fata — zîči — uitaţî-vă če: — zîče — fata mę — zîči — da, io am sâ va dau fata: čini mn'i-a lua on čiur d'e apâ, să-l pǫrt'e împreğiuru lumii plin, şî sâ mn'i-l aducâ înapoi iară plin.

Atunčea o strîgat Drăgan Čenuşâ:

— Măi Vîntuli ! Triaba ta ięstę.

O luat Vîntu on čiur d'e apă plin şî l-o purtat roată împreğiuru lumii, şî l-o adus înapoi iară plin.

— Nǫ, înălţat'e împărat'e, v-am adus ş-aista ! Ori fata, ori capu.

Zîči:

— Da ! V-oi da fata. Fata mę — zîče — are-o matuşâ, şî tu mînă-ţ unu — zîče — care şt'i că-i mai vonic d'intre voi, şî čini mn'i-a aduči o cofâ d'e apă, dacă-a vin'i baba mai iut'i apa, atunş sâ va luaţ catrafusili sâ plecaz d'e-aiči ! Şî d'e-a vini unu d'intrâ voi, sâ ştis că-atunčea vă dau fata.

Pi čini-a mînat ? Tot pi Vîntu. Margîn Vîntu cu baba pi drum, če:

— Hai, dragu matuşî ! Aşă avę şî matuşa on fičior
de-a mînuţa d'e-a drepta
sămăna cu dumn'eta !

In să-s cat'e moşîca o ţîrâ în cap, nu cumva iej dumn'eta ?

Şî, cătîn în cap, i-o pus on čiolan d'i zmău su cap ş-o adormit. Da Ok'ilă s-o uitat.

— Măi Puşcă-ţînţari ?

— Ci-i ?

— Ia sîmţęşt'i či-i cu Vîntu, câ baba vini cu apa şî Vîntu nu. — Atunş Puşcă-ţînţari iče:

— Are-on čiolan d'i zmău su cap!

Cîn o trras odată cu săğeata, i-o sărit čiolanu čel d'i zmău d'i su cap, şî Vîntu s-o uitat. O mărs ş-o luat apă, şî cîn o făcut a doilea paş, şî cîn i-o ţîpat om pk'ičior în cur la babâ, o sărit baba d'i tri stînjîni în sus!

— Ai tu, hîrcâ batrînă! Da tu ieşt'i în stare să ma-nşăli tu pi mini?

Ş-o mărs, ş-o dus apa. Noa. *)

Ş-împăratu, vădzîn că i-au adus şî apa, n-au avu či fači o trăbuit să-i dęii fata. Şî s-o luat ş-împăratu sâ vadă cum ar sâ treacă marea. Însâ cîn o ağiuns la mare, o tras moşn'iagu cu narea čę d'i ğer, ş-o-ng'eţa marea, ş-o trecu d'incolo. Cîn o fost împăratu cu-mpărăt'iasa pi la mn'ijlocu mării, o tras Jerilâ cu narea čę d'i foc, şî s-o slobozît împăratu cu bęrjă, cu cai cu tăt îm fundu mării, şî l-o mîncat peşt'ii. Şi ii o plecat mai d'iparti. Pi fiicare d'i un'i l-o luat, acolo l-o lăsat. La urma urmii, s-o băgat pi la Marcu Armănaşu şî i-o spus:

— Marcule Armănaş! D'e astăz înăint'i, Dumnăzău sfîntu să-ţ ağiut'i şî mulţămăs pintru binili care mn'i l-ai făcut.

— Să trăieş şî tu, Drăgan Čenuşâ, că mn'i-ai făcut şî tu mn'i om bini!

Ş-au plecat Drăgan Čenuşâ mai d'ipart'i,

pin codru,
pin zăhăstrii,
pin pustietăţ

ş-au ağiuns la o babă.

— Bună dzîua, moşîcâ!

— Mulţămăs dumn'itali, dragu moşîkii!

— Vai, moşîcâ — zîči — n-ai oleacă d'e apă, sâ-m dai sâ bęu, că Doamn'ę set'e-mn'i-i! [23])

— Hai, dragu matuşî. Da tu nu vedz că d'i şępt'e an'i d'i cîn ma pk'iş, şî suflu mučii, şî stopăsc îm fasulili ęstę sâ h'iarbâ şî nu mai h'ierb.

*) Întrerupere pt. schimbarea benzii.
[23]) Pov. dă din cap.

— D-apâi d'i śi, matuşâ?

— O strîns om balaur tătă apa cîtâ iesti pi lumi şî čini dă cab d'i om, la ačela dă apă.

Zîče:

— Matuşâ! Ię do cofe d'i apă şî du-t'i păn la balaur şî spuni-i că o zîs Drăgan Čenuşâ sâ ięi oleacă d'i apă.

— Vai, dragu mătuşî, mă t'em că m-a mînca!

— Nu t'i t'eme, matuşî, nu t'i mînîncâ.

S-o duz baba pîn acolo ş-o inşît balauru afară.

— Ię, temn'iţa t'i mînînče, hîrcâ, apă mai rępid'e, şî du la om, că i-i sęt'e.

O luat doo cofe şî le-o băut, ş-o mai luat doo, ş-o mai băut doă. Či:

— Ię mai iut'i, rępid'i apă şî fuj d'e iči!

O mai luat doo cofe ş-o mai băut înc-o cofâ şî ğiumatat'e ş-o vinit cu ğiumata d'i cofă-acasâ. Însă Drăgan Čenuşâ o băut o ğiumăta d'e ulčică d'i apă, s-o săturat. Zîči:

— Matuşâ — zîči. — D'i či o strîns balauru ista tătă apa aiče?

Zîči:

— Čine dă cab d'i uom, la ačela dă apâ. Şî tătă lumea o dat. Amu trebi sâ dęie împăratu pi fata lui čę mai mn'icâ la balaur, ş-atunče dă apă la tătă lumę.

— Bini!

S-au luat şî iel ş-au plecat şî iel cîn o şt'iut câ vini fata-mpăratuli.

Cum o vinit, n'imn'icâ vorbă, o luat tătă lumea apă cu poloboače, cu čiubęrę, cu či-o avut, tătă lumea o luat apă. După či-o luat tătă lumea apâ, atunči s-o ferit tătă lumea la o part'e. Însâ Drăgan Čenuşâ s-o dat d'inapoię fęt'ii. Či:

— T'i rog, dragă fată, fereşt'e mai într-o part'i, că-i păcat d'i dumn'eta aşa o fată frumęsă sâ iasă bala asta spúrcâtâ să t'e mînînče.

Če:

— Vai, voniči — zîči — ma t'em c-ari sâ ni mînînči — zîči — şî pi dumn'eta, şî pi mini!

Če:

— N-avę frică, dă-t'e mai la o part'i.

S-o dad mai la o part'i. Cîn o ișît balauru, cîn i-o țîpat paloșu pi gît, șî toporașu după cap, o scos ș-o tăięt tri zîli șî tri nopț. Cîn pocnę cu coada odată-n heleșt'eu, împroșca tătă lumę! Au strîgat:

— Oameni buni! Săriț șî m-ağiutoraț, șî nu mă lăsaț, că-i foart'e mare șî foart'e greu, șî nu-l pot tăię!

Niči unu nu s-o băgat, că tătă lumea s-o t'emut. O luat ș-o făcut noăză șî noă d'i căpk'iță d'i varâ, șî i-o tăięt vîrvu limbg'ilor șî vîrvu ung'ilor șî li-o legat într-o batistâ, șî restu l-o ars în foc, șî l-o suflat îm vînt. Ș-o spus:

— Dăruit să h'ii d'i la mini d'e astăz înăint'ę, apă!

Une-a călca vaca cu pk'ičioru
șî bou cu pk'ičioru
pi tăt izvoru
șî pi tăt părău sâ h'ii apâ șî pi tă d'ialu.

Ș-au spus cătră fată:

— Pleacă acasâ că-am sâ vin io pi la t'ini mai tîrzîu.

Șî s-o luat mai d'ipart'i, ș-o plecat pin codri șî pin zăhăstrii. Plecîn mai d'ipart'i, o ağiuns la al bord'ei.

— Bun noroc, moșuli! — acolo o văzut om moșn'iag.

— Mulțămăs dumn'italę, dragu moșuli.

— Vai, moșule! N-ai o bucățîcâ d'i carne, sâ-m dai sâ mânînc, că doamn'e flamînd îs!

— Hai, dragu moșuli! Cum nu ț-ar da moșu o țî d'i carn'i, d-apăi — zîči — uit'i câ tăt îs fript pi k'ept, șî tăt îs pîrlit, că — zîči — vini

uomu cît șk'iopu
barba cît cotu
călare pi ğiumăta d'i iepure,

șî-m puni cazanu cu carni pi k'ept, șî tăt mă friğe, șî tăt ma pîrleșt'i, șî-m mînîncâ carne d'i pi k'ept.

Če:

— Lasă, moșuli, fă foc, că — zîči — nu t'i teme, nu ț-î l-a mai mînca d'e astăz înăint'i.

Če:

— Vai, că bine-i fače — zîči — să-l poţ omorî!

Atunči, n'imn'ică vorbâ, moşn'iagu o făcut foc. Zîče:

— Am şî ieu — zîče — tri fičiori şî vînează zî şî noapt'e, şî cîn vine acasă — zîče — numa nu po sa găsască o bucăţîcâ d'e carn'e h'iartă.

Iel o căutat carnea dacâ-i h'iartâ, ş-o văzut că nu-i h'iartâ, zîči:

— Mai dă foc, moşule.

— Da — zîči — vini-ndată?

Zîče:

— Amuş, amuş soseşt'e! Că d'i tri an'i d'i zîli — zîči — io amu şt'iu d'i cîn vini.

Mai stă Drăgan Čenuşâ, sâ mai preumblâ [24]), mai învîrt'i pin cazan, mai amestecâ iel pi-acolo, iară mînîncă o bucăţîcâ, ię o bucăţîcâ d'i carn'i, ş-o caută, şî mînînc-o bucâţîcâ d'i carne că-iera foame, zîči:

— Moşuli! Vini-ndată?

— Amu, amu trebe s-apară.

Numa či ved'e că untră um moşn'iag.

— H-ă-ă-ă! Hă-ă-ă! Voniči: treči-mă pragu la t'indâ

— Dacă ţ-a trebui carni, ţ-î treče, şî-i mînca!

Trecut pragu la t'indă.

— Vai, voniči — zîči — treči-mă măcar pragu la casă.

— Cum ai trecut la t'indă, aşă îi treče şî la casâ!

Trecut moşn'iagu.

— He-he-hei! — zîči. — Cum ar sâ mânînči moşn'iagu carnea d'i la un vonic tînăr d'i pi k'ept!

— Îi mai mînca pe p... mîni-ta!

Cîn o pus mîna pi cazan, şî cîn o ţîpat Drăgan Čenuşâ mîna-n k'ept la moşn'iag şî cîn l-o izbit odată d'i pămînt.

— Stăi, sâ mînînc ieu carne d'i pi k'ept d'i la tini, nu tu d'i la mine!

[24]) Pov. se uită spre dreapta, apoi spre stînga.

Şî i-o pus cazanu pe k'ept, ş-o mîncat carne di la dînsu d'i pi k'ept.
Zîči:

— Moşule! Ię cazanu şî puni-l pi foc!

O luat cazanu şî l-o pus pi foc. Şî s-o dus la un carpăn [25]) care băt'ę cu crenğili în naltu čerului. Cîn o trras o dată cu paloşu, o d'espk'icat carpănu şî l-o băgat cu mînuli şî cu barba în carpăn [26]), ş-o tras afara paloşu: s-o strîns carpănu.

— Acęle-ai sâ ramîi pi tătă viaţa ta — zîče.
Şî s-o dus înapoi la moşn'iag.

— Moşule! D'i astăz înăint'i, nu ţ-a mai mînca n'ime carnę!

— Bine, dragu moşuli, mulţămăs lu Dumnezău sfîntu că i-ai făcut capătu şî n-o mai vini pi capu mn'eu.

Iacă sosăsc şî fičiorii d'im pădure.

— Tată! Mai ieste čeva mîncare, or nu mai ieste?

— Ieste, dragu tat'ii, puneţî-va la masă şî mîncaţ.

S-o luat şî s-o pus la masă la mîncare. După če-o mîncat, o spus:

— Măi fraţîlor! D'e astăz înăint'i, nu va mai mînca nime carnę d'i pi k'ept, čę či vi-ţ aduče voi, ačę va ramînę şî-s mînca. Haides cu mini să v-arăt şî io čine v-o mîncat carnea atîţa ani d'i zîli.

Cînd o mărs, n-o mai găsît carpânu-acolo, o fos zmuls d'im pamînt şî pi uni o mărs, ca cum ar h'i arat cu tractoriu, aşă ira o urmă d'i mare. Însâ Drăgan Čenuşâ nu s-o lăsat.

— Măi fraţîlor! Pînâ uni s-o dus iel, pîn-acolo ma duc şî ieu pînâ nu-i tai capu, nu mă lăs [27]). Haides cu mine şî voi.

S-o luat şî s-o dus. Pînă une-o plecat? Pîn la borta iaduli. Cînd o ağiuns la borta iaduli, zîče:

— Măi fraţîlor! Amu fačem o funi d'i t'ei.

O făcut o funi d'i t'ei Dumnezău şt'i cît d'i lungâ. Če:

[25]) Pov. se uită în sus. [26]) Pov. schiţează vîrîrea, ducînd dreapta înainte. [27]) Pov. dă din cap.

— Uitațî-va či: ma legaz d'e susuuori șî-m daz drumu înuntru, că ieu, cîn am s-ağiung pi pămînt, io am sâ trag d'i șfară c-am ağiuns. Șî cîn am sâ scutur d'i fun'i, voi să ma trağeț rępid'e în sus.

Iel s-o l'ega d'e susuuori șî i-o da drumu. Cîn i-o dad drumu, pi la ğiumătat'e, numa auzęi n'ișt'i rägn'it'i, șî n'ișt'i țîpăt'e, șî n'ișt'e váituri acolo, câ numai l-asurzę cu tătu. Însâ iel d'i či i-auzę, d'i či sâ-j da drumu mai tare în ğios. Iacă o ağiuns pi lumę niagrâ în iad. Însâ iel či-o făcut? S-o dat pisti cap, s-o făcut om băięt d'i țîgan c-o scripcă. Ș-o prins a cînta. Cîn l-au văzut dračii, altu plînğę, altu rîd'ę, altu lu ğiuca. Či:

— Vai d'i mini — zîči — dragă muzicantuli — zîči — tătă viața nǫstră t'i ținem aiči, numa sâ ni cînț.

Da iel cînta, nu cînta, da cu uok'ii tot umbla [28]) sâ vadă pi faraonu čel mai mari care ira cu carpănu-m barbă. Iera un cupt'ior d'i nǫu stînjîn'i d'i l'emn'ę care ard'ę șî iel ira după cupt'ior, sta cu carpănu-m barbâ. Zîči:

— Vai d'i mini — zîči — tăț staț, șî beț, șî mîncaț, șî vă veseliț, d'i či înălțatu împărat un uok'i i plînğe șî unu-i rîd'i, șî cu-o mînicâ suflicată, șî una ba? Śi șęd'e așă supărat acol după cupt'ior?

— Hę-hę-hę! Drăgan Čenușâ i-o făcut triaba asta, da om puni noi odată mîna pi dînsu!

— Cît îm das mn'ii sâ-i scot io carpânu čel d'im barbă?

— Hă! Či sâ-z dăm? Vrai sâ fi împărat pisti tătă lumę, împărat iești'i pisti tătă lumę! Vrai sâ-s trimet'em ban'i cu vagoanili acasâ, ban'i cu vagoanili-s trimet'em acasâ [29]). Či:

— Ut'i či: ieu în ies pi ușâ șî — zîči — înălțatu împărat sâ-n ięsâ pi fereastă că-ari sâ-i saie carpânu d'im barbă.

Atunči iel o ișît pi ușâ, și faraonii o spus:

— Înălțat'e-împărat'e, im bagâ capu, vedz, poat'e cumva d'i-i om vrăjîtor' șî îț sari carpănu.

[28]) Pov. își rotește ochii. [29]) Pov. duce dreapta la sîn.

O băgat iel carpânu pi, pi bǫrta-ačę, pi uni-o fost acolo. Cînd o ağiuns capu, însâ Drăgan Čenușâ o fost ağiuns. O scos paloșu d'i su manta[30]) d'i la dînsu și cîn-o ağiuns capu, cîn o trras o dată cu paloșu, o pk'icat trupu d'incolo și carpânu cu capu d'incolo. Și iel du-t'e, băięt'e, la bortâ, la fugă! Scuturâ d'i funi, či să mai scuture! Čeia s-o foz dus, o vădzut că nu mai vine, o plecat, l-o lăsat pi lumę neagrâ. Iel o luat ș-o fuğit și d'i iasta part'e[31]), ș-în čę part'e, și d'incolo, și d'incolo. Iacă dă într-o grăd'ină cu flori. Ağiungîn în grăd'ina čę cu flori, n'ișt'i flori frumǫsă, strașn' iči, sâ uita iel[32]) p-acolo pintre florăria-ačę.Aud'i čeva răcnin:

— Vai, și vai! Vai, și vai!

Iel sâ uitâ-n dreapta, sâ uită-n stînga, nu ved'e pe n'ime! Sâ uitâ-n sus[33]), ved'e-ntr-un copac tri pui d'i pajură răcn'in. Sâ suii iel pi copacu čela în sus.

— Mă puilor, či răcniz voi atît d'i tare?

Če:

— Vai di mini, d'i șępt'e ani di zîli d'i cîn n'i face mama, pi noi, sî cîn sînt'em mai mîndri și mai frumoș, vine-om balaur și n'e mânîncâ.

Zîči:

— Lasă, că d'e astăz înaint'i, nu v-a mai mînca!

Au vinit iel și s-o pus acolo pi pui ș-au stat. Iacă vini balauru. Če:

— Măi balauruli! D'e astăz înăint'e, dăruieșt'i-mn'i mn'ii.

— Apîi — zîči — dăruiț sâ-ț h'i, Drăgan Čenușâ, îm veacu veči, amin, sâ nu li mai aibe nime grija!

S-o-ntors balauru napoi. Însă puii čeia d'i pajură či-au făcut? Či:

— Vai d'i mini, dacă vini mama — zîči — t'i mânîncâ și t'i strîcă.

L-o făcut om puriče și l-o băgat su pen'e. Au vinit pajura.

[30]) Pov. schițează tăierea, printr-o mișcare verticală cu dreapta. [31]) Pov. se uită spre stînga. [32]) Pov. se uită spre stînga. [33]) Pov. se uită în sus.

— Dragu mamii sînt'eț, ori nu sînt'eț.

— Sînt'em, mamă — zîči — nu răcni,și nu plîngi, că d'i astăz înăinti, nu n'i mai mînîncâ, și nu n'i mai are nime grija, că ne-o scos om vit'eaz.

— Dragu mamii, une s-o duz vit'eazu čela?

— Mamâ, zbǫrâ spre răsărit.

O zburat spri răsărit, n-o găsît n'im'ică.

— Dragu mamii, spuneț-îm, că io crăp!

— Mamă, du-t'i spre mn'ezî nopțî.

O zburat spre mn'ezî nopțî: n-o găsît n'imn'icâ. Zîči:

— Dragu mamii, spunețî-m — dzîči — că io crăp!

Či:

— Du-t'i, mamă, spre mn'iază dzî!

O zburat spre mn'iază dzî, n-o găsît n'imn'ic.

— Vai di min'i, dragu mamii, spunețî-m, că crăp!

— Mamă, țî l-am arăta, da mă t'em că li-i strîca.

— Nu t'i t'eme, dragu mamii, nu-i fac n'imn'icâ.

Cîn l-o arătat înăint'ea loi, d'e tri ori l-o-ng'ițît și iară l-o borît și l-o făcu mai mîndru, și mai frumos, și mai vit'eaz d'i cum o fost.

— Noa, dragă vit'eazuli: či bini vrai pintru binili ista care mn'i l-ai făcut mn'ii, și mn'i-ai scos puii d'i la mǫrt'e?

— Nu trebe niči om bini să-m fači, numa să mă scoț pi lumea albâ.

Či:

— La gręˍ muncă mă pui! Da h'indurea că mn'i-ai scos puii d'i la moart'e, tot atîta t'e-oi scoat'e. Să pui o sută d'e cară d'i fripturi, o sută d'i cară d'i pîni, ș-o sută d'i cară d'i buz d'i vin după capu mn'eu: cîn oi îmvîrt'i capu în dreapta, sâ-m dai o fripturâ ș-o pîni, cîn oi învîrt'i capu în stînga, sâ-m dai om butoi d'i vin.

Însâ iel s-o suit după capu ii, ș-așă o făcut cum i-o spus pajura. Cîn aproape să-l scoată, če:

— Mai dă-m čeva să t'i mânînc, că t'i scăp!

Atunče iel o tăięt d'i susuuară, ș-o tăięt d'i su g'enunk'i șî d'in talpă d'i la dînsu tri bucăz di carni șî i-o dat ș-o mîncat. Cîn l-o scos pi lumea albă.

— Dragă vit'eazuli, d'i und'i-o fost carnia asta așă d'i dulče-amu la urmâ?

Zîči:

— D-apăi nu vedz — zîči — c-am tăięt d'i susuuarâ șî d'i su g'enunk'i șî d'im talpâ, șî ț-am dat ș-ai mîncat?

— N-am șt'iut că ai așă o carni dulči, că-ț mîncam io capu pi čę lumi, nu t'i mai scot'ęm pi iasta lumi! Da h'indurea că mn'i-ai scos puii d'i la moart'e — če — nu t'e mînînc!

D'e-atunčea spune c-o-s c-o rămas la uom aieste tri bort'e: su g'enunk'e, susuuară șî-n talpă.

Însâ Drăgan Čenușâ au luat ș-au plecat la-mpăratu.

— Bună dzua, înălțat'e-mpărat'i!

— Mulțămăs dumn'itali, vit'eazuli!

— Ei, înălțat'e împărat'i, am vinit șî ieu sâ-m dai fata după mini, că io ț-am scos-o d'i la balaur.

— Dacă dumn'eta mn'i-ai scos-o, să-mn'i arăț dovezîli!

Atunči i-o arătat vîrvu limbg'ilor șî vîrvu ung'ilor. Či:

— Da, ad'ivărat ieste!

Șî s-o luat șî s-o cununat cu fata.

— Dragă înălțat'i împărat'i șî tată — dzîči — d'e astăz înăint'i plec șî io acasâ la părințî mn'ei cu fimęia mę, că șî io sînt fičior d'e-mpărat șî șî io am împărățîi, șî io pos să stăpînes ca șî dumńeta.

Atunči, n'imn'ică vorbă, s-au luat ș-au vinit cu fimęia lui acasâ. Însâ frațî lui ira amîndoi însuraț, tat-su ira cu uok'i șî mă-sa trăię.

— Bun noroc, tată șî mamă, șî frațîlor!

— He-he-hei! Mulțămăs dumn'itali, Drăgan Čenușâ! Ai mai ağiuns pe-acasâ?

— Am ağiuns șî io, tată, ș-am vinit sâ trăiesc șî io împreunâ cu nevasta mę pi lîngă dumn'eavǫstă.

— Fǫrt'e bine, Drăgan Čenușâ!

Însâ Drăgan Čenușâ o lăsat n'evasta acasă, șî, cum ira običeiu lui, iel merğę la vînat îm pădure. Însâ cumnat'ili lui, či s-o gînd'it? Ię, fimęia lu Drăgan Čenușâ, iera fǫrte frumǫsă.

Či:

— Tu! Bărbațî noșt'i ar sâ sâ dęie cu fimeia lu Drăgan șî pi noi ar sâ ni lęsă. Da noi hai să-i otrăźim fimeia lu Drăgan Čenușâ.

Či-o făcut cumnat'ili lui, či-o lucrat, i-o otrăźit fimęia 34) lu Drăgan Čenușâ. Cîn o vinit Drăgan Čenușâ d'im păduri, o găsît fimęia mǫrtă.

O spus tat-so, zîči:

— Dragu tat'ii, Drăgan! Nu bini-ai vinit acasâ, să trăieș șî tu împreunâ cu noi, iacâ șî fimeia tạ ięste mǫrtă.

Zîči:

— Văd, tată, că au murit, darâ n-am či să fac — či. — Viniț toț, cu fraț, cu cumnat'e, cu mn'eta, tatâ, șî mn'eata, mamă, cu mini sâ stăm oleacă d'i vorbă la masâ.

S-o pus cu dînș la masâ. Či:

— Tată! Ț-aduj dumn'eata amint'i — dzîči — cîn ai mărs pi hotaru zmeilor ș-o vinit zmeii, ș-o-ntunicat lumę, șî t'i-o-ntunicat șî pi mn'eata?

— Mn'i-aduc amint'i!

— Ș-ai trimăs pi frațî ișt'i-a mn'ei doi sâ margâ să luminęză lumea, să t'i luminęză șî pi dumn'eta? Ț-aduči amint'i?

— Mn'i-aduc!

— Șî cîn am vinit io la dumn'eta șî cîn an zîs sâ mă leș șî pi mini — frațî mn'ei ira la-nk'isǫre, dacă nu merğęm ieu, ğioi d'imineața, d'imineața avę sâ li sâ čiunti viața! Șî cîn am vinit ș-an spus: « tată, lasâ-mă sâ ma duc șî ieu! » ș-ai aruncat paloșu în ușâ pînă-m manunk'i? Nu ț-o ağiutat Dumnăzău să mă tai! Șî m-am dus, ș-am luminat lumę, șî t'e-am luminat șî pi dumn'eta, șî — zîči — nu m-am dat! Pănă șî moart'i — zîci — am gustat, șî nu m-am dat șî — zîči — amu am vinit șî io sâ trăiesc cu fimęia mę

împreunâ cu dumn'eavǫstră şî v-aţ îndurat şî mn'i-aţ otrăźit-o, cum as făcut, aşă sâ v-ağiut'i Dumnezău!

Şî s-o luat ş-o lăsat fimęia acolo mǫrtâ ş-au plecat. Şî s-au dus pim pădure. S-au întîlnit cu-om moşn'eag cu nişti uăi.

— Bună zua, moşuli!

— Mulţămăs dumn'itali, Drăgan Čenuşâ! Da uni t'i duči?

— Ma duc une-oi găsî viaţă fără d'e sfîrşîri.

— Ramîi aiči[34]) că — zîči — aiči ieste viaţa fără d'e sfîrşire! — če. — Na-ţ cîrja asta, şî na-ţ uoile ęstę: pisti tăt locu sâ umbli cu uoili ęstę, însâ numa acolo su pădurea-ačę să nu meri — acolo ira triaba iadului[35]), uni dad'ęi în iad.

Şî moşn'iagu o plecat. Iel tot baga uoili sâ sâ bağe-acolo[36]), uoile to fug'ę înapoi, tot li baga acolo, spui, ieli to fuğę înapoi.

Fugîn uoili înapoi, sâ puni iel pe-on dîmb şî şęd'e. O trecut o pasâri pi sus ş-o lăsat tri pęni pi braţă la dînsu şî tri pk'icuri d'i sînği. Iel s-o uitat la ačeia tri pk'icuri d'ę sînği, zîči:

« Alelei, dragă, aşa o fos n'evasta mę îm faţă c-aieşt'ia tri pk'icuri d'i sînği, ş-aşa o fos îm păr ca-aięstea tri pen'e. »

Ş-au înh'ipt cîrja într-on dîmb, s-o strîns tăt'i uoili pi lîngă dîmb şî iel o lăsat uoili şî cîrja acolo, ş-au plecat acasâ. Cîn au plecat acasă, n-o mai găsît n'iş casâ, n'ij grajd'i, n'ij n'imn'icâ: o fost crescut iarbâ, li-o cufundat Dumnăzău cu tătu în fundu pămîntuli. Iera on nuc cu crenğili d'i aur, care băt'ę cu dînsu în naltu čeruli, însâ şî nucu iera rupt ğiumatat'e.

Iel o d'esk'icat nucu čela, şî s-o băgat în nuc, ş-în nuc o rămas ş-în zua d'e astăz!

Şî m-an suit pi-o săcară
Şî v-an spus-o în ię sară.

Inf.: Gh. Zlotar din Fundu Moldovei; *cules* în Bucureşti, 15 febr. 1955 de O.B.; *transc.*: O.B.; *durata*: 55'; A.I.F., mg 817—818.

[34]) Pov. dă din cap. [35]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [36]) Pov. arată înainte, cu stînga.

Pov. o ştie « d'i la mama; d'i mult ». O mai ştie fiul povestitorului, Marcu.

Unul dintre cele mai frumoase basme. Episodul despre lupta cu zmeii — de obicei la cele 3 poduri succesive, care eliberează constelaţiile — apoi cu surorile şi mama acestora este atestat în toată ţara în 31 variante, fiind aproape întotdeauna contaminat cu tipurile: A. Th. 328* (mai cu seamă), 301, 302, 303, 313, 513, 613 etc.
Episodul luptei, urmăririi şi decapitării lui Staticot este atestat în alte 12 variante din toată ţara. Cel mai adesea apare Staticot în tipul A. Th. 301 B (eroul se întovărăşeşte cu Sfarmă-piatră şi Strîmbă-lemne. V. varianta *Tei legănat*. (Schullerus, la nr. 301 A citează 15 variante, iar la nr. 301 B, 19 variante).
Motivul constelaţiilor furate de zmei — A. Th. 328* — este atestat în alte 14 variante din toate provinciile, inserat cel mai adesea în tipul A. Th. 300 A (ca în varianta noastră), combinat uneori şi cu tipurile A. Th. 302, 303, 513, 590.
Episodul cu tovarăşii năzdrăvani este atestat în toate provinciile în 28 variante, intrînd de obicei în ţesătura altor tipuri (v. *Povestea balaurului)*. Schullerus, nr. 531 A, citează 7 variante. St. Thompson, în *Folktale*, p. 54, arată că basmul despre tovarăşii năzdrăvani se regăseşte în vechea literatură budistică şi că el ar fi venit din India în Europa, unde este uniform distribuit, apoi în China, Indonezia şi America.

TEI-LEGĂNAT

A fost un om sărac, adică om dă miljoc. Și n-avea copii, n-avea nimic. Vači avea, oi, porči, capre, oriče lig'ioană la iel ierea [1]).

— Fă nevastă, če rost avem noi — zîče — că ne-a sosît bătrînețea, și noi n-avem čine ne da o cană de apă?

Zîče: — De, omule — zîče — pun-te tu-nt-un pat [2]), ieu înt-un pat [3]), și če-om visa, mîine să fim limorați!

Așa a făcut. S-a pus n'evasta-nt-un pat, iel înt-un pat. Cîn să scoală n'evasta, ia a visat așa: că: če să mîi unk'iașu-afară, dîn curte-afară, și če i-o ieși-nnainte [4]), să vie la baba, să-l scalde și să-l spele, ca pă copil; șî să întrupează copil.

Unk'iașu, cum iese dîn curti, dă d-un știup dă lemn dă t'ei.

— Ăsta l-am găsît, mătușă!

— Bun, omule, bun, ăsta ie! Dă-l încoa!

A pus apă la foc, l-a scăldat, cu săpun, cu aia, a-nčepu copilul să:

— Oa! Oa! — în copaie.

Iel atunčea, a trecut o zî — iera dzîua cum i zîua-acuma, iera d-un an — a trecut un an, a trecu doi, a trecu trei; iera ani, nu iera zîle! A-nčepu copilu să vorbească cu ta-său:

— Taică, če rost avem noi, că — iče — casa nǫstă scîrțîie d-înk'ieietori, cade pă noi!?

— Taică — zîče — ieu nu ma am altă putere če să-s fac,

[1]) Pov. subliniază, cu mîinile. [2]) Pov. se uită la patul din stînga din odaie. [3]) Pov. se uită la patul din dreapta, din odaie. [4]) Pov. arată înainte cu stînga.

pune mîna [5]) şî-ţ fă: pădure ai, piatră ie, năsîp ie, apă ai, pune mîna şi fă !

— Taică, fac !

A pus mîna pă topor, şî s-a dus în pădure. În pădure cîn să duče, s-a găsît alţ-vit'eaz, unu Strîmbă-lemne. Să suia-n vîrfu copačiului, şî-ji da drumu jos, şi rămînea lemnu strîmb ! [6]) Iel nu putea găsî să-şi taie-o cosoroabă dă casă, sau un lemn dă temei, drept [7]). Nu putea.

« Mă — zîče — če să fie? Dale-le-le, Doamne — zîče — ieu vit'eaz, şi să nu dau ieu dă iel?! Ia să văz ieu, nu l-oi putea ieu dovedi? »

Să ia pîn pădure, şi să duče, cîtă cale-mpărăţîie. A da dă iel, înt-un vîr dă copači [8]). Cîn l-a văzu că vine la iel.

— Ei — če — vine T'eiu-legăna la min'e; da — zîče — p-aičea are să-i rămîie păru şî osčiorele ! — zîče Strîmbă-lemn'e.

Ăla zîče:

— Dă-te jos d-acolò, că dîn tine nu poči io să-m fa casă ! Dă-te jos — iče — să t'e fac varză [9]) cu paloşu !

Zîče: — Nu, să nu ne tăiem în paloş ! La luptă să ne lom, că ie direaptă, dă Dumnezău lăsată ! [10])

— Dă-te jos !

S-a loat. Zî dă vară, pînă-n sară s-o luptat. Cîn s-a năcăjît T'eiu-legănat, a trîntit o dată-n pămînt, l-a băga pînă-n brîu. Cîn l-a trîntit al doilea, l-a băga pănă-n subsîori. Cînd îl trîntea Strîmbă-lemne pă Teiu-legănat, nu-l băga mai departe ca la glezne [11]), în pămînt.

Zîče: — I-a mieu acuma ! I-a mieu ! — că iel îl sîmţa [12]).

Cîn l-a loat a trei oară Teiu-legănat, dacă nu-l ţînea dă vîrfu capului, dă păr [13]), îl băga dă tot [14]) în pămînt.

[5]) Pov. dă mîinile în lături. [6]) Pov. schiţează un semicerc, cu stînga în jos şi în lături. [7]) Pov. subliniază, cu mîinile. [8]) Pov. se uită în sus. [9]) Pov. subliniază, cu dreapta. [10]) Pov. subliniază, cu stînga. [11]) Pov. arată cu dreapta, la glezna stîngă [12]) Pov. subliniază cu stînga. [13]) Pov. duce stînga, la cap. [14]) Pov. subliniază, cu stînga.

— Scoate-mă, fîrtate — zîče — c-oi rămînea micu tău, fîrtaz dă cruče n'e prindem, și-oi fi micu tău [15]) la oriče-i zîče tu!

— Bine! Bine, fîrtate! — L-a scos. — Jură pă cručea [16]) paloșului că vei ține direptate cu mine!

A jurat.

— Măi fîrtate — zîče — merji cu mine-acu!

— Merg, fîrtate!

— Măi, hai să ved'em dă če nu găsăsc ieu piatră, să fac și ieu la casă temelie? — Iera unu care sfărîma piatra, o făčea mălai! — Hai, fîrtate!

— Hai!

S-a lua după iel. I-a găsî și p-ala. Iar s-a lua — zîče:

— În săbi să ne tăiem, ori la luptă să ne lom?

— Ba — zîče — la luptă, că-i direaptă, dă Dumnizău lăsată!

S-a loa la luptă și cu-ala. Dă-i și cu-ala zî dă vară pînă-n sară! L-a băga și p-ala [17]). Dînt -a trei oară, dacă nu-l ținea dă vîrfu capului, îl băga dă tot în pămînt! [18])

— Lasă-mă, fîrtate — zîče — c-oi fi micu tău, la oriče vi-i zîče! Lasă-mă, nu mă omorî! [19])

— Jură pă cručile paloșului că vei ține direptate cu min'e pîn la čeas dă moarte!

A jurat și-ăla.

— Eh, če-acu, după mine! Fîrtate — zîči — če rost avem, că ieu dă trei săptămîni, ieu n-am loat apă-n gură? Dă unde vine apa-asta tulbure să nu poči ieu să beau apă?!

Zîče: — Fîrtati, ma ie un vit'eaz!

— Und'e ie, fîrtate?

Če: — Ie un vit'eaz — zîče — are un pičior într-un munte [20]) șî unu-nt-un munt'e. Șî cîn o fače dîn pičioare așea [21])

[15]) Pov. subliniază, cu stînga. [16]) Pov. ridică stînga, cu două degete întinse. [17]) Pov. subliniază, cu stînga. [18]) Pov. arată în jos, cu stînga. [19]) Pov. arată înainte, cu stînga. [20]) Pov. se uită spre dreapta. [21]) Pov. se leagănă succesiv spre stînga și dreapta, stînd pe scaun.

în doao părți, — če — tǫtă apa să fače cu răsîp, nu mai poț bea dă loc!

— Hai după iel, să ved'em ala m-o răzbi, ori l-oi răzbi?

— Hai, fîrtati!

— Hai!

S-au loa după ala. Să duče-acolò, pă rîu. Cîn să duče, ăla c-un pičior înt-un munti [22]) și cu unu-nt-altu [23]). Îi clătina [24]) munțî su pičioare.

— O! Mare viteaz îi și-ăsta — zîče. — Ia uite munțî, cum îi mișcă!

— Dă-te jos d-acolò, bă — zîče — să ved'em!

Če: — Ai veni T'ei-legănat, da — iče — p-aičea o să-z rămîie perișoru!

— De, nu știu: a mieu, ori a tău, la care ne-o rămînea!?

S-a da jos.

Iče: — La luptă ne lom, ori în săbi n'e tăiem?

Če: — La luptă să n'e lom, că-i direaptă, dă Dumnezău lăsată!

S-a loat. Dă-i și cu ala. Zî dă vară, pînă-n sară. Tare și ăla. Tare și T'eiu-legănat! S-a năcăjît T'eiu-legănat o dată și cîn a dat cu iel, l-a băga pînă-n subsîori! Cîn l-a dat a do-ora, hap [25]), mîna-n creștet, că să dučea dă tot!

— Lasă-mă, fîrtate — zîče — nu mă omorî, că — zîče — oi rămînea micu tău la oriče cuvînt! [26])

— Nu! Dacă juri pă cručile [27]) paloșului!

A jurat și-ala.

— E — iče — am făcu roz dă trei frați. — Če — Acu veniț încǫči să ne fačem casă! Tu, Strîmbă-lemne, să-ndrepți lemnile — zîče — că te ia mama dracul!

Le-a îndreptat, Strîmbă-lemne, dă frică. Și-ar îndepu să taie [28]). Tăia lemni cuduștrei, čioplea, așăza, făčea casă, făčea.

— Ęę! Tu rămîi bucătar, Strîmbă-lemne, azi!

[22]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [23]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [24]) Pov. se leagănă de 3 ori spre stînga și spre dreapta, stînd pe scaun. [25]) Pov. pune stînga pe cap. [26]) Pov. subliniază, cu stînga. [27]) Pov. ridică două degete de la stînga. [28]) Pov. agită mîinile.

— Rămîi !

Ta berbecu-l tăia, îl făčea friptură, čiorbă, Stati-cot-barbă-d-un-cot venea și să suia-nt-un arvune [29]), adică un copac, șî-l lasă pă-ăla [30]) pînă le gătea mîncările. Cînd iera gata să vie să-i k'eme p-ăia [31]), Stati-cot să da jos d-acolò-i punea mîna în vîrfu capului [32]), îl trîntea [33]) cu gura-n jos, să punea cu curu pă iel și mînca tot če-a gătit ăla ! Cînd, ăla sărea-n sus, venea-n jos, că n-avea če le da la ăia. Opărea carnea, o friğea, o, či să mai facă iel, săracu-nt-o juma dă ọră ?

N-a spus dă loc. A mîncat-ăia. A văzut-iel, ăla, Teiu-legănat a știut.

— E, fîrtate — zîče — bune mîncări ai făcu, daa, așa bune nu sînt ! — N-a zis nimic. Nu i-a spus. — E, apă — iče — mîine rămîne Sfărîmă-piatră.

— Rămîi ieu ! — ăla ; cu coraj.

A pus ăla, a tăia berbec, a pus la foc, dă-i, fierbe-o [34]), dă-i, sučește-o, bagă-n ia alea. Cînd a fost gata, — Stati-cot iară s-a sui sus [35]), — cîn a foz gata, iar a veni la iel, s-a dat jos [36]) și i-a puz mîna-n creștetu capului, l-a pus cu gura-n jos și s-a pus cu curu pă iel [37]). Și-a mînca mîncarea toată ! Če să mai facă Sfărîmă-piatră, săracu ? Sărea-n sus, venea-n jos ! Să le d'ea la ăia mîncare. N-a avut. A opărit iel, a amărît iel. A mînca, s-a dus [38]) ăla.

— Aa-i bună, fîrtate, mîncarea, da nu prea ie bună — T'eiu-legănat ! Ẹh — če — acuma lasă că — zîče — rămîn'e Tulbură-apă ; mîn'e !

A rămas ăla. La fel și-ăla ; tot așa. A, cîn a făcu mîncarea, gata să-i strije, ăla, Stati-cot, s-a da joz dă sus [39]). I-a puz mîna-n cap, l-a trînti cu gura-n jos [40]), s-a pus cu curu pă iel [41]), i-a mînca și-ăluia mîncarea.

[29]) Pov. se uită în sus. [30]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [31]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta. [32]) Pov. duce dreapta la cap. [33]) Pov. arată în jos, cu dreapta. [34]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [35]) Pov. arată în sus, cu arătătorul stîng. [36]) Pov. arată în jos, cu dreapta. [37]) Pov. își mișcă bustul, șezînd pe scaun. [38]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [39]) Pov. se uită în sus. [40]) Pov. arată spre dreapta și în jos, cu dreapta. [41]) Pov. mișcă bustul, stînd pe scaun.

— Ęę, bună fîrtate — zîče — Tulbură-apă, da, bună-așa nu ie mîncarea ! — Iel știa — če: Mîn'e rămîi ieu !

— Să rămîi, fîrtati.

Če: — Rămîi ieu.

A rămas Teiu-l'egănat. A făcu mîncare, a gătit-o, cîn a dat-o-ndără, ști, să să aierească ia [42]), Stati-cot, sus, colò. Iel s-a potrivi dă toporaș. A loa toporașu-n mînă [43]). Cînd vine Stati-cot, jap, să-i puie mîna lui, în cap ! Ăla, jap, mîna-n barbă [44]). Şî cu toporașu-n alta. Odat-a zbura cu iel în vîrfu arvunelui [45]), șî l-a ținut înt-o mînă, și-a tăia vîrfu arvunelui pă iči [46]), și l-a crăpat [47]), și i-a băga barba acoló; și-a scos pana afară. I-a băgat; șî l-a lăsat acolò spînzurat !

— Haidés, frațîlor, la masă !

A veni frați, mîncară,

— Mă frațîlor, ie bună mîncarea?

Zîče: — Frate — zîče — n-am mai mînca dă cîn ieram la mama mîncare ca asta — zîči — gătită, fiartă !

— Bine, mă, frațîlor, da — iče — vedeți voi če-i ăla sus, coló ? [48])

Ar început iei la masă- apăi să spuie:

— Hoou ! — îče — ăla ie car' m-a trînti pă mine !

— Păi, și pă mine !

— Păi, și pă mine !

— Păi ved'ez, mă frațîlor, de če [49]) nu mi-as spuz voi mie dîntîi, mă; de mi-az da mîncarea-aia rea; cî să-mbolnăvez, mă ? — îče — : Ia oite ieu acuma une l-am pus ? !

Striga d-acolo: [50])

— T'eiu-legănat, dă-m drum d-acolò, că nu mai viu pă olățurle tăle !

Če: — Lasă, că am să vi ieu p-ale tăle ! Da tu p-ale mele, nu mai vi dă azi încoló !

[42]) Pov. subliniază, cu stînga. [43]) Pov. apucă, cu stînga. [44]) Pov. duce stînga la barbă. [45]) Pov. arată în sus, cu stînga. [46]) Pov. ține pumnul stîng întins înainte. [47]) Pov. schițează înfigerea toporului, cu dreapta. [48]) Pov. se uită spre stînga jos și în sus. [49]) Pov. admonestează, cu arătătorul stîng [50]) Pov. se uită spre stînga și în sus.

L-a lăsat. A mîncat, și-ar loa topǫrăle, ar pleca la pădure.

Če-a făcu Stati-cot? S-a bîntuit[51]), s-a făcut, a zmuls copacu din rădăčini. Ș-a, l-a loat în barbă, tîrîși. Șî s-a duz la gaura, a tărîmului dă jos[52]). Șî și-a da drumu[53]) pă gaură cu arvunili-n barbă.

T'eiu-legănat cîn vin'e.

— Aoleo, fraților — zîče — či-am făcut ieu, n-am făcu bine. Să-l fi păzît! Da — zîče — tot îl găsăsc! Voi să fačeț casele, că io păn nu l-oi omorî, nu-l las! Că — zîče—vit'eaz ie și iel, daa să vedem ie mai vit'eaz ca mine? Nu-l las!

S-a loa pă tîrîtura fagului — ști, cîn tîrî[54]) lemnu pîn praf — și s-a duz la gaură. Acoló, la gaură, n-a avu coraj să-ji dea drumu. A făcut o rǫtă[55]), ca la puț. Și-a-nnădi curpeni, lanțuri, sfori, și — če:

— Fraților, să-n daz drumu mie pă gaura-asta, voi dîn mînă[56]); să-n daz drumu pă gaură pînă cîn oi mișca ieu[57]), d-oi da ieu cu pičioarle dă pămînt!

Așa a făcut. Și-a da drumu după iel. Cînd s-a dus acolò, pă tărîmu dă jos[58]), broști mari, cu țăst cît casa, balauri ca boii, să-l mînče cum l-o mînca, că l-a sîmțî că nu ie om dă terimu dă jos!

« Ei, Doamne, un să mă culc ieu, că o brǫscă d-ălea — zîče — mă-ng'ite dă tot?! »

Merjea mai înainte, o, da d-un balaure cît bou!

Če: « Ăsta, cîn s-o-mpleti pă mini, acoló rămîi!»

Mînă-nnainti; mînă. Dă dă curțîli lu Stati-cot. Hala-mpărat acolò, pă tărîmu dă jos!

Cîn dă, iese fata lui Stati-cot, cu doo cani-n mînă, merjea să-i ducă apă lu ta-său.

— Fată[59]), fată, ia oprește, fată, oprește-oleacă!

Fata, cum l-a văzu, cum l-a cunoscut.

— Če-i, T'eiu-legănat? După tata ai veni-tu?!

[51]) Pov. mișcă din umeri. [52]) Pov. arată înainte și în jos, cu stînga. [53]) Pov. arată în jos, cu stînga [54]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [55]) Pov. schițează un cerc, cu dreapta. [56]) Pov. schițează un cerc, cu dreapta. [57]) Pov. scutură dreapta. [58]) Pov. arată în jos și înainte, cu stînga. [59]) Pov. cheamă, cu stînga.

Zîče: — După ta-tău, da mai mul după tini!

— Păi mă iai-tu pă min'e?

— T'e iau!

— Juri pă sfînta cruče a paloșului?

— Jur că te iau!

— Ei, dacă juri, șî ieu am să pierz pă tata! Daca nu, tata are nooze șî noo dă vidi. Cîn le-o da drumu, nu-z rămîne niči osčiǫrele-n tine, [60]) nesfărîmati! Omoară-l, că jur că ti iau! Če t'e faś tu?

— Ieu mă fac če vi zîči!

— Te fači un puriče, și t'e baji în fl... la mine! Atît ti poś scăpa, da mai curîn, nu!

Nimediat, iel o dat s-a dat [61]) peste cap, s-a făcut un puriče. S-a băga la fată, în fl... iei, acoló s-a băgat.

Acolò, cîn a trecu pă lîngă ta-său:

— O, curvo! [62]) Ai om-mirean aiči, îm miroasă!

— Tăticule, ieji zăpăči la cap, če ai?

— Curvo, une l-ai băgat? Că — iče — a lăsa Dumńezău [63]) să nu cate părintile la oasele copilului lui!—A știut [64]) Staticot; nezdrăvan!

Ia l-a lăsată. Iel s-a pus [65]) pă lîngă foc. Avea un foc dă noaozej dă stînjeni șî a așternu barba, șî s-a pus, să culca.

Pă la noaptea jumătati, a loa toporu.

— T'eiu-legănat, — zîče — una să-i dai! Să-i tai capu tatii, șî repide să ti dai pesti cap, să t'i fači iar la loc, că — zîče — t'e omǫră tata cu capu!

Așa a făcut. A loat săcurea, și iel ierea culcat, — și iel s-a dus pă la spate, și cum i-a dat [66]), cum i-a sări capu! Și iel o da s-a da peste cap, s-a făcut iar puriče, și s-a băga la fată-n fl... [67]), iar. Îl căta capu pă Teiu-legănat, să trîntea dă toate ulučili, dă toți pomii, să dea dă iel. Dă un să fie?! L-a omorît!

[60]) Pov. subliniază, cu mîinile. [61]) Pov. schițează un cerc vertical, cu dreapta. [62]) Pov. clatină din cap. [63]) Pov. ridică arătătorul stîng. [64]) Pov. subliniază, cu stînga. [65]) Pov. apleacă spre dreapta capul, ținînd palma pernă. [66]) Pov. se răstește, cu dreapta. [67]) Pov. arată spre poala cămășii, cu dreapta.

Ę, dimineața, dimineața če să facă? Ăi zîče:

— Măi fată, — zîče — ma ie vun vit'eaz p-aičea?

Zîče: — Ma ie!

— Čin ma?

Iče: — Ma ie Buricu-pămîntului!

— Și-ala are fată?

Zîče: — Are fată — zîče — to ca mine!

— Ie frumǫsă?

— Frumǫsă!

— Bine! Ieu cum fac cu tine — zîče — dacă ieu vreau să t'e scoț pă tărîmu dă sus?

Zîče: — Faji lezne, că tǫtă averea nǫstră — zîče — o fac [68]) trei mere dă aur. Șî ț-o dau pă buzunar!

— Averea ta tǫtă?

— Averea mea tǫtă! Suflu-n trei părți, și-o fac trei mere dă aur; șî — če — le baji pîn buzunari!

— Bine! — iče — : Iote, ieu am plecat să dau dă vit'eazu ălălant!

A plecat. Cum să duče, dă dă fată și la ăla. Dă dă fată.

— Fată — zîče — ia stai acolò. Če ie cu t'ine-aičea? A cui ie olățurle-ăstea ai?

Če: — A Buricului a pămîntului!

— Da tu, a lui ieșți?

— A lui!

— Da nu mă iai pă mine, tu? — Iel, frumos! — Nu mă iai pă mine?

— Ba te iau, dacă juri în cručile paloșului că mă iai!

Če: — Vreau să mă lup cu tat-tău!

Če: — Cu tata te lupți — zîče — da cu tata toz vitejii care s-a luptat, tata pă toți i-a omorît!

— E! Dacă m-o omorî și pă min'e, oi rămînea și ieu jurat, șî mort.

S-a dus la ta-său. Ta-său șădea acolò-nt-un cîmp; șădea. Și — če: — Če-i cu tine, T'eiu-legănat?

[68]) Pov. arată înainte, cu mîinile.

Če: — Am auzî dă tine că ieji mare vit'eaz — če. — Vreau să dau o luptă cu tine!

— Hai, Teiu-legănat!

— Hai!

S-a loat. Zî dă vară, pînă-n sară, nu să supunea nici unu, nici altu. S-a năcăjît T'eiu-legănat, șî cîn a dat a trei oară cu iel, l-a băgat în pămînt [69])! L-a terminat! [70])

— Ma ie vun viteaz — zîče, a veni la fată-ndărăt. — E, fată — zîče — am scăpa dă ta-tău!

— L-ai omorî?

— L-am omorît! Ei, acu če fačem?

Zîče: — Ieu fac, suflu-n trei părți, și iau averea tǫtă cît o vezi, și ți-o dau pă buzunari!

— Bine! Ma ie vun vit'eaz?

Če: — Ma ie unu — zîče — c-on ok'i ca čeapa șî cu un ok'i ca taieru! — če. — Lovește țînțariu cu toporașu în senin [71]), pă coada bălaurului!

— E, stai la locu tău — zîče — că mă duc să dau șî d-ala! Tot am venit ieu pă tărîmu dă jos — zîče — încai să termin cu toz vit'ejii! [72])

A stat fata acasă, și iel s-a dus. Să duče la ăla, pă ăla-l găsăște culcat[73]) cu capu p-o căpățînă dă cal. L-a loa somnu. Aștepta toporașu dîn nourii [74]) viṅiț, să-i viie. L-a loat somnu. T'eiu-legănat zîče:

« Acu să-l omor?! Če vit'eaz sînt ieu? Omu culcat, și ieu mă duc să-l omor! Nu sînt vit'eaz bun! — Să judeca iel. — Sînt vit'eaz, să-l omor viu, să mă lup cu iel, da dacă iel îi culcat — zîče — l-omǫră-o muier'e, nu ieu, un om vit'eaz! »

— Bă, vere [75]) bă, ia scoală, bă, sus. Mă, ia scoal, mă!

Cîn să scǫlă ăla, drep la iel:

— Of! Če-i cu tine, T'eiu-legănat? Če-ai căta [76]) cu tălpile tăle pă pămînturli mele?

[69]) Pov. arată în jos cu dreapta. [70]) Pov. subliniază, cu dreapta. [71]) Pov. se uită în sus. [72]) Pov. subliniază, cu stînga. [73]) Pov. se apleacă spre dreapta uitîndu-se în sus.[74]) Pov. arată în sus, cu dreapta. [75]) Pov. pune dreapta pe masă și o clatină puțin. [76]) Pov. arată în sus, cu stînga.

Če: — Am veni să mă lup cu tine ! [77])

— Hai să ne luptăm ! Ori în săbi să ne tăiem?

Îče: — Nu ! Să ne luptăm !

S-a loa la luptă și cu ala. Zî dă vară, pînă-n sară, pînă s-a năcăjît Teiu-legănat. Cîn a dat a trei oară cu iel, l-a băga dă tot în pămînt ! [78])

A venit îndărăt la fată [79]).

Če: — Ai omorî pă tata, T'eiu-legănat?

— L-am omorît ! E, acuma mă iai?

— T'e iau !

— Hai cu mine !

A loat-o și-a dus-o la Buricu-pămîntului. Iar l-a loa și p-acolò, fata-ailantă. — Că-i iera frațî-n d'eal, colò [80]), dasupra ! S-a duz la fata lu Stati-cot, iar a loat-o.

Cîn să duče la gaură, iel le-a făcu la fiecare bilet: [81])

— Tu [82]), a lu Strîmbă-lemne ! Asta [83]), a lu Tulbură-apă ! Asta [84]), a lu T'ei-legănat ! Asta, [85]) a lu Sfărîmă-piatră ! Iel le-a pus nume.

Cînd iese, iel a dat întîi p-a lui afară [86]) ; a dat-o. Cînd iese:

— Tu a cui ești?

Zîče: — La fratile lui T'eiu-legănat !

— Păi noi sînt'em toți ăștea frați !

Zîče: — Noi, toate-avem bilet; toate-avem bil'et !

— Bine !

A scos-o p-a lu [87]) T'eiu-legănat, a scos-o p-a lu [88]) Sfărîmă-piatră, a scos-o p-a lu [89]) Strîmbă-lemne, a scos-o p-a lu [90]) Tulbură-apă, e, ma ierea iel să-l scoță.

Iei če să uită?

Iče: — Ia-te, mă — zîče — ai frumoșă — zîče — a oprit-o iel, și pă-ăle mai urîti ni le-a da noo ! Hai, mă, să dăm o piatră

[77]) Pov. arată înainte, cu stînga. [78]) Pov. arată în jos, cu dreapta. [79]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [80]) Pov. arată în sus, cu arătătorul stîng. [81]) Pov. scrie, cu dreapta pe masă. [82]) Pov. scrie, cu dreapta pe masă. [83]) Pov, scrie, cu dreapta pe masă. [84]) Pov. scrie, cu dreapta pe masă. [85]) Pov. scrie, cu dreapta pe masă. [86]) Pov. arată în sus, cu stînga. [87]) Pov. arată înainte, cu stînga. [88]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [89]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [90]) Pov. arată înainte, cu dreapta.

dă mǫră pă gaură, să-l fačem pulbere [91]) — iče — să-i pier dem [92]) rostu lui!

Ăla:

— Haida!

Ăla:

— Haida!

A băgat o piatră dă mǫră, iel s-a dat, hoț, s-a dat înt-o parti [93]), s-a dat. Cîn a da drumu la piatra dă moară, pă gaură, și-a auzit-o iel urlînd, iel s-a dat înt-o partie [94]) cîn — a vini piatra, a intra [95]) piatra pîn pămîntu ălălant, s-a duz dă tot. Iel n-a ma avu *či cat*, că l-a omorît ăia; n-a mai avut. A loat-o pă Strîmbă-lemne, i-a loa muierea lui; i-a loat-o.

Ia, vezi dumneata, a rămaz grea cu iel. Și-a făcut un băiețuș, T'eiu-legănat, făcut un băiețuș. Iel, dac-a văzu c-a făcu băiatu, a lăsat-o, a lăsat-o dă slujnică. Îi da mîncare c-un prepelițar', un zăvoz [96]) mare. Cînd loa dîn strak'ină, perpelițariu-o loa, o zgăiba [97]), o rupea dă piep [98]), dă țîți. A suferit ia, așa.

Ei, cum să facă iel, că nu putea să iasă? După tărîmu dă jos, nu putea ieșî; că ăia, dac-a dat piatra dă mǫră, a zîs că l-a omorît [99]). Cum să facă? Să duče și să bagă și iel la u-împărat orb, să bagă. Zîče, iel, cînd mînca-mpăratu, iel îi fura [100]) pîinea dă dînainti, o mînca. Împăratu, orb! Cînd puńea colò, iel îi loa-mpăratului dînainti [101]), să da-nt-o parti, împăratu nu didea dă iel:

— Mă, care iești ala, mă — zîče — ? Dacă ieși copil, să fi a mieu, mă, să t'e infiez în averea mea tǫtă, dă-mpărat!

Zîče: — Ieu sînt, î-tătic, copil!

— Dă cîți ani ieji, mă?

— Dă șapte ani!

[91]) Pov. subliniază, cu dreapta. [92]) Pov. subliniază, cu mîinile. [93]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [94]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [95]) Pov. schițează traiectoria, de sus în jos, cu dreapta. [96]) Pov. arată înainte, cu dreata. [97]) Pov. duce mîinile la față. [98]) Pov. duce dreapta la piept. [99]) Pov. subliniază, cu stînga. [100]) Pov. schițează șterpelirea de pe masă, cu dreapta. [101]) Pov. schițează șterpelirea de pe masă, cu dreapta.

— E, a mieu ieși tu, mă, a mieu! — zîče. — Da să stai, tată, să-z dea taica trei pumni, și — zîče — z dau tǫtă averea țîie!

— Hai, taică, să dai!

Iel, iera pioa dă sare. Dă bolovanu-afară [102]). Să duče și ia pioa dă colò, și i-o pune dînainti, și dăzbracă [103]) zek'ia iel și-o pune-n vîrfu piui, și iel să dă-nt-o parti [104]). Împăratu orb. Cîn dă împăratu un pumn [105]), a intra pioa pîn podină. Cîn mai dă unu, če:

— Mai trăieș, taică?

Copilu, dă colò:

— Trăies, tăticuli!

Ęę, mai dă unu, s-a mai dus pioa!

— Mai trăieș, taică?

— Trăies, tăticule — zîči! Iel, če? Da-n iel? Da-n pioa dă piatră! [106])

Pîna dă trei ori. Dă trei, cîn a dat a tri oara, s-a dus pîn podina casii, s-a dus jos [107]).

— Trăiești, taică?

— Mai trăies, tăticule, trăiesc!

— Acu iești a mieu, taică — zîče —! Ia căprițile-ălea — zîče — și du-t'e cu iele la mîncar'e!

Le-a loa căprițili, și s-a dus.

— Taică, să nu te duči în pădurea aia — zîče — care-o vezi tu frumǫsă, că — iče — ie pădurea iel'elor, taică — zîče — ți-ia ok'ii, c-așa m-am dus ieu dă m-a lăsat orb!

Če: — Nu mă du, nu!

Iel d-a dreptu-acolò s-a dus. Cum s-a dus, cum a tăiat un arbure care cura auru după iel, atîrna jos [108]). Cum a venit ielele la iel, iel a-nčepu c-o fluierică:

— Zdu [109]) — zdu, zdu-zdu, zu-zu, zu-zu.

Vine ielile la iel:

[102]) Pov. arată în sus, cu stînga. [103]) Pov. duce mîinile la reverele hainei. [104]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [105]) Pov. se răstește, cu pumnul drept. [106]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [107]) Pov. arată în jos, cu dreapta. [108]) Pov. schițează atîrnarea, cu dreapta. [109]) Pov. simulează cîntarea din fluier, mișcînd degetele.

— Şti, mă, să cînţi?

— Ştiu!

— Hai, cîntă-ne să jucăm!

A cîntat iel, ielile s-a apuca dă joçăt. După če, cîn a-nvîrtit iele, iel fače, trosc![110]) A rup fluierica! Jucînd iele, ăla a rup fluierica. Iel če să facă? Ca să le-apuče mîinile, a spart copacu ăla, şi copacu are-o inimă la miljoc[111]).

— Iote — zîče — dacă am rup pă aia — zîče — scoteţi pă asta d-aičea[112]), băgaz g'iarle tot'e acolò, şî să trağeţ[113]) în sus! Că iese fluieru-ăla — če — şi vă cînt mai bine[114]) ca cu ăstălant, car l-am rupt!

Iele, cîn a băga mînele-acoló, cutujnoao, iel fače: pac, la peniţă, şi-a scos pana şi le-a apuca mîinile în crăpătura lemnului; le-a apucat.

— Staţi aičea acuma — zîče! — Staţi ači să daţi ok'ii-mpăratului, că voi l-az lăsat orb!

— Scoate-ne, că — zîče — i dăm!

— Une sînt ok'ii-mpăratului?

Če: — Uite, să te sui în copacu ăla mare[115]). Şî care ok'i i da dă iei dasupra, aia să-i iei — če — să-i baji-nt-o oală cu apă, o oală noao, cu apă reče — če — să-i dai[116]) să spele dă trei ori, şi — če — mpăratului i vine ok'ii la loc.

— Staţi ačiia pănă fac ieu!

Le-a lăsat acolò, şi s-a dus, şi-a da dă ok'ii-mpăratului, i-a loat, şi-a venit acas şi i-a băgat înt-o oală noao, şi-a băgat apă peste iei.

Če: — Taică — zîči — ia spală-t'e acu cu apa asta!

Cîn a dat odată:

— Taică — zîče — paică t'e zăresc-aşa ca pîn čiur!

Če: — Ia mai dă o dată, taică!

Cîn a mai dat al doilea:

— Taică — zîče — paic-aş vedea, aşa, bine aşa, da nu bine.

[110]) Pov. schiţează ruperea, cu mîinile. [111]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept. [112]) Pov. arată înainte, şi în jos, cu arătătorul drept. [113]) Pov. trage înapoi, cu mîinile. [114]) Pov. subliniază, cu stînga. [115]) Pov. se uită înainte. [116]) Pov. întinde stînga înainte.

— Mai dă o dată, taică — zîče! — Mai dă o dată pă ok'i!

Cîn a dat al trei oară:

— O, hoo, tată — zîče — acu văz mai bine ca tini![117])

— E, brava că vezi!

Acolò le-a lăsat. A veni sara dă Paşti. Iel ved'ea lumea trecîn la biserică, cu lumînări, iel a pus mîna p-o blanăafară la gură,[118]) că:

«Toată lumea, ie dă voie, numa ieu sînt aičea, nu ştiu če să fac şî un să mă duc!»

Da păru dă la poarta împăratului:

— Mă T'ei-legănat, dă če ieşi tu supărat, mă?

— Ei, cum să nu fiu, măi părule? Toată lumea merğe la biserică, să spală, să curăţă, ieu stau aičea la împăratu ăsta, puznic! Cum să nu fiu?

— Mă — zîče — păi tu vreai să merji pă tărîmu dă sus?

Zîče: — Vreau, c-acolò mi-i nevasta, am şi ieu copil!

— Mă, stai pînă la ieşirea bisericii la noapte, cîn scoat'e pă Domnu Cristos, şî să t'e sui[119]) în mine, că — zîče — ieu mă duc la frati-mieu!

— Da un'e-i frati-tău?

Iče: — Ie la poartă la Strîmbă-lemne!

Zîče: — Ęę — i-a intra fit'ilu la inima lui![120]) — Ie la poartă la Strîmbă-lemn'e?

— La poartă la Strîmbă-lemn'e ie frati-meu, şi te duc pîn-acolò!

Nemedia s-a suit în păr. Şi-a stat acolò. Păru, cînd a veni timpu lui, a zburat[121]). Şi l-a scos la pǫrtă la Strîmbă-lemne. Acolo cîn îl lasă jos, iei s-ar ploconit[122]) unu la alt, păru cu p-ălălan păr, şi-a pleca[123]) păru iar la loc. Iel a rămas c-un baston în mînă.

S-a sculat Strîmbă-lemne, boier maare:

[117]) Pov. arată înainte, cu stînga. [118]) Pov. înclină capul înainte, sprijindu-l în palma dreaptă. [119]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept. [120]) Pov. arată spre inimă, cu dreapta. [121]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [122]) Pov. se apleacă înainte. [123]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Du-te, mă [124]) — zîče — du-te, mă — zîče — . . . tu-te-n c. . . pă mă-ta — copilu mînca cu zăvodu [125]), cînd le da mîncare; mînca cu zăvodu și cu mă-sa; — du-te, mă — zîče — la poarcă, mă, d-o bagă-n cot′eț !

— Pă — iče — nu intră — iče — în cot′eț, pînă n-o pup în bumbăreață !

Da iel zîče:

— Mă, dă-i o bîtă, mă ! — Ăla nu-l vedea, Teiu-legănat [126]) če: Dă-i o bîtă, mă, peste boanța purčik′ii, să guițe !

— Ă, mă omoară, domnule ! — Nu știa că-i ta-său ! — Mă omoară !

— Mă, las să te omoare, cîn sînt ieu, nu mai te bate, mă !

Să duče copilu cu bîta, ču čiumaga: jîîp, o bîtă peste boanța purčik′ii; că ia purčica intra [127]) jumate, jumate čea că s-o pupe băiatu, și-a apoi [128]) intra-n coteață, dac-o pupa-n bumbăreață; amintrelea nu intra. Îi dă copilu o bîtă. Da iel dă sus:

— E — iče — ia uite — iče — gol ta-său, . . .tu-l în Dumn′ezău, pă mă-sa ! — če. — I gol T′eiu-legăna — zîče ! — T′eiu-legănat ači [129]).

Ę, îl ved′e pă iel.

— Bună dîmineața, [130]) domnule !

— Bună dîmineața ! Da če-i cu dumneavoastră — zîče — că vă văd dă dimineață p-ačia?

— Domnule — zîče — mie-m trebuia čiriale: mei, fasule, orz, săcară, če ai dumneata, tot — iče:-N trebuie o sută dă vagoane !

— Da, domnule ! — iče — la min să găsăști !

— E, foart′e bine — zîce.

— Poftiți încǫči ! Poftiți înuntru-ncoa, la mini !

S-a sui la iel, a da mîna:

— Noroc ! [131])

[124]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept. [125]) Pov. arată spre dreapta, cu arătătoul stîng. [126]) Pov. arată înainte cu arătătorul drept. [127]) Pov. arată înainte, cu stînga. [128]) Pov. subliniază, cu stînga. [129]) Pov. arată înainte și în jos, cu stînga. [130]) Pov. ridică pălăria din cap, cu dreapta. [131]) Pov. întinde dreapta înainte.

— Noroc ! — jeanta sîoară. [132]) — Mie-m trebuie și mai mul, dacă ai, d-o sută dă vagoane — zîče !

— Da — zîče — la min să găsăște !

— Un vagon dă fasole iar îm trebuie !

— O am ! Am doao vagoane ! [133])

— Amîndoao vi le iau !

— Bun !

Lasă pîn să-nsărează. Da — zîče:

— V-aș ruga așa — zîče — să-m dați cameră ispre, numai a mea, că sîn și ieu un uom — zîče — care mă sîmț mai dăparte čeva ! — adică, iel s-a numit că are bani mulți [134]); să nu doarmă cu iel.

— Daa — îče — am cameră — iče — z dau, domle !

I-a dat cameră, i-a dat pat, acolò. Peste noapte:

— Ee, stai că t'e satur ieu acu pă tine !

He, s-a da la vorbă, la băutură, pă urmă zîče:

— Ei, domnule, cum o dučeți, cum aveți, čeriale multe?

— Avem — zîče — avem la čiriale multe !

— Da če-i cu copilu ăla, care-l înjurai dumneata — zîče — dă nu întră purčica-n cot'eață pîn n-o pupă-n bumbăreață?

— Hei, — če — ala-i gol ta-său, T'ei-legănat, . . .tu-l în c. . . pă mă-sa, să-l . . .t ! — Și iel iera iel ! — Gol ta-său — zîče — un neam rău dă copil — zîče.

— Da, domnule, da te-nțăleg — zîče — da purčeaua [135]) trebuie să intre ia — zîče — cum am pomenit, porčii la cot'eț !

Iče: — Nu [136]) — zîče. — Pîn-n-o pupă-n bumbăreață ia nu intră-n cot'eață !

Če: — Ai vrea să vezi pă T'eiu-legănat?

Iče: — Aj vrea !

Iče: — Ia uite-mă, ieu sînt ! [137])

A și scos paloșu [138]). Haarș [139]), i-a tăiat capu !

[132]) Pov. duce dreapta la subsuoara stîngă. [133]) Pov. subliniază, cu stînga. [134]) Pov. subliniază, cu mîinile. [135]) Pov. arată înainte, cu stînga. [136]) Pov. neagă, dînd din cap. [137]) Pov. duce dreapta la piept. [138]) Pov. duce dreapta la șoldul stîng. [139]) Pov. schițează tăierea printr-un gest orizontal, cu dreapta.

Ș-a dus la cocǫnă, i-a tăia și cocǫnii.

Să duče la muierea lui:

— Tu aičea iești, fa, dă, cu či, cum ai trăi tu?

Če: — Ioite, ieu am mînca cu căpău, cu prepelițariu-ăsta!

A loa pușca, l-ampușca și p-ala.

— Und'e-s frațî ăilanți?

— Ioite casa aia, casa aia!

— Porčii ăia, oile, purcăriile-ălea, a cui sînt?

— Toate-ale nǫște!

I-a curățît [140])! I-a omorî pă cîtuștrei frațî. Și-a rămas T'eiu-legănat cu cocǫna lui, și-a spălat-o, și-a uns-o pă une-o spărseseră [141]) prepelițariu, și-a rămas stăpînitori, o fi și azi[142]).

Șî dă une-am auzît-o, v-am povestit-o!

Inf. Petre Zmaranda; Bughea-de-Sus—r. Muscel; *cules* la 30.X.1956; *culeg*: O.B. Al.A.: *transc.* Al.A. (5.XII.1956); *durata:* 34'.58"; A.I.F., *mg.* 1311+1312 a

---

Basmul este răspîndit în toate provinciile, fiind atestat în peste 45 variante. Adesea se combină cu alte tipuri, mai cu seamă cu A. Th. 300. Schullerus, nr. 301 B, înșiruie 19 variante.

St. Thompson, în *The folktale*, p. 33, constată că tipul 301 este răspîndit în toată Europa, apoi în Orientul apropiat și nordul Africei, în chip fragmentar ajungînd chiar în India. Prin coloniști a fost transplantat și în America.

[140]) Pov. subliniază, cu dreapta. [141]) Pov. duce dreapta la obraz. [142]) Pov, subliniază, cu stînga.

«*CU ODOLEAN — FIČIORU BOLDICUȚÎ*»

O-s c-o fost odatâ
ca ničiodatâ.
Dacă nu m-aj da a povesti
ca um puriči-a plezńi
povesti în ię sarâ pi iş pi la noi n-ar mai h'i.
Că nu-z di cîn povestili
nij di cîn mînčiunli
că-s cu-o zî dǫu mai încoači
d'i cîn sâ potcoźę mîța cu coajâ d'i nucâ
și merę la sfînta rugă;
da d'i cîn mîța s-o beşît,
mai mult la biserică nu s-o primit,
ș-o trecut pi lîngâ poartâ pi la mini
ș-am prins-o ș-am bătut-o bini, bini
pînâ m-o-nvățat şî pę mini!

O-s c-o fost odatâ on împărat ș-o-mpărăt'iasâ. Amu, ii ira bătrîn'i. Iacâ či s-o gînd'it împăratu ș-împără-t'iasa?

— Măi fimęi! Noi d'i cîn sînt'em noi, iacâ noi nu avem n'iči-on copil. Io am sâ dau on uord'in pin țări, pin toat'i țăr'li: čini s-a afla ș-a put'ę ca sâ-ț facâ ții ca sâ fači on copil, io la ačela îi dau ğiumătat'i-mpărățîię.

— Bini!

Iac-o dat ș-împăratu uord'in pin toat'i țăr'li. Da o babâ, c-om moşn'iag, moşn'iagu čela ira năcăjît. Čela cît ira lumę şî pămîntu, tot prind'ę pęşt'ę şî avę v-o patru băięț. Băięțî umbla în şcoli. Odatâ, o prins mojn'iagu o umbrianâ cu capu

tăt numai d'i aur, atît d'i mîndrâ şî d'i frumǫsâ. Şî pi capu umbrẹn'ii scriẹ [1]):

« Čini s-a afla ş-a prind'i pẹşt'ili ista, şî i-a lua tăt'i čiolănelili d'in capu lui şî li-a usca, şî li-a fărma, čini nu fači copii, va bẹ oliacâ d'i cafẹ, şî va fači copii ».

O vinit băiẹtu d'i la şcoalâ ş-o čet'it. Baba o audzît, mă-sa o luat rẹpid'i capu şî l-o tăiẹt [2]) d'i la pẹşt'i ş-o scos tăt'i čiolan'ili şî li-o uscat şî li-o fărmat, şî li-o strîns într-o hîrt'ii su brîu la dînsa. Iac-aud'i pin sat doba:

— Dur-dup ! dur-dup ! dur-dup ! dur-dup ! dur-dup !

— Măi mojneği ! Ia du-t'i vedz či bat'i doba?

— Ia lasâ-ma, măi babâ, cu doba ta, nu-m bat'i capu ! Tu şt'i câ tot spun d'i-a lor cît'i şî mai mult'i, nu tot în bat'i capu !

— Du-t'i, t'emn'iţa t'i mînînči, măi japuli, şî vedz či bat'i doba?

— Măi babâ, dă-m pači, măi !

— Măi moşn'eği, du-t'i vedz či bat'i doba?

Sâ duči mîşn'iagu ! Iac-aud'i: čini s-a put'ẹ, s-a afla, ş-a fači la fimẹiẹ-mpăratuli sâ-i facâ on copil, îi dă ğiumătat'i-mpărăţîiẹ !

« Nă ! [3]) Încâ on lucru ! Čin'i poat'i sâ-i facâ copk'ii la fimẹiẹ-mpăratuli? Asta-i o vorbâ ! » — s-o gînit moşniagu. Şî vini-acasâ.

— Či-ai auzî, măi moşneği?

— Lasâ-ma, măi babâ, nu-m bat'i capu ! N'işt'i prostii: mă rog, tu vedz cum vrau oaminii işt'ẹ în dzua d'e az: tot prostii.

— Da spuni, spuni, măi moşneği, či-i?

— Či-i ! O strîgat c-o-s câ čini s-a put'ẹ fači la fimẹiẹ-mpăratuli sâ-i facâ sâ facâ on copk'il, îi dă ğiumătat'i-mpărăţîiẹ.

[1]) Pov. scrie pe masă, cu arătătorul drept- [2]) Pov. subliniază, cu dreapta.
[3]) Pov. schiţează un gest de dispreţ, lepădare, cu dreapta.

— Nǫ, măi moşneği, n′imn′icâ vorbâ, sâ t′i duči, sâ-i spui câ io şt′iu a fači !

— Batâ-t′i Dumnedzău sâ t′i batâ, tu hîrcâ batrînâ! Da tu cum ai sâ-i fači sâ facâ-mpărăt′iasa copk′ii, či ieş n′ebunâ ?

— Du-t′i, măi moşn′eği !

Hap ! cočiorba şî dă baba cu cočiorba-m moşn′iag. N-o avu bg′etu moşn′iag încotro, sâ duči moşn′iagu pîn la-mpăratu.

— Bună dzîua, înălţat′i-mpărat′i !
grație capu mn′eu
grație fătu mn′eu !

— Mulţămăs dumn′itali, moşuli ! Iǫ loc la scaun.

— Apîi, înălţat′i-mpărat′i, am vinit şî io pîn la dumn′eta: s-o lăudat ticăloasa asta-a mǫ, ş-amărîta asta a mǫ, şî văirata asta, câ poat′i — zîči — sâ facâ la înălt′iasa-mpărăt′iasa, sâ facă copk′il !

— Vai d′i min′i, moşuli ! Bravo ! Bravo !

Imediat o luat împăratu ş-o pus o trăsurâ ş-o pus om berjar la trăsurâ, ş-o trimăs pîn la bab-acasâ. O pus pi babâ-n trăsurâ ş-o adus-o.

— Noa, moşîcâ ! Dumn′eta ai put′ǫ sâ-i fači la n′evasta mǫ sâ facâ on copil ?

— Da, înălţat′i-mpărat′i !

N′imn′icâ vorbâ, doarmi-acolo baba pînâ dimineaţâ. Diminiaţâ fači servitoarǫ—avǫ o servitoare cari-o k′ema Boldicuţa — şî iǫ şî fači cafǫ. Şî meri baba şî iǫ dǫu linguriţi [4]) d′i-ačele d′i čenuşucâ d′i-ačǫlǫ şî puni în cafǫ. Amestecâ [5]) Bold′icuţa acolo în cafǫ şî cum amestecâ, n′imn′icâ vorbâ, sâ dă şi gustâ [6]) întîi Bold′icuţa sâ vadâ cum îi cafeaua: îi bunâ, ori nu? Şî pi urmâ, sâ duči şî duči la-mpărăt′iasa cafǫ şî bǫ.

Nǫ amu, iacâ servitoarǫ o spăla tăt′i ulčelili d′i cafǫ. Ira o iapâ d′i-o sutâ şî činj d′i ani la-mpăratu în grajd′i. Ačǫ nu

[4]) Pov. schiţează luarea, prinderea, cu dreapta. [5]) Pov. agită dreapta. [6]) Pov. duce dreapta la gură.

sâ mai put'ę scula. Avę facut on halău d'in grajd'i şî pînâ-m bucătării. Hîrmătur'li či pk'ica tăt'i d'in băcătării, da pi halău čela[7]) şî sâ dučę pîn la iapâ, şî iapa lîngę hîrbătur'li čęli tăt'i d'i-acolo, câ nu sâ put'ę scula d'i ğios. Iac-o lins şî iapa d'intr-ačęle. Cîn o plecat împărăt'iasa grọsâ, o plecat şî Bold'icuţa grọsâ! Iacâ şî iapa a făta: tos tri! Bini!

Iacă, n'imn'icâ vorbâ, cîn la nọu lun'i d'i zîli, fači-mpărăt'iasa om băięt tăt numai cu păru d'i aur, frumos. Iacâ şî Bold'icuţa fači om băięt cu păru d'i aur, ca ş-împărăt'iasa. Nọ, zîči:

— Înălt'iasâ-mpărăt'iasâ! Iacâ o făcut şî Bold'icuţa unu ca şî tini!

— Nọ fọrti bini!

Iacă la unsprăzeče luni, fatâ şî iapa om mînz tăt numai cu păru d'e aur. Buun! Amu pi či dzî męrę, băięţî tot creşt'ę. Da fičioru Bold'icuţî ačeliç, ira mai cumint'i pi tri părţ d'icît fičioru-mpăratuli. Îns-împăratu o văzut! Îi în fiicari dzî, băieţî merę amîndoi pim păduri, merę pin grădin'i, merę pisti tăt locu. Iacă băięţî o ağiuns şî la iţat'ea d'i opsprăzeče ani — cîn o fos d'i opsrăzeče dzîli, ii o fos d'i opsprăzeče an'i! Či s-o gînd'it împăratu?

« Măi! Fičioru mn'eu [8]) îi fičior d'i-mpărat şî nu-i atîta d'i cumint'i d'icît fičioru Bold'icuţî. Fičioru Bold'icuţî i mai cumint'i ca a mn'eu! D'i či sâ h'ii mai cumint'i on fičior d'i sărac d'icît unu d'i-mpărat? Stai, câ io am sâ-i tai capu, ş-ar sâ rămîii numa a mn'eu. »

Bini! Iacă, n'imn'icâ vorbâ — da fičioru Bold'icuţî o şt'iut prę bini či s-o gînit împăratu, câ ira năzdrăvan, mai năzdrăvan ca istalalt — şî cîn o vinit pînâ la o bucatâ, o spus:

— Măi frat'i! Ieu, d'i astăz înăint'i, ieu mă duc în Dumnezău mn'eu!

— Da d'i či?

[7]) Pov. pune dreapta pe masă. [8]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Io nu ma duc acasâ, că tat-tu vra sâ-m taie capu. Şî d'i či sâ-m taię tat-tu mn'ii capu pentru că ieu sînt fičior d'i vadanâ, şî tu ieşt'i fičior d'i-mpărat? Şî du-t'i tu acasâ[9]) cu Dumnedzău, şî şî io ma duc încotro m-a îndrepta Dumnezău sfîntu!

— Nu, măi frat'i! Dacă tata vra ca sâ-ţ taii ţîi capu, noi merim şî-i tăięm capu la tata.

— Ba nu! D'i či sâ tai tu capu la tat-tu, pe cînd tat-tu po sâ trăiascâ şî ieu ş-aşă n-am za sta acasâ! Şî ieu mă duc în Dumnedzău mn'eu încotro m-a îndrepta Dumnedzău sfîntu.

— Bini!

Či:

— Măi frat'i! — dzîči. — Ut'i či: sęmn'ili męli sunt aşę: cînd t'i-a săğeta îm part'ia driaptâ[10]) pi tini, să şt'i c-atunčę ieu sînt mort, sâ porneş dupa mini. Şî cîn i h'i tu mort, pi mini ar sâ ma săğet'i îm part'ia stîngâ, ş-atunči ieu pornesc după tinę.

Ş-au luat rămaz bun unu d'i la altu
şî s-o pupat îm faţâ
fără niči-on h'ir d'i griaţâ.
Ş-o plecat, s-o dus la triabă-ş,
s-o dus pin codri,
pin zăhăstrii,
pin pustietăţ

timp d'i-on an d'i dzîli. Iacă la un an di dzîli, o ağiuns la um pod. Acolo la podu čela ira um vit'eaz straşn'ic mare. Au sărit şî s-au luptat cu fičioru Bold'icuţî.

— Dǫrâ n-o ağiuns pe iči fičioru Bold'icuţî?

— Ba o ağiuns! Iel ięste-aiči!

Şî s-o luptat cu dînsu. Şî cîn l-o zvîrlit odatâ pi fičioru Bold'icuţî l-o zvirlit triză şî doi di stînjîni în pămînt.

— Acolo sâ rămîi — dzîči — stîncâ d'i pk'iatrâ mučidă! Atunči pi frat'i-su l-o săğeta îm part'ia driaptă.

[9]) Pov. subliniază, cu dreapta. [10]) Pov. subliniază, cu dreapta.

« Alelei, Doamn'i ! Frat'ili mn'eu iesti mort ! »

Ș-o luat calu lui d'in grajd'i și s-o-ncălica pi cal ș-o pleca după frat'ili lui. Ș-au ağiuns la pod. Cîn au ağiuns la pod, iar au ișît vit'eazu sâ sâ lupt'i și cu dînsu. Însâ calu, cîn s-o zvîrrlit o datâ, și cîn l-o prins o datâ pi vit'eaz și cîn l-o trînt'i d'i pămînt, l-o făcut în nǫuză și nǫu d'i bucăț. Ș-atunči s-o dus calu pînâ-n criili pămîntuli uni-o găsît pi stăpînî-su, pi fičioru Bold'icuții, și l-au scos d'i-acolǫ ș-au sufla pi dînsu.

— Alelei, dragâ frat'i, câ greu somn an dornit !

— Dornęi tu, zău, frat'i, d'i veči dacă nu iram ieu ! Dară d'i amu — zîči — rămaz bun și Dumnezău să-ț ağiut'i !

— Du-t'i sănătos, măi frat'i !

Fičioru împăratuli s-o rentors înapoi acasâ și fičioru Bold'icuții o plecat mai d'ipart'i.

Iacă, n'imn'icâ vorbă, au ağiuns iel la un împărat. Da mărgîn iel pi drum la-mpăratu čela —aiči am uitat să vă spun — au găsît o fatâ în drum cu-o furcâ, torčę.

— Bună zua, fatâ !

— Mulțămăs dumn'itali !

— Či fači aiči ?

— Ia torc și ieu îm furca asta !

Dzîči:

— Vedz câ — zîči — am uita să-ț aduc fusu, câ — zîči — am on fus, ș-am uita să ți-l aduc !

— Da — zîčę — ai să mn'i-l aduči ?

— Am să ți-l aduc — zîči — n-avę grijâ tu !

— Bun !

Iacâ, nimnicâ vorbâ, pliacă mai d'ipart'i. Și cum pl'iacâ mai d'ipart'i, ağiunği la on împărat. Cîn ağiunği la-mpăratu čela, odatâ vęd'i acolo tăt întuneric. Nu mai vęd'i soari d'i loc [11]) numai întuničimi tăt. Sâ bagă iel la-mpărat.

— Bună zua, înălțat'i-mpărat'i !

— Mulțămăs dumn'itali, dragâ voniči și vit'eaz !

[11]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Di či ięsti aiče la dumn'eta numai întunerec încontin?

— Hei! D'i či ięsti! Ięsti-o babâ cari-o luat — zîči — tăt'i stęlili şî lučefer'li, şî luna, şî soarili d'i pi čer şî sîn fărmăcat'i la dînsa şî d'i baba ačę tătă lumia asta, ţara nǫstrâ, ari fricâ d'i baba ačę.

— Şî n-ai put'ę dumn'eta sâ-n spui în cari part'i-i?

— În cari part'i — zîči — nu şt'iu!

Atunči iel, n'imn'icâ vorbâ, s-o-ntors d'i la-mpăratu înapoi ş-o plecat mai d'ipart'i pim păduri. Au plecat pim păduri, iacă-au ağiuns într-o păduri strajn'icâ marę. Iel s-o luat şî s-o pus acolo lîngâ un copac ş-o stat lîngâ copacu čela. Aud'i čeva, un zgomot mari. Cum aud'i iel zgomotu čela, imid'iat vęd'i câ vini la dînsu o babâ, şî cîn îi puşcâ om pumn în frunt'i, d'intr-odată l-o d'isk'icat drrept în dǫuâ. Şî o suflat pi dînsu şî l-o făcut o stîncâ d'i pk'iatră [12]). Iară l-o săğetat pi frat'ili lui, pi fičioru-mpăratuli, l-o săğetat d'in a driapta, drept pi dînsu. Atunči o strîgat:

«Alelei, Doamn'i! Iesti mort iarâ frat'ili mn'eu, io plec după dînsu!»

O luat calu ş-o-ncălicat pi cal ş-o vinit. Iarâ s-o-ntîlnit cu fata čę în drum.

— Bună zîua, fatâ!

— Mulţămăs dumitali, voniči! — zîči. — Tot ai spus câ mn'i-aduś fusu, şî tot fus mn'i-aduči!

Zîči:

— Lasâ, că ţî l-oi aduči ieu [13]), şî fusu! — zîči. — N-avę grijâ!

Ş-o plecat mai înaint'i. Iac-o ağiuns la împăratu.

— Bună zua, înălţat'i-mpărat'i!

— Mulţămăs dumn'itali!

Či: — Înălţat'i-mpărat'i! — zîči. — Nu şt'i dumn'eta — zîči — încotro, pi cari drum am făcut io atunş [14]) cîn am vinit pe la dumn'eta?

[12]) Pov. subliniază, cu dreapta. [13]) Pov. subliniază, cu dreapta. [14]) Pov. subliniază, cu dreapta.

Dzîči:

— Ia cam pi drumu ista [15]) — zîči — ai făcut încolo cam — zîči — înspri stînga.

Ş-atunş čela, n'imn'icâ vorbâ, o ię cu calu înspri stînga, ş-ağiunği lîngâ copacu čela mari. Či sâ vadâ? Vęd'i acolo o stîncâ d'i pk'iatrâ tătă aşă fărmată.

« Alelei, Doamn'i ! Aiş trebi sâ h'ii frat'ili mn'eu ! »

Şî d'intr-odatâ aud'i-on duput straşn'ic, vinin. Însâ calu s-o dat, zîči:

— Stăpîn'i ! Dă-t'i în urma mę !

S-o dat calu şî cîn o vinit baba, şî cîn o vrut sâ-l prindâ odată pi vit'eaz, cîn s-o ţîpat odată calu ş-o prins-o d'i după cap şî cîn o trînt'it-o odată d'i pămînt, şî cîn o prrins a rupi d'im babâ.

— Vai d'i mini, voniči, nu mă omorî !

— Nu t'i omor. Undi ięsti frat'ele mn'eu?

— Frat'ele tău — zîči — i stîncâ d'i pk'iatră !

— Suflâ pi dînsu şî puni-l bucăţîcă lîngă bucăţîcă [16]) înapoi, şî — zîče-mvie-l.

Au suflat pi dînsu ş-o pus bucăţîcâ lînga bucăţîcâ şî l-o-mvięt. Şî pi urmâ d'i-acęlę, i-o prins a ţîpa în cap la babâ, şî calu a rumpi d'intr-însa.

— Vai d'i mini, voiničilor, nu mă omorîţ !

— Nu t'i omor ! Sâ-m spui d'i či ięsti noapt'i?

— Luna, şî stęlili, şî lučefer'li sunt în ulčele la mini !

— Atunj — zîči — dă-li drumu !

Atunči o d'isk'ins baba d'i pi lîngâ dînsa toat'i ulčelili ş-o da drumu la lunâ, şî la soari, şî la lučeferi. Şî d'intr-odatâ s-o vadzut dzîuâ. Atunči o strîgat împăratu:

«Alelei, Doamn'i ! Ačista vit'eaz cari-o pleca d'i la mini aista o da drumu ş-o luminat lumę! Şî dup-aista am sâ dau fata. »

Bini! Iacâ, n'imn'icâ vorbâ, iel s-o luat ş-au plecat [17]). Au plecat fičioru-mpăratuli acasâ, şî iel au plecat înapoi la-mpăratu.

[15]) Pov. arată în stînga, cu stînga. [16]) Pov. subliniază, cu dreapta. [17]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Bună zua, înălțat'i-mpărat'i!

— Mulțămăs dumn'itali, dragă vit'eazule! Ai ağiuns?

— Am ağiuns!

— Văd c-ai luminat lumę, șî văd că ieșt'i om vit'eaz! — zîči. — Dragă — zîči — ut'i či: ti rog vino la mini sâ-z dau fata șî sâ-z dau coroana sâ fi împărat.

Zîči:

— Da — zîči — înălțat'i-mpărat'i — dzîči — am să mă cunun cu fata dumitali.

Ș-o luat ș-o făcut nuntâ ș-o cununat cu fata lui. Însâ iel nu s-o cununat pintru dînsu, s-o cununat pintru frat'i-su, câ șt'ię iel câ nu-i a lui part'ę-ačę. După či s-o cununat, s-o dus amîndoi sara sâ culči. Iel o spus:

— Dragă n'evastă! — zîči. — U'ti či: t'i rog — dzîči —nu am timp, prigătește-m mîncari, câ io plec rapid, câ am čeva numaid'icît îm păduri sâ ma duc, câ am o luptâ grę îm paduri [18]) șî trebi sâ ma duc numaid'icît s-o isprăźesc!

Atunčę, zîči:

— Vedz, vedz, măi bărbat'i, cum mă amăğeșt'i, șî cum nu vrai sâ ti culči cu mini, șî cum pleči!

Zîči:

— Nu mai sta d'i vorbâ cu mini, prigătești-m mîncari! [19])

Îi i-o pregăt'it mîncari șî, n'imn'icâ vorbâ, ș-o luat paloșu șî buzduganu ș-o plecat. Cum o plecat îm păduri, n'imn'icâ vorbâ, odată au văzut c-au vinit on nour întunicat strașn'ic. Șî cum o vinit nouru čela, au vinit on smău cari nu sâ mai put'ę put'ernic pi fața pămîntuli ca smău čela. Ș-o strîgat:

— Alelei, fičior Bold'icuțî! Ori d'in luptâ n'i luptăm,
ori d'in săbii n'e tăiem?

— Ba d'in luptâ n'i luptăm
câ lupta-i mę driaptâ
d'i la Dumnezău lăsatâ!

Ș-atunči, n'imn'icâ vorbâ, cîn s-o apucat la luptâ, cîn l-o izbit odatâ pi fičioru Boldicuții îm pămînt, o crăpat drept în

[18]) Pov. subliniază, cu dreapta.[19]) Pov. subliniază, cu dreapta.

doŭâ! Şî l-o lăsat smău ş-o zburat[20]) şî s-o dus în triabă-ş.

Pi frat'i-su d'i-acasâ iarâ l-o săğetat în part'ea driaptâ!

«Alelei, Doamn'i! Iarâ iesti mort fratele m'eu!»

Ş-o vinit frat'i-su şî l-o găsît acolo mort. Au plecat cu calu înaint'i, ş-au ağiuns[21]) la curt'ea smăuli. Cîn au ağiuns la curt'ea smăuli, o strîgat:

— Alelei, cîni d'i smău! Ieş afarâ şî t'i luptâ cu mini! Atunči o işît smău sâ sâ lupt'i cu vit'iazu, cu fičioru-mpăratuli. Cîn o işît sâ sâ lupt'i, cîn o sărit odatâ calu şî cîn l-o prins d'ę d'inapoi şî cîn l-o izbit odatâ calu d'i pămînt, o gîni că crapă şî inima-ntr-însu.

— Alelei, dragă vit'eazuli, nu mă omorî!

— Nu t'i omor, dacă fači pi frat'ili mn'eu înapoi.

— Hai că-l fac.

A vinit smău pîn-acolo ş-o făcu pi fičioru Bold'icuţî înapoi.

— Of, măi frat'i, că greu somn am dornit!

— Ai h'i dornit tu d'i veči, dragă frat'i, dacâ nu iramî ieu.

— Apâ, măi frat'i! D'i astăz înăint'i, lasaţî-ma sâ ma răcoresc ieu.

Ş-o luat pi smău şî l-o făcut nouză şî nǫu d'i bucăţ şî l-o ars îm foc şî l-o suflat în vînt.

— Dragă frat'i! — zîči. — Ut'i či: la-mpăratu ista, ieu m-am căsătorit cu fata lui, însâ ieu în pat n-am dornit. Noi męrim amîndoi. Şî cîn merim amîndoi, ię ar' sâ-ntrebi cari-i bărbatu ii? Tu sâ spui că ieş tu şî să trăieş cu dînsa mai d'ipart'i[22]), câ ieu nu-s part'ia ii. Part'ia mę i — zîče — n altâ part'i. Îi vid'ę tu — dzîcî — uni-i part'ę mę.

Şî, n'imn'icâ vorbâ, iaca mărg amîndoi. Cîn o untrat lampăratu în casâ amîndoi, s-o-aprins odată lumę d'i dînsu.

— Alelei, dragă ğiniri, ai vinit?

— Am vinit, tatâ!

[20]) Pov. se uită în sus şi spre dreapta. [21]) Pov. se uită în sus şi spre dreapta. [22]) Pov. subliniază, cu dreapta.

Acuma fata nu mai şt'ię cari-i bărbatu ii. Spunę cătră mă-sa:

— Mamâ ! Mamâ ! Spuni-m cari-i bărbatu mn'eu?

— Dragu mamii — zîči — nu şt'iu.

— Ti rog, mamâ, întriabâ-li cari-i bărbatu mn'eu.

Amu mă-sa nu mai put'ę d'i groaza ii.

— Maa rog, h'iz bun'i, dragilor vit'ej, spunez d'intri voi doi, câ nu va cunoaşt'iţ cari-i čela şî cari-i ista, cari-i bărbatu fęt'ii męlę?

Atunş spuni fičioru-mpăratuli:

— Ieu sînt, mamâ !

Tunş sâ zvîrli-m [23]) braţili lui şî-l pupâ ş-îl drăgostę.

— Nǫ, măi frat'i ! D'i astăz înăint'i, mai fači o nuntâ aiči faţâ d'i mini.

Ş-o făcut a doilę uarâ nuntâ şî s-o cununat cu fičioru-mpăratuli.

— Amu, măi frat'i, rămîi gospodar', că ięu plec cu-ajutoru lu Dumnezău sfîntu la soart'ea mę.

Ş-au plecat. Îns-ačę čini ira? Ačę ira fata lu Odolian, cari ira în drum.

— Bun noroc, măi fatâ !

— Mulţămăs dumn'itali, fičioru Bold'icuţii ! Mn'i-ai adus fusu?

— Ţî l-am adus amu !

— Hę ! D'i če ieş tu prost? Parcâ io am n'ivoi d'i fusu tău? Io am ńivoi d'i t'in'i!

— Da parcâ ieu nu şt'iu? — zîči.

— Da — zîči — mă ! Noi męrem acasâ la tata. Şî tu sâ t'i duş la tata sâ mă čei, sâ vedz či-ar sâ facă tata cu t'in'i? Câ ori či-ar fači tata cu t'in'i, ieu t'i fac înapoi, n-avę tu frîcâ !

— Bini !

Duc ii amîndoi pîn-aprǫpi, ię sâ duči sus în foişor şî iel sâ bagâ-n casâ.

[23]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Bună zîua, Odolene !

— Mulţămăs dumn'itali, vonici !

— Odolene, Odolene ! Nu dai fata după mini?

— Če-ai zîs?

— Nu dai fata după mini?

Cîn o suflat pî dînsu odatâ, tăt l-o făcut bucăţ ! Atunči fata s-o dus ş-o strîns bucăţîcâ lîngâ bucăţîcâ tăt ş-o pus ş-o suflat odatâ pi dînsu şî l-o-mvięt. Iarâ s-o băgat înuntru.

— Odolen'e, Odolen'e, nu dai fata după mini?

— Iar-ai îmvięt?

— Iarâ !

L-o scos afarâ şî cîn o suflat odatâ pi dînsu, tăt l-o făcut bucăţeli, tăt d'i şotăr, d'i pk'iatră mănînţîcâ. Fata iarâ s-o scoborît ğios şî iarâ l-o luat ş-o pus bucaţîcâ lîngâ bucăţîcâ, şî pk'ietričicâ [24]) lîngâ pk'ietričicâ şî o suflat pi dînsu şî l-o făcut întreg. Şî pi urmâ o suflat şî l-o-mvięt. Či:

— Du-t'i iarâ, mă !

S-o dus iarâ.

— Odolene, Odolene, nu dai fata după mini?

— Či-ai zîs? Iar-ai îmvięt?

— Iarâ !

L-o luat şî l-o suflat odatâ pi dînsu şî l-o făcut on copac. Iarâ fata lui s-o dus ş-o suflat pi copacu čela şî l-o-mvięt înapoi. Iarâ sâ duči la dînsu.

— Odolen'e, Odolen'e, nu dai fata dupa mini?

— Iar-ai îmvięt?

— Iarâ !

L-o luat şî cîn l-o izbit odatâ-m pod'ili, l-o băgat în criili pămîntuli şî s-o pus cu curu acolo pi dînsu [25]).

« Na ! Sâ vid'em şî d'i-aiči ai sâ mai ieş? Dacâ tot ai îmvięt d'i-atît'ia uori? »

Na amu vădzîn fata că nu-i niči-on k'ip, şî nu-i niči-on modru:

[24]) Pov. agită arătătorul drept. [25]) Pov. apasă cu pumnul drept pe masă.

« Măi ! Amu trebi sâ mă duc la dînsu ».

O mărs la dînsu-n casâ.

— Bun noroc, tatâ !

— Mulţămăs dumn'itali, dragu tat'ii !

Pus la masâ ş-o prins a sta supărată.

— Či stăi supărată, dragu tat'ii? Ori câ ţ-am omorît — dzîči — bărbatu?

— Ę, tatâ ! D'i-aişt'ea bărbaţ nu-m trebi mn'ii cari nu-s în stari sâ sâ lupt'i cu dumn'eta ! Aşa um bărbat — zîči — să am ieu ca dumn'eta — zîči — sâ sâ poatâ lupta [26]) cu dumn'eta !

— Nǫ ! Amu aşă unu dac-o vini, sâ şt'i câ t'i-oi da după dînsu.

Mai şęd'i, şęd'i fata o dzî, şęd'i dǫu
şęd'i patruză şî nǫâ.

D-amu o uitat Odolian d'ispre-ačę.

— Măi, dragâ tatâ ! Či-an sâ t'i-ntreb io pi dumn'eta? Vădzîn că ieşt'i atîta d'i vit'eaz ş-atîta d'i putern'ic, sâ-n spui dumn'eta uni stau put'erli dumn'itali d'i ieşt'i aşę d'i vit'eaz?

— Hę! Dragu tat'ii ! Da či-ai vra tu sâ şt'i d'i put'er'li mele?

— Apâ aj vra sâ şt'iu şî ieu d'in put'er'li dumitali, câ văd că ieşt'i atîta d'i vit'eaz cari niči-om vit'eaz nu iegzistâ ca dumn'eta.

— Ţ-oi spuni ieu, da aldatâ ! Nu amu.

— Da mn'i-i spuni, tatâ?

— Ţ-oi spuni !

— Bini !

Fata či fači? Sâ dă şî fači-o bortâ pi su pămînt. Şî bortâ, şî bortâ, şî bortâ, şî bortâ! şî sâ duči pînă la fičioru Bold'icuţii şî sufl-odatâ pi dînsu şî-l fači o pasâri ş-o ię ş-o bagâ în sîn [27]) a dînsa. Şî vin'i-napoi cu pasărę în sîn la dînsa. Şî untră-n casâ iară. Şęd'i la masâ iarâ supărată.

[26]) Pov. subliniază, cu dreapta. [27]) Pov. duce dreapta la sîn.

Vini ta-su.

— Ęi, tatâ ! Tot m-ai amăğit şî m-ai amăğit câ-n spui uni-s put'er'li, a mn'itali, da văd că nu mai spui uni ţî-s put'erli.

— Apâi astăz [28]) ţî li-oi spuni, dragu tat'ii !

Sâ puni la masâ.

— Dragu tat'ii ! Put'er'li męli — zîči — îs într-on lac cu lapt'e acru şî în lacu čela cu lapt'e acru ieste-om balaur; şî-m balauru čela îz dǫuză şî patru d'i ğărgăuni, ş-acolo sîn put'er'li mele.

Ş-atunş scoat'i o batistâ d'im buzunar şî-i dă odatâ la fatâ la nas [29]): ş-o uita fata tăt či-o vorbit tat-su ! Bun ! Iacâ fata ięsâ d'i-acolo, sâ duči-m foişor. Însâ iel păsâri la dînsa-n sîn. În ięsâ pasârę, sâ dă pisti cap.

— Noa, tu, ţ-o spus uni-s put'er'li?

— Măi bărbat'i, mn'i-o spus, da li-am uitat !

Če:

— Nu-i n'imn'icâ, câ ieu nu li-am uitat ! Ieu şt'iu uni-s ! D'e astăz înăint'e, rămîi sănătǫsâ, câ ieu plec.

Şî s-o luat şî s-o dus iel înaint'i. Iac-o ağiuns, iel la lacu cu lapt'i acru. Cum o ağiuns la lacu cu lapt'ę acru, n'imn'icâ vorbă, s-o pus acolǫ pi pîndâ. Iacâ vęd'i câ-n ięsă om balaur afarâ. Cîn o işît balauru afară şî cîn s-o repezît odatâ, şî cîn i-o ţîpat odat-om paloş în grumaz, i-o sărit capu d'i tri-patru poşt'i d'i la trupu lui. Ş-atunči o luat trupu şî l-o spint'icat în dǫu ş-o scos ačia dǫuză şî patru d'i gărgăuni şî i-o lua şî i-o pus într-o batistâ şi cîn i-o strrîns odatâ [30]), pi Odolian l-o săğetat mǫart'ea acasâ-m pat. Ş-atunči o vinit fata la dînsu, d'in răgn'etu lui.

— Alelei, curvâ či ieş tu, şi-i mai curvâ ačel či t'i-o-mvăţat pi tini, câ mn'i-ai mîncat capu mn'eu d'e astăz înaint'ę.

Ş-atunči o vinit fičioru Bold'icuţî, ş-o bătut în uşâ. Či:

— Da, da, poft'im ! — o zîs fata lu Odolian.

Ş-o intrat înuntru.

— Odolene, Odolene ! Nu dai fata după mini?

[28]) Pov. subliniază,cu dreapta. [29]) Pov. duce dreapta în faţa nasului. [30]) Pov. strînge, cu mîinile.

— Ei, d'i-amu — zîči — văd io, fičioru Bold'icuţî, câ mn'i-i dusâ viaţa mę.

— Apâi — zîči — cum ai făcut dumn'eta şî nu ţ-o fost mn'ilâ di mini sâ-n zboi carnea mę pi tăt'i bucăţîli şî să mă fači în tă fęliu, aşă am sâ t'i fac ieu pă dumn'eta!

Şî l-o luat şî l-o tăięt tăt d'im paloş şî l-o dumn'icat. Şî s-o luat şî s-o cununat cu fata lu Odolean.

Şî m-an suit pi-o săcarâ,
Şî v-an spus-o în ię sarâ!

Inf.: Gh. Zlotar; Fundu Moldovei—rn. Cîmpulung; *cules* în Bucureşti în 18 febr. 1955 de O.B.; *transc.* O.B.; *durata:* 22′ 20″; A.I.F., mg 845.

Pov. o ştie: « d'i la T'iţa, d'i la soru-mea; d'e mult; ia o învăţat-o d'i la Nistor N'ergeş d'in Fundu Moldovi, iel o četit-o-ntr-o cart'e înaint'e d'e 1914 — mn'i-o spus ię c-o-mvăţat-o d'int-o cart'e». *Acasă ai pov.?* « am spus-o, da, şî soru-mea, şî ieu; n-am spus-o d'e vo 5 an'i». *Copiii o ştiu?* « n-o şt'iu ».

Basmul cu fraţii gemeni născuţi în chip miraculos (gustînd de obicei din acelaşi peşte, mai rar măr) care se ajută reciproc (mai cu seamă prin învierea celui omorît) este cunoscut în toate provinciile ţării, fiind atestat în peste 45 variante.

Deseori, basmul se contopeşte cu tipurile A. — Th. 300, 302, 516, 590 etc. Firul acţiunii se dezvoltă încă într-un chip neîntîlnit în variantele amintite.

Schullerus, la nr. 303 indică 13 variante.

Episodul cu învingerea zmeului a cărui putere se află în viermi (ouă) este frecvent în basmele noastre, fiind atestat în toate provinciile în peste 60 variante. Cel mai adesea, nararea acestora este inserată în alte tipuri, mai cu seamă în A. Th. 300, 303, 304, 318, 327 etc. Schullerus, nr. 302, citează 11 variante.

Kurt Ranke, în studiul monografic *Die zwei Brüder*, Helsinki, 1934 (F.F.C. nr. 114), în care a utilizat şi 21 variante româneşti ale tipului 303 (fraţii gemeni) şi 2 variante ale omorîtorului balaurului (A. Th. 300) printre cele 770+368 variante, arată că în 85% din totalitatea variantelor, fraţii gemeni sînt concepuţi prin gustarea din peşte şi conchide că aceasta ar fi forma străveche a acestui motiv. Ranke crede că basmul despre fraţii gemeni ar fi fost creat în Franţa — de

unde s-ar fi răspîndit în toate părţile — într-o epocă destul de îndepărtată, care nu se poate preciza, dar posterior basmului despre omorîtorul balaurului.

St. Thompson, în *Folktale*, p. 35, arată că tipul 302 este răspîndit din India pînă în Islanda în peste 250 variante. În variantele asiatice, puterea zmeului e într-o pasăre sau insectă, în cele europene în ou. Din Europa, povestea s-a răspîndit în Africa şi America.

«*CU PETREA FĂT-FRUMOS, STEBLÂ DE BUSUIOC, NĂSCUT LA MN'EZU NOPȚÎ*»

O-s c-o fost odată
ca ničiodată,
dacă nu m-aj da a povisti
ca um puriče-a a plezn'i
povesti în ię sară pi la noi n-ar mai ḥ'i.
Că nu-z d'i cîn povestili,
nij di cîn minčiunli,
că-s c-o zî dǫu mai încoači
d'i cîn să potcoźę mîța cu coajâ d'i nucâ
șî merę la sfînta rugă;
da d'i cîn mîța s-o beșît,
mai mult la bisęrică nu s-o primit;
ș-o trecut pi la poartă pi la mini
ș-am prins-o ș-am bătut-o bini, bini
pînă m-o-mvățat șî pi mini.

O-s c-o fost odată un împărat. Ș-împăratu čela avę tri fičiori. Pi čel mai mic îl k'ema Petrea Făt-Frumos,
steblâ d'i busuioc,
născut la mn'ezâ nopțî.

Îns-ačel mai mn'ic iera năzdrăvan șî vit'eaz, însâ nu șt'ię n'ime pi fața pămîntului câ iel iesti vit'eaz. Împăratu, bătrîn, au k'emat fičiorii.

— Drağî fičiori! Viniț oliacă la masâ cu mini sâ stâm oliacă d'i vorbă..

O vinit fičiorii tostri, s-au așezat la masâ cu ta-su. Dzîči:

— Uitați-va či: io sîn bătrîn. Am stapînit pîn-amu țăŕli ș-am cǫndus, ș-am făcut bini pi fața pămîntuli, n-am făcut rău. Tot așę — zîči — sâ fačeț șî voi, câ io mîni poimîni am

sâ mor, şî tot aşă sâ faćeţi şî voi cum am făcut şî ieu, sâ-m urmaţ mii, să nu faćeţ rău pi pămînt, ći sâ faćez bini ! Bini-ţ faće, bini-ţ ağiunğe; rău îţ faće, rău aveţ s-ağiunğeţ. Dară drağii lui tat'ii ! Ut'i ći: d'e astăz înaint'i, ieu v-afurisăsc: afurisîţ sî fiţ d'i mini şî de Dumnedzău, sâ nu va primască Dumnedzău sfîntu nić pi ćęlantâ lumi, niş pi iasta lumi, ći sâ va zvîi pămîntu d'i tri strînjîni afară, dacă nu vi-z vîna munt'-ili Sînăuli după mormîntarę mę şî după moart'ę mę. Să mereţ sâ vînaţ munt'ili Sînăuli şî după ći-z vîna munt'ili Sînăuli, pi urmâ vi-z vini şî ves condući împărăţîię vǫstrâ. Atunj, vi-z vid'ę cari va fi drept d'i-a stăpîni şî d'i-a lua coroana, d'i-a fi împărat în locul meu.

Iară-mpăratu la tri zîli o murit. Fićiorii l-o mormîntat pi-mpăratu frumos. După ći l-o mormîntat, ći-au spus fićioru ćel mai mare?

— Draği fraţ ! Trebi să împlinim afurisănia tătukii cari n'i-o afurisît tatal nostru pi noi, cari n'i-o făcut şî cari n'i-o crescut.

— Da ! Voię-ţ ieste, dragă frat'e, plecăm.

Ş-o luat straii d'i priminială
şî ban'i d'i k'eltuială

şî fiicari ş-o luat cît'i-on cîni cu dînsu. Ş-au plecat tri zîli şî tri nopţ. La tri dzîli şî la tri nopţ, o ağiuns pi vîrvu munt'elui Sînăuli. Cîn o ağiuns pi vîrvu munt'elui Sînăuli, o strîns l'ęmn'i tăstri ş-o făcut foc; la mn'ezî nopţî s-o aprins l'ęmn'ili sîngure. O fript ii cît'i-o buca d'i slăninâ ş-o mîncat, ş-o băut, şî s-au puz ğios la culcat. Ş-au dornit ćel mai mn'ic şî cu ćel mai mn'ijloćiu. Şî fićioru ćel d'i-mpărat mai mare au padzît. A-audzît îm păduri:

— Bu-bu bu-uuu ! Da frigî-mn'i !

Atunći fićioru ćel d'i-mpărat o urcat ok'ii sus [1]).

— Dacă ţ-î frig — dzîći — vină la foc şî t'i-ncălzę.

— Aş vini şî m-aş încăldzî, da mă t'em d'i leii părăleii tăi. Na tri peri d'i-a mn'ei,

[1]) Pov. se uită în sus.

puni-i pi cînii tăi,
şî na in'elu mn'eu
pun'e-l în d'eştu tău.

Atunči o zvîrlit trei peri baba ğios, ş-au luat iel ačiię trei peri şî i-o pus pi cîni, ş-au luat inelu şî l-au pus în d'ęjet. S-o coborît baba cu vîrvu d'i copac şî i-o sučit capu şî l-o îngropat îm vatra foculi, ş-o dad drumu cu copacu-n sus. S-au sculat ačiię doi fraz dimineața: frat'ili ii nu ira nicăieri a lor. Au plîns ii, supăraț că nu ieste frat'ele čel mai mare. Au strîns l'ęmn'e pîn la mn'ezî nopțî, la mn'ezî nopțî, s-o aprins l'ęmn'ili sînguri, au fript ii amîndoi cît'i-o buca d'i slăninâ ş-o mîncat cu pîni, ş-au băut cît'i-om pahar d'e vin. Če:

— Dragă frat'i — či — io ma culc şî tu păzăşt'i!

Atunş s-o pus Petrea Făt-Frumos
steblâ d'i busuioc,
născut la mn'ezî nopțî

s-o pus ğios ş-au adornit, şî frat'ele čel mai mn'ijločiu l-au pădzît. Iară a audzît în copac:

— Uuuuu! Da frigî-mn'i!

— Dacă ț-î frig, vină la foc şî t'i-ncălzę.

— Na tri peri d'i-a mn'ei,
puni-i pi cîn'ii tăi
şî na in'elu mn'eu,
pun'i-l în d'eştu tău
sâ vedz čini sunt ieu:
sînt o fată mîndrâ şî frumǫsă.

Atunči i-au dat perii ş-o pus pi cîn'i, ş-o luat inelu şî l-o băgat în d'ęjet, s-o coborît baba cu vîrvu d'i copac şî i-o sučit capu şî l-o-ngropat îm vatra focului.

Iară s-o sculat d'imineața Petrea Făt-Frumos
şteblâ d'i busuioc
născut la mn'ezî nopțî.

N-au văzut n'ič pi čela frat'e.

« Alelei, Doamn'i, că greli put'eri mai sînt aiči! Doi frățîşori a mn'ei i-am avut şî pi čiię nu-i am, i-am pierdut d'i pi fața pămîntuli ».

S-au mîniẹt iel ş-au strîns l'ẹmn'i cît au strîns ii tri, au strîns iel unu sîngur. Ş-au puşcat o mamă d'i foc su copac, c-ağiunğẹ para [2]) în naltu čeruli. Baba o friğẹ tătă-n copac ş-o ard'ẹ. Au strîgat:

— Bu-bu-bu-bu-buuuu! Da frigî-mn'i!

— Dacă ţ-î frig, vină la foc şî t'i-ncălzẹ.

— Aj vini, da mă t'em d'i leii părăleii tăi!

Na tri peri d'i-a mn'ei
puni-i pi cîn'ii tăi
şî na in'elu mn'eu
puni-l în d'ẹştu tău.

Či:

— Dă-i încoači!

Atunş Petrea Făt-Frumos o luat perii frumuşăl, şî cu inelu şî li-o aruncat pi foc.

— Parcă li-ai aruncat pi foc, voniči!

— Ba nu! Şarlan ş-o pîrlit coada. Hi, Şarlan [3]), într-o part'i!

Atunş s-o coborît baba cu vîrvu d'i copac. Însâ Petrea Făt-Frumos ira cu o buca d'i slăn'ină pi foc. Baba s-o coborît cu o broască tătă rîiọsâ pi-o ţîglâ ş-o friğẹ, şî tot at'inğẹ [4]) brọsca d'i slănina lu Petrea Făt-Frumos.

— Matuşâ! N-at'inği brọsca d'i slănina mẹ, câ cîn ţ-ôi lipi o slăninâ d'e ẹstẹ pisti uok'i, odată t'i orbăsc!

Ş-atunş Petrea Făt-Frumos cîn i-o lipit cu slănina odată pisti uok'i, o sărit uok'ii la babă!

— Săriţ, leii părăleii mn'ei şî rupiţ şî mîncaţ!

O sărit cînii ş-o rupt, ş-o mîncat.

— Alelei, Petre Fặt-Frumos
steblâ d'i busuioc
născut la mn'ezî nopţî
nu m-omorî, că am auzît d'i numili tău,
da n-an crezut
pîn nu t'i-am văzut!

[2]) Pov. se uită în sus. [3]) Pov. se uită spre stînga. [4]) Pov. loveşte, cu dreapta.

— Stăi, că nu t'i omor, că ma ai d'i lucru cu mini! — či — leii paraleii mn'ei, ţineţ-o aičę!

O ţinut-o acolo. Iel s-o suit on an d'i zîli pi copac [5]) în sus. O vădzut într-o d'ipărtare o dzari d'i foc straşnicâ mare. Au vinit on an d'i zîli pi copac înapoi în ğios.

— Leii paraleii mn'ei! Rupiţ şî mîncaţ cît put'eţ. — Au rupt ş-o mîncat.

— Leii paraleii mn'ei, s-o ţinéţ aiči pînâ vin ieu, câ ieu mă duc s-aduc foc!

S-o luat Petrea Făt-Frumos
steblâ d'i busuioc
născut la mn'ezî nopţî
ş-au plecat pim păduri. Nǫpt'e, s-au întîln'it cu Mn'ezîlâ-mn'ez-d'i-nopt'i.

— Bună sara, Mn'ezîlâ-mn'ez-d'i-noapt'i!

— Mulţămăs dumn'itali, Petre Făt-Frumos,
steblâ d'i busuioc,
născut la mn'ezî nopţî.

— Dă-m foc!

Zîči:

— N-am!

L-o luat şî l-o legat la copac.

— Vai d'ę mini — zîči — Petre Făt-Frumos, dă-m drumu, că-m rag vačili pin ocoali şî g'iţăii pin strungă!

— Hă-ă, şî mn'ii-m rag, d-apîi n-am či sâ fac!

Au plecat mai naint'i. S-o-ntîlnit cu Zorilâ-zori-d'i-dzuă.

— Bună dimineaţa, Zorilă-zori-d'i-dzuă!

— Mulţămăs dumn'itali, Petre Făt-Frumos,
steblâ d'i busuioc,
născut la mn'ezî nopţî!

— Dă-m foc!

— N-am!

L-o legat la copac.

[5]) Pov. se uită în sus.

— Vai d'e mini, Petre, dă-m drumu, că-n rag uoili — zîči — în strungă şî mn'eii pin stînâ.

— Şî mn'ii-m rag, d-apîi n-am či sâ fac!

Au plecat mai naint'i. Au ağiuns la para čę d'i foc. Acolo nu ira pară d'i foc, či ira o curt'i şî ira dọuză şî patru d'i zmei împreğiuru mesii afarâ dormę pi pămînt la soari. Şî Iut'ili pămîntuli legat la počiumb, la tri sut'i şăpt'iză şî činj d'i lanţuri la počiumb d'i h'er.

Au strîgat Iut'ili pămîntului:

— Hai, hai Petre, Făt-Frumos
steblâ d'i busuioc
născut la mn'ezî nopţî!

Śi fel d'i uom ieş tu, că ţ-ai băgat tu capu tău aiči, că pe iči pasâri măiastră nu umblâ, dară d'i cum om pimint'ian să mai umbli! N-ai put'ę tu mn'i ca sâ-m dai drumu, că d'e dọuăză şî patru d'e an'i d'i cîn stau la počiumb d'i h'er legat la pămînt.

— Hei! Stâi sâ bęu, sâ mă gînd'esc,
În lumi cum sâ trăiesc?

S-o pus la masă, ş-o băut, ş-o mîncat, însâ zmeii dornę. Şî cîn o pus mîna pi počiumb d'i h'er şî cîn l-o zvîrlit odată înaltu čeruli, şî Iut'ili pămîntuli, cîn s-o dus în fundu pămîntuli,

munţii s-o cutremurat,
şî văili s-o tulburat
şî pădurili-o pk'icat!

Ş-o sărit zmeii drept îm pk'ičioare *).

Ş-atunči Petrea Făt-Frumos,
steblâ d'i busuioc, au sărit şî s-o băgat supt o mońilâ d'i čepuri. Ş-au strîgat smeii:

— Alelei, Doamn'i! Čini ş-o băgat capu lui aiči şî criiru lui aiči d'i l-au ağiuns mint'ę pi dînsu ş-au dat drumu la Iut'ili pămîntuli, d'i atîţa an'i d'i zîli d'i cîn Iut'ili pămîntuli şęd'i la počiumb d'i h'er legat. In daţ, măi fraţilor, şî vid'eţ,

*) Întrerupere pt. schimbarea benzii.

trebie sâ prind'eţ pi činiva, čini, câ n-o putut sâ zbọii îm pămînt n'ači-n nouri, trebi sâ h'ii tot pe iči pi locuŕli ẹstẹ.

Atunči o dat zmeii rẹpid'i ş-o cătat pi su toat'i mọźilili d'i čepuri ş-au găsît pi Petrea Făt-Frumos,

steblâ d'i busuioc,
născut la mn'ezî nopţî.

Şî l-au dus în faţa smăului čelúia mai mari cari ira cu dọuză şî patru d'i capuri, zmău čel mai mare.

— Măi, či fel d'i uom ieş tu d'e ţ-o ağiuns pi tini mint'ẹ d'i-ai da drumu la Iut'ili pămîntuli d'e-aiči?

— Io-s ačela uom care fură uọuli d'i su ţarcâ şî ţarca nu şt'i n'imn'ică pîn nu-i dau cu d'eştu-n cap!

— Alelei, Doamn'i, d'i t'in'i-am avut noi dor şî plăčere! Amu — dzîči — uit'i-t'i: und'i iẹsti o ţarcâ sâ meri cu noi, să vid'em şî noi ad'evăru.

Či:

— Ut'i ia k'iar în copacu [6]) ista ieste-o ţarcă.

Iel s-o suit în copac ş-o luat uọuli d'i su ţarcă, či:

— Li vid'eţ?

— Li videm!

Şî pi urmă o dat cu d'eştu-n cap la ţarcâ şî ţarca o zburat ş-o pus uọuli-napoi. Au coborît iel ğios d'i pi copac. Şî cum s-o coborî ğios d'i pi copac, n'imn'ică vorbă, o vinit la zmei.

— Măi uomuli! Noi d'i şẹpt'i an'i d'i dzîli n'i bat'ẹm după fata-mpăratuli Verd'i şî cînt-on cucoş d'ẹ tri patru poşt'i d'i loc, sâ scol santinelili şî nu put'em s-o furăm.

— Haideţ cu mini, că n-or mai cînta n'ič cucoş, n'iş n'imn'icâ!

Au mărs cu dînsu. Şî cîn au ağiuns aprọpi, o săğetat cucoşu ş-au plecat la-mpăratu. Cîn au ağiuns la-mpăratu Verd'i, ira un zîd [7]) în ğiuru curţii, a-mpăratuli, care nu sâ put'ẹ băga n'ime. Însă iel o spus către zmei:

— Fačez bortă cît ar întra dọu cară alăturẹ pin zîdu ista.

[6]) Pov. se uită la dreapta. [7]) Pov. roteşte ochii.

Au făcut bortă cît o întrat dǫu cară alăturea pin zîd, zmeii. Au întrat înuntru.

— Amu — ziči — ut'i či: băgațî-vă nuntru ș-o furaț. Če:

— Nu, noi nu ne băgăm, k'iar trebi sâ meri dumn'eta.

— Atunj, dacă nu vă băgaț, viniț cu mini.

Au vinit cu dînsu ș-au făcut o bortâ în t'indă după ușâ d'i doi stînjîn'i d'i-adîncă. Şî cum o făcut borta ačę, i-o adus pi toț înapoi d'inapoię zîduli.

— Amu — dzîči — uitațî-va či: io mă duc înaint'i. Voi toț la um minut să-m viniț unu. Pi uni-ț vid'ę ușîli d'ișk'isâ, pi-acolo sâ viniț după urma mea. Sâ nu va pui pacatu sâ v-at'ingeț d'i um bec, čeva pin casâ, ori d'i-o scumpęt'e čeva, ori d'i niști bocanči, ori čeva pantofi d'i-a ii, că cît vă at'ingeț, cît răcnesc și ni prind pi toț!

— Bun! Așa om fače!

Însâ iel o plecat înaint'i ș-o scos palușălu lui și l-o pus la spat'ili lui, s-o pus în t'indâ după ușâ. Cari zmău cum îi vinę, îi tăię capu și pk'ica în grǫpă cu tătu, cari cum intra pi ușâ, îi tăię capu și pk'ica în groapă. O numărat iel dǫuză și tri d'i zmei. A douză și patrulea cîn o vinit, cîn o dat o dată cu paloșu, i-o tăię două și tri și ğiumătat'i și cu ğiumăta d'i cap o rămas. Ş-o strîgat zmău:

— Hai, hai, Petre Făt-Frumos,
steblâ d'i busuioc,
născut la mn'ezî nopțî!

N-am șt'iut câ ieș tu, că-ț mîncam io ții capu d'i pi loc, da nič așę nu ieș tu scăpat d'i mini!

Ş-o zburat zmău cu-ačę ğiumăta d'i cap și s-o dus în triabă-ș. Însâ Petre Făt-Frumos,
steblâ d'i busuioc
s-o băgat înuntru la împăratu. Împăratu dormę, câ iel li-o dat on somn grozav. Pi-mpăratu-l suğę om porc d'i nas.

« Hai, hai, împărat'e, cum nu iej mîndru și frumos, dacă t'i strîcâ bala asta spúrcâtâ! »

Au luat porcu şî l-au tăiȩt şî l-o băgat în groapă. O mărs la-mpărăt'iasâ. Pi-mpărăt'iasă o suğȩ un şȩrpe d'i nas.

« Hai, hai, cum nu ieşt'i împărăt'iasă mîndrâ şî frumǫsâ, da t'ȩ strîcâ bala asta spúrcâtâ ! »

O luat ş-o tăiȩt şȩrpili şî l-o ţîpat în groapă. O mărs la fata čȩ d'i-mpărat.

« Hai, hai, cum nu ieş fatâ d'i-mpărat mîndrâ şî frumǫsâ, dacă t'i strîcâ bala asta spùrcâtâ ! » — O suğȩ doi cîn'i d'i ţîţâ.

Au luat ş-au tăiȩt cînii şî i-o ţîpat în groapă.

Ačist împărat şî cu-ačȩ împărăt'iasă, şî cu fata o foz blăstămaţ că tătă viaţa lui sâ li sugâ d'i nas pîn la moart'ȩ lor şî sâ li sugâ d'i ţîţâ şî pi-mpărăt'iasa, şî pi fată, şî pi-mpăratu.

Iel i-o tăiȩt şî i-o ţîpat în groapâ. Îns-o luat vîrvu limbg'i-lor şî ung'ili d'i la zmei, şî d'i la şȩrpi, şî d'i la porc, şî d'i la cîn'i şî li-au pus într-o batistâ şî li-o pus în buzunaŕ. Ş-au luat ş-o astupat groapa, ş-o astupat zîdu-napoi, ş-au luat ş-au plecat. Cîn o ağiuns la curt'ȩ zmeilor, au făcut-o pi curt'ea zmeilor om măr şî l-o luat şî l-o pus în buzunaŕ. Ş-au plecat mai d'ipart'i.

O ağiuns pi la Zorîlâ-zori-d'i-dzîuâ.

— Bună d'imin'eaţa, Zorîlâ-zori-d'e-dzuă !

— Mulţămăs dumn'itali, Petre Făt-Frumos ! T'i rog dă-m drumu !

— Amu-z dau drumu că ni-an găsî foc !

I-o da drumu. Au mărs ş-o ağiuns pi la Mn'ezîlâ-mn'ez-d'i-noapt'i.

— Bună zîua, Mn'ezîlâ-mn'ez-d'i-noapt'i !

— Mulţămăs dumn'itali, Petre ! Dă-m drumu, câ crăp !

— Amu-z dau drumu, că ni-an găsî foc !

Ş-o da drumu şî la ačela. Au luat ş-o vinit la cîn'ii lui.

— Lei paraleii mn'ei, mai put'eţ ?

— Nu mai put'em, stăpîni, d'i foami !

— Rupiţ şî mîncaţ !

O rrupt ş-o mîncat.

— Vai d'i mini, Petre Făt-Frumos, nu mă omorî !

— Nu t'i omor ! Stăi că ma ai d'i lucru cu mini ! Uni sînt frațî mn'ei ?

— Îs în vatra foculi [8]) îngropaț.

— D'izgrǫpă-i!

I-o d'izgropat baba.

— Amu sâ mi-i îmvii !

Zîči:

— Du-t'i pi vîrvu čel d'i munt'i șî adă-m tri zminčeli d'i apâ vi șî tri zminčeli d'e apâ moartâ.

— Cum ai șt'iut sâ-i omori, așă, du-t'i cu cîn'ii mn'ei șî adă !

Au mărs ș-au ağiuns pi vîrvu čel d'i munt'i. Iel o luat o vargâ care-o fos mîndrâ șî frumǫsâ d'i alun șî cîn o băgat-o-m fîntînâ, o scos-o tătă putridă. Altă bătaii la babă, șî altâ mușcăturâ d'i cîn'i la babă.

— Vai d'i mini, Petre, nu mă omorî !

— Nu t'i omor ! Aiči ięsti apa cu tri zminčeli, fîntîna cu tri zminčeli d'i apă vii șî tri zminčeli d'i apâ moartă.

Či:

— Nu ieste aičę, nu mă omorî !

— Du-mă la apa uni ięsti, la fîntîna undi ięsti cu tri zminčeli d'i apă vii șî trei zminčeli d'e apă mǫrtâ.

L-au luat șî l-au dus mai d'ipart'i, ș-au găsît fîntîna cîn o băgat verğica čę, o scos-o mai mîndrâ șî mai frumǫsă.

Atunči o luat tri zminčeli d'i apâ vii șî tri smînčeli d'i apâ moartă ș-au vinit cu baba ș-au dat la frațî lui șî i-o-mvięt.

— Of, da greu somn am dornit, măi frat'e !

— Dornęz voi d'i veči, dacă nu ieram ieu !

Au luat pi babâ ș-o mîncat cînii cît o mîncat, șî pi urmâ ręstu o tăięt ș-o ars îm foc ș-o suflat îm vînt.

— Nǫ, drağí fraț ! D'e astăz înăint'i, plecăm acasâ, c-am împlinit afurisănię tătukii.

[8]) Pov. se uită în jos.

— Plecăm, dragă frat'e!

Ş-au vinit toţ tri acasâ. Iacă la o săptămînă, o clacă la-mpăratu Verd'i d'i d'isfăcat păpuşoi. Ş-au dus şî ii tri fičiori, cum ira pi timpurli čęle, cîn merę fičiorii d'i-mpărat, şî fęt'e d'e-mpărat şî lumi la clăči la-mpăratu la d'isfăcat păpuşoi, c-aşă să strînğę mai d'i mult. Hai, că mărgîn şî ii acolo, fiicari sâ spui cît'i-o poveste. Însâ iel, la urma urmii, o ağiuns sâ spuii

Petrea Făt-Frumos
steblâ d'i busuioc
născut la mn'ezî nopţî.

Dzîči:

— Oamini buni! Uitaţî-va, io v-oi spuni o poveste, însâ nu iesti povestę d'e-aiči, n'iş nu iesti d'ispri mini; n'iş nu iesti d'ispri-mpăratu Verd'i, nij d'ispri munt'ili Sînăuli, či iesti o poveste d'intr-o d'ipărtari, d'intr-o ţarâ. Mai sînt împăraţ cari i numili împăratuli istuię, şî mai sunt vit'ej cari sunt în numili mn'eu, şî mai sînt munţ Sînăi, nu numa aiči [9]) munt'ili Sînăuli cari l-avem noi — zîči.

O fost odată on împărat. Ş-împăratu čela — dzîči — o avut tri fičiori. Ş-împăratu, cîn o tras d'i moart'i, li-o afurisît cu limbâ d'i moart'i sâ margâ sâ vînęzâ munt'ili Sînăuli. După îmormîntarea împăratuli, au mărs ačiię tri fraţ ş-au vînat munt'ili Sînăuli. Vînîn munt'ili Sînăuli ačiię tri fraţ, au vinit o babă ş-o omorît pi čel mai mari şî pi čel mai mn'ijločiu, îns-o rămas čel mai mn'ic. Ačel mai mn'ic o fost putern'ic, vit'eaz, nu s-o dat, ş-o răpus pi babâ ğios şî pi urmă s-o suit pi copac în sus ş-au ağiuns în vîrvu copaculi, ş-au văzut într-o d'ipărtari — dzîči — o zari d'i foc. S-au coborît ğios ş-o spus cătră cîn'ii lui sâ mînînči. După či-o mîncat, n'imn'icâ vorbâ, iel o plecat, ş-o spus:

« Leii, paraleii mn'ei, s-o ţîneţ aiči!

Ş-au plecat pin codri,

[9]) Pov. se uită în sus.

pin zăhăstrii
s-o-ntîlnit cu Mn'ezîlâ-mn'ez-d'i-noapt'i.

— Bună zîua, Mn'ezîlâ-mn'ez-d'i-noapt'i !

— Mulţămăs dumn'ïtali, Petre Făt-Frumos !
Či:

— Dă-m foc !

— N-am !

L-o luat şî l-o legat la copac.

— Vai d'i min'i — zîči — Petre, dă-m drumu, câ — zîči-m rag — zîči — vačili pin ocoali şî g'iţăii pin stînâ !

— Şî mn'ii-m rag, d-apâ n-am či sâ fac !

Plecat mai naint'i. Au ağiuns — dzîči — la Zorilă -zori d'i-dzîuâ ş-au čerut sâ-i dęi foc, o-s câ n-are. L-o legat şî pi čela la copac ş-o plecat mai naint'i. Ş-o ağiuns la o curt'i cari-o văzut iel zarę ačę d'i foc; ačę ira curt'e şî ira dǫuză şî patru d'i smei în juru mesîlor, dornę afarâ la soari. Şî Iut'ili pămîntuli legat la počiumb d'i h'er la tri sut'i şaiză şî činj d'i lanţuri. Cîn l-o văzut Iut'ili pămîntuli, o strîgat:

— Hai, hai, Petre Făt-Frumos,
steblâ d'i busuioc,
născut la mn'ezî nopţî.

Pasâri măiastră nu umblâ pe-aiči, dară d'i cum om primint'ian sâ mai umbli pi locuŕli ęste ! — čę — N-ai put'ę tu sâ, mn'ii sâ-m dai drumu d'e iči ?

— Hę ! Stăi sâ bęu, sâ mînînc,
sâ ma gînd'esc
în lumi cum sâ trăiesc !

S-o pus la masă, ş-o băut, ş-o mîncat cît i-o trăbuit lui în leğe ca um bărbat. Şî cîn s-o dus şî cîn o pus mîna pi počiumbu čel d'i h'er şî cîn l-o zvîrlit odată în naltu čeruli şî Iut'ili pămîntuli cîn s-o dus în fundu pămîntuli,
munţî s-o cutrimurat,
şî văili s-o tulburat,
şî pădurili-o pk'icat !

Ş-o sărit smeii drept îm pk'ičioare.

— Alelei, Doamn'i, čini ş-o băgat capu lui aič d'i i-o da drumu la Iut'ili pămîntuli?

O dat smeii rępid'i ş-o găsît supt o możilâ d'i čepuri pi Petrea Făt-Frumos

steblâ d'i busuioc

născut la mn'ezî nopţî.

Şî l-o-ntrebat:

— Măi uomuli! Či fel d'i uom ieş tu d'i ţ-ai băga tu capu ş-ai da tu drumu la Iut'ili pămîntuli?

— Io-s ačela uom — dzîči — stăpîni — zîči — care fur uǫuli d'i su ţarcă şî ţarca nu şt'i mn'ică pîn nu-i dau cu d'ejtu-n cap!

— Ha-ha-ha! D'i t'ini ni-o fos nǫu dor! Măi! — dzîči. — Noi d'i şępt'ę an'i d'i cîn n'i bat'em după fata-mpăratuli Verd'i: cînt-on cucoş d'i tri patru poşt'e d'i loc şî — zîči — sâ scol santinelili şî nu put'em s-o furăm!

— Atunj, n'imn'ică vorbă — zîči — haideţ cu mini, că n-or mai cînta!

O mărs cu dînsu ş-o spart zîdu ş-o făcut o bortă-n zîd, ş-o făcut o bortâ în t'indâ şî iel s-o pus în t'indâ după uşâ. Care smău care cum trečę, i-o tăięt capu ş-o pk'icat în groapă. Ş-aşa o omorît pi dǫuză şî patru d'i zmei. Însâ — zîči — o ağiuns la-mpăratu Verd'e. Pi-mpăratu Verd'e îl suğę um porc d'i nas. — Ş-atunş cîn o spus vorba asta, împăratu ş-o roşît pi faţă. — O tăięt porcu şî l-o ţîpat în groapâ. O mărs la-mpărăt'iasa. Pi-mpărăt'iasa o suğę un şęrpi d'i nas. O tăię şęrpili şî l-o ţîpat în groapâ. O mărs la fata-mpăratuli ş-o suğę doi cîn'i d'i ţîţâ. O tăięt cînii şî i-o ţîpat în groapă. Şî poft'im, înălţat'i-mpărat'i, dacă nu credz

poft'im şî vedz!

Ş-atunči o scos [10]) vîrvu limbg'ilor, vîrvu ung'ilor şî li-o pus pi masâ.

— Poft'im, înălţat'i-mpărat'i, şî vedz şî t'i cumvinği, că io sunt ačela! — Atunčę-mpăratu o-ncremenit ş-o spus:

[10]) Pov. vîră dreapta în buzunarul drept şi o scoate.

— Dragă Petre Făt-Frumos,
steblâ d'i busuioc,
născut la mn'ezî nopțî,
tu vii fi ğinirli mn'eu.

— Nu, înălțat'i-mpărat'i, nu mă căstores, că sîn mic, șî — zîči — ma bat fęt'ili șî ma țîpâ pi su pat. Trebi sâ sâ căstorească frat'ili m'eu ais mai mari, șî iel — zîči — sâ conducâ împărățîię în locu tat'ii. Șî pi urmâ, is mn'ijločiu, șî la urmâ — zîči — ieu, câ sîn čel mai mn'ic, nu po sâ sar înăint'ea frațînuli estuia mai mare.

— Fǫrt'e bun!

O făcut pețania, ș-o făcut logodna cu fičioru čel mai mare. Șî, n'imn'ică vorbă, șî nunta, șî sâ pleči la bisęrică. Cîn sâ pleči tătă lumę la biserică, cu muzica, cu tătu, însâ Petrea Făt-Frumos o rămas în urma urmii nunții. O vinit ačela smău cu ğiumăta d'i cap ș-o făcut cruči cu paloșu ș-o făcu tătă nunta stîncâ, și pi fată o luat-o pim văzduh ș-o zburrat cu dînsa, s-o dus în treabă-ș. Însâ Petrea Făt-Frumos o rămas în urmâ, iel n-o fos făcut stîncâ. Au strîgat:

— Alelei, Dǫamn'i! An scos pi frațî mn'ei d'i la o moart'i șî i-am băgat la altă moart'i. Darâ dacă n'i-a ajuta Dumnezău sfîntu, cred șî trag speranță la Dumnezău c-am să-i scot șî d'intr-aiasta triabă. N-o făcut numa pi frațî mn'ei, c-o făcut pi tătă lumę — zîči — stîncâ d'i piatră.

Ș-au luat ș-au plecat mai d'ipart'i
pin codri,
pin zăhăstrii.

Au ağiuns într-un sat la un preut. Iel s-o dat pisti cap, s-o făcut on moșn'iag. Ș-o întrat în casâ la preut.

— Bună dzua, părint'i!

— Mulțămăs dumn'itali, moșuli!

— Nu cumva — zîči — părint'i, ai nevoii cumva d'i-on sluguțâ?

— Vai — zîči — moșuli, lasâ-mă, că am trizăj d'i uoi șî cîț slugi pun la dînsili, sâ li pazascâ, șî ačele trizăj d'i uoi nu-m dă n'iči-o litrâ d'i lapt'e.

— Hai, părint'i [11]) ! — iče — cum ţî li-oi păzî ieu, nu ţî li-a mai păzi n'ime-n lume ! — či. — N-ai sâ ai în či puni lapt'ili, cum am sâ le păzăsc ieu d'i bin'i !

— Ei, bini, moşuli, sâ t'i vid'em, facem o čercare şî cu dumn'eta o dzî.

Iacă, n'imn'ică vorbâ, i-o da d'i băut, d'i mîncat. D'i-mineaţa, i-o dat uoili.

— Da — zîči — moşule! Vedz dumn'eta acolo [12]) munt'ili čela?

— Îl văd !

— Sâ nu t'i pui păcatu sâ t'i duči pi munt'ili čela, c-acolo ięste-o balâ spúrcâtâ şî — zîči — ar sâ ięsâ ş-ar sâ t'i mîn-înči şî pi mn'eta, şî uoili.

— Vai d'i mini, părint'i, da nu mă duc acolo, bini că mn'i-ai spus ! — Iel, n'imn'icâ vorbă, ię uoili şî direct pi vîrvu čel d'i munt'i:

— Arria ! Ptrrua ! Arria ! Ptrrua !

Şî pi munt'i direct ca s-ağiungă mai d'i grabă sâ vadă či-i pi munt'i. O ağiuns, acolo ira un lac cu lapt'i dulči. O dat uoili la băut lapt'i, ş-o băut, ş-o băut, pănă s-o săturat. D'i-acolę s-o dat la păscut şî pi urmâ s-o pus la culcat, uoili. Iacă, n'imn'ică vorbă, vęd'e iel că bulbučeşt'i heleşt'eu čel cu lapt'i dulči. Bulbučeşt'e, bulbučeşt'e, bulbučeşt'e, bul-bučeşt'e ! Iel şęd'i pregăt'it. Numa ięsâ o mamă d'i porcă d'in heleşt'eu, şî-n strîgâ:

— Haida hai — zîči — ori d'im luptă n'i luptăm,
ori d'in săbii n'i tăiem?

Atunči o strîgat Petrea Făt-Frumos:

— D'in luptâ n'i luptăm,
că lupta-i me driaptă
d'i la Dumnedzău lăsată !

S-o prins la luptă amîndoi. O strîgat poarca:

— Hai, hai ! Cum nu-i cînli d'i zmău, sâ-m dęi odată-n gurâ, să-l strîng îm braţă, să t'e trînt'es să saii inima d'in tini !

[11]) Pov. dă din cap. [12]) Pov. arată în sus şi spre stînga, cu arătătorul stîng.

Însâ Petrea o zîs:

— Hai, hai, cum nu-i Căsandruța popii čẹ mai mn′icâ sâ-n dẹie-odată-n gurâ, s-o strîng odată-m brață, să t′e trînt′es să saie gărgăunii d′in tinẹ!

Porcu, cîn o auzît d′i gărgăuni, huzdup în heleșt′eu! Iel, n′imn′icâ vorbâ, o lasat uoili acolo ș-o plecat mai naint′i. O văzut pi-on vîrv d′i stîncâ o curt′e strașn′icâ mare. S-o băgat la curt′e-ačẹ. Či sâ vadă? O văzut pi cumnata lui. Însâ iẹ nu l-o cunoscut pi moșn′iag, pi Petrea Făt-Frumos.

— Bună dzîua, înălt′easă-mpărăt′iasă!

— Mulțămăs dumn′itali, moșuli! Vai d′i mini, moșuli! Oare čini t′i-o adus pe dumn′eta pe iči, că dacă vini smău, praf șî čenușâ t′i fače!

— Ei — zîči — nu t′i t′eme — zîči — nu m-a mai fači praf șî čenușâ — dzîči. — Nu ț-î urît dumn′itali sâ stai îm pustiu ista, ș-în secretu ista?

— Hai, moșuli! Mn′i-i urît d′istul, da n-am či sâ fac — zîči. — Či sâ fac?[13]) Cum nu m-aj duči, dacâ vini șî ma furâ înapoi?

— Ẹ — dzîči — lasă, c-am sâ mai pălesc io pi la dumn′eta șî poat′i c-oi mai șt′i io vo vrajâ dọu cumva, poat′i t′i-oi scoat′i ieu d′e-aiči.

— Vai, bini-ai fače, moșuli, câ nu știu či în lumi ț-aj da dacâ m-ai scoat′i d′e iči.

Mn′ică vorbâ, îș iẹ iel uoili — vini la uoi ș-îș iẹ uoili șî vini acasâ. Cum vini-acas.

— Nọ, părint′i -acuma mulği uoili.

Sâ dă preutu la muls și mulği preutu pînâ la zeče noapt′ẹ.

— Vai d′i mini șî d′i mini, preut′easă, că — zîči — nu mai avem în či puni lapt′e-atîta lapt′i n′i-o dat uoili! Moș-n′iagu ista nu-l lăs tătă viața mẹ d′i la mini! Tătă viața mẹ îl țîn! Moșuli! Pun-t′i-m patu mn′eu[14]) șî t′i culcâ, nu t′i mai culca în alt pat. Și na-ț băuturâ și mîncare či doreș pi fața pămîntuli!

[13]) Pov. clatină din umeri. [14]) Pov. se uită la dreapta.

Bun ! A doilę dzî, iară mere la vînat, iar-o pățît cu uoili. iar-o pățît tot așă cum o pățît întîi.

A triilę dzî, či fači preutu?

— Măi Căsăndruță ! — avę o copk'ilâ, o k'ema Căsăndruța — ia ię-ț tu o prescurâ îm mînâ ș-om păhărel d'i vin, ca sâ ai cu t'ini d'i băuturâ, d'i mîncari, și t'i du tu cît îi iči, cît d'incoači în urma moșn'iaguli, vez či fači moșn'iagu d'i pasc uoili așă d'i bini și dă atîta lapt'i uoili ęstę?

Copk'ila o luat om pahar d'i vin mari și l-o legat la gurâ, ș-o prescurâ, ș-o mărs cît d'inčoače, cît d'incolo, tot dupa dîmburi, ca să n-o observi moșn'iagu. S-o dus moșn'iagu pînâ pi vîrvu čel d'i munt'i [15]). Însâ copk'ila s-o pus după un dîmb aproрi d'i dînsu. Uoili o mărs, o băut lapt'i. După či-o băut lapt'i, n'imn'ică vorbâ, odată s-o dus la păscut, o păscut. Îns-o văzut cîn ięsâ poarca d'in heleșt'eu și sâ dă la luptă cu dînsu. Da strîgâ poarca:

— Hai, hai ! Cum nu-i cînli d'i żmău sâ-m dęi odatâ-n gurâ sâ-l strîng odată-m brață, să t'e trînt'es să saii inima d'in tini.

Da iel strîgâ:

— Hai, hai, cum nu-i Căsăndruța popii čę mai mn'icâ sâ-m dęi o prescurâ ș-om păhăruz d'i vin, să t'e strîng odată-m brață să crăpi !

Atunș copk'ila odată s-o repezît și i-o repezît paharu cu vin și prescura-n gurâ, și cîn o prins și cîn o trînt'it odată pi porcă, o crăpat drept în dou. Ș-o sărit d'im porcă o sărit om broscoi. O luat ș-o trînt'it pălărię-m broscoi ș-o crăpat broscoiu. O sărit o perpelițâ. O trînt'it sabia-m perpelițâ ș-o spint'ecat perpelița-n dou ș-o scos doisprăzeče gărgăun'i d'im perpelițâ. Atunčę, i-o luat și i-o legat într-o batistâ, și cîn i-o strîns odată, pi smău l-o săgetat moart'ea-m paduri ! Și i-o pus în buzunař. Și copk'ila o vinit acasâ rępid'i.

— Alelei, tătucâ ! Či-am văzut ieu, n-am văzut d'i cîn sînt ieu !

[15]) Pov. se uită în sus.

Atunči o untrat şî iel pi uşâ. I-o făcut sămn la copk'ilâ o dată d'in uok'i, copk'ila o tăcut. N-o zîs n'imn'ic[16]).

— Nǫ, părint'i. Ię şî mulği uoili!

O muls uoili, o muls, o muls preutu pîn la mn'ezî nopţî. La unu după mn'ezî nopţî, abg'ia o găt'it d'i muls uoili. Atîta lapt'i i-o dat într-ačele tri zîli, că n-o avut preutu în či puni, tăt'i ualili li-o umplut, şî tăt'i poloboačili. Pîn la urma urmii, o trăbuit sâ pui şî pin farfurii lapt'i, câ nu mai avę în či puni.

— Noa, părint'i! T'i-an slujît on an d'i zîli, am plecat şî ieu.

— Dragu moşuli, či sâ-z dęii părint'ili pintru slujba asta? Ban'i, straii, či bunătat'i vręi să-z dau pi lumi?

— Nu-m trebi niči-o bunătat'i, o pără dę dăsaği.

Merği şî i-aduči o pără d'e dăsaği noi.

— Nu-m trebi aişt'ę, o părek'e rupţ[17]) adă-m, cîrk'iţ

I-o adus mai răi o ţîrâ: n-o foz buni. I-o adus tăs desăğii cîţ o avut iel ş-o ales o pără d'e dăsaği cari-o fost mai răi şî cari-o fost mai rupţ.

— Aişt'ia-m trebi pentr-on an d'i dzîli!

— Vai d'i mini! Slujît dumn'eta un an d'i dzîli la mini îţ iei dumn'eta[18]) aşă n'işt'e d'esăği răi!

— Cu-aieşt'ia, io-s mulţămn'it cu-aieşt'ia.

— Să-z dau bani!

— Nu-m trebi!

— Să-z dau straii!

— Nu-m trebi! Rămaz bun şî Dumnezău ţ-ağiut'i, părint'i!

— Merği sănătos!

Nǫ, n'imn'ică vorbă, iel s-o dus pim păduri pi-acolo ş-o umplut sačii čiię tăt d'i fel d'i fel d'i flori. Ş-o ağiuns pin dreptu curţî čelia — amu smău ira bolnav îm pat. Iel strîgâ d'i colo:

— Dooctor, buun! Dooctor buun! — pi drum.

[16]) Pov. dă din cap. [17]) Pov. subliniază, cu dreapta. [18]) Pov. întinde dreapta înainte, pe masă

Da fata d'i-mpărat aud'i.

— Auz, înălțat'i-mpărat'i, on doctor bun.

— Strîgă-l încoače! Strîgă-l încǫače! — Strîgă la dînsu.

— Bună dzua, înălțat'i-mpărat'i!

— Mulțămăs dumn'itali, moșuli!

— Či-i cu dumn'eta?

— Sîn bolnav!

— E-he-hei! Dumn'eta ai făcăturâ d'im păduri! — zîči —. Dumn'eata, dacă nu șt'ię činiva sâ-z d'iscînti, dumn'eata mori!

— Moșuli! Cît îm čei sâ ma vind'iči?

— Dǫu harabęli d'i galbin'i.

— O, ho! Du-t'i sănătos [19]), moșuli!

Nimn'ică vorbâ, să duči iel șî cîn strrrînği-o dată cîrța cu ačiię gărgăun'i, l-o săğetat moart'ę pi smău.

— Ăliooo! Ăliooo! Strîgâ-l înapoi, câ-i dau.

— Moșule! moșule! Hai înapoi [20])! Hai înapoi!

Vini iel înapoi.

— Moșuli! Ti rog fă bini, fă-m că-z dau șî tătă curt'ę mę, numa fă să mă-ndrept.

Ndată sâ dă moșn'iagu, sâ d'izbracă șî ię un cazan, puni la foc cu apă caldâ șî puni buruieni d'i-ačele, șî d'iscîntâ [21]) moșn'iagu șî stopk'eșt'i [22]) în tăt'i părțîli, frumos. Șî-l ię șî-l puni-m bai șî-i fači o baii la smău, șî-l scaldâ. Pi urmă-l puni-m pat șî mere afarâ șî mai dă drumu la gărgăun'i oliacâ.

— Ę, înălțat'i-mpărat'i! Cum ți-i?

— Vai, moșuli, da či medic bun iej dumn'eta! Da n'i-i mai îndămînă oliacă!

A doilę dzî, îi fače altâ baii. Mai îndămînâ la smău. A triilę dzî, îi fači bai șî dă drumu la gărgăuni, i sta numa cît gărgăuni îmfoięț [23]) în cîrțâ. Mă, smău amu sănătos!

[19]) Pov. leapădă, din dreapta. [20]) Pov. cheamă, cu dreapta. [21]) Pov. lovește cu dreapta, spre stînga. [22]) Pov. lovește cu dreapta, spre dreapta. [23]) Pov. schițează umflarea, cu mîinile.

— Moşule ! Uni-ai îmvăţat dumn′eta d′iscînt′ičili ęstę?

— Hî ! Pă io cîn am fos d′i şępt′e an′i, am fos la um pusn′ic, Dumnedzău şt′i în či prăpăsti, ş-acolọ la pusnicu čela am învăţat şî ieu — zîči — d′iscînt′ičili aięstę, câ vinęu fel d′i fel d′i vrăjîtori, şî vin′ęu fel d′i fel d′i vrăjîtoari şî li počięu pi vit′ej, pi smei, pi feluriţ, pi-mpăraţ. Ş-apîi ieu — zîči —li d′iscîntam cu pusn′icu čela a mn′eu şî li trečę.

— Ai, moşulẹ, bun medic ieşt′i ! Moşuli ! Văzut-ai dumn′eta în viaţa dumn′itali nunţ?

— Hm ! Či-s ačęle, înălţat′i-mpărat′i, nunţ?

Či:

— Nuntâ, cari sâ cunun doi, cîn ğioacâ.

— Ieu d′i-aşę čeva n-am auzît [24]), n′ij n-am văzut !

— Apă, moşule cît îm dai mn′ii să-ţ arăt o nuntâ?

— Păi da cum să mńi-arăţ dumńeta nuntâ? Či-i ačę nuntâ? Pă — dzîči — hai cu mini, moşuli !

Merğe pi vîrvu čel d′i munt′i, fači smău cruči [25]) cu paloşu şî dă drumu la nuntâ tătă. Şî mai prind′e-a cînta muzica, şî nu mai prind′i-a k′iui ş-a răcni ! Moşn′iagu, cîn o văzut, o prins a ğiuca pi munt′i.

— Înălţat′i-mpărat′i, nu trebi sâ-n dai niči-om ban, numa sâ mă leş sâ mă duc în urma nunţî čelię [26]) şî io sâ ğioc, şî nunta s-o aduş pîn-aiş şî d′e iči, iară s-o aduči înapoi, şî nu trebi sâ-m dai niči-om ban.

— Bini, moşuli, nu čei niči-om ban?

— Nu !

— Apăi — zîči — du-t′i !

Moşniagu la fugâ, şî la fugâ, şî la fugâ ! Cît pk′ica, cît sâ scula, cît pk′ica, cît sâ scula. Smău rîd′ę d′i dînsu cum fuğę moşn′iagu. Ş-o trecut pi lîngâ nuntâ [27]), pi lîng-împărat ş-o ağiuns d′i čęlantă part′i şî ğiuca. Şî i-o făcut sămn [28]) la smău sâ dęi drumu cu mîna. Smău o prins a conduči nunta. Însâ iel o rămas mai napoi ş-o pus gărgăunii pi-o stîncâ şî cu altă stîncâ cîn o izbit odată-n gărgăunii čię, o sărit

[24]) Pov. neagă, dînd din cap. [25]) Pov. întinde dreapta înainte. [26]) Pov. întinde stînga în lături. [27]) Pov. întinde stînga în lături. [28]) Pov. ridică sus dreapta.

smău [29]) în naltu čeruli, ş-o pk'icat ğios tă şperlă şî čenuşâ! Şî paloşu lui s-o-nh'ipt pînâ-n crreste în pămînt! Či:

— Mulţămăs lui Dumnezău sfîntu, c-am mai scos şî lumę d'e iči şî pă fraţî mn'ei d'e iči!

Ş-atunş s-o dus iel rępid'i ş-o luat paloşu ş-o condus nunta păn la stîncâ, ş-o luat pi cumnatâ-sa d'i la stîncâ, ş-o mărs şî s-o cununat, ş-o făcut nuntâ ii amîndoi, ş-o stăpînit ţara în locu împăratuli čeluię.

Şî m-an suit pi-o săcară
Şî v-an spus-o în ię sară!

Inf.: Zlotar Gheorghe; Fundu Moldovei, rn. Cîmpulung; *cules* în Bucureşti în 10 febr. 1955 de O.B.; *transc.* O.B.; *durata:* 32′ 40″; A.I.F., mg 829.

Pov. o ştie « d'i la sorî-mea-mvăţată — asta înc-o şt'i Marcu » (fiul pov.) *De cînd o ştii?* « d'e mult, pǫt'e sînt v-o 15—16 an'i d'e cîn mn'i-o spus-o ». *Sora d-tale de unde o ştie?* « nu şt'iu d'e un'e-o -mvăţat-o ». *Ai pov. de multe ori?* « d'e mult'e uori; tot la fel egzact atîta-i, nu poţ să modifiči n'imic la ię: atîta mn'i-o spus-o soru-mea, atîta am spus-o şî ieu ».

În 18 febr. 1955 spune: « ačęia-i îmvăţată d'int-o cart'e; n'evasta o četit-o, d'e mult ». *De cîte ori ţi-a citit-o?* « o dată, d'e două uori, că nu-i aşă gręs ».

Schullerus, la nr. 304, citează 22 variante ale episodului iniţial — focul stins (uneori lupta cu Mama Pădurii şi legarea lui Setilă, Mezilă, Zorilă) şi decapitarea zmeilor, care este atestat în toate provinciile în 28 variante. Lupta cu Mama Pădurii apare în alte 47 variante din toate provinciile. Uneori, episodul apare ca subiect independent, dar de cele mai multe ori se îmbină cu alte tipuri, mai cu seamă cu A. Th. 300, 301, 302. Motivul legării lui Serilă, Mezilă şi Zorilă apare şi în 3 variante ale tipului 723*. Pt. variantele episodului despre omorîrea zmeului ale cărui puteri se află în viermi, v. basmul « *cu Odolean, feciorul Boldeicuţei* ».
St. Thompson, în lucrarea cit. p. 34, arată că tipul 304 este frecvent în Europa centrală, rar în răsăritul şi mai cu seamă în apusul ei. În ediţia 1961 a catalogului sînt citate 160 variante.

[29]) Pov. se uită în sus.

«CU BUSUIOC VERDE»

O-s c-o fost odată
ca n'ičiodată;
dacă nu m-aj da a povesti
ca um puriči-a plezn'i
povesti în ię sarâ pe iči pe la noi n-ar mai h'i!
Că nu-z d'i cîn povestili,
nij d'i cîn minčiunli,
că-s c-o zî dǫu mai încoači
d'i cîn să potcoźę mîța cu coajâ d'i nucâ
şî merę la sfînta rugă,
da d'i cîn mîța s-o beşît
mai mult la bisęrică nu s-o primit
ş-au trecut pi lîngâ poartâ pi la mini
ş-am prins-o bini, bini
pănă m-o-nvăţat şî pe minę
asta či v-o spun amu.

O-s c-o fost odată un împărat ş-avę tri fičiori şî tri fęt'i. Şî împăratu cu-ačiię tri fičiori, če:

— Dragu tat'ii! — zîčę. — Nǫi plecăm astăz — zîči — la arat şî tu nevastâ sâ trimeţ pi fata čę mai mari — zîči — cu mîncare.

— Bini!

Împăratu o plecat cu-ačiię tri fičiori la arat. Ară ii pînă la amn'iaz. Aşt'eaptâ sâ vii fata cu mîncari: nu mai vine! Însâ mă-sa d'i-acasâ o trimăs pi fatâ cu mîncari, îns-o vinit on smău ş-o luat-o şî n-o mai vîzut-o d'e loc. O aşt'eptat fičiorii şî tat-su pînâ sara, o arat: n-o mai vinit n'imin'ia. Au vinit acasâ fičiorii sara şî cu-mpăratu.

— Măi, nevastă ! Ţ-am spus sâ ni trimeţ mîncari !

— Măi bărbat'i, doar am trimăs pi fată čę mai mare.

Au cătat împăratu, s-o-mvîrt'it în tăt'i părţili: nu-i fata n'icăieri ! Nu-i, nu-i ! Iac-a dǫu dză d'imin'iaţa iarâ s-o duz la arat. O arat ii iară toţ. Şî:

— Sâ trimeţ pi ias mn'ijločie astăz.

O trimăs pi čę mn'ijločii, iar-o vinit on smău ş-o luat-o şî pe-ačę.

Iar-o aşt'eptat ii pînâ sara, n-o mîncat n'imn'ică pînă sara. O vinit acasâ.

— Măi nevastă ! Iară n-ai trimăz mîncari !

— Măi bărbat'i, am trimăs pi fata čę mn'ijločii.

— Bini, măi fimęii, iaca să vid'em noi či ięsti asta aiči. Mai merem şî mîni la arat sâ vid'em şî pe az mn'icâ ai s-o trimeţ şî n-ar sâ vii cu mîncari la noi ?

S-au sculat ii dimineaţă ş-au mîncat, ş-o plecat iar la arat.

— La amn'iază, s-o trimeţ pi iaz mn'ică cu mîncare.

O trimăs pi čę mn'icâ cu mîncari. Nǫ, cum o trimăs pe čę mn'ică cu mîncari, cîn o ağiuns pi la ğiumătat'i o vin'it on smău, ş-o luat-o şî pi čę şî s-o dus. Au aşt'eptat ii pînâ sara, o vădzut că nu mai vini ! Au arat ii iarâ pînâ sara, sara o vinit acasâ.

— Măi nevastâ ! Ai trimăs fata cu mîncari ?

— Am trimăs şî pi čę mn'icâ — zîči — şî văd că niči ačę mn'icâ nu-i nicăieri.

Atunči o spus ačię doi, fičioru čel mai mare, dzîči:

— Tată !

— Či ?

Dzîči:

— Ieu mă duc dupa urma surorli męli sâ li caut să vid'em uni am să li găsăsc ieu ? Tot am sâ li găsăsc ieu univa.

Či:

— Bini, măi, dragu tat'ii ! Du-t'i !

Atunş ş-o luat fičioru ban'i, şî mîncari, şî straii ş-au plecat la drum. Şî pin iasta păduri [1]), şî pin čęlantâ păduri [2]), şî pin ista codru, şî pin čelant codru. Iac-o ağiuns, o găsît on moşn'iag. Ira cu-o herg'eli d'i cai.

— Bun noroc, moşuli !

— Mulţămăs dumn'itali, dragu moşuli ! Uni merği, măi voniči ? — Dzîči :

— Ma duc ca sâ caut surorli męli.

— Măi voniči ! Dacă tu vrai sâ meri după suror'li tali, — zîči — na-ţ fuioru ista-m mînâ, d'i cînipă. Şî io am sâ-l aprind d'i capăt [3]) : dacă-i h'i în stari şî-i fuği roată [4]) şî-i încunğiura h'erg'elia az d'i cai d'i tri uori cu fuioru, atunş pos sâ meri după suror'li tali, şî dacâ nu, t'i poţ întoarči înapoi.

Însâ mojn'iagu i-o dat fuioru-m mînâ ; şî cîn i-o dat fuioru-m mînâ, iel o fuğit ğiumătat'i, şî la ğiumătat'i s-o aprins fuioru ş-o ars tăt.

— Apă — zîči — mă fičioruli, t'i poţ întoarči înapoi, că nu răuşăşt'i uni meri.

— Ei, moşuli, tot atîta, io ma duc.

— Ę, d'im part'ę mę — zîči — du-t'i !

S-o luat fičioru ş-o plecat înaint'i. Iac-o ağiuns la sorî-sa čę mai mari. N'imn'ică vorbâ, cîn l-o văzut, o plîns a plînği soru-sa.

— Vai d'i mini, dragă frat'i, čę-i căutat pi locur'li ięstę ? Că dacă vini smău, t'e omǫră !

— Ei — zîči — nu-i n'imn'icâ !

Iacă sara, vini smău. Sâ zvîrli buzduganu-m poartâ, d'im poartâ-n uşâ, d'in uşâ la locu lui.

Mîncăr'li niči caldi, niči răči,
numa cum îs în vreme.

Şî untră smău înuntru.

— Bun noroc, cumnat'i !

[1]) Pov. întoarce capul spre stînga. [2]) Pov. întoarce capul spre dreapta. [3]) Pov. schiţează ţinerea, cu dreapta. [4]) Pov. descrie un cerc, plimbînd dreapta spre stînga şi dreapta.

— Mulţămăs dumn'itali !

— Ei, či-i fače? Ăi jupk'i zîmbru cu ung'ia
sau îi fărma čiungu
cu pumnu?

Čela n-o mai putut sâ fęrme n'iči čiungu
cu pumnu
niči sâ jupascâ zîmbru cu ung'ię !

Au mărs smău afarâ, o jupk'it zîmbru cu ung'ię, ş-o trînt'it on pumn la un čiung, s-o făcut tăt bucăţ, ş-o făcu foc ş-o pus carni la h'iert.

— Măi cumnat'i ! Amu sâ vid'em cari-a mînca mai multâ carni d'i pi čiolani şî cîn or h'i čiolanli goali, sâ ni dăm unu la altu cu čiolanli-n cap !

Însâ čela pînâ mînca un čiolan, zmău mînca dǫuzăči ! Ş-au luat ačele dǫuzăči d'i čiolan'i şî cîn i-o puşcat un čiolan în cap, praf l-o făcut pi frat'i-su ! L-o luat şî l-o omorît.

Ei bini ! Vădzîn işt'ialanţ doi fraţ că nu mai vini frat'i-su čel mai mari, o zîs iez mn'ijločiu:

— Tatâ ! Ma duc şî ieu sâ vid'em după urma frat'elui mn'eu.

Či:

— Du-t'i, dragu tat'ii !

S-o luat şî s-o dus ş-ačel mn'ijločiu. Iar-o ağiuns la moşn'iagu čela.

— Bun noroc, moşuli !

— Mulţămăs dumn'itali, dragu moşuli ! Da încotro pleči?

— Ma duc dupa urma suror'lor mele !

— He-he-hei ! Na-ţ fuioru ista: şî dacă-i put'ę încunğiura d'e tri uori herg'elię cu fuioru ista roatâ şî sâ nu ardă tăt îm mîna ta, atunş pos pleca după surorili tali, şî dacă nu, t'i poţ întoarči înapoi.

Au luat fuioru şî mojn'iagu d'i čelant capăt l-o aprins. N-o apucat o fuği ğiumătat'i calę ş-o ars fuioru-m mîna lui.

— Dragă fičior'li, t'i poţ întoarči înapoi !

— Bini ! Ma duc înaint'i !

— Apoi — zîči — d'im part'ę mę — zîči — du-t'i! Io nu t'i-opresc.

Au plecat înaint'i. Či-o pățît ačel mai marę cu smău, așă la fel' o pățît și istalant mai mn'ijločiu. Vazîn ais mai mn'ic d'i-acasă c-acęię doi frați a lui nu mai vini, dzîči:

— Tată! D'e astăz înaint'i plec și ieu dupa suror'li męle! Câ d'i či-z bun ieu sâ mai trăies pi lumi? Pi cîn suror'li mele tri nu-s, frați mn'ei doi nu-s, încalt'ea mă duc și ieu să mă prăpăd'esc d'i pi fața pămîntuli! Și — zîči — na-ț d'i la mini inelu mn'eu: cîn îi vid'ę că s-o negrit inelu mn'eu, sâ șt'i câ-s mort și sâ vii dupa mini să mă cauț.

— Da'.— zîči — dragu tat'ii! Cum sâ vin io sâ t'i caut?

— Tatâ! Mn'ii-m iesti numili Busuioc-Verd'e! Pi uni ma duc ieu, crești'e busuioc verd'i, și dumn'eta ai sâ ma găsășt'i pi urma busuiocului verd'ę. Pi uni calc io cu pk'ičioru, sâ șt'i câ-n urma mę crest'e busuioc verd'e.

— Bin'i, dragu tat'ii!

Ș-o luat rămaz bun, ș-au plecat iar
pin codru,
pin zăhăstrii,
pim pustietăț.

O ağiuns iel la moșn'iagu čela.

— Bun noroc, moșuli!

— Mulțămăs dumitali, dragu moșuli! Încotro t'i duči?

— Ma duc după urma surorlor mele.

— He-he-hei! dragu moșuli! Na-ț fuioru ista-m mînâ: dacă-i h'i în stari ș-îi încunğiura d'i tri uori herg'elia asta roatâ și n-a ard'e furioru-m mîna ta, atunči poț pleca, și dacâ nu, t'i poț întoarči înapoi.

— Moșuli! io pot pleca și fără fuior! Da h'indurę că mn'i-l dai îm mînâ, dă-l încoači.

I l-o dat și moșn'iagu l-o aprins d'i un capăt. Și cîn o luat iel on șfrung, Busuioc-Verd'i, și cîn o-ncunğiurat d'e tri uori herg'elię cu cai, d'im fuga lui care-o fuğit iel, o-ng'ețat tăț caii pi loc, ș-o-ng'ețat și fuioru în mînâ la dînsu!

— Ei, moșuli, na-ț fuioru.

— Alelei, dragu moşuli, că gręli put'eri ma-ai! Poţ pleca după surořlę tali îm voię čę mai bună.

Atunj, n'imn'ică vorbă, Busuioc Verd'i s-o luat ş-o plecat înaint'i. Au ağiuns la soru-sa čę mai mare.

— Alelei, dragă frat'i, ai vinit şî tu ca sâ mori şî tu cum o murit şî fraţî mn'ei aişt'ę doi.

Če:

— Nu-i n'imn'ică — zîče — la-să mor! C-o moart'i sîn dator' la Dumnezău sfîntu! Pentru voi şî pentru fraţî mn'ei, la-sâ mor şî ieu.

Iac-o zvîrlit zmău čel mai mari buzduganu-m pǫrtâ, d'im pǫrtâ-n cui, d'in cui la locu lui!

Mîncăřlę niči calde, niči răči
numa cum îs îm vremi.
Ş-au vinit smău.
— Bună zua, cumnat'i lăudat'i,
read'i-mn'e-ai cămęşa-n spat'i!
— Mulţămăs dumn'itali, smău sur
road'i-mn'i-ai čioarečii-n cur!

Dzîči:

— Či-i fači: îi jupk'i zîmbru cu ung'ię
sau îi fărma pumnu cu čiungu?
— Îm p... mă-ti! Dacă-ţ trebi, jupk'ę-ţ zîmbru cu
ung'ię, şî farmă-ţ čiungu
cu pumnu!

Atunči smău s-o mînięt şî s-o dus afară. Şî cîn o trînt'it zîmbru ğios, l-o jupk'it cu ung'ię, ş-o trînt'it om pumn la čiung, ş-o fărmat čiungu, ş-o făcu foc, ş-o pus carnę sâ h'iarbâ.

— Amu, măi cumnat'i lăudat'i! — dzîči. — Ni punim la masâ: cari-o mînca mai multi čiolani, sâ ni zvîrlim cu čiolanli unu la altu-n frunt'i.

— Da, măi cumnat'i.

Pînâ mînca smău un čiolan, čela mînca dǫusprăzeče. Şî cîn îi lua şî cîn i-o zvîrlit o mamâ d'i čiolan în cap, praf şî čenuşâ l-o făcut pi smău.

Ei, măi sorâ, cum îț parę?

— Alelei, dragă frat'i, că bum bărbat mai ieșt'i?

Dzîči:

— Stai tu aiče pînâ vin ieu.

— Bini, dragă frat'i, da ieu ma t'em sâ rămîn sîngurâ.

— Atunj — zîči — či sâ poati fači curt'ea asta-a ta?

— Curt'ę mę — zîči — sâ fači o parâ d'i aur.

Či:

— Bagă-t'i-n curt'i.

Ș-o băgat în curt'i șî cîn o gînd'it o datâ, o făcut-o pară d'i aur ș-o pus-o-m buzunaŕ cu tăt cu sorî-sa. Ș-o plecat mai d'ipart'i. O ağiuns la-a doilę smău. S-o băgat în casâ, l-o văzut sora čę mai mijločie.

— Alelei, dragă frat'i! Cum d'i-ai vinit pe iče? Că dacă vini smău, praf șî čenușâ t'i fači!

— Alelei, dragă sorâ! Nu t'i gînd'i, cum a da Dumnezău. Șęd'i iel pi scaun, povisteșt'e cu sorî-sa. Cum povestește cu sorâ-sa, mn'ică vorbă, iacâ vini buzduganu-m pǫrtâ, d'im pǫrtâ în ușâ, d'in ușâ în cui la locu lui. Însâ iel cîn o luat buzduganu, Busuioc Verd'i, șî cîn i-o făcut on șprung, o trecut nǫuză șî nǫu d'i hotară pi lîngâ capu smăuli, i-o lua ğiumătat'i păru d'i pi cap d'i la smău! O strîgat smău: «Haai, Doamn'i, Doamn'i, că gręli put'eri ma am ieu acasâ la casa mę»!

O mărs smău după buzdugan ș-o căta buzduganu șî l-o luat în spat'i ș-o vin'it acasâ. O întrat în casâ.

— Bună zua, cumnat'i lăudat'i,
road'i-mn'i-ai cămęșa-n spat'i!

— Mulțămăs dumn'itali, smău sur,
road'i-mn'i-ai čioarečii-n cur!

— Či-i fači? i jupk'i zîmbru cu ung'ię
sau îi fărma čiungu cu mîna?

— Îm p... mă-ti! Dacă-s trebi, jupk'ę-ț zîmbru cu ung'ię
și farmă-ț čiungu
cu pumnu!

O ieşît smău afarâ ş-o jupk'i zîmbru cu ung'ię
ş-o fărma čiungu
cu pumnu!

Ş-o vinit înuntru ş-o pus carnę la h'iert.

— Măi cumnat'i! Cari-a mînca mai mult'i čiolani, sâ ni dăm cu čiolanli unu la altu-n cap.

— Da, măi cumnat'i!

S-au pus la masâ. Pîn-o mîncat smău tri čiolan'i, čela o mîncat dǫuză şî patru! Şî cîn i-o luat şî cîn i-o zvîrlit tri čiolani-n cap, prraf şi čenuşâ l-o făcut pi smău!

— Ei, dragă sorâ? Či sâ fači curt'ę ta?

Zîči:

— Om măr d'e aur.

Atunči, n'imn'ică vorbă, o luat şî s-o băgat în curt'i, şî iel o gînd'it ş-o făcut om măr d'e aur ş-o pus în buzunar' şî pi sorî-sa cu tăt cu curt'i. O plecat mai d'ipart'i. O ağiuns la sorî-sa čę mai mn'ică.

— Bun noroc, dragă soră!

— Mulţămăs dumn'itali, dragă frat'i! Či vînturi t'i-o pălit pe iči? Că dacă vini bărbatu mn'eu, smău ista, praf, şî čenuşâ t'i fači!

— Alelei, dragă sorâ, d'i mă fači, norocu lui, şî d'i nu îi tot a lui!

S-au pus la masâ, ş-au băut, ş-o mîncat.

— Či put'éri ari bărbatu tău, smău, cîn vini?

— Zvîrli buzduganu d'e-a nǫuză şî nǫulę ţară într-on stîlp d'i h'er; şî d'in stîlpu čel d'i h'er sâ izbeşt'i-n uşâ, d'in uşâ sâ izbeşt'i pi cui, la locu lui.

Mîncărli niči caldi, niči răči
numa cum îs în vremi
şî sâ puni la masâ, şî bę, şî mînîncâ, şî sâ puni pi pat şî sâ culcă.

— Bine! Asta am vrut sâ şt'iu!

Însâ Busuioc Verd'i s-au pus la masâ. Vęd'i câ vini buzduganu d'i-a nǫuză şî nǫulę ţară. Şî cîn s-o zvîrlit în

stîlpu čel d'i h'er, o rup stîlpu-n dǫu, s-o zvîrlit în ușâ, d'in ușâ în cui

togma la locu lui!

Însâ Busuioc Vęrd'i cîn l-o luat odatâ, l-o zvîrlit d'i tri uori pi-atîta cît l-o zvîrlit smău. O strîga smău:

« Ha-ha-haai, Doamn'i! Da gręli put'eri ma am ieu — zîči — la curțîli męle! »

Au mărs tri zîli șî tri nopț ș-au căta buzduganu șî l-o luat în spat'i ș-o vinit înapoi. Au întrat în casă.

— Bună zua, cumnat'i lăudat'i,
road'i-mn'i-ai cămęșa-n spat'i!
— Mulțămăs dumitali, smău sur,
road'i-mn'i-ai čioarečii-n cur!
— Či-i fači? îi jupk'i zîmbru cu pumnu
sau îi fărma čiungu
cu pumnu?
— Îm p... mă-ti! Dacă-s trębi, jupk'ę-ț zîmbru
cu ung'ię șî farmă-ț čiungu cu pumnu!

Atunj, n'imn'ică vorbă, s-o dus smău afară ș-o jupk'it zîmbru cu ung'ię, ș-o fărmat čiungu cu pumnu. Ș-au vinit în casâ ș-au pus carnę la h'iert. Či:

— Măi cumnat'i! Cari-om mînca mai mult'i čiolan'i, sâ ni dăm cu čiolanli unu la altu-n cap.

— Da, măi cumnat'i!

Păn-o mîncat čela zeči čiolani, ista o mîncat patruză șî uopt. Șî cîn i-o zvîrlit un čiolan în frunt'i la smău, prraf l-o făcut șî pi-ačela smău!

— Dragă sorâ, či sâ fači curt'ea asta a ta?

— Curt'ea asta a mę — zîči — sâ fači om măr d'e arğint.

L-o făcut on măr d'e arğint șî l-o pus îm bunzunar'. Șî s-o luat iel ș-o plecat mai d'ipart'i. Plecîn mai d'ipart'i, o dat iel pisti-o curt'i cari ira dǫuză șî patru d'i zmei șî zmeii čei iera fuğiț d'i la curt'ea čę d'i a unii fęt'i d'i-a-mpăratuli. Ačę fatâ atîta d'i vit'iazâ ira, ș-atîta d'i strajn'icâ ira, că nu să mai put'ę pomini pi fața pămîntuli mai vit'iazâ fatâ d'icît ačę. Ș-o fuğit dǫuză șî patru d'i zmei d'in cauza

lor ș-o părăsît curt'ę. Însâ Busuioc Verd'i s-o dus în curt'i, s-o băgat înuntru. Ię sta la masâ.

— Bun noroc, dragă fată d'i-mpărat!

—Mulțămăs dumitali, Busuioc Vęrd'ę! Ai ağiuns pe iči?

— Am ağiuns!

Dzîči:

— Ori d'in luptâ n'i luptăm,
ori d'in săbg'ii n'i tăiem?
— Ba d'in luptâ n'i luptăm,
că lupta-i mę driaptâ
d'i la Dumnezău lăsată!

Şî cîn l-o prins odatâ fata d'i-mpărat și cîn l-o izbit odatâ-m pămînt pi Busuioc Verd'i, l-o izbit pînâ susuuori. Însâ Busuioc Vęrd'i cîn o luat-o și cîn o izbit-o odată-m pămînt, o izbit-o pînâ-n crestili capuli, și cîn i-o pușcat om pumn în cap, i-o tremurat și criili-n cap!

— Alelei, dragă Busuioc Verd'i, nu mai da! Că d'e astăz înăint'i ț-oi fi soțîię ta!

Atunči o scos-o afarâ ș-o ğiurat pi paluș. Dzîči:

— A cui ięsti curt'ea asta?

— Curt'ea asta — zîči — o stăpînit-o dǫuză și patru d'i zmei. Şî i-o fuğit zmeii d'in cauza mę.

— D'i-amu — zîči — hai cu mini!

Au mărs cu dînsu ș-au găsît iel lîngâ-o mari on loc frumos mîndru. Iel o luat ș-o scos ačelę tri curț d'im buzunar' ș-au zvîrlit ačęli tri męră în sus, ș-au făcut tri curț și pi surorili lui.

— Draği surori! D'i astăz înăint'i, aič viț locui pi tătă viața vǫstră.

Ș-atunči o gînd'it Busuioc Verd'i ș-o făcut o curt'i mîndrâ frumǫsâ. Bini! Iacă, n'imn'icâ vorbâ, împăratu, d'i uni și pînâ und'i, a audzît câ fata lui șęd'i un'iva pi lîngâ mari pi-acolǫ. Au strîns feluriț d'i vit'ej, feluriț d'i uamin'i: čini s-a put'ę sâ-i aducâ fata lui. Însâ n-o putut n'iči unu ca sâ triacâ pisti marea ačę ca s-ağiungâ la dînsa. Au găsît, iel o dat uord'in câ čini s-a afla ș-a poat'i fači um vapor, la ačela-i dă ğiumătat'i împărățîię. Au vinit o fimęie la dînsu.

— Bună zua, înălțat'i-mpărat'i!

— Mulțămăs dumitali! Či doreșt'i?

Dzîči: — Vrau sâ fac om vapor.

Dzîči: — Da! Ieu voi fači vaporu, da însâ după comanda mę sâ sâ facă. Dumn'eta sâ-m dai lemn și či-am trebi și material, și sâ-m dai maistări. Și dupa cum oi comănda ieu, așă sâ facă vaporu.

Însâ pîn-atunči, vapor nu ira făcut, nu umbla vaporă. Baba o dat comanda, fimei-ačę și ii o lucrat maistării, ș-în tri zîli și tri nopț o găt'it vaporu. Amu-o spus împăratu:

— Da — zîči — čini-l conduči?

— Tot ieu îl conduc.

— Amu — zîči — vrau sâ vid'em sâ conduči vaporu.

Însâ ię s-o suit pi vapor ș-o condus vaporu.

— Amu — zîči — dragă fimęi. Dacă tu îm poț aduči fata mę acasâ, ieu îz dau ții ğiumătat'i-mpărățiię mę.

— Da, înălțat'i-mpărat'i, voi pleca.

Și s-o suit fimęie îm vapor ș-o plecat cu vaporu. O plecat cu vaporu pînâ uni ira curt'ę lu Busuioc Verd'e. Însâ n'evasta lui ira pi gang afarâ [5]), sta și sâ uita la mari. Ș-au văzut vaporu čela câ umblă pi apâ. Či:

« Vai d'i min'i și d'i mini! D'i cîn sînt ieu pi lumi, n-am văzut vapor pîn-amu! Iac-amu văd și ieu um vapor. »

Fimęię trağe vaporu la marğinâ și sâ scoborâ d'im vapor ğios și vini la-mpărăt'iasa.

— Bună dzua, înălt'iasă-mpărăt'iasă.

— Mulțămăs dumn'itali, dragă nevastâ! Cum d'i-ai înfințat dumn'eta așă om vapor mîndru și frumos?

— Ai, înălt'iasă-mpărăt'iasă, să vedz či vapor am ieu — zîči — num-oliacâ sâ vi sâ t'i primblu pim vapor — zîči — așă i-o răcoari d'i curată — zîči — și frumosâ — zîči — ș-așă i-on aier d'i bun pi mari, câ n-aveț idęi!

Iacă, n'imn'ică vorbă, o luat-o pi dînsa și s-o suit îm vapor și ię o-nk'is ușîli bini și s-o pus la vapor ș-o dad drumu la

5) Pov. se uită la dreapta.

vapor. Însâ ię, cîn o vrut sâ-n ięsâ d'im vapor, či folos, ușîli ira-nk'isâ și ira vaporu la ğiumătat'i marę, n-o mai putut ișî. Ș-au dus-o pîn-acasâ la tat-su. Șî i-o dat-o la tat-su. Îns-împăratu i-o dat ğiumătat'i-mpărățîię la baba-ačę.

Iacă, n'imn'ică vorbâ, či sâ facâ, či sâ lucri ? Hai că Busuioc Verd'i vini-acasâ. Cîn vini-acasâ, nu găsăște nevasta lui. Da iel șt'ię und'i-i Busuioc Verd'i, fin vit'eaz, s-o gînd'it odatâ ș-o trecut d'incolo pisti mari șî s-o dus pî lîngâ mari-n ğios șî s-o băgat sus în odai [6]) ș-au furat-o, ș-o vinit cu dînsa acasâ, înapoi. Sâ scǫlâ împăratu diminiața, cantă fata: nu-i fata !

« Alelei, Doamn'i, c-aiči gręli put'eri mai sînt, dacâ văd că mn'i-o furat-o a d'ǫilę uarâ d'i-acasâ șî nu n'i-o mai aduči! »

Atunčę iară o-ntrebat pi babă:

— Dragă matușâ ! Faș či șt'i dumn'eta să t'e duči să mn'i-aduči fata înapoi. Că d'i nu mn'i-i aduči fata înapoi, uni-ț șęd'i capu, îț șed'i pk'ičioarli !

Atunči fata či sâ lucri ? N'imn'icâ vorbă, ș-o luat șî s-o dus iarâ cu vaporu pîn la o bucată ș-o tras ię vaporu în altâ part'i șî s-o făcut o fimęi sărmană, năcăjîtă. Ș-o untrat în casâ.

— Bună zua, înălt'iasă-mpărăt'iasă !

— Mulțămăs dumn'itali, mătușâ ! După či umbli, mătușâ ?

— Vai — zîči — nălt'iasâ-mpărăt'iasă, umblu șî ieu după căpătat [7]) șî čini ș-a fači mn'ilâ sâ-n dęi čeva.

— Vai, mătușâ, tătă viața nǫstâ t'i-om ținę la noi dac-îi sta aič !

— Bini, dragu mătușî, am sâ stau.

Iacă, n'imn'ică vorbă, vini șî Busuioc Verd'i d'im păduri. Či:

— Čini-i dumn'eei ? [8])

— O fimęi năcăjîtâ cum o dat-o Dumnezău sfîntu. Mai șęd'i șî ię vo cît'iva zîli pe iș pi la noi.

— Bini !

[6]) Pov. se uită în sus. [7]) Pov. dă din cap. [8]) Pov. întoarce capul spre stînga și se uită.

Iacă n'imn'ică vorbâ, sâ puni Busuioc Verd'i la culcat. După či sâ puni la culcat, însâ iel o pus paloşu lui pi cui. Put'er'li lui — a lu Busuioc Verd'i — ira toat'i-m paloş. Ş-atunči cîn o dornit mai bini, baba o luat paloşu şî s-o dus şî l-o zvîrlit îm fundu mării. Cîn o zvîrlit paloşu îm fundu mării, s-o-nh'iptat cu mănunk'ili[9]) drept pînâ-m pămînt. Ş-atunči şî Busuioc Verd'i o murit pi pat. Ş-au mărs ş-au luat-o pi dînsa d'i-acolo ş-au suit-o-m vapor ş-au dus-o d'irect la ta-su.

— Na, înălţat'i-mpărat'i, ţ-am adus iară fata.

— Bini ai făcut că mn'i-ai adus-o.

Iacă s-o negrit inelu pi d'ęğit la moşn'iag acasâ, la-mpăratu !

« Alelei, dragă ! Îi mort fičioru mn'eu Busuioc Verd'e ! » Şî s-o luat după urma lu Busuioc Verd'i. Pi uni o mărs iel, numa Busuioc Verd'i creşt'ę. Iac-o ağiuns la curt'ę čę cu dǫuză şî patru d'i smei. Smeii amu vinisă napoi la curt'i, c-au văzut că ię nu mai iesti la curt'i. Ş-o întrat înuntru.

— Bun noroc, smeilor !

— Mulţămăs dumitali, înălţat'i-mpărat'i ! Či cauţ ?

— Ma duc după urma fičiorului mn'eu, a lu Busuioc Verd'i, că — zîče —i mort.

— Alelei, Doamn'i — zîči — haid'im şî noi, dragi fraţ, sâ merem şî noi într-ağiuturinţa lu Busuioc Verd'i, să-l îmviem înapoi că — zîči — vid'em că Busuioc Verd'i n'i-o făcut om bini, câ ni-o scos curt'ę — zîči — d'i la fata-mpăratuli şî nu mai vini înspri noi, ş-avem şî noi locuinţâ.

Či:

— Merğem !

S-o dus ačię dǫuză şî patru d'i zmei ş-o untrat în curt'i la Busuioc Verd'i. Pi Busuioc Verd'i ira mort pi pat. Sâ uitâ zmeii la dînsu: nu ira străpuns n'icăieri cu paloşu, nu ira tăięt, nu n'imn'ică, numa cît mort, şî altă nimică. Atunči o strîgat zmeii:

— Uni-i paloşu lui ? [10]) Că paloşu lui nu-l vid'em n'icăieri ! N'imn'ică vorbă — zîči — paluşu lui trebi sâ fii-n apâ.

[9]) Pov. schiţează înfigerea, ducînd dreapta în jos. [10]) Pov. se uită în sus şi la dreapta.

S-o țîpat on smău, s-o țîpat a doilę, s-o țîpat a triilę, așă s-o țîpat pînă la dǫuză și tri d'i smei: n-o putu să afle n'imic.

Au strîgat smău čel mai mn'ic:

— Lăsaț, măi fraților, că mă zvîrl ieu. Dacă n-oi mai găsî niči ieu, sâ șt'i că mort ramîni pi tătă viața lui!

Cîn s-o zvîrlit odată ačel mai mn'ic, s-o zvîrlit pănă-n fundu mării ș-o ağiuns cu capu drept d'i mănunk'ili paloșului. Ș-au luat paloșu[11]) d'i-acolo și l-o scos ș-o ișît pi dînsu afarâ. Cîn o scos paloșu d'i-acolo, cîn o ișît cu dînsu afarâ, și Busuioc Verd'i o-nźięt.

Ș-au strîgat:

— Of, Doamn'i! Da greu am dornit!

— Dornęi, dragă Busuioc Verd'i, dacă nu iram ieu!

— Dumn'eta ieșt'i, tatâ?

— Io sunt, dragu tat'ii!

— Ș-aișt'ę čini sînt?

— Aișt'ę sînt smeii cari li-ai scos tu curt'ę și le-ai liberat curt'ę, ș-au vinit și t'i-au înviędt pi tini.

Bun! Atunș, n'imn'ică vorbă, iel o mărs ș-o furat-o iarâ pi n'evasta lui d'i-acolo. Vădzîn c-o furat-o iarâ, împăratu či sâ facă iel? Împăratu avę om vit'eaz cari-i spunę Spulburi-vînt. Ș-o trimăs după vit'eazu čela.

— Măi Spulburi-vînt! Tu pi mulz vit'ej ai repus: măi, sâ pui și pe vit'eazu ista, că dacă tu-i repuni pi vit'eazu ista, io-z dau fata mę ții.

— Bini, înălțat'i-mpărat'i! Dacă mn'i-o dai mn'ii, mă duc și-l repun.

Bun! N'imn'icâ vorbâ, atunči o sărit Spulburi-vînt și s-o luat ș-o plecat pi mari pînâ la Busuioc Verd'i. Cîn o ağiuns afarâ, o strîgat:

— Busuioc Verd'i! Ieș afarâ și t'i luptâ cu mini!

Atunj Busuioc Verd'i o strîgat:

— Palușălu meu! Ieș afarâ și zbǫrâ-i capu lui și fă-l tă bucățęle.

[11]) Pov. schițează scoaterea, cu dreapta.

O ișît palușălu lui și l-o tăięt tăt bucăț. Cîn l-o tăięt bucăț tăt, iarâ s-o făcut înapoi!

— Busuioc Verd'i, ieș afarâ și t'i luptâ!

— Palușălu meu! Du-t'i și-l tai iarâ tăt bucăț.

O mărs iarâ și l-o tăięt tăt bucăț. Cîn o vinit paloșu înapoi, iarâ s-o dat Spulburi-vînt pisti cap.

— Busuioc Verd'i! Ieș afarâ și t'i luptâ!

— Palușălu meu! Du-t'i-a triilę uarâ și-i taie capu. O mărs a triilę uarâ și i-o tăięt capu. Iar-o vinit înapoi. Iară s-o dat înapoi și s-o făcut.

— Busuioc Verd'i, ieș afarâ și t'i luptâ cu mini!

Atunči o strîgat Busuioc Verd'i:

— Palușălu meu! Sai și tai-m capu meu!

O sărit [12]) palușu și i-o tăięt capu lui. Ș-atunči, n'imn'icâ vorbâ, o untrat Spulburi-vînt înuntru ș-o luat pi fimęię lui și s-o dus cu dînsa [13]) la-mpăratu.

Bini! După či-o plecat cu dînsu la-mpăratu, iară s-o n'egrit inelu la-mpăratu pi d'eğit.

«Alelei, Doamn'i, iarâ ięsti mort Busuioc Verd'i!»

Iar-o vinit pi la smei și iar-o vinit cu smeii. Și cum o vinit cu smeii, o mărs ačel mai mn'ic ș-o adus apâ moartâ ș-apă źii și i-o pus capu la loc și l-o-mvięt.

— Măi Busuioc Verd'i! Hai cu noi acasâ.

— Nu! Merez voi, înăint'i, c-oi vini și ieu odată.

Iacă s-o luat iel ș-o plecat pin oraș, pi-acolo uni ira n'evasta lui.

Ira niști muzicanț și cîn vid'ę muzîcanți, čela cîn îi vid'ę pi dînsu, îi făčę cît'i-o cîntari și-i da om bacșîș mari [14]).

— Măi — zîči — uit'i fičioru-mpăratuli čela mai mn'ic, ia sâ-i fačem o cîntare.

Îi fac ii o cîntari, da iel fače d'im mînâ, zîči:

— Lăsaț, lăsaț [15]) — zîči — nu cîntaț.

Ș-atunči merğę căpitanu muzičii ș-întriabâ:

[12]) Pov. schițează sărirea, cu dreapta. [13]) Pov. subliniază, cu dreapta. [14]) Pov. subliniază, cu dreapta. [15]) Pov. schițează gestul de liniștire, încetare, cu dreapta.

— Înălțat'i-mpărat'i, či ieșt'i așę d'i supărat?

— Lăsațî-mă, că — zîče — nu-m mai trebe n'imn'ică.

Bun! Iacă, n'imn'ică vorbâ, sâ ię șî-l puni la masâ [16]) șî ię un kilogram d'i vin, șî bęu ii. Zîči:

— Spun'i, înălțat'i-mpărat'i, či-i cu dumn'eta?

Če:

— Nu-i n'imn'ică — zîči —. Măi! nu cumva avez voi n'evoi d'i-on muzicant întri voi?

— Ba da, d'i či nu!

Iel s-o luat șî čię o scris [17]) — čia o cîntat șî iel o scris nǫt'i, pînâ-n sara s-o făcut om muzicant cari nu igzistâ pi fața pămîntuli muzicant ca dînsu. Iacă iel, n'imn'ică vorbâ:

— D'e astăz înăint'i [18]), voi plecaț! Ieu rămîn sîngur. Ii, muzicanțî-o plecat. Iel ș-o luat vioara susuuarâ șî s-o dus la-mpăratu.

— Bună zua, înălțat'i-mpărat'i!

— Mulțămăs dumn'itali, muzicantuli! Či doreșt'i?

— Vrau ca sâ untru șî ieu servitor la dumn'eta.

Či:

— Da, sâ poat'i! Da șt'i sâ cînț?

— Șt'iu!

Cîn o-nčeput sâ cînti, așă cînta, că-mpăratu nu mai put'ę d'i dragostę lui [19]).

— Nu-n trebi — zîči — sâ faj n'imn'icâ — zîči — numa d'in cîn în cîn să-m cînț la masâ.

— Bini, înălțat'i-mpărat'i, ț-oi cînta.

Însâ inelu ii ira pi dešit [20]) la dînsu. Iacă fata vini într-o dzî šios. Șî iel ira la masâ-i cînta. Șî cum îi cînta, sâ uitâ iel la muzicant lung: nu zîče n'imn'ică. Sâ ię șî sâ duči înapoi sus. Șî într-o d'imineațâ, meri servitoarę șî duči cafiaua la fata-mpăratuli. Însâ iel s-apliacâ [21]) — o luat in'elu d'in d'ešit — s-apliacâ, zîči:

— Dragă servitoari, numa oliacâ sâ bęu șî ieu.

[16]) Pov. arată înainte, cu dreapta, spre măsuța din față. [17]) Pov. simulează scrierea, cu dreapta. [18]) Pov. subliniază, cu dreapta. [19]) Pov. subliniază, cu dreapta [20]) Pov. arată cu stînga, pe degetul inelar drept. [21]) Pov. se apleacă puțin înainte.

Şî sâ fači câ ię paharu şî bę, şî dă drumu [22]) la inel în cafę! zîči:

— Nu, numa cît am glumit — zîči — da nu bęu! Du-l — zîči — la fata-mpăratuli.

Fata-mpăratuli ię ş-amestecâ [23]) cu linguriţa îm pahar, şî cîn amestecă cu linguriţa în pahar, aud'i čeva îm pahar zurăin. Ię d'i-acolo şî scoat'i: ved'i in'elu ii.

« Alelei, Doamn'i — zîči — aista-i in'elu mn'eu d'i la Busuioc Verd'i! Cum d'i-o ağiuns in'elu ista a mn'eu, o fost pi d'eğit la dîns d'i-o ağiuns îm paharu mn'eu cu cafę? »

Şî îmidiat ię şî k'iamâ pi servitoari.

— Dragă servitoari! Čini-o băut d'in cafiaua asta, şî čini-o gusta d'in cafiaua asta?

— N-o gustat n'ime, numa s-o făcut câ gustâ — zîči — muzicantu čela cari cîntâ la-nnălţatu-mpăratu la masâ.

— Bun! [24]) Atîta am vrut sâ şt'iu.

Şî n'imn'icâ vorbă, sâ duči ğios. Dzîči:

— Tatâ şî mamă! Dumn'eta aveţ aiči om muzicant. Vă rog sâ mn'i-l daţ sus sâ-n cînt'i şî mii.

— Da!

Ş-atunče l-o mînat pi muzicant sus ca sâ-i cînt'i. Dzîči:

— Măi muzicantuli, pun'i-t'ę la masâ şî-m cîntâ. — I-o cîntat o cîntari.

— Ei — zîči — măi Busuioc Verd'i, frumos mai cînţ! Frumos cînţ — zîči —. Ad'ivărat, cînt frumos! — zîči — uti či: cînd a vini iel, sâ-l întrebg'i—ţ-a da o palmâ, ţ-a da dǫu, ţ-a da dzęčę, pînâ nu ţ-a spuni und'i stau put'er'li lui, tu sâ nu t'i laş.

— Bini!

Iel s-o dus înapoi [25]) ğios. Iacâ vini iel sara. Cum vini iel sara d'im păduri d'i la vînat.

— Măi Spulburi-vînt!

— Či-s trebi, măi fimęi?

[22]) Pov. schiţează scăparea, cu dreapta. [23]) Pov. agită dreapta, schiţînd amestecarea. [24]) Pov. subliniază, cu dreapta. [25]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Spun'i-m tu ad'ivărat: un'i stau put'er'li tali d'e ai tu o put'ere grozavâ şî — zîči — ieş tu aşă d'i v'iteaz?

— Hmm! — i-o dat o palmâ. — Put'er'li mele, dacă vrai tu sâ şt'i — zîče — sî-n mătură.

Bini înţăles că iel n-au mai zugrăźit mătura, şî nu mai ţînę mătura-m pat lîngâ dînsa, şî n-o mai netezę! Iacă vini iel în casâ.

— Či faş, [26], măi fimęie?

— Či sâ fac? D-apăi dac-ai zîs c-aič [27]) îs put'er'li tali!

— Vai, proştâ ieşt'i!

Iarâ-i dă altâ palmă.

— Put'er'li mele, dacă vrei tu sâ şti — zîči — îs în stîlpu čela afarâ — zîči — cari-i vek'i, cari-i aproapi putrid, d'i la poartă d'i la noi.

N'imn'icâ vorbă, sâ duči ię şî-l zugrăźeşt'i, şî ię un lanţ şî d'i la stîlp şî pînâ pi fireastâ şî-l ţînę îm mînâ. Iacă vini iel iară.

— Či-ai făcut, măi fimęi?

— D-apâ dac-ai zîs c-acolo-s [28]) put'er'li tali, dorâ io li ţîn îm mînâ put'er'li tali — zîči — dorâ aşa am o dragosti d'i put'er'li tali, câ li ţîn îm mînâ.

— Vai, măi fimęie, câ proastâ ieşt'i pi lumę asta! Put'er'li mele — zîči — îs într-on lac, ş-în lacu čela iesti on gărgăun straşnic mari *).

Şî, nimnicâ vorbâ, o spus, zîči:

— Uit'i či: — zîči — am acolo gărgăunu čela, ş-acolo stau put'er'li mele. În gărgăun — zîči — să găsăsc douză şî patru d'i bumbuşori mn'icuţ, roş, ş-ačele sun put'er'li mele.

— Bini!

Însâ iel, n'imn'icâ vorbâ, s-o luat ş-o plecat iară la vînat. Iarâ Busuioc Verd'i pi urmâ au întrat înuntru şî l-au întrebat:

— Ei, măi nevastâ, či ţ-o spus?

— Igâ-tâ uni sînt put'er'li lui.

— Bini! Io d'i astăz înăint'i plec.

[26]) Pov. se uită la dreapta. [27]) Pov. arată cu dreapta spre dreapta. [28]) Pov. arată cu dreapta, spre dreapta.

*) Întrerupere pt. schimbarea benzii.

S-au luat Busuioc Verd'i ș-au plecat. Ș-au ağiuns pîn la heleșt'eu čela und'i o spus ię.

Cîn au ağiuns acolo la heleșt'eu, o ișît on gărgăun strașnic mari d'i-acolo. S-au prins la luptâ cu Busuioc Verd'i. Însâ Busuioc Verd'i, h'in puternic șî h'in atîta d'i vit'eaz, cîn l-o luat șî cîn l-o izbit odatâ pi gărgăun d'i pămînt șî cîn o înh'ipt paloșu într-însu, l-o spint'icat drept în dǫu ș-o scos ačię dǫuză șî patru d'i bumbușori roș. Șî li-au luat șî li-o pus într-o batistâ șî li-au strîns bini șî li-au pus în buzunar'.

Șî s-o luat ș-o plecat înapoi. Iară Spulburi-vînt o vinit d'i la vînat șî sta îm pat bolnav. Iel o untrat în casâ ș-au spus:

— Bun noroc, Spulburi-vînt!

— Mulțămăs dumn'itali, Busuioc Vęrd'i!

— Acuma ieș afarâ șî t'i luptâ cu mini.

— D'i-amu fă či vrai cu mini, câ — zîči — nu mai pot fači n'imn'icâ.

Atunčę i-o luat capu șî i-o zburat d'i la trupu lui d'i tri patru poșt'e d'i loc șî l-o ars îm foc, șî l-o suflat îm vînt. Ș-o luat iarâ pi fimęię lui cari-o fost ad'ivărată, ș-o plecat. iarâ mai d'ipart'i la curt'ę lui cari-o fost, cari-o avut-o iel. Șî după či-o plecat acolo la curt'ę lui, s-au căsătorit cu dînsu. După či s-au căstorit, o trăit tătă viața lor acolo îm pustie tat'ę čę.

Șî m-an suit pi-o săcarâ
Șî v-an spus-o în ię sarâ.

Inf.: Zlotar Gheorghe din Fundu Moldovei, rn. Cîmpulung; *culеs* în București în 17 febr. 1955 de O.B.; *transc.:* O.B.; *durata:* 31′ 30″; A.I.F., mg 835.

Pov. o știe « iară d'i la Mn'ergeș Ion (Fornai), tot atunči » (de vreo 3—4 ani). *De cîte ori ți-a pov.?* « în dǫă sări l-am rugat să mn'i-o spuic ». *În 15 febr. declară că* « Am învățat-o în iarna asta, d'e vo 2 lun'i d'i la unu Vasile Mn'ergeș, um pręt'in a mn'eu ».

RUDOLF

Śi câ ira uodatâ
ca niśodatâ;
d'i n-ar śi,
nu s-ar povist'i,
ca un puriśe-ar pl'esn'i.

Iera odată un împărat mari. Avę o împărăţiie atîta d'i mari, d'i nu mai igzîsta împărat pi faţa pămîntului ca aśela!

Într-o bunâ dzî, o luat împăratu śela u cazetâ ş-o śetit în gazeta śęię câ-n ţara veśinâ, într-u ţărişuarâ mn'icâ igzistâ un păscar' câ d'i cît'i uori męrği la apâ tăd'euna aduśi pęşt'i, şî d'i cît'i uori aruncâ undiţa-n apâ, prind'i-un pęşt'i!

Împăratului aśeluia îi plăśę mul pęşt'ili, ş-o comun'icat şî iel — pǫt'i p'i-ăśela timp nu şt'iu ira radio, saŭ nu, da la gazetâ! — câ dacâ sâ găsęşt'e-aşę um pescar la dînsu-n ţarâ sâ vii sâ predzînt'i la dînsu, câ l-a pun'i min'istru!

O-aşt'eptat rezultat, o lunâ, doau, puat'i şî k'iar un an, nu a mai vin'it n'imi sâ pr'ezînt'i la dînsu aşa um pescaŕ mari.

Śe-o făcut împăratu? Ş-o făcut paşaport şi-o trăcut în ţara veśinâ.

S-o dus la pescar' acasâ. Pescariu, n'imicâ d'i dzîs, ira gospuodar' bun, sâ ţîn'ę bin'i. Sâ duśi la pescariu śela.

— Măi, dacâ tu ięşti aşa um bărbat voin'ic, ş-aşa um bărbat vr'en'ic, hai la min'e în ţarâ, câ iu t'i fac pi tin'i ministru, pintru m'eseriia car'e-o cunoş tu!

— Daa, înălţat'i împărat'i, ieu asta şt'iu câ fac, şî asta puot!

— V'rei sâ pleś?

— Vr'ęu!

S-o dus la împăratu d'i-acolu, i-o făcut mutații — puat'i în skimb, śe șt'iu iu cum? — ș-o luat pi pescaŕ, ș l-o adus acas împăratu.

O mers pescariu o dzî, doau, tri, puat'i-o săptămînâ — śe șt'i iu cît? — s-o hrăn'it împăratu d'i pęșt'i. I-o spus, dzîśi-: — Tu nu-i n'evoie! Tu puoți sâ stai la sărviśu tău, doar ieș min'istru, nu tăd'eauna am n'evoi d'i pęșt'i. Da cîn am să-ț spun, sâ m-aduś pęșt'i sâ m-aduś; câ dacâ nu m-aduś, faśim uo cunvenții: un'i-s stâ capu, acolu ț-or sta piśoar'li!

O făcut un fęli d'i contract ii așę amîndoi, șî s-o t'erminat. Ei, da șî-împăratu ăsta d'e-ăcuma anunța șî iel la ziar că ar'e așę un pescaŕ vestit!

Ș-o strîgat prięt'in'ii d'e-a lui, o șî rugat prięt'in'ii d'e-a lui, ca sâ vii sâ stęi la masâ la dînsu, cu pęșt'i că iel ar'e p'escariu śela.

Într-o bunâ dzî, uo primn'it o telegramâ câ în cutari dzî au să vii n'ișt'i min'iștri, n'ișt'i uamin'i mari, ca sâ stęi la masâ sâ mânînśi pęșt'i la împăratu ăsta.

Iel sâ duśi șî-i spun'i pescar'lui:

— Măi, pintru mîn'i d'imin'eațâ îm prigât'ęșt'i atîta pęșt'e!

Pescariu, n'imn'icâ vuorbâ, îș ię sculili lui cari l'e-avę iel d'i pescârit șî s-duśi la apâ.

S-duśi la apâ, dă d'i d'imin'eațâ șî pînâ la amn'iadz șî nu prind'i niś-um pęșt'i! După amn'iadzâ, iarâ dă pînă-n sarâ nu prind'e-aprǫp'i n'imn'ic.

Cînd într-on t'imp, či s-o gînd'it iel?

« D'e-acuma-i vai d'i capu mn'eu! Ieu nu am putut prind'i pęșt'i, tot mă omuarâ-împăratu! »

Scǫt'i paloșu lui, îl pun'i, îș dzîśi rugăśun'ili, dă s-sâ d'ei în paluș ca s-să uomuari sîngur. D'eodatâ vędi că-apari d'in apâ un domn!

— Śe vręi, măi, sâ faś?

— Ă, vrȩu sâ mă uomor! Uit'i, iu pînâ amu am fuost aşa um pescar', ş-am putut prind'i pȩşt'i tăd'eauna şî-am, amu am rămas d'i n-am putu prind'i peşt'ili-amu.

— Hă, nu h'i prost! — dzîśe — : dacâ-z dau ieu voi, puoţ sâ prindz tu pȩşt'i!

— Pâ bin'i, da ieu am prins pînă-amu tăd'ȩuna!

— Ȩ ai prins, da d'i-amu nu mai prinz! Aşȩ puoţi sâ mai prindz tu pȩşt'i, şi-aşȩ-z dau ieu ţîi pȩşt'i, dacâ ai sâ-n dai tu mn'i d'i-acasâ d'i la t'in'i, śȩi śe n-ai tu la şt'ir'ea ta!

D'i fapt uomu ştiȩ, câ doar atunś s-uo fuos mutat d'in śeilaltâ ţarâ, ştiȩ şî cît'i cui ari-n dran'iţâ bătut'i.

Stă şî să gînd'eşt'e puţîn, şî-i spun'i:

— Măi, am sâ-z dau!

— Ei, dacâ ai sâ-m dai — scuat'i îndatâ o hîrt'iie, domnu śela ş-dzîśi — : d'ȩğîtu!

Şi-o muşcat d'ȩğitu şî o sămnat acolo-n cuontract! [1])

Dzîśi — : D'i adz în numa un an d'i dzîli, am sâ vin dupâ śi mn'i-ai pruomis! Şî d'e-acuma prind'i tu pȩşt'i cît vrei!

O pl'ecat, o dispărut duomnul, iar în apâ înapoi, ş-iel uo prins pȩşt'i cît i-u trăbuit. O pl'ecat sara, tăt o fos bun. S-o făcut masa la-împăratu, pi urmă iar nu i-o măi trăbuit pȩşt'i pîn la anumit timp.

De la patru lun'i d'i dzîli, śi sâ dă n'evasta şî-i spun'i śeva la bărbat?

— Măi bărbat'i — la pescaŕ — măi bărbat'i — dzîśi — tu şt'i śeva?

— Śe?

— Ieu îs gravidâ!

— Vai d'i min'i, da d'i cînd?

— Ei, d'i cîn am vin'it aiśȩ, ştiu io cîn.

Uomu o luat-o la grijâ. D'e-acuma îndatâ i-o întrat în cap, câ iel o dat, aśiiȩ nu-o avut la şt'ir'ȩ lui, câ n'ivasta lui i gravidâ şî o dat copilu śela... duomnu ăśela d'in apâ!

[1]) Pov. schiţează mîzgălirea cu degetul mic stîng în palma dreaptă.

Uomu supărat rău! Adz supărat, mîn'i supărat, într-un t'imp îl într'eabâ n'evasta:

— Śi-i, măi, d'i śe ieşti aşę supărat? Darâ vedzi că-ţ meri d'istul d'i bin'i, ş-o dat Dumnădzău şî ieş ministru amu, ş-aco în cas ai fost uom munśitori, ş-ai munśit tătă viiaţa ta, ş-amu d'i śi iş tu aşę d'i supîrat d'i cîn ai vin'it ai?

— Ei, d'i śe?

D'i la un t'imp, i-u spus câ uit'i cum îi:

— O vin'it on duomn şî o-s câ sâ-i dau śi n-am la şt'ir'ea m'ę, şî i-am dat, pintru pęşt'e!

— Ęh! taś mulcun! câ d'e-ar śi lum'ea-n paśi
baęt om mai faśi!

Ş-o tricut anu. Cîn o fuos la noau lun'i d'i dzîli, o născut un copil n'evasta pescariului. I-o pus numili Rudolf, la copil.

Copilu creşt'ę ca d'in apâ! un copil frumos, von'ic, ş-o cr'escut ca d'in apâ!

Cîn o ağiuns copilu, u împlin'it vîrsta d'i doi an'i, s-o rugat, la tatâ-sâu sâ facâ bin'i sâ-l l'ęsâ sâ margâ la şcǫlâ. Tatâ śi i-u spus?

— Măi băięt'i, câ tu ieş mn'icuţ, cum sâ t'i las ieu sâ męri tu la şcǫlâ? Da ieu am s-ţi-aduc aiśea un învăţător', sâ t'i-nv'eţă aiśe acasâ.

— Nu, tatâ, ieu vr'eu sâ mărg cu copiii p'i drum la şcǫlâ!

Nu-o avut dzęśi capit'i. L-o luat uomu şî l-o dus la şcoal.

Cîn o ağiuns la şcoalâ-l prezîntat aco la profęsoru śela.

— Şi îi? — doar ăśela ira un mari min'istru.

— Cum îi?

— Am vin'it sâ-mi aduc cópilu ęsta la şcǫlâ, sâ mn'i-l învăţaţ.

— Pîi da śe, un copil d'i duoi an'i, d'i tri, cîţi an'i ar'e?

— Doi an'i ar'e!

— Pă da cum? aşę d'i... iut'i-l vr'ei sâ-l dai la...?

— Dacâ iel vra sâ înveţă, śi sâ-i fac? Da—dzîśi—dumn'ia-vǫstrâ prim'iţ-îl aiś la şcǫlâ, şî lăsaţî-l îm paśe-aşă. A vrę sâ-nvęţă, a-nvăţa, n-a-nvăţa, n-a-nvăţa, treaba lui śe-a

faśe ! Da lăsațî-l aiśea sâ stęi, câ iu n-am l'in'ișt'i cu dînsu-acas !

L-o primit învățătoriu la școlâ în zua d'intîi, o vin'it acasâ ; a doua zî d'imin'eața, cîn s-o dus, mărgîn pi drum, o găsît o cîrjâ !

O ię Rudolf cîrja śęia, sâ duśi la școlâ. Nu l-o-ntr'ebat n'i-mi n'imic ; niś nu l-uo-nvățat n'ime n'imic la școlâ. Vin'i iar acasâ, a triia dzî cîn sâ duśi, un'i-o găsît cîrja, găsęșt'i o cart'i groșâ !

Cîn o ağiuns la școalâ, o d'ișk'is cart'ę śęi și-o prins a śit'i băętu ! S-o îmblat baętu mn'iu șępt'i an'i d'i dzîli la școlâ. În șępt'i an'i d'i dzîli, u terminat cartea śęi d'i śitit. Nu i-o mai avut învățătoriu grija ca sâ-l înv'ețâ śeva, câ iel știę śet'i, șî gata !

La șępt'i an'i d'i dzîli, vin'i băętu-acas, o absolvit școla, vin'i acasâ, sâ culcâ într-o sară, numa aud'i la firiastrâ.

— Śoc, śoc, śoc !

— Śin'i-i acolu ?

— Ieu îs ! Măi Rudolf, duorn'i ?

— Duorm șî niśi prę !

— Hai ! Scolâ-t'i șî îmbracâ-t'i șî hai !

— D-apîi śe-i ?

— Ei, păi — dzîśi — am vin'it dupâ t'in'i !

— Hă, haa, — dzîśi — ieu t'i-așt'ept p'i tin'i d'i noauă an'i ! Mai așt'eaptâ-mâ șî tu ol'eacâ — dzîśi — stăi sâ stau la masâ cu mama șî cu tata, să bem, să mîncăm, ș-apă vin !

— Măi, da scolă-t'i, măi, câ-i tîrdzîu !

Ę, pîi sâ scolâ iel îndatâ, pun'i śeva p'i masâ-acolo-l scoalâ pi tat-so.

— Hai, tată șî mamă — dzîśi — mîncăm, câ ieu pl'ec !

— Da un'i pleś, dragu tat'ii ?

— Hei, pîi un'i m-ai dat ! Iacă s-o-mplin'it noauă-an'i d'i cînd m-ai dat !

Ei, śe-a mai putut tat-su și mă-sa să mai facă ? Or stat șî ii la masă acolu, śela mai strîgă-o datâ:

— Hai, măi Rudolf, câ-i tîrdziu !

— Nọ hai!

D'i la un timp, s-o suit p'i ğeam şî l-o luat în spat'i ş-du-t'i, băẹt'i! Da iel ş-o luat cart'ea şî cîrja śẹia cu dînsu.

O mers, nu mult o mers! O făcut cruśe o datâ cu cîrja pisti capu uśigaşului — că-aśela ira sătanâ — o făcut cruśi cu cîrja, l-o scăpat d'in spat'i. Iel o śetit odatâ în cart'ẹ śẹia.

Iar l-o luat uśigaşu-n spat'i, iar u mai mărs, iar i-o făcut cruśi cu cîrja, iar l-o scăpat, iar o mai śit'it odatâ! Ş-aşẹ o śit'it şî doauădză şî tri d'i uori.

Cîn uo fuost a doauădză şî triil'ẹ oarâ, l-o scăpa ğios.

— Măi Rudolf — dzîśi — nu mă năcâjî! Câ io n-am t'imp! Hai rẹpid'i!

O śet'it odatâ şî iar îl iẹ-n spat'i şî fuği. Cîn o mai mărs o bucatâ iar u mai făcut cruśi [2]). Cîn o făcut cruśi, l-uo scăpat ğios. O audzît şî cucoşî cîntînd.

— Măi Rudolf, — dzîśe — ai sâ t'i ruoği sâ t'i iẹu şî n-am sâ t'i iẹu!

Şi-o d'ispărut sătanâ. O rămas bg'etu baẹtu mn'eu cu pi cîmp. Sâ uitâ într-o part'i [3]), sâ uitâ-n alta [4]), śi sâ vadâ? Nimn'ic! Munt'i şî doar o apâ tr'eśẹ pintri munţî śeia.

Ved'i o barcâ d'i d'ipart'i viin asupra lui. Cîn o ağiuns aprọpi îm barcâ, ira um moşn'iag.

— Ei, Rudolf — dzîśi — ai ağiuns aiś la noi?

— Am, am ağiuns, hai mai r'ẹpid'i şî mă iẹ d'i-aiś!

O vin'it moşn'iagu śela l-o luọt îm barcâ ş-l-o adus acas.

Cîn o ağiuns acasâ, śi sâ vadâ la moşn'iag acasâ? O babâ ş-om bord'ei mn'ic.

— Na, Rudolf — zîśe — îi bin'e aiś?

— Apă i bin'e, moşuli!

O stat o dzî, o stat doauă, o stat tri, śe şt'iu ieu cît o stat iel acolu, pi urmă s-o hotărît cu moşn'eagu-aşă şî i-o spus moşn'eagu:

[2]) Pov. subliniază, cu stînga. [3]) Pov. se uită spre stînga. [4]) Pov. se uită spre dreapta.

— Măi — dzîśi — p'i min'i m-o lăsat Dumnădzău aiśea pintru uamin'i cari sâ rătăśesc aşę ca tin'i. Îi ięu şî-i îmvăţ, l'e-arătăm drum şî li dau drum s-sâ ducâ d'i ăiś ! Da — dzîśi — tu ieş băęt tînâr şî tu ai sâ râmâi aiśea-n luocu mn'eu ! Bin'e-o h'i?

— Bin'i !

Şî s-o hotărît Rudolf sâ râmîi acol la moşn'iagu śela. N-avę altî misiun'i d'icît atîta: sâ scula d'imin'eaţâ, sâ suię-m barcâ, sâ duśę şî iel p'i apa aśeia.

Ş-o trăit Rudolf acolo la moşn'iag, pînâ śe-o împlin'it doauăzăj d'i an'i.

Cîn o împl'in'it doauăzăj d'i an'i, śi s-o gînd'it Rudolf odatâ? Sâ culcâ noapt'ea, d'imin'eaţa cîn sâ scoalâ, îi spun'i babii:

— Mamâ — dzîśe — am visat ast-noapt'i, câ sâ-m pui mîncar'i p'i tri săptămîn'i, câ ięste-un uom acol; sâ mă duc şî-l aduc.

— Daa ! — îndatâ îi pregăt'ęşt'i baba mîncari, îi pun'i îm barcă acolu p'i tri săptămîn'i, şî s-o dus băętu mn'eu tri săptămîn'i. O cr'idzut câ ar sâ puatâ găsî un'iva om mal, ca sâ puatâ ieşî şî iel. N-o găsît n'imn'ic. O vin'it înăpoi. Śi s-a huotărît? C-ar sâ omuari p'i moşn'iag şî p'i babâ şi-apâ s-a duśi iel încotro a vid'ę cu uok'ii.

Sâ culcâ nuapt'ea, a doaua dzî d'imin'eaţa cîn sâ scualâ şî moşn'eagu şî baba, s-o fuost sfătuit ca sâ dęii drumu lu Rudolf sâ pl'ęśi d'i-acolu.

Çîn s-o sculat d'imin'eaţa, spun'i moşn'iagu:

— Dragu tat'ii, şt'ii śi n'i-om sfătuit noi?

— Śe?

— Tu ieş tînăr. Tu ai doaudzăj d'i an'i, ţîi îţ vin'i t'impu sâ t'i-nsori amu, tu ieş d'i trăit în lume şî noi t'i ţîn'im p'i t'in'i aiś la întun'ęric. N'e-am gînd'it ca sâ-z dăm drumu s-t'i duś.

— Bin'i, tatâ, câ t'e-ai gînd'it aşę, câ şî iu m-am gînd'it ca s-vă uomuor, ş-apăi sâ mă duc !

— Ęi ! Nu tr'ebîi s-n'i uomuori ! Noi îz dăm drumu !

Îl scuat'i pi Rudolf af arâşî-i aratâ — ira munt'i d'i st'iclâ, dzîśi:

— Ia pi-aiśea, pi munt'ili ăsta ai sâ t'i duś!

— Hei, tatâ, pâ dâ cum sâ mâ duc pi munt'ili ăsta, doară aiśea pk'ic! Aiśea nu puat'i męri n'imi!

— Baa — dzîśi — tu ai sâ puoţi męri!

Şî-i dă păr'ęg'i d'i buocanś, zîśi:

— Ia, cu buocanśii iest'ę, t'i încalţi, apâ-ai sâ puoţi męri pi munt'i!

Ię Ruduolf buocanśii, s-încalţâ, probăluęşt'i; ca pi drum şăs! Aşę!

— Tatâ, da dacâ mă prind'i pi min'i nǫpt'ea, un'iva, nu pot sui pînî-n p-în vîrv, śi fac?

— Uit'i, ia un baston — dzîśi — bastonu ięsta cîn îl împlînţ[5]) în d'eal, sâ faśi um pat, ş-acol ai sâ puos dormi!

— Bun şi-aśela! Apăi — dzîśi — pl'ec, tatâ!

Dă sâ pleśe.

— Stăi o ţîrâ! Nu pl'eś!

Duśi şî-i aduśi o sticlâ şî-i dă sâ bęi:

— Bę uodatâ, Rudolf, d'in st'icla asta!

O băut Ruduolf d'in st'icla aśęia.

— Cum t'i sîmţ?

— Hei, îs d'i tri uori mai tari!

S-duśi şî mai aduśi o dimijeanâ:

— Bę şî d'e-aiś!

— Da amu cum t'i sîmţi?

— Haai, d'i min'i, d'i-ar avę munt'ili ăsta o tǫrtâ, iu l-aş învîrt'i cu vîrvu în ğios!

— Nǫ — apâi — dzîśi — măi mult ţ-a da Dumnăzău, ieu n-am!

— Da, tatâ, da, Doamn'i fer'eşt'i, dacâ pk'ic ieu cunva, şî mă păl'esc, śi-i d'i făcut atunś?

— Stăi ol'eacâ, câ am!

[5]) Pov. schiţează înfigerea, cu dreapta.

Sâ duśi îndatâ moşn'eagu şî-i aduśe-o st'icluţâ un'i ira o panâ într-însa, dzîśi:

— Kiar dacâ ţi-ai rumpe-o mînâ, ţi-ai rumpe-um pk'iśor, ţ-ai rumpi śeva, pui numa laolaltâ, şî dă cu apâ d'e-asta d'in st'iclâ, câ sâ vind'icâ!

Îndatâ dzîśi Rudolf cătră moşn'eag:

— Pun'i, tatâ-o mînâ p'i tăiitori!

Puṇ'i mîna pi tăitor, Rudolf ię un tuopuor, şî-i tai mîna! I-o pun'i la luoc, dă cu apâ d'i-aśęia ş-o vindicat mîna!

— E, i bin'i, tatâ, la mn'eta i bun, da la min'i oari-i bun?

Pun'i sâ Ruduolf mîna. Îi tai muoşn'iagu mîna lu Rudolf. I-o pun'i înapoi, s-o vinḍ'icat ş-a lu Rudolf!

— Nǫ, sănătat'i bunâ!

— Sănătat'i bunâ!

S-o luat şî s-o dus. Şî s-o dus pînâ śe-o ağiunś în vîrvu d'ealului.

Cîn o ağiuns în vîrvu d'ealului, śi sâ vadâ?

O curt'i, grodzav d'i ma r'i ş-atîta amar d'i peatrâ, d'i nu mai egzista!

Sâ duśi şî iel şî întră în curt'ea śęia. Cîn o întrat în curt'ę śęię, śe sâ vadâ?

O masâ ş-o porţie d'i mîncari pi masâ! Cîn o întrat în curt'i:

— Bunâ dzîua!

Aşt'eaptâ sâ-i răspundâ śin'iva, nu! Mulţămęş tot iel!

— Mulţam dumitali, Rudolf! Ei, măi Rudolf — dzîśi — ieş flămînd? Pun'i-t'i şî mînîncâ! — Amu iel vorbę sîngur.

Sâ pun'i la masâ, mînîncâ bin'i, după śi mânîncâ, vęd'i st'icla śęię.

— Măi Rudolf, bę um pahar d'i vin!

O băut Rudolf!

— Nǫ, amu-i bun on somn pentru tin'e!

Să pun'i pi um pat, sâ culcă.

Duarme un somn; cîn sâ scǫlâ, iarâ mîncar'e pi masâ.

— Ei, măi Rudolf, mai mînca śeva ? — Mînîncâ!

— Nǫ! Mai bęi um pahar d'i vin! — Bę Rudolf!

— Amu sâ t'i culś uodatâ, Rudolf!

Cîn o vrut s-sâ mai culśe, o audzît o vǫśe străină:

— Măi, nu t'i mai culca! Ię-t'i ș-t'i du dacâ vr'ei s-śi bin'i d'i tin'i!

— Hei, śin'i ieș tu? Un'i ieș? Čin'e-o vuorbit cu min'i?

Dă, cată, răscoleaşt, nu găsęșt'i pi n'ime!

— Ęi, stăi, ... tu-z mama mă-ti! văd îndatâ śi-i!

Sâ duśi colu, prind'i d'i curt'i, dă s-o răstuarn'i.

— Măi Ruduolf, nu răsturna, haid'i ieu îs aiśi!

Cînd o întrat înnăuntru, śi sâ vadâ?

O mn'inun'i d'i fim'ęie! Acolo ira Mîndra Lumii!

S-o dat ii d'i vuorbâ, d'i povęsti.

— Śi faś tu aiśea? Cum trăieș tu aiśea? D'i śe-ai dzîs tu câ sâ mă duc?

— Ei, cum sâ nu dzîc? Uit'i — dzîśi — trăiesc c-un zmău! Şî zmău tr'ebîi sâ vii îndatâ șî-i vai d'i capu tău, dacâ t'i prind'e-aiś! Câ t'i-omuarâ!

— Hei, d-apâ uit'i śi put'eri am ieu!

— Ęi, śe put'eri ai tu! Śe put'eri ai tu, ari zmău în d'ęjitu śel mn'ic! Așę că tu trebi sâ pl'eśi d'i-ăiśea, dacâ vr'ęi sâ mai vii, vinâ mîin'i, câ mîn'i iarâ pl'eacâ zmău la vînat, șî tu puo s-vii s-t'i mai întîln'eș cu min'i!

S-o hotărît așę. Ruduolf o pl'ecat d'e-acolo. O pl'ecat. Mergînd pîm păduri pe-acol, numa śe-aud'i d'eodatâ pădur'ę vîjîind d'i să răsturna copaśii... ; męrği mai încolo, aud'i śeva țîpînd.

— Valeo, valeo, valeo!

Da śi-i acolu? Cîn sâ uitâ într-o văgăunâ, śi sâ vadâ? Un l'ęu c-um piśor rupt!

Pun'i șî iel săğeata la uok'i [6]) să-l săğęt'i.

— Măi Rudolf — dzîśi — nu mă săğita, că n-ai n'iśu haznâ d'i min'i! — dzîśi — dacâ-m poț, vinâ, câ ieu am sâ-ț h'iu d'i bun foluos ții! Ağiutâ-mâ sâ ies d'i-ăiś!

[6]) Pov. schițează încordarea și ținerea arcului, cu mîinile.

Rudolf sâ bagă-n văgăuna śęia acolo, scoat'i st'icluța śęia, îi unği pişoru — c-avę um pişor rupt — o ieşît l'eu d'e-acolo. După śe-o ieşît l'eu, ięsâ şî Rudolf.

— Măi Rudolf, śi sâ-ț răsplăt'esc iu pintrucâ mi-ai făcut bin'il'i ăsta? — dzîśi — ię tri peri d'in cǫma mę şî îng'ițęşt'i bęlili!

O luat tri peri, i-o pus în gurâ, ș-o-îng'ițît bęlili śęlea.

— Cum t'i sîmț amu?

— Hei — dzîśe — amu-îs d'i doau-uri măi tari, ca cum am fost!

Dzîśi: — Mai ię tri!

O mai luat tri, ș-o-ngițî bęlili.

— Da amu cum t'i sîmți?

— Mbăi, îm pari câ nu-i n'imin mai tari pi lumea asta!

— Ęi, śi vorbęş tu? Mai ię tri!

O mai luat tri! Ş-o băut ş-aśęle bęli, l'e-o-ng'ițît.

— Da amu cum t'i sînți?

— Măi, amu mâ duc sâ mâ lupt cu, cu zmău!

— Hee, vorbeş tu! Pâ ieu am d'i doau-uri put'er'e ca tin'i, măi, şî iu nu-s în stari, uit'i câ-i d'in vîntu zmăului car'e-a tr'ecut pi lîngâ min'e io am cădzut aiśea d'i mn'i-am rup pişoru! Niśi sâ nu vuorbeşti d'i zmău! Sâ fuği cît âi put'ę.

— Măi, dacâ dzîś tu aşę, s-puat'i întîmpla! Sănătat'e bunâ.

— Sănătat'i bunâ!

Pl'eacâ l'eu într-o part'i şî Rudolf în altâ part'i. Męrği mai încolu, vęd'i o śoarâ to c-un pişor rupt. Pun'e săğiata la uoki dă s-o puşt'e.

— Măi Rudolf — zîśe — nu mă puşca, măi, câ io ți-oi prind'i bin'i udatâ ții! Dacâ poț, vino şî l'eagâ-m pişoru cu śeva, că iu am să-z dau śeva!

Sâ duśi la śoară îndatâ şî scoat'e sticluța, îi unğe pişoru, prind'e-a zbura śoara voiǫsă!

— Vai d'i min'e, mulțămăsc, măi Rudolf! — dzîśi — mi-ai făcut bin'i, ię o panâ d'i pi min'i! Şî cîn ai s-o pui în gură, śi fel d'i pasări-ui gînd'i tu, aşa a sâ t'i poț faśi!

Smulği u panâ d'i pi śoarâ, cîn o pus-un gurâ s-o gîn'it sâ s-facă o pasări, cari n'iśi n-o fos, n'iś n-o mai h'i!

S-o făcut o pasări cari nu ma igzista pi lumi, cu pęn'i d'i aur, cu piśoarili d'i-ad'imant, cu śocu d'i mărgăritari, mn'inunată pasîr'e; d'e nu mai igzista pi lumi.

I-o mulțămit și iel la śoară frumos și-o pl'ecat și śoara.

O rămas iel acolo. O dorn'it pi un'i-o putut pînâ d'imińeața; a doaua dzî d'i d'imin'eață, iar aud'i pădur'ea vîjîind! O pl'ecat zmeu.

După śe-o pl'ecat zmeu, iel o ię pana śęi în gurâ, și gîn'ęșt'i s-sâ facă o pasări, s-o făcut o pasări în cît'iva minut'i-o zburat la zmeu-ăcas!

Cînd o ağiuns acolu, s-o dus iară, s-o-ntîln'it cu Mîndra Lumii, s-o da d'i povęste.

— Uit'i, măi, śi puot ieu sâ fac!

Ię pana śęię și i-arată.

—Uit'i śi pasâre mâ puot ieu faśi!

— Na, amu-i bun! D'isarâ cîn ar sâ vii zmău, tu sâ-opr'ești-acasă! Îl opr'ești acasâ, t'e faś bolnavâ și mîn'i d'imin'eațâ vuoi îț ieșî iśea, pi patu ăsta su nuc — ira un nuc frumuos acolo afarâ—și ieu am sâ mă fac uo pasâr'e, ș-apâ iel m-a prind'i și m-a lăsa aiśęa cu t'in'e-acas, ca sâ put'em trăi amîndoi!

Dzîs și făcut. Așa!

Pi cîn o vin'it sara zmău, ia bolnavâ rău! Cîn o întrat în casâ, o găsęșt'i.

— Vai d'i min'i, Il'enuțâ, da śi-i cu t'in'i?

— Hee, śi-i cu min'i! Tu t'i tot duś la mama dracului, iu n-am cu śin'i vorbi, n-am cu śin'i mă lua, n-am pi n'imi aiśea, și tu t'i tuot duś, și io îs numa sîngurâ — zîśe — buolnavâ, mîin'i — dzîśi — n-ai sâ męri n'icâieri!

— Vai d'i min'i, da cum? Da ieu tr'ebîi sâ mâ duc, dǫră ieu am atîta împărății și trebîi sâ îmblu, sâ cat, sâ văd, cum îi!

— Ęę — dzîśi — mîin'i rămîi acasâ!

Așę că l-uo convins pi zmău, d'i-o râmas a doaua dzî acas.

A doaua dzî, a doaua dzî d'es d'i d'imin'eaţâ, sâ scualâ zmău, sâ scǫlâ Il'eana, merği s-găt'eşt'i ię-acolo, u fost o dzî caldâ, frumǫsâ, ięsă-afarâ s-aşadzâ sub nuc.

Dupâ śi s-o aşăzat sub nuc acolo, diodatâ Rudolf ię pana şęia şî vin'i-o pasâri aşę d'i frumuasâ, s-aşadzâ pi nuc!

Ęi, Il'eana cîn l-o vădzut:

— Vai d'i min'i, măi zmăuli, uit'i, śi pasâri frumuasâ! Dacâ tu puoţ sâ-m prindz pasâr'ea śęia, apîi tu sâ t'i tot duś la mama draśilo!

— Ęę! — dzîśi zmău — stăi câ ţ-o prind ieu!

Sâ urcâ zmău pi cuopacu śela, în sus, dă iśę, dă colu, pun'i mîna pi dînsa.

— Na — śi — Il'enuţâ, iacâ ţi-am prins-o!

Sâ duśi îndatâ zmău îm puod, aduśi-o colivii d'i aur, îl bagă acolo. Îi pun'i d'i mîncat, îi pun'i zahăr, îi pun'i apâ, pun'i tr'eburi acolo.

— Na, d'e-amu ai cu śin'i t'e lua!

O tr'ecut şî dzîua aśęia, a doaua dzî iară sâ duśi zmău la vînat, iei dragusti amînduoi şî cu Mîndra Lumii.

Şi-aşę or h'i trăit — śe pot ieu şt'i cît?... hăt mult! După aśęia, într-o bunâ zî, śi sâ hotărăsc iei?

— Măi — dzîśi — nu-i bin'i sâ trăim n'iśi aşę! Amu cîn vin'i zmău, iarâ t'i fă bolnavâ! Şî sâ l-opreşt'i acasâ mîn'i, că-apâi iu mîn'i, dacâ l-ui upri tu acasâ, sâ-l trimęţ sâ-m dęi şî iel śeva d'i mîncat, odată să cat'e şî iel d'i min'e, câ ieu am sâ-i ięu mînţîli, sâ lęsă d'iskis, şî io am sâ fug! Şî-apî ieu t'e-oi învăţa iu śi-i d'i făcut!

Bun o fost şî asta! Cîn o vin'it zmău sara acasâ, găsęşt'î pi Il'eana bolnavâ!

— Da śi-i, Il'enuţâ, śe-ai păţît?

— Vai d'i min'i, că-z bolnavâ, şî tu t'i tuot duś, şi nu stai acasâ, şî n-am cu śin'i vorbi, n-am cu śin'i mă sfătui, şî nu şt'iu n'imic şî io am sâ mor, mîn'i sâ nu męr'i n'icăieri!

— Daa, d-apâ iacâ ţ-am prins pasăr'ea śęia şî iacă n-ai cu śin'i t'i.

— Pot'e ię, dar nu-m puat'i vuorbi, nu puat'i n'imn'icâ, cum? O văd ieu, îi frumuasâ drept, da...

L-o oprit pi zmău acasâ. O rămas zmău acasâ a doaua dzî iară o fuos dzî caldâ frumǫsă, o ișît pe-afarâ. Dzîśi Mîndra Lumii câtră zmău:

— Du-t'i, măi, șî mai dă șî tu śeva d'i mîncat la pasîr'ea śęia, câ d'i cîn ai prins-u, tu nu i-ai catat d'i dînsa d'i fęl'! Du-t'i curâțęșt'i oleacâ în culivia śęia, dă-i śeva d'i mîncat, dă-i śeva acolu!

Sâ duśi zmeu îndatâ, o drăgost'ęșt'i frumos, îi scǫt'i d'i-acol d'i col'ivii śi iera, îi pun'i d'i mîncat d'in nou, cîn o pl'ecat d'e-acolu, o uitat ușa la col'ivii dișkisâ, o uitat ușa d'i la casâ diskisâ ğeamur'li, tăt o lăsat diskis, deodatâ, după śe-o ieșît zm'eu afară, s-așază su nuc, numa śi ięsâ pasâr'ę: sbrrr! șî s-așadzâ pi nuc!

— Vai d'i min'i, măi, iacâ o ișît păsărica nǫstrâ!

Iel sâ sui îndată.

— Stăi, c-o prind io!

Sâ sui iară pi nucu śela, dă s-o prindă, oh, oh! Gata o sburat, s-o dus! Nu mai ięste!

A doaua zî, dimin'eață, iară sâ duśi zmău la vînat. Rudolf iară vin'e la dînsa.

— Na, d'e-amu faśim alfel! Cîn ar sâ vii zmău d'isarâ, tu sâ t'i faś bolnavâ! Ș-atîta sâ stai d'i capu lui, pînâ śi s-o spun'i iel un'i-s put'erli lui!

Pă cîn o vin'it zmău sara, Il'eana iară bolnavâ!

— Śi, Il'enuțâ, śe-ai pățît? Da śi-i cu t'in'i?

— Aai d'i min'i, câ tu t'i tot duś, și-aśę, șî ieu îs bólnavâ șî stau aiśea acasâ ș-am sâ muor mîin'i-poimîin'i, șî tu n'iś iacâ ieu îm pǫt'i muor, ș-tu n'iś nu mn'i-ai spus un'i-s put'er'li tali!

Și-atunśea zmău sâ scǫlâ șî-i atinği-o palmâ.

— Da d'i śe ai tu n'ivoi sâ șt'i un'i-s put'er'li męli!

D-ap put'er'li męli, dacâ vręi tu sâ șt'i, îs în stîlpu porți!

— Nǫ-apîi ia așę, d'i śe sâ nu-n spui ca sâ șt'iu șî io, doară nu-i frumuos! Că io puat'i muor mîin'i-puoimîin'i, că-s sclabâ șî tu, io nu șt'iu und'i-s put'er'li tali!

— În stîlpu porțî îs put'ęr'li męli!

A doaua dzî d'imin'eața, zmău pl'eacâ iarâ, iară vine Rudolf!

— Nǫ, śi ț-o spus?

— Păi o dzîs câ put'erli lui îs în stîlpu puorțî!

— Minśun'i o spus! Nu-i ad'ivărat! Da stăi oliacâ câ faśim noi tr'eabâ! Du-t'i șî adă śi ari iel măi scump acolu, pk'etri scumpi, șî śe ar'e iel: aur, arğint, tăt ș-împodobg'im stîlpu puorțî! Că-apâ ți-a spun'i iel amu!

Tăt s-o dus, o luat śe-o avut măi scump în casâ, o luat ș-o împodobg'it stîpu porțî; cîn o vin'it sara zmău, mari comed'i! Vin'i, întrâ în casâ:

— Vai, da śe-ai făcut, Il'enuță, śe-ai pus?

— D-apăi da acolu nu h'i tu pruost, acolo îs put'erli tali, ș-a-śęl'e tr'ebîi sfințît'i șî căutat'i, ș-așę.

— Măi, nu h'i prǫstâ, câ nu-s acolo! Hai sâ strîngim d'i-acolu.

S-duśi îndatâ răpid'i, strîngi d'i pi stîlp, aduśi tăt înnăuntru.

— Păi d'i śe ieș tu prǫstâ? Put'erli męli nu-s acolu!

— D-apă und'i-s? D'i śe nu vr'ei sâ-m spui?

— Put'er'li męli-s în dran'ița căsî!

— Nǫ apîi ia așę, d'i śe mn'i-ai spus? Dǫarâ nu vreu sâ-s bağiocur'esc io aver'li tali!

Iară pl'eacă zmeu a doaua dzî d'i d'imin'eațâ. Iară vin'e Rudolf!

— Nǫ śi ț-o spus?

— O dzîs câ put'erli lui îs în dran'ița căsî!

— Minśun'i o spus! Nu-i ad'ivărat! Da las câ-i faśim noi safteaua ș-acolu!

Îndatâ sâ faśi iel o pasâri d'i h'er, șî ię i-o tot dat d'in casâ śe-o avut scumpk'i ș-tăt o așădzat pi dran'ița căsî![7])

O așădzat acolo p'i dran'ița căsî; cîn o vin'it zmău, o cridzut câ ard'i curt'ea lui! Vin'e într-on suflit acasâ!

— Śe-ai făcut, Il'eanâ?

[7]) Pov. se uită în sus.

— D-apîi śe-am făcut? Doar acolu-s put'er'li tali, și-aśele tr'ebîi śinstit'i!

— E, nu-i ad'ivărat! Hai sâ strînğim d'i-acolu!

No, s-uo dus, nǫ, o strîns d'i-acolu, o vin'i în casâ.

— Măi, d'i śe ieș tu așę d'i prǫstă?

— D-apâ io aș vra sâ șt'iu und'i-s put'er'li tali!

— He, pâ dacâ vr'ei sâ șt'i numaid'icît am sâ-s spun! Put'er'li meli nu-s acolo! Put'er'li męl'i îs îm marğina lumii! Îm marğina lumii ięste-on tău, șî-în tău śela ięsti-on zmău, îi frat'i-mn'iu. Ș-în frat'i-mn'iu iest'i un puorc, ș-îm puorcu śela ięste o rață, ș-în rața śęia-s doauăspridzęči oau. Șî într-aśel'ea doauăspridzęči oauă îs doispridześi źermi. Ș-aśiia doispridześi źermi îs put'er'ili meli! Șî-apâ d'i-amu sâ vii Rudolf ca sâ li ięie!

— Dă śi vuorbeșt'i tu? D'i śe Rudolf?

— Ee — dzîśe — aśela mă śearcâ pi min'i! Numa aśela ar sâ-m ieii put'er'li, da-m pari că încâ nu-i pi lumi [8]), nu-i născut!

Cu vuorba asta s-o culcat zmău. A doaua dzî d'imin'eața, sâ scoalâ zmău, sâ duśi iar la vînat, vin'e Rudolf.

— Ei, śi ț-o spus?

— Uit'i śe mn'i-o spus!

Să dă Il'eana șî-i spun'i un'i-s put'er'li zmăuli.

Ęh! I-o spus Il'eana un'i-s put'er'li zmăului.

— Nǫ, asta-i ad'ivărat! D'e-acuma ieu mă duc după put'er'li lui. Tu ai d'i grijâ! Cîn îi vid'ę câ vin'i zmeu șî s-așază îm pat, tu s nu t'i mai apropk'i d'i dînsu! Sâ iei cu uasâ, cu śorbâ, cu śe-ai put'ę, tu aruncâ pi dînsu fără fricâ! Câ ieu cîn ui pun'i mîna pi put'eri, am sâ-i ięu tri sf'erturi d'in put'er'e șî numa un sfert am sâ-i măi las!

Dzîs și făcut! O dat mîna amînduoi, s-o sărutat, Rudolf o luat pana śęi-n gurâ ș-o gîn'it s-sâ facă o păsări d'i h'er, și-o zburat śinś ani d'i dzîli!

După śinś an'i, s-o dat ğios cîn o ağiuns, după śi s-o dat ğios, s-o făcut un śoban. Tătă lumea car'e-l vid'ę:

[8]) Pov. ridică stînga.

— Vai d'i min'i, Rudolf, voin'ic śoban ięş tu, da śe foluos câ noi n-avem uoi!

— Da d'i śe?

Dzîśi: — Aiśea-m marğina lumii, ięste on zmău şî mînîncâ tăt'i uoili! şî — dzîśi — numa-n marğina lumii, dr'ept în, în satu-aśela, ma ięst'e on guospuodar' ş-ar'e u sutâ d'i uoi! Ş-acolu ei s-gîsăş tu sărviś!

O măi mărs Rudolf pînă acolo tri an'i d'i dzîli. O ağiuns la guospuodariu śela, cîn l-o văzut gospodariu:

— Ai, Rudolf, bin'i c-ai vin'it! D'i-amu tu ai sâ śi stăpîn p'i uoili męl'e!

— Daa!

Şî faśi iel angajamen ca sâ margâ sâ-i păzascâ uoil'e. A doaua dzî d'imin'eața, sâ scualâ uomu, i dă o sutâ d'i uoi, l'i numârâ.

— Na, Rudolf! ai o sutâ d'i uoi, uo sutâ sâ m-aduś d'i sarâ! Da sâ ai d'i grijâ, pi av'erli zmăului sâ nu t'i duś. Câ dacâ t'i duś pi-averli zmăului, rămîn şî ieu fără uoi, şî ai sâ muori şî tu!

— Bin'i, că apâ — dor nu mâ duc ieu acolu!

Ię Rudolf uoil'i ş-sâ duśi. Tręśi d'in aver'li uomului, tręśi în livada śęi d'i aramâ a zmăului.

Ağiunğe acolo în livada śęia d'i-aramâ, paşt'i uoili tătă dzîua, vin'i sara acasâ, uoili sătuli plin'i d'i-aramâ.

— Vai d'i min'i, Rudolf, da śe-ai făcut?

— Ea, pâi l'e-an scăpat o țîră, mîin'e sarâ, da — dzîśi— n-am sâ l'i mai scap!

— Măi Rudolf, nu-i bun! Sâ ai d'i grijâ, câ nui păţîm mar'e poznâ!

— Ęi, nu, nu, c-mîin'i nu li mai scap!

A doaua dzî d'imin'eaţâ, iarâ sâ duśi cu uoili şî tręśi pin livada śęię d'i aramâ, tręśi în livada śęi d'i arğint a zmăului!

Stă tătă zua cu uoili acolo, cîn îi sara vin'i iar acas.

— Vai, Rudolf, śe-ai făcut?

— Dă-i, stăpîn'i s-cam mult'i uoi, şî-i cam gr'eu!

— Măi, d-apâ dacâ-i aşę gr'eu, pă ieu îz dau fata sâ margâ cu t'in'i!

— E dă, sâ-n daì fata, ca sâ margâ cu min'e, şî sâ-m prigăt'eş pi mîn'i un kilugram d'i vin, o pîn'i, ş-o găină friptâ!

Aşę s-o făcut! A triia dzî d'imin'eață, sâ scǫlâ uomu, şî-i dă m'erind'e-aśęi śe-o dzîs Rudolf, şî-i dă fata ca sâ-i ağiut'i-a pădzî uoili. S-nu li mai scapi în livada zm'eilor.

S-o dus Rudolf, u dat drumu la uoi, u pl'ecat. Îi spun'i la fatâ cît o ieşît d'in, d'in uogradâ:

— Măi fatâ — dzîśi — uori śe-ai vid'ę tu astâdz, şî uori śe-ai auzî tu adz, sâ nu t'i t'emi! Câ nuoi m'erim amu dir'ect la zmău! Pînă-n livada śęi d'i aur, acol la lacu śela! Şî ieu am sâ mâ lupt cu zmău. Sâ ai d'i grijâ, cîn oi śęri d'i mîncat, sâ-m dai găina, şî cîn oi śeri d'i băut, sâ-n dai vinu. Şî dac-ui mai śęr'e odatâ d'i mîncat, apâ sâ-n dai pîn'ea! Sâ, ar sâ śęarâ şî zmău! Da sâ nu t'i pui păcatu sâ-i dai śeva sâ mânînśi, c-apâ atunśi îi vai d'i capu nostru! Lui dacâ poț sâ-i dai bg'icaş sâ mînînśe!

— Bin'e!

S-o luat ş-s-o dus. O tr'ecut pin livada śęi d'i aramâ, pintr-aśeia d'i-arğint o ağiuns în livada śęi d'i aur!

Cîn o ağiuns în livada śęi d'i aur, eei, d'e-acuma ira a triia dzî; zmău n-o fost ieşît.

Ağiunğe-acolo, cîn ağ'iunğe-acolo, numa d'iodatâ vęd'i câ dă drumu la uoi, vęd'i câ bulbuśęşt'i apa, apari zmău:

— Ei, ai vin'it, Rudolf, pi cǫstili męli?

— Am ven'it, măi, balâ d'i zmău!

— Ei, cum n'i luptăm? D'in săb'ii n'i tăiem, uori d'in luptâ să n'i luptăm?

— Ba, — dzîśi — d'in luptâ sâ n'i luptăm, că-aşę sâ luptâ voin'iśi! Sabg'ie are uorişîśin'i!

— Nǫ, apîi, cum n'i luptăm?

— D'in luptă aşę, ca vuoin'iśii! La trîntâ!

Dzîs şî făcut! S-apucă la luptâ cu zmău. Ię zmău şî-l trînt'ęşt'i pi Rudolf pîn la ğenunk'i îm pămînt! Ięsâ Ruduolf şî-l trînt'eşt'i pi zmău pîn la brîu! Ięsă zmău şî-l trînt'ęşt'i

pi Rudolf pîn la brîu, ș-o ișît Rudolf șî l-o trînt'it pi zmău pîn la gît! Atunśea o slăbit! Iera aprọp'i d'i-amn'iadzâ.

— Măi fatâ, dă-n śeva sâ mînînc!

I-o dat fata d'e-o mîncat, i-o dat d'i-o băut, o dzîs șî zmău: — Vai, d'i s-ar găsî śini'va sâ-n dẹi șî mii śeva d'i mîncat șî śeva d'i băut, — dzîśi — mult bin'e ar avẹ!

S-o dus fata șî i-o scos n'ișt'i bg'icaș d'i ăśiię, șî i-o dat șî lui în gurâ, n'ișt'i piatrâ d'e-ăśẹi iut'i.

Ș-apă o ieșît zmău șî l-o trînt'it pi Rudolf pîn la gît. Și-o ișît Rudolf d'i-acolo, șî l-o trînt'it pi zmău pînâ śi nu l-o mai vădzut altu. L-o scuos d'i l-o prins d'i gît, d'i păr ș-l-o tras afarâ, șî i-o tăię capu. Ș-o ișît porcu d'intr-însu, șî pi porc l-o prins d'i cọdă șî l-o trîntit odatâ — câ d'e-atunśę-s puorśii cu cọda încîrligatâ! L-o trînt'it odatâ, șî o ișît rața, ș-o prins rața ș-o scuos oauăli. După śe-o scuos oauăli, o lọt ș-o fărmat unspridzęśi oau șî numa unu o lăsat! Zmău atunśia o căzut d'in put'eri, s-o dus acasâ șî s-o trînt'it pi pat.

După śe-o omorît pi zmău aśela, s-o d'ișk'is apili, Rudolf s-o dus la stăpînu lui șî i-o spus că trei zîle sâ nu bęie apâ n'imin'i ș-dupâ tri dzîli, sâ facâ śe-or vra ii.

Vaai, stăpînu śela a lui Rudolf:

— Ca să rămîi la min'i sâ-z dau fata, sâ-z dau av'ęr'e, sâ-z dau nu șt'iu śe...

— Ę, hco, sara bunâ!

O plicat. O luat pana śeia în gurâ, și-o zburat în śinś an'i înnapoi. O ağiuns la zmău. Cîn o ağiuns la zmău, zmău trăğę d'i muart'i! Cîn o untrat în casâ.

— Eii, bunâ dzîua, balâ d'i zmău!

— Mulțan dumn'itali, Rudolf! Măi Rudolf — dzîśi — tu mn'i-i luat put'er'li mẹli!

— Apîi — dzîśe — așę-m pari că-așę iera scris!

— Așę iera scris, da bin'i n-am șt'iut cîn ai fuos tu păsîrica śẹi mn'icâ, numa o țîrâ t'e-aș h'i strîns îm mînâ, șî mur'ẹi!

— E, păi așę t'e-am strîns io pi tin'i! Că-amu mori tu!

— Măi Rudolf, dă sâ mai văd batâr un uou, d'in put'er'li mẹl'ẹ!

O scuos şî i l-o arătat[9]), cîn l-o arătat l-o fărmat şî p'e-aśela. O murit zmău!

L-o lǫt, l-o pus la locu lui pi zmău.

— Ęi! — o dzîs Il'eana, iel cătrâ Il'eana:

— No, Il'enuţâ, az bem şî mîncăm, şî mîn'i n'i cununăm!

— Ba n'iś nu b'em,
n'iś nu mîncăm,
n'iś mîn'i nu n'i cununâm!

— Da pînâ cînd?

— Pînâ śe-ai sâ trăeş tu śinś an'i d'i dzîli sâ nu-ţ aduś amint'i d'i tat-tu şî d'i mă-ta!

— Bun, şî asta!

Ş-o pus muzică, d'istracţîi, o trăit uomu śinś an'i d'i dzîli. După śe-o trăit śinś an'i d'i dzîli, s-o dus Il'eana la dînsu, śi:

— Nǫ, Rudolf, adz ben şî mîncăm, şî mîn'i n'i cununăm!

— Ba n'iś nu bem, n'iś nu mîncăm, n'iś mîn'i nu n'i cununăm!

— Da pînâ cînd?

— Pînâ nu śe-am sâ văd ieu pi tata şî pi mama!

— Bin'e, Rudolf! Puoţ sâ pl'eś acas sâ vez pi tat-tu ş-pi mă-ta!

A doaua dzî d'imin'eaţa, sâ scǫlâ Rudolf, îşi ię bagaju lui śe-o avut, dă sâ pleśi! Da-i spun'i Mîndra Lumii:

— Măi Rudolf, — dzîśi — śi tr'ebîi sâ porţ tu? Tu ai atît'ea put'eri la tin'i, śi trebîi sî li porţ tăt'i? Tu ai d'i la moşn'iagu śela, ai d'i la zmău, ai d'i la min'i, ai d'i la l'eu, ai d'i la śoara śeia, ai tăt! Na-ţ in'elu m'eu, śi puoţ tu faśi tu, tăt'i put'erli tali t'i servęşt'i in'elu mn'eu. D'i śe ai n'evoi. Ię in'elu mn'eu şî t'i du!

O lǫt in'elu, l-o pus p'i dęğit, o gîn'it pi in'el sâ sâ facâ acas! Da i-o spus Mîndra Lumii; dzîśi:

— Dacâ ai să ağiunği acasâ, sâ nu t'i pui păcatu sâ spui cuiva cu śin'i trăieş tu şî un'i ięş tu, şî un'e-ai fost? D'e-a min'i sâ n-amint'eş n'imn'ic!

[9]) Pov. întinde palma stîngă înainte.

S-o dus Rudolf ! O ağiuns acas, cîn o ağiuns acasâ, śi sâ măi vadâ? Sâ duśi, într'iabâ pi ministru cutar'e, păscariu, n'ij vorbâ !

S-duśi la un grăjdař bătrîn car'e iera acolu.

— Moşuli ! mn'eta şt'ii d'i c-o fost on mn'inistru pescař car'e prind'ę peşt'i, aşę?

— Eei, ha ! — dzîśe — amu nu-o mai putu prind'i pęşt'i, şî l-o dat împăratu afarâ — dzîśi — în uscâturiia śęia d'i prun'i ! Acolo locuięşt'i ieĮ cu baba lui !

Sâ duśi la uscâturiia śęia, ağiunğe-acolo, cîn ağiunğe-acolu, toacâ la uşâ, îi dă drumu moşn'eagu-n casâ.

— Bunâ sara, tată !

— Eei, nu n'i mai bağiucuri şî tu pi noi ! Câ — dzîśe — am avut şî noi um băęt, dar şt'i Dumnădzău un'i-i băętu śela !

— Tatâ, da dacâ mă fac ieu un copil cum am pl'ecat d'e-acasă, ai sâ mă cunuoşt'i?

S-o dat Rudolf pisti cap, şî îndatâ s-o făcut on copil, ca cîn o pl'ecat d'e-acasâ.

— Na, tatâ, da śi-i cu dumn'eta?

— Uit'i, dragu tat'ii, śe-am păţît: asta, asta, asta.

— Nu-i n'imic ! Culcaţî-vă, câ i bin'i aşę !

O işît îndatâ afarâ, şi-o gîn'it pi in'el sâ sâ facă acolo o curt'i, cu doauăspridzęśe rînduri, un'i-o fost uscâturiia śęia.

Pi cîn l-u, s-o sculat împăratu d'imin'eaţa, un'i-o fost uscâturiię, ira u curt'i cu doauăspridzęśi rînduri !

Împăratu o văzut, ş-o amintit.

— Ei — dzîśi — sâ puat'i întîmpla c-o vin'it Rudolf d'i un'i-o fost !

Îndatâ trimęt'i împăratu pe śiniva.

— Du-t'i şî spun'i-i la domnu śela cari-i acolu sâ vii la min'i !

Cîn ağiunğe acolo, aśela, trimăsu-aśela d'i la împăratu, s-duśe acolu, întrâ în casâ.

— Bunâ dzîua !

— Bunâ dzîua !

— Śin'i-i, dumn'iata ieşti propietar'?

— Ieu îs aiśea!

— Înnălțatu împărat t'i rǫgâ sâ m'eri pîn la dînsu!

— Spun'i-i înnălțatului împărat aşę: cît îi d'i-aiś pînă acolu, atîta-i şî d'e-acolo pînă aiś! Puat'i vin'i şî dumn'ialui pîn la min'i!

Sâ duśi şî-i spun'i.

— Împăratul'e, uit'i śe-o dzîs uomu aśela cari-i acolu!

Ę, împăratu, nimn'icâ vorbâ, s-o lǫt ş-o vin'i la dînsu.

Cîn o vin'it la dînsu, îndată Ruduolf o sărit cu gălăği:

— D-apâ cum? Tu ai bağiucurit pi tata! — dzîśi — doară vuoi aț avut convenţîie, aț avu contract.

S-o rugat împăratu d'i iertare. — Măi Rudolf, nu şt'iu śe, haida păn la min'e, şî vez şî tu cum stau io.

L-o luat şî l-o dus la pălatu-mpăratului. O sta la masă, pi moşn'iag l-o pus iară ministru. O sta la masă acolo cu-mpăratu. Între timp, îl întriabă împăratu:

— Măi Rudolf! P'i un'e-ai îmbla tu, śe-ai făcu tu, să n'e spui şî nǫă.

— He, he, ha! Auz, pi un'i-am umblat ieu, nu pos sâ şt'i mn'eta, şî śe-am făcut ieu, şî śe-am ieu, nu poț sâ şt'i mn'eta.

Împăratu s-o supăra pi dînsu.

— Măi Rudolf! — zîśe — şt'i čeva?

— Śe?

— Hai cu min'ę în grăd'ină că io mn'i-am făcut o grăd'ină d'i cîn ai pleca tu d'e-aiśea, care tu n-ai idęii.

Îl ię şî-l duśi-mpăratu în grădină, şî-l țîn'e tri zîle în grăd'ina ačęia. Cîn o ieşît d'in grăd'ină, i-o dat om pahar d'i vin: îndată o uitat tăt!

— Măi Rudolf! D'i śe nu vrei să-n spui?

— Păi da śe să-s spun? Io trăies cu Mîndra Lumii, cu Ileana.

Cîn o spus aşă, numa śe-aud'e câ sâ diskid'e uşa:

— Ei, noroc! Şî io-s aiś!

Mîndra Lumii, Ileana Cosînzeana.

— Śi faś, Rudolf?

Duśi şî dă mîna cu dînsu, şî-i tragi in'elu d'in dęğit. Cîn a tras in'elu d'in d'ęğet [10]), zîśe:

— D'e-amu caută-mă ! [11])

O d'ispărut. Rudolf, n'imn'ică povęste ! Să scęlă d'i-acolo, supărat, d'i la masă şî ięse şî iel.

— Sănătat'e bună, tatâ şî mamâ, d'e-amu nu mai am n'imn'ic !

Ş-o luat-o Rudolf la sănătęsa. Şt'i Dumnăzău pînă un'e s-o dus bg'ietu Rudolf. O ağiuns pin păduri, pin zăhăstrii, pin pustietăţ, o mărs vo śinś an'i d'i zîli. La śinś an'i d'i zîli, śi-o făcut ? O scos paloşu ca să s-omoare. O pus paloşu înăint'ea lui. Cîn o dat sâ sâ dęii îm paloş, iacă vin'e dracu.

— Śe-i cu t'in'e, măi ? Śe vrei ?

— Vreau să mă omor !

— Ho, ho ! C-amu nu-m trăbuieşt'i ! Ţ-am spus c-ai sâ t'i roği ?

— Măi, lasă-mă să mă omor !

— Nuu ! Amu nu-m trăbuieşt'i ! Dacă n-ai vin'it tu atunśa cîn mn'i-ai trăbuit, amu nu-m trăbuieşt'i. Nu t'i poţ omorî —i-o lua paloşu.

După śe-o plecat dracu d'i lîngâ dînsu, stă şî sâ îndriaptâ în stînga, aud'i śeva:

— Aleu ! Ou ! Vai ! Ău ! Vai !

Aud'e śeva răcn'in. Şî sâ ię înspre sun'itu śela un'e-o auzît răcnind. O mai mărs tri an'i d'i zîli. După tri an'i d'i zîli, śi sâ vadă ? Tri draś să băt'ę acolo un'e-o auzî răcnind.

— Ei, śe faśeţ, măi, aiś ?

— Či sâ fačem, Rudolf ? Ia n'e bat'em şî noi — zîśe. — D'e tri an'i o murit părinţî noştri, ş-o rămas tri lucruri d'i la părinţî noştri, şî nu li put'em împărţî.

— Śi-o rămas, măi proşt'ilor ?

— Ei, śi-o rămas ! — zîśe — o rămas o cîrjă ş-o păre d'e bocanś, ş-o mântă.

[10]) Pov. schiţează scoaterea inelului, cu dreapta, de pe degetul stîng. [11]) Pov. subliniază, cu stînga.

— Ei, śi pos faśe cu aśelea?

— Cu bocanśii śęia, cîn t'i-ncalţ şî zîś: « hop, hop, păpucu mn'eu, un'e gîn'esc.
acolo să sosăsc ! », sosăşt'i un'i-ai gînd'it. Şî cu măntaua cîn t'e-mbraś, nu t'i vęd'i n'ime.

— Şî cu cîrja śe pos faśe?

— Dacă-i faśe cruśi pi uom, sâ faśe stîncă d'i piatră.

— Hę. Ş-apă voi nu puteţ împărţî lucrur'l-ęstea?

— Pa iacă nu !

— Măi ! Daţî-le-aiś la min'e. Şî tu t'e sui în śela munt'e [12]) şî tu t'e sui în śela vîrv d'i munt'i [13]), şî tu în śelalalt. C-apâ io voi faśi sămn, voi sâ porn'iţ sâ vin'iţ la vale. Şî care-ar' s-ağiungă întîi la min'e, am sâ-i dau mantaua să să-mbręśe, c-aśela poat'e fuği bin'e. Cari ar' s-ağiungă a doilea la min'e, am sâ-i dau cîrja, c-apăi s-a sprijin'i în cîrjâ ş-ar sâ fugă ca aśel d'intîi. Şî care-a vin'i a triilea, aśela-i mai slab d'i pk'iśor, am sâ-i dau bocanśii.

— Ei, măi proşt'ilor ! Vez nu n'e-am putut împăca noi aşă ! — O zîs draśii întreolaltă, ş-o plecat.

Cîn o ağiuns în vîrvu munt'elui fiicare drac, Rudolf o lua cîrja ş-o făcu cruśi pi dînşî. Ş-o rămas aşă în vîrvu munt'elui. Vid'ez că şî az să vęd'e pi munţî mari, să vęd'e cît'e-o stancă d'i piatră: d'in draśii śeia-i făcută. Aşę că Rudolf ş-o luat bocanśii śeia, s-o-ncălţat, ş-o gîn'iţ s-ağiungă la Mîndra Lumii. Cîn o gîn'it s-ağiungă la Mîndra Lumii, o şi-ağiuns. Ei, da d'e-acuma iera skimbată povestea, nu mai era aşa. Acolo un'e iera piatra aśęia, s-o făcut on oraş atîta d'i frumos, d'i nu mai egzista ! Şî iera santinele la puartă, şî nunta ğiuca, a Ilęn'ii Cosînzen'ii. Cîn o ağiuns acolo — ağiunğe la puartă — ei, nu-i dă drumu să între înăuntru.

— Nu-i voie să întri aiśea, c-aiśea-i nunta Ilęn'ii, şî nu pos să întri tu.

— Măi băęţ ! Daţî-m drumu să întru şî ieu !

— Nu să puat'i !

[12]) Pov. arată înainte, cu capul. [13]) Pov. arată spre stînga, cu capul.

O făcu cruśi cu cîrja, şî i-o făcu stînś d'i piatră pi soldaţî śęia care stăt'ea santineli. S-o-mbrăcat cu mantaua-aśeia, ş-o întrat pîn la Mîndra Lumii. Cîn o întrat bucătăreasa cu mîncare, o întrat şî iel, s-o pus la masă cu Mîndra Lumii acolo, şî s-o da la mîncare. Mîndra Lumii, cîn o văzu că i să gată d'in farfurii, sâ gată d'in sticle aşă răpid'e, o văzu câ iesti śin'eva.

— Măi! — zîśe. — Dacă ieş uom pămîntean, sâ mi te-arăţ îm faţă, şî dacă ieş durdurę d'i pădure, du-t'e mai în fund îm pădure.

Atunśa-i spune:

— Ieu-s, Il'eană!

— Nǫ d'izbracă-t'e, să t'i văd!

S-o d'izbrăcat îndată şî l-o văzut şî l-o pus, l-o bărbęrit, l-o spălat, l-o, făcut dragoste amîndoi. Ei, mîn'i trăbuię sâ h'ii nunta cu altu. Ia o făcut logodnă, ş-o pus opt an'i d'i zîle sâ-i ğioaśe nunta. Şî după opt an'i d'i zîle, dacă n-ar sâ vii Rudolf, ar sâ căsătorească cu-aśela. Şî togma să-mplin'ea opt an'i d'i zîle.

— Măi, mîne trebuię sâ fii nunta! No dac-ai vin'i tu, ai sâ fie-aşâ!

A doa zî d'imin'eaţă, cîn s-o sculat, zîśe către Rudolf:

— Nǫ, îmbracă-t'e tu cu mantaua-aśeia, sâ nu t'i vadă n'ime.

Ş-îl ię pi Rudolf, şî ię şî pi śelălalt mn'ire, s-o dus în sala un'e ğiuca nunta. Acolo o făcu lin'işt'e, s-o sui ii pi, într-o tribună sus:

— Uameńi buni! — zîśe. — Vręu să vă-ntr'eb śeva, să mă sfătuiţ śeva. Dumn'eavǫstră şt'iţ fiicare, şî cum mă-ţ învăţa, aşa sâ fac! Dumn'iavǫstră şt'is fiicare şi io am trăi cu smău, am trăi cu Rudolf, am trăit aşă. Mama mę, cîn o murit, mn'i-o lăsat on rîn d'i hain'i cu care sâ fiu mn'ireasâ. Ş-în timpu śela, cîn am umbla cu Rudolf, cu zmău, şt'iu io cu care — zîśe — mi s-o pierdut kęia d'i la cufăr, şî io n-am putut ca sâ umblu în cufăru śela, pînă śe-am găsît om maistăr d'i mn'i-o făcut o kęii pentru cufăr. Ş-acuma să mă sfătuiz

dumneavǫstră: asară cîn am rîd'ica cufâru, mn'i-o făcu k'ẹia. Acuma, să mă sfătuiz dumn'eavǫstră că cu care kẹie sâ d'iskui cufăru?

Tătă lumea o strîgat că cu kẹia śẹ veke, c-aśeia o făcut-o mecan'icu d'iodată cu, cu lacătu. Atunśa o zîs cătră Rudolf:

— D'izbracă-t'e!

Rudolf s-o d'izbrăcat şî i-o arătat.

— Uitaţî-vă, uamen'i bun'i! Asta-i kẹia śẹ veke, ş-asta-i keia śẹ nǫă. Rudolf m-o scos d'i la zmău, Rudolf o lupta pentru min'e, Rudolf o umblat pentru min'e şî cu dînsu vreau să mă căsătoresc!

Ş-aşa o făcut o nuntă mare. Ş-am fos şî noi la nuntă. Ş-o rămas bîn şî mîncîn

şî kef Domnului făcîn.

Inf.: Emilian Fieraru; Floreni, com. Dorna Cîndreni, rn. Vatra Dornei; *culeg.*: Al.A.—O.B.; la 29.III.1953; *transc.*: Al.A.—O.B.; *durata*: 44′ 20″; A.I.F., . 13 213.

Pov. o ştie: « to d'in pădure. Aiesta o fost n'eamţ » (eroul principal). « Am povestit » (ulterior).

Pt. variantele episoadelor, v. variantele *Cu Odolean, feciorul Boldeicuţii*, *Copilul sortit să-l ia vîntul turbat* şi *O fată de împărat care a rupt şapte perechi la dans.*

POVESTEA BALAURULUI

Apă iera tri fraţ. Mă, iera săraś iei d'in pomen'ita lor. Rămăsăsă iei numa tri fraţ. Ma, pă unu să învăţasă pescar' d'intră iei. Să duśe iel după peşt'i, prind'e iel cît prind'e; mă, pă vręmea aia, atunśe, o făcut Dumn'ezău un lup. Apăi śe să fie? Iera cu dracu în dunga apii — îl făcusă d'in lut ş-îl inviasă. Uomu prinsă peşt'i p-aco, cum avę iel socot'ealǎ. Ei, apă cînd pomen'ită, iacă cure un lup să mînśe on uom.

— Mă ! — pă lup — ţui ! ţui ! ţui ! — cură — ţui — în haia lături.

— Śe-i asta? Iacă un lup — iče. — Mă, ala-i ca un lup — iče. Apă iel iacă vin'e un uom înt-un tîrzîu la iel.

— Mă ! Śe lucri tu, măi omule, p-aiś?

Iera dracu.

— Apă — zîśe — uit'e prind nişt'e p'eşt'i.

— Mă ! Apă tu mă scăpaş d'i lup, mă?

— Apă ieu, că t'e mînca !

— Mă ! śe să-ţ dau ieu ţîie, mă, pintru că mă scăpaşi tu d'e asta?

— Păi — iče — io-s om sărac, če să-m dai? N'imica !

— Mă ! — zîśe — io îţ dau ţîie o avere, d'i... Mai ai tu fraţ?

— Ma am doi, tăt săraś ca min'e.

— Io-ţ dau, mă, şî vă fac bogaţ în viaţa vuastă.

— No, ia śe să-m dai?

— Da tu t'e duś acasă, mă, şî ięi n'ed'ejd'ea tę cu t'in'e, şî vin'i iar la locu-ăsta care ieşt'i acuma, şî ieu vin mîn'e ş-îs plăt'esc.

— Bin'e !

Să duśe iel acas. Gînd'ęşt'e că numa muierea-i n'ed'ejd'ea lui. O ia n'evasta cu iel, să bagă iar îm vale, şî să pun'e şî şt'eaptă la loc destinat, ăla care tomn'isă cu iel. Da iel n-o şt'iut că pǫt'e fi dracu, da iel iera dracu. Zîśe:

— Mă ! — şęd'e, cît şęd'e, ič́e — tu ! io mă culc o ţîră, că ala nu vin'e. Numa d'e-o minţît.

Ę, pă să culcă la muiere în pǫlă-i caută ię în cap o ţîr — ca obiśeriu nost d'i pă munţî ăşt'ia — să vadă că nu mai are şî von păduk'e. Măi omoară ię cît omoare, iel — tă mai gîdăle la iel la cap — adǫrme la ię în poală. Mă, apă vin'e dracu. Cîn vin'e p'e d'i-ascuns, colo o durmit iel, ia-i pomen'ită ! Vęde un copil frumos.

— Tu, n'evastă ! Drag ţ-e ţîie d'e omu ăsta care-i culcat ?

— Apă — iśe — drag !

— Apăi — zîśe — haidă cu min'e, şî hai să-l omorîm !

— Mă ! Păi cum ?

— Haida — ič́e — că-ţ dau şî ieu ajutor. Iot'e-ţ dau barda asta în mînă şî ieu îl iau pă iel d'e piśoare, ş-îl dă — tu dai cu barda şi-i tai capu şî ieu dau cu iel în apă.

— Bin'e !

Să traje frumos şî lasă capu źos la bărbat, ş-îi dă dracu barda în mînă, şî iel ia uomu d'e piśoare, şî ię să încoardă să dę cu barda să-i taie capu. Ę, cîn dă cu barda să-i taie capu, dracu traźe d'e piśoare.

— Scoală-t'e, mă omule, că iot'e-ţ taie muierea capu. Hę, păi d'e-asta n'ed'ejd'e ai tu? No vez, măi omule — zîśe — tu mă scăpaş ieri d'i lup, d'e nu mă mîncă, ieu t'e scăpai, că-ţ tăia muierea capu. Vez că ne-am plăt'it ăla d'e hăla ?

— Bin'e, mă, numa tu nu mă laş d'e asta.

— Bin'e, tu du-t'e acasă şî vino cu năd'ejd'ea tę, nu cu duşmanu tău, mă !

Să duśe omu acas. N-are n'imic, n-are vaś, n-are absolut n'imic acasă. Numa o căţă. Ia căţaua cu iel şî să duśe iar la locu ăla, şî şęd'e, şt'eaptă. Apă-adoarme omu iară. Vin'e dracu. Căţaua să scoală:

— Ham! Ham! — ca şî cîn Lupu [1]) asta a mn'eu mă păzęşte.

Mă, să scoală:

— Ţî! Ho! Iar o vint lupu!

Ę, iară să culcă iel. Să iveşt'e dracu iară. Iară bat'e căţaua, nu-l lasă. D'e la o vręme-i strîgă:

— Mă, omule! Slobozî-mă să vin la t'in'e, mă! No asta-i n'ed'ejd'ea tă, să-ţ dau on sac d'i ban'i.

Vin'e ş-îi dă on sac d'i ban'i. Şî probęşt'e omu să-l ię în cîrcă: śe să-l poată loa!

— O, ai, mă — iśe — că mierg ieu cu t'ine pună lîngă sat.

Luǫ dracu sacu la iel în cîrcă şî ies iei d'in sat, şi-i dă sacu. D'e-abię să duśe cu ban'ii pin sat! Să duśe la fraţî lui ş-împărt ban'ii, şî să fac bogaţ.

Mă, apăi śe să lucri iei acum? Nu mai lucră n'imic, numa să duc la vînătuare. Ęi, au harcuri di pă vremea aia, să duc la vănătoare şî şed şi la vînătoare cît'e două-tri zîle. N'eves-t'ele śe zîc acasă:

— Mă! Cum — zîśe — asta, mă — zîśe — să faśem noi cu bărbaţî? Noi n'i-s t'in'ere — iče — cum să şt'eptăm noi după iei atît? Hai — zîśe — să le furăm scăpărămînt'ele, să nu mai poată faśe foc, să şadă nopţ întreji p-acolo. Să vină sara acasă.

Apă aşă să logod'iră iele tăt'e tri. Luară tăt'e scăpără-mînturile înt-on cuvînt, a lor, şî le scunsără. Iei plecară în n'ed'ejda că au iei strînş scăprămînturi. Şed la o vînătoare pînă noapt'ea. I, noapt'ea, cînd dă să să facă sară, apăi caută să facă fuoc. Ei, pă caută ăl mare, mai, omu-ăl mai mare — care păţîsă — strînje lęmn'e. Cînd dă să scoată scăpărămînturile:

— N-am!

— Hei, apăi tu ieş om, mă? — zîśe. — Tśe-ai zoitat acasă scăpărămînturile.

— Caută tu, mă! — cătă hăl mijlośiu.

[1]) Numele cîinelui povestitorului — un cîine lup de vînătoare.

Caută iel: n'iś iel n-are!

— Caută tu, măi, hăl mic!

Caută iel: n'iś iel n-are!

— No acu śe faśem?

Să porn'i on mişgaş d'i ploaie. Ploaie.

— Ei, săracu d'e noi!

— Mă! Nu vă sărăciŕeţi ači, că ieu mă sui în copačiu ăsta şî mă uit păstă lume — zîśe — n-oi ved'ę cumva von foc?

Să suie ult'imu într-un copač pînă-n vîrv. Mă, ved'e-o flacără mare d'epart'e.

— Mă! — iče. — Io văzui on foc. Du-t'e tu, măi frat'e, mă, pun acolo şî ię-n'e foc, şî vin'i cu iel năpoi.

Să duśe frat'e-so mai mare pun-acolo. Ved'e-acolo un foc mare. « Mă! Pă śe să fiie-acolo? »

Mă, o cară d'e lemn'e pă foc, ş-on balaore mare roată pingă iel. Cîn vęd'e uomu:

— Śe-ţ trębă ţiie, măi uomule?

— Apăi śe să-m trăbă? Foc — zîśe — că, uit'e, însărarăm şî n-avem niśe unul foc.

— Mă! Io-ţ dau ţiie foc, ţiie, dacă-m spun'i o povęstă n'eauzîtă şî n'evăzută.

— Apă ieu d'e un'e să ştśiu aia? — zîśe.

Apă atunča făcu cu coada: hoarş! şî loă ş-îl pusă cu uokii cătă foc.

— No, şez tu, că mi-i prind'e tu mîn'e bin'e d'i tăt. Bin'e! Şt'eaptă hăia doi, şt'eaptă, şt'eaptă: śe să mai vină! Pleacă şî-ăl mijlośin, să duśe — aclo. Vęd'e pă frat'i-so aclo, vęd'e focu mare.

Aźută balaorele capu:

— Śe-ţ trebă, măi uomule?

— Pă d'i śe-ai băgat pă frat'i-miu şî l-ai înkis aiśa?

— L-am pus să să-ncălzască. T'e pun şî pă t'in'e. Dacă m-ăi spun'e-o povęstă neauzîtă şî n'evăzută, ieu t'e slobod şî pă t'in'e, şî pă frat'i-to, ş-îţ dau şî foc, şî vă dučeţ şî fačeţ foc în treaba voastă.

— Pă ieu d'e un'i să șt'iu? Io-s vînător șî nu șt'iu d'ealea — iče.

Iče: — Haș! — cu coada, șî-l pusă șî pă iel cu uokii cătă fuoc.

— Tu mi-i prind'e miie mîn'e d'e-amn'iaz!

Bin'e! Șt'eaptă hăl mic, șt'eaptă: nu mai vin'e. Să duśe șî iel. Avę o bărd'icuță mică în mînă. Să duśe pun-aco. Vęd'e:

— Mă! śe-i cu voi, măi, d'e nu ven'iț?

— Pă — iśe — vez tu! No vez aiśe — iśe — că?... Lasă-l că-i ved'ę tu.

— Apăi — zîśe, cînd îl ved'ę — śe-i cu t'in'e, mă?

— Să-m dai frațî mei, șî foc — zîśé — că noi n-am ven'it să șed'em la foc aiśe. N'e faśem noi foc!

— Apă io-ț dau, mă — zîśe — numa să-m spun'i tu o povęstă n'eauzîtă șî n'evăzută.

— Apă că ț-oi spun'e!

Avę o bărd'icuță-n mînă șî prinsă-a-scuți la ię. Dă c-o cut'e-n stînga, dă-n d'ireapta pă bărd'iță, șî spun'e:

— Auz! — zîče. — Cîn să însură tata, șî mama, să cred'ințară, ieu ieram mărișor. Śe să fiie? — zîče. — Iacă să dusără, tuomn'iră — ieram șî ieu acolo cu iei după measă. Śe să facă? Mîn'e zî, mă·mînă șî pă min'e să mă duc la muară — ieram tare, mărișor, putśęm loa măsura în cîrcă. Pusăi mîn'ile pă o măsură, pă on sac, șî-l loai în cîrcă, șî mă duc la muară. Măi, șî, uit'e, găsăsc uața d'e muară acas? fu pă coastă la iarbă. Mă, apăi strîg murariu. Vin'e murariu, strîgă după muară. Tună muara d'i pă coastă, să tun'i, să, pună-aco la loc la scuoc. Mă, apă io tăt dau, mă. Luă murariu șî să-nśinźe c-o ață d'e lînă șî loă o bardă în mînă, șî prins-a da în stînga, a da în d'ireapta».

Dęd'e șî: hîrș! taie capu la balaorele.

— Săriț, măi fraților!

Balaorele să suśi roată șî să pusă pă foc, șî iei săriră, șî fujiră. Luară o țîră foc, șî să duseră mai d'epart'e. Stăt'eră iei, făcură foc, încălzîră, șî, năcăjîț, să źud'eca:

— Mă! śe să faśem noi acu?

— Pă — iśe — io-i... Dar-ar Dumn'ezo la muierea mę, cîn mă duc acasă mîn'e d'imin'eață, să fiie muartă.

Hăl mijlośin:

— Da-i-ar Dumn'ezău, cîn mă duc ieu acasă, să aibă o sută d'e copii, să facă ca viermii pingă ię !

Hăl mic zîśe:

— Ă ! Da-i-ar Dumn'ezău, cîn mă duc acas — un fusęsem noi în marjina satului — să fi făcut a mea un stog mare d'e plaśint'e și cu doo lităre d'e vinars, și să n'e țînă calea, să bem !

Bin'e. Plecară iei d'imin'eața cătă casă, cătă sat. Iacă cîn s-apropie d'e sat, aud clopotu, da nu să nădăie. Ięsă n'evasta lu hăl mic, med'iat, apare d'in marjina satului:

— Ven'iț, măi cumnat'e, ven'iț aiś — ca să nu le spună, să-i corăjęză. Le ded'e vinars, mîncară plaśint'e.

— No, bin'e, măi duśem acasă.

— Apă, mă ! Acu să vă spun o pat'imă mare: cumnatîmea — zîśe — o murit !

— I-auzi !

— Zău ! La hăl mare.

— Apăi haia ?

— Aia, ăl d'in mijlośin — iśe — are o sută d'e copii !

— Ai d'e min'e !

Să duc iei acol, năcăjîț, iau pălăriile d'in cap tăț, și să duc cu ię cu tăț aclo pi la mort. Hăla să duśe pun-acasă, și să iveșt'e-n prag acolo. Hi ! vedé-atîta spuzenie d'e copil, fac ca viermii în casă. Ei, apă să spăimîntă, ș-aźutînd căśula la iel în cap ! Și să duśe. Śe să facă ? Să duśe să să pustin'ească în lume. Să duśe și să bagă pin n'iște dosuri mari, și nu să mai audă d'i iel. Și, sărmanu acolo, mă, p-on an d'e zîle: creșt'e-o barbă mare. Iel acolo, săracu, înt-o colibă rę. Da cît'e-o pățît iel aco, numa iel îl șt'iie !

Cresc copiii, zî la zî. Cînd i-o născut numa o mumă, aia-i țîn'ę pă toț, mă. Iei iera vîlvaș. Să ruga d'i Dumn'ezău și făśę cost, i-mbracă, făśę. Cîn fură la un uan și śeva, întrebară pă mama lor:

— Mamo! Pă noi, atîta nărod, o sută d'e copii, śin'e n'e-o făcut pă noi?

Mama zîśe:

— Apă nu put'em spun'e — zîśe. — Lasă, asta Dumn'ezo v-o dat.

— Dumn'ezo n'e-o dat, da! Da trebăie s-avem on tată! Un'e ț-î bărbatu?

— Apă — iśe — oit'e śe-i tîmplarea — iśe — uit'e — ...

I spusă mama lor că śe s-o tîmplat, śe-o auzît ię, şî cum s-o tîmplat. Ę, copilu, nu n'imic, zîśe:

— Mamă! Io după un an şî śeva lun'i, să-m dai o țîră țîță — c-apă nu mai îm trăbă n'iś miie, n'iś la frațî mei — să sug, da pi su tălpoan'ę căşî noaşt'e.

Îi dęd'e țîță şî-n supsă pi să tălpoan'e. Şî spuse:

— Nǫ-acu să spun'i direptat'ea la pat'imea, tata-al mn'eu, încătro s-o dus?

— Nu şt'iu!

— Ba tu spui!

— Nu stśiu! S-o dus pă dos, aşa, mult.

— No bin'e! Bei, şî bețîe, nu mai avem treabă cu dumn'eta. Mîncă şî bę, şî trăieşt'e bin'e. Măi copii, şî drajii miei! Mîin'e merem să cotăm pe tata în lumea largă.

Să dusără cătă răsărit. Caută, fac: nu-i! Mîn'e zî, duc cătă apus. Caută, fac: nu-i! Ę, mîn'e zî merg cătă mn'iazăzî. Caută, fac, să strîng roată: o sută d'e inşi, iera mult! Cad p-o pădure, o-ncunjură: iacă bătrînu-aco-n n'eşt'e păraie, în colibă, cu barba mare!

Ei, sărmanu, tăt îi zdręmțos, tăt cu pięle d'i capră pă cîrcă aco! Îl încunjură roată, şî bagă iel, hăl mai mic, între iei, tăt îl încunjură. Cîn să bagă acolo:

— Stai, măi!

Să scuală bătrînu spărios:

— Śe-i? — zîśe. — Hei, săracu d'e min'e! Śe-i cu voi!

— Taś, nu t'e spăria, bătrînule — zîśe — că iacă n'i-s n'işt'e nărozi p-ači la vînătoare.

Altu zîče:

— Śe cotaț?

— Uit'e-aiśe — iśe.

— Śe cauț aič, moșule, d'e iești așę bărbos?

— Apă — iśe — uit'e, copii, parcă mi-e rușîn'e să vă spun io-am pățît rău! Acas la min'-i-o, on vai?

— Śe vai?

— Pă — iśe — am o sută d'e copii!

— Hę, pă noi n'i-s, tată!

— Nu cred, că-i numa on an șî śeva lun'i.

— Noi n'i-s. Noi n'i-s! — Samănă iei...

— Avem unu pintă noi d'i sămă că-i iezact dumn'eata! — zîśe. — Vină tu, mă! Uit'e, mata!

— Uitați, mă! Apă că-s ieu gol!

Mă, apăi śe să fiie?

— Hai d'e min'e, moșule!

Plecă. O luară copiii înăint'ea lor, șî męre moșu numa fîlfăin d'in păr. Merg pun-acasă, pă la mama lor.

— No, asta-i bărbatu dumitale?

— Asta!

— No să-l rad'em, șî să-l tund'em, șî să-l pun'em la rînd în mijocu nostu.

No, îl rasără, tunsără, îl pusără la rînd.

— Uit'e, tată-acu. Pă cum n'e-ai blăstămat să fim o sută d'e copii, așę să n'e capeț o sută d'e fęt'e făcut'e tăt'e d'int-o noapt'e. Așę că n'e însori, că dacă nu, apă n-o fi bin'e d'e t'in'e!

— Bin'e, tată, io un'i le găsăsc?

— Iar o fi fost unu sărman, năcăjît, cum ai fost dumn'iata. Să t'e duči!

Îi pusără un bît d'e oțăl în mînă, șî opinś d'i fier, ș-îi dęd'eră drumu.

Să duśe bătrînu. Șî să duśe, șî să duśe, șî să duśe, pună-în zua d'e Crăśun. Mă, apă vęd'e oamen'i arînd, mă, în zîua d'e Crăśun doi oamen'i cu plugu!

— Măi oamen'i! D'i śe faśeț voi aclo? Araț! Mă, da în zua d'e Crăśun, śin'i v-o pus să ari, măi?

— Pă noi, śe să faśem, mă, c-am întîrziat — zîśe — că n'i-s sărman'i, năcăjîț, c-avem śinśześ d'e fęt'e — zîśe — şî trebă să lucrăm şi-n zîua d'e Crăśun.

— Apă bin'e, mă, io am o sută, şî tăt nu lucru — iče. — N-am bai d'e aia, am apucat şî io pă drum.

Şî să duśe bătrînu, şî să duśe, şî să duśe, şî să duśe pună-n zua d'e Paşt'i. Mă, apă mai ară doi acolo. Să duśe iel pun la plug la iei aclo.

— Măi omule ! d'i śe ari tu în zua d'e Paşt'i, mă ?

— Apă cum să nu, dragu mn'eu, şî omu lu Dumn'ezo — iče. — Uit'e — zîśe — am o sută d'e copii, făcuț tăț d'int-o noapt'e — zîśe.

— Ee, pă asta-m pare miie bin'e ! N-o mai fi a tęi, lasă că aşte-s copiii mei. Am două sutśe: o sută am acasă, ş-o sută ai tu să-i duc ieu acasă.

— Bin'e !

Să dusără acasă şî să tomn'iră iei. Apă cum să să tomn'iască ? Zîśe:

— Uit'e-aiśa, mă ! — zîśe. — Îi duc acasă la fiecare năframă...

Îl loară şî să tomn'iră, şî dusă iel acasă. Duśe bătrînu-acasă. Ajunje la vo doi an'i bătrînu-acasă. Iei făcusă rînduială acolo.

— Nǫ śe făcuş, tată ?

Bătrînu le dă dovadă, că:

— Uit'e...

— Bin'i ! No bin'e, tată ! Acum vrem să n'e însurăm tăț.

Luară ei:

— No — zîče — uit'e, mă, frațî miei: care mereț după muieri ?

— Mă duc ieu singur — ăi mic zîśe — o vă duśeț voi tăț, şî ieu rămîn acasă, să fac rînduială — iśe — aiśa ?

Hăia tăț zîsără:

— Nu ! Rămîn'i tu acasă, şî noi n'e duśem fiecare să n'e loăm n'evasta, şî p-a tę o pun'em în căruță s-o aduśem.

— Bin'e, mă! Uit'e-aiśa la min'e: să nu vă greşîţ śeva, mă, niś d'e rău!

— Nu!

— Ieu vă dau măgariu ăsta voauă şî un'e şęd'e măgaru, să şed'eţ şî voi, şî un'e pleacă măgariu, să plecaţ şî voi!

— Bin'e!

— Vă duźeţ acolo, loaţ ha mai mică tu, măi hăl mai mare, şî ha mai mare-o iau ieu, ca să n'e strîcăm n'iamu, mă, să nu mai fim n'iam!

Bin'e, aşa făcură. Să dusără şî să scăpară, dusără toţ nouăzeş şî noo, şî să dusără pun la omu acas cu toţ. Şî loară fęt'ele, a lui — o sută — în căruţă, şî întors înăpoi. Beţ, cîntînd pă drum, ven'in năpoi cu miręsele, apă beţ. Măgariu tăt męre.

— Mă! — zîśe. — Hai să hod'in'im!

— Măgariu nu hod'in'eşt'e!

— Apă dǫr noi nu ascultăm d'i-un măgar, mă, nǫăześ şî nǫo d'e oamen'i! Hai să-l legăm d'e copačiu asta aiśea — zîśe — şî să n'e culcăm, şî n'e sculăm d'imin'eaţă!

A! şî cîn făcură un cuvînt, aşa şî fac! Leagă măgariu d'e un fag, şî, cîn să uită, bęu, şî mai cîntă, şî să culcă. No, śe să mai fiie? Apă cîn să pomen d'imin'eaţa, Dǫmn'e: îngrăd'iţ c-on zîd mare pi d'i tăt'e laturile! No mai du-t'e, dacă mai ai un'e, cum ie... Śe să se tîmple? Numa în mijloc aco pă zîd, să poartă p-aco. Strîgă bęţ d-acolo:

— Mă! Śin'e n'e-o închis d-aiśa?

— Hă! Pă — zîśe — ieu!

— Pă tu d'i śe n'e-ai închis?

— Aşę vręu ieu! — zîśe.

— Apă uit'e aiśe: slobozî-n'e — zîśe — că noi n'e-am duśe-acasă cu mn'iręsîle.

— Vă slobod, numa *)... Vă slobod pă tăţ, da voi îmi daţi n'ed'ejd'ea vǫstră mie!

— Bin'e, mă, ţ-o dăm!

*) Întrerupere pentru schimbarea benzii.

Śe crezură iei? Auza pă moşu-so zîcîn că n'ed'ejd'ea-i cățaua. Ee, da a lor nu fu cățaua n'ed'ęjd'ea ,fu tumna frat'e-le lor!

— Apă ț-o dăm — zîśe, strîgară tăț.

Nǫ, să cuibări jos, şi:

— Scriaț voi mie-m palma mę cu sînjele mn'eu, şî cu... şî daț-îm n'id'ęjd'ea voastă mie!

— Bună! Ți-o dăm!

Scrisără iei, făcură contract la dracu-n palmă, şî dracu, nǫ, îi dişk'isă.

— Duśe-vi-ț mai d'ipart'e! — zîśe.

Apăi porn'iră pă drum — i slobozî, d'isfăcu zîdu — şî să duc. Śe să tîmplă? Ducînu-să pă drum, să-ntîln'iră cu frat'ile lor! I-opręşt'e-n loc. Da iei, cîn îl văd, huhurizęază şî fac m'inun'i:

— Iot'e şî frat'i-mio vin'e-n calea nǫstă!

— Bin'e, măi frat'ile mieu — zîśe — şî frațî miei, voi m-aț vindut pă min'e!

— Ba nu! Am vindut cățaua.

— Eei, cățaua mi-s ieu! Numa la moşu-tu-o fos n'edęj-d'ea — la unk'i-to, şî mi, voi, n'ed'ęjd'ea io, că v-am făcut o sută d'i căş. Şî băgațî-vă în căş cu tăt'e miręsăl'e — v-am făcut la fiecare avęre şî ieu plec la dracu, că voi m-aț vindut! Bin'e, să mă scap şî ieu dacă aźută Dumn'ezo.

Mireasa lui o coborît d'in căruță, ş-o suśit ruată pi su mînă, şî-o făcut cruśe lîngă drum. Şî iel să duśe măi d'epart'e. Să duśe. Şî iei să duc acasă, şi-ş văd d'e socot'eli. Să bagă în căş, cum o zîs iel — făcusă la fiecare o sută d'i căşi — o intrat întrej şî să băgară acolo.

Şî iel să duśe mai d'epart'e. Şi să duśe, şi să duśe, şi să duśe, şi să duśe... Męre-o moară aco-nt-o comună: męre apă multă, şî aźunje pă scoc să meargă moara, nu męre! Apăi să uită şi iel, oamen'ii tăț cu disăjile în cîrcă acolo, şî văd că nu męre moara! Mor d'e foame cu boabe!

— Śe-i, măi oamen'i, aiśea?

— Uit'e, vin'e apa — zîśe — pun-aiśea lîngă scoc — zîśe — şî — zîśe — d'aiśea să pierd'e, şî nu mai put'em măśina d'e-o dărabă d'e vręme.

— Mă ! Śe-m daţ voi mie, mă, că ieu vă fac d'i męre mǫara.

— Îz dăm on sac d'i ban'i.

— Daţ-îm !

Luă sacu d'i ban'i, şî să dęd'e şî d'iscîntă śeva aclo. Iacă ięsă Sęt'ea pămîntului, şî un om mare, ş-îl ię cu iel.

— Haidă tu cu min'i, mă, că ieu am lipsă d'e t'in'i !

— Nǫ hai !

I pusă lui ban'ii în cîrcă şî să duc mai d'epart'e. Şi să duc, şi să duc, şi să duc, şi să duc, şi să duc, şi să duc ! Pună iacă ară un om d'i cîtăva vręme. Ară, şî spor nu-i: ară numa o breazdă, cîn să uită năpoi, numa aia ! Cîn să suśe, iară aşa !

— Śe-i, mă?

— Uit'e, ar d'e-o grămadă d'e vreme — zîśe — şî nu-am spor.

— Apăi Foamea pămîntului, să nu mai poţ avea spuor! Iu fac să vă scot Foamea d'e-aiśea, şî voi put'eţ ara.

Apă scoat'e iel şî pă Foamea iară la un uom, ş-îl luo cu iel. Ş-îi d'ed'e şî iel lui iară ban'i cîţva, da nu atîta, că îsă că nu pot iei duśe. Şî să duc mai d'epart'e. Şî să duc, şî să duc, şî să duc, şî să duc, şî să duc, şî să duc ! Pună, iacă să prezentă la dracu: n'eşt'e curţ mari. Apă cînd îl ved'e:

— Eeei ! Pă tu vin'i, mă, vin'i ! Nǫ, d'e t'in'i m-o foz mie d'i lipsă — zîśe.

— Bin'e, mă ! — zîśe. — Dac-o fos de t'in'e[2]) lipsă — zîśe — iot'e io am ven'it, io-s la voi.

— Tu, uit'e, mă ! Noi avem cu t'in'e să t'e duś la-mpăratu cutare, mă. Şî să spun'i acolo: uit'e, mă, tu-mpărat'e ! Vręi să dai fata după dracu?

— Bin'e, mă, mă duc !

Să ię iel şî să duśe pun la-mpăratu. Bagă la-mpăratu-aclo cu Set'ea şî cu Foamea. Şî:

[2]) sic = mine.

— Bună zua, nălțat'e-mpărat'e !
— Apăi la śe ai ven'it la noi, măi copile?
— Să dai fata după dracu !
— Iaau !
— Păi zău !
— Śin'e t'e-o mînat?
— Iel !
— Apă tu cum ai n'ed'ęjd'ea asta, mă, să zîś așă?
— Păi — zîśe — așă-i: s-o dai după dracu !
— Mă, cum s-o dau după dracu?
— Pă-așę ! Iel m-o mînat !
— Mă ! Io atunś oi da fata mę după dracu — zîśe — cîn mn'i-i mînca tu tătă-avęrea mę, tătă avuția mę, cu tăt: să mînś, și să bei, și tăt ! Și-apă atunś vă duśeț, să-m fiu sărac.
— Nǫ, că mînc !
— Cum mînči?
— Mînc ! Du-mă, aid'i...

Apăi Foamea-o mîncat, și Set'ea-o beut, Foamea-o mîncat, și Set'ea-o beut ! Pună-o rămas iel sărac, împăratu, sărac ! Apă mai trimeasă și-ntr-alt'e țări după mălai, după śe pǫat'e. Śe să mai pǫată țîn'ę !

— Mă ! Apăi șez — d'i la o vręme — mă — iśe — nǫ iacă-z dau fata. Iśe — mă ! Atunśea-z dau ieu fata mę după t'in'e, cîn mi-i faśe tu pun la dracu — zîśe — o cale ferată d'e aor.

— Fac — zîśe — mă, pun-aclo ! O duc cu trenu.

Apă suie și pă-mpăratu, suie pă tăț, și să duc c-on tren tă d'e aor — fingă să dusăsă d'e la-mpăratu — pună la dracu-acasă.

Nǫ acu śe să facă iei acol? I păru bin'e lu dracu.

— Mă ! — zîśe. — Tu t'e duś d'i la min'e !

— Aapă cum să mă duc ieu d'i la t'in'i, cîn ieu t'e-am însurat pă t'in'e? — śe. — Iot'e in'elu.

— Aapă io-i ți, trăbă să t'e duś !

— Pă nu poś, că tu ai contract pă min'e, mă — zîśe. — Ieu șed și la t'in'e.

Śe să să skępe dracu d'i iel! Faśe-n stînga, faśe-n d'ireapta, nu să mai scapă dracu d'i iel.

— Șăd cu t'in'i, uit'e — zîśea — iśe — nu-i n'imic — iśe — mă! Ieu — zîśe — plec d'e la t'in'e, numa ię̆u mireasa!

— Cum — zîśe — ię̆i tu mir'easa d'i la min'e, mă, d'e la dracu?

— Păi, — iśe — aşę! Ieu ți-am adus-o! O mă țîn'i să șăd șî ieu cu t'in'e, or o i̯au mireasa.

— Nu să pǫt'e!

Śe să hotărîră iei amîndoi, iel și Foamea și cu Sęt'ea, tăți tri?

— Hai să-omorîm pă dracu!

Apăi śe să facă? Îl luoră un mai maŕe d'e nǫuăză și nǫuă d'e măj. Foamea, Sęt'ea stęt'e gata. Cîn dă ăla cu maiu ăl mare, cîn faśe on șăs d'in d'eal ăla! Și Sęt'ea slobǫd'e-o vale mare cît on Murăș, ș-îi dă drumu, ș-îi ię, șî nu s-alęję n'imic, nij d'e căș, nij d'i dracu, nij n'imica! Și-i iau mireasa — numa pă ię or luǫt-o — șî pleacă cu ia napoi.

— No, voi duśe-vi-z, mă — zîśe — un'e vreț cu ban'ii, șî ieu mă duc cu mireasa.

Șî vin'e năpoi, sărmanu, cu fata d'e-mpărat. Vin'e, vin'e, vin'e, vin'e, pună năpoi. Vin'e pun la cruśea śeaia — care cu mireasa lui. Ș-acolo să dusă la ia, ș-o suśi ruată, pi su mînă năpoi, și făcu mireasa iară. Și-o pusă la d'ireapta lui, și-a pă împărăt'easa la stînga, șî să suiră în căruță, șî du-t'e mai d'epart'e! Șî să dusără pun-acasă. Acasă, cîn să dusără, ęei, pă fomeia muartă la unu d'intră iei. Apă dęd'e fata d'e-mpărat și cumpletă iară satu, să fie, să nu fie văduvoi n'ime pin sat'e. Șî iel rămasă cu miŕeasa caŕe-o tomn'isă. Șî apă-s acolo în sat, or făcut on sat mare, Doamn'e bat'e-i, źud'eț d'in iei!

Acuma, d'e i-o trăi, s-tăț aclo, șî trăesc bin'e: au grîu, mîncă, foame cît iei nu măi șt'iu! Aau tăt'e hęlea! Dumn'ezo să-i șî bată. Doamn'e-aźută! Gata!

Inf. Săracu Moise; Poiana Răchiţelii—Hunedoara. *culeg.:* C.B., Al. A., la 8 noiem. 1951; *transc.:* C.B., Al.A.; *durata:* 28′; A.I.F., i. 11244.

O ştii de la? « Nu ştiu ». *Ai mai spus-o?* « Numa tśimn′iţă am mai spus-o ».
Crezi că s-a întîmplat? « A fost adevărată, vez bin′e, c-acolo ieram şî ieu, că-s bătrîn ».

Episodul cu soţia necredincioasă — cîinele credincios este atestat sporadic în 6 basme din Transilvania şi Muntenia ; în unele apare contaminat cu alte tipuri, în altele constituie singur întreg subiectul.
Motivul despre moara dusă la păşune este atestat în toată ţara în peste 21 variante.
Episodul cu omul care are 100 de copii pe care îi căsătoreşte cu 100 fete (de obicei ale unui preot) este frecvent în toate provinciile, fiind atestat în peste 40 variante. Uneori, omul are 1000 de copii — de aci şi numele celui mic Miia Ion, Milia Ion sau corupt — Niion, Mnei Ion — iar în cîte o variantă numărul copiilor se reduce la 99, respectiv chiar 24. În majoritatea variantelor, eroul scapă de la diavol (zmeu) cu ajutorul fetei captive prin metamorfoze şi prin aruncarea obiectelor ce devin obstacole (sau numai prin unul din cele două procedee), ca în varianta următoare « Miia Ion ». În puţine variante, eroul se salvează cu ajutorul tovarăşilor năzdrăvani (uneori aceştia se recrutează dintre cei 100 fraţi ai eroului). Schullerus, la nr. 303 I*, citează 7 variante. Pt. tovarăşii năzdrăvani, v. basmul « *Drăgan Cenuşă* ».

MIIA ION

O fost odată ca n′ičiodată, că dacă n-ar fi, nu s-ar povestî. O foz Miia Ion. O fost trei fraț, care era nișt′e oamen′i sărači; să ocupa iei cu vînătǫr′e, să-ocupa iei cu pescuitu — ca uomu sărac — să trăiască d′e az pă mîn′i. Să duśe-odată fiśoru čel mijločiu și s-o culcat. Cîn să trăzeșt′e, iacă un uom aco lîngă iel: o foz drac. Iče:

— Măi uomule! Tu śe cauț p-aiś, tu nu șt′i că nu-i voie să vin′i dup-aiś, că-i apa-i a noastă?

Iśe:

— N-am șt′iut, d-am vin′it ca să fac și io če poś să trăiez d′e az pă mîn′e.

— Bin′e, mă, uit′e-aiś: să t′e duś tu, mîn′e să vi cu n′ed′ejd′ea ta, că io ț-oi da țiie mîn′e-on sag d′e ban′i dacă tu vi cu n′ed′ejd′ea ta aij la min′e.

— Bin′e.

Uomu s-o gîn′it că « am n′evastă acas, n′evastă » — iel știę că țîn′e foart′e mul nevasta la iel. Dimin′eața — să duśe-acas — dimin′eața ię n′evasta și să duče. Uomu, ca uomu obosît, s-o culcat. N′evasta o foz la fel. Cîn să trăzeșt′e n′evasta d′i iel, iacă un uom. Cîn să să scǫle: cu deștu cătă n′evastă că să-s ducą la iel. S-duče n′evasta. Și:

— Čin′e-i ăla acolo? — întreabă dracu.

— Či-i bărbatu mn′eu.

— Pă cum să faśem să-l omorîm, să rămîn′i să t′i iau io pă t′in′e?

— Apăi nu-ș cum. Cum să fače? Că io-l iau.

Či:

— Uită: să-i tai capu cîn îl iau d′e pičiǫre, şî dau cu iel în apă.

— Bin′e!

Vin′e şî ia n′evasta barda, iel îl ia d′e piśǫre, şî cîn să să dee să-i taie capu, dracu întoarśe d′e piśor, şi-i dă cu toporu la capu lui în pămînt. Şî strîgă atunź dracu:

— Scǫlă-t′e, uomuie, că-s taie n′evasta capu!

Să scoală uomu d′i colo, somnoros, năcăjit: ved′e pă n′evasta cu toporu în mînă. Oi, o ia la bătaie. Năcăjit, să duśe plîngîn acasă, că śe să facă iel? Îi spun′e dracu, zîśe:

— Să vin′i cu n′ed′ejd′ea tă, dacă vrei să-z dau un sac d′i ban′i.

Acu, nu m-avę n′ime-acas. Să pun′e, să gînd′eşt′e iel că śin′e-o fi n′ed′ejd′ea lui: Dumn′ezo un′e-o fi!

« No să mai culc dacă mă duc, atunś îl văd. »

Avę o căţă-acas. Să ię căţaua după iel. Iel măi dă după căţă, să să ducă-acas: nu vrę căţaua d′i loc. Şî să duśe uomu tăd în locu-ăla şî să culcă. Dracu vin′e. Če să vez? Căţaua acu l-a observat, sęre la iel, da nu părăşę la uomu, dracu şî uomu:

« Ęi, dă-t′e dracu — iśe — că nu mă... lasă-mă să dorm »

Taśe căţaua. A dǫa-oară to la fel. Traje căţaua: če să-l lasă să baje dracu la uom! Iar să scǫlă uomu. Ei, a triia oară s-arată dracu, da nu-l lasa căţaua d′i loc să să baje. Atunś dă uomu după căţă. Iče:

— Vez, uomule, cari-i n′id′ejd′ea tę? N′evasta o vrut să t′i-omǫră, da uit′e căţaua nu t′e-o, nu t′i lasă d′i loc! Bin′e.

Şi i-o dat un sac d′i ban′i. Iel nu l-o putut duče, că iel o fost mai slab. L-o duz dracu în cîrcă, şî pă sac, şî pă iel, pună-acas. Uomu fălos că are ban′i, e, că să face şî iel čeva avere.

Ei, treče az, treče mîn′e. Să dug odată la vînătǫre aşa, să duc az, să duc mîn′e. Da iei şăd′ę cam pin pădur′e. Acu, n′evest′ele, ca să vină sara acas, i-or furat k′ibritur′le d′i la iei din buzunară-iera aşa un frig, toamna aşa... Şî cîn dau

iei să facă foc sara, če să ai tu cu če faśe focu! Caută čel mai mare. Zîče:

— Io n-am foc, n-am foc la min'e.

— Ei, śe mai uom — zîc ăialalț cătă iel. — Apă dacă n-am avę n'ij noi, am muri aij d'i frig!

Fie! Caută ăl mijlośin.

— Pă gă n'ij io n-am!

— Ei — zîśe ăl mai mic. — Ai văzu, mă, če oameni? Dacă n-aș avę n'ič ieu, śe faśem noi?

Caută șî iel: n'ij iel n-avę!

— Uop! n'evest'ele noaste or făcu cu noi așă ca să n'e duśem sara acas.

— Nu-i n'imic — fičioru-ăl mai mare iče. — Uită, io mă sui într-on lemn șî mă uit, văd io un'eva von foc.

Să suie șî să uită: iacă ved'e on foc, da cam dipart'e. Iče, să duje pun-acolo. Cîn colo, śe să vez? Un șarpe mare țîn'ea on uom cu uok'ii cătă fog-acolo. Iče:

— Če-ț trăbă țîie? — l-întreabă șarpele.

— Să-m dai — iśe — foc, dacă-i fače bin'e.

— P-atunj îz dau io țîie foc dacă-mi spun'i o povęstă n'eauzîtă șî n'evăzută.

— Pă că nu șt'iu, că io-s uom sărac.

Șî șarpele cu cęda, șî traje uomu-acolo un'i-o fos, d'i cătă foc.

— Că tu-m prinz bine să t'e mînc mîne d'imin'eață.

Așt'eaptă ei doi acol: nu mai vin'e n'ime. Să duśe-ăl, śel mijlośiu, fiśoru. Cîn să duče, s-apropie acolo, zîśe șarpele cătă iel:

— Če-ț trăbă țîie, măi uomule?

— Să-m dai foc, șî pă frat'i-mio, dacă-i fače bin'e.

— Atunś ț-oi da io țîie foc șî pă frat'i-to, cîn mi-i spun'e tu o poveste n'eauzită, n'evăzută.

— Pă că nu șt'iu, că-s uom sărac, că nu șt'iu śe...

Hîț! cu coada, ș-îl traje șî p-ălal [1]).

[1]) Pov. arată aducînd dreapta spre el.

— Las că tu-m prinz bin'e să t'e mînc la ameaz.

Ş-îl ţîn'e cu uok'ii cătă foc. Să cam ferę, că-i ard'ę.

Aşteaptă ălălat fiśor sîngur: nu mai vin'e. Să duśe şî iel. Ăla-avea on topor în mînă. Vin'e-acolo. Îl întreabă şarpele:

— Če-i cu t'ine, măi uomule?

— Să-mi dai foc, şî pă fraţî mn'ei.

— Atunj ţ-oi da io ţîie foc şî pă fraţî tăi, cîn în spun'e-o povest'e n'eauzită şî n'evăzută.

— Apăi spun dară, če să nu spun?

— Nǫ, vină aiś ş-îm spun'e.

Avea o cut'i în mînă şî prind'e-a ascuţî la topor.

— Cîn ieram io d'i vo şasă an'i — aşa cam čeva — şî s-o căsătorit tata-atunś, şî mă trimet'e şî pă min'e la mǫră, ca să dug şî io — cum i la nuntă — să pregăt'ească pintru nuntă. Mă dau pun saśii în car, prind boii la car, mă dug la mǫră. Ei, cîn să vez, iacă mǫara pă coastă la iarbă. Ei, strîgă morariu, s-aduči mǫra, pună-o pun'e la log — da iel făśea cu toporu cătă şărpe figur'lę-est'ea [2]), cum o făcut morariu. Să dă şî taie capu la şarpe.

— Ei, săriz, măi oamen'i, daţ şarpele pă foc.

Śe să vez? O ster ǫmen'ii d'e-acolo şî să duc năcăjîţ, ei care o fos cu uokii cătă foc. Zîče-ăl mai mare:

— D'e-ar da Dumn'ezo, cîn mă duc acasă, să fi n'evasta mę mǫrtă.

Ăl mijlośin zîśe:

— D'e-ar da Dumn'ezo s-o găsăsc c-o sută d'e copii după ię.

Ălălalt:

— D'e-ar da Dumn'ezo s-o găsăsc c-on stog mare d'e plăśint'e cîn mă duc acas.

Bin'e, să duc acas. Cîn să duc — duc la n'evasta, la hăl mai mn'ic frat'e — şî acolo iei aşa or găsît: un stog mare d'i plăśint'e! Da-i supărată n'evasta.

— D'i če-i, če ieş supărată?

— Apăi d'i voi i rău, măi cumnată-mn'i-o.

[2]) Pov. agită de cîteva ori mîna dreaptă.

— D'i če?

— Uit'i, n'evastă-ta o murit az-nǫpt'e, a ta o făcut o sută d'i copii. Îi rău.

Să ia oamen'ii, năcăjîț, să duc acasă. Ăla, cîn să bagă în cas, če să vez? Un copil:

— Tată! — și nu șt'ia că d'e cum i me zîc, tată, acuma — tată, tată, tată, tată! — cătă iel p-aco.

Iel îi ię și fuje. Să duśe și stă mul timp aclo în pădure. N-o mai avu nij cu śe să ma... s-o fost îmbrăcîn cu piele d'e vînat. Or găsît, fiśorii — ăl mai mare o fost vîlvaş — cîn să vorbesc că să duc să-l prindă, să-l găsască un'iva. Să duc. L-or încunźurat — or văzut acolo un foc — l-or prins.

Iśe:

— Ei, dumeta eș tata nos!

— Că nu, că — în sîlă — că-l n'i...

— Nu, merji cu noi acas.

Nǫ, i-or duz acas. Zîče:

— Atunź vei fi iertat d'i ňoi cîn n'e-aduś o sută d'e fęt'ę, tăt'e surori!

— Bin'e!

Ăla i-o dat un biś d'i fier, o bîtă d'e-oțăl, și i-o dat d'e drum.

Iel s-o dus, și s-o dus, și s-o dus, pun la Crăśun. La Crăśun če să vez? În d'imin'eața d'e Crăčiun, on uom c-o fost lucrîn. Îl întreabă:

— Mă uomule! D'i če lucri tu az? Tătă lumea să duśe la biserică, numa tu lucri.

— Păi — iśe — śe nu lucru! Lasă-mă-n amaru mn'eu nu mai întreba, că-z năcăjît io d'istul! Am śinzăś d'i fęt'e, tăt'e-s surori și n-am či s-le dau să mînče.

— Află că și io am o sută d'i fičiori, cîn gătăm unu cu altu.

O dat paśe, s-o duz măi d'ipart'e. S-o dus, s-o dus, pun la Paști. În d'imn'eața d'i Pașt'i unu o fos lucrîn aclo, o fost arîn.

— Mă uomule ! Tu ieş n'ebun, or cum ieşt'i ? Tătă lumea-i la biserică, tu ari.

Omu:

— Lasă-mă, nu me mai năcăjî ! Uit'e, am o sută d'i fet'e, cari-s tăt'e surori şî n-am če le da să mînče.

— Apă tu ieş d'i treabă, că şî io am o sută d'i fičiori, după astea caut io.

— Bin'e.

Hai, s-or dat şî s-or logod'it, o făcut d'i s-or înţăles acolo pă cum să facă nunta. D'i la fiecare fată-o loat batista, să să ducă la fiśori. Şî să duźe la fiśor, la fiecare fičior dă batista: d'i la fata śea mai mare dă batista la čel măi mic, şî la če mai mică, dă batista la čel mai mare, ca să fie întors, să nu fie čel măi mare după čel mai mare, ş-aşă. S-or tomn'it iei cîn să fie nunta.

Cîn pleacă după mireasă, zîče fičioru čel mai mare:

— Uită aič če vă spun io ! Vă duźej voi toţ după mireasă şî io vă fag la fiecare casă, la fiecare grajd, la če-i trăbă la on četăţean, uor mă dug io singur după ięle, şî fačeţ voi ?

— Nu ! N'e duśem noi, să n'e faś tu aşa.

Atunj iel le-o spus:

— Uită aij: vă dau măgaru-ăsta: un'e-o sta măgaru, acolo să staţ şî voi.

— Bin'e.

Ş-or loat-o, s-or duz, ş-or loat miręsa, o pus p-a lui în căruţă, o plecat cătă casă. În calea lor iesă un bătrîn d'i la o casă ră. Ei, s-duče la babă.

— Să vă dę baba śeva d'i beut, d'i mîncat, să mai źucaz — zîče — măi hod'in'iţ, că sunteţ obosîţ.

Iei să dau, iei, da măgaru să duče. Să duče unu şî bat'e măgaru, l-opreşt'e, stau acolo. S-apucă d'e beut, d'i jucat, d'i cîntat, pună-or adurmit acolo.

Cîn s-o trezît: îngrăd'iţi-aclo c-on zîd mare ! O foz văzîn o babă ca un iepure-aclo pă zîd d'easupra, zîče:

— Măi ! — strîgă bătrînu d'i colo.

— Śe-i ?

— Păi d'i śe n'e-ai înk'is aiś?

— Cum v-o plăcut a bę ș-a cînta, acuma placă-vă șî a sta aiś.

— Păi dă-n'e drumu.

— Atunj v-om da drumu, cîn n'i-i da če ai măi bun la t'in'e-acas.

Acu, uomu s-o gînd'it că cățaua are, mă, o are iel mai bună-acas. Če:

— Îz dăm.

— Bin'e-atunj.

Fiśoru o spus că iel l-o vîndut pă tri an'i la-aia o foz baba draśilor. Cîn să-i dă drumu — să duc — iar să-ntîlnesc cu fičioru čel mare într-on d'ial acolo. Zîče:

— Ven'iz?

— Ven'im!

— Da vci pă min'e m-aț vîndut pă trei an'i.

Iel:

— Nu pă t'in'e: cățaua.

— Apăi cățaua-i mai bună, sau io, că v-am făcut —iče — la fiecare casă, grajdi?

Atunč iel o loat mireasa lui, o sučit-o pi sub mînă [3]) ș-o sărutat-o: s-o făcut o cruśe d'i piatră. D'i-atunś îz cruśile pă d'eal. Şî iel o plecat să-s ducă la babă, un'e l-o vîndut pă trei an'i. Cum îl ved'e baba:

— O, țuče-l baba! Ai ven'it, Ioan'e, la noi?

— Ven'it.

— Bin'e c-ai ven'it! Acum măi stai d'e mai hod'in'eșt'e tu, șî mîn'e-om ved'ea noi că če ț-om da d'e lucru — zîče bătrîna cătă iel.

— Bin'e.

Cîn îi d'imin'eața, iče:

— Uit'e, Ion'e, la nopt'e śe-z dau d'i lucru: să-n faś — fost o pădure-aclo, frumǫsă — să nu găsăsc on lemn! Să t'e duś să ari, să-mi sameni grîu, să m-aduś colacu cald d'imin'eața să mînc d'in grîu.

[3]) Pov. schițează cu mîna un cerc.

S-pun'e băiatu a plînje — cum nu-m put'ea să fagă iel lucru ăsta—şî plînje, şî plînje. Da baba avę o fată frumǫsă. Întreabă fata că:

— D'i če plînj, Iǫn'e?

Iče:

— Da cum să nu plîng! Uit'i če-m dăd'e mamă-ta d'i lucru să fac.

— Nu fi năcăjît, las că fag io — zîče fata.

Tunči s-o culcat iel, s-o culcat baba. O işît fata-afară ş-o pomn'it în tri părţ a lumii c-on biči. Tăz draśii s-oru strîns cît frunză şî iarbă! Fiecare o luǫt cît'e-on lemn, unu-o arat, unu-o strîns apă, unu-o sămănat grîu, unu o făcut foc să să cǫcă grîu, unu l-o duz la mǫră, unu-o făcut colacu ş-o duz d'imin'eaţă colac cop la babă.

— Bin'e, babă — nu s-arată că-i supărată, că — o ţuśe-l baba, bin'e, bin'e c-ai făcut.

Avę baba vro doăzăś d'e stupi. Zîśe:

— Bin'e, Ioan'e, la nǫpt'e t'e duś cu fiecare albină îm part'e, da cu tăt'e-odată [4]). Să iei s-t'e duś pă cîmp, şî cîn vin'i năpoi, să nu vin'i făr o albină, că dacă nu, îz stă capu un'e-z stau piśǫrile!

S-pun'e uomu iar pă plîns. Îl întreabă fata că:

— D'i śe plînź?

— Iacă śe mă da mamă-ta d'i lucru.

Pă iel nu put'ea, că albin'ele t'e muşcă. Če:

— Nu-i n'imic, lasă că fag ieu.

Nǫ, s-o făcut sară. Pomn'it fata în tri părţ a lumii. O ven'it draś cît'e albin'e-or fost. Fiecare-o luǫt cît'e-o albină ş-o dus cu ia pă cîmp.

Acuma, fata o scuipat îm pat, o scuipat źos ş-o scuipat la uşă. Ş-or plecat. Da or luǫt on lanţ ş-or luǫt ş-o cut'e, ş-or luot un piept'in la iei. S-or dus, şî s-or dus.

Baba, cîn s-o sculat d'imin'eaţa, o văzu că nu să mai duče Ion la ię.

[4]) Pov. subliniază cu degetul arătător.

— Ei, Ioan'e, nu t'e-ai sculat?

Bat'i la uşă baba. Da scuipatu d'im pat:

— Acuma mă scol.

Măi aşt'eaptă baba o oră.

— Nu ieź gata, Ion'e?

— Acuma mă-ncalţ! — spun'e scuipat d'i jos.

Şt'eaptă bab-aşt'eaptă.

— Nu iej gata, Ioan'e?

Scuipatu d'i la uşă:

— Acuma mă spăl.

Atunź dă baba în uşă şî să bagă în cas. Cîn să să baje în, nu-i n'ime!

— Ai, fie-ţ curvă mamă-ta! — o zîs baba.

Avę baba on zmeu, şî-i spun'e:

— Uită: t'e duś după iei să mi-i aduś uori vii, o morţ. Dacă nu, t'e ba d'e t'e uomor!

Şî ię zmeu c-o falcă pă śer, c-una pă pămînt şî să duśe. Să duśe, să duśe. Cîn să-i mai ajungă, ię să faĉe-o vie şî iel să faśe un bătrîn acolo ca pazn'ic la vie. Ş-întreabă zmeu bătrînu:

— Bătrînule! n-ai văzut o fată ş-on fiśor trecîn p-aiĉ?

— Ba io-am văzut d'i mul, da d'i cîn am puz io via asta.

— Pă da nu-i mai aźung?

— Ĉe să-i mai aźunź!

— Bin'e. Atunź mă duc năpoi.

— Po să t'e duź năpoi.

O plecat napoi şî duz la babă. Iei ş-or văzut d'i drum mai d'ipart'e, după ĉe-o pleca zmeu d'i-acolo. Baba iśe:

— Pă n-ai putut tu să vez că iel o fost fiśoru şî via o foz ie? Să pleś să mi-i aduś uor vii, o morţ, că dacă nu, t'e-omor!

Să duśe. Cîn să-i mai aźungă, iară iel s-o făcut on moş şî ię s-o făcut o bodegă, avea acolo śeva ţîgări. Zîĉe; întrabă bătrînu:

— N-ai văzut ĉeva un fiśor ş-o fată trecîn p-aiś?

— Ba am văzut, da cam d'i mult, d'i cîn am făcut io casa asta. A! i mult d'e-atunź.

— Da nu-i mai aźung?

— Če să-i mai aźunź? Api i fǫrt'e d'e mult.

Ai, să ię iel înăpoi *). Atunś pleacă fičoru și fata-ntr-o part'e, zmeu să duśe năpoi la babă. Îl ię baba colo d'e tur: îl bat'e și-l zdrobeșt'e. O ię baba după iei. Să duče baba, și să duče, și să duče. Cîn să-i mai ajungă, dă fata cu piept'en'e păstă cap: să fače păduŕe d'iasă, și nu-l pos pătrund'e în ię n'imic, pătrund'e. S-apucă baba a road'e cu tri colțuri — numa tri colț avę în gură baba dračilor.

Și road'e, și road'e, pînă treče prim pădure. Cîn să-i mai ajungă, dă fata cu cut'ea: să faśe-on munt'i d'i piatră. Cîn treče, road'e, road'e, road'e, baba: scînt'ei sărę d'in gură d'i la ię. Treče și prin munt'ele-ăla. Cîn să-i mai aźungă, dă fata cu lanțu păstă cap: să fače un codru d'es. S-apucă baba-a road'e. Ș-îl road'e, ș-îl road'e, ș-îl road'e, foc o foz văzînd ię!

Trecu baba și p-acol. Cîn să-i mai ajungă, atunś s-o făcut ię un lac, iel s-o făcut o rață pă lac. Da i-o spus să nu-ș scoată capu d'in apă: cîn o scos capu, baba i-o luǫt uok'ii! Și așa or făcut. S-o făcut o rață. Da baba o zîs:

— Rață, rață, rață, rață, rață — ca să-i ięie uok'ii!

Iel, d'i la on tim, n-o putut să țînă capu în apă. Cîn o scos capu, i-o și luǫt baba uok'ii. I-o băgat în sîn, s-o dus. După če-o plecat, l-o scos d'e-acolo — s-o făcut fata și fičior — da iel iera uorb.

Baba s-o dus pîn la on izvor — o costiță — colo iera ost'enită, cît o muncit ię. Cîn o adurmit aco pe utavă — s-o culcat — fata s-o dus li-o loat ok'ii d'i la babă și-o pus ok'ii la iel la loc. Și or fujit. Cîn s-o sculat baba, uok'ii nu-i!

— Ai, fir-ar...

S-o dus baba acasă fără. Acu iei s-o dus un'e-o lăsat iel n'evasta lui d'inti, cu ok'iu: colo, or sărutat-o, ș-o făcut-o iar n'evastă. S-o dus cu-amîndoă-acasă. Cîn s-o dus acasă, o fos murit n'evasta la un frat'e-al lui, și o dat n'evasta aea

*) Întrerupere pentru schimbarea benzii de magnetofon.

a lui după frat'i-su şî s-or apucat d'i gospodărit. Da iera o comună înfinţată numa d'i iei acolo. Şi o rămas primaŕ acolo; şî az să află, dacă n-or fi murit. Da tăt mai sînt copii d'i-a lor.

Inf. Săracu Viorel; Poiana Răchiţelii — Hunedoara; *culeg.* Al.A., C.B., în 10.XI 1951; *transc.* T.B.; *durata:* 17′ 30″; A.I.F., i. 11.223.

Pov. o ştie: « am auzît-o prin armată » unde « am spus io, mult'e le tăt spun'ęm la armată sara, nu mai scăpam ». Această poveste « am spus-o d'e mult'e ori », ultima dată « am spus-o prin 4 noembrie ». La înregistrare, cu o zi mai tîrziu — 10.XI. — pov. declară că o ştie « asta d'i la tata. Numa d'i la iel. Cam d'e vo śinś au'i. D'e vo două, d'e tri ori m-o spus-o. Nu le completa iel aşę. Păi ieu le-am prins Dacă m-o spun'e d'e dǫuă ori, apoi ţ-o spun. Şî o dată, da mai zăuit. »

V. varianta precedentă povestită de tatăl său *Povestea balaurului.*
Episodul despre fuga din casa diavolului (zmeului) cu complicitatea fetei acestuia (sau captivă) prin aruncarea obiectelor ce se transformă în obstacole şi prin metamorfozare (uneori numai prin unul din cele două procedee) este unul dintre cele mai frecvente, fiind întîlnit în toate provinciile în peste 60 variante. Schullerus la nr. 313 A citează 26 variante.
Antti Aarne, în studiul monografic *Die magische Flucht*, Helsinki, 1930, 165 p. (F.F.C., nr. 92) — în care utilizează şi 6 variante româneşti — crede că acest episod are o vechime considerabilă, ideea centrală a episodului existînd şi în legenda argonauţilor. Aarne emite ipoteza că locul de naştere al episodului ar fi Asia, de unde ar fi iradiat în celelalte continente, ceea ce pare îndoielnic.

VOINIC DE CODRU

O fost odată ca ničiodată,
că d′e n-ar si,
nu s-ar povesti,
că nu vi-z dator a minți,
că nu-z d′e cîn povestile,
că mai înaint′e cu o dzî, cu dǫuă,
d′e nu cu nǫuă.

O fost un uom și cu fęmęia. Și iel s-o dus îm pădure și n-o șt′iut întǫrče înapoi — după ǫriče bur′eț — n-o șt′iut întǫrče înapoi. Ș-o dat d′e tri fîntîn′i acolo: într-una iera zin ș-în dǫuă iera apă, așę mai pî la ujînă. Ș-amu iei n-o șt′iut că pi und′e să iasă d′im pădure și să vie acasă d′e fęl′, n′iș cum n-o șt′iut. Tăt o mărs ș-în sus, ș-în ğios și numa n-o aflat să viie-acasă iară. Și i-o apucat noapt′ea.

— Amu, tu femęie — iče — amu ači om durn′i — iče.

P-o băut zin d′in fîntînă-ačęię și d′e merind′e n-o avut așă d′e mîncare, așă, ș-api o băut zin ș-o fos sătui, și n-o, n-o fo flămînz. Ș-o durmit în nǫpt′ea-ačęia acolo.

« În čęie dzî om afla noi cărarea pă uńe să merem ! » o gîn′it.

P-o-umblat iei tătă dzua și iară s-o aflat la fîntînă [1]).

— Nǫ tu femęie, amu nu-i bin′e ! C-amu noi nu șt′im mere-acasă d′e-aij d′e fel′, n′ecări !

S-o dat ș-o făcut o colibuță-acolo d′e lomuri, d′e če-o avut omu ǫriče săcuriče la iel ș-o făcut ǫriče colibuță-acolo.

[1]) Pov. dă din cap.

Ș-o mai îmblat în sus [2]), ș-o mai îmblat în ğios șî n-o șt'iut v'in'i acasă d'i fęl. Cît c-o trăit iei acolo un an d'e dzîle. La anu, o murit bărbatu femeii și-o rămas femęia sîngură. Șî l-o-ngropat înt-ǫriče *gilimę* acol pă und'e-o putut. Iera spări-ętă, năcăjîtă, amărîtă. Če să facă ia amu? Ia sîngură și bărbat mort. Apoi tă să rǫgă lu Dumn'ezo ia, tă să rǫgă, tă să rǫgă dzî șî nǫpt'e, tă să rǫgă.

Cînd i-odată, i femęia grǫsă! — la un an după če i-o murit bărbatu, îi grǫsă. Aamu-i supărată iară rău.

« Amu če-a si cu min'e! Cum oi fa io aič copil? Če-a si cu min'e-aičea? Cum a si cu min'e-aičea? »

Dumn'ezău și cu Sîmpk'etru atunči umbla [3]) pă pămînt șî îmbla atunčea. Șî tomna-n nǫpt'ea care să nască copilu, o zin'it la ię nǫpt'ea — păn acǫlę n-o îmblat n'ime, uǫmen'i premint'én'i p-acol pî la iei, n'ime.

— Sara bună!

— Sara bună!

— Da — isă — nu t'i t'ęme, femęie bună, nu t'i t'ęme — zîče — nu t'i t'ęme!

Ș-o stat iei acolo în loc ș-o născut femęia om prunc. I-o puz nume Voin'ic d'e codru — io puz numele lui, c-așę l-o bot'ezat sfîntu Petru șî cu Cristos, o fo p-acolo.

D-apoi ię, îmblînd pînă če-o fo bet'eagă-acolo, — cum ai povestit dumneata — o făcut, o strînz balegă d'e urz, d'e lupi, d'e če-o aflat p-acolo, ș-o băgat în foc, că ia a si bet'eagă șî ia n-a put'ę [4]) mę n'icări. Ș-o băgat-o-m foc.

— D-apoi — zîče cătă femęie — în foc če ai?

— Dăăm pače — iče — nu mă-ntreba — iče — că če-am pus io-m foc [5]) !— zîče — Dǫmn'e feri!

— Pi migiș, migiș če ai pus?

— Pi n'ișt'e balej d'e hulpe, d'e urs, d'e če-am pus.

— Nǫ in coată— iče — acolo-n foc če fęliu-i?

Coată acolo femęia: o pk'ită mare d'e grîu!

— No vez — zîče — c-ai dzîs c-ai pus d'e-ačę.

[2]) Pov. dă din cap. [3]) Pov. își rotește capul. [4]) Pov. subliniază, cu mîinile. [5]) Pov. subliniază, cu stînga.

— D-apoi d'e-ačęlea-m pus, da Dumn'ezău fače că mn'i-o dat mai bin'e.

Nǫ apoi s-o dat ș-o bot'edza pruncu-ačela șî i-o dat apoi o pușcă ș-o coardă.

— Uită-t'e — iče — voińicu-aiesta a si Voin'ic-d'e-codru numele — așă i-o, Voin'ic-d'e-codru. — Cînd a si — ziče — stăpîn să zmulgă-on copaj d'im pămînt — zîče — cu rădăčin'i cu tăt, atunči, să-i dai — iče — coarda șî pușca — iče.

Că ačela, cîn o fo d'e-o dzî, o fo ca șî altu d'e nǫuă, d'e-on an, tăt o crescut, tăt o crescut, c-o fo, așa l-o bot'edzat Dumn'edzău. Cît că pă cîn o fo iel d'e-on an, o zmuls ǫriče cătură-o foz d'im pămînt, cu rădăčin'i cu tătu [6]), cu tătu l-o zmult.

Amu ved'e mă-sa că-amu-i tare, amu.

— Apîi, mă — zîče — ț-o lăsat nănașî-to — iče — o pușcă — zîče — că un'e-a gîn'i cu gîndu, acolo să pușt'e cu ię. Șî tăt plină să sie-n veči, nu trăbă [7]) ugoiaua la ia d'e fęl.

Șî i le-o dat. Șî s-o dus iel încǫči, încolo pîm pădure.

— D-apă, hei mamă — ziče — če t'e-oi întreba oi pă dumăta — zîče — nu-i lume — ziče — alta p-aičea, nu-s ǫmen'i, nu-i, numa noi sînt'em — zîče — aičea-m pădure — iče. — Cum d'e numa noi sînt'em, cum d'e nu?

— Cum să nu! — zîče. — Ieste lume, da nu șt'iu męre [8]) — iče mă-sa — că am vin'it cu tăt-to, amu-i mort acol d'e-atîta șî d'e-atîta vreme — iče — șî n-am șt'iut întǫrče — iče — napoi, să męrem înapoi d'e und'e-am vin'it.

— D-apoi — ziče — io m-am dus — zîče — pînă-acol pîm pădurea asta [8a]) d'epart'e — c-api îmbla iel tătă dzua îmbla pîm pădure p-acolo, cu pușca șî cu coarda. Iel așa o avut o coardă, că cînd o dat la on fag una, s-o ș-îmburdat [9]), o șî trecut pîn iel — așă i-o dat Dumn'ezău coardă.

Api tă s-o dus iel pîm pădure ș-încoaș ș-încolo cît c-api o umblat iel vo dǫuă tri dzile ș-o dat acolo d'e-on cîmp mare;

[6]) Pov. schițează zmulgerea, cu mîinile. [7]) Pov. neagă, cu dreapta. [8]) Pov. dă din umeri. [8a]) Pov. se uită în sus. [9]) Pov. schițează răsturnarea, cu dreapta.

mare — acolo o fost oile-mpăratului, vo dǫuăzăș, trizăj d'e mn'ii iera acolo, pă̦ ǫriče cîmp.

— E, mamă, io am mărs — iče — ș-am dat acolo d'e-on cîmp — zîče — und'e nu-i, un'e nu-i pădure — zîče — ș-am auzît amu če fel d'e jigon'i-am văzut — iera uoi, da iel n-o vădzu d'e-ačęli d'e cîn, n-o șt'iut — api îmbla — iče — pă cîmp tăt așę [10]) — zîče — p-acolo, șî tăt, amu tiki-tiki-tiki făčea pă ię — tiki-tiki, clopot'e pă iele.

— Aapoi — zîče mă-sa — pă — iče — marsă — iče — pînă-acolo — iče — la uoile-mpăratului.

— Pi io nu șt'iu — fače — numa io am fo pîn-acolo, da un cîmp mare, cît vedz [11]) cu uok'ii — zîče.

— Api să nu mai meri, dragu mamii-acolo — iče — mai mult, că mn'ie una mn'i-i urît sîngură aičea, șî acolo au cîn'i ačeia, t'e-or mușca, nu șt'iu čę.

Iel n-o avu grijă [12]) d'e-ačę. Ș-o făcut sęmn'e, o văruit cît'e-om par șî iș șî cǫlę, șî iș șî cǫlę, pînă drept [13]) la cîmpu-ačela pă und'e-o vin'it, ca să șt'ie mę șî să șt'ie vin'i. Ș-înt-o zî, să duče.

— Nǫ, mămucă mă duc — dzîče — da iar-oi vin'i io, nu t'i t'ęme.

Să duče pînă-acolo la uoile-mpăratului. Acolo păcurari! Da ia un fag d'e-a umăr cît, care-i mai gros îm pădure îl ię — nu-l taie — îl ię așă d'e-a umăr șî, ca să să apere d'e cîn'i — c-o zîs mă-sa că l-or mușca cîn'ii. Așa o foz d'e tare, că um fag care-o fo mai mare, cu rădăčin'i cu tătu, cu pămînt cu tătu. Păcurarii cîn l-o văzut, tăț o fuğit în tăt'e lături.

— Fă bin'e țîpă-l, fă bin'e țîpă-l, fă bin'e țîpă-l — iče — ğios! Nu vin'i aiș că n'i-i omorî pă tăs huc — iče — cu uoi cu tătu!

Pă, l-o tîpat iel mai d'e-o lăture șî păi s-o dus.

— No hai — zîče — la vatră.

[10]) Pov. își plimbă degetele pe masă [11]) Pov. se uită în sus, rotindu-și privirea. [12]) Pov. neagă, dînd din cap. [13]) Pov. arată înainte, cu dreapta.

Păi s-o duz la vatră: acolo o fos tă fęliu d'e mîncări şî băuturi, şî o-avut caş, şî urdă, şî d'e-ačęle. Şî i-o dat să mînînče la ačela, şî:

— Pi d'e und'e iej dumata? Şî cum umbli dumata? D'e und'e ieşt'i?

— D'api d'i p-aiş d'i pă pădur'le-ęste[14]) — iče — io — iče — am rătăčit p-aiči.

— Da — zîče — i bai — zîče — aičea sînt'em, tare mare bai — dzîče — la noi — dzîče — că sînt aičę n'işt'e zmăi — zîče — nu şt'iu cîz zmăi — dzîče-n tătă dzua trabă să le dăm dzeče uăi: în fiecare dzî. Ş-împăratu-i musai să le ţîie — iče — pîntru ii mai tare, că d'e nu — iče-ar potopk'i lumea tătă huc, d'e nu i-ar da uoi. În tătă dzua musai să-i dęe dzeče uoi.

— D-api un'e-s?

— Hai, că ţ-oi arăta — iče.

Avę ǫriče lesped'e maare d'e pk'iatră und'e-avę iei aco-m pămînt[15]) čin'e şt'i und'e-afund, şî če-avę iei acolo-m pămînt. Să duče şi-i arată acolo und'e-i.

— Şi cînd zin? — iče — cîn vin la, la dumn'eavǫstă după oi. Ziče:

— Tomna amn'iazăz vin! Prima, atunči i čeasu doisprečе, tomna atunčea vin — zîče — să-i dăm zeče uăi.

« Aai, mă! — iel amu socoat'e — mă, d-api aşă d'e tari să sie ačeia? »

— Amu, tu t'e du — iče — la vatră, c-oi vid'ę io să, vreau să văd că če fel' d'e zmăi — iče.

Şî stă acolo pă lesped'e-ačęi d'e pk'iatră. Şî pîi vin doi zmăi şi prind d'e pk'iatră: iel n-o lasă, ţîn'e d'e pk'iatră.

— Ai, sie-ţ curvă mumă-ta! — iče. — Da čin'e ţîn'e-aşę d'e pk'iatră, că — zîče — că numa d'e Voin'ic-d'e-codru — iče — am avu frică cînd o fo şî cît-on grăunţ d'e mazăre îm pînt'iče la mă-sa, ş-atunčea n'e-am dus frică — zîče — d'e iel, da d'e alţî n-am dus frică d'e n'ime — iče. — Da d'e-

[14]) Pov. se uită la dreapta spre muntele Gutîi. [15]) Pov. arată spre stînga cu stînga.

aečla am dus frică d'e iel cînd o fo cît on grăunz d'e mazăre — iče-m pînt'iče la mă-sa !

Și, iel, o vin'it on zmău, o avu dǫăspreče capuri. O lăsat čela d'e pk'iatră, Voin'ic-d'e-codru, ș-o ieșît. Cînd o ieșît afară cu capur'le [16]), o șî dat cu cǫrda o dată ș-o tăiat unspKăzeče capuri d'intr-una [17]) tăietură, o tăiat unspreče capuri, mai rămas cu unu.

— Apoi și bun — zîče — lasă-mă batăr cu-aiesta cap — zîče — să n'e hrăn'im — iče — să nu mor' — zîče.

— Apîi t'e las dacă mn'i-i spun'e — iče — că pă čin'e ai tu aičea-m pămînt — zîče.

— Pă — iče — n-am, numa doi frat mai am șî-o mamă bătrînă — zîče.

— Da spun'e-m drept — zîče — că d'e nu, apăi tai capu !

— Nu — zîče — atîta spui c-atîta am, încă doi frat, unu o fuğit [18]) d'e-aiș cătă min'e, că s-o t'emut — zîče. — O fuğit iar napoi. Că doi frat mai sînt acolo ș-o mamă bătrînă — iče.

I-o tăięt [19]) șî čela cap. Șî l-o scos afară d'e-acolo șî odată o-mplut pă cîmp d'e sînğe, tăt cîmpu o fo numa sînğe — atîta sînğe o fo-n iel, atîta-o foz d'e tare. Șî s-o dus apoi, o pus cǫrda iar la iel [20]) șî s-o dus la păcurari.

— Nǫ-amu nu v-or zin'it zmăii — zîče — astăz — zîče. — Nu vă t'emeț — îče — că unu o fuğit înapoi, unu l-am omorît — zîče.

Amu le pare bin'e la păcurari — să șî tem, și iei, că o răgn'it ačela: șt'i cum o răgn'it d'e crînčen, d'e uoile s-o prăvălit pă ğios, așa o răgn'it d'e crînčen, cîn le-o tăięt capur'le.

— Nǫ — apăi dumata — zîče — t'e duj — zîče.

— Apă iară viu mîn'e [21]) — îče. — Mîn'e iară ziu înapoi.

Șî s-o dus api iară pînă la mă-sa, i-o dat ačeia caș, urdă să-i ducă la mă-sa șî:

— Vai, dragu mamii, tu ai fo — zîče — pînă la uoilempăratului !

[16]) Pov. se uită înainte. [17]) Pov. subliniază, cu dreapta. [18]) Pov. arată spre stînga, cu stînga.[19]) Pov. schițează tăierea cu dreapta printr-un gest orizontal. [20]) Pov. duce dreapta la brîu. [21]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Dară c-am fo — zîče. — Am fost !

— D-api če-ai făcu p-acolo, če-ai văzu p-aco?
N-o spus iel [22]) că če-o făcut iel apăi n'imn'ic.

— Da — iče — trabă să mă duc şî mîn'e şî... Vo dǫuă tri dzîle am d'e mărs — zîče — p-acolo, api n-oi mę altu. Vo dǫuă tri dzîle mai am d'e mărs — zîče.

— Api după če, că mn'i-i urît aičea sîngură? Şî nu pot şed'ea aičea sîngură, şî tu duş şî şăz, nu vi pănă tîrzîu tare — iče — mn'i-i urît sîngură a şăd'ea aičea.

— Api mai am d'e mărs — iče — vo dǫuă zîle, vo tri zîle — iče — mai am d'e mărs — zîče — ş-api d'e-acǫlę n-oi mere [23]) — iče — altu, oi şid'ea poi aiči.

Şî i-o da la mă-sa caş, urdă, ş-o mîncat. Şî tăt că o rǫgă că să nu margă, să nu margă.

— Ba — iče — musai să mă mai duc — zîče — că încă vo tri zîle am să mărg — zîče.

A dǫa zî, iară să gată şî să duče. Iar, iar ia un fag d'e-a umăr, mare. Čeia iară tă:

— Ţîpă-l, nu t'i t'ęme, nu t'e-or muşca cîn'ii, ţîpă-l iară.

Îl ţîpă acolo d'e-o lăture [24]), au lęmn'e pînă-i lumę păcurarii p-acolo. Să duče-acolo, iară n-o fo, pă la dzeče čeasuri o sosît la păcurari iel, c-amu o şt'iut că la doisprečе [25]) iară vin'e zmău după uăi.

— Amu — iče, avę čeas — nǫ acuma bin'e — şt'i, iel cînd o fo, avę čeas acolo.

Cînd o văzu că-z doisprečе čeasuri, atunči iel s-o dus iar la pk'iatră [26]) mai d'e cu bună vręme, ş-o stat pă pk'iatră. Amu iar-o vin'it altu zmău, ačela avę patruspręče capuri — mai tare ca čela: čela o avut unsprăzeče, iestalalt patruspręče. Şî să duče-acolo şî iar zin'e zmău care i-o fo rîndu să vie după uoi, că tăţ, ii tă pă rînd vin'ę, tăţ, numa mă-sa nu vin'ę d-api ii vin'ę tăţ. Şî prind'e d'e pk'iatră să scuture, să clăt'ea d'e pk'iatră, nu pǫt'e, nu lasă čela.

[22]) Pov. ridică dreapta. [23]) Pov. subliniază, cu dreapta. [24]) Pov. se uită la dreapta. [25]) Pov. ridică arătătorul drept. [26]) Pov. ridică dreapta.

— Mă — iče ! — Dǫră nu ieş tu Voin'ic-d'e-codru ? — zîče.

— Numa d'e Voin'ic-d'e-codru — iče — am dus frică d'i iel, d'e-ş cînd o fo cît on grăunz d'e mazăre în pînt'iče la mă-sa, ş-atunči [27]) — iče — am dus d'e frică d'e iel ! — S-o t'emu zmăii.

— Ba tomna io-z ! — zîče.

— Apăi — zîče — să t'e văd — zîče.

Pă o lăsat [28]) d'e pk'iatră ş-api o rîd'icat zmău pk'iatra şî cînd o ieşît cu capur'le ačęli, patruspręče capuri, odată i-o tăiat trispręče d'intr-una dată [29]), cum o dat cu cǫrda.

— Fă bin'e lasă-mă — iče — batăr cu iesta cap să mă hrăn'ez — zîče — să nu moriu ! Fă bin'e, lasă-mă.

— T'e laz — zîče — dacă mn'i-i spun'e tu dr'ept pă čin'e ai tu acolo ?

Zîče:

— Mai am — zîče — om frat'e ş-o mamă bătrînă — iče — pă alţî — iče — p-acol pă n'ime. Numa ačeia doi — iče — om frat'e — iče — ş-o mamă bătrînă.

I-o tăięt [30]) şî čela cap. Iar-o curs sînğe ş-o răgn'it ačela iară cît Dǫmn'e feri ! Ş-api păcurarii s-o t'emut, că Dǫmn'e feri şî apără, cum o răgn'it ačela d'e crînčen. S-o dus api iară la păcurari, l-o lăsat acolo ğios [31]) şî s-o dus la păcurari iară-napoi.

— Nǫ amu am mai omorît p-on cîn'e — iče. — Amu doi îs acolo.

Atîta caarn'e i-acolo pă tăt cîmpu d'int-ačeia, şî capur'le sărit'e-n tăt'e lătur'le ! Amu păcurarii să t'em !

— Amu če să sie asta ! C-amu aiesta nu şt'iu če fel' îi aiesta, c-amu aiesta îi omǫră zmăii ! Amu omorî doi, amu mai are unu şî pă mă-să ! — Mă-sa înc-o fo tare, mă-sa.

Nǫ-apăi, li mai dă iară d'e merind'e şî mai pun'e ş-îmbg'ie cu mîncări [32]) şî tęt'e şî telefonesc pînă la-mpărat, că:

[27]) Pov. ridică arătătorul drept. [28]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta. [29]) Pov. subliniază, cu dreapta. [30]) Pov. schiţează tăierea, cu dreapta. [31]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [32]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Ia če s-o vîjît aij la uăi, şî ia če s-o vîjît, če vit'eaz — zîče — om, Voin'ic-d'e-codru — zîče — şî o omorît doi zmăi — zîče.

— Am auzît d'im poveşt'i — zîče-mpăratu — că a-mvię ọrecînd Voin'ic-d'e-codru — zîče — am auzît şî io, da pă d'epart'e — iče — da nu şt'iu c-amu — iče — ačela o omorît doi zmăi — zîče — şî mai are — iče — o zmăoaică şî on frat'e-acolo — iče — ş-o-s că iară vin'e, şî p-ačeia i-a omorî.

Apăi suie-mpăratu-n cočie cu-mpărăt'easa şî avę o fată împăratu, vin tăţ acolo cu mîncări, cu băuturi pă cîn vin'e iel acolo [33]). Îi plin acolo d'e mese, înt'ing-acolo, şi. Iel iară ia un fag d'e-a umăr viin colo, a tria dzî iară. Cîn îl ved'e-mpăratu:

— Fă bin'e lasă-l, fă bin'e — s-o t'emu că l-a ţîpa pă cólibă acolo pă iei şî i-a omorî pă tăţ.

L-o lăsat pă iel d'e-o lăture, ş-apă o vin'it ş-o da mîna cu-mpăratu şî cu fęt'ele şî cu tăţ, şî.

— Pi dumata iej Voin'ic-d'e-codru?

— Io, da! Io — zîče-z Voin'ic-d'e-codru.

— Pi und'e şăz dumata?

— Că-aič îm pădure [34]) — iče — în codru — ziče.

Api bęu şî mănîncă, ii — că n-o fost amniazăz. Pă cînd i-amn'iazăz:

— Nọ, amu io — iče — vă mulţămăsc, să mă duc [35]) — iče — d'e mărs la pk'iatră, că vin'e čela după uoi.

S-o dus iel sîngur ş-o luat a lui p-îngă iel şî s-o dus iară aco la pk'iatră. Iară vin'e zmău — čela are činspręče capuri, mai tare ca čelalalt. Pă iel n-o avu grijă, aibă cît'ę-a avę, aşa o fost iel d'e tare, că i-o da Dumn'ezo coarda ačę, că i-o putut omorî pă tăţ. Şî iară strîgă, — scutură [36]) d'e pk'iatră, aşa prind'e d'e ia şî scutură.

— Aai, sie-ţ curvă mumă-ta — iče — dacă n-am avut frică d'e n'ime — iče — făr d'e Voin'ic-d'e-codru, d'e-ačela am dus frică — iče — cît o fo cît on grăunţ d'e mazăre —

[33]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [34]) Pov. se uită la dreapta. [35]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [36]) Pov. scutură, cu dreapta.

zîče-m pînt'iče la mă-sa, ș-atunčea [37]) am avu frică d'i iel — s-o t'emut că-a-mvię. — Da nu ieș tu ačela?

— Ba io-z! — zîče.

— Api vręu să t'e văd — zîče.

Zmău s-o țînu tare, c-o fo cu činspreče capuri amu. Cînd o ieșît afară cu capur'le, o dată ię patruspreče capuri d'intr-una dată [38]), cîn o dat cu coarda. Ș-o sări d'epart'e [39]) pă cîmp capur'le. Răgn'it-o ačela d'e ș-împăratu o pk'icat în cur d'i pă scaun d'i-aco, s-o spăriət tăț cîț, cîț domnari o fo acolo, tăț s-o spăriət, c-amu če-i asta?

Amu če să facă? C-api iel pun'e coarda iară la iel și iară zin'e șuierîn pănă la vatră la iei.

— Nu vă t'ęmeț! — zîče.

Sîngele merę vale pă cîmp d'e trečę peste opk'inči, atîta o fo sîngele d'int-ačela, atîta sînge- o fo, c-o fos tari. Amu-mpăratu să t'ęme:

— Vai d'e min'e și d'e min'e, če-ai făcut! — și nu șt'iu če!

— Nu t'i t'ęme [40]) — iče — ș-îi păli jîb, c-amu mai am — zîče-o cățâ bătrînă, ačę — iče — are șăsăspreče capuri — iče — mai tare ca čeialalț. Ș-ačęie [41]) mn'i-a ajuta Dumn'ezo ș-oi fa ǫriče cu ię — iče.

Nǫ păi să duče iară, bęu, mănîncă, i duče la mă-sa d'e-ačęle mîncări, iară la mă-sa acolo-m pădure.

— Vai, mult-ai șăzut — zîče — că...

— Am șăzut — zîče — c-am mulătuit p-acol — da n-o spus iel că či-o făcut [42]) n'imn'ic d'e-ačęle, n'imn'ic, n-o spus iel că či-o făcut iel p-acolo.

Și dă mîna cu-mpăratu și zîče-mpăratu:

— Și mîn'e-oi vin'i — iče — iară.

S-o dus acas cu cočia și: — Iar oi vin'i și mîn'e, să vid'em că cum îi hălădui, c-amu să vid'em c-ačę-i mai tare [43]), mama lor. Și mîn'e-oi vin'i.

[37]) Pov. ridică arătătorul drept. [38]) Pov. subliniază, cu dreapta. [39]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [40]) Pov. neagă, cu capul. [41]) Pov. subliniază, cu dreapta. [42]) Pov. subliniază, cu dreapta. [43]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Api vină, si bun şî vină, vină.

— Vin'i-oi — zîče — nu t'i t'ęme.

Să dučę-api la mă-sa ş-api-i dă iară. Amu mă-sa:

— Vai, mămucă, nu tă męre — iče — atîta!

— C-amu — zîče — numa astăz [44]) — iče-mă duc, api nu mă mai duc — zîče — d'e altu mai, nu mă duc, numa astăz — ziče — ş-api altu n-oi mere — iče.

Şî să duče-apăi iară-n čęie dzî, iară ia um fag d'e-a umăr. Tăt aşę.

— Că dă-i pače, nu lua fağı — iče — nu îmbla cu l'ęmn'ele čęle.

— Că — iče — să mă apăr d'e cîn'i — iče.

— Nu t'i t'ęme, că nu t'e-or muşca — iče — si fără frică, că aičea sînt'em noi — avea cîn'i peste-o sută [45]) d'e cîn'i, nu numa unu o doi, că, a împăratu, şî mn'ei, o fo munt'e d'e uoi.

Pă čę dzî, iară vin'e-mpăratu d'imin'eaţă cu cočia cumpărăt'easa ş-o fată avę. Iară pă cîn mere iel, îs acolo iei [46]). Iară mîncări şî băuturi, şî povestesc şî cît'e, da sînğele pînă la cólibă-o vin'i d'in zmăi cum o fo d'epart'e ii, d'epart'e, da vin'ę sînğele pîn-acolo d'in zmăi, cum o vin'i pă cîmp, d'e nu put'ę uoile paşt'e d'e sînğe, atîta sînğe-o fost. Amu tăt bęu iară pînă la, ved'e că amu-i vreme d'e mărz la doispreče čeasuri, duče:

— Iară mă mai duc — zîče.

— Amu nu şt'iu če-a fi — iče-mpăratu. — Mă t'em c-a si čin'e şt'i cît d'e tare.

Să duče-acolo. Apoi vin'e mă-sa amu. Ved'e c-amu fečiorii nu i-o zin'it—ačeia o fo fičiorii ięi. Cum d'e nu i-o ven'it fečiorii? Amu i-a triia dzî [47]) şî n-o zin'i n'iči unu! Cum d'e n-o zin'it ǫre? Amu sa-duče ię — ię n-o fo pîn-acǫlę, tă fečiorii o fo după uoi.

Să duče, prind'i şî ię d'e pk'iatră şî scutură o dată d'e pk'iatră şî răgn'ę o dată.

[44]) Pov. subliniază, cu dreapta. [45]) Pov. subliniază, cu dreapta [46]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [47]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Ai, sie-ţ curvă mumă-ta — iče — că n-am avut frică d'e n'ime — iče — păn-amu — zîče — fără d'e Voin'ic-d'e-codru, d'e-ačela am dus frică — zîče — cînd o fo cît on grăunţ d'e mazăre îm pînt'iče la mă-sa, ş-atunj [48]) — zîče — am dus frică d'e iel — iče. — Dǫr nu ieş tu ačela?

— Ba tomna io-s!

— Api vrẹu — iče — să t'e văd — zîče — čin'e ieş tu — ia o socot'i că nu să t'eme d'e iel, zmăoaica, c-o fo tare.

Cîn o ieşît afară — o avut ię şęsesprečе capuri. O dată i-o tăiẹt činsprečę d'intr-o dată, numa unu i-o lăsat.

— No-amu spun'e-m drept — zîče — şî tu mai gŕeu că mai ai tu pă ǫrečin'e aičea, o n-ai?

Zîče:

— N-am pă n'ime [49]) — iče — d'e fẹl' pă n'ime, numa io. Da fă bin'e lasă-mă — iče — batăr pă min'e cu capu-aiesta să trăiez — zîče.

— T'e las, numa dacă-m spui dr'ept — zîče.

— Drept îţ spui că n-am pă n'ime-acolo — zîče — d'e fẹl', amu nu-i n'ime.

Atunčį i taie [50]) şî čela cap. Răgn'ea ačęia înt-atîta, d'e n'işt'e răgn'et'e, că Dǫmn'e Dumn'ezăule, d'e pîn tăt'e păduri le! Împăratu tăt trămura [51]) cum îi varga, ş-împărăt'easa, tăţ acolo, şî păcurarii, şî tăţ. Iară sîngele peste čela sînge cură pă cîmp, păste iel, şî tă să duče, cum să-nk'iagă pă pămînt

Amu-mpăratu socǫt'e:

— Nǫ amu, če-a si amu, nu şt'iu! Amu nu trabă să ducă [52]) uoi.

Tătă dzua zeče uoi trebi să ducă, tăt fiecare dzî păn-acǫlę čin'e şti d'e cînd!

— Ş-apoi iară băutură şî mîncare-acolo, şî.

— Nǫ, măi băiẹt'e — iče — tu dacă văd că ieşt'i aşă d'e tare fečior şi ieş tu, Voin'ic-d'e-codru, io-z dau [53]) fata asta a mę ş-îz dau împărăţîia ţîie — iče.

[48]) Pov. subliniază, cu dreapta. [49]) Pov. neagă, cu dreapta. [50]) Pov. subliniază, cu dreapta. [51]) Pov. scutură dreapta. [52]) Pov. ridică dreapta. [53]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Aia nu-m treabă mn'ie — zîče — că aičea ięste — acolo la zmăi čin'e șt'i cît ban o fost [54]), aur șî arğint, șî scaun'e, șî m'ęse d'e-arğint șî d'e aur șî d'e, fęl d'e fęl — o-s c-o avut ǫriče fel d'e pk'iatră, că să vidę, nu trăbuię lǫmpă — če fel d'e ad'imanț [55]), o če fel' o fost — să ved'ę așę ca d'e dzuă. Dǫăspreče sobe o avut acolo-m pămînt. Păi tăt fęliu d'e bunătăț o fost acolo.

— Nu-m treabă — iče — că am io aičea bunătăț.

C-api iel, după če-o omorît pă zmăoaică, s-o băgat pîn-acolo s-o vadă, să vadă pin tăt'e sobele o văzut, că să vadă că če fęliu-i p-acolo. Cum îi? Drept îi cum o spus mă-sa, o ba? O văzu că aur acolo, arğint, ban'i, fęl d'e fęl'.

« Nǫ, am io aičea avęre [56]) pînă-i lumę, nu-m treabă mai mult averea-mpăratului ».

Păi vin'e la-mpărat și-i spun'e că ia če-i, și ia če-i, și ia če-i.

— Apăi tu — zîče — să vii — iče — la min'e să-z dau împărăția ție tătă — zîče — ție — io nu, io mă lipsăs [57]) d'e-mpărat — zîče. — Șî să-m iei fata asta — o avut ǫriče fată tînără d'e vo dǫăzăj d'e ai, n-o fo mai bătrînă — că io mă lipsăz d'e-mpărăție.

— Io nu vreau — zîče — să-m ięu d'e-ačęle pă cap, nu șt'iu če șî cît'e.

Păi în čęi dzî, să duče iară acasă la mă-sa.

— Nǫ, mamă — iče — ię-ț sănătat'e bună d'e-aič, că n'e dučem d'e-aiči!

— Pă un'e męrem?

— Avem noi un'e mere — iče.

Amu iel înt-aco la locu zmăilor [58]), c-aco, șt'i, cîtă bunătat'e-o fo șî mîncare! Ș-o duče pe mă-sa acolo, bagă acolo. Sobele zîči cî d'e frumos o fost acolo! [59])

— Nǫ aiči om șăd'ę noi! Vez un'e-am șăzut pîn-amu îm pădure, da amu om șed'ea aiči pă cîmp — zîče — n-om șid'ę îm pădure.

[54]) Pov. ridică dreapta. [55]) Pov. ridică dreapta. [56]) Pov. ridică dreapta. [57]) Pov. neagă, cu dreapta. [58]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept. [59]) Pov. ridică arătătorul drept.

— Pi bin'e — iče — d'api und'e-s gazdele d'e-aičea?

Colo tăt sînğe, d'e-abg'ia o trecut pă scînduri, o pus peste sînğe, cîn o trecut pîn-acolo, atîta sînğe!

— D-api čin'e če-o făcut p-aičea?

— Io nu șt'iu — zîče iel — čin'e șt'i če-o făcut? —iel n-ŏ spus că iel, d'e fel'!

Apîi șăd acolo iei, șăd, api vin'e-mpăratu iară, a dǫua dzî, că numa să margă [60], și să margă, și să margă, și să margă. Că iel a duče d'e-acolo tăt acasă la iel șî če-are iel, i-a si hiia după-acol pă cîmpu-ačela, șî iel poat'e șid'ea în oraș șî să sie-mpărățîie și iel împărat!

— Haida, șî haida! Haida, șî haida! Haida, șî haida!

Șî nu-l lasă d'e-a mînă, fără să margă cu iel, cu mă-sa cu tăt. Șî să duče api acolo la împărat acasă șî fac drept pă tătă-mpărățîia [61]).

— Sie-a ta — iče — mn'ie nu-m treabă — zîče — că io-s scrietor la t'in'e — iče — nu mn'i-i hiia că să șăd io aičea, să siu io-mpărat — zîče — c-amu văd că tu ieșt'i, i-ai omorît p-aieșt'ia, apăi tu n-ai grija n'imănui [62]).

— N'ii n-am grija — zîče — d'e trecut.

Ș-api o luat pă fata-mpăratului apîi d'e femęie, ș-împăratu s-o lipsît d'e-mpărățîie, ș-o rămas iel d'e-mpărat apăi, fečioru.

Ș-api mă suięi p-on cui
șî alta nu-i!

Inf.: Chira Gheorghe; Mara — Sighet; *culeg.* O.B. în 20 noiem. 1961; *transc* O.B.; *durata:* 8' + 13' 30'' = 21' 30''; A.I.F., *mg.* 2015 b—2016 a.

Ai mai povestit-o? « Șî p-aič pî la d'isfăcat mălai ».
E adevărată? « Api pǫt'e să si fostă, c-o omorît zmeii și de-atunči nu mai sînt zmei, o perit și n-o mai fost altu ».

[60]) Pov. dă din cap [61]) Pov. subliniază, cu dreapta. [62]) Pov. schițează un gest de lepădare, cu dreapta.

« VIT'EAZU D'E APĂ »

O-s că dacă nu m-aj da a povesti
ca um puriče-a plezni
poveşti în ię sară pe iči pe la noi n-ar mai h'i !
Că nu-z de cîn povestile
nij di cîn minčiunli,
că-s c-o zî dǫă mai încǫače
de cîn să potcoźę mîţa cu coajă d'e nucă
şî merę la sfînta rugă;
da d'e cîn mîţa s-o beşît
mai mult la bisęrică nu s-o primit
şî a trecu pe la poartă pi la mini
ş-am batut-o bini, bini
Pînă m-o-mvăţat şî pe minę.

Iera un împărat. Împăratu čela în viaţa lui rău o făcut pi faţa pămîntului, cît o trăit iel, bini n-o mai făcut. Însă la bătrîn'eţă s-o prins a čerta cu nevasta:

— Dragă nevastă ! Acuma — zîče — suntem bătrîni, uiti că n-are čini să ne deie un pahar d'e apă sau n-are čini să ne facă-on foc.

— Ei — zîče — măi bărbatę ! Vez, dacă n-ai fos d'e nimicâ sâ fači niči-on copil.

Dzîče:

— Dăi, mă nevastă ! Nu ştiu n-am fost ieu d'e nimică sau n-ai fos tu d'e n'imică. Ei — dzîče — nu-i nimică — zîče. — Io în viaţa mę tot rău am făcut pi faţa pamîntului, bini n-am făcut, însâ — zîče — ieu am să fac şi ieu om bini acuma la bătrîneţele mele.

O dat ordin ș-o strîns tăt fieru cît o fos pi fața pămîntuli în țară la dînsu. Și l-au adus tăt ș-o făcut om pod piste-o mare, că dacă merğę, pim preğiur la oraș, trăbuię să margun an di dzîlę și dacă merğę d'e-a dreptu piste mare, trăbuię să margă numai o dzî. Cîn o terminat podu d'i făcut, atunči au luat ș-au pus doo santinele la podu ăla și čine-a treče întîi pi pod ca să vadă či vorbăsc d'i-ačista-mpărat. Însâ cîn o trecut, o trecut tri frați. Au spus ačel mai mare:

— Ei, măi frate — zîče — vedz, împăratu ista, cît o trăit iel, îm viața lui, numa rău făcut pi fața pămîntului, bini n-au mai făcut — zîče. — Ia așę — zîče — aj vra — zîče — să fac și io — zîče — om bini — zîče — că ieu la tăt copilu și la tătă vădana și la tăți mojneğii — zîče — sun datoŕ, ș-aj vra să nu măi h'iu datoŕ.

— Ei — zîče — măi frat'e ! Tu ai vrę să nu mai fi datoŕ. Da — zîče — io aj vrę — zîče — să dorm — zîče — îm patu împăratului.

— Bini.

Atunči o spus čel mai mic:

— Voi az vrea să, aista lucru — zîče — io aj dori sâ dorm — zîče — cu înălt'easa-mpărăt'easa. Și după cum n-ar șt'i împăratu după cum nu șt'i, îm marea asta — zîče — iesteom peșt'ę. Čin'e va prind'i peștele čela și vi l-a scoat'eafară și l-a spint'eca în două și va lua ficatu d'im peșt'e — zîče — va friğe-o bucățîcâ pi foc și va da la-nnălt'easampărăt'easa, și va pleca înălt'easa-mpărăt'easa groșă, și va fače um fičior care va spuni « Vit'eazu d'e apă ».

Bini ! Atunči soldați le-au prins pi tos tri și le-au dus la-mpăratu. Ș-au întrebat pe-ačel mai marę. Dzîči:

— Či vrai — dzîče — či ai vorbit pi pod cînd ai ağiuns? Zîče:

— Înălțat'e-mpărat'e — dzîči — dumņ'eta — zîče — cît ai trăit în viața dumn'itale, numa rău ai făcut pi fața pămîntului, bini n-ai făcut. Zîče — ad'evărat ieste ? — dzîče. — Acuma ț-ai făcut om bin'ę cu podu ista că — zîče — treče lumea peste podu ista — zîče — ș-într-o zî merğe la oraș. Așă —

zîče-aj vrę şî io — zîči — că sîn dator la tăt copilu şî la tătă vădana, şî la tătă baba, şî la tăt moşn'eagu, sâ nu mai fiu datoŕ la nime-n lume.

Şî zîče:

— Nu vrai sâ fi dator?

— Nu!

— Şî nu vrai sâ fi dator?!

— Nu!

Atunči o dat uord'in şî l-o luat şî l-o spînzurat.

— D'e astăz înăint'ę, nu mai iej datoŕ la nime!

Pe-ormă a-întrebat pe čel mai mijločiu:

— Tu če-ai dorit, mă?

— Înălţat'e împărat'ę, ieu am spus că aj vra să dorm îm patu dumitale.

Zîči:

— Da, să poat'e!

L-au luat şî l-au pus îm patu lui, ş-au legat paloşu-n două fire d'i păr d'in cap, şî-au spus că să doarmă tătă noapt'ę cu faţa-n sus, ş-au pus o santinelă să-l păzască sâ nu să-m-vîrtă. Ş-au lăsat ğeamu d'esk'is. Iel n-au putu dormi tătă nǫpt'ę, d'i frică că-i cad'e paloşu şî-i taię capu.

Dimineaţa au vinit împăratu şî l-o-ntrăbat:

— Ei — zîče — cum ai dornit?

— Înălţat'e împărat'e — zîče — atîta d'e rău am dornit, că tătă nopt'e-am avu frică câ-n ięsă paloşu, sâ rupe paloşu dintr-ačele două fire d'e păr şî-m taie capu.

— Ei — zîči — bine! — zîče. — Ia aşę nu dorm nič ieu, că ba mă gîndes că trebe să am d'i grijâ şî d'e copilu čel dim faşă, ba čę ţară să scoală la război sau čęlantă să scoală la război.

Ę, măi, da tu če-ai vorbit?

— Înălţat'e împărat'e, graţie capu mn'eu
graţie, fătu m'eu,
io am vorbit o vorbă d'e ruşîn'e.

— Ş-anume — zîčę — spunę!

— Am spus c-aj vrę să dorm cu-nnălt'easa-mpărăt'easa dumitale!

Iče:

— Da, să poat'e, d'i či nu! — dzîče. — Na-z doo cofe nǫuâ şî du-t'e şî adă dǫu cofe d'e apâ: o cofă ię d'im mar'ea čęlantă ş-o cofă ię d'in iastalantă mare.

Au adus ačele doo cofe d'e apă, ş-au luat doo ulčele nǫuă, ş-o luat o ulčică d'intr-o cofă, ş-o ulčică d'intr-o cofă. Zîče:

— Bę apă d'in ulčica asta!

O băut.

— Bę şî d'in iastalantă! [1])

O băut.

Či:

— Cum îi?

Či:

— Tot una ca şî d'in iastalantă.

— Ei — zîče — ia aşă-i şî la a mę ca şî la a ta — zîče — numa numili i me mare, da — zîči — tot una ięste. Da — zîče — če-ai mai vorbit?

Zîče: — Înălţat'e împărat'e — dzîče — cîn ar şt'i lumea după cum nu şt'i: ięste on pęşt'e îm marea asta. Čine va prind'ę pęştele čela şî va putę scoate şî va friğe-o bucăţîcâ d'e ficat va fače un copil d'in ficatu čela, şî va pune numili: « Vit'eazu d'e apă ».

Atunče-mpăratu imediat o da drumu la ačela ş-o k'emaţ oameni şî soldaţ, ş-au pus boi şî bihuliţâ, ş-au ţîpat cîrliğe cu carne-n mare ş-au vinit pęşt'ili şî l-au prins în gură cîrliğile, ş-atunčea l-au tras afară pę mal. Şî l-au luat şî l-au spint'icat ş-au scos ficatu d'intr-însu şî l-au dat la înălt'easa împărăt'easa, ş-o plecat înălt'easa împărăt'easa grǫsâ. La nǫu lun'i d'i dzîli, împărăt'easa aşt'eaptă sâ facă: împărăt'easa nu fače. Iacă-z dzęče, împărăt'easa nu fače, iacă-s unsprăzeče, împărăt'easa nu fače. Iacă-z doăsprăzeče, împărăt'easa nu fačę! Însă-mpărăt'easa o căpătat un čerc d'i fer peste mijloc.

— Vai d'ę minę, dragu mamii, tači şî naşt'i amú, că nu t'e mai pot purta îm braţă şî nu te mai pot purta — zîčę — că

[1]) Pov. arată cu capul spre dreapta.

mor cu tătu. Că d'i-i fi fată, ţ-oi da pe fičioru-mpăratului Negru şî vii fi împărăt'easă, v-oi da coroana şî vii fi împărăt'easă.

Însâ copilu n-o tăcut. Atunčę, împăratu îş frecau mînulę şî umblau pin casă, nu şt'ięu če să facă d'i scîrbă şî d'ę năcaz. Au spus împăratu:

— Dragul tatii ! Tači şî naşt'i ! Că dacă-ăi sâ fi fičior, am să-ţ ięu pe-Abrunca mîndrâ şî frumǫasă,

care d'in cosîţâ,
flǫre-i cîntă,
care d'in gură
aur şî mărgăritare-i curğę !

Atunči-au tăcut băięţu ş-a născut d'intr-o dată: on băięt frumos, mîndru şî gras. Cît ar creşt'e altu într-on an, iel creşt'ę-ntr-o dzî. Cînd o fost la ietat'e d'e ob dzîle, au strîgat:

— Mamă ! Să vi — zîčę — cu mini să-m dai ţîţâ pe und'i-am sâ čer ieu.

Zîče:

— Da, dragu mamii !

Au inşît mă-sa-afară, ş-au băgat d'ejtu čel mn'ic su curt'i, su talpa curţî, ş-au răd'icat talpa curţii în sus. Zîče:

— Mamă ! Bagă ţîţa pe su talpa curţî şî dă-m ţîţâ sâ sug.

Atunči mă-sa au băga ţîţa pe su talpa curţii şî iel o lăsat, o lăsat niţăl talpa pi ţîţa mîni-sa.

— Vai di mini, dragu mamii, că mă omori !

Zîče:

— Nu t'e t'eme, mamă — zîče — nu t'e omor, numa sâ-n daz ğiuruita care mn'i-az ğiuruit-o !

— Apă poft'im în casă — zîče — că ţ-om da-o.

Atunčea au inşît mă-sa d'e-acolo şî cu dînsu, ş-au mărs ię la-mpăratu.

— Înălţat'e împărat'e ! Graţie capu mn'eu,
graţie fătu mn'eu !

Greli put'eri mai avem la ačista fičior care ięste făcut d'i noi!

— Cam gr'eu, dzău — zîče.

Au vinit împăratu şî cu-mpărăt'easa şî s-au pus la masâ. Dzîci:

— Tată şî mamă! Ca dumn'ialvǫstră doi împăraţ batrîni n-aj vrę să rămîn'ez d'e ruşînę, care-as stăpîni ţăr̃le pînă-acuma ş-aţ condus atît'ea ţări, ş-aţ avut atît'ea războaię, acuma la batrîneţă să vă fačeţ de ruşîni în faţa fiului dumn'ealvǫstră.

Či:

— Da, dragu tat'ii, să-z dăm coroana, sâ fi împărat, şî să-z dăm o fată d'e-mpărat care vrei.

— Ei, tată! Nu mai vorbi copk'ilăreşte! Ğiuruita d'i la urma urmei care mn'i-ai ğiuruit-o!

— Hei-hei-hei! dragu tat'ii! Tu cas potcoave d'e cai morţ! Acolo mulţ peţîtori o mărs şî-napoi n-o mai înturnat!

— Ei, tată, niş nu ieşti în stare să mi-o dai! Sâ-m dai straie d'i primineală,

şî ban'i d'ę k'eltuială

şî să-m dai calu care-ai fos dumn'eta mn'ire!

— He-he-hei, dragu tat'ii! Dumnădzău şt'i čiolănel, čiolănel d'i-a lui d'i mai ieste pe univa!

— Nu mă-nteresază, tată, măcar frîu să mn'i-l dai.

Če:

— Du-t'i îm pod şî cată, c-ai să găsăş frîu.

O mărs îm pod, ş-au căutat, ş-au găsît frîu. Şî cîn o scuturat odată frîu, o vinit calu înăint'ea lui.

— Ţu-ţu-ţui, căluz d'e strîğe,
cornii carnea ţ-o mînînče,
scoli şî nu t'i da.
D'i cîn tata s-o-nsurat,
nu t'e-ai găt'it d'i culcat?

Atunči calu o strîgat:

— Alelei, stapîni! Dă-m tri dzîli ovăs şî tri dzîli jărat'ic.
Au mărs şî i-o da tri zîli ovăs, şî tri zîli jărat'ic.

— Acuma — dzîče — încalică pe mini.

Au încălecat pe dînsu ș-au luat rămas bun d'i la ta-so și d'i la mă-sa ș-au plecat

pin codri,

pin zăhăstrii,

pim pustietăț

timp d'e-on an d'ę zîle. Au ağiuns într-o păduri d'ę aramă. Cînd o vădzut pădurea čeia d'e aramă:

— Țu-țu-țui, căluz d'e strîğę — če — pănă nu rump o pană d'in pădurea asta s-o pun în k'ibăra mę, s-arăt și ieu pi la tata pi une-am umblat.

Či:

— Rumpe-o, dzău, stapînę, da d'in t'ini iesă fum și dim mini iesă foc.

— Če-a da Dumnedzău! C-o moart'e sîn dator la Dumnedzău!

Cîn o rupt o pană d'im pădurea čęia, așă d'e strajnic o huit pădurea, că munți s-o cutremurat

și văile s-o tulburat!

Au vini calu d'e-aramă și cîn au încunğiurat odată padurę, cîn au suflat pe calu Vit'eazului-d'e-apă, l-au baga d'e dǫi stînjîni îm pămînt. Însâ iel cîn au vinit la cal, Vit'eazu-d'e- apă, s-au zvîrlit după capu lui. O zburat cu dînsu d'ę doosprăzeče uori înaltu čerului și d'e doosprăzeče uori s-o băgat în creĭli pămîntuli.

— Alelei, stăpîni! D'i cîn mama m-o fătat,

trup d'e rană d'i bărbat

după capu mn'eu nu s-o aflat.

Dară d'e-amu înaint'i cal să-ț fiu, și stăpîn sâ-m h'i!

— Ba n-ai sâ h'i!

— Ba ț-oi h'i!

— Ğioară pe paloș!

Au ğiurat pe paloș și i-au dat om frîu.

— Cîn ț-a h'i limba mai amară, scutură frîu iesta, c-am s-ağiung io — dzîče — la t'in'e.

Au mărs la căluț:

— Țu-țu-țui [2], căluz d'e strîğe,
cornii carnea ț-o mănînče,
scoli șî nu t'e da,
că nič ieu nu mă dau,
ș-o luăm pe ias costiță la d'eal !
Au încălecat pi cal, ș-au plecat.
Ca cuvîntu d'im povęste,
Dumn'edzău la noi sosęșt'e
șî mai mîndră șî mai frumǫsă înainti ięste.

S-au dus timp d'i tri lun'i d'i zîli, ș-au ağiuns în pădurea d'e arğint. Cîn au ağiuns îm pădurea d'e arğint, o strîgat:

— Alelei, călużu mn'eu ! Pîn nu mai rump șî d'e-aič o pană s-o pun în k'ibără mę lîngă iastalantă, ori că mor, ori că trăiesc.

— E rumpe-o zău, stăpîne, da d'in t'ini ięse fum, șî d'im mini ięse pară.

— Če-a da Dumnedzău,
căluțu mn'eu !

Șî s-au pus după o buturugâ șî cîn au rupt o pană în čin-sprezeče secund'e o vinit harmăsariu d'e arğint, șî cîn au suflat pe calu lui l-au băgat d'e op stînjîni în pămînt. Atunș Vit'eazu o sărit după capu calului ș-au sărit calu cu dînsu d'e doăză șî patru d'e ori o sărit înaltu čeruli, d'e doăză șî patru d'e ori s-o băgat în crili pămîntuli.

— Alelei — zîče — Vit'eaz-d'e-apă !
D'e cîn mama m-o fătat,
trup d'e rană d'i bărbat
după capu mn'eu nu s-o aflat !

Dară d'e-amu — zîče — cal să-ț fiu, șî stăpîn sâ-m h'i.

— Ba n-ai să h'i !

— Ba ț-oi h'i !

— Ğiǫră pe paloș !

O ğiurat pe paloș.

[2]) Pov. dă din cap.

— Na-ţ on frîu: cîn ţ-a h'i limba mai amară, scutură frîu ista, că am s-ağiung ieu la t'ine.

Iel iară o mărs la căluţu lui ş-o strîgat:

— Ţui-ţu-ţui, căluz d'i strîğe,
cornii carnea ţ-o mănînče,
scoli şî nu t'i da,
că nič ieu nu mă dau
ş-o luăm pe ias costiţă la d'eal.

Au încălicat şî pe cal, ş-au plecat mai d'epart'e pim păduri tri lun'i d'i dzîle. La tri lun'i d'i dzîli, au ağiuns îm pădurea d'e aur.

— Alelei, căluţu mn'eu ! Če frumuşeţă văd io îm pădurea asta, pîn nu mai rump şî d'e-aič o pană s-o pun în k'ibăra mẹ, s-arăt pi la tătuca pi une-am umblat şî ieu şî pi če-am vădzut şî ieu pim părţîle ięstea.

— Ei, rumpe-o, zău, stăpîni, da d'in tine ięse fum şî pară, şî d'im mine ięsă foc şî čenuşâ.

— Če-a da Dumnedzău ! Că če-o fos aişt'ia doi cai, aista-i pe tri părţ mai vit'eaz şî mai năzdrăvan. C-o moarte sîn dator, da, drağì cal—zîče — la Dumnedzău.

Atunči-au luat ş-au rupt o pană. Cîn au rupt o pană, în činči minut'i, cînd au vinit calu şî cîn au nek'ezat odatâ:

munţî s-au cutrimurat,
şî pădur'le-au pk'icat,
şî văili s-au tulburat.

Şî cîn au suflat odată pe calu lui, au cădzut calu lui d'e dzečẹ stînjeni îm pămînt. Atunj Vit'eazu-d'e-apă s-o zvîrlit după capu lui: d'e doăză şî patru d'e ori o sărit înaltu čeruli ; s-o lăsat cu capu-n ğios şî cu pk'ičioarele-n sus ca să-l omọre pe Vit'eazu-d'e-apă. Însă Vit'eazu-d'e-apă, iel fin vit'eaz, s-au prinz d'i gîtu lui şî nu s-au lăsat d'i gîtu lui, ş-au vinit pi pămînt.

— Alelei, stăpîni !

Di cîn mama m-o fătat,
trup d'i rană d'i bărbat
după capu mn'eu nu s-o aflat.

Dară d'e-amu — zîče — cal să-s h'iu și stăpîn sâ-m h'i.

— Ba n-ai sâ fi!

— Ba am să fiu!

— Ğioară pe paloș!

O ğiurat pe paloș și i-o dat ș-ačela um frîu.

— Cîn ț-a h'i limba mai amară — zîče — scutură frîu ista, c-am s-ağiung — zîče — la tini!

Au mărs la caluțu lui.

— Țu-țu-țui, căluz d'e strîğe,
cornii carnea ț-o mânînče,
scoli și nu t'i da,
că nič ieu nu mă dau
ș-o luăm pe ias costiță la d'eal!

S-au sculat calu ș-au încălicat ș-au plecat la d'eal. Au mărs pim paduri timp d'e-on an d'e zîle. La on an d'e zilẹ, au ağiuns într-o cîmpii mîndrâ și frumọsă.

— Ei, stăpînẹ! Vez capătu čela d'i pod?

— Îl văd, căluțu mn'eu!

— Uiti-ti: io am sâ mă dau peste cap, ș-am să mă fac on čiolan. Și tu ai sâ pui aięste tri frîuri și pi mini, čiolanu ista, ai să mă iei ș-ai să ma pui su pod. Ș-ai să t'e dai peste cap ș-ai să t'e fači om băiețăl d'e nọu-ani, ș-ai să treči pisti pod. Acolo pisti pod șẹd'e-Abrunca
mîndrâ și frumọsă
d'in țara femeiască,
care d'in cosîțâ,
floare-i cîntă,
care d'in gură
aur și mărgăritare-i curğẹ.

Și cîn ai s-ağiunği pi pod, pi la mijlocu podului — zîče — ari să răd'iče război asupra ta, mare, c-acolo-n țară la dînsa nu să igzistă bărbaz d'icît numai fimei. Tu sâ t'e fači că plînği. Ari să t'e-ntrebe « d'e und'e vi? » Să-i spui și tu c-ai fost om băięt rău la tat-to și la mă-ta acasâ, și t'e-o bătut, ș-ai luat și tu lumẹ-n cap și t'e-ai dus și tu d'in sat în sat și d'in țară-n țară, și une-ai ağiuns, nu șt'i singur. Čine ș-a fače mn'ilâ

sâ t'i pui slugâ să-z dęię — zîči — d'i mîncat şî d'imbrăcat.

Atunči iel o făcut după cum o spus calu, s-o luat şî s-o dat peste cap, s-o făcut om băieţăl d'e nou ani, ş-au pus frîur'le şî čiolanu l-au pus în căşîţa podului, ş-au plęcat pi pod. Cîn au plęcat pe pod, santinelili d'i la pod care ierambrăcat'e femeieşte toţ, atunči au strîgat să-s ięsă război.

N'imn'ică vorbă, ię o răd'icat război asupra lui, ş-au vinit Abrunca

mîndrâ şî frumǫsă,
d'in ţară fęmeiască,
care d'in cosîţă
flǫre-i cîntă,
care d'in gură
aur şî mărgăritare-i curğę.

Au vinit pi pod, ş-au vinit înăint'ea lui.

— Măi băięt'e. Čini t'i-o-ndrumat pi t'ini sâ vi tu — zîči — în ţara mę şî sâ-m calči tu podu m'eu?

— Dăi, lelicâ — zîče — am fost om băięt rău acasă la tata şî la mama, ş-am fost om băięt n'eascultător', şî m-an luat şî ieu — zîče — pin sat'e şî pin oraşă — zîči — şî pin ţări, ş-am ağiuns şî ieu pi podu ista, nu şt'iu čini şęd'e aiči. Čini s-a-ndura — zîči — şî mi-a da — zîče — d'i mîncat şî mn'i-a da čeva-n straiţâ sâ ma bag şî ieu sâ fac servič̌i la nişte grajdiuri sau la nişte porči, sau la nişte vitę, ori une m-ar pune, am să fac serviči.

Atunči pe-Abrunca mîndrâ şî frumoasă l-au pălit o milă şî l-au luat slugâ. Zîče:

— Măi băięt'e ! — zîče. — Am tri cai: să-m cauţ d'e-ačeia tri cai.

Zîče:

— Da, stapînă !

— Am un cal ca doru, unu ca gîndu, şî unu ca vîntu!

Şî l-au dus, şî l-au îmbrăcat, şî i-au da d'e mîncat, şî i-o arătat caii şî grajd'iu.

Cîn s-o băgat în graj, caii prindę a foräię. Iel, cîn i-o țîpat cît'e-on pum îm frunt'e.

o pk'icat caii-ntr-on g'enunk'e

ș-o prin a curăți ș-a răni în grajd'.

La tri dzîli după če-o stat iel acolo, o vinit o cart'e cu slovę albastre, drept pi gang o lăsat-o o pasâre. Iel s-o dus rępid'i ș-au čet'it cart'ea-ačę.

— Alelei, leoliucă, — zîče — ci cart'ę mîndrâ șî frumọsâ o vinit cu slove verdz.

Či:

— Dă-o-ncoače s-o četesc.

Cîn o četit-o, če:

— Alelei — zîče-i nuntă la vara mę — zîče — gată-m calu ca doru.

I-o gătat calu ca doru ș-o adus lîngă gang, s-au suit călare pi dînsu ș-au plecat, o zburat în nouri.

Însă Vit'eazu-d'e-apă o lăsat n'imaturat, n'egrijît, s-o dus la pod ș-o scuturat frîu d'e aramă. Au vinit calu d'e -aramă.

— Či-i, stapîni?

lumea o prăpăd'ești,
ori o tomeșt'i?
— N'iș n-o prăpădesc,
niș n-o tomăsc,
îi bună așă cum îi!

Numai aj vrę să plec la nuntâ la vara — zîče — a Abrunči mîndrâ șî frumọsă,

care d'in cosîțâ,
flọre-i cîntâ,
care d'in gură,
aur șî mărgăritare-i curğe.

C-au pleca — dzîče — cu calu ca doru.

— Ei — zîče — bagă, stapîni, mîna-n urek'ea stîngâ șî t'e-mbracă într-on rînd d'e straie d'e aramă. N-avę niči-o frică.

Au băgat mîna în uręk'ea stîngâ, s-o-mbrăcat într-o costum d'e hain'e d'e-aramă, șî paloș d'e aramă, șî buzdugan d'e

aramă, ș-o-ncălicat pi cal. Cîn o gînd'it calu, o fost d'easupra capului ii. Atunči ię o strîgat:

— Alelei, vărucule! Așt'eaptâ-mă, că uni meri tu, mă duc șî ieu.

— Hei-he-hei! Dacă am on cal nebun
șî nu-l pot opri pi drum!

Iel în dzîua ačęia o aźuns la nuntâ. Însă-Abrunca mîndrâ șî frumǫsâ,
din țara femeiască
abę la tri zîli o ağiuns la nuntâ. Cînd au ağiuns la nuntâ au pus-o pe Abrunca drept lîngă Vit'eazu-d'e-apă. Tăț împărațî, craii, miniștrii vorbeau c-ar h'i bun ačela d'e Abrunca mîndrâ șî frumǫsă. Însă cîn a cîntat muzica, iel s-o dus ğios ș-o luat čę mai săracă fată la ğioc ș-o ğiucat-o. Ię, d'i čiudă șî d'e amar, nu mai șt'ię či să facă.

Če:

— Vai di mini — zîče — dațî-m calu, că — zîče — io nu mai stau la nuntâ, că trebe să plec, că — zîče — nu am răbdare, că trebe să mă duc acasâ.

Atunče i-o luat șî i-o dat calu, șî ię o-ncălicat pi cal, ș-au plecat. Însă iel o stat tri zîle șî tri nopț, ș-au băut, ș-au mîncat șî pi urmă o-ncălicat la tri zîle șî la tri nopț pi cal, ș-au făcut o roată d'e tri uori asupra curții împărătuli, ș-o c...t calu ban'i d'e-aramă care-o putut împăratu țîn'ę on an d'e zîli oastea cu bani care i-o c...t calu. Ș-au luat rămaz bun, ș-au plecat. Cîn o gînd'it, o fos d'easupra capuli ii. Atunči o strîgat ię:

— Alelei văruculi! Așt'eaptâ-ma, că uni meri tu, ma duc șî ieu!

— He-he-hei, dacă am on cal nebun
șî nu-l pot opri pi drum!

S-au gînd'it ię:

« Rumpi-ț-ai capu cu tăt cu cal, că bun cal—zîče—mai ai! »

Ș-au vinit, ș-au băgat iară frîu su pod, ș-au da drumu la cal, șî iel s-o dat peste cap, s-o făcu băięt d'i nǫu ani șî matura pi gang. Iacă la tri zîli au sosît șî ię.

— Ei, lioliucâ. Pitrecută-t'e-ai la nuntă, ğiucat-ai?

— A, m-an ğiucat strașn'ic, șî m-am pitrecut! Numa-așă sâ deie Dumnedzău să să pitreacă ačela, cît a h'i ș-a trăi în tătă viața lui, Vit'eazu čela, cum m-am petrecut ieu!

— Ei, nu-i nimică!

Iel, băiętu, s-o luat ș-o plecat pin grajdiuri, o cătat.

Iacă la săptămîna, altă cart'e-o vinit cu slove verdz.

— Alelio, lioliucă, če cart'e mîndrâ șî frumǫsă o vinit cu slove verdz.

Zîče: — Ai d'i mini șî d'i mini [3]) — zîči — gată-m calu ca gîndu — zîče — că-i nuntă — zîče — la văru-nm'io.

I-o gătat calu ca gîndu ș-atunči s-o suit călare ș-o pleca la nuntâ. Iară Vit'eazu-d'e-apă, iar-o lăsat n'imaturat, n'ęgrijît, ș-au plecat la pod. Plecînd la pod, au scuturat frîu d'e arğint ș-au vinit on cal d'e-arğint la dînsu.

— Či-i, stapîni?
lumea o prăpăd'eșt'i,
ori o tomeșt'i?

— Niș n-o prăpăd'esc,
niș n-o tomăsc
ii bună așă cum ii!

Numa vrau să plec la nuntâ la văru Abrunčii mîndrâ șî frumǫsă!
d'in țara femeiască
dzîče — pǫte să h'ie — zîči — șî ca gîndu,
șî ca vîntu,
că mii nu-m pasă.

— Bagă mîna-n urek'ea stîngâ șî t'e-mbracă într-on rînd d'i straie d'e-arğint.

Au băgat mîna în urek'ea stîngâ șî s-o-mbrăcat într-on costum d'i hain'e d'e arğint. Cînd o gînd'it, o fost d'easupra capuli ii.

— Alelei, văruculе! Așt'eaptâ-ma, că uni meri tu, ma duc șî ieu.

[3]) Pov. clatină din cap.

— He-he-hei ! Dacă am un cal nebun,
şî nu-l pot opri pi drum !

O gînd'it ię:

« Rumpi-ţ-ai capu, câ buni cai mai ai tu ! »

Iel într-on čeas o fos la nuntâ, ię abę la tri dzîli şî la tri nopţ o-ağiuns la nuntă. Iară cîn o cîntat muzica mai mîndru şî mai frumos, iel s-o luat şî s-o coborî ğioz d'i lîngă dînsa, ş-au plecat ş-au ğiucat în cărţ. N-o vru s-o ğioače nič atunči. Însâ ię nu mai şt'ię ci sâ facă d'i scîrbâ şî d'e năcaz, că vadzîn că-i aşa on vit'eaz d'e frumos, şî vonic şî nu vrea ca să ğioače cu dînsa şî să vorbască cu dînsa. Ię, nimicâ vorbă, iară s-o supărat ş-au čerut calu sâ pleče-acasâ. I-au dat calu ş-o plecat acasâ. Vit'eazu-d'e-apă o stat acolo, ş-o băut tri dzîli şî tri nopţ, şî la tri dzîli şî la tri nopţ o-ncălicat călare pi cal, şî au-ncunğiurat curt'ea-mpăratuli d'e tri uori, ş-o c...t calu ban'i d'e-arğint care-o putut împăratu cu či ţînę doi ani di zîli oastę.

Ş-o luat rămaz bun, ş-au zburat pin naltu čerului, şî cînd au fost d'easupra ii, au strîgat ię:

— Alelei, vărucule ! Aşt'eaptă-ma sâ h'im d'e-a povęste dacă nu sînt'em măcar alfel'.

— Hei-he-hei ! Dacă am on cal n'ebun,
şî nu-l pot opri pi drum !

S-au dus iel ş-o băgat frîu su pod, şî iară s-o dad peste cap, şî au plecat înapoi, ş-o prins a grijî pin grajd'iuri ş-a mătura. Abę la tri dzîli şî la tri nopţ, ię o ağiuns acasâ. Cîn au ağiuns acasă:

— Ei — zîče — leoliucâ! Pitrecută-ţ-ai, ğiucat-ai la nuntâ?

— Numa aşă să dęie Dumnădzău să pitreacă şî sâ ğioače ačela cum am ğiucat ieu !

Iel o luat calu şî l-o băgat în grajd'i, şî l-o curăţît, ş-o rînit, ş-o stat tri săptămîni. La tri saptamîni, o vinit o cart'i cu slovi d'i arğint scrise. Iel s-o repezît rępid'e ş-o luat cart'ea ş-o čet'it-o, şî i-o dus-o înuntru.

— Alelei — zîče — leoliucă, če cart'e mîndrâ şî frumosâ cu slove d'e-arğint o vinit pi gang la dumn'eata !

— Ai d'e mini şî d'i mini [4]) — zîči — gată-m calu ca vîntu ! că — dzîče-i nuntâ — dzîči — la o nepoată a mȩle.

Atunči, n'imn'icâ vorbâ, i-o găta calu ca vîntu şî s-o urcat călare. Ş-au plecat. Iel o lăsat n'imăturat, n'egrijît, şî s-au dus la pod ş-o scuturat frîu d'e aur: cîn i-o vin'it on cal care pe sfîntu soare t'e put'ȩi uita, dară pe dînsu, ba !

— Či-i, stapîni? Lumea o prăpăd'eşti'i,
ori o tomeşt'i?

— Niş n-o prăpăd'esc,
niş n-o tomăsc,
îi bună-aşă cum îi!

numa vrau să plec la n'epoata Abrunčii mîndrâ şî frumǫsă d'in ţara femeiască la nuntâ.

Zîče:

— N-avȩ niči-o fricâ ! Bagă mîna-n urek'ea stîngâ şî t'e-mbracă într-on costum d'e hain'e d'e aur.

O băgat mîna în urek'ea stîngâ şî s-o-mbrăcat într-o costum d'e hain'e d'e aur, şî paloş d'e aur, şî buzdugan d'e aur. Şî cîn au încălicat, cîn au gînd'it, o fost d'easupra capuli ii.

— Alelei, văru'cule ! Aşt'eaptâ-mă, că une meri tu, ma duc şî ieu !

— Hei-hei-hei ! Dacă am on cal n'ebun
şî nu-l pot opri pe drum !

S-au gînd'it iȩ:

« Rumpi-ţ-ai capu cu cal cu tătu, câ straşniči cai mai ai tu ! »

Iȩ abȩ la săptămînă o ağiuns la nuntâ. Iel, pîn če-o vinit Abrunca mîndrâ şî frumǫsâ, iel o stat ş-o pitrecut, ş-o băut, ş-o mîncat, ş-au ğiucat. Cînd au vinit, n'imică vorbă, au luat-o şî i-o băgat calu-n grajd şî pi dînsa o aşăzat-o d'e-alăturea d'e Vit'eazu-d'e-apă. Tată lumȩa vorbȩ:

— Či frumos li s-ar sta — zîči — la Abrunca mîndrâ şî frumǫsă — zîči — cu Vit'eazu ista.

[4]) Pov. clatină din cap.

Însâ Abrunca mîndrâ şî frumǫsă s-au coborî ğios ş-au mărs la o bucătăreasă. Zîče:

— Dragă bucătăreasă ! Am să t'e-ntreb on lucru — zîči. — Ieu am acasă om băięt d'i nǫu ani. Uăk'ii lui, nasu, faptura, tăt igzact — zîče — aşę-i ca la Vit'eazu ista !

— Hei — zîče — înălt'easă-mpărăt'easă ! Încâ n-ai vădzut că d'in vit'ej sâ sâ facă copii, şî d'in copii să să facă vitej ? Da dacă vrai să obsărvi ca să vedz — zîče — na-s čeara asta şî čiučiuleşt'e-o iči lîngâ foc, io am sâ ma duc ş-am să-l poft'esc la ğioc.

Şî ię o luat čiara ş-o čiučiulit-o în mînă, şî ię, bucătăreasa o plecat cîn o cîntat muzica, şî l-o poft'it la ğioc.

Če:

— Înălţat'e-mpărat'e — dzîči — şî drag vit'eaz — dzîči — dacă nu t'e superi, poft'im şî ğioacă-on ğioc şî cu bucătăreasa !

— Vai d'ę min'ę — zîči — dǫmnă bucătăreasă, d'i či nu, să pǫt'e ?

Ş-au mărs, ş-o ğiucat, s-o-mvîrtit d'i dǫu ori roată.

Če:

— Înălţat'e-mpărat'e — zîči — îm ard găluşt'ili pi foc, poft'im luaţ pe-Abrunca [5]) mîndrâ şî frumǫsâ.

Atunče iel o luat-o ş-o ğiucat-o. Atunči, ię l-o-ntrebat, zîče:

— Dragă — dzîče — vit'eazule ! D'i či nu vrai sâ ğioči cu mini, sâ vorbeş cu mine ?

Şî l-o netedzît pi cap frumuşăl, şî i-o pus čeara [6]) în dosu capuli şî i-o strîns păru bini, însâ iel n-o obsărvat n'imicâ. Şî l-o netedzît pi cap. După če-o tăcut muzica, ię o plecat la masâ. Zîče:

— Dragi împăraţ, şî dragi minişţri — dzîči — ieu plec acasă, nu pot sâ mai stau că am om băięt acasâ — zîče — i numa d'i nou ani şî n-am niči-o n'ed'ejd'e nimicâ, čini ştii či-oi găsî acasâ.

[5]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [6]) Pov. ţine mîna dreaptă pe ceafă cîteva secunde.

Atunčę i-o dat calu, șî ię s-o urcat călare pi cal ș-o plecat. Iel o stat tri zîli și tri nopț, ș-o băut, ș-o mîncat.

Pi urmă o-ncălicat pe cal călarę, ș-o-mvîrtit curt'ea-mpăratuli d'e tri uori roatâ ș-o c...t calu ban'i d'e aur, care-o putut împăratu cu če țînę činči ani d'i zîli oastę. Șî cîn o gînd'it, o fos d'easupra capuli ii.

— Alelei, vărucule ! Așt'eaptâ-ma macară d'e-a povestea sâ h'im dacă n-am fost alfel'.

— He-he-hei — dzîči. — Dacă am on cal n'ebun,
șî nu-l pot opri pi drum !

Atunči ię o gînd'it.

« Rumpe-ț-ai capu [7]) cu tăt cu cal ! »

Ș-au vinit acasâ. Iel o băgat frîu su pod șî s-au dat iară pisti cap, s-o făcut băięt d'i nou ani, ș-au plecat în grajd'i. Au prins a curăți pin grajd'i. Iacă la tri dzîle șî la tri nopț, au sosît șî ię.

— Ei, leoliucă ! Ğiucat-ai, pitrecută-t'e-ai la nuntâ, frumos o foz la nuntă ?

— Foart'e frumos ! [8]) Foart'e frumos m-am pitrecut. Am ğiucat strașn'ic frumos.

I-au luat calu, l-au băgat în grajd'i. După če l-au băgat în grajd'i, au ișît ię pi gang. Če:

— Măi băięt'e ! Tu, d'i cîn ieșt'i aiș la mini, stai aij la minę, ieu — zîče — nu ț-an cătat în cap, poat'e t'e-a h'i umplut paduk'ii, sâ vi să-s cat oleacă-n cap.

— Vai d'i mini — zîče — lioliucă — zîči — drept amu m-am lăut înăint'ea dumitale.

Če: — Numa oleacă vină să-s cat !

— Ę — zîči — či sâ-m mai caț [9]) dumn'eata în cap, c-amu — zîči — m-an lăut.

— Măi — zîče — uit'e-ascultă-mă — zîči — vină să-s cat oleăcâ-n cap.

Atunči iel, văzîn că n-avę či face, i-o da capu ș-o cătat în cap. Au găsî čeara d'inapoi în dosu capuli. Au gînd'it ię, zîče:

[7]) Pov. dă din cap. [8]) Pov. dă din cap. [9]) Pov. leapădă, din stînga.

«I bun!» — zîče: — Du-t′e şî caută d′i cai în grajd′i. Şî, ię n′imn′ică vorbă, o da telegrame pin oraşă, şî pin ţări, pi la-mpăraţ, pi la crai, pi la miniştri ca sâ vii, că ię fače nuntâ cu Vit′eazu care-o fost cu calu d′e aur, ş-îmbrăcat d′e aur d′i la urma urmii. Însă iel ira băięt grăjdar′ care-i căuta d′i cai, iel nu şt′ię n′imic. Au văzut că la tri zîle şî la tri nopţ, au prins a curğe împăraţ, crai, miniştri, d′i tăt feliu d′i oamini, însâ iel sa mn′inuna či caută acolo. Iacă-o vinit Abrunca mîndrâ şî frumǫsă

d′in ţara femeiască,
care d′in cosîţâ
flǫre-i cîntâ,
care d′in gură
aur şî mărgăritare-i curğe.

Dzîče:

— Drag Vit′eazule! Pîn-amu — zîči — m-ai prăbăluit d′istul, şî mn′i-ai pus g′imp la d′ęjet şî verin la inimâ. Acuma sâ t′e fači înapoi cum ai fost, cum şt′i c-ai fost a triilea oară, că vrau să mă căsătoresc cu t′in′e.

Zîče:

— Vai d′e min′e — zîče — leoliucâ! Nu ţ-î dumn′itale cumva gr′eu d′i sufletu dumn′itale, ieu, om băięt rîău, păcătos, d′i nou ani, d′in oameni proşt′i, ca să mă căstoresc cu mn′eta? Dumn′eta aşă o-mpărăt′easă, ş-aşă o zînâ [10]) ca dumn′eta mîndrâ şî frumǫsă — dzîči — nu ţ-ar fi ruşîni să iei aşă om băięt lîngă dumn′eta?

Zîči:

— Nu — zîči. — Io vrau cu t′ini să mă căstoresc.

— Apăi — zîče — io asta treabâ n-o mai fac — zîči — sănătat′e bunâ şî rămaz bun [11]), câ io mă duc în treaba mę.

— Stăi — dzîče — vină-ncoače — zîči — un′i t′i duči? C-apîi — zîči — doară n-ai să mă laş d′i ruşîne în faţa oamenlor.

[10]) Pov. dă din cap. [11]) Pov. leapădă, cu dreapta.

Atunčę iel dzîči:

— Nu — dzîči. — Așă stau dacă dumn'eta-m dai pače.
Zîče: — Z dau pače.

S-o băgat în casă ș-o k'emat pe tat-so șî pi mă-sa șî pi n'eamur'le ii, ș-au prins a plînğe. Atunči o vinit împărat, șî craĩ, șî miniștri, ș-au întrat în graj la dînsu. Če:

— Dragă Vit'eazule — zîči — cred așă — zîči — că dumn'eta ieșt'i așă om vit'eaz care nu mai ieste vit'eaz pi fața pămîntului ca dumn'eta. Dară — dzîči — n-aj vra ca sâ ni fači pi noi d'i rușîni ca sînt'em vinit atîta lumi șî alțî-mpărat — zîči — care sunt străini, șî ni fači d'e rușîne-n fața lor.

— Apăi — zîče — înălțațîlor împărat — dzîči — sâ vie Abrunca mîndrâ șî frumǫsâ la mine.

Atunči au trimăs-o pi dînsa ș-au vinit la dînsu. Če:

— Hai cu min'ę la pod.

Au dus-o la pod [12]. O scuturat frîu d'e-aramă.

— Să nu-ț paie rău după straiele ęstea d'e-aramă, șî după calu iz d'e-aramă, că tot io.

Au da drumu la calu čel d'e-aramă, șî l-o pus alăturea lîngă dînsu. Au scuturat frîu d'e-arğint.

— Sâ nu-ți paie rău dupa straiele-ęstea d'e-arğint șî dupa calu iesta d'e arğint, că tot io sînt.

Au dat calu la o part'e lîngă dînsu, ș-o scuturat frîu čel d'e aur.

— Să nu-ți paie rău dupa straiele iez d'e aur, nij dupa calu iz d'e aur, că tot io sînt.

Ș-atunčea au încălicat — o băgat mîna în urek'ea stîngâ, șî ș-o-mbrăcat într-o costum d'i haini d'e aur șî cu buzdugan d'e aur, șî cu paloș d'e-aur.

Ș-au plecat cu Abrunca mîndrâ șî frumǫsâ acasă la dînsa. Ș-au plecat la nuntă șî s-au căstorit amîndoi cu-Abrunca mîndrâ șî frumǫsă,

[12]) Pov. dă din cap.

d'in țară femeiască,
care d'in cosîță
flọre-i cîntâ,
care d'in gură
aur și mărgăritare-i curğẹ.

Ș-au plecat împărațî toț acasă, șî iel o rămas stăpînitor' în țara Abrunčii mîndrâ șî frumọsă.

Șî m-an suit p-o săcară
Șî v-am spus-o în iẹ sară;
M-am suit pi cui
Ș-alta nu-i!

Inf: Gh. Zlotar; Fundu Moldovei—C. Lung; *culeg.*: O.B., în București, 15 febr. 1955; *transc.* O.B.; *durata:* 27'; A.I.F., mg 816.

Pov. o știe « d'i la mama; am mult'e d'i la mama ».
În ziua următoare — 16.III.1955 — declară că o știe « d'i la soră-mea, v-am spus de mult; iera iẹ încă fată ». *Sora lui o știa, la rîndul ei,* « d'i la Șt'efan'ia lu Mîndrilă, d'int-o cart'e.
Copiii d-tale o știu? « Marcu o șt'ie » (fiul lui de 14 ani).

Basmul este atestat în Transilvania, rar în Moldova şi Muntenia, în 11 variante. Uneori, este contaminat cu tipurile A. Th. 314, 516.

«COSTANT'IN ŞÎ SEVIST'ICA»

O-s câ dacă nu m-aş da a povesti,
ca un puriče-a plesni,
poveşti, astădzi, pi la noi,
pe-aiče n-ar măi h'i!
Ca să-audă tovarăşî care sunt vinit d'i la Bucureşt'i!
Câ nu-s d'i cînd poveşt'ili,
nij d'i cînd minčiun'li,
că-s c-o dzî-doauă măi încoače,
d'i cîn sâ potcoźę mîţa cu coajă d'i nucâ
şî m'er'ę la sfînta rugă.
Ănsă mîţa dupa či s-o beşît, mai mult la bisęrică nu s-o primit;
ş-o trecut pi la puartă pe la mini
şi-am prins-o ş-am bătut-o bini, bini,
pînă m-o-nvaţat şî pe min'e ačeasta če v-o spun acuma!...
O-s c-o fost odată o babă ş-on moşn'eag. Şî baba čęię şî moşn'eagu čela o-avut o fată.

« cu CONSTANTIN ŞÎ SEVESTICA »

O-s c-o fost odatâ ca ničiodatâ;
dacă nu m-aj da a povęsti,
ca um puriče-a plezn'i,
povesti astăz pe la noi pe iči n-ar mai h'i!
Că nu-z d'i cîn povestili
n'ij di cîn minčiunli,
că-s c-o dzî dọuâ mai încoači,
d'i cîn sâ potcoźę mîţa cu coajâ d'i nucâ
şî męrę la sfînta rugă.
Da d'i cîn mîţa s-o beşît,
mai mult la bisęricâ nu s-o primit;
ş-o trecut pi lîngâ poartâ pi la mini,
ş-am prins-o ş-am bătut-o bini, bini,
pînâ m-o-mvăţat şî pę minę.
O-s c-o fost odatâ o babâ ş-om moşn'iag. Şî baba čę şî moşn'iagu čela ira uamini năcăjîţ ş-avę o fatâ. Iacă

Însă fata ii s-o vaduit; o făcut on copil...

Moșn'eagu o prins ca s-o čert'i, strașn'ic.

La vo cîțva an'i d'i dzîli, a facut al copil. O facut înc-o copiliță. Așę că moș-n'eagu, o čertat-o pi fată m'er'eu, grodzav, ș-a spus:

— Nu d'istul câ noi sun-t'em nacajîț, șî ieu trebîi sâ ma duc sâ munčesc s-aduc mîncar'e, șî voauă trebîi sâ mai aduc șî la copii? !

Șî n-o trăit mult moș-n'eagu ș-o murit. Dupa moșn'eag, au murit șî baba. Ș-au ramas fata cu-ačeia duoi copii.

O măi trăit încâ fata un an d'i dzîli, dupa babă șî dupa moșneag, ș-au murit șî fata. Ș-o rămas ačeaș doi copii sînguri. Pi unu-l k'ema Costant'in, pi baięt, șî pi fetița čę mai mn'ică o kema Sevistica.

Însă ii či sâ facă, baięțî s-au dus pi la uamini șî l'e-au dat d'i mîncat. T'imp pîn o fos baiętu d'e șęsă an'i șî copila o fost d'i činči an'i.

Cîn o mărs odată la un d'i uni șî pînâ uni, fata la un moment, s-o văduit ș-o făcut o fetițâ. Nǫ făcîn fetiț-ačę, iacă moșn'iagu o spus:

— Măi babâ! Nu sînt'em noi d'istui d'i năcăjîț, șî d'istul ieu d'i jopsît, șî umblu pim păduri, șî lucrez, și Dumnedzău mă șt'i! Iacă ț-o mai făcut șî fata ta — zîči — on șpuŕ acas-amu! Amu, poft'im am'u — zîči — mai țîni unu dacă poț!

Iacâ, n'imn'icâ vorbâ, baba zîči:

— Măi moșneği! Da lasâ, câ — zîči — așę — zîči — i d'i la Dumnedzău sfîntu — zîči — șî n-avem či sâ fačim!

Nǫ, n-o zîs mn'icâ moș-n'iagu. Iac-o mai trăit cît o mai trăit moșn'iagu, iacâ o făcut fata ș-om băięt! Nǫ, cîn o văzut moșn'iagu c-o făcut șî băięțu čela, nu mai șt'ię či sâ facâ d'i čiudâ șî d'i amar. Mojn'iagu s-o-m-bolnăvit ș-o murit. Iac-o mai trăit cît o mai trăit șî baba, ș-o murit șî baba. O rămas fata numa cu-ačię doi băięț, c-o copk'ilâ ș-om băęt. Pi băięt îl k'ema Cos-tant'in șî pi copk'ilâ o k'ema Sevestica.

gospodari l'e-o spus gospodariu:

— Măi baięț, d'e-acuma naint'i voi sunt'eț marișori, aț put'ę ca sâ m'ęrğeți un'iva să servit, sâ d-îmblați dupa n'ișt'i oi; și Sevestica ca sâ margă să sp'ęli un'iva n'ișt'i blid'i, ca sâ facă-o ții d'i tr'eabă! Câ nu-o va, n-ar sâ vă dęi ńim'e d'i mîncat d'iğeaba!

Baięțu s-o gînd'it:

— Bine ai spus, n-ai spus rău!

Ș-au vin'it acasâ, baięțu și cu Sevistica. Ș-au spus Sevistica:

— Măi Costant'in'i, ieu ca sâ ma duc la alt gospodari sâ slujăs și tu la altu, ieu d'i t'in'i nu ma las. Câ ieu, un t'i duś tu, ma duc și ieu!

— Bini, măi Sevisticâ, da tu... uoil'e-ar sâ fugâ și tu n-ai sâ poț fuği dupa mini, câ oili fug strașn'ic!

Či: — Cît am sâ pot, am sâ fug și ieu dupa t'in'i.

Și pi urma s-o lọat baięțu ș-au plecat acasă, s-o pus la culcat. Dimineața cîn s-o sculat, o vinit Dumnedzău cu sfîntu Petru, și l'e-o

Iacă d'i uni și pînâ uni, o trăit mă-sa cu dînș pîn-o fos la itat'ę d'i opt ani și d'i șasă ani, ș-o murit și mă-sa. Noa, după či-o murit și mă-sa, o rămas și băięțî. Amu băięțî, văzîn c-o murit mă-sa, n-avęu či sâ facâ: irau uamini năcăjîț, sărman'i, n-avę čini sâ li spęli, n-avę čini sâ li grijască, s-o luat și ii pin sat după căpătat și la-aista uom, și la čela uom, și l-aista uom, și čela uom. O umblat așă doi ani d'i zîli pîn-o crescut copk'ila și cu băięțu mari. După či-o crescut mai mărișori, iac-o plecat odatâ la un uom.

— Bună zîua, bad'e!

— Mulțămăs dumn'itali, măi băięt'i și măi copkilâ! Amu — zîči — măi băięt'i și măi copk'ilă: amu nu mai put'eț sâ mai umblaț în sat, amu trebuiț sâ meriț univa în servit, sâ slujîț — dzîči — tu la n'ișt'i uoi, câ ieș mărișor, și copk'ila sâ spęli niști blid'i, sâ facâ sâ mături pin casâ — zîči — c-amu sînt'eț mărișori c-amu v-o dat uaminii d'istui d'i mîncat, amu nu v-or mai da!

pus pi masă o pîne ș-om blid d'i brîndzâ.

Cîn s-au sculat baieţî, cupila d'imín'eaţâ, au spus:

— Măi Costant'in'i!

— Či-i, Sevisticâ?

— Ut'i či n'e-o daruit noau Dumnedzău pi masă! Ori câ n'e-o ădus n'işt'i uamin'i şî n'e-o pus aiči şî nu n'e-o d'eranjat ca sâ n'e sculăm d'in somn, uori că au vinit mama, ori că au vinit bunica, ori câ ieste-on dar di la Dumnedzău dat! Câ n'e-o daruit Dumnędzău sfîntu pîni şî brîndză pi masă!

Atunji băiętu s-o sculat ş-o luat cuţîtu ş-o tăięt d'in pîn'i o felii d'i pîn'i pentru dînsu ş-o felii pentru Sevistica.

Cînd o tăięt pînea čęia d'i un'e-o tăięt, pînea s-o facut înapoi! Bucuriię baięţîlor, câ baięţî au mîncar'e şî nu măi au n'evoi d'e-a m'ęrği pi la căs ca sâ čęii d'i mîncat!

Atunči, baiętu vadzînd câ ar'e mîncar'e, a luat ş-a pl'ecat ş-au spus cătră Sevist'ica:

— Sevist'ică — dzîči — ieu ma duc în paduri sâ

Atunj băiętu supărat şî cu copk'ila o stat şî s-o uitat unu la altu lung şî li-o dat cît'i-o bucăţîcâ d'i pîni, ş-o işît băięţî afarâ ş-o plecat acasâ. Ş-o vinit amîndoi acasâ.

— Vai d'e mini, dragâ Sevesticâ — zîči — io — zîči — îs mai mn'ic da — zîči — s mai iut'i d'i pk'ičior ş-am sâ mă pot ţînę d'i uoi, d-apâ — zîči — tu cum ai sâ t'i ţîi d'i mini d'i uoi?

— Nu, dragâ frat'i, câ uni meri tu, ma duc şî ieu.

— Bini!

Atunči o vinit sara. S-o aşăzat băięţî amîndoi în pat şî s-o culcat. Iarâ Dumnezău văzîn ačişt'ę doi copii câ sunt aşă d'i, atîta d'i mn'iči, ş-aşă-i băğiucuręşt'i uaminii pi dînş, au vinit şî i-o dăruit Dumnezău sfîntu pi masâ o pîni mari ş-o raclâ cu brîndzâ ş-om blid d'i lapt'i. Cîn s-o sculat băiętu dimineaţa şî cu copk'ila, zîči:

— Vai d'i mini — zîči — dragâ sorâ Sevesticâ — zîči — iacâ văd şî ieu — zîči — că avem o pîni — zîči — în casâ la noi ş-o raclâ

mn'i-aduc vo cît'eva l'ęmn'i, câ n'i trebîi lęmn'i câ-i frig nuapt'ea!

Dzîči: — Du-t'i, Costant'in'i!

A pl'ecat baiętu-m padur'e. Cîn a pl'ęcat baietu-m padur'e, o inșît um pui d'i iepuraș mîțîțăl în fața lui! Iel dupa iepuraș sâ-l prindâ! Iepurașu cît fuğę dupa un copac [1]), cît dupa altu [1]), cît încoači, cît încolo. Atunči iepurașu, iel to după iepuraș. Cîn s-ascund'ę iel dupa un copac, cîn iepurașu dupa un copac. Atunče iel și-o luat șî iepurașu o pl'ecat șî iel s-o luat dupa iepuraș, și s-o dus pînă într-o bortâ!

Cînd au ağiuns iepurașu, cînd s-o bagat îm bortă, s-o băgat șî Costant'in în bortâ după iepuraș. Či sâ vadă în borta čęia? O mai vadzut încâ trii — patru iepuraș acolo! Iel s-o uitat laačeia patru iepuraș, n-o stat mult, iacă-o vinit șî iepuroaica.

Cînd o vin'it iepuroaica, iel o loat ș-o nitidzît-o frucu brîndzâ ș-om blid cu lapt'i.

Șî s-o dat băięțu cu copk'ila șî s-o pus la masâ ș-o mîncat. Însâ d'i uni tăię, înapoi sâ punę, nu-i mai ira ca sâ spui că s-a găt'i. Tot mîncau băięțî șî tot înapoi irau.

— Nǫ măi dragâ sorâ Sevesticâ, d'i astăz înăint'i n-om mai umbla pin sat, či — dzîči — avem s-avem mîncarea noastrâ.

Bini! Dzîči:

— Măi sorâ — zîči — io ma duc îm păduri — zîči — s-aduc nișt'i l'ęmn'i — zîči — câ n-avem l'ęmn'i pintru foc șî tu rămîi acasâ.

Zîči:

— Du-t'i, măi frat'i!

S-au luat băięțu șî s-o dus îm păduri. Cum o mărs îm păduri băięțu, iacă n'imn'icâ vorbâ, či-o văzut băięțu-m păduri? O văzut on iepuraș. Însâ iel to fuğę, după iepuraș. Iepurașu cît d'incoači [1]), cît d'incolǫ [2]) cît d'incoači, [1])cît d'incolǫ [2]), șî iel tot după iepuraș s-o luat. Iacă iepurașu o fuğit la bîrlogu

[1]) Pov. înclină capul spre stînga, apoi spre dreapta.

[1]) Pov. se uită spre dreapta.
[2]) Pov. se uită spre stînga.

mos [2]) pi cap pi iepuroaicâ ş-o luat-o şî pi urmă dzîči:

— Nọ, iepuraş, distul m-am ğ'iucat cu t'in'e! Acuma ieu pl'ec acasă să-mi duc l'ẹmn'e!

Iepuraşu s-o dat ş-o păşît dupa dînsu. Atunči, cîn o paşît dupa dînsu-o strîgat iepuroaica:

— Constant'in'i, ţ-î drag puiu mn'eu?

— Mn'i fọrt'e drag!

— Apă-a tău să h'ii!

— Apă-ţ mulţămăsc, iepuroaică!

Şi-atunči o sărit iepuraşu pi umăr la dînsu, ş-au pl'ecat cu dînsu acasă.

Cînd au pl'ecat cu iepuraşu-acasă, cîn l-o vadzut Sevistica, dzîči:

— Vai — dzîči — Constant'in'i, či mîndru iepuraş ai adus d'in padur'e!

— E! Aista — dzîči — să nu t'e-at'inj d'i dînsu, c-aista iẹst'e frat'il'i m'eu; d'e-acuma naint'e — dzîči — tu t'i culśi pi čẹla pat, şi ieu cu frat'ili m'eu ma culc pi ista pat [3]). Nu lui, însâ iel s-o băgat dupa iepuraş îm bîrlog. Iac-o vinit şî iepuroaica, ii mai ira acolọ v-o cîzva iepuraş cu ii. Au mărs iepuraşu čiẹ tăţ, s-o pus ş-o supt, darâ istalant n-o vrut sâ margâ sâ sugă, stătẹ lîngă Costantin. Atunčẹ Costant'in zîče:

— Hai, iepuraş, d'istul — dzîči — m-am ğiucat — zîče — amu ma duc — zîči — sâ-m duc l'ẹmn'e-acasâ.

Atunči o spus iepuroaica:

— Dragâ Costant'ini! Ţî-i drag puiu mn'eu?

— Drag îm iẹste!

— Atunj dacă ţ-i drag, — zîči — a tău sâ fii pi tătă viaţa ta!

Atunči iepuraşu o sărit şî s-o aşăzat pi umăr la Costant'in şî i-o spus:

— Dragâ stapîni! D'e astăz înăint'i, sâ şt'i câ io vorbăs cu t'in'i şî io sînt alăturẹ d'i t'in'i oričiči-i păţî tu, şî n-avẹ niči-o fricâ, câ io sînt lîngâ tini.

Atunj băiẹtu nu şt'iẹ či sâ mai facâ d'i dragosti şî d'i bucurii, că ari on iepuraş pi umăr la dînsu. Au mărs, o luat o sarčinuţâ d'i čepurẹli, cum o putut iel, ş-au mărs acasâ. Cîn

[2]) Pov. schiţează netezirea, cu dreapta. [3]) Pov. arată spre patul de alături din cameră, cu dreapta.

t′i mai culči cu mine-m pat!

Dzîči: — Bini — dzîči — Costant′in′e!

— Şî sâ-i dăm d′e mîncat cît d′i cît mai bini, la frat′ili m′eu!

Atunś baiętu s-o sculat d′imin′eața şî cîn s-o sculat d′im′in′eața o pl′ecat îm paduri, iară. Cîn o pl′ecat în padur′i iară, s-au întîlnit, îm paduri, cu um pui d′i tigru, cu um pui d′i ielifant, c-um pui d′i urs, ș-c-un pui d′i lupuaică. S-au întîln′it cu tăț puii čeia.

Cum s-au întîlnit cu tăț puii, iepurașu-o sarit d′i pi umăr d′i la dînsu ğios ș-s-o prins a ğiuca. S-au prins a ğiuca și čeilanți pui, cu Costant′in şî cu iepurașu.

Atunči au spus — cînd o gat′it ğiocu d′istul — o spus, dzîči: — Acuma — dzîči — iepuraș, d′istul[4]) — dzîči — pl′ecăm acasă — dzîče — câ tr′ebîi sâ merğem sâ dučem l′ęmn′e!

Atunči o audzît strîgîn înapoia lui:

— Costant′in′i, țî-z draği puii noștri?

[4]) Pov. subliniază, cu stînga.

o mărs acasâ, l-o văzut Sevestica.

— Dragâ Costantini! Či ai pi umăr?

— Hę, dragă sorâ! N′i-o dăruit Dumnezău sfîntu on iepuraș cari șęd′i pi umăru mn′eu — zîči — şî io tătă dzua mă ğioc cu dînsu.

— Vai d′i mini — dzîči — da frumușăl iepuraș îi!

— Cam frumușăl — zîči — sorâ Sevesticâ!

Iac-o stat pînâ d′imin′iața. D′imin′iața s-o sculat.

— Nǫ, măi frat′i — zîči — nu mai sunt l′emn′i! Câ-i frig în casâ, ș-ar mai trăbui n′işt′i l′ęmn′i.

Či:

— Las, că mă duc îm păduri s-aduc.

Atunj, n′imn′icâ vorbâ, cîn o fost a doilę uarâ îm păduri, iacă s-au întîlnit cu nişti pui d′i tigru, d′i lup, d′i alifant, s-o-ntîlnit cu mai mult′i animăli. Întîln′inu-sâ ii cu animălili čęle, ira puii cari sâ ğiuca. Iel tot fuğę după puíi čię ca sâ-i prindâ, şî puii tot sâ ğiuca cu dînsu. Ba mamili lor, vădzîn că sâ ğioacâ așă d′i frumos puii čię, atunči iel o spus:

— Fǫrt'e dragi !

— Apă-atăi să fii !

— Apă vă mulțămăsc !

Și-atunči o pl'ecat tăti animălil'e, cu dînsu, acasă ačiię, puii čiię. Și iepurașu pi umăr la dînsu.

Însâ ira vinit — cînd o mărs acasă, s-o uitat, copila le-o vadzut, foart'e dragi li-ira la Sevistica.

L'e-o taięt pîni [5]), l'e-o dat la tăți ș-o mîncat; a dou-dza iar o pl'ecat cu animălili-m păduri.

Cînd o pl'ecat a dou-dza cu ănimălile-m paduri, či sâ vadă-n fața lui? A vadzut în fața lui doi moșn'eği. Ačela însâ ira Dumnedzău șî cu sfîntu Petru.

— Buna dzua, măi baięt'e !

— Măltămăs mitali [6]), moșuli !

— Či faś tu pim paduri?

— Či sâ fac pim pădur'i? Ia — dzîči — strîng șî ieu n'ișt'i čepuri, dacâ nu mi-ț sfad'i că duc čepuri d'im paduri !

Či:

— Nu t'i sfadim, nu, pos sâ-s duś cît d'i mult'i !

[5]) Pov. subliniază, cu stînga. [6]) Pov. dă din cap.

— Ę ! Če atîta ğioc ! Amu am sâ ma duc sâ-m duc lęmn'e-acasâ.

Iarâ iepurașu ira pi umăr la dînsu. Atunči o strîgat animălili:

— Dragâ Costantini ! îs plac d'i puișorii noștri?

— Vai d'i mini șî d'i mini, cum sâ nu-m placâ? Strajn'ic îm plači !

Atunči, n'imn'icâ vorbâ, au luat, zîči:

— A tăi sâ fii — zîči — pi tătă viața ta.

Ș-au luat ačęle patru animăli cu dînsu cu iepurașu-a čінčilę, șî s-au luat ș-au vinit pim păduri. Iacă vini on moșn'iag în fața lui.

— Bună dzîua, măi băięt'i !

— Mulțămăs dumn'itali, moșuli !

— Či faș tu aiči?

— Ia duc șî ieu vo cît'iva l'ęmn'i — zîči — acasâ, că să am d'i foc.

Atunči o spus:

— Dragă băięt'i — zîči. — Ut'i, io îz dăruiesc di la mini, ca um mojn'iag bătrîn, îz dăruiesc on in'el, pi tătă viața ta cît îi h'i tu și-i trăi, sâ ții in'elu ista-m mînâ !

Dzîči: — Măi Costant'in'e — dzîči — ar sâ-z dęie moșu țîie un inel, pi d'ęğet, tu ii h'i în star'e să-l stăpînești?

— Vai d'i min'i, moșuli, cum sâ nu-l?... Fuart'i drag mi-ar h'i să-l am și ieu d'e la dumn'eta, d'e la un uom bătrîn! Însâ — dzîči — nu pot — dzîči — câ i-în d'ęğitu mn'itale-i mar'e [7]) și-al mn'eu i mn'ic; cîn îl pui pi d'ęğitu mn'eu — dzîči — cad'i ğios!

— Ei — dzîči — moșu are sâ-l facă dîpa d'ejtu tău!

Atunčę, cîn i-o dat in'elu la băięt, cîn l-o pus pi d'eğit, o fost igzat dăpa d'ęjtu lui.

Sfîntu Petru i-o dat on uou, dzîči:

— Na, măi băięt'e, uou ista, şî — dzîči — sâ-l pui în sîn. C-ari sâ-ș prindâ bini!

Atunči o luat uou čęla și l-o pus în sîn, dupa če l-o pus în sîn, o suflat o dată pi iepuraș, ș-o suflat pi dînsu, ș-o suflat pi an'imăl'i.

— Vai, moșuli — zîči — da io dacâ am sâ-l bag în d'eğit [3]), dumn'eta iej gros la d'ęğit, da io îs subțîrel, ș-ar sâ-n cadâ in'elu d'i pi d'eğit.

Či:

— Nu t'i t'ęmi — zîči — nu-z mai pk'icâ in'elu d'i pi d'ęğit, vedz bagă-l numa-n d'eğit.

Cîn l-o băgat în d'ęğit, o fost inelu după d'eğetu lui. Ș-atunči o suflat o datâ pi-ačęli činči animăli, şî pi iepurașu d'i pi umâr, ș-au suflat şî pi Costant'in. Însâ Costant'in nu mai avę mint'i d'i copil, či avę mint'i d'i vit'eaz, şî iera vit'eaz. Ș-atunči o spus mosn'iagu s-o făcut n'ivădzut şî s-au dus. Şî animălili toat'i ira viteze. Atunči o spus iepurașu:

— Dragă stăpîn'i Costantini! Ut'i în driapta ta či-i vid'ę?

Či:

— Văd om paloș.

— Puni-l lîngâ tini: închin-ği-l pi lîngâ tini!

L-au închins pi lîngâ dînsu.

[7]) Pov. întinde palma dreaptă înainte.

[3]) Pov. arată la inelarul drept.

Însă acuma ira tăt'e ăn'imălili năzdrăvan'e. Iepurașu încâ iel ira năzdrăvan. Čeia či i-o suflat Dumn'edzău pi dînsu, ira mai nazdravan d'i cum o fost [8]).

Ș-atunče iel strîgâ dupa če-o d'isparut ačeia doi moșn'eği d'in fața lui, o spus iepurașu:

— Măi Costant'in'e!

Iel s-o uitat spaŕęt čin'i vorbești cu dînsu, că moșn'eğii nu i-a măi vădzut în fața lor.

Či: — Nu t'i spaimînta, că — dzîči — ieu vorbăsc — iepurașu. Či: — Tu, măi frat'i iepuraș, tu poți vorbi?

— Pot!

— Apă — iče — dacă tu poți vorbi, apă — dzîče — strașn'ic drag în ieș d'e-acuma naint'i!

Dzîči: — Cată-acolo — dzîči — ğios, či-i găsî?

O cătat ğios, o gasît on paluș.

— Înčinği-t'i cu dînsu!

S-o-nčins cu dînsu.

Či: — Cautâ či ii mei gasî?

— Ut'i în stînga či-i vid'ę?

Či:

— Văd on buzdugan!

— Înčinği-l — zîči — pi lîngâ tinę!

Či:

— Mai uit'i-o dată — zîči — înapoię ta či-i vid'ę?

S-o mai uitat o datâ înapoia lui, o vădzut on uou. Zîči:

— Văd un ou!

— Ię uou čela șî pun'î-l în sîn.

A luat uou čela șî l-o pus în sîn.

— Amu — zîči — dragă Costantini stăpîni! Amu sâ-ț arăt čeva či put'eri d'e ai tu șî cum ieș tu d'i năzdrăvan — dzîči. — Ię palușu — zîči — șî fă cruči pi-ačiastă păduri șî gînd'eșt'i sâ facâ tătă stîncâ d'i piatră.

Au luat palușu șî cîn o făcut cruči, s-o făcut tătă pădurę stîncâ d'i piatrâ.

— Acuma — zîče — trrağe cu palușu înapoi!

O tras cu palușu înapoi ș-o făcut-o pădurea înapoï.

— Amu — zîči — dă drumu la buzduganu tău pim pădurea asta.

[8]) Pov. subliniază, cu arătătorul stîng.

— Zîči — O măi cautat, o măi gasît aşę o bot'ičică-on măcăuaş.

— Ačela strînğe-l, câ-i tar'e bun!

În t'imp cît o vorbit iepuraşu cu Costant'in, o plecat Dumnezău cu sfîntu Petru-acasă, la Sevistica.

Ş-o suflat pi dînsa, şî i-o dat Dumnădzău sfîntu o put'er'e straşn'icâ şî o mint'e, care nu măi avę mint'i d'i copilă. Şî i-o dat o nucuță, o alună, d'e-aięste [9]) car'e cum sâ spun'e, alun'i d'i ast'e cari sâ fac la noi alună, în alun'i. O alună i-o dat.

— Sâ pui aluna asta-n şîn c-ari sâ-s prindâ bin'e-o-dată aluna aiasta.

Bini!

Pi urmă după ačęia o luat şî i-o spus iepuraşu:

— Măi Costant'in'i, ia învîrt'i tu in'elu pi d'ejtu tău!

A-nvîrt'it in'elu, cîn a-n-vîrt'it in'elu pi d'eğit, atunčę baiętu nu măi avę mint'i d'i băięt, či avę mint'i d'i năzdrăvan.

[9]) Pov. ridică în sus două degete de la stînga.

Cîn o da drumu la buzdugan pim păduri, prraf şî čenuşâ s-o făcu tătă pădur'ea! Dzîči:

— Gînd'eşt'i sâ sâ facâ înapoi!

O gînd'it şî 's-o făcut pădurea înapoi.

— Amu — dzîči — aruncâ uou ista în sus!

O aruncat uou čela în sus. Cîn o aruncat, o vinit tri uamini d'i h'er.

— Či-i, stăpîni Costantini?

Lumea o prăpăd'eşt'i,
ori o tomeşt'i?
— N'iş n-o prăpăd'esc,
n'iş n-o tomăsc,
îi bun-aşă cum îi!
Numa sâ-m daz d'i băut
şî d'i mîncat!

Ş-atunčę i-o dat d'i băut şî d'i mîncat. Bun! Au strîns uou ş-au strîns masa, şî l-o pus în sîn.

— Amu — zîči — dragă stapîni Costant'ini — zîči — ię, vez tu copacu ista îm fața ta?

— Îl văd!

— Ia — zîči — ię şî puni mîna pi copacu ista.

Cîn o pus mîna pi copac, s-o dus copacu ğios. Atunči iel o înh'ipt toporaşu lui

— Ei — dzîši — cum iești, Costant'in'e?

— Ei, frat'e iepuraș, acuma nu ma am mint'ea če-am avut-o, cu tătului tăt am altă mint'i!

— Bine. Da — dzîši — ię bota čęi car'e-ai găsît-o-n mînă și fă cruči pi pădur'ea asta [10]) și gînd'ešt'i-t'i sâ-s facâ tătă stîncâ!

O facut cruči pi paduri și-o gîn'it sâ facâ tătă stîncâ, tătă stîncâ s-o făcut.

— Trağe cu bota-napoi și fă cruče, și gînd'ešt'e s-o fači pădur'ea napoi!

O tras cu bota o făcut pădur'ea năpoi.

— Acuma dzî către paloșu tău sâ-n ięsă d'i t'eaca lui, scǫt'e paloșu d'in t'eacă, d'in t'eacă d'e la dînsu!

O scos paloșu d'in t'eac. Spun'i: «paloșălu m'eu, tai vîrvur'li la tîrș [11]) toat'i»!

Cîn — o spus: «Palușălu m'eu, tai vîrvur'li la tîrș toat'i!» palușălu-o sarit, ș-o taięt vîrvuril'e la tîrș.

Atunči o strîgat Costant'in:

[10]) Pov. se uită în sus. [11]) Pov. se uită în sus.

cari l-avę d'i-acasâ în copac și trăğę copacu după dînsu.

— D'istul, palușelu m'eu, vină la locu tău!

A vinit palușu și s-a pus la t'eaca lui. Bini...

Cîn s-a pus la t'eaca lui paloșu:

— Apîi — dzîči — acuma — dzîči — zvîrli uou čela în sus!

O zvîrlit uou în sus. Cîn au zvîrl'it uou în sus, au apărut trei uamin'i d'i h'er în fața lui.

— Či-i, stapîn'e? Lumia-o prăpăd'eșt'i,
or o tocm'eșt'i?

— N'iś n-o prăpăd'esc,
niś n-o tomăsc,
îi bună așę cum îi,
numa sâ-m faśeți o masă,
sâ beu și sâ mînînc!

I-au făcut o masă ačiie tri uamin'i d'i h'er și i-o dat d'i băut și d'i mîncat.

— Ę, strînğeț masa!

O strîns masa. A strîns uou ș-o băgat pe-ačiie tri oamin'i d'i h'er în uou — a strîns uou, și l-a bagat în sîn.

— Ei, să șt'ii, frat'e Costant'in'i, câ d'e-acuma naint'e tu ięșt'i put'ern'ic, nu mai igzistâ mai put'ern'ic uom ca t'in'i pi fața pămîntului. D'e-acuma na-

int'e — dzîči — pl'ecăm acasă! Da — dzîči — vedz tu copacu čela? [12])

— Văd!

— Ia du-t'i şî pun'i mîna pi dînsu!

A pus mîna pi dînsu, cîn a pus mîna pi dînsu, s-a dus ğios, aşę cum l-ai h'i împărit, ca cum ai h'i rupt on pai. A-nh'ipt toporu într-însu ş-a pl'ecat acasă.

Pl'ecîn acasă, s-au strîns gospodari fǫrt'i mulţ ca sâ vadâ či-i cu baięţu, d'i nu mai umblă pin sat, dupa căpătat. L'e-o omorît činiva, sau čini ştii či-o facut cu dînşî.

Atunčę cînd au vadzut câ vin'e baięţu cu-ăn'imălili čęle d'im paduri, ş-cîn a vadzut c-adučę-aşę un butuc d'i straşn'ic, s-a spăr'et tătă lum'ę. A spus:

— Sâ şt'is câ d'i astădz înaint'e ačist băięţ ar sâ, va h'i conducătoriu lumii, şî va conduče tătă lum'ea asta. Câ ięst'i năzdrăvan, şî n'im'e nu pǫt'e sâ facâ lucru ista şî nu puat'e vorbi ănimălili cu dînsu, şî nu vin animălili, numai

[12]) Pov. se uită în sus.

Vinin iel cu-animălili čele a lui d'im păduri, au vinit uamini mulţ sâ vadă či-i cu băięţu d'i nu mai merğe pi la căs la căpătat, şî copk'ila? Au gînit câ poat'i i-o omorî činiva, sau čini şti či, câ nu-i mai văd pi la căs. Iacâ uaminii vinisâ. Cîn vinisâ, togmai iel vinę d'im păduri. Cîn au vădzut că trağï aşa om butuc d'i strajn'ic băięţu Costantin după dînsu, s-au spărię tătă lumę. Şî cîn o scos toporu şî cîn o puşcat o muk'i d'i topor în lemn, tăt s-o făcut bucăţ l'ęmn'ili şî s-o clăd'it lîngâ casâ. Atunči oaminii s-o spăîmîntat ş-o spus:

— Alelei, Doamn'i! D'i astăz înăint'i, ačiz băięţ Costant'in, va fi stăpîni-

la un năzdrăvan vin animălili.

Şî iel atunči au lasat l'emnu-acolo o mărs ş-o tăięt cît'e-o fel' d'i pîn'i, ş-o dat d'i mîncat la an'imălili lui, ş-a mîncat şi iel, şi s-a pus la masă cu Sevistica.

— Ei, Sevisticâ, či mai fač tu?

— Ei, măi frat'e Costant'in'i, nu mai am mint'ea car'e-am avut-o, ăcuma am altă mint'i. Cu tătului tăt am mint'i — dzîśi — ca d'e-o fimęie batrînâ !

— Fǫrt'e bin'i, soro Sevisticâ !

Pi urmă, d'e und'i şî pînă uni, iacă s-o audzît či năzdrăvan s-o egziştat băięţu Costant'in. În sat o fost on şvon, ş-o mărs d'in comună-n comună čei če-o mărs păn la-mparaţîi.

Însă în t'imp, noapt'e, cîn s-or culcat băieţî, l'e-o dăruit Dumnădzău sfîntu n'işt'i paturi tǫt'e numai d'i nuc şî męsă d'i nuc şî plapumi şî scorţar'e pi par'eţ, lăičer'e alęsă, car'e nu mai igzista la čel mai mar'e gospodari čei če ira în casă a čeiaş doi băięţ.

toriu lumii şî cari va stăpîni lumę !

Ş-atunş s-o băgat în casâ cu toat'i an'imălili, ş-o luat ş-o tăięt cît'i-o feli d'i pîni şî brîndzâ, şî lapt'i, ş-o dat la ačęste-animăli ş-o mîncat. Atunči uaminii o vinit la vali ş-o povistit unu d'in altu, şî tot vin'ę uamini şî to sâ uita la Costant'in acolǫ, şî la Sevestica.

Iacâ, d'i uni şî pînâ uni, s-a auzît la primării. O mărs şî pi la primării pi la dînsu ş-au vădzut în casâ la dînsu ira aşę d'i-mbrăcaţ fel d'i fel d'i covǫrâ, şî paturi d'i nuc, şî męsâ d'i nuc, care scumpeturi care nu-i mai ira n'iş la-mpăratu či scumpeturi avę Costant'in şî cu Sevestica în casâ. Iacă, d'i uni şî pînâ uni, s-o-auzît la-mpăratu. Atunči o trimăs împăratu vo cît'iva santineli, ş-o trimăs n'işt'i uamini mari cari ira lîngâ împărăţîi, sâ margâ sâ vadâ či sâ găseşt'e la ačista vit'eaz cari spuni lumę câ ięsti vit'eaz. Au mărs vo cîzva miniştri pîn-acolǫ cu nişti-armatâ. Cîn au ağiuns acolo, aproapi d'i casâ au spus iepuraşu:

Auzind d'i la-mparaţîi câ sâ igzistă aşę-um băięt şi-aşę o copk'ilă d'i tînârâ şî că vorbeşt'e cu-animălili ş-aduče-aşę n'işt'i l'ęmn'e d'e frasîn d'in paduri, imparatu-o telefonat ca sâ margă pîn la dînsu! A vinit n'işt'i şandarmi d'in sat, şî cînd a vinit şandarmii d'in sat i-a spus lu Costănt'in:

— Costant'in şî Sevisticâ, ieşt'i obligată să pl'eči pîna la împaratu la-mparaţîi. T'i k'iamă pîn la-mpărăţîi.

Dzîči: — Ieu sunt mic; soru-mea ięste mică, noi nu cunoaşt'em drumur'li, nu cunǫşt'em sectǫr'l'e, nu cunǫşt'em n'imică. Cît îi d'e la-mparatu pîn la mini, atîta-i şî d'i la mini pîn la-mparatu. Poat'e sâ vii ş-împaratu păn la mini, câ şi iel ięste uom d'in doi uamen'i ca şî mine!

Ş-au plecat ačeia, şandarmii čęia-napoi, fără sâ li facă čęva la baięt, şi-a tel'efonat la-mparatu čęia če l'e-o spus băięţu.

Atunči împaratu s-o suparat ş-o trimăs armatâ ca să-nčeapă războí asupra lu Costant'in ş-a Sevistikii.

— Dragă stăpîni! — dzîči. — Aruncâ uou în sus, că — dzîči — vini činiva şî puni santineli la poartâ.

Atunči iel o aruncat uou în sus. Şî cum o aruncat uou în sus, au vinit ačię tri uamini d'i h'er.

— Či-i, stăpîn'i? Lumea o prăpăd'eşt'i,

ori o tomeşt'i?

— N'iş n-o prăpăd'esc,

n'iş n-o tomăsc

numa bunâ aşă cum îi!

Să-m staţ la poartâ, că-m vin n'işt'i uamini şî sâ li-ntrebaţ či vrau, câ ieu ma bag în casâ.

Atunče s-o aşăzat ačię tri uamini d'i h'er la poartâ. Iac-o vinit ačię miniştri cu-armatâ. Ş-au strîgat:

— Či vraz voi, miniştrilor?

— N'imicâ nu vrem, vrem sâ ni uităm la Costant'in.

— Nu sâ poat'i! Plecaţ înapoi dacă vraţ sâ nu ni vă fačem praf şî čenuşâ!

Atunči, vădzîn uaminii ačista lucru ş-atîta mn'inun'i, oaminii čię d'i h'er, s-au întors înapoi la-mpăratu ş-o spus:

— Înălţat'i-mpărat'i! Nu ńi put'em băga acolo, câ

Bini!

Hai că, nimică vorbă, cuma [13]) o dat uord'in ca sâ vii armata. Cum o vin'it armata, a spus iepurașu, dzîči: — Frat'i Căstant'in'i, aruncă uou în sus!

Au aruncat uou în sus. A vinit ačei tri oamin'i d'i h'er.

— Či-i, stapîn'e? Lumea-o prăpăd'ești,
ori o tomești?

— Nič n-o prăpădesc,
niči n-o tomăsc,
i bună așa cum îi,
numa sâ-n stați santin'ilă la puartă, câ vin'e armată ca sâ sâ lupt'e cu mini. Însă ieu — dzîci — nu ma t'em! Daa tot aș vra sâ h'iț pază ca voi.

Či: — N-avę niči o frică, stapîn'e Costant'in'i, câ sînt'em noi!

S-a pus ačeia tri oamin'i d'i h'er.

A sosît ofițerii, cu trupili, cu armată, a sosît în fața căsii lu Costant'in. Cînd a vadzut ačeia tri oamin'i d'i h'er a-ncremenit; cu trupi, cu armatâ, cu ofițări, cu tătului — tăt sînt tri uamini di fer, s-a-čię dacă ni calcâ odată pi noi, praf şî čenuşâ n'i fac!

— Vai d'i capu vostru, voi proșt'ilor și voi muțîlor! N'imicâ vorbâ, vă dau armatâ și vă dau — zîči — înarmaț, și pliacă vo cît'iva regiment'e d'e-armatâ cu tunuri și cu mitralęri, și tragiț într-înșî și-i fačiț praf și čenușâ!

Atunči iară iepurașu o șt'iut či vini. O spus cătră Costant'in, či:

— Dragă Costantini! — zîči — zvîrli uou — dzîči — în sus, câ mai vini — zîči — armatâ grozavâ pi capu tău, război.

Au zvîrlit iarâ uou în sus, ș-o vinit ačię tri uamini d'i h'er și s-au pus la poartâ. Cîn o văzut uaminii și cîn o văzut armata câ sun tri uamini di h'er, či sâ mai tragâ în uom d'i h'er? Și li-au spus uaminii čię d'i h'er:

— Uamini buni! întorčeți-vă înapoi, nu prăbăluiț că să tragiț că dacă tragiț, să șt'iț că tot pi voi vă omorîț pi toț. Și n-am vra ca sâ va strîcăm, n-am vra ca sâ va omorâm! întorčețî-vă-napoi.

[13]) Pov. își aprinde o țigară.

a-ncremenit. Či sâ mai tragă în uom d'i h'er? Nu mai put'ę ca sâ mai tragă!

Le-a spus oaminii čei d'i h'er:

— Či doriţ?

— Dorim ca sâ vorbin cu Costant'in!

— Întoarčeţî-va-napoi, dacă vraţ ca sâ nu vă fačem praf şî čenuşâ!

Atunči aufiţîrii a-ntors trupili şi-a pl'ecat înapoi la-mparatu, ş-au spus:

— Înălţat'e-mpărat'e, graţe capu mn'eu,

graţie, fătu mn'eu!

A spus ačeię tri uamen'i d'i h'er care sâ igzistâ la Costant'in şî la Sevistica, că dacă mai čercăm čeva, n'e fače praf şî čenuşă!

Atunś s-o gînd'it împăratu:

— Numaid'icît tr'ebii sâ ma duc io pân la dînsu, c-ačela tr'ebìi sâ h'ii on vit'eaz straşn'ic, dacâ iel ar'e oamen'i d'i h'er! Trebîi sâ aibă armată d'i h'er, d'e-ačeia iel nu sâ t'ęme d'i min'i; şî d'i uast'ea car'e-o am ieu!

În t'imp baiętu či s-o gînd'it cu iepuraşu lui?

Atunči unu d'intr-ačię o spus:

— Nu ni-ntǫarčim!

Atunči cîn o plecat un om d'i čię d'i h'er înăint'ea lor şî cîn l-o văzut că vini d'i tremură pămîntu, s-au întors ş-o fuğit cît li-o luat pk'ičioaŕli! Ş-au mărs înapoi la-mpăratu. Dzîči:

— Vai d'i mini, înălţat'i împărat'i! — zîči. — Nu put'em sâ n'i luptăm cu-ačię uamin'i cari sunt acolǫ — dzîči — dacâ vrai, omoarâ-n'i, tai-n'i, dacâ nu, du-t'ę dumn'eta [4]).

Atunči Costant'in şî cu Sevestica o spus:

— Dragă Sevestică! Noi plecăm păn la-mpăratu, sâ vid'em či vra împăratu.

Ş-atunči o luat ačela uaminii čię di h'er, ş-o luat animălili lui după dînsu, şî iepuraşu pi umăr la dînsu ş-au luat pi Sevestica d'i-a brăţeta ş-au plecat pi drum. Însâ lumea cîn li vid'ę cum merği iel pi drum cu-animălili şî cu-ačię tri uamini di h'er, tătă lumę o-ncremenit, şî spunę:

[4]) Pov. arată în stînga cu stînga

— Hai sâ pl'ecăm păn la-mpărăţîi la-mparatu, sâ vid'em či dor'eşt'e împăratu d'e la noi?

A luat ačeię tri uamin'i d'i h'er, a pl'ecat înaint'i, însâ Sevistica cu Costant'in în m'işluc ş-an'imălili-napoi, şî iepuraşu pi umăr la Costant'in. Ş-a pl'ecat păn la-mpărăţîii.

Cînd au ağiuns la-mpărăţîi, cînd au ağiuns la pǫrtâ l'e-a oprit santinelili.

— Či doriţ?

— Dorim ca sâ ięsâ înalţatu-mparatu pîn-afară să vorbim cu dînsu, că n'e-o k'emat sâ venim pîn la dînsu!

Cînd o işît împaratu afară, o-ntrebat ačiia uamin'i d'i h'er:

— Ei, nălţat'e-mparat'e, či dor'eşt'i? Ai dorit ca sâ-nčepk'i război cu noi? Hai sâ-nčepe război cu noi!

Împaratu-o-ncr'emenit cîn o vadzut ačeia tri uamin'i d'i h'er, dzîči:

— Nu! — dzîči — aş vra sâ vorbăs cu Sevistica şî cu Costant'in!

— Daa! iel ieste aič, pos sâ vorb'eş cu dînsu!

— Aista, d'i astăz înăint'e rămîne stăpînitoriu lumii!

Îns-împăratu tăt sâ făr-ma şî nu şt'ię, či sâ facâ, cum s-ağiungâ la ačista vit'eaz. Iacâ iel o ağiuns la poartă la dînsu.

— Bună zîua, înălţat'împărat'i! Graţie capu mn'eu,

graţie fătu mn'eu!

— Mulţămăs dumitali, dragă vit'eazule! Tu ieşti ačista vit'eaz?

— Io sunt! — dzîči. — Adună armata dumn'itali cît o ai tătă!

Ş-o adunat armata lui cît o avut-o tătă. Şî cîn o făcut o dată cruči cu paloşu, s-o făcut tătă stîncâ d'e piatră.

— Ei, înălţat'i-mpărat'i! Mai doreşt'i ca sâ t'i mai lupţ cu mini?

— Nu, dragă Costant'ini! D'i astăz înăint'i, voi fi sub stăpînirę ta, şî-z dau contrat în scris pi tătă ţara mę.

Imidiat i-o făcut contrat şî i-o dat în scris pi tătă ţara lui şî iel o vinit înapoi. Au făcut uaminii înapoi, tătă armata ş-au vinit acasâ.

A-ntr'ebat:

— Ei, nalțate-mparat'e, či dorință ai?

— Am avut dorință ca sâ t'i văd în fața m'ę, sâ t'e vid'em či fel' d'i vit'eaz ieșt'i? Da văd câ ieșt'i on vit'eaz strașn'ic mar'e! Şî văd că ai armată d'i fier!

— Înalțat'e-mpărat'e, ca sâ t'e comvingi câ nu ma t'em d'e dumn'ęta, adă vo cît'eva regiment'e d'i-armatâ, cu tătă armătura căt o au ii. Ş-o pun'i-n fața noastrâ sâ tragă-n nuoi doi: în mine şî-n soru-m'ę!

A pus-o! Ş-au tras! N-a prins nici-on cartuș nici întrînsu, nici în surâ-sa!

— Ei, nalțat'e-mparat'e, ai vazut?

— Am văzut!

— Či dor'eș d'e-acuma?

— D'e-acuma naint'i nu dor'esc n'imic, îz dau coroana ca să stapînești împărățiia mę, ca sâ fii tu conducătoriu țării!

Dzîči: — Nălțat'e-mpărat'e, dumn'eta stapîn'eșt'i mai d'ipart'e-mpărățiia, câ ieu nu-m trebîi coroana dumitali, şî nu vrau sâ stapînesc împărățiia, câ ieu ma duc undi iesti locur'li

mẹli. Dară dumn'eta, îm dai în scris câ ieş sup comanda mẹ d'e astădz înaint'i. Io conduc ţara, ačẹi či ţ-oi comînda ieu, ačẹ ăi sâ fači!

Împaratu imidiat i-o dat în scris, i-o pus ştampila [14]), şi-au luat scrisọr'ea čeia la dînsu, ş-au pl'ecat!

Plecîn, o dat împaratu uord'in pin tăt'e ţăril'e, pin tăt'e comon'ili, o dat câ Costant'in vit'eazu iel ies-t'e stapînitoriu ţării, şî iel ar sâ conducâ ţara. Pin fiicari comonă pi un'e-o tr'ecut Sevistica cu Costan-t'in, li strîga: hura! şî li işẹ cu buketuri d'i flori înaint'i!

Cînd o ağiuns în comona lui, au mărs pi la primării şî pi la şandarmi ş-au spus:

— Uit'i, ieu lăs casa mẹ în bună regulă-mbrăcatâ, cînd oi vin'i, dacâ n-oi găsî-o tot aşẹ, să şt'iţ că vâ fac praf şî čenuşâ!

Ş-a plecat acasă.

Dzîči: — Soră Săvisticâ, d'e astădz înaint'i — či — noi plecăm
pin codri
pim munţ,

[14]) Pov. schiţează apăsarea, cu dreapta.

Şî s-o băgat pi la primări ş-o spus la primării:

— Măi, tu primaruli şî tu prefectuli! Tu să ai grijâ d'i casa mẹ şî d'i bord'eu mn'eu. Că dacâ n-ai să ai grijâ d'i gospodăriẹ mẹ, cîn am să vin înapoi, uni vă şẹd'i capu, vă şẹd'i pk'ičioaŕli şî uni vă şẹd'i pk'ičioaŕli, vă şẹd'e capu! Či:

— Da! Am s-avem grijâ — zîči — stapînitoriuli, că — zîči — tu ieş stapînito-

pin zăhăstrii,
pin pustietăţ!

Ş-au pl'ecat. Animălili şî cu Costant'in şî cu Savistica. Şi cu iepuraşu pi umâr la dînsu.

Cînd a pl'ecat, a mărs trii lun'i d'i dzili,

pin codri,
pin zăhăstrii,
pim pustietăţi.

La trei luni d'i dzîli au ăğiuns la un copac straşn'ic mar'e, car'e băt'ę cu crenğil'e-n naltu čerului.

S-a pus la copac, ş-au aruncat uou în sus, ş-au vinit ačeia tri uamin'i d'i h'er, ş-au întrebat:

— Či doŕeş stăpîni?

— Doresc o masă să mănînc, şî vreau ca sâ ma hodin'esc aiče pînă mîni d'imin'eaţă!

— Foart'i bini, stăpîne!

Atunči l'e-a pus masa naint'e cu mîncări şî cu băuturi, ş-au mîncat ş-au facut on foc, au strîns l'emn'i ačeia tri uamin'i d'i h'er, ş-au facut un foc zdravăn, acolo lîngă copac. Şî Costant'in cu Sevestica s-a pus şî s-a culcat.

În t'imp cît s-a culcat Costant'in şî cu Sevistica, riu a lumii, cari sâ conduş toată lumę.

Ş-atunş s-o luat Sevestica şî cu Costant'in ş-o plecat mai d'epart'i pim păduri. Au încuięt bini casa ş-au plecat pim păduri,

pin codru,
pim păduri,
pin zăhăstrii,
ca cuvîntu d'im povęste

Dumnedzău la noi sosęşt'i, mai mîndră şî mai frumǫsâ înaint'i ięsti.

Čiont!

— Leveş!

Şî s-au dus
cîtâ lumi-mpărăţîi
ca Dumnęzău sâ ni ţîi!

Au ağiuns odatâ într-o păduri straşnicâ mari. Cîn au ağiuns îm pădurea čę, dzîči:

— Vai d'i mini — dzîči — dragă animălilor, şî dragă Sevesticâ — zîči — aiči am să mă pun ğios lîngâ copacu ista ş-am să ma hod'inesc, câ — zîči — mi-s fǫrt'i obosît şî ma dor pičioarele.

Atunči o aruncat uou čela în sus ş-o vinit ačię tri uamini d'i fer şî i-o da d'i băut şî d'i mîncat şî s-au pus, o făcut om foc mari,

atunči au spus; a udzît pim paduri un zgomot, un cînt'ic d'e-o fimęi.

A spus ačęia tri uamin'i d'i h'er:

— Qri či sâ fii, d'i cîntâ noapt'ea pim paduri piaiči — dzîči — aşa un cînt'ic ş-aşa un glas d'i straşn'ic? — či. — Ia să sculăm pi Costant'in!

Însă ačel mai mar'e-o spus:

— Nu-l sculăm pi Costant'in, p'entru câ iel ięste obosît, şî n'i puartâ şî pi noi în sîn, au vinit atîta pi drum, însă noi îi dăm pače sâ duarmă că dorâ noi sînt'em în star'e ca sâ vid'em či ięsti cu, či ięste pim padur'e-aiasta!

Însâ iepuraşu nu dormę. Sta lîngâ dînsu şî nu dormę — darâ nu ştię n'imę câ iepuraşu nu doarme — sâ vadă čĭ f'el d'e priinţâ au ačeia tri uamini d'i fier asupra lui stăpînu-su, Costant'in.

A plecat ačel mai mare, şî s-au dus sâ vadă pim paduri čini cîntâ. N-au putut vid'ę pi nime nimică. Au vinit înăpoi.

— Či-i, măi frat'e? şî s-o pus Constant'in şî cu Sevestica lîngâ foc. Iarâ uaminii čię d'i h'er păzęu. Însâ iepur'li ira pi umăraş la dînsu, însâ iel nu dorn'ę sâ vadâ či fac ačę tri uamin'i d'i h'er? Grăieşt'i d'i bini d'i Costant'in, d'i stăpînu lui, sau grăięşt'e d'i rău. Iacă, n'imică vorbă, a auzît odatâ on cînt'ic pintr-o păduri straşn'ic mari. Au întrebat uaminii čię d'i h'er:

— Vai d'i mini, oari či cînt'ic s-auzîm noi pim pădurea asta? — Či. — Da sâ sculăm pi stăpînu nostru, pi Costant'in?

Atunči o spus ačel mai mari:

— Či sâ-l sculăm pi stăpînu nostru, pi Costant'in? Dorâ iel atîta timp n'i portâ pi noi — zîči — în sîn ş-în spat'i — dzîči — măcar niči-amu sâ nu-i dăm pači sâ sâ hodin'eascâ? Las sâ hodineascâ — zîči — câ noi trebi sâ h'im în stari sâ vid'em čini cîntâ pim păduri! — zîči. — Doarâ noi nu n'i t'ęmim d'i tăt'i muşt'ili! — či. — Ia du-t'i măi, tu, măi frat'i, aiz mai mari şî vez či-i vid'ę pim păduri?

— Măi frat'e — dzîče — n-am vadzut — dzîči — pi nime, absolut — dzîči — nimică n-am vadzut pin paduri.

Atunči, mai statę ol'eacă, iepurașu o sărit ca fript d'i ğios ș-au spus:

— Stapîn'i Costant'in'i, dorn'i?

— Dorm șî niči prę!

— Scǫlă rępid'i, ș-o luăm vo cîțva metări mai încolo d'i la copac!

A plecat r'ępid'i cu Sevistica șî cu ănimălili, și-a spus către ačeię čii tri uamini d'i fier:

— Luaț focu d'e-acolo șî l-adučiț aičea la noi!

A mărs ačiię tri uamini d'i fier ș-a luat focu d'e-acolo, șî l-au adus la o part'i.

— Staț așę pi loc șî, Costant'in'i — dzîči — stapîn'i — dzîči — pr'egat'ęț păluşălu ăn mînă!

Atunči au vadzut câ vin'i pi copac, așa di strașn'ic o vinit on moșn'eag pi copac d'i sâ cutremura pămîntu.

Ș-au sarit, și nimicâ vorbă, odată a încremenit pe-ačeia tri uamini d'i fięr.

Au plecat frat'ili čel mai mari cu uomu d'i fer șî s-au dus. După či s-au dus pim păduri, s-au uitat în driapta, s-au uitat în stînga, n-o văzut pi nime. Dzîči:

— Nu șt'iu, măi frat'i — zîči — c-aud cîntîn — zîči — da nu văd pi nime. Atunči iepurașu o sărit o datâ ca fript d'i-acolo.

— Dragâ stăpîni Costantini, scǫlâ!

S-au sculat Costant'in șî cu Sevestica, zîči:

— Trečiț d'i-o parti d'e-aiči d'i lîngâ copacu ista! Șî — dzîči — voi uamini d'i h'er — zîči— luaț ačista foc șî mutațî-l într-o part'i.

Atunči o luat focu șî l-o mutat într-o part'i. După či l-o mutat într-o part'i, atunči o audzît câ vini čeva pi copac așă ca fulğiru-n ğios. Atunči o spus iepurașu:

— Dragă Costantini! — zîči. — Prigătę-ț paloșu-m mînâ șî t'i dă la luptâ, că ai să ai o luptâ gręi.

Atunș Costant'in ș-o prigăt'it palușu-m mînâ. Șî s-o coborît odată om moșn'iag atît d'i strașn'ic ș-atîta d'i mn'inunat. Șî cîn o

Atunčia o strîgat:

— Costant'in'e, Costan-t'ini, sâ t'e lupț cu mini!

Dzîči: — Întîi trebe sâ t'e lupț cu frațî m'ei şî pi urmâ trebiie sâ t'e lupț cu mini!

Însâ frațî lui iera încre-men'iț! Atunči ău strigat:

— Paluşelu m'eu sai şî taie capu lui!

Atunči o sărit paluşelu d'in teacâ şi i-o taię̌t capu. Capu-o zburat, s-au dus d'e-a dura şî s-au dus pin paduri, pin codri şî nu l-o mai vadzut. Şî pi trup l-o luat tăt şî l-o tăię̌t şî l-o ars în foc şî l-o făcut tăt păcură.

Pi urmă-au spus Costant'in:

— Măi fraților, pîna nu ma duc şî nu gasăs capu, ori mor, ori trăiesc, nu ma las!

Atunči a spus iepuraşu:

— Da, stapîn'i! Merğem câ şt'im uni sâ m'erğem. M'erği cu mini!

Şî s-au luat, s-au facut dzîuâ, ş-au pl'ecat pisti munți

pîn codri,

pin zăhăstrii

că cuvîntu din pov'este Dumnăzău la noi soseş'ti, vinit îm fața lui, cîn o trras odatâ cu paloşu, i-o sărit capu d'i tri poşt'i d'i trup d'i la locu lui! Ş-atunči capu: dur-du-rup! Dur-du-rup! Dur-du-rup! s-o luat pim păduri şî s-o dus. O fuğit Costant'in cît o fuğit, da nu l-o putut prind'i, s-o dus îm fundu iaduli. Iarâ Costantin o vinit înapoi supărat şî trist.

— Alelei, Doamn'i — zî-či — c-am scăpat capu şî s-o dus!

Trupu l-o luat şî l-o tăię̌t tăt, şî l-o făcut nouză şî nou d'i căpk'ițâ d'i varâ şî l-o ars îm foc şî l-o suflat îm vînt!

Ş-atunči s-o luat ş-o spus iepuraşu:

— Dragă stăpîni Costan-tini! D'e astăz înăint'i vom pleca după cap, uni-om găsî capu. Nu ni lăsăm pînâ nu găsîm capu lui.

Atunj, n'imn'icâ vorbâ, o spus către ačię tri uamin'i d'i h'er!

— Măi, voi tri uamini d'i fer: voi trebi sâ męrğeț pînâ la manastirę-ačę uni sunt calugurii čię pi mun-t'ili čela mare şî sâ mi-adu-čeț d'i-acolo o coh'ițâ cu

Mai mîndrâ şî măi frumǫsă înaint'i iesti!

S-au dus pi nişti munţ, pînă s-au coborît într-o prapasti atît d'i straşn'icâ, ş-atît d'i mar'e, câ nu sâ mai vid'ę d'icît nîmai în čeŕ ş-în pamînt.

Acolo o vadzut o bortâ. Atunči au spus iepuraşu:

— Hop, stapîne! Aiči la aiasta bortă n'e oprim! Voi, măi fraţîlor, dint'i tri uamin'i d'i h'er, sâ m'eŕęţ, pi vîrvu mănăstirii, uni sâ găseşt'i mănăst'irę čęi cu calugâri, sâ m'i-adučiţ o cruči, ş-o coh'iţâ cu ag'iazmâ şi on busuioc. C-alfel' nu t'i put'em baga un'i trebîie sâ n'i băgăm!

A plecat ačel mai mn'ic d'intr-ačiia tri fraz d'i uamin'i d'i fier. Şî n-o durat doauzăj d'i minut'i, a vinit cu coh'iţa ş-cu cručea şî cu busîiocu. Însâ coh'iţa au dat-o-n mînâ la Sevistica, şî busuiocu l-o luat iel, şi cručea o dat-o-n mînă la un uom d'i f'er. Şî s-a pl'ecat pi bortâ înaint'i.

Au ağiuns la pǫrta iadului. Cînd o ağiuns la pǫrta iaduli, a spus dračii d'in iad:

ag'iazmâ ş-om busuioc ş-o cruči.

Atunči o plecat uomu čel mai mic d'i fer. Cît ai zîči « peşt'i » în činči minut'i o fos pi vîrvu munt'elui, ş-o luat d'im manastiri o cohiţâ ş-oliacâ d'i-ag'iazmâ ş-om busuioc ş-o cruči, ş-o vinit înapoi la Costant'in. Iarâ la Sevestica i-o pus cručea-n mînâ, iarâ Costant'in o luat busuiocu ş-on om d'i h'er o luat coh'iţa-n mînâ ş-au plecat pi lumę niagrâ în iad dupa capu cari l-o tăięt. Cîn o mărs acolo, o strîgat uaminii čię di fer:

— Daz drumu la poartâ!

— Nu dăm drumu la poartâ, c-aij nu poat'e sâ untri uom pemint'ian, d'icît numai suflitu lui, uomu cu trupu nu poat'i untra.

Atunş cîn o ţîpat om pičior uomu čela d'i fer, ačel mai mare, la poartâ, o sărit poarta tătă zdręlę. Şî pi cari cum i-atinğę Costant'in cu busuioc şî cu ag'iazmâ, săręu tăz dračii şî fuğęu, şî strîgau, răcnęu, şî nu ştięu či sâ facâ, că li ard'ę cu foc ca cu cuţîtu, aşă li taii. Ş-atun-

— Či dorit?

— Vrem să untrăm în iad!

— Nu sâ puat'i c-aič nu untrâ uamini nîmai suflitu lor untrâ; da cu trup nu puat'i sâ untri.

Či: — Dă drumu, câ dacâ nu dai drumu, tăt sparğem, tăt iadu ista!

— Nu sâ puat'i!

Atunș s-au dus ačel mai mare uom d'i h'er și cîn o țîpat on pičior la puartă, o sărit tătă poarta zdręle. Și s-o bagat înuntru-n iad.

Atunś Costant'in o băgat busuiocu în coh'ițâ cu ag'iazmâ și pi car'e cum îi stropę, ard'ę ca cu foc pi drači. Atunș dračii fuğę tăți și răcn'ę. Și strîga:

— Vai d'e mini, stapîni, a vinit n'ișt'i uamin'i cu n'ișt'i an'imali și n'i ard'i și n'i friği cu tătu!

Au ăğiuns la faraonu čel mai mare, care ira stapînitor'iu iaduli.

— Či dor'eșt Costant'in'i, ai ağiuns la mine?

— Am ağiuns! Nu doresc nimică, năma sâ-m dai capu care-o untrat în iad!

Atunčea s-a sculat faraonu, ș-o luat on corn, ș-a čea o mărs ș-o stropit și pi tartoru čela a lor cari ira stăpînitoriu iaduli.

— Alelei, dragă Costantini, či doreș?

— N'imicâ nu doresc, numa sâ-m dai capu cari o untrat aiči în iad.

Atunči o suflat odatâ tartoru čel mari într-on corn ș-o vinit toz diavelii la dînsu.

— Und'i iesti capu care-o untrat aiči?

— Alelei, stăpîn'i, capu iesti tugma în fundu mării, a nouză și noulę mari.

— D'i uni știz, d'i-acolo sâ mn'i l-adučiț, sâ mn'i-l daț aič în mîna mę.

S-au dus d'iavelii ș-au trecut noudză și nou d'i mări ș-au găsît capu ș-au luat capu ș-au vin'i cu capu și l-au dat lu Costant'in în mînâ. Iarâ Costant'in o luat capu ș-o-nh'ipt palușu în crestili capuli lui d'incolo d'i poarta iaduli. Ș-au spus:

— Či vrai, Costant'in'i d'i la mini?

— Așă-z dau io ții pači dacă-m dai comănacu n'ivăzut și bota n'ivăzută — dzîči — și-m dai k'eili iaduli.

suflat în tri cornuri d'i lumi. Ș-a vinit cîtâ frundzâ pi pamînt și čet'inâ pi copac și nasîp îm mari, și iarbă pi pamînt, atîta-au vinit la dînși.

A spus:

— Či doreș, stapîni?

— Nu doresc n'imicâ, nîma sâ-mi ăducit capu car'e-a untrat aiči în iad!

— Iel iestę dus a noudză și noul'ea d'i mări, băgat în fundu mării.

— D'i und'i știț, d'e-acolo sâ mi-l adučiț!

A pl'ecat tri drači dîpa dînsu și l-au ădus, l-au gasît acolo, și l-au ădus!

Cum l-o adus pi dînsu, n'imică vorbă, i-o luat și i-o-nh'ipt palușu-n cr'estili capuli; și l-o scos afară.

Dzîči: — Costant'in'i, či vrai d'e la min'i? Trupu mi l-ai tăięt, capu mi l-ai tăięt, trupu mi l-ai tăięt, či mai vrai acum d'i la mini?

— Așę scăpi tu d'i mini, dacă-m dai k'ieili iadului și comanacu nivadzut!

Atunč, n-a avut încotro; o trăbuit sâ-i dęie k'eili iadului și comanacu n'ivadzut. Dîpa či i l'e-a dat, l-a luat capu și l-o-a dumn'icat

Atunči i-o dat k'eili iaduli și comănacu n'ivăzut, și bota n'ivăzutâ. Ș-atunči, după či i li-o dat, au luat tăt capu și l-au tăięt bucăț și l-au ars îm foc și l-au suflat în vînt.

tăt şî l-a ars îm foc, şî l-a suflat în vînt.

— D'e-amu — dzîče — mńi-am facut racorili car'e-a trăbuit sâ mi li fac. D'e astăz înăint'i, plecăm, fraţîlor!

S-a luat ş-a pl'ecat mai d'ipart'e pi drum. Dupa če-au işît pi lum'ea albă înapoi d'in iad, a pus ačęia tri uamin'i d'i h'er în uou, şî l-a pus în şîn, şî a pl'ecat mai d'ipart'i

pin codri,
pin zăhăstrii,
pin pust'ietăţ,
pim paduri.

A ağiuns într-o marğinâ d'i paduŕe la un bord'ei; care ira rădzămat cu vo cît'iva bîrn'i, mai-mai ca sâ cadă jos. Cînd o ağiuns acolo, a spus:

— Măi, soră Sevisticâ, tu stai cu ănimălili-afară, însâ ieu ma bag pînă-n bord'eu ista, sâ vid'em čini ięste-n bord'eu ista?

Zîči: — Bagâ-t'i, frat'e Costant'in'i, numa cu grijă, sâ ai d'i grijâ!

Însâ iel nu ira atîta d'i purtat pin lum'i şî sâ lupt'i cu vit'ejî, iel o uitat ca sâ-ş pui comanacu n'ivadzut în

Ş-au plecat mai d'ipart'i pi lumea albâ.

— Dragă animălilor męlę, şî dragă Sevesticâ! D'e astăz înăint'i vom pleca mai d'epart'e pin codri.

Au plecat mai d'ipart'i pin codri. Či sâ vadâ în faţa lor? O vădzut on bord'ei, slab, putrid.

— Voi, dragă animălilor, voi rămîneţ aiči, câ io mă bag îm bord'eu ista, sâ vid'em či-am sâ văd îm bord'eu ista?

Atunči Sevestica o rămas afarâ şî cu an'imălili. Iarâ iel cu iepuraşu pi umăr — iepuraşu nu sâ vid'ę pi umăr la dînsu, câ ira n'ivădzut — s-o băgat înuntru. Ş-au văzut on moşn'eag.

— Bună zua, moşule!

— He-he-heei! Mulţămăs dumn'itali dragă vit'eazuli! D'i cînd iram fičior d'i opsprezeče an'i, n-am văd-zut om primint'en'i pi faţa pămîntuli! Ia pun-t'i, dra-

cap. Ş-au untrat fără comănac. Comănacu iera în bujînaŕ la dînsu. Cînd au untrat acolo, batut în uşâ,či sâ vadâ-n uşâ? A vadzut on moşn'eag.

— Buna dzîua, moşuli!

— Eheei, mulţămăs dumn'ital'i, voniči — dzîči — n-am vadzut uamini primint'eni d'i cînd iram fičior d'i opspredzeče an'i. Da h'indure că-ai untrat în casâ la mini, pun'i-t'i pi scaun, ca sâ vorbăsc şî ieu doauă-tri cuvint'i cu t'in'i. Dǫmn'e, doru-mn'i d'i cîn n-am vadzut uamini primint'en'i!...

— Da, moşuli. Dacă a aşę o dorinţâ ca sâ vorbeş cu mini, am sâ ma pun!

S-a pus Costant'in pi scaun cu iepuraşu pi umăr. Cîn s-a pus pi scaun, s-a facut — scaunu ira fărmăcat! — l-a facut stîncâ d'i piatrâ cu tăt cu iepuraş!

Atunči, či sâ facâ Costant'in? Iera stîncâ d'i piatră, nu mai put'ę vorbi, nu mai put'ę fači n'imic.

Însă an'imălile vădzîn câ nu mă ięse Costant'in afară, a spus:

gu moşuli, pi scaun sâ-ţ spui moşu dǫu tri vorbi bătrîneşti.

Însâ Costant'in s-o aşăzat pi scaun. Cîn s-o aşăzat pi scaun, d'intr-o datâ, scaunu ira fărmăcat, l-o făcut stîncâ d'ę piatră cu tăt cu iepuraş pi umăr. Atunči, stîn Sevestica şî cu an'imălili afarâ, au spus an'imălili:

— Dragă soră Sevesticâ! Nu şt'iu či-i cu stăpînu nostru Costant'in d'i nu mai vine — dzîči. — Tu nu t'i poţ fači n'ivăzutâ?

Dzîči:

— Nu!

Atunči o suflat animălili pi dînsa ş-o făcut-o n'ivăzutâ!

— Du-t'i înuntru şî vedz und'i iesti stapînu nostru Costant'in?

Atunči Sevestica s-o făcut n'ivădzutâ ş-au plecat înuntru. N-au văzut pi Costant'in nicăieri, d'icît o văzut pi scaun on monument şî cum ar h'i iepuraşu pi umăr la dînsu. Atunči o strîgat:

— Alelei, Doamn'i! Aista iesti frat'ili mn'eu cari iesti făcut stîncâ d'i pk'iatrâ!

— Sevesticâ, tu d'i făcut t'i poţ fači n'ivadzutâ?

— Nu ma pot!

— Însâ — dzîči — noi avem să t'i făčim n'ivadzutâ, şî ia t'i bagâ tu pînă în casâ, sâ vedz či-i cu stapînu nostru Costant'in d'i nu mă ięsă-ăfarâ?

Însâ an'imălil'e-o făcut-o pi Sevistica nivadzutâ, s-au bagat Sevist'ica nuntru, n-a vadzut n'imică d'icît a vadzut on moşn'eag, ş-a vadzut on monoment stîn cu cotu pi scaun şî čeva pi umâr la dînsu, aşę cum ar h'i fost iepuraşu. Şa s-a gînd'it în capu i:

„N'imică nu ięsti, d'icît aista iest'i frat'ili mn'eu care-i făcut stîncâ d'i piatrâ!"

Ş-au işît afară, ş-a spus la animăli:

— Drağili męli animăli, sâ şt'iţ câ frat'eli mieu Costant'in ięste stîncâ d'i piatrâ!

— Rău straşn'ic, soro Sevisticâ, dar însâ tu bagâţ'e înuntru, nivadzutâ, stăi o dzî, stăi doauă, nu mînca, nu n'imică, câ iel trebîi sâ-l facâ napoi ca să se lupt'i, Ş-au işît afarâ. Cîn au işît afarâ, au spus:

— Drağì animăli! Aiesta frat'ili mn'eu — dzîči — iesti stîncâ d'i pk'iatrâ, dragu Costant'in.

— Dragâ Sevesticâ! Dut'i înuntru stăi o zî,
stăi dǫu
stăi patruză şî nǫu,
cît îi put'ę! Trebi sâ-l facâ pi dînsu înapoi, ş-atunčę spun'i-i rępid'i sâ-ş pui comănacu n'ivăzut în cap.

Iacă Sevestica s-o băgat înuntru. Bagînu-să înuntru, iacă, n'imn'icâ vorbâ, şî vini odatâ frat'ili smăuli — ačela ira un smău — o vinit al frat'i la dînsu.

— Bun noroc, mă frat'i!

— Mulţămăs dumn'itali, măi frat'i! Ai mai vinit pi la mini?

— Am mai vinit oliacâ sâ văd či mai fači. Da či monoment ai acolo pi scaun?

— He-he-hei! — zîči. — Ačela-i vit'eazu Costant'in!

— Heeei! — dzîči — o ağiuns pi la noi!

— Ağiuns!

— Ia, măi frat'i — zîči — io ma pun la uşâ şî-l fači şî tu oliacâ sâ ğioače

c-ačela trebi să fi un zmău, car'e iel şẹd'e-acolo !

Sevistica, facîn-o animălili n'ivadzutâ, s-au bagat înuntru. Şẹd'e acolo-nuntru, pe un scaun fără sâ vorbască cu činiva. Aud'i câ bat'i činiva în uşâ.

Či: — Da, untră !

Cînd o untrat, či:

— Noroc, măi frat'i !

— Noroc, măi frat'i !

— Či fači, măi frat'i?

— Ia, stau şî ieu pi scaun !

Ačela ira un frat'i al zmăuli čeluię cari vinęsă d'in altă part'i.

Dzîči —: Măi frat'i, či monoment ai tu acolo pi scaunu čela?

— Eeei!... Cîn ai şt'i tu čini-i acolo ! Acolo-i vit'eadzu Costant'in, l-am facut stîncâ d'i piatră !

— He, he, heei ! Aş dori ca sâ-l văd şî ieu. Sâ-l fači înapoi şî să n'i ğioače o-l'eacă ursăreşt'i, câ n-am vadzut ğiucîn ursăreşt'i d'i mult, d'i cîn iram copii tiniri !

Atunči l-a facut pi Costant'in înăpoi.

— Costant'in'e, Costant'in'i ! Acum ai sâ n'i ğioči ursărẹşt'ẹ cum ğiuca mai d'i mult — zîči — ursarii.

Atunči o suflat moşn'iagu o datâ pi dînsu şî l-o făcut.

— Bun noroc, măi Costantini !

— Mulţămăs dumn'itali — zîči — moşuli.

— Amu ai sâ ni ğioči şî tu — dzîči — ursărẹşt'i — dzîči — cum ğiuca ursarii mai d'i mult în vremuŕli, pi timpuŕli čele d'i mult.

Či:

— Da, voi ğiuca !

Atunči Sevestica s-o mărs pi lîngâ dînsu înčetunel şî i-o şopt'it la urẹk'e:

— Dragă frat'i Costant'ini ! Bagă-z mîna îm buzunar şî iẹ-ţ comănacu şî puni-ţ comănacu nivăzut în cap.

Atunči iel o lăsat mînuŕli în ğios ş-o at'ins mîna îm buzunar ş-o luat comănacu şî l-o pus în cap şî nu l-o mai văzut n'ime.

Či:

— Măi frat'i ! — dzîči. — Uni iẹstẹ Costant'in?

Zîči:

— Nu şt'iu, măi — zîči — nu-l văd n'icăieri.

Či:

ursăreşt'i, câ ursăreşt'i n-am vadzut ğiucîn d'i mult!

Atunči sora ii, Sevistica, s-apropi d'i Constantin şî-i spuni:

— Costant'in'i, ię-ţ repid'i comanacu d'in buzunaŕ şî apasă ţî-l în capu tău!

Atunči Costant'in dzîči:

— Iacă n'i-oi pun'i mîna în şold şi-am sâ ğioc cum v-a plăčę dumn'ęvǫstă!

A bagat mîna în şold ş-a lăsat mîna-n ğios, a pus mîna-n buzunaŕ, ş-o scos comanacu, şî l-a pus în cap.

Cîn l-a pus în cap, nu l-a mai vădzut zmeii.

O-ntrebat zmeii:

— Măi frat'i, măi frat'i — dzîči — uni-i Costant'in?

— D-apîi un'i sâ fiie? Aič pîn casâ-i câ ieu la uşâ ţîn uşa — dzîči — şî nu-l văd n'icăieri!

Atunči Costant'in a luat bota čęia n'ivadzutâ, ş-a încĕput sâ batâ cît în unu, cît în altu, cît în unu, cît în altu.

A-nčeput smeii să răcnească:

— Văi di mini, nu ma omorî! Costant'in'i, câ čii

— N-o işît cumva pi uşâ?

Dzîči:

— Nu!

Atunči iel o luat bǫta čę n'ivăzutâ şî dă pi uni n-ai dat, pisti cap, pisti mînuri, pisti pk'ičioari şî băt'ę cari nu sâ mai put'ę.

— Alelei, dragă Costantini, nu nę omorî!

Atunči i-o luat paloşu şî i-o tăęt capuŕli la amîndoi şî li-o dumn'icat şî li-o lăsat morţ pi pod'ęli ğios.

— No, dragă soră Sevesticâ şî draği animăli! D'e astăz înăint'e — zîči — plecăm mai d'ipart'i. Iacam fos făcut şî stîncâ d'i piatră, darâ Dumnedzău nu m-o lăsat, tot m-o-nvredničit Dumnedzău şî m-o scos Dumnedzău sfîntu.

vrẹi, ačẹie-z dau pi lumi!

— Nu t'i omuor, dacâ mn'i-i spuni uni sâ gaseşt'i împaratu Piricot!

— Noi nu ţî-l şt'im spun'i uni sâ găseşt'i împaratu Piricot; numai fraţî noşti dacă nu ţ-ar spun'i!

Atunči l'e-a luat, şî le-a dumicat tăt cu paloşu; dîpa če l'e-a dumicat cu paloşu a luat, — a vadzut pi cui un paluş ş-om buzdugan — a luat buzduganu şî l-au aşedzat la stînga lui şî l-o înarmat la dînsu,şî paloşu l-o luat d'i pi cui şî l-o dat la sora ii, la Sevistica.

Ş-au îşît d'e-acolo afară.

— Nọ, măi fraţîlor, d'e-acuma naint'i — dzîči — am fos şî stîncâ d'i piatrâ făcut! — D'e-acuma naint'i pl'ecăm mai d'ipart'i,

pin codri,
pin zăhăstrii,
pim pustietăţi,
pim paduri!

A plecat pînă če-a trecut, au ağiuns în altă padur'i. Cîn au ağiuns în altă padur'i au ağiuns la bord'eu čelălant, s-a băgat îm bord'ei, n-a vadzut pi nime.

A mărs mai năinti. Cîn a mărs mai nainti, o mai

O plecat mai d'ipart'i, o ağiuns la al bord'ei. Če:

— Mă bag îm bord'eu ista sâ vid'em či-oi vid'ẹ.

Atunči o spus sorâ-sa, Sevestica:

— Dragâ frat'i. Puni-s comănacu în cap!

gasît alt bord'ei. S-o bagat, ș-acolo-m bord'ei.

Cîn s-o bagat îm bord'ei, iară um moșn'eag îm bord'ei.

— Bună dzîua, moșuli!

— Mulțămăs dumn'itali, voniči! He, hei! — dzîči vonički! D'i mult n-am vadzut uamin'i primint'en'i pi pamînturl'e ięste!

— Apă n-ai h'i vadzut, moșuli, d'i mult, t'i cred!

— Dară pun-ti pi scaun șî stăi ol'eacâ — dzîči — sâ vorbăs doauă vorbi.

Atunči au luat bota n'ivadzutâ ș-a-nčeput sâ batâ, ș-o spus:

— Vonіči, t'i rog nu mă omorî, câ či vrai pi lum'eačęia-z dau!

— Nu t'e omor, dacâ mn'i-i spun'i un'i sâ gaseșt'e împaratu Piricot!

— Ieu d'i spus nu ț-oi spuni câ nu șt'iu uni-i. Or mn'i-i omorî, or mn'i-i lasa. Dacâ nu ț-a spun'i — dzîči — tata mn'eu, câ tata mieu trebîi sâ știi!

Atunčea, l-a omorît șî peačeala ș-au pl'ecat mai d'ipart'i cu ănimălili lui pim paduri. Plecînd mai d'ipart'i cu ănimălili lui pin padure, au ișît d'in padurea

Atunči iel ș-o pus comănacu în cap, s-o băgat, n-o văzut pi n'ime.

— Plecaz mai d'ipart'i! O ağiuns la al bord'ei. Cîn o ağiuns la al bord'ei, acolọ iarâ ira um moșn'iag.

— Bun noroc, moșuli!

— Mulțămăs dumn'itali, dragă vit'eazuli! D'i cîn iram băięt — zîči — d'i optsprăzeče an'i, n-am văzut oamini premint'en'i! Pun-t'i pi scaun șî stăi oliacâ.

Atunči iel o luat bota n'ivăzutâ șî cîn o prins a trînt'i în moșn'iag șî cîn i-o prins a da pisti cap, d'intr-o datâ o luat paloșu șî i-o tăięt capu șî l-o omorît șî pẹ čela. Ș-au plecat mai naint'i. Mai naint'i, o ağiuns la al bord'ei. Acolo či sâ gasę? Tot on smău sâ găsę. Șî iarâ l-o prins la bataii.

— Dragă vonіči, nu mă omorî!

— Nu t'i omor dacă-n spui uni șęd'i împăratu Pericot!

Dzîči:

— Nu ști'u: poț sâ ma tai, sâ mă omori, câ ieu

čęia și-o mai mărs o bucată ș-au untrat în altă păduŕe.

Cîn au întrat în altâ paduri, au vadzut iară um bord'ei. S-o băgat și-m bord'eiu čela. Cîn a vadzut, cîn s-o băgat șî-m bord'eu čela, acolo sâ găsę iară un moșn'eag la fel' ca și ișt'ealanț.

— Buna dzîua, moșuli!

— Mălțămăs dumitali, voniči! D'i mult n-am vadzut uamini primint'en'i pi locurili ięstea pi la noi. Cam d'i mult. Darâ — dzîči — pun-t'i — dzîči — pi scaun sâ vorbăs doauă vorbi, câ strașn'ic mn'i-i drag d'i dumn'eta!

Či: — Da, m-oi puni!

Atunčia a scos bota n'ivadzutâ ș-o prins a bat'i, ș-a bat'i șî-n dreapta șî-n stînga. A strîgat smău:

— T'i rog, voniči, nu mă omorî!

— Nu t'i-oi omorî dacâ m-i spun'i uni sâ gaseșt'i împaratu Piricot!

— Or mn'i-i omorî, uori nu, n-am audzît d'i numili lui, șî un șt'iu d'i numili lui. Dacâ nu ț-a spun'i — dzîči — tata m'eu, apâ nu știu čini ț-a mai spun'i! nu ț-oi spuni d'i-mpăratu Piricot uni sâ găsęșt'i!

Iacâ, n'imn'icâ vorbâ, au luat șî l-o omorît șî pi-ačela ș-o plecat mai naint'i. Cîn o ağiuns acolǫ, o vădzut o curt'i cu nǫudză șî nǫu d'i rînduri. Insâ iel o spus atunči cătră uaminii čię d'i h'er sâ-i strîngâ lęmn'i. Șî i-o strîns poat'i nu șt'iu, Dumnedzău șt'i cîț stînjîn'i d'i lęmn'i. Ș-o pușcat o mamâ d'i foc, c-ağiunğę para în naltu čeruli!

Iarâ smău avę on slugâ care-l k'ema Șurlan. Ș-o ișît smău afarâ.

— Alelei, Doamn'i — zîči — či ard'i lumea, sau s-aprind'i lumea, sau či iesti? — zîči. — Trebi sâ ies afarâ că — zîči — văd că s-aprind'i tăt čeriu.

Cît o ișît afarâ, o vădzut on foc d'i ğios șî pînâ-n naltu čeruli.

— Alelei, Doamn'i — zîči — o vinit činiva sâ-m dęi foc la curt'i.

Atunči smău o vinit rępid'i ğios. Iarâ Costant'in ș-o așăzat comănacu nivăzut în cap șî l-o apucat pi smău la batai cu bota nivăzutâ șî dă pi uni n-ai

Atunči l-a omorît, şî pe čeala, şî ş-au işît cu ănimălili afară ş-au plecat mai d'ipart'i.

Margîn pim paduri mai d'ipart'i, o ağiuns la o curt'i, care ira cu noaudză şî nǫau d'i ietajă. A noaudză şî noaulę d'i ietajă, acolu sta zmău čel mai mare. Ş-avę on slugâ care-l k'ema Şurlan.

Cînd o ağiuns acolu, a spus cătră uaminii čeia d'i fier sâ strîngâ l'ęmn'i. O strîns cam doaudzăj d'i stînjîn'i d'i l'ęmn'i şî cîn o facut on foc, bat'ę para-n naltu čeruli. Zmău vădzîn aşę d'i straşn'ic, c-arde-aşę d'i straşn'ic afară şî s-aprind'i lumę,

či: — Vai d'i min'i şî di mini, trebîi sâ ies păn afară, că s-aprind'i lumea, ard'i lum'ę cu tătu; sâ vid'em či ięsti?

Iişin afarâ zmău cîn o vădzut focu čela atît d'i straşn'ic ş-atît d'i mn'inunat lîngâ curt'ea lui, či: — D'i bunâ samă — dzîči — au vinit činiva şî vra sâ-m dęii foc la curt'i!

S-a coborît smău ğios. Ş-a umblat şi-n dreapta, dat: pisti cap, pisti mînuri. Iel iut'i s-o suit sus, iară Costant'in după dînsu.

— Alelei, măi Şurlan! Măi Şurlan! Du-t'i rępid'i la fičioru mn'eu şî la nepoţî mn'ei sâ vii, câ nu şt'iu că-i, čini mă omǫrâ.

Atunči s-o luat Şurlan ş-o plecat; o vădzut pi fičioru lui mort! O plecat la nepoţî lui, n'epoţî ira toţ morţ! O vinit înapoi.

— Dragă stapîni! Fičioru dumitali ięstę mort, şî nepoţî dumitali sîn morţ!

— Vai d'i mini şî d'i min'i, câ d'i astăz înăint'i şî io sîn mort!

Zîči:

— Aşă nu t'i omor dacâ mn'i-i spuni un'i şęd'i împâratu Pericot.

— Îţ' spun — zîči — îz dau pi Şurlan sâ t'i ducâ pîn la-mpăratu Piricot.

Atunj n'imn'icâ vorbâ, au spus:

— Tu Şurlan'i, pleči cu mini?

— Plec!

A luat paluşu şî i-o tăięt capu la smău şî l-o făcut tăt bucăţęle!

Ş-au luat pe Şurlan, ş-au luat ačię tri uamini d'i

şî-n stînga şî pisti tăt'e locur'li. N-a vădzut n'imic. Nîma či s-o tredzît pi la un moment câ sari bota n'i-vadzutâ şi-l prind'i şî-l bat'i încontin. Iel tot fuğę pi tr'eptă sus, şî tot strîga:

— Şurlan, Şurlan, Şurlan!...

Atunčea o vinit Şurlan.

— Či-i, stapîni?

— Du-t'i rępid'i dupa fičioru mn'eu şî dîpa n'epoţî m'ei, câ nu ştiu čini ma omuară cu tătu!

Şurlan d'i grabă a zburat pin văzduh şî s-a dus pînă la fičioru lui. Fičioru lui, iei ira morţ!

A zburat la nepoţî lui. N'epoţî lui iera morţ!

A vinit înăpoi:

— Či-i, Şurlan?

— Fičioru dumitali ięsti mort şî n'epoţî dumn'itali ięsti morţ. Acuma ramîn mort şî ieu.

Atunči au spus Costant'in:

— Aşę t'i mai lăs în viaţă, dacă-n spui uni sâ găseşt'i împaratu Piricot!

— Da — dzîče-ţ spun! Şî-z dau tăt în scris: şî curt'ę mę ţi-o dau şî tăt či vrai pi lumi, numa lasâ-h'er ş-au plecat înaint'i. Plecîn înainti, iacâ n'imn'i-câ vorbă, au ağiuns aproapi d'i curt'ea lu Piricot.

— Măi Şurlan! Čini şęd'i aiči?

— Aiči şęd'i împăratu Piricot!

— Apâ dacă şęd'i împăratu Piricot amu sâ-n spui tu mn'ii čini ieş tu?

— Io sînt sluga smeilor ş-a smăuli istuia cari l-ai tăięt. Io dučęm cărţ pin tăt'i răvaşîli şî pi la-m-păraţ, şî pi la maiori, şî pi la miniştri, şî cîn trăbuię sâ-n ięsâ la război, io li dučęm tăt'i veşt'ili şî smeii li lua şî li omorę.

Atunči o scos paloşu d'in t'iacâ şî l-o luat şî l-o tăięt şî pi Şurlan tăt bucăţ şî l-o lăsa ğioz bucăţ.

ma-îm viaţâ! T'i duči Şurlan a m'eu pîn la-mparatu Piricot!

Atunči a spus:

— Tu Şurlane, pleś cu min'i?

— Plec!

L-a luat şî l-a dumn'icat tăt pi zmău acolo în casâ, cu paluşu ş-au işît cu Şurlan şi cu an'imăl'li, ş-au plecat pănă la curt'i uni s-o găsît împăratu Piricot.

— Ei — dzîči — Costant'ini! Uit'i-t'i, aiče sâ găseşt'i împaratu Piricot!

— Măi Şurlan, acuma sâ-n spui tu mii čini ieş tu?

— Ieu sunt servitoriu zmeilor cari duc cărţ, răvaşă, pin oraşă, şî telegrami pisti tăt'e locur'li! Şî cîn sar zmeii la război, ieu ma duc sâ li duc, la tăţ împaraţî li duc răvaşă ca să ięsă la razboi ca sâ sâ lupt'i cu zmeii.

Atunči au strîgat:

— Paluşelu mieu! Sai d'in t'eaca mę, şî tai capu la Şurlan!

I-au taięt capu la Şurlan, şî l-a facut tăt bucăţ, şî pe-ačela; ca sâ nu ma aibâ iel niči o fricâ c-a mai

vini d'incotrova cariva ca sâ-l omuari pi dînsu.

Atunči au spus:

— Dragă soro Sevisticâ şi cu ănimălli mẹli, voi staţ aiči pînă cînd voi vini ieu. Câ vi sta u dzî, câ vi sta u lunâ, câ vi sta doau, câ vi-ţ sta tri, cît î sta, staţ aiči pînă či vin ieu. Câ ieu ma duc la-mparatu Piricot înluntru!

Atunči iel a pus iepuraşu pi umăr la dînsu ş-au pus comănacu nivadzut în cap, şi-au plecat, s-a bagat în curt'i la-mpăratu.

Či sâ vadâ? U-npărat mitit'el, nu mari! Aşẹ ca un copil d'i patru an'i. Ačela sâ găsẹ împaratu Piricot. Însâ iel ira vit'eaz straşn'ic. Avẹ put'eri

S-o gînd'it iel în capu lui:

« Atît d'i mîţîţăl iel da aŕe ăşẹ n'işt'i put'eri! Sâ puat'e sâ aibâ atîta d'i put'eri d'i mari, câ io încă am fost mic, şî încâ mn'i-o dat Dumnădzău sfîntu put'eri! »

Atunče ău stat iel aşẹ în loc, iacâ s-o sculat dintr-o dată împaratu d'i la masă, ş-au luat k'ẹia d'i pi cui. ş-au pl'ecat pîn la b'eči.

— Dragă sorâ Sevesticâ şî voi animălilor! Voi staţ aiči pînâ voi vini io;

îs sta o dzî,
îs sta dọu,
îs sta patrudză şî nọâ —

dzîči — voi aiči sâ vă aflaţ.

Iară Costant'in ş-o aşăzat comănacu în cap. Şî cum ş-o aşăzat comănacu în cap cu iepuraşu pi umăr, au plecat şî s-o băgat în casă la Piricot. Au văzut o-mpărat mit'it'el mult şî mult mai mic ca dînsu stîn la masâ.

— « He-la-lei, Doamn'ẹ! Aista trebi sâ fii aşă d'i put'ern'ic câ-i aşẹ d'i mn'ic, dară sâ vid'em či put'eri ari sâ aibă!

Atunči o stat împăratu či-o mai stat la masâ, Piricot, ş-o luat k'eili d'i pi cui, ş-o işît afarâ şî s-o băgat îm beči. În beči sâ găsă om vit'eaz d'i pi lumẹa n'iagrâ cari-o vinit la fata lu Piricot ş-o vrut s-o iẹi, şî Piricot l-o prins şî l-o băgat la-nk'isoarẹ. Şî pi fata lui o băgat-o a

Însâ Costant'in a pl'ecat dupa dînsu. Cîn a d'işk'is bečiu, s-o băgat îm beči. Şî cum s-o bagat îm beči, o strîgat: dzîči — Măi golane! Vin încǫči!

Au vinit. Acolo ira un vit'eaz d'i pi lumea neagră, care iel o vinit sâ iẹi pi fata împaratului Piricot, şî l-o prins, şî l-o bagat lank'isoaŕe.

Dzîči: — Atunčea vi scapa tu d'e-aiči, d'in beči, cîn s-a coborî soarl'e pi pamînt, atunči tu vi fi liber d'e-aiči, d'in beči.

Ş-au înk'is înapoi bečiu, ş-au pl'ecat. Costant'in au işît dîpa dînsu şî iarâ iel o pus k'ẹia pi cui, şî s-a pus la masâ, ş-a stat. Ş-a čet'it acolo la masâ, însâ Costant'in sta pi-on scaun, nu vorbẹ n'imică. Iacă iel s-o pus la culcat, sara. Însâ Costant'in put'ẹ sâ-l omuari, da o vrut ca sâ vadâ put'erli cari l'e ari iel.

Dimineaţa s-o sculat împaratu Piricot, s-o spalat pi mînuri şî pi faţâ, ş-a luat on şt'ergaŕ d'i aor d'i pi cui, s-au şt'ers ş-au vinit servitǫrli cu mîncaŕe, nǫuză şî nǫulẹ într-om foişor cari stăt'ẹ într-om bloc d'i fer cari nu-i dăd'ẹ voii sâ iẹsâ d'i loc afarâ. Bini! Atunči o strîgat Piricot:

— Măi golani! — zîči — Vinâ-ncoači!

I-o trras o palmâ şî i-o dat o bucăţîcâ d'i pîni ş-om păhar d'i apă să bẹie.

— Na — zîči — mănîncâ şî bẹ sâ t'i hrăneş d'i vinit pi faţa pămîntuli, sâ iẹi fẹt'ili d'i la mini!

Au işît înapoi ş-o-nk'is uşa, iarâ Costant'in o plecat după dînsu. Au stat pînâ d'imin'eaţa. D'min'iaţa —s-o pus iel la culcat sara — d'iminiaţa s-o sculat, s-o spălat, s-o şters c-on şt'ergar d'i aur pi faţă ş-au mărş dimineaţa şî i-o dus mîncari. O bătut în uşâ. Či:

— Da, da, poft'im!

Cîn o întrat înuntru, au strîgat:

— Poft'im, sfinţîię ta!

— Daa — zîči — aiči sunt!

— Poft'im masa, mînîncâ, că — dzîči — ieu plec la vînat, şî sâ ai d'i grijâ — zîči —d'i gospodărię mẹ şî d'i-mpărăţîię mẹ — dzîči — câ io plec la vînat.

șî i-a pus mîncarea pi masâ, atunči au pus o farfurii cu mîncaŕe d'i aur, și-au d'isk'is čeailantâ ușâ, — acolo iera put'erile lui.

Cîn au batut în ușâ o strîgat:

— Daa!

A untrat înauntru.

—Poft'iț! Poft'im! Sfințîia ta! Ț-am adus masa [15])!

Dzîči: — Daa! Pun'i-o ğios!

A pus-o ğios.

Dzîči: — Sfințîię ta, io plec la vînat îm paduri, însâ tu — dzîči — sâ iei o felii d'i pîn'i ș-o ulčicâ d'i apă, sâ meri sâ dai la golanu čela d'im beči. Înaint'i d'e-ăi da mîncarea, sâ-i dai doauă pălmi. Câ ieu ma duc îm paduri la vînat, pîn oi vini ieu sâ-n stapînești împarățîia, șî sâ ai d'i grijâ d'i-mpărățîi!

— Fără niči o frică, stapîne, pleči la vînat, câ ieu ramîn în loc!

Atunči iel s-a-narmat fest, ș-au pl'ecat îm paduri la vînat. Însâ Costant'in sâ găsę în casâ. A vadzut cîn ięsă um barbat d'in

— N-avę niči-o grijâ, pliacâ! Inaint'i d'i-a pleca — zîči — d'i-a merği — zîči — sâ dai sama sâ t'i duči sâ iei o bucățîcâ d'i pîni ș-om pahar d'i apâ sâ merği sâ dai la golanu čela șî d'i-acolo d'im beči ș-înaint'e d'i -a-i da mîncari, sâ-i dai dǫu pălmi.

Atunči, numa či-au vădzut odatâ Costant'in câ s-o da pisti cap balauru čela ș-o ișît on vit'eaz d'intr-însu ș-au luat om pahar d'i apâ ș-o bucățîcâ d'i pîni ș-au plecat la beči. Au luat k'eili ș-o d'isk'iś bečiu.

— Măi golani, uni iești?

— Aiči sunt!

I-o trras dǫu pălmi.

— Na paharu ista d'i apâ șî cu bucățîcâ az d'i pîni, șî mînîncâ, t'i hrănej d'i-a vini — zîči — sâ iei pi fata-mpăratuli lu Perecot!

Ș-atunči o înk'is ușa-napoi ș-o plecat vit'iazu înuntru. Iarâ Costant'in fin vit'eaz șî fin n'ivădzut, au plecat după dînsu. Șî cîn s-au așăzat la masâ sâ mînînči șî cîn o trras odatâ cu paloșu, i-o sărit capu d'i tri poșt'i d'i la trupu, a

[15]) Pov. schițează oprirea, cu mîinile.

balauru čela d'e aur caŕe ira pi masâ, a ișît um barbat, și a mărs a luat o felii d'i pîn'i ș-o ulčicâ d'i apă, ș-a luat k'ęia d'i pi cui, ș-a pl'ecat îm beči.

Atunś Costant'in s-au dus dupa dînsu.

Dziči: — Măi golane — iče — ia vinu-ncǫči!

A vinit.

— Uit'i, ai o ulčicâ d'i apă — aiče ș-o felii d'i pîn'i!

Și i-au dat doauă pălmi.

— Sâ mănînś bucațîca asta d'i pîni și s-bei ulčica d'e asta d'e apă sâ t'e mai hrăn'ești, c-ai vinit d'i pi lumea n'eagră sâ vii dîpa fet'e di-mparat, d'i pi lum'ea albă ca sâ l'e ięi!

Ș-a plecat înăpoi balauru. Atunči, Costant'in a inșît dupa dînsu, și cînd a untrat la masâ în čeailantă casâ, cînd a vrut sâ sâ pui la masâ atunči au gînd'it numa:

— Palușelu m'eu, sai și taie capu lui!

Atunči o tăięt, ș-o sărit paloșu, și i-o tăięt capu și l-o dumn'icat și l-o făcut tăt bucățeli lîngâ masâ, l-au lasat acolo lîngă masâ. Ș-a balauruli, și l-o dumicat tăt bucăț și l-o lăsat mońilâ ğios. Iarâ iel s-o așăzat pi scaun la masâ în iastalantâ casâ ș-o stat. Iacă nu mul dureazâ, vini ș-împăratu Piricot. Cîn o vinit împăratu Piricot, s-o așăzat la masâ ș-o luat o farfuri d'i aur cu mîncari ș-o bătut în ușă. Cîn o bătut în ușâ, o strîgat:

— Da, da! Poft'im!

Či sâ mai strîği « poft'im » câ nu-i mai ira n'ime!

— Sfințîię ta!

N-auzî nimică!

— Sfințîię ta!

N-auzî nimicâ! Atunči o d'ișk'is ușa și s-o băgat înuntru. Cîn s-o băgat înuntru, au văzut pęlę čę d'i balaur pi masâ ș-o mońîlâ d'i carni ğios. Iarâ Piricot, d'i scîrbâ și d'i amar, o scăpat farfurię cu mîncari ğios.

« Alelei, Doamn'i! Čini s-o băgat aiči și či văd aiči atît amar d'i carni d'i om? Rępid'i — zîči — nu cumva o ișît vit'eazu čela d'i-acolǫ d'in nuntru ș-o tăięt put'erli męle?

Atunči îl rępid'i o lua k'eili ș-o ișît afară și s-o băgat îm beči.

vinit ș-a stat liniștit pi scaun, în iastalantâ casâ.

Iacâ nu sâ dur̂eadzâ mult, iacâ vini-mparatu Piricot. Însâ doau servitoar̂e d'in-tr-ačel'ę, a vadzut cînd a omorît pi put'er'li a lu Piricot. Da n-au spus n'imic. A vinit Piricot, s-a pus la masâ, cîn s-a pus la masă, i-au adus servitorili d'i mîncat, iel înaint'i d'e-a mînca, întîi șî-ntîi da la balaur d'i mîncat, la put'er̂li lui. O luat farfuriia cu mîncar̂e, ș-au pl'ecat în čęilantâ casâ.

— Poft'im, sfințîię ta!

Nu mai vorbeșt'i nimicâ. Sâ uitâ ğios [16]), vęd'e o moźilâ d'i carn'i!

— Vai d'i mini, șî d'i mini, da či sâ fiie asta? Sfințîię ta! Sfințîię ta! Ieșt'i aiči?

Nimic!

Atunči o scăpat farfuriia [17]) d'i fricâ ğios, și-o prins a tremura, ș-au ișît afară.

Či: — Nime n-a h'i facut treburl'e ięste, d'icît trebîi sâ h'i ișît vit'eadzu čel d'i pi lum'ę neagră, șî l-a

— Măi vit'eazule! Tu ieșt'i aiči?

— Aiči sunt!

— Tu n-ai îșît d'ę-aič afarâ?

Zîči:

— Nu!

Iarâ dọu servitoari o văzut čę či-o făcut Costant'in, însâ n-o spus mn'ică. O-n-trebat pi servitoari:

— Dragâ servitoari! Voi n-az văzut čini-o fo pe iči?

— N-am vazut — zîči — înălțat'i-mpărat'i!

Atunj, n'imn'icâ vorbâ, iel s-o așăzat la masâ. Iarâ Costant'in o luat bota n'i-văzutâ șî cîn o prins a turna cu bota pisti cap, pisti mînuri, pisti pk'ičioari, o strîgat:

— « Alelei, Doamn'i! Čini mă bat'i pi mini? T'i rog sâ nu mă omoari, câ či vra pi fața pămîntuli, ačę-i dau!

— Nu t'i omor, șî nu t'i bat! Să-m spui uni ięsti fata ta?

— Fata mę — zîči — ię-ste-a nọuză șî nọulę rînd sus îm foișor într-om bloc d'i oțăl.

— Sâ vi cu mini să mn'i-o arăț!

[16]) Pov. se uită în jos. [17]) Pov. subliniază, cu mîinile.

omorît put'erli mẹli! Şî mn'i-a mîncat tri sfert d'i put'ere!

R'epid'i s-o repedzît a luat k'eia d'i pi cui şi-a pl'ecat la beči. Ş-a strigat:

— Măi voniči! Ieşt'i aiči?

— Aiči!

— N-ai işît cunva d'i-aiči afară?

— N-am işît!

— Da sfinţîia ta o fost pe-aiči?

— O fost! Mi-o dat doauă pălmi şî mi-o dat o felii d'i pîni, şi-o ulčică d'i apă!

A işît afară, a-ntrebat pi servitori, a-ntrebat pi tăt'i. N-a vadzut n'ime nimicâ. Însâ doau servitoaŕe vid'ẹsă, da n-o vrut ca sâ-i spui n'imic.

A vinit iel, s-a pus în casă supărat la masâ.

— D'e astăz înăint'i capu mn'eu iesti r'epus!

Atunči a vadzut câ sari bota n'ivadzutâ şî-l prind'i la bataii. Iel atunči au prins a racni.

— Vai d'i mini, čini sâ gaseşt'i-n casâ la min'i şî čini ma bat'i, či doreşt'i pi lum'i ačẹia-i dau, numa sâ ma lẹse-n pači sâ nu ma omuaŕe!

Atunči a plecat cu dînsu şî i-o arătat-o.

— Bun noroc, fatâ!

— Mulţămăs dumitali — zîči — tatâ!

— Hai ğios cu mini, că — zîči — nu ştiu čini mă omoarâ.

Însâ fata gînd'ẹ.

« Cîn ar da Dumnedzău sfîntu să-s facă capătu, că multă bağiocurâ-z baz di mini!»

Ş-au vinit cu împăratu ğios, însâ Costantin n'ivăzut! Ş-au mărs la fatâ ş-au întrebat:

— Či put'eri ari tat-tu?

— Tatal meu — zîči — ari put'er'li — zîči-m balauru čela.

— Balauru iesti mort! Şî cum vrai tu sâ-l fac pi tat-tu?

— D'i l-ai fači praf şî şperlâ şî čenuşâ, nu-m pari rău, că d'i-atîţa ani d'i zîli d'i cîn mă ţîni la-nk'isoari.

— Bini!

Atunčea o luat şî o luat paluşu şî l-au dumn'icat şî pi-mpăratu Piricot tot, ş-au luat k'eili d'i pi cui ş-au plecat îm beči. Au d'işk'is bečiu.

— Bună zîua, măi omuli!

— Așę nu t'i omor, dacâ merğ<
merği cu mini sâ mi-arăț un'i ięsti fata ta !

Dzîči: — Daa ! Fata mę ieste-a noauădză și noauă-l'ea odai, în foișor, sus !

A mărs împăratu Piricot ș-o mărs Costant'in cu dînsu. A vădzut-o ăcolo. A luat-o pi fatâ ğios.

Fata au pl'ecat în altâ odaii sâ sâ culči. Atunči a pl'ecat Costant'in la fatâ.

— Spuni-mi či puteŕi are tat-tu ?

— Tata meu — zîči — aŕe put'erli care ieste-n balaur, pi masă.

— Balauru iesti mort ! Cum vrai ca sâ fac cu tat-tu ?

— D'i l'e-ai fači șperlâ și čenușâ ! Câ m-au ținut d'e-atîta an'i d'i dzîli d'i cîn ma țini încuiętă sus, și nu vrę ca sâ ma marit'e cîț pețîtori o vin'it la mini ca sâ ma ięi, nu șt'iu či socot'ealâ ari: vrę ca sâ traiascâ iel cu mini, sau či-i, câ nu ma mai lasâ sâ ma mai marit !

— Apîi — dzîči — d'i astăz înăint'i ięsti sfîrșîtâ viiața lui !

S-au luat, ș-a vinit ğios, ș-o luat paloșu și l-a dumi- — Mulțămăs dumn'itali ! Či:

— Vinâ — zîči — oliacâ-ncǫači !

O vinit la dînsu, însâ n-o văzut pi nimę.

— Măi, čini ieș tu ?

— Io sînt om vit'eaz di pi lumea niagrâ ?

— Și či-ai căuta tu aiči ?

— Ia am căutat și ieu pi fata lu Piricot și m-o prins Piricot și m-o băgat la-nk'isoari.

— Bini ! Măi — zîči — io sînt om vit'eaz. Piricot ięsti mort, put'er'li lui sîn moart'i — dzîči. — Io vrau sâ ięu pi fata lu Piricot. Amu cum vrai: o iei tu, sau o ięu io ?

— Dragâ frat'i ! Ię-o sănătos, numa dă-m drumu d'e-aiči.

Atunčea l-o scos afarâ d'im beči. După či l-o scos afarâ d'im beči, dzîči:

— Vrau sâ t'i vid'em, dragă frat'i, či fel d'i vit'eaz ieșt'i.

Atunș Costant'in au luat comănacu d'in cap și l-o văzut

și s-o cuprins în brațâ și s-o pupat făr n'iči-on h'ir d'i griațâ.

cat tăt cu paluşu. A mărs ş-a luat k'ęia ş-au plecat la ačeala-m beči.

— Măi voniči! Ia vinâncuači!

A vinit.

— Da — dzîči — und'i ieşt'i, câ nu t'i văd?

— Niči nu trebîi sâ ma vedz! Spuni-m d'i und'i ieşt'i?

— Ieu sunt un vit'eaz d'i pi lumea neagră!

— Če-ai căutat aiči?

— Am căutat sâ ięu fata lu Piricot.

— Da?

— Da!

— Apîi — dzîči — d'i astădz înăint'i — dzîči — ieş afară!

Au işît afară.

— Uit'i-t'i, ieu încâ am vinit tot sâ ięu pi fata lu Piricot. Şî ieu t'e-am scos pi t'in'i d'i la-nk'isoar'e. Piricot ieste mort, şî balauru lui, sfinţîia lui, tot iesti mort. Şî spuni-m: vrai ca s-o ięi tu pi fata-mpăratului, a lu Piricot, sau o ięu ieu?

— Nu, dragă frat'e! Vrau sâ t'i văd în faţâ či vit'eaz ieşt'i, ş-a ta sâ fii pi tătă viiaţa ta!

Ş-o răd'icat paluşu în sus ş-atunči o tăięt vit'eazu d'i pi lumea niagră d'ejtu ş-atunči o tăięt şî Costant'in şî s-o băut sîngi unu d'i la altu şî s-o prins fraz d'i cruči.

— D'i astăz înăint'i, dragâ Costantini, sînt'em fraz d'i cruče!

Au întrat la masâ şî s-a aşăzat la masâ, dzîči:

— Dragă frat'i! Stăi oliacâ aiči pînâ vin ieu.

Ş-atunči o mărs ş-o lua pi Sevestica, ş-au spus Sevestica:

— Dragă Sevestică! Plecăm înuntru!

— Da, dragă frat'i! D'i astăz înăint'i stai oliacâ sâ ma-mbrăc şî ieu sâ-mi arăt şî ieu čini sunt şî ieu!

Ş-atunči cîn o tras odatâ cu-o năframâ pi obraz, s-o-mbrăcat, tătă numa-n straii d'imărgăritari, şî d'i arğint, şî d'i aur. Şî cîn o luat-o frat'i-su d'i suuarâ şî cîn o plecat înnuntru, şî cîn o vădzut-o vit'eazu d'i pi lumea niagrâ, au strîgat:

— Dragâ Costant'ini! Čini ięsti asta?

— Asta ięsti sora mę.

— Dragâ Costant'ini!

Atunči au luat comanacu Costant'in d'in cap, şî cîn l-a vadzut s-a zvîrlit vit'eazu d'i pi lumea n'eagră, şî l-o pupat în faţă, fără niči un h'ir d'i gr'eaţă.

— D'e astăz înăint'i fraţ d'i cruči sâ h'im !

Şi-au tăięt d'ęjt'ęli čel'e miči [18]) amîndoi cu paluşur'li, ş-au supt sîngi unu d'i la altu, s-au prins fraţ d'i cruči...

Au untrat în casâ.

— Acuma — dzîči — frat'i, stai ăiče, câ ieu ma duc pîn-afară că am o-l'eacă d'i tr'eabă !

A pl'ecat Costant'in dupa Sevistica şî după an'imălili lui. Atunči a spus Sevistica:

— Frat'i Costant'in'i ! pînă astădz nu m-am îmbrăcat şî ieu ca cum trebîi sâ mă-mbrăc. Astădz vrau ca sâ ma-mbrăc şî ieu cu hain'il'i čęle či mn'i le-o dăruit — dzîči — nănaşu m'eu !

Dzîči: — Da ! Îmbracăt'i, soro Sevisticâ !

Au spus cătră nucuţâ: Sâ fi afurisît d'i Dumnedzău şî mai tari d'i mini sâ nu t'i primascâ pamîntu, sâ t'i zvîi d'i tri stînjîni afarâ pentru că nu mn'i-ai spus câ tu ai sorâ !

— Da či, doar ai vrut sâ fi cumnat cu mini ?

Zîči:

— Da !

— Atunj — dzîče — hai cu mini afarâ.

O mărs cu dînsu-afarâ şî s-o pus şî s-o rugat tri zîli şi tri nopţ. După či s-o rugat tri zîli şî tri nopţ, o vinit o iconiţâ cu Maica Domnuli îm faţa lor şî ii s-o pus în g'enunţ, ş-o sărutat ačiasta iconiţâ. Ş-au strîgat iconiţa:

— D'i astăz înăint'i, nu mai sînt'ez fraz d'i cruči, čî veţ fi cumnaţ.

Ş-atunči o întrat înuntru ş-o luat vit'eazu d'i pi lumę niagrâ pi sora lu Costantin, pi Sevestica, ş-o mărs pi lumę neagrâ ş-o făcut nuntâ şî s-o căstorit. Iar o vinit pi urmâ tăţ uaminii d'i pi lumę niagrâ, împăraţ şî crai, şî miniştri. Şî s-o căstorit şî Costant'in ş-o rămas în locu lu Piricot împărat.

[18]) Pov. ridică degetul mic stîng în sus.

— D'işk'id'i-t'i, nucuța mę!

S-au îmbracat c-on rînd d'i straie d'i margaritari, cu un rînd d'i strai d'i aur; car'e şî soarŕle-o-n-tun'icat d'i frumuseța Sevistikii, cîn s-o-mbracat cu straili čelea!

Şî cîn o luat Costant'in pi Sevistica d'i mînă, şî cîn au untrat în casâ, atunči vit'eadzu d'i pi lum'ea neagră au cadzut d'i pi scaun ğios. Ş-au strîgat:

— Măi frat'i Costant'in, aiasta ięsti soră-ta?

— Sora m'ea iesti!

— Apăi sâ nu t'i ięrt'i Dumnădzău niči pi iasta lumi, niči pi čealantâ lumi, sâ t'i zvîii pamîntu d'i tri stînjîni ăfară, pentru câ tu nu mn'i-ai spus că ai soră!

— Da če-ai vrut ca sâ h'im cumnaț?

— Da, măi frat'i!

— Atunči ieş cu min'e-afară!

Au işît cu dînsu ăfară şî s-au rugat la Dumnădzău tri dzîli şî tri nopț. Rugînu-să la Dumnădzău tri dzîli şî tri nopț, au apurut în fața lor o iconițâ cu Maica Dom-

Şî m-an suit pi-o săcarâ şî v-an spus-o în ię sarâ!

Inf.: Gh. Zlotar din Fundu-Moldovei, rn. Cîmpulung; *cules* în Bucureşti în 19 febr. 1955 de Al. A.; *transc.:* O.B.; *durata:* 31'25''. A.I.F., mg. 848-849.

Pov. o ştie; „de mine făcută, înaint'e d'e-a ven'i dumn'evostă" (martie 1953).

nului, ș-a suflat pi dînși, ș-a spus Costant'in:

— D'i astăz înaint'i nu mai sînt'em fraț d'i cruči, čęi či sunt'em cumnaț!

Și-au untrat în casâ amîndoi. Ș-atunči s-o așadzat vit'eazu d'i pi lum'ea n'eagrâ lîngâ Sevistica și iel ș-o așădzat lîngâ fata împaratului, lu Piricot. Ș-atunči a spus:

— Dragă cumnat'i, d'eacuma naint'i pl'ecăm pi lumea neagră!

Au pl'ecat pi lumea neagrâ șî s-au căstorit cu Sevistica, vit'eazu d'i pi lum'ea n'eagrâ, ș-au vinit toț vit'ejî cîț o fost pi lum'ea neagrâ la nunta lui Costant'in. Au facut șî Costant'in nuntâ cu fata-mparatului lu Piricot, șî s-au castorit ș-au rămas stapînitori în locu împaratului lu Piricot, iel a rămas pi tăt'e-mpărățîili stapîn. Ș-a spus:

— D'i astădz înaint'i, ramîi stapînitori pisti împărățîili lu Piricot, câ ieu, dragâ cumnat'i, pl'ec la locu m'eu.

— Pl'eacă sănătos; ieu ramîn aiči.

Şî m-am suit pi-o săcarâ şî v-am spus povestea în ię sară !

Inf.: Gh. Zlotar; Fundu-Moldovei, rn. Cîmpulung; *culeg.:* Al.A.; — O.B.; la 20.III. 1953 *transc.:* Al.A. *durata:* 50'; A.I.F., i. 13287 (mg 213 b—214).

« Ieu am facut-o d'in capu mn'eu. Cam d'i vo lunâ d'i dzîli. Tot vin'e pi capu mn'eu sa l'e spun poveşt'i, mulţ. *Am informat povest'e asta d'in capu meu.* Tot ma nacaję să l'e spun. *Eu l'e-am facut povestea asta d'in capu meu ca sâ l'e spun če n-au audzît i d'e cîn sînt!*
Zic: « Am sâ va spun o povest'e care n-aţ audzît-o ničiodatâ ! » *Şi spuind, tăt mn'i-a ven'it în cap.*
Niči d'intr-o povęste n-am bagat într-însa. În poveşt'ile car'e l'e ştiu ieu nu am luat (!?).
Dupa če-am spus-o o datâ, o ţîn mint'e pîna če mor !
D'e-acolea o vin'it sâ l'e-o mai spui. *O prins-o şî iei d'e la min'e: copiii, n'evasta, večinii.*
(Sora) Tiţa (de la Cîmpulung) o vin'it la min'e şî s-o ţînut d'e capu mn'eu vo tri dzîli ca sâ o poată învaţa.
Ieu le-am spus că am învaţat-o d'e cînd eream în armată.
Am spus-o d'e tri ori, asară a patrul'e, şi-amu d'e činči ori. N-am če să-i mai şk'imb!

«*FATA DE ÎMPĂRAT CARE O RUPT ŞAPTE PEREK'I DE BOCANČI LA ĞIOCU*» *)

Aşă a fost, că d'e n-o vu h'i, nu s-o vu pomeni!

O avut o-mpărat o fată care o rup şępte părek'i de bocanči pe nǫpte. Umbla la ğiocu. Şî nu o putu străjui nime că fata unde umblă la ğiocu. Şî o dat ordin pîn tătă ţara, că čine-a put'ę străjui, fata, că unde umblă la ğiocu, atunčeni a căpăta fǫrte mare plată.

Apă o g'init fęl de fęl' de domni, ǫmini, fęte, fičiori, ş-au străjuit. Ş-o zîs că čine nu a putę străjui pe fată, i-a tăię tată-so capu.

Ęi, dacă apoi o străjuit mulţ ai, fo doi o tri ai; tăt o străjuit. N-or putu străjui nime.

Da o mărs şî iel, oriče om săracu, o-s cătă femęi:

— M-aş duče — iče — c-aş străjui şî io — iče — că am lipsă d'e bani — dzîče — că da de — iče — io oi putę străjui — iče — că unde umblă fata-mpăratului.

— Apăi lasă-te tu năcăjîtule, — iče — că fost-o acolo [1]) — iče — mai mari domni ca tine — dzîče — şî fęl de fęl de oameni mai îmvăţaţ — zîče — nu ca tine [2]) — zîče — prost, măgar! — zîče. — Da und'i-i mę tu — zîče?

— Apăi — iče — tot mn'i-oi încerca norocu şî io!

— D-apăi — iče — că ţ-a tăię — iče — mpăratu capu — zîče — dacă nu-i putea străjui.

— Hapăi—iče—tă săracu-s io [3])—zîče— ! Şî şă, şî să—iče— am să mor'.

Şî s-au dus. Ş-o fost acolo, aşă cum ieşîm din sat [4]), o cruče acolo iera pǫntu pi une trečę fata-mpăratului. Sara, la ǫra şasă, au plecat fata.

[1]) Pov. subliniază, cu stînga. [2]) Pov. arată înainte, cu stînga. [3]) Pov. subliniază, cu stînga. [4]) Pov. ridică arătătorul drept.

Iel, dacă au sosît acol la cručę, s-au ruga la Dumn'edzău sfîntu: « Că să-i ağiute Dumn'edzău ca să pǫtă străjui fata. »

Ęi bine!

Ș-o g'init om moș la iel. Șî dacă-o g'in'it moșu:

— Hęę, măi Ioane! — zîče — če fači-aiči?

— Dacă — iče — vrea șî ieu a străjui fata-mpăratului. De mn'i-ar ağiuta Dumn'edzău sfîntu — zîče — șî.

— Hęę, bine, mă Ioane — zîče — ai grijă — zîče — că aiesta — zîče — i-on lucru piriculos — zîče — că dacă nu ii putę — zîče — străjui, ț-a tăię-mpăratu capu!

— Apăi.. h'ie voia lu Dumn'edzău sfîntu! Pe noroc!

Șî i-o dat o straiță, moșu. Ala o fost Sfîntu Petru. I-o dat o straiță.

— N'ǫ — zîče — d'e straița asta [5]) grij să nu o pk'erz — zîče!

Apă o șî văzut că g'ine fata-mpăratului, amu iel durn'ię.

— Heei! dorm-dormu-tu — zîče — că șî țiie ț-a puni tata capu-m par!

Iel s-au șî scula d'i-acolo ș-au mărs după fată. O șî trecut fata, o vădzut că trę pint-o pădure d'e aur.

Fata, cînd o ağiuns Iuon acolo, o rupt [6]) o crancă. Atunś pădure au țîngăluit, o făcut: țîng! [7]) O zg'ierat pădurea, șt'i!

« Aai! — o socoti fata — de mult'e uori am trecut io pę-aičea șî pădurea asta n-au zg'ieratu! »

O ieșît de-acǫlę șî s-au dus pin... s-au dus mai încolo, o trecut fata pint-o pădure dę aramă.

Cînd o ağiuns Iuon acolo, iar o rupt [8]) o crancă, din pădurea čę de-aramă. Atunș pădurea iar-au zg'ierat: atîta au țîngăluit pădurę! Iară-o sta fata-n locu.

— «Aai! de multe uori am trecut oi pe-aiș șî — iče — n-o zg'erat pădurea asta čiodată! Če pǫte să h'ie-asta?» — fata.

După-ačę, o ieșît dint-ačę pădure, s-o băgat pint-o pădure d'e-arğint.

[5]) Pov. subliniază, cu dreapta. [6]) Pov. rupe, cu dreapta. [7]) Pov. ridică mîinile. [8]) Pov. rupe, cu dreapta.

Cînd o ağiuns Iuon acolo, iar o rupt [9]) o crancă; şî o băgat-o-n straiţă. Iară pădurea au zg'ierat; ş-au ţîngăluit. Au stat fata-n locu.

« Aai! — zîče — de multe uori am trecut io pe-aičȩ — dzîce — şî pădurea asta n-au ţîngălui!... Če pǫte să h'ie-asta?» — socot'it fata [10]).

Nǫ după-ačȩ, o ieşît fata d'int-ačȩię pădure, s-au băgat pint-o pădure d'e-ad'imantu.

Cînd au sosît Iuon acolo, iar au rupt [11]) o crancă. Pădurea iar au zg'erat, au ţîngăluit. Au luat Ion cranca şî au pus-o-n straiţă [12]) — iară au stat fata-n locu ş-au dzîs:

« Aai! de multe uori — iče — am trecut pe-aiči! Mulţ ai, şî multe dzîli — iče — am trecut pe-aiś şî pădurea asta n-o ţîngăluit pînă-acuma!»

Acuma, o trecut fata piste-o apă mare. O vădzut că g'ină acolo nişte zmăi, nişte drači-acolo g'in, cu cóčię piste apă, cu patru cai, şî g'in dincǫče d'e apă [13]) şî uo pun p'e fatâ-n cočie. Şî să cam mai duc [14]) cu fata pistȩ apă d'incolo. Apa ięste -aşă d'e mare că nu-i mai v'edz marğina!

Amu Ion umblă pe-acolo p-ingă apă, şî tă să rǫgă la Dumn'edzău c-amu cum ar trȩče iel apa?

Apă umblă-n sus pe-acolo, să suię pi un d'ial mare [15]) — acolo pi om munt'e, pe un aşă de mare munte, că mai că-ağiunğea cătă čier', muntili! Ca să vadă piste apă [16]), če-i d'incolo. Şî tă nu vedȩ marğin'e la apă.

Iel umblînd pe-acolo, da o audzît acolo-m pămînt, în vîrvu muntelui [17]), că să sfăd'ȩ ǫričine acolo-m pămînt!

Iel o dat [18]) cu pk'ičioru-m pămînt.

— Ȩȩ! če vă sfădis, mă — iče — acolo?

Atunči o şî audzît că nu grăię [19]) nime.

Noa bine-i! Dac-o mai stat om pk'ic, iară s-o sfăd'it. Iar o dat cu pk'ičioru-m pămînt:

[9]) Pov. rupe, cu dreapta. [10]) Pov. subliniază, cu arătătorul stîng. [11]) Pov. schiţează ruperea, cu dreapta ridicată. [12]) Pov. duce dreapta spre buzunar. [13]) Pov. schiţează sosirea, cu dreapta. [14]) Pov. duce dreapta spre ceafă. [15]) Pov. se uită în sus. [16]) Pov. ţine dreapta ridicată. [17]) Pov. ţine arătătorul drept ridicat. [18]) Pov. subliniază, cu dreapta. [19]) Pov. se uită în jos.

— Ę — iče — ieșîț -afar d'i-acolo — iče — că g'iu la voi! Dip če vă sfădiț-acolo?

Ę! Iară văd că stă [20]), nu iče nime-nimica.

Cîndu-i odată, iară să sfădesc!

— Hăi! ... tu-vă mama mîn'e-vǫstă! Amu — iče — oi vini la voi! Ișiț afar d'e-acolo!

Atunči o și văzut Iuon, atunči-au și vădzut Iuon că ies tri prunč d'e-acolo, trei prunč d'e dracu, d'e-acol d'in cǫstă.

— Ę, mă! — iče, fă cu mîna [21]). — Haideț încǫče, mă! — zîče.

Apo g'iu prunčii acolo tăt pe fugă la iel.

— Da măi! Dip če vă sfădiz [22]), mă — iče — acolo-m pămînt?

— Hăă! — zîče — bačiu Iuon! — zîče — cum nu n'e-om sfăd'i — iče — c-o muri tata și mama — zîče — ș-o rămas tri meșt'eșîguri, [23]) d'i tata și d'e mama — zîče — care noi — iče — nu ne putem împărțî — iče — cu iele.

— D-apoi — iče — če fęliu-s ale?

— Ă — iče — čele mai mari tri meșteșîguri d'in lume!

— D-apoi — zîče — mereț după ięle [24]) și le-adučeț să le văd și io, că vi li-oi împărțî io.

Nǫ, să duče-on prunc acolo și le-aduče. Apoi vęde c-aduče om palțău, ș-o pârę d'e păpuči [25]), ș-on comănac roșu [26]), o șapcă roșîie.

— D-apoi-aiesta če felu-i, palțău-aiesta?

— Palțău aiesta — iče — cîn fači — iče — cruče-așă [27]) — iče — în lungu ș-în curmedzîș, tot fęliu d'i pe fața pămîntului, — iče — să fače stan d'e pk'iatră [28]).

— D-apu păpučii aieștia?

[20]) Pov. subliniază, cu arătătorul stîng. [21]) Pov. cheamă, cu dreapta. [22]) Pov. subliniază, cu dreapta. [23]) Pov. subliniază, cu dreapta. [24]) Pov. subliniază, cu dreapta. [25]) Pov. schițează ținerea în mînă, cu dreapta. [26]) Pov. schițează ținerea în mînă, cu dreapta. [27]) Pov. ține dreapta ridicată. [28]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Aieştia — iče — aşă să k'iamă: « păpučii — zîče — păpučii gîndului ». Cînd dzîş:

Hop, hop, păpučii mn'ei — iče — acolo să h'iu cu trupu şî cu gîndu, adică: unde gîndes cu gîndu, acol să h'iu cu trupu ! Şî de loc o fost acolo [29]) !

— D-apoi şapca asta?

— Asta — zîče — cîn uo traş pe cap [30]) — dzîče — nu te vęde nime.

« Hă ! — o socotit Iuon — nǫ, de-aieste mn'i h'ie mn'ie! Cu-aięste poči-io mę la fata-mpăratului ».

Odată o şî tras comănacu pe cap — adică i-o şî mînat pe prunči-acolo [31])-n vîrvu muntelui.

— Nǫ — zîče — męrğeț acolo-m munte — zîče — sus. Ş-apu care-s sosî [32]) mai iut'e la mine, la ala i-oi da — iče — aęste tri meşteşîguri.

Prunči-o suit acolo-m vîrv, ş-o şî lua la fugă prunčii: care de care să sosască mai iutę, mai răpide la, la iel ! Cînd o fost aşă cam de o sută de paş, o făcut cu bota în lungu [33]) şî curmedzîş: s-o şî făcu stan d'e pk'iatră-aco.

Nǫ-i bin'e ! Acuma:

« Hęi — Iuon să socotęşte — če să mai facu ? »

O şî tras păpučii-m pk'ičiǫre, ş-au tras comănacu pe cap; mai mul nu l-o vădzu nime ! [34]) Ş-o zîs:

— Ho, hop, păpučii mn'ei — zîče
unde gîndes cu gîndu
acolo să h'iu cu trupu !
tumna la fata-mpăratului după masă !

D'eloc o fo la fata-mpăratului după masă [35]). Ş-au văzut acolo că bęu şî mînîncă. Iel mînca cu fata-mpăratului d'int-o blid [36]), că pi iel nu l-o vădzu nime, dacă-au fo cu comănacu pe cap, cu-al roşu. D-apoi o dzîs čęialalț:

— Če ięste cu t'in'i d'e poz mînca atîta acuma?

[29]) Pov. subliniază, cu dreapta. [30]) Pov. duce mîinile la cap, schițînd tragerea de cap. [31]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [32]) Pov. subliniază, cu dreapta. [33]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [34]) Pov. subliniază, cu dreapta. [35]) Pov. pune dreapta pe masă. [36]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Ęi — zîče fata, zîče — nu știu — zîče — c-am, g'iin [37]) — iče — am trecut pint-alea patru păduri — zîče — șî — zîče — am audzît patru sămn'e. Ș-amu iară — zîče — uorcît îm puneț îm blid [38]), nu mă mai satur!

Adică mînca șî Iuon cu ię, da pi Iuon nu l-o văzut nime! Nǫ-i bine! D-apă, că dacă s-o găta d'e mîncat, o șî luat zmăii la ĝiocu, ș-o ĝiucat șępte danțuri. Ș-în șępte danțuri: în tot danțu [39]) o rupt șăpte păre d'e bocanči. Ș-acuma, Iuon o tras comănacu d'i pe cap, ș-o mărs șî iel pe-acol pin cohie [40]) pe la socăčiță, i-o țîpat:

— D-apu cu coldușu-aiesta če-i pe-aiči?

I-o țîpa șî lui on čiont să rǫdă șî iel. Iuon o pus čiontu în straiță [41]) ca să aibă sămn'e. Șî d'in tǫte fęliuri d'e mîncări, o luat ș-o pusu-n straiță [42]) ca s-arăt'e sămn'e la-mpărat, șî la fată. Ș-au vădzut că uo pun p'e fată — după če-au ĝiucat ale șăptę ĝiocuri — o-au pus p'e fată zmăii în trăsură, în cočie, șî o-au trecut apa d'incolo [43]). Iuon odată o șî tras păpučii-m pk'ičiǫre, șî comănacu, ș-o zîz:

— Hop, hop, păpučii mn'ei — zîče. — Acolo să h'iu — cu trupu — zîče — une-am fost — zîče — asară — zîče — la cruče [44]).

Pe cînd o sosît fata, iel iera acolo, mai iut'e ca fata. O trecut pingă fată, ca vîntu! Iel așă o mărs ca gîndu: cînd o gînd'it acolo o fost. Ei bin'e! O g'init fata:

— Eei! Dorm-dormi, mutuț, că șî țîie ț-a pune [45]) tata capu-m paru!

— Nu-i bai, du-te numa, du-t'e — o zîs.

Nǫ apăi s-o duz dimineața la-mpărat.

— Nǫ, Iuǫne — zîče — să văd — iče — sămn'ele [46]) — zîče. — Fost-ai — zîče — pi-un'e-o fos fata?

[37]) Pov. ridică arătătorul stîng. [38]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [39]) Pov. ridică arătătorul drept. [40]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [41]) Pov. duce dreapta la buzunar. [42]) Pov. duce dreapta la buzunar. [43]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [44]) Pov. ține dreapta ridicată. [45]) Pov. ține dreapta ridicată. [46]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Odată o trecut pint-o pădure d'e-aur — zîče — am rupt o crăncă! — o pus pe masă [47]). Dreptu-i? — cîtă fată.

— Drept!

— O trecut pint-o pădure dẹ aramă: am rupt o crancă — uo pus pe masă [47]). — Dreptu-i?

— Drept!

— O trecut pint-o pădure de-arğint. Am rupt o crancă — uo pus pe masă [47]). — Dreptu-i? — cătă fată.

— Drept.

— Am trecut pint-c pădure d'e-ad'imant. Dreptu-i?

— Drept!

O pus pe masă [47]). Văst împărat.

— Dup-ačẹ — zîče — o g'init acolo şî o trecut piste-o apă — dzîče — zmăii — zîče — ş-au trecu d'incólo. Şî — zîče — au ğiucat şăpt'e ğiocuri. Io — iče-am mîncat, ia če mîncări! — o arătat pe masă — ia če mîncări [48]) ai mîncat-un fẹl. Ia če mîncări-ai mîncat a doile fẹl, ş-a triile, ş-a patrăle — d'e vo zẹče fẹliuri d'e mîncări o mîncat. Mîncări d'e-ale, că nu să mai pomin'ẹ-n lume! Aşă iera d'e bun'e!

Nọ bin'e-i! Dac-apoi, amu-i bin'e! O arătat apoi, iče:

— Am mărs pin cohie — iče — mn'i-o mai ţîpat şî mn'ie socăčiţăle-o čiont. Ia aiči-i [49]).

— Drept!

Şî i-o datu-mpăratu tare mulz ban'i [50]) la Iuon; i-o dat voon mn'iliuon, o foz mulz, vo mn'iliuon d'e zloţ i-o dat atunči împăratu — iera mulz bani pe tîmpurile-ale — atunči — pentru că o putu străjui fata-mpăratului. Ş-apoi Iuon o mărs acasă-apăi la copk'ii. Ş-apă ş-o lua vacă, ba ş-o lua boi, ba ş-o luat uoi, ş-o luat car, pămînt. Ş-aşă că d'e-acọle, iel o fo gazdă. Şî găzdăluiẹşt'e tare bin'e pînă-n zua dc az!

Şî s-o sui pe-on cui
şî-altă povẹste nu-i.

[47]) Pov. schiţează aşezarea, cu dreapta. [48]) Pov. întinde palma dreaptă înainte, ca şi cum ar ţine ceva pe ea. [49]) Pov. întinde palma dreaptă înainte, ca şi cum ar ţine ceva pe ea. [50]) Pov. ridică dreapta.

Inf.: Morar Vasile; Rașca; rn. Oaș; *culeg.*: O.B.—AL.A., la 3.VI.1953; *transc* Al.A.—O.B.; *durata.*: 16′; A.I.F., i. 14 102 (mg. 320 a).

« Asta o am audzît pin cotune. Nu am pręspus-o așę. »

Basmul este răspîndit în toată țara, atestat în 23 variante. Cîteva dintre acestea se combină cu alte tipuri (307, 516 etc.). Schullerus la nr. 306, citează 6 variante. V. variantele publicate de C. Bărbulescu în *Revista de Folclor*, V, 1—2, p. 68—72 (11 piese).

Motivul obiectelor fermecate luate prin înșelăciune de la draci apare frecvent în țesătura altor tipuri. Schullerus, la nr. 518, citează 6 variante.

St. Thompson, în *Folktale*, p. 34, arată că acest tip e frecvent în Europa centrală și răsăriteană, rar în apusul ei, de unde ar rezulta că ar fi de origine europeană. De asemenea, la p. 76, arată că episodul cu obiectele fermecate (tipul 518) apare în literatura budistă, apoi în *1001 de nopți* și e foarte frecvent în Europa și Asia, fiind cunoscut și în nordul Africii. Larga arie de răspîndire și deasa asociere cu tipuri atît de diferite dovedesc vechimea lui considerabilă.

«CU MĂZĂRAN VĂSĂLICĂ»

O fost o fomęie, şî ię, şî bărbatu iei. Da iei laolaltă o avut o sută dă fečiori — iei laolaltă — ş-o sută dă fęt'e, ačia doi. Nǫ bun ! O murit bătrînu ş-o rămas fečiorii, şî fętele. Ş-apă-o avut avuţîie multă, moşie multă. Tăt insu o avu tă cît'e doi boi [1]) şi plug, car, boi, o avu tăt insu. Nǫ, amu şi iasă-afară la lucru, primăvara, şi iasă la arat [2]), şi baje cucuruz, mălai. Nǫ, iei s-o dus. Da iei n-o avut numa aiči în satu lor, če-o avu şî p-alt'e sat'e mai dăpart'e [3]), o-avut. Merę d'imin'eaţa ş-ajunjea l-amn'iaz acolo, la lucru şi are [4]). D-apoi iei nu ş-o puz mîncare, numa la boi. C-o sosît acolo, o arat, o lucrat, l-amn'iaz o ţîpa boii şi mînče. Da iei o gîn'i că da dacă le-a trimet'e maică-sa oaričeva mîncare, cu herbeca. Tăt aşt'eptat şi vie mîncare, n-or vin'it, nu li-o trimăs [5]). Sara, ii o prins şî s-o dus acasă. Dac-o mărs acasă, o desprins boii, o băgatu-n grajd'iu, frumos.

— Halelei — iče — maica mę ! — zîče. — Nu n'e-ai putut trimet'e čeva — zîče — dă mîncat — zîče — şî astăz — zîče — am răbda fǫme.

— Mă — iče — da cun şi trimăt ? — zîče. — Da pă čin'e ? Că — iče — dă trimăt — zîče — umblă — zîče — dracu pă hotar — iče — şî — iče — vă duče pă soru-ta — iče — cîn o a prind'e — zîče — cu herbečele, cîn mere cu mîncarea.

— Noi — iče — lucrăm, maica mę, — iče — afar — iče — la hotar — zîče — da noi n-am văzu n'imică — iče. — Da — zîče — şt'i če ? — zîče. — Io — zîče, ala mai mare fečior — io — zîče — trag o brazdă — iče — dîn fundu ogrăzî nǫste

[1]) Pov. subliniază, cu stînga. [2]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [3]) Pov. se uită înainte. [4]) Pov. se uită înainte. [5]) Pov. pune dreapta pe masă.

— iče — pînă-acolo [6]) — zîče — ind′e merem noi, ș-apăi și vie numa pă brazda-ačę pănă la noi — iče — a șt′i vin′i pă brazda-ačę.

— Cum șă nu!

Nǫ, în če zî s-o duz iar [7]) tăț. Čel ma mare-o prinz boii ș-o băgat plugu-m pămînt în capătu ogrăzîlor pînă acolo la hotaru-ala [8]), acolo-nt-altu sat. P-amn′iază o gătat mamă-sa mîncare ș-o pus în herbeči, o-arăd′i pă fata čę ma mare, s-o dus. Dracu o mărs șî o-mfunda brazda dă la jumătat′e [9]) în sus către iei, o-mfundat, ș-o traz dă iastalaltă jumătat′e brazdă pînă la dracu-acasă [10]), ș-o tras. Ș-apu fata-o ținut, s-o dus tă pă brazdă, pănă, cum o spus frat′i-său.

Cînd o ajuns acolo, o ajuns aco la dracu, fata cu herbečii. Nǫ, p-ačę o ținut acolo, dă muięre, dračii.

Tot așt′epta șî vie mn′eaza, n-o mai vin′it mn′eaza. Iară vin acasă sara.

— Alelele, maică — iče — cum n′e-ai čeluit!

— Mă — iče — pi o-am trimăs — iče — da n-o vin′it.

— Nu!

— Apă atunči — iče — uo duz [11]) — zîče.

— Da — zîče — noi n-am văzut.

— Acę îi gata dusă, aia. Nu șt′iu — iče — cum o pǫt′e și-o ducă — zîče — așę — zîče.

— Nǫ — zîče čel d-a doilea fečior — maică — zîče. — Io [12]) — zîče — bag plugu — zîče — ači — zîče — în uocol, trag o brazdă — iče — pîn-acolo — iče — ș-apă l-amn′iaz — iče — pă tăt′e [13]) le trimet′e la noi — iče — cu mîncare — zîče — dǫr nu s-or t′eme! — zîči.

Nǫ bin′e, așa o făcu mă-sa. O mărs iei, ș-o traz brazda iel, čel a doilea fečior, pîn-acolo. Șî p-amn′iaz o găta mă-sa iară mîncare, șî herbeca, ș-apîi le-o trimes pă tăt′e fęt′ele [14]), o sută dă fet′e-amu cu-ačę či-o fost acolo. Dracu iar-o ieșit,

[6]) Pov. arată spre stînga, cu arătătorul stîng. [7]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [8]) Pov. se uită înainte. [9]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept. [10]) Pov. arată spre stînga, cu arătătorul drept. Pov. pune stînga pe masă. [12]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [13]) Pov. lovește masa cu arătătorul drept. [14]) Pov. subliniază, cu dreapta.

ș-o-mfunda dă la jumătat'e brazda cătă iei, șî dă la jumătat'e-n-coače o tras pănă-acasă [15]). S-o dus tăt'e la iel acasă. Nǫ, i bin'e! Alea-s aiči, le-are dracu pă tăt'e. Ș-apăi dacă le-o avu pă tăt'e, le-o apuca și le-o tiiet, le-o omorît, ș-o l'egat pă tăt insa așę bucățauă [16]), șt'i, o l'egat tătă insa pocu iẹi. O l'egat pă tăt'e șî le-o pus înt-on gat, într-o cadă-m murătǫre, dracu, șî numa p-ačę ma mare o lăsat.

Nǫ bin'e, vin'i sara fečiorii acasă.

— Alelele, maică! — zîče. — No amu pos fače « alęlę » — iče — niči una [17]) soră — iče — n-avem! — zîče. — Gata, s-o dus!

— Nu-i bai — iče — dac-o mărs — iče.

Bagă boii-n grajd'iu iei și činază. D'imin'iața să scǫlă tăț, și să spală, și să gată.

— Da če vreț?

— Merem — iče — pînă ind'e le-aflăm pă surorile nǫste — zîče.

— Măi, șid'ez blînz — zîče mă-sa — nu mereț, fătu mn'eu, — iče — că-s sclabă șî bătrînă, če drac, cum oi fa, če-oi fa-če aiči?

— Apă — iče — noi merem [18]) — zîče — după iele, — iče. — O sută dă fečiori sînt'em — zîče — o sută ca brazî — zîče — dă tari și dă mari.

Nǫ, bin'e, s-o dus fečiorii. S-o luat, s-o dus și-o pus străițile șî cît'e-o brișcuță [19])-o avut cît'e unu-n straiță, și pită, tăt insu straița șî brișca lui — și s-o luat și s-o dus,

multă lume-mpărățîie,
ca Dumn'ezău și vă țîie,
că dîn povęste,
tă mai ięste,
mîndră șî frumǫsă,
ca s-o spui la dumn'eavǫstă!

[15]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta. [16]) Pov. pune mîinile pe masă. [17]) Pov. subliniază, cu dreapta. [18]) Pov. subliniază, cu dreapta. [19]) Pov. taie cu dreapta în palma stîngă.

S-o lua, s-o tă dus, s-o tă dus fečiorii. Pănă o da dă om păstor', dă un čiurdariu, dă un gulęș, cota dă boi acol p-on imaș, pă leveleu.

— Bună zua — iče — gulęșule!

— Noroc, voin'ičilor — zîče. — Da — iče — ind'e vręț șî mereț?

Če: — N-ai văzut — iče — dumeata — iče —dă mult o măr — zîče — p-ači — iče — dracu cu n'ișt'e fet'e? — zîče.

— Aaa! — iče. — Dă mul [20]) s-o duz! — zîče. — D-apoi če vrei?

— Vrem și merem — zîče — după iele.

— Dracu o lăsat așę — iče — pă min'e — iče — că dacă čin'e vrę să margă la iel, și mînînče [21]) noăză și nǫă dă boi fripț, noăză și noă dă cuptǫre d'e pită, noăză și noă dă buz de vin și le bęie — iče — apă ala și margă [22]) la iel după iele

— Da adă-le-ncoači! — că iei amu o fo flămînz, o gîn'i că dacă or put'ę mînca ș-or bę.

Le pun'e-acolo boii ačeia fripț și mînînče cuptǫre d'e pită, buz dă, hîrdaună dă vin. Hapă n-o putu bę, numa um pic o mîncat — o mîncat dǫr um pičiorag tăț, și o jumăta dă pită și dǫră tri litre dă vin.

— D-api če-i asta? Nǫ — iče — apă put'eț mere — iče — înapoi d'-ind'e-az vin'it — iče — și nu vă dučeț.

— Če? — zîče — noi? Haa [23]), noi merem!

S-o lua, s-o dus. Bin'e! Să tăln'esc cu-om păcurariu.

— Bună zua — iče — păcurariu!

— Noroc — zîče. — Da — iče — n-ai luat dumeata [24]) — zîče — sama — iče — dă cîn iej dumeata cu uoile p-aiči — iče — pă dracu — iče — mărgîn cu n'eșt'e fet'e?

— Eei, ba dă mult o mărs! — zîče. — Da če vrei?

— Vrem și merem după iele, că-s surorile nǫste.

— Șid'ez [25]) blînz — ziče — nu mereț! Numa așę put'ez mere, dacă i-s put'ea — iče — dumeavǫste mînca — iče —

[20]) Pov. clatină din cap. [21]) Pov. pune stînga pe masă. [22]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept. [23]) Pov. face gest de lepădare, cu dreapta. [24]) Pov. clatină din cap. [25]) Pov. arată înainte, cu stînga.

noăză și noă dă berbeș fripț, noăză și noă dă cuptǫre d'e pită, noăză și noă dă buz dă vin, butǫie dă vin.

— Hadă-le-ncǫči !

S-o apucat, le-o adus acolo, o foz gata ! [26]) O dat acolo, s-o apucat, da abg'ia o putut mînca on jumăta dă berbeče cît'i tăț, ș-on jumăta dă pită, șî vo tri kilogrami dă vin.

— Nǫ — iče — sînt'em sătui.

— Nǫ — iče — put'eț mere [27]) cătă casă — iče — da șă nu merez la iel.

— Noi — iče — merem !

Nǫ, să ięu, să duc, n-o asculta, s-o dus. S-o tă dus, s-o tă dus, s-o tă dus, pînă să-ntîlnesc cu on stăvar cu cai.

— Bună zua — iče — stăvarule !

— Dǫmn'e dă-vă noroc !

— Da — iče — dă cîn iej cu stava asta cu cai p-aiči — iče n-ai văzut — iče — pă dracu — iče — măргîn cu cît'iva fęt'e ?

— Ba — iče — dă mult [28]) o mărs. Da če vreț ?

— Şi merem după iele — iče.

— Apă — iče — dracu-o lăsat așę — iče — că cin'e vrę și margă la iel, în turma asta, dă cai — zîče — în stava asta dă cai, ieste-on harmăsar' dă noăză și noă dă an'i, noăză și noă dă irimi are: čin'e l-a put'ę prind'e, să suie pă iel, și îmvîrt'ească dă tri uări lumea rǫtă — zîče — atunči — iče — put'ez mere la iel.

— Da-n'e-i harmăsariu ăla ?

Să du co la [29]), în stavă la cai, șî ved'e harmăsariu ăla acolo. Numa una rînk'ează harmăsariu cătă iel, da s-o și spărieț.

— Hapăi [30]) — iče — dă-t'e-m bet'eșîg ! — zîče.

I-o da pače. S-o lua s-o dus. O mărs, o mărs.

Ajung odată iei la curt'ę zmăului, la zmău, la dracu.

Acolo la pǫrtă, bat'e la pǫrtă [31]) iei, șî vin'e, sora lor čę ma mare, vin'e afară.

[26]) Pov. subliniază, cu mîinile. [27]) Pov. arată înapoi, cu dreapta. [28]) Pov. dă din cap. [29]) Pov. se uită la stînga. [30]) Pov. face gest de lepădare cu dreapta [31]) Pov. bate în masă cu nodul degetului drept.

— Bună zua, soră?

— Dǫmn'e, dă-vă noroc! — iče — Da după če-az vin'it — mă? — iče.

— Da če? — zîče.

— Apă — iče — d-aič — iče — nu mereț voi îm viața vǫstă! — zîče.

— N-om mere?

— Nu!

— Mm! D'ę hog'i n-om mere! — iče. — Da in'e-i — zîče — zmău?

Iče: — Zmău — iče — i duz la tată-său — zîče — îm munt'ele N'egru — zîče — în noăză și noă dă kilometări dă dăpart'e — zîče.

— D-apă — iče — cîn vin'e-acasă — iče — cum îi?

— Apă — iče — ala are-om buzdugan dă noăză și noă dă măj [32]) dă gr'eu — zîče — numa l-îmvîrt'eșt'e dîn cǫdă i-a dătasă o rǫtă [33]) pă dă pă cap — iče — șî l-aruncă, șî mint'enaș — zîče — i-ači — iče — m pǫrtă [34]) — zîče. — Atunče să fie mn'iazăza n'iș prea caldă, n'iș pea reče, numa o formă și fie — iče — că dă nu, mă omǫră! Da — iče — și mereț — zîče — voi în triaba vǫstă.

— Noi — iče — noi nu merem — iče. — Sclobozî-n'e-nlontru.

I-o sclobozît înlontru, șî i-o băgat în sǫbă, șî o stat acolo, o șezut, s-o hod'in'it. Cînd îi pă la unspeče čeasuri, numa aud'e numa că vin'e om buzdugan: — Uuuu! Păăc!

— Nǫ — iče — amu i-ači!

Mint'enaș o fo și zmău acǫlę. Să bagă-n lontru. *H-h-h-h* zmău aminǫsă dîn narę.

— Eei! — iče — Io nu cre că nu... Tu n'evastă. D-apăi — iče — tu n'evasta mę — iče — cre că mn'i-o vin'i șogórii — iče — pă uspăț.

— Da, vin'it — zîče.

— Nǫ, da un'e-s?

[32]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [33]) Pov. schițează un cerc, cu arătătorul drept. [34]) Pov. pune stînga pe masă.

— Aič îs în sǫbă.

Mere la iei în sǫbă şî dă mîna cu iei.

— Şi trăiej, măi, şogorii mn'ei!

Pă care cum l-o strîns, tă cît'e-o beşîn-o ţîpat, cîn l-o strînz dă mînă. Ai bin'e! No, gata!

— No — iče — măi şogorii mn'ei, dac-az vin'it la min'e — iče — amu şi n'e uspătăm.

— Da! — zîče.

Nǫ, aduče-om bou fript pă masă. 35)

— Nǫ — zîčẹ — mîncăm 36) — zîče — şî care cum iz găta dă mînca — iče — carn'ea dă pă čiont — zîče — mă lovit pă min'e-m frunt'e 37) — iče — da dă mi-s put'ea omorî. Apă-o apucat ş-o mîncat. O luat cît'e-o cǫste 38) ş-o, cu brişca o ţigălit 39) carn'e şi-o mîncat, şi una alta-aşẹ. Cîn o gătat, o făcut poc! la zmău în frunt'ẹ cu coastẹ, cu dărăbuţu ăla dă čiont. Tăţ o dat aşẹ pă rînd, care cum o gătat, numa l-o lovi 40) pă zmău în frunt'e.

— Nǫ amu — iče — tăţ az dat?

— Tăz — zîče.

— Nǫ, amu — zîčẹ — şi daŭ io! — zîče. — Io şi m-apuc.

Să scǫlă zmău-m pičiǫre şî ia um pičiorag 41) dă bou, şî-trağe pîn gură, fače: *şlio* 42), i gata carn'ea du pă iel. Fače păăuc! Gata: ăla să-ntǫrče cu pičiǫrele-n sus, şi mǫre. Altu! Altu! Pănă i-omǫră pă tăţ. No, cînd îz gata morţ, s-apucă şi-i poketează, şi-i pun'e în şpărji, şi-i bagă-nt-altă cadă, şi p-ačeia, tăt îm murătǫre i-o băgat.

Nǫ, nu mai-aşt'eaptă bătrîna — nu mai vin'e n'ime, nu mai vin n'iş fet'e, n'iş fečiori. Ih! Amu bătrîna, săraca, sclabă bătrînă, amu če şi facă? Mere la hotar afară bătrîna şi vadă 43) că cum îi mălaiu, şi tăt'e. Mărgînd pă drum ia aşẹ, o aflat-om bob dă mazăre, da fain 44) bob dă mazăre, un sîmbur dă mazăre. Ih! Apoi iute-l iẹ şî-l pun'e-n zad'ie, că tare fain o fost! Dîn

35) Pov. arată înainte, cu stînga. 36) Pov. arată înainte, cu stînga. 37) Pov. duce dreapta la frunte. 38) Pov. taie în palma stîngă, cu arătătorul drept. 39) Pov. taie în palma stîngă, cu arătătorul drept. 40) Pov. subliniază, cu dreapta. 41) Pov. apucă, cu dreapta. 42) Pov. duce dreapta la gură. 43) Pov. subliniază, cu stînga. 44) Pov. duce mîinile înainte.

zad'ie zbǫră înapoi jos. Ei! D-apă îl bagă pă sîn[45]): zbǫră şi dă pă sîn. Păi iel d-apăi zbǫră şi dă pă sîn, d-apăi če-şi facă? Îl bagă în gură[46]), dîn gură n-a ieşi. Dacă-l bagă-n gură, lung'iţeşt'e, îl scapă şî mere pă gîrtu, bobu ăla dă mazăre, şî lu-ng'iţęşt'e bătrîna. Mere bătrîna şî ved'e mălaiu, pă cîn vin'e-acasă, d-abg'ia vin'e bătrîna dă grǫsă. Numa vin'e bătrîna, să bagă în casă, să pun'e-m pat, odată şi naşt'e-om fečior. Ih! Cînd îi d-o zî, gîn'ęi că-i dă dǫă. Cînd îi dă dǫă, gîn'ęi că-i dă tri. Tot aşę, pănă iaca că fečioru-i mare[47]) şi vorovest'e, şi ias-afară, fečioru amu iera, phoo! dă doisprăzeče ai, cum îi mai bun, şî mai, če, ači, iut'e minten'aş o mărs pănă la doăzăj, la trizăj d-an'i, mint'enaş, hă! D-apăi s-apucă iel ači şî iel umbla la danţ, umbla la dans şi iel acolo, cu čei fečiori. Da pă care fată o jucat, sara-o muritu[48]), c-ačę n-o avut norocu. Bin'e-i!

Mă-sa amu că n-o avu nume, o măr la popa şî o spus la popa:

— Domnu părint'e, iaca — iče — če-am păţît, şi iaca cum, şî nu-i bot'ezat.

— Nǫ nu-i bai — iče. — Adă-l aičę.

L-o dus aco la popa şî i-o pus numele Măzăran Văsălică, popa.

— Nǫ — iče — ăsta-i Măzăran Văsălică — zîče. Aşa o rămas.

Colo la danţ, iel cînd o mai mărs, acolo iară fet'ele şi nu merę şî jǫče cu iel. Numa zîčeau fet'ele, una cătă alta:

— Eei — iče — mînče-l şi p-aiesta če i-o mînca pă čeia o sută dă fraţ şî p-o sută dă, să-l mînče şi p-aista aşę — zîče — cum i-o mînca p-ačeia! — zîče.

Iel o auzît.

— Če-i tu, fet'ele? Če-i, mă? Če, mai avut-am io fraţ?

— Cum şi nu! Ia — i-o spus ačeia, că—iaca če ai avut, şi iaca cum, şi cum, şi iaca in'e-o mărs şî če-o făcut.

— Bin'e-i!

Vin'e iel acasă, năcăjit. Zîče mă-sa:

[45]) Pov. duce dreapta la sîn. [46]) Pov. duce dreapta la gură. [47]) Pov. subliniază, cu stînga. [48]) Pov. subliniază, cu stînga.

— Če-i, fătu-mn'eu, cu t'in'e?

— Hai — zîče — maica mę! — iče. — Dă cîn m-ai făcut — iče — țîță nu mn'i-ai dat! [49]) — zîči. — Apăi — iče — dacă nu mn'i-ai da țîță, io moriu!

— Pă, măi, cum șă-z dau io amu țîie țîță — iče — sus, tu — iče — aşę mare?

— Musai să-m dai — iče — că dă nu-m dai — iče — io moriu! D-apă — iče — d-aşę [50]) şă-n dai țîță — iče — pă su talpa căsii — zîče.

— D-api čin'e-a rîd'ica talpa căsii?

— Nu t'e-ngrijă, maica mę — iče — numa t'e-apleacă jos [51]) — iče — ș-îz bagă țîța p-acolo, şî io pă dîncoače și sugu [52]) c-apăi io — iče — atunč nu moriu.

D-apu mă-sa că şi nu mọră, s-apleacă jos şi bagă—iel numa d'ejetu čel mic [53]) l-o pus la talpa căsii, cu d'ejetu čel mic o rîd'ica talpa.

— Nọ — iče — bagă țîța acolo.

O băga țîța acolo, ș-o lăsa cît dă cît.

— Ău, ău — ziče — nu lăsa — iče — că mă dọre.

Zîče:

— Maică! — zîče. — Ma avut-am io [54]) frat și surori?

— N-ai mai avu, fătu mn'eu!

Atunș tă mai tare-o lăsat.

— Tulai, Dọmn'e — iče — că mă dọre, mă, și io oi muri.

— Maică, avut-am io năint'e încă fraț și surori?

— Avu, fătu mn'eu — zîče.

— Da ind'e-s?

— Măi — zîče — iaca — zîče — ț-oi spun'e, numa mă lasă d-aičea.

O rîd'ica dă talpă şî o ieşi mă-sa d-acolo.

— Nọ — iče — ai avut — iče — o sută dă fet'e — iče-o ioz — zîče — o sută dă fečiori — iče — şî s-o duz — zîče — la plug, ș-apă — iče — i-o prinz — zîče — zmău şî i-o dus.

[49]) Pov. neagă, dînd din cap. [50]) Pov. întinde arătătorul drept înainte. [1]) Pov. arată în jos, cu arătătorul drept. [52]) Pov. își apleacă bustul înainte. [3]) Pov. apucă cu degetul mic stîng. [54]) Pov. își agită degetul mic stîng.

Niči un'ii — iče — nu-s dîntră iei, numa tu ai rămas — iče.

— Nǫ — iče — maica mę', mă duc io după iei — zîče.

— Baa nu mere, fătu mn'eu — iče — că pănă-i lumę nu mai vi n'iș tu.

— Da dac-oi vin'i — zîče — maica mę. Numa — zîče — în dai mie — zîče — n'ișt'e mărğele, șî n'eșt'e kiskin'ęię — iče — dă la suror'le mele — zîče.

I-o da n'ișt'e kiskin'ęę [55]), n'ișt'e mărğele [56]), n'ișt'e in'ele d'i pă d'ęjit'e, șî le-o pusu-n straiță, în spat'e la iel, aičea [57]) pă k'ept, și s-o luat și s-o dus. O tă mărs, o tă mărs.

multă lume-mpărățiie,
ca Dumnezo și vă țiie,
că dîn povęste,
tă mai ięste
mîndră șî frumǫsă,
s-o mai spui la dumeavǫstă.

S-o tă dus, s-o tă dus, pănă s-o tîln'i și-ala cu gulęșu čela cu boii.

— Bună zua — iče — gulęșule!

— Noroc — zîče — fečiorule!

Zîče:

— Dă mult — zîče-o mărs p-ači — iče — n'eșt'e fečiori după n'eșt'e fet'e — iče — la smău?

— Dă mult! — zîče. — Da —iče—n-o vin'i napoi. Da če vrei?

— Și mă du după iei.

— Hęę! — zîče. — Dracu, zmău — iče-așa o lăsat — iče — čin'e-a mînca nǫăză și nǫă dă boi fripț, nǫăză și nǫă dă cuptǫre d'e pită, nǫăză și nǫă dă buz dă vin și bęię.

— Adă-le-ncǫče, măi! — zîče.

Le dă la Măzăran Văsălic. Ię cît'ę-om pičior [58]) dă bou, *slio!* Gata! I-aruncă čiontu colo. Altu pă dîncǫče. Cît'e-o

[55]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [56]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [57]) Pov. duce dreapta la piept. [58]) Pov. apucă de jos dinspre stînga, cu dreapta.

pită o băgat o dată cît'e-o but'e d'e vin o tornatu-n iel. Li-o mînca tăt'e [59]). Iče cătă gulęș:

— Mă ! Bagu-t'e-m maica ta, mai ai și-m mai dai ? — iče — că asta nu-i n'imic — iče — aia numa-o bucătură o fost.

— Du-t'e, măi [60]) ! — iči. — Du-t'e — zîče — in'e ț-a ajuta Dumn'ezău — iče — că tu iej von'ic șî mei — iče — la smău — iče — și dai tu trîntă cu iel — zîče.

S-o luat s-o dus. Să tăln'ešt'e cu păcurariu.

— Bună — zîče — păcurariu !

— Noroc !

Zîče:

— Dă mult dă cînd o trecu p-ači n'ešt'e fečiori la zmău — iče — după n'ešt'e fet'e?

— Da, dă mul ! — zîče. — Da če vrei?

— Șă mă duc — iče — după iele.

— Măi — iče — zmău o lăsat așę: că čin'e-a mere la iel și mînče nọăză și nọă dă berbeș fripț, noăză și noă dă cuptoare, noăză și noă dă buz de vin.

— Adă-le-ncọče! — zîče. — La Măzăran, dă-le-aiče — zîče.

L'e-oo dat aco la iel. Aapu cît'e-om berbeče o șt'ers [61]) pîn gură: unu pă dîncoače, pă dîncolo. Gata ! Cît'e-o pită, cît'e-o but'e dă vin.

— Nọ — iče — poz mere la iel — zîče.

Nọ, s-o lua s-o dus sătul. Ağiuns la stăvariu cu caii:

— Noroc — zîče — stăvariu !

— Bună zua. Noroc, voin'icule ! — zîče.

— Da — zîče — dă mult o trecut p-ači — iče — n'ešt'e fečiori după n'ešt'e fet'e la zmău.

— Dă mul ! — zîče. — Da — iče — vrei și mei — iče — după iei?

— Ha — iče — acolo-s gata șî mărg.

— Apă așa o iz zmău — zîče — că čin'e če-a put'ę — zîče — harmăsariu — iče — dîn stava asta dă cai dă noăză și noă dă ai îi harmăsariu, noăză și noă dă in'imi are — čin'e l-a

[59]) Pov. subliniază, cu mîinile. [60]) Pov. face gest de lepădare, cu dreapta. [61]) Pov. duce dreapta la gură și trage spre dreapta.

put'ę[62]) prind'e, s-a sui pă iel ș-îmvîrt'ească dă tri uări lumea rǫtă, apă ala pǫt'e mere.

Hop! Săă duče Măzăranu-n stavă. Cumu-l ved'e pă harmăsar', îl și prind'e[63]), să suie-n spat'ele lui: tund'e-o, Iiuan'e, cu iel! Cîn o sosît-o-mvîrt'it dă tri uări lumea rǫtă cu iel, o și pica calu-n stavă ș-o muritu: crepa irimile-n iel. Măzăran o luat in'imile și le-o mînca tăt'e, dă noăză și noă dă uori o fo mai tari[64]) decî cum o fostu.

Nǫ, să ię să duče la zmău. Cînd ajunje la zmău la pǫrtă, bat'e[65]) la pǫrtă-acolo și vin'e fata afară.

— Bună zua!

— Bună zua!

— D-apă — iče — tu soră — zîče — d-apă aiči ieșt'i?

— Aiči. D-apî — iče — če soră-z io cu dumn'eata? — iče.

— Apă — iče — nu mă cunoșt'i?

— Nu!

Nǫ ię din straiță[66]) kișkin'ęięle, mărjęle, in'ele...

— Cunoșt'i-le?

— Cunoz — zîče — că-s a surorile mele — zîčę — șî tomna aiesta kiskin'eu — iče — i-a mn'eu — zîče. Zîče: — Cum o ajuns aęstea la dumeta?

— Îm sînt'ez — zîče — surori, șî fečiorii — iče — frațî mn'ei; čin'e-s?

— I-o omorît — iče — zmău, șî pă fęt'e, pă surori, șî pă fečiori — iče — i-o omorît șî i-o pus nu șt'iu ind'e — zîče.

— D-api — iče — in'e-i zmău?

— Zmău i-acasă la tată-său — zîče — îm Munt'ile N'egru, noăză și noă dă kilometări i dă dăpart'e — iče.

— Če sămn are — iče — cîn vin'e-acasă?

— Cam pă la unsprę — iče — are-om buzdugan dă fier dă noăză și noă dă măj dă gr'eu. Ala l-aruncă — ięse-n ocol la tată-său ș-îl îmvîrt'eșt'e rǫtă pă după cap — și l-aruncă[67])

[62]) Pov. pune arătătorul stîng pe masă. [63]) Pov. apucă, cu dreapta. [64]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [65]) Pov. lovește masa cu nodul arătătorului drept. [66]) Pov. duce dreapta la sîn, apoi o pune pe masă. [67]) Pov. arată înainte. cu dreapta.

şî vin'e şî dă-m porţă. Atunş şă fie mn'eaza n'iş prẹ reče [68]), n'iş prea caldă.

— Nọ bin'e !

— Nọ — zîče — da şt'i če? — zîče. — Şi mei — zîče — dup-ači — îz dau şi mînči şi t'e duči.

— Aapoi — iče — io vreau să-l aşt'ept — zîče — şî îl văd io că čin'e-i ala — zîče.

— Măi — iče — t'e-a omorî !

— D-apă — iče — amu cum a fi, aşa a fi !

Să pun'e pă scaun şî şẹd'e pă după masă. Şî aud'e la unsprẹče : vuuu ! pă sus. Ad'ică vin'e buzduganu, fače păăăc ! îm porţă.

— Nọ amu — iče — i-ači !

Mint'enaş [69]) o fo şi zmău acọlẹ. Iẹ buzduganu, sa duče şî pun'e-n ocol şi să bagă-nlontru. *H-h-h* zmău, iar traje pă nare.

— Apă — iče — am sagă — zîče — şi-am — zîče — amiros — zîče — că am un şogór aiči — iče.

— Da ! Ai — zîče.

— Da und'e-i ?

— Aiče — zîče — înlontru, în sọbă.

Nọ, să bagă — bat'e la uşă [70]) — şî:

— Da ! Hai !

Bagă-n lontru şi dă mîna cu iel. Aşă-l strînğe zmău pă fečior, că ţîp-o beşină, aşẹ l-o strînz dă mînă.

— Nọ — iče — m-ai strînz — zîče?

— Strîns !

No, apă-l strînğe fečioru pă zmău: tri o ţîpat zmău.

— Ai hai ! — zîče. — Încă păn-amu — iče — n-am beşit n'iči una — iče — amu tri am ţîpat — zîčẹ. — D-apă-amu — iče — če vrei ?

— Amu — zîče — şi n'e mulătim — zîče — şi n'e uspătăm — ziče fečioru, Măzăran Văsălică.

— D-apă — iče — cum?

[68]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [69]) Pov. ridică arătătorul drept. [70]) Pov. loveşte în masă, cu dreapta.

— Cum vrẹi [71]) — iče — n'e uspătăm. Cum vrẹi!

— Bin'e-i — zîče. Iče — sîn noăză și noă dă boi fripț.

— Nu-i bai! — zîče.

— I mîncăm [72]) — zîče — care cum om găta cu carn'ea dă pă čiọnt'e, n'e lovim [73]) în frunt'e — zîče — care cum om bg'irui — zîče.

— Bin'e-i — zîče Măzăran.

Aduče-odată boii și-i pun'e pă masă, șî s-apucă. Ię [74]) odată zmău om pičiorag dă bou ș-îl trağe pîn gură: *hapl* [75]), gata, care fače păăuc! la Măzăran în frunt'e: n'ij n-o mișcat capu-nt-o lature. Să scọlă Măzăran iară-m pičiọre șî apucă altu [76]) pičiọrag dă bou, trînt'ešt'e una la zmău în frunt'e. Atunči zmău fače-nt-o lature cu capu.

— Aha! — zîče — că — iče — nt-o lature-o mărs capu mn'eu.

Apăi atunče-apă mai dăpart'e, păn-o gătat. Unu o luat, [77]) čela o tras, čela așę, și nu s-o putu omorî cu čioant'el-ẹlea, cu pičioral-ẹlea, nu s-o putu omorî.

— Nọ, nu n'e-am putut?

— Nu!

— Nọ — iče — amu n'e dăm în trîntă.

Să dau — să prin să dau — în trîntă. L-ard'ică zmău pă fečior, pă Măzăran, ș-îl bat'e-m pămînt [78]) pînă în jerunk'i. Să zmulğe d-acolo Măzăran șî l-apucă ș-îl ard'ică pă zmău ș-îl bat'e pănă-m brîu [79]) îl bat'e pă zmău: d-acọlę n-o putu ieșî. Odată și ię cọrda [80]) dă la, a zmăului, Măzăran, ș-odată — iče — i dă la gît [81]). Da iče zmău-așę:

— Ho! [82]) — zîče — să-s spui pat'imile — zîče — c-amu — iče — văd că nu hălăduiescu.

— Da — zîče — da! Da — iče — o sută dă frać a mn'e — iče — ș-o sută dă surori a mę — iče — in'e-i? — zîče.

[71]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [72]) Pov. pune dreapta pe masă. [73]) Pov. lovește, cu dreapta. [74]) Pov. apucă de jos dinspre stînga, cu dreapta. [75]) Pov. duce dreapta la gură și trage de la stînga spre dreapta. [76]) Pov. apucă de jos din spre stînga, cu dreapta. [77]) Pov. duce dreapta la gură. [78]) Pov. arată în jos, cu dreapta. [79]) Pov. arată în jos, cu dreapta. [80]) Pov. apucă, cu dreapta. [81]) Pov. taie, cu dreapta. [82]) Pov. ridică arătătorul stîng.

— Ț-oi spun'e — zîče. — Alea — zîče — îsu, frațî tăi — iče — s-înt-o cadă, tăs pocolit[83]). Fet'ele iară înt-altă cadă [84]) — în cada a dǫulę îz ięle — zîče — pocolit'e-acolo. D-acolo le scoț fet'ele tăt'e șî le pun'i d-o latur'e. Șî — zîče — du-t'e în sǫba a trielę — iče — ș-în sǫba[85]) a trielea pă masă — iče — ieste — iče — apa-mvierii și iarba-mvierii — zîče — șî cu-ačę le unje, șî le stropeșt'e, șî orînduię [86]) napoi cum o foz — zîče — șî pă frațî tăi — iče — tăt așă.

— Nǫ bin'e ! No — iče — stai pă locu.

O stat acolo, d-acolo nu putu zmulğę zmău, ș-o stat acolo. Ș-o măr iel așę cum spus zmău. S-o dus ș-o aflat, s-o dus ș-o luat pă tăt'e dîn cadă, o lua fet'ele ma naint'e șî le-o pus jos[87]) înant'ę zmăului ș-o apuca ș-o stropit cu iarba ačę, li-o uns, șî cu apa ačę, ș-o-mvięt fet'ele napoi. Dup-ačę pă frațî lui, tăț o fos gata îmvięț. Nǫ, i bin'e ! Și-mbrăcaț așă cum o fost.

Nǫ amu, pă zmău l-o omorît — o jud'eca după lume — și s-o lua ș-o viñit cu frațî lui șî cu surorile lui cătă casă, Măzăran.

Nǫ, o vin'it, o vin'it, o vin'it. Ajung la o pădure mare. Pi-amu acolo-i să hod'in'ească. O mărs Măzăran și cu iei.

— Nǫ, hai — iče — strînjem l'ęmn'e — și strîngă l'ęmn'e și-ș facă foc su copaciu ala mare, și čineze.

Nǫ, o strînz l'ęmn'e dîm pădure, ș-o făcut acolo foc bun[88]), și s-o apuca ș-o činatu. Da Măzăran, iel n-o șezutu, iel numa o mărs și s-o răzăma[89]) dă copačiu-ala, așę-m pičiǫre, dă copačiu ăla mare. Da frațî șî surorile.

— Că — iče — hai și, și tu, mă — iče — și činăm.

— Činaz — zîče — numa șî a fi bin'e — zîče — că — iče-io cot dă voi — zîče.

Nǫ, apuca ș-o čina tăț, ș-o činat și iel așę-m pičǫre, ș-apă s-o uitat a dormi Măzăran, s-o făcu că dǫrme, hîrcot'i iel așę. Da frațî:

[83]) Pov. subliniază, cu dreapta. [84]) Pov. subliniază, cu dreapta. [85]) Pov. arată înainte, cu arătătorul stîng. [86]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [87]) Pov. pune dreapta pe masă. [88]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [89]) Pov. se apleacă puțin înapoi.

— Măi ! — zîče. — Să merem acasă — zîče — n'e dučeacasă, aista pă noi, a spun'e cătă maica aşę că iel n'e-o scos. D-amu-aşę, hai şă-l omorîm — zîče, o zîs fečiorii — şă-l omorîm — zîče — şi nu mai viie cu noi.

Da fet'ele :

— Măi, da cum şă-l omorîm? Că n'i-o scoz, măi, cum şă-l omorîm, măi? Măi, tăčez, mă !

— Da — iče — şt'i-n-ar să nu-l omorîm?

Iel numa s-o făcu [90]) numa că dǫrme.

— St'iz če? — zîče iei unu cătă-altu. — Hai — iče — şi fačem gujbe ş-îl legăm — iče — cătă copačiu aista — iče — apă d-aiči nu pǫt'e iel hălădui — zîče.

O măr ş-o luat nuięle şî li-o pîrlit pă foc [91]), şî i-o făcu gujbe şî le-o lega cu mînule pă după copačiu, cu mînule [92]). Şî l-o lega păstă k'eptu [93]), pă la mijloc legat bin'e cu gujbe-aşę cum o şt'iut iei, şî i-o da pače-acǫlę.

Iel s-o făcu că tă dǫrmę. Ş-apă s-o luat şî s-o duz iei, s-o scula cu fet'ele şî s-o dus. Fęt'ele plînję.

— Tăčeţ, tu ! — zîče. — Tăčeţ şî haidaţ ! — zîče.

S-o luat şî s-o dus, ş-o vin'it, ş-o ajuns acasă, fečiorii cu fet'ele, fraţî. Nǫ, dac-ajung:

— Bună zua, maică !

— Bună zua, maică.

— Nǫ — iče — am vin'it.

— D-apă — iče — čelalalt in'e-i?

— Care? — zîče.

— Că — iče — Măzăran.

— Noi — iče — noi nu şt'im dă altu, numa noi dă noi.

— Oo ! d'ę hog'i ! — Nǫ d-apăi, mă — iče — n-az văzu pă frat'i-vost, pă Măzăran?

— Noi — zîče — nu şt'im dă iel.

Nǫ, mint'enaş numa ved'e numa că şi Măzăran — da Măzăran nu o rupt alea dă pă mînuri, numa s-o t'ecărît încǫče [94]), odată-ncolo [95]), s-o rupt rădăcin'ile dă la copačiu.

[90]) Pov. subliniază, cu dreapta. [91]) Pov. duce înainte mîinile făcute ghem. [92]) Pov. duce mîinile la spate. [93]) Pov. duce dreapta la piept. [94]) Pov. se apleacă spre dreapta. [95]) Pov. se apleacă spre stînga.

Să țîpă pă spat'e [96]), l'e rupe, să țîpă naint'e, le rupe, șî l-o luat copačiu în spat'e cu rădăcin'i cu tătu, ș-o vin'it cu iel cătă casă, le-o adus și l'ęmn'e. P-in'e-o vin'it, pîn sat, vorjoię streșin'ile la cășîle uamin'ilor, le durjulę, le-nhîię. Păn-o ajunz acasă la iel. Să bagă în uocol, ș-îl pun'e-n ocol l'emnu, și fače-odată în laturi [97]) cu mînule, momen s-o rup gujbele șî l-o-mborda l'emnu jos și s-o dusu-n casă.

— Nǫ — zîče — maică, șî măi frațî mei, suror'le mele — iče — v-am adus și lęmn'e ! [98]) — zîče. — Da io cu voi pănăi lumę nu mai șăd altu — zîče — că nu sînt'es cu in'imă bună — zîče. — Io mă duc — zîče.

— Da că nu mere — că iasta, că če, că nu șt'i nimi če...

— Nu, că mă duc — iče.

S-o lua și s-o dus Măzăran. D-apăi mărgînd iel, o auzi strîgîn la sînțît [99]) șî s-o auzî la răsăritu. No iel vrę și șt'ie că čin'e-i ala? O tă mărs, o tă mărs, pîn-o ajuns în satu ala. Dac-o ajuns în satu ala, acolo mere-aco la pǫrtă, la casa-ačę iel.

— Bună sara !

— Bună sara !

Ieșe-o fată afară d-acolo, plîngîn.

— Da če plînj? — zîče.

— Că plîng — zîče — că frat'i-mn'eu — iče — o vin'i — iče — dîm pădure — iče — dă la vedezlit și — zîče — i bet'eag și mai c-a șî muri — iče — așę-i d'e bet'eag — zîče.

Zîče:

— Vreau să-l văd.

— Hai înlontru.

Ę, mere înlontru la iel. Cum mere înlontru la iel.

— Bună zua, frat'e dă cruče — iče — frat'e și n'e fim ! — zîče. Dă mîna cu iel.

— Nǫ — iče — spun'e-m — Măzăran Văsălică iče cătă iel — spun'e-m mii pat'imile tale — zîče — če-ai pățî dă iej be-t'eag?

[96]) Pov. se apleacă înapoi. [97]) Pov. dă mîinile în lături. [98]) Pov. pune stînga pe masă. [99]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept.

— Ţ-oi spun'e [100]) — zîče. — M-am arădui — iče — şi mă duc — zîčẹ — mă-nsor şi io — zîče — c-am auzî — iče — dă Mîndra Lumii. Ş-api — iče — m-am ales să mă duc la ię — zîče — şî n-am putu mere, numa pînă-nt-o pădure mare, înt-o pădure mare — iče. — Dac-am ajuns îm pădurea-ačę sara — zîče. — No amu če şi fac, încătrău şi dau, da io şă fac om focu. M-am făcut om focu-zîče — supt on copačiu şî -iče — m-am dus aşę — iče — pîn, pîm pădure [101]), şî am tălńit — iče — om porumb şî l-am puşca — zîce — l-am puşca porumbu, şi poş şî io čina čeva — zîče. — Nǫ, ięu porumbu la min'e şî viu cu iel — iče — la foc şî m-apuc şî mi-l frigu. Cîn îi, cîn colo, vin'e la min'e — iče — Buha Pădurii-zîče.

« Buu-hu-hu-hu-hu ! Că frigu-mi-i !» — ači cătă min'e. « Bu-hu-hu-hu-hu ! Că frigu-mi-i ! »

« Tu — zîče, an zîs cătă ię — iej Buhă dă pădure, t'e du mai afundu-m pădure, dacă ieş pămint'ean dă om, vină la foc şî t'e-ncălz ».

« Că-s pămint'ean dă om » — zîčẹ.

« Nǫ hai la foc şî t'e-ncălz. »

Uo vin'it. Cum o vin'it, zîče:

« Na [102]) — zîče — tri lănţurei — zîče — şî îi ţîpă pă cîn'ii mn'ei — zîče — ačęia tri lănţurei, i ţîpă — iče — pă cîn'ii mn'ei — zîče. »

D-apăi bin'e ! Io, iel o lua lanţurile şî s-o apucat şî i-o friptu [103]), iel porumbu. Da Buha Pădurii:

« Hęę ! — zîče. — Čin'e frije porumbu — zîče — a mînca — iče — brǫsca — zîče. — Čin'e frije brǫsca — iče-a mînca porumbu. »

« Apoi če? zîče, am zîs — d-apî cum şi mînînc io — zîče — brǫsca? — iče .»

« D-apă — iče — îl gă dă fript. Cînd îi gata frip-zîče — îl ię dă la min'e. Şî io vręu şi, la ię — iče — şi mă duc la ię — iče — atunş strîgă odată ię:

[100]) Pov. dă din cap afirmativ. [101]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [102]) Pov. întinde palma dreaptă înainte.[103]) Pov. arată înainte, cu stînga.

« Ei — iče — tri — cîn′ișori a mn′ei — iče — zburaț pă iel — zîče.»

« Odată să țîpă pă min′e — iče — tri cîn′i a iei — zîče. D-apă — iče — lanțur′le o fos la min-iče, — odată mă prind ači. Ș-apă — iče — o lua dîm min′e — iče — dǫă irime — zîče — ș-apă — iče — îz gata. »

— Nǫ, bin′e-i ! — zîče. — Stai ači ! [104]) — zîče cătă iel. — Stai pă pat. In′e ț-î pușca? Adă pușca-ncǫči.

O lua pușca șî s-o lua, s-o dusu iel, Măzăran, șî iel tă pă drumu-ala [105]), pănă ajunğe-m pădure. C-ajunje-m pădure, tomna la locu ăla ajunje, la copačiu ăla — o da dă čenușa ačę acolo. Nǫ, acolo [106]) iel strînje l′ęmn′e și le fače focu și umblă p-ači pîm pădure, să uită-n susu pîn copači, ved′e-om porumb, îl pușcă. Șî dacă-l pușcă, îl ię șî vin′e cu iel la focu [107]), și s-apucă ači, șęd′e la focu. Nu păstă multă vr′eme, mint′enaș aud′e:

— Bu-hu-hu-hu, că frigu-mi-i !

— Da — iče — de iej Buhă dă Pădure — iče — du-t′e mai afund îm pădure, da ieș pomint′ean dă om, vin la foc șî t′en-călz—zîče.

— Că-s pomint′ean dă uom ! — zîče.

— Dacă ieș pomint′ean dă uom — zîče Măzăran Văsălică — hai — iče — la foc șî t′e-ncălz.

— Bin′e ! Na — iče — tri lănțurei a mn′ei — iče — și-i țîpe pă cîn′ii mn′ei — zîčę.

Ei, i-o luat Măzăran lănțurile [108]), și cum le-o luat, le-o și țîpatu-n focu, lanțurile, Măzăran. Dacă le-o țîpat:

— Ho-ho-ho ! — zîče ię, Buha Pădurii — că — iče — ai țîpa — iče — lanțur′le mele !

— Kii ! [109]) cîn′ii dup-ači, că cîn′ii tăi ș-o băga cǫda — iče — acolo-m foc — ziče — ș-apă ačeia — iče — fac așę — zîče.

Friğe porumbu, ię brǫsca. Nǫ iče.

[104]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [105]) Pov. arată înainte, cu stînga. [106]) Pov. arată în jos spre stînga, cu stînga. [107]) Pov. arată înainte, cu stînga. [108]) Pov. arată înainte, cu stînga. [109]) Pov. arată spre dreapta, cu capul.

— Bu-hu-hu-hu ! — iče — čin'e frije — iče — porumbu, a mînca brǫsca, čin'e frije brǫsca, a mînca porumbu.

— Mînca-o-a sărăčia şe t'e mînînče ! — zîče. — Mînca tăt uomu če-ş frije !

Îl găt dă friptu şî dată şi zbǫră Buha Pădurii pă Măzăran.

— Hee ! — iče mint'enaş Măzăran — tri lănţurei — zîči — şid'eţ îm focu — zîčẹ — şi pui io mîna pă cîn'ii ii.

S-apucă şî prind'e, prind'e cîn'ii iel ş-îi ţîn'e-ači, şî pă iẹ uo turt'ẹşt'e [110]), Măzăran, uo prind'e. Cîn'ii nu i-o avu baiu. O omorît pă Buha Pădurii. D-apo mai sufla. Zîče cătă iẹ, zîče iẹ:

— Lasă-mă — zîče — nu mă omorî dă tot.

— Că nu t'e omor [111]) — zîče — dă tot — zîče. — Măi cîn'ilor — zîče — ş-o luaţ s-o dučez — zîče — pănă ind'e io v-oi spun'e.

Cîn'ii d'e iel [112]) o ascultat. Şî o luat şî uo dus d'e la foc mai încolo. D-apîi, zîče iel:

— Tu ! — zîče. — Spun'e-m — zîče — că ind'e-i — iče — inimile ? — zîče — dîn frat'i-m'eu ?

— Du-mă — zîče — pîn aco la borta-ačẹ. [113])

— Duče-ţ-o, cîn'ii, pînă la borta ačẹ.

Uo dus cîn'ii pîn-aco la borta ačẹ. Acolo o foz noăză şi nǫă dă irimi, îm borta ačẹ. S-o apuca Măzăran Văsălică şî le-o mîncat: dă noăză şi nǫă dă uori o fo mai tare !

Şî uo lua ş-o dus pă iẹ acolo la bet'eagu, uo dus cîn'ii pă Buha Pădurii. Ajunje-acolo.

— Nǫ, hai, mă — iče — afară ş-o vez — iči.

Da i-o dus şî lui [114]) irimile — Măzăran i-o dus irimile, dǫă irimi i-o adus. Şî le-o dad la iel şî le-o mîncat, şi s-o făcu sănătos. Ş-o ieşît afară şî uo văzut pă Buha Pădurii.

— Heei ! — zîče. — Amu ieş tu bună ! — zîče. — Amu ţ-ai da tu dă uom — zîče — nu ca pă min'e ! — zîče.

[110]) Pov. subliniază, cu dreapta. [111]) Pov. subliniază, cu stînga. [112]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [113]) Pov. se uită la dreapta. [114]) Pov. pune arătătorul stîng pe masă.

Bun! Nǫ o-apucat Măzăran Văsălică şî iče cătă cîn'i:

— Mă! Uo dučes [115]) pînă-m pădure ş-acolo o omorîţ.

S-o lua cîn'ii iei, s-o dus cu ia şî o omorît îm pădure. Ş-o rămas Măzăran Văsălică cu istalant.

— Nǫ — zîče — amu — zîče — mă duc — zîče — şi văd — zîče — in'e-i Mîndra Lumii — zîče.

Da zîče iel:

— Mă — iče — nu mere, mă — iče — că tă nu-i tăln'i.

— Amu tăt atîta, cum a fi, aşa a fi!

S-o lua Măzăran Văsălică şi s-o dus. Ş-o ajuns înt-on rît mare. În rîtu-ala mare, iera o apă. Şî apa ačę curję, da curję sînje, apa-ačę. Sînje numa vin'ę. Tă mere, tă mere, pănă dă colo d-o casă [116]). Aco la casa ačę dacă mere:

— Bună zua!

— Bună zua!

Iče:

— Če-i — iče — cu apa asta dă aşę — zîče — vin'e sînje?

Iče: — Aičę dîn joz — zîčę — ieste — zîče — o zmăoaică — zîče — dă noăză şi noă dă capuri are — zîče. — Ş-ače — iče — are-on războiu ş-apu — iče — cun dă cu brîglele-odată — iče-o sută [117]) dă cătan'e ţese-odată — zîče— ş-apă ačeia numa-i mînă — iče — la frunt, la bătaie.

— Ş-apă — iče — cum aş put'ę — iče iel — acolo?

Iče bătrîn'ii ačeia:

— Pă — iče — acolo — iče — nu t'e poţ apropię [118]) — zîče. — Num-aşę t'e poţ apropię — iče — cam la amn'iaz, cînd îi dric la amn'iaz — zîče — ię atunči ięşe dîn război şî mere — zîčę — în t'indă — zîče — ş-are-on raşpău dă noăză şi noă dă măji dă gr'eu — iče — ş-apă ala-l ię şî s-ascuţęşt'e d'inţî [119]) şi pǫtă mn'ezăza — zîče. — Ş-apu cînd ascuţeşt'e d'inţî, înk'id'e dîn uăk'i — zîče. — Atunj dac-ai put'ę fi p-acǫlę — zîče.

[115]) Pov. subliniază, cu dreapta. [116]) Pov. ridică arătătorul drept. [117]) Pov. subliniază, cu dreapta. [118]) Pov. neagă, dînd din cap. [119]) Pov. schiţează pilirea, cu dreapta pe degetele stîngi.

— Bin'e-i !

Măzăran Văsălică s-o dusu ș-o pînd'it p-acolo, pînă cam cătă-amn'iaz. D-apăi cum da — uo-auzî brîglele, dîn cu brîglile, păi tăt cît'e-o sută dă cătan'e ieșę d-acolo și meręu la războiu. Bin'e-i ! Cîn îi dric la amn'iaz, atunj n-aud'e[120]) Măzăran acolo brîglele-alę țăs, războiu ala. Ad'ică ię o fo ieșită și-n t'indă. Ș-o mărs cît'igan Măzăran, șî ia amu rășpa cu rășpalău șî rășpelę d'ințî. Duče Măzăran cu cǫrda, o și taie, odată-i taie capur'le[121]), ș-o omǫră. Uo omǫră și să bagă Măzăranu-n războiu, și dă brîglile: odată-o sută dă can'i.

— Če porunčez ? — zîče.

— Mereț în sărăčie ! — iče. — Mereț — zîče — în triaba vǫstă — zîče.

S-o lua și s-o dus[122]). S-o-apuca șî l-o tăię șî războiu, tăt l-o făcut cleanțuri. Și s-o dusu. Nǫ, pă cînd o sosît înapoi la bătrîn'i, atunči apa-o fost t'istașe[123]), curată. Bătrîn'ii:

— No amu — zîče — da ! Ai tăln'i — zîče.

— Amu — iče — aveț apă cumsăcad'e.

— Avem — zîče.

— Da amu — zîče — oare cu Mîndra Lumii — iče — cum aj io put'ę tăln'i ? — iče Măzăran.

— Cu-ače — iče — t'i-i put'ę tîln'i — zîče — că are aiči dîn sus — zîče — on tău dă lapt'e și — zîče — vin'e la tău ăla — iče-n tătă zî la amn'iază — iče — ș-așt'ern'e, să spele — iče. — Da vin'i — iče — cu frăile iei — iče — are sclujn'iči, are două frăi pîngă ię — iče — ș-apoi vin'e păn-acolo — iče — apă acolo să scaldă ię în tău ala dă lapt'e, acolo-ș fače feręd'eu. D-apoi — zîče — și-ai dă grij — zîči — dacă mei — iče bătrîn'ii ačeia — că nu-i a bg'irui[124]) cu ię — zîče.

— Dę hog'i nu ! — zîče.

[120]) Pov. neagă, dînd din cap. [121]) Pov. subliniază, cu dreapta. [122]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [123]) Pov. subliniază, cu stînga. [124]) Pov. neagă, dînd din cap.

— Probol'eșt'e ! — zîče. — Numa — iče — și ai dă grij — zîče — și nu t'e uiț înapoi če ț-a spun'e — iče — că dă t'e-ai uitat înapoi — iče — pănă-i lume nu iej uom.

— Ęę !

S-o lua, s-o dusu. S-o ascuns aco [125]) pă după n'ișt'e brusturi, iel acolo. D-apoi ved'e că vin'e Mîndra Lumii cu frăile, și să dăzbracă, și pun'e hain'ele-acolo [126])d-o lature șî să bagă-acolo-n tău ăla dă lapt'e, și s-ascaldă. Măzăran mere și pun'e mîna pă hain'e, șî le ię [127]), șî vin'e. Ię după iel.

—Măzăran'e, Măzăran'e ! — iče. — Ię uită-t'e tu — iče — înapoi — iče — și vez, uită tu če-i ved'ę — iče:

dǫuă buze subțăr'ele
săruta-t'e-ai cu ię — iče
șî dou țîțe bugăr'ele
împunje-t'e-ai tu-n ięle !

Măzăran, dă dragostea iei șî dă zîcala iei, s-o uitat înapoi. L-o făcut on čerb dă pădure, cu noăză șî noă dă cǫrn'e, și nǫăză și nǫă dă drǫnji o fo pă iel, dă clopot'e.

— Nǫ, du-t'e! Și n-ai tu — iče — stare [128]) și așăzare — iče — pănă cînd îi cruče la amn'iaz — iče — la răk'ita roșie șî bei tu apă. Apă atunčę — iče — și ai tu așezare — zîče.

S-o făcu Măzăran așę. Ș-oo mărs [129]), ș-o fuğit cu zdrǫnjele, cu bolohǫnjel-ęle, pănă-n čę zî la amn'iaz. Cîn o foz dric la amn'iază, atunči, o ajuns iel acolo, la apa ačę amu și bęię. D-apăi să-nt'ind'e-acolo și bęię apă. Da bătrînu-o fost acolo cu paloșu. O dat-o șî plezn'itu-n cap bătrîn'ii pă berbeče [130]): oda s-o făcu înapoi Măzăran cum o fost.

— Nǫ — zîče — vez? — zîčę. — Amu — iče — dă nu ieram noi — zîče — aș-ai fi.

— Ai hai ! — zîče. — Îi mai tare dăcî min'e — iče — da tă — iče — nu mă las pănă uoi duči.

— Nu uo duče — iče — că tăt n-a fi n'imică dă — iče — îi mai tare dăcî t'in'e.

[125]) Pov. schițează pitirea, aplecînd puțin bustul. [126]) Pov. pune stînga pe masă. [127]) Pov. pune stînga pe masă. [128]) Pov. neagă, cu arătătorul drept. [129]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta. [130]) Pov. pune dreapta pe masă.

— Nǫ, tăt-oi mai prăbălui cum am prăbălui ş-în čę zî la amn'iaz — Măzăran.

Şi mere iară su brusturi, şi şed'e acolo, şî uo pînd'eşt'e. Vin'e ię cu frăile iei şi să dăzbracă, şi pun'e hain'ele d-o lature [131]), şi să bagă-n tău čel cu lapt'e. Măzăran mere şi iară pun'e mîna pă hain'e, şî vin'e cu iele.

— Hee! — iče — Măzăran'e, Măzăran'e — če — uit'e-tu înapoi, — iče — şî vez tu če-i ved'ę — iče:

dǫuă buze supţărele,
săruta-t'e-ai tu cu ię — iče —
dǫuă ţîţă bugăŕele,
împunje-t'e-ai tu în ięle — zîče.

Tăt aşę. D-apoi nu s-o uita Măzăran înapoi pănă în casă la bătrîn'i. Cînd o fostu-n casă la bătrîn'i, şî ię după iel, atunj uo prins [132]) şî uo-mbrăcat.

— Nǫ — zîče — tu să fi n'evastă-mę — iče.

— Da! Ţ-oi fi — zîče.

No bun [133]), s-o luat şi viie cu ię cătă [134]) casă. Păi viin cătă casă, s-o-ntîlńiit pă drum cu T'it'icot, cu barba d-on cotu, încălţat în găuăj dă uǫuă, s-o-ntîln'i cu iel. D-apoi iel merę cu ię, cu ię merę, şî T'it'icot ven'ę pin mijlocu drumului. Nu-l fereşt'e. Da iče T'it'icot cătă iel:

— Mă! Če nu mă fereş tu pă min'e? — zîče.

— Păi — iče — cum să t'e ferez io — zîče — pă t'in'e? — zîče — Nu t'e poş tă feri — zîče — tu — ice — iej mic — zîče.

— Da — iče — şt'i tu če? — zîče. — Dacă vręi tu — iče — şi fie bin'e — zîče — şi-n faş tu mie drum — zîče.

— Io — zîče — nu-s fac! [135]) Io — zîče — nu ferez — zîce — n'iči-om paş.

N'iči-om paş n-o ferit. Odată l-o şî omorît T'it'icot cu barba d-un cot pă Măzăran Văsălică, i-o stînz viaţa. Şî Mîndra Lumii s-o duz napoi d-ind'e-o vin'it.

[131]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [132]) Pov. apucă, cu dreapta. [133]) Pov. subliniază, cu dreapta. [134]) Pov. arată înainte, cu stînga. [135]) Pov neagă, dînd din cap.

Nu-z dă cîndu-s povestile,
Bată-le čęia fălčile,
Če-s cu-o zî, cu doŭă
Şi vi le bată amîndoŭă!
Gata!

Inf.: Gîrbea Ion; Vălcău de Jos—Şimleu; *culeg.*: O.B., în 4 oct. 1962; *transc.* O.B.; *durata:* 43′; A.I.F., mg 2355 b—2356—2357.

Pov. a auzit-o « tăt în armată, am auzît dîn fečiori d-aieşt'ia ».
De cîte ori ai auzit-o pînă ai învăţat-o? « Numa atunči o dată în nǫpt'ea ačęia. »
Ai uitat ceva din ea? « N'imic! Asta o ieşît-afară cum să cad'e.»
Cînd ai povestit-o ultima dată? « Numa astă iarnă le-am spus la fărmat » de porumb.
S-a întîmplat? « Apăi pǫt'e că s-ar fi-ntîmplat, că dacă nu s-ar fi pomen'ită, nu s-ar fi spus. D'-in'e sărăčie să fi şt'iută dîn capu lor? »
Cam cînd? « În vremile dă dămult. Api cam cîn am fos aşa dă vo 4—5 ai, atunči mîncam mălai copt îm vatră, şępt'e ai nu s-o fo făcută bucat'e. »

Motivul zmeului care răpeşte fetele — deobicei 99 — şi le omoară, înviate apoi prin apă vie, se mai regăseşte în 2 variante îndepărtate (mai cu seamă una din ele) din nordul Moldovei.
Episodul cu căsătoria cu zîna din lac (Mindra Lumii) prin furarea hainelor este întîlnit în tipul A. Th. 413 (peţirea zînei) care este atestat în toate provinciile ţării în 31 variante, dar nici una nu are desfăşurarea şi sfîrşitul tragic din varianta noastră.
Episodul cu Buha Pădurii care scoate inimile voinicilor cu ajutorul celor 3 peri este atestat în toate provinciile ţării în 47 variante, realizate de obicei prin contopirea tipurilor A. Th. 300, 301, 302, 303, etc. Motivul zmeoaicei care generează soldaţi la fiecare lovitură de vătale se regăseşte şi într-o legendă musceleană despre Alexandru Macedon (o babă care dădea « cu bărduţa — şi ieşea cătănuţa »).

«CU ON FEČIOR SĂRAC»

Nǫ așă iera un uom săracu adică și iel n-avea copii. Și iel o-mblat pi la tîrguri să-ș cumpęre copii. Așę că nime nu s-o găsît ca să-i vîndă copii [1].

Apoi, o vinit — tăt o umblat pe la tîrguri — o vinit acasă. Așę că muierea lui odat-o făcut o sută și unu de, de băieț, toț fečiori.

Care cum l-o făcut, tăt o ieșît așę — cum au grosuri afară — și tăț o șăzut așă [2]) pe tîrnaț acolo, pîn če-o fost o sută și unu. Acuma, čel mai mn'ic či-o fost la unu, la o sută, zîče:

— Frațîlor ! — zîče. — Noi nu put'em sta pe casă la tata, că n-avem — zîče — cu če să trăim aiči-atîța. Da merem de sluği.

— Bine-i ! — čęia.

S-o dus tăț. D-apoi s-o dus și s-o-nțăles acol de-o parte zîče — știi, de-o parte din sat [3]) unde, cîn s-o dus. Da zîče:

— Bine, noi — zîče — dacă ne-am băga care če-om čere? Tăț să čerem unu fel' ! [4]) — zîče — dipt o purčę.

Așă că fiecare s-o băgat dipt-o purčę. Cîn o fo la un an, ș-o puz locu unde s-o nimerit [5]). Cîn o fo la un an, o venit acolo și s-o nimerit. Așă o da drumu numa să vie, o fos tăt unu [6]), o fost o sută și unu de porči; și o venit acasă iei.

— Vaai ! — to uita muięre. Ni, omúle — iče — če turmă vină !

[1]) Pov. subliniază, cu dreapta. [2]) Pov. ridică palma stîngă, cu latul orizontal. [3]) Pov. subliniază, cu dreapta. [4]) Pov. subliniază, cu dreapta. [5]) Pov. subliniază, cu dreapta. [6]) Pov. arată înainte, cu dreapta.

Să uită [7]):

— Ačeia-s prunčii noş — zîče, c-o fost pe-atîța şî iei dinapoi.

Nǫ apăi, s-o dus în čela an, s-o băga d'ipt-o g'iță. Acuma o g'in'it anu de-a triile. S-o băgat pintru-on cal fiecare, om mîndzu să-i dęe. Nǫ amu o fos holtei toț, pe cîn s-o băgat pe a triile an. Amu dzîče:

— Noi fraților — zîče — ne-amu însura ! — să-nțălegu. — D-apoi unde-om mę acolo, unde să h'ie atît'ea şî fęte [8]), ala uom care-are atîte fęte cît şî noi.

Nǫ-apăi zîče — să-nteresază, dzîče al mai micu, ala o fost năzdravăn — spune-aşă, zîče:

— Io — iče — ştiu la mama Mămonului
în fundu Sodomului.

Are-ačę, are o sută şî una de fęte !

— No, amu ne-om duče !

Să duc acolo. Aşę că fetele mămănǫii ačęia tǫte ierambrăcate militari, soldaț [9]), tǫte, şî cu capele-n cap. Şî, nǫ amu dzîc — să duče-acolo, şî să duče-acolo. Cîn merğe, la a lor cai tăț-îi bagă-n grajdur [10]) şî le umple ięslele cu fîn, şî la iei nimic, mama mămănǫii ačę. Şî la fiecare fečior [11]) îi dă fata să să culče, numa la al mai mic nu i-uo dă ! Iel să culcă iel sîngur, acolo-nt-o cameră. Pe-a lui fată o bagă-nt-o ladă de fier ş-încuięt acolo aşă cu lăcăț [12]), ca nime să n-o poată d'eşk'id'e.

Čeialalț dorm toț, laolaltă. Nǫ, acuma, cîn vină timpu, hăt cătă doaăsprezeče, aude că rînk'ezä calu — iel ala K'ipăruş Voinic, aşa ş-o k'emat pe iel — că rînk'ează calu. Să duče la iel. Zîče:

— Vină — zîče — şî ne mută — zîče — pe noi — pe toț caii [13]) — zîče — la iezlile-ęstea pline, la iezlile čęle gǫle. Şî nu durmi ! — zîče cătă iel.

Nǫ, să duče, şî mai stă puțîn, aude iar că rînk'eză.

[7]) Pov. se apleacă puțin pe spate. [8]) Pov. subliniază, cu dreapta. [9]) Pov. subliniază, cu dreapta. [10]) Pov. subliniază, cu dreapta. [11]) Pov. subliniază, cu dreapta. [12]) Pov. subliniază, cu dreapta. [13]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Hai vedz ! — zîče.

S-o duz mama mămănǫii cu paloșu șî i-o tăię tos caii cîț o foz la iezlile čęle pline. Așă că ș-o tăię caii.

— Nǫ — zîče — șî te du acuma — zîče — șî unde este capelă — zîče — pune — zîče — clopu în cap [14]). Șî unde-a fi clop — zîče — pune capela.

S-o duz mamănǫie la care cum o durmit, ia tăt o tăięt [15]) unde-o fo clop, tă o tăięt capu. Ș-așă că ș-o omorît tǫte fętele șî caii.

Mai rînk'ează calu. Zîče:

— Nǫ — zîče — du-te — zîče — scǫlă-ț frațî — zîče — c-acuma — zîče — fętele i-z mǫrte — zîče — șî scǫlă frațî șî te du — zîče — să pornească [16]). Da noi mai rămînem.

Adică mămănǫie zîče că ię zîče:

— Ba nu dǫrme ! Că ię șăde — zîče — p'e pat, șî cu lada pe pičiǫre !

— D-apă io — iče — cumu-i cu-a mę soțîie?

— Nu poz — zîče — că ię șăde — iče — p'e pat cu lada pe pičiǫre, șî cu uon cîrlig su barbă [17]) așă acîțat d'e pod ca să nu dǫrmă ! Că dacă de-a vini somn, să o străpungă !

Nǫ acuma, șî iel îi îndeamnă pe fraț [18]).

— Șî tu — zîče — te du șî te culcă pînă cînd mi-i auzî pe mine că rînk'ez.

Mę șî să culcă, șî frațî lui să duc.

Nǫ, aude că rînk'ează calu. Să duče la iel.

— Nǫ du-te-amu ię ni-că — če — la mămănǫii — zîče — că amu dǫrme. Șî cu pk'ičiǫrele pe ladă [19]) șî ię un scaun, șî-i pune — zîče — su pičǫre, iute țîne de pičior șî-i pune scaunu șî tra lada ! Șî hai cu ię-ncǫči.

Șî așă fače. Mediat să duče șî răd'ică pičioru șî pune lada, pune-on scaun șî-i ię lada. Șî să duče șî suie pe cal șî, rade-o [20]).

[14]) Pov. subliniază, cu dreapta. [15]) Pov. schițează tăierea, cu dreapta, în lungul mesei. [16]) Pov. subliniază, cu dreapta. [17]) Pov. pune arătătorul drept sub bărbie. [18]) Pov. subliniază, cu dreapta. [19]) Pov. arată spre picioare, cu dreapta. [20]) Pov. subliniază, cu dreapta.

Atunčeni mămănọie ačẹe:

— D-apăi — zîče — cum merğem? — zîče — adică plecăm [21])? — zîče după če...

— Nu — zîče. — Cọtă — iče calu — nu merğem bine, că nu ne-am luat rămînere bună!

— D-apăi, nọ mẹrem! — zîče.

— D-apoi — zîče — că ne-ağiunğe.

— Nu ti tẹme! — zîče calu. Că și calu o fos năzdrăvan. — Nu ti tẹme! [22])

Să duče la fereastră, zîče:

— Maică! — strîgă iel. — Maică!

— Če-i? — zîče.

— Dormi? — zîče.

— Ba — zîče — nu!

— Nọ acuma mă duc —zîče — cu fata și dug lada — zîče. Atunče să și scọlă mămănọie hirẹtică și și suie pe calu iei. Ș-atîta să duče! [23] Și čela să duče. Čela, pe une mẹrğe cu-a lui, a lui cal numa țîpă apă fără fund d'in copit'e. Și čẹalalt, a mămănọii, țîpă pară de foc pe nări, să ușc, să facă uscat: nu pọte fa uscat [24]), că-i fače apă fără fund, nu pọte mẹ. Nọ, să-ntọrče:

— Nọ, nu-i bai — zîče mămănọie — că mai ai tu de vinit [25]) odată la mine.

Amu, iel îi năcăjît!

« Cum, Dọmne, pọte că? Acum mă ducu! »

Da n-o avut če! Amu să duče.

Tăz lăcătîșî cîțu-s în țară une iera iel, i-aduče să pọtă descuię, să-i n'epọste fata [26]). Nu pọte nime! Așă că merğe h'iriu pînă — pe-ale timpuri iera-mpărat — la-mpărat. Acuma-mpăratu spune că:

— Nu-l pọte nime! — zîče. — Mediat te duj — zîče — napoi — zîče — și aduș k'eile [27]).

Nọ să pregătẹ.

[21]) Pov. subliniază, cu stînga. [22]) Pov. subliniază, cu dreapta. [23]) Pov. subliniază, cu dreapta. [24]) Pov. subliniază, cu dreapta. [25]) Pov. subliniază, cu dreapta. [26]) Pov. subliniază, cu dreapta. [27]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Acuma — zîče — ne-om duče.

— Acuma-i zîče calu — ii cam gŕeu — zîče.

Amu să duče-acolo la mămănǫie, şî zîče:

— Io — dzîče — cîn sosăşte-acǫlo, ţup iel fače o apă, on lac acolo [28]): să-nvîrt'ę rǫtă şî fače un lac. Şî tu — zîče — te fače un răţoi, şî te duj — zîče — pe apă [29]).

Şî iel s-o făcut on şǫriče — iel calu — s-o făcut on şǫriče şî s-o duz la mămănǫię, şî mo ros. Amu momănǫie o durmitu şî o ros aţa d'e la gîtu [30]), cum o fost c-o durmi cu faţa cătă păręte ğios pe pămînt. S-o făcut on şǫriče, s-o băgat şî i-o ros aţa, ş-o lua k'ęia, ş-o vin'it.

— Nǫ — zîče. — S-o duz la iel şî l-o da d'e tri uori peste cap pe răţoi, ş-o da răţoi d'e tri uori, şî s-o făcut om [31]). Şî calu, şî iel s-o da d'e tri uori peste cap, ad'ică şǫričele, şî s-o făcu cal.

— Nǫ — zîče — ię-z rămînęre bună!

Şî-j ię rămînęre bună. Zîče:

— Bună sara, maică! Acuma — iče — plec şî cu k'ęie!

Atunś să şî scǫlă. Iară fuğe şî ţîpă apă fără fund din copite şî adi čelalalt, şî čela pară d'e foc: nişcum nu, nu-l ağiunğe.

— Nǫ — zîče — să ai năroc la ię [32])! — iče mămănǫie. — C-acuma — iče — m-ai păcălit!

Nǫ, acuma mę o nepǫste! aşă-i o fată, că nu să pominęşte-n lume!

Acuma, împăratu zîče c-a lui a h'i [33]). «Ai măi! Amu-i baiu!» Cît o umblat iel.

Amu dzîče calu:

— Če ieşti aşă năcăjît, stăpîne?

— Da cum n-oi h'i — zîče — că — dzîče — împăratu spune c-a fi a lui. Numai dacă iel are — acǫlo — zîče — pe on deal pusti — zîče — nǫă iępe ş-on harmăsaŕ — dacă ieu oi putę mę s-aduc alea nǫuă iępe sălbatiči cum ar h'i — zîče — şî armăsariu, să le mulgă iel alea — zîče — şî ba să le mulg

[28]) Pov. subliniază, cu dreapta. [29]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [30]) Pov. duce dreapta, spre bărbie. [31]) Pov. subliniază, cu dreapta. [32]) Pov. subliniază, cu dreapta. [33]) Pov. subliniază, cu dreapta.

io şî atunčeani — zîče — a h'i a mẹ. Adică a h'i a lui, numai că — iče — împăratu că-i a lui.

Bine-i acuma iel, — če zîč — iče? Ne-om duče — iče harmăsariu — da — zîče — spune să-z dẹe ọrecîz bani, aşă mulţ, hă mulz bani că — zîče — ne tra de k'eltuială.

Nọ, acuma să duče. Să pregătes şî să ducu. Aşẹ că uo avut d'e trecut nọă comuni. Din fiecare comună o cumpărat o pięle de g'ibol, mărgînd acolo, şî răşînă. Şî uo aprins şî uo turna pe cal [34]), fiecare. Aşă, da cîn o sosît acolo calu, pe spate la cal o fo nọuă pk'iei de g'ibol şî cu răşînă, tomn'it'e-aşă, cleite pe cal. Să duče pînă-nt-o alean.

— Nọ — zîče — stăpîne — zîče — acum — zîče —s fă aşa o grọpă numa şî tu — zîče — să nu te vez de fel din grọpă.

Îş fače stăpînu:

— Şî numa io — iče — cît oi scọate nările-afară [35]) !

Şî-ş scọte nările-afară şî rînk'ez-odată. Atunčia armăsariu čela fuğe din dungă-n dungă, dim vale-m vale, să găsască unde-o auzît, să-l omọră pe calu ăla.

— Da — zîče — če-i? — zîče.

Atîta fuğe din dungă-n pînă če-o pica sudorile ca obg'ięlile di pe iel.

Iară mai rînk'ez-odată. O fuğit iară tă d'in dungă-n dung, pînă če-o pk'ica ca leped'eaule! No, o mai rînk'ezat odată: acuma aşa o foz de ustenit calu a tria ọră că nu mai putẹ! Atunčea aşă s-o oprit pont-acọlea-n [36]) apropięre. Atunče čela fă vup! şî sare-afară. Atunčea, şî sare:

— Nọ — zîče — pe če ne-om bate? — zîče armăsariu ačela. Iče: — Pe-amuşcate — zîče — c-ačẹe-i — zîče — mai cu dreptate, — zîče — nu pe-mproşcate.

Acuma, čelalalt numa-l čigăl'ẹ pe spate pe čela [37]), cum ar h'i sălbatic. Şî čelalalt tă rọde de k'eile ačẹl d'e g'ibol cu răşînă! Tîta-l mînîncă, atîta-l, mă, roade-acol de spate la iel! Aşẹ, amu cîn vede că-i una, zîče:

[34]) Pov. schiţează aşternerea, cu dreapta. [35]) Pov. subliniază, cu dreapta. [36]) Pov. pune dreapta pe masă. [37]) Pov. se apleacă spre stînga.

— Şti če, frate? Noi văd — iče — că sîntem ca-n o formă de tari — dzîče — ğiurămu-ne fraţ de cruče!

— Cum să nu!

Şî să ğiǫră fraz de cruče.

— Nǫ, hai, stăpîne, — iče — şî ne leagă!

Atunčeni ięsă stăpînu şî-i leagă [38]), pune căpęstrele în cap, pe-amîndoi d'e-olaltă.

— Nǫ — iče — sui!

Şî suie pe-a lui, şî să duc la-mpărat.

— Nǫ — dzîče — rînk'eză — zîče — iesta a lu K'ipăruj Voin'ic cătă čelalalt — rînk'eză — zîče — să viie iępe!

Rînk'eză čela: nu vin [39]). Rînk'eză: nu vin.

— Rînk'eză tu! — zîč.

Aşă rînk'eză că care — cum iera grajdu ačela mare a-mpăratului, să şî urneşte [40]) heidzaşu, cum rînk'eză čela. Şî vin iępe. Iępele, cînd aud, cîn pornescu-napoi. Aşă că dă să...

— Amu — iče — mai stau înt-un loc!

Mai rînk'eză pîn sosăsc. Nǫ, acuma sosăs iepele. Da îs ca turbate! Ale-s tǫte cu lapte.

— Amu — iče-mpăratu — le-ai în, acuma — zîče — le mulği şî — dzîče — pui — iče — înt-o căzan mare laptele-ala, şî să clocotească [41]), şî te bağí acolo — zîče cătă iel. — Ş-apoi, dacă — dzîče — nu ţ-a fi nimică — dzîče — atunčeni — dzîče — i-a ta fata! — zîče.

— Da apoi mă, apoi — iče — ti-i băga dumn'eata — zîče — iară, cîn acolo — iče.

— Apoi mă bag io! [42])

— Bine!

Acuma fac tîrgu. Hă, să duče iel, şî acuma cum s-a mulğe? Acuma, să umblă čela roşu şî fac rǫtă pin odor [43]) şî fače-o tină, de nu te poz męrğe pînă-aiče-m brîu! Aşa on noroi, cum spunem, să spune. Fače acolo fǫrtę mare. Nǫ

[38]) Pov. subliniază, cu dreapta. [39]) Pov. neagă, cu capul. [40]) Pov. schiţează deplasarea, cu dreapta. [41]) Pov. subliniază, cu dreapta. [42]) Pov. subliniază, cu dreapta. [43]) Pov. subliniază, cu dreapta.

acuma, atunčea odată suflă pe narea stînga numa g'iață: odată-ng'iață, cum stau. Ș-acuma nu pod niș clăt'i. Să duče cu găliata la ięle, șî mulğe [44]), colo, șî pune-n căzan, șî h'ięrbe. Da-i spune, zîče că:

— Io — dzîče — trebă să fiu — zîče — să-z văd perirea, lîngă, lîngă căzan, legat — zîče-acolo d'e tǫrta lui!

— Nǫ bine-i!

Fače focu. Nǫ, să uită-mpăratu. Cîn clocotește mai...

— Nǫ, bagă-te!

Atunče-ncă calu numa suflă cu narea stîngă: numai g'iață! Atunčea, odată cum îi mai bună d'e scăldat, numa să bagă iel șî umblă așă [45])!

— Nǫ — iče — ia vez că nu mă frig!

— Nǫ ieș afară!

Acuma, fače fog mai d'epart'e.

— Amu — iče — să leș șî tu — zîče, avea un cal, iera tare drag — Șărguț a mn'eu — zîče — să îm vadă șî iel!

— Cum să nu! — iče. — Du-t'e șî ți-l adă!

Așă că iel cîn s-o băga, numa i s-o d'esfăca carn'ea d'i pi uǫsă. Ș-apoi o rămas iel moștenitoŕ!

Ș-apoi, asta-i gata!

Inf.: Sabo Vasile; Racșa, rn. Oaș; *culeg.*: O.B.—Al.A. la 30.V.1953; *transc* O.B.; *durata*: 14′ 40″. A.I.F., i. 14 128.

(De cînd n-a spus-o?) « În zadar, d-apăi nu ştiu! Mai spus-am ieu, de cîte ori! în 28, pin armată tă spunęm povești. Ieu n-am spus poveşti de cîn am fos končentrat, din 38! »

Primul episod — furarea fetei diavoliței — nu apare decît într-o variantă bănățeană întrucîtva diferită. Pt. episodul ultim — intenția împăratului de a-i lua soția, trimiterea după herghelia de iepe și îmbăierea în laptele acestora — v. variantele indicate la tipul 514 («cu un împărat») și la varianta « *Împăratul cu trei fete* ».

[44]) Pov. schițează mulgerea, cu dreapta. [45]) Pov. se clatină pe scaun.

«*BĂIATU LA ȘCOALA DIAVOLULUI*»

Să zîče c-a fost odată un om ș-a avut un băiat. Omu iera mai puțîn stăruit, nu prę sărac, da n'iśe d'intră ăi bogaț. Crescîn copilu mare, l-a dat la școală, a făcut patru clase primare. Pă urmă, să-nțălęje cu soția:

— Tu ! Ar fi bin'e ca băiatu nost — învață fǫrt'e bin'e — să-l put'em da la o șcǫlă d'e meserii, sau comerčială, să învęță băiatu śeva mai mult, pǫt'e la bătrîn'ęță noi nu prea avem averi cu cît să trăim, șî n'e folosîm noi d'e după iel, n'e mai dă iel ban'i, mai avem śeva șî noi ș-o să trăim mai bin'e !

Zîśe:

— Da — n'evasta — dacă n-am k'eltui așă mult, put'em să-l dăm.

Să duśe bătrînu cu băiatu să-l ducă la oraș la șcǫlă. Atunś nu iera pă timpu ăsta trenuri, n'iś-el n-avę căruță. Îș ię d'isajii cu mîncare șî pleacă cu iel să meargă pă jos păn la oraș. Orașu iera śeva cam d'epart'e d'e satu lui, trăbuię să treacă drumu șî pintr-o pădure, cam vo cîțva kilometri — pădurea cuprind'ę vo doi tri kilometri. Mergîn omu cu băiatu pă drum, iacă d'in pădure ias-on domn în calea lui, întreabă:

— Bună zua, unk'iașule !

— Să trăiț, domle !

— Un'e t'e duči cu băiatu?

— Vreau să-l duc, domnule, la șcǫlă.

Zîśe că:

— Uit'e, ieu k'iar sunt profesor d'e școală ș-am d'estui băięț aiś la șcǫlă.

Omu şt'ię că-n pădurea asta nu iera şcoli, mai trecuse iel p-acolo d'e mult'e uori.

— Da un'e-i şcoala dumn'eavǫstă?

Zîśe:

— Uit'e-aiś.

Mersă vo cîţva paşi, să făcu o poiană frumoasă, o şcǫlă acolo ca on palat, plin d'e băieţ acol îmbrăcaţ frumos, băieţî frumoş. Zîče:

— Uit'e-ţ plaśe-aiś?

— Plaśe fǫrt'e bin'e.

— No uit'e, laş băiatu la min'e la şcǫlă, nu t'e-nteresez d'e ban'i, nu d'e nimica, nu d'e hain'e, numa la anu, cîn să-mplin'eşt'e anu, să vin'i la min'e cu-o sută d'e arjinţ, atîta-i tǫtă tacsa, înscrięrea şî plata lui tǫtă.

Să gînd'eşt'e omu:

« Da, îi cam mult, da pǫt'e mai vînd şî ieu un porc, mai oaie, mai von viţăl şî fac o sută d'e zloţ d'e-arjint şî băiatu să-nvęţe ».

Da tot i-iera gîndu că ori cum şcoala asta cîn s-o făcut acolo, iel nu şt'ię d'e şcoala asta. Îş lasă băiatu, mai stă şî iel pănă spre sară. Pă ormă, îş ię rămas bun d'i la profesoru, d'i la băiat şî pleacă. Śe să gînd'eşt'e iel, la un moment după śe făcu cîţva paş:

« Măi, cum s-a făcut şcǫla asta şî ieu nu şt'iu? Să mă-n torc napoi să văd mai văd înc-odată şcoala asta? »

Cîn întoarśe napoi, śe să vez? Acolo numa codru, pădure, nu mai iera n'iś poiana, n'iś şcǫală, n'iś băięţ, n'imic.

« Vai d'e min'e! — zîśe — poat'e nu fu aiś? »

Mai să ocolęşt'e încol, încoaś, numai pădure, niś poveste d'e şcǫlă sau urmă d'e ǫmen'i umblată p-acolo! Să duśe bietu om supărat acasă, nu-ndrăzn'eşt'e să spună soţîii lui n'imic śe s-a-ntîmplat, să mai facă să bośească şî ię. L-întreabă soţîia:

— Cum ai aranjat?

— Bin'e, l-am aranjat acol la şcǫlă plăt'im o sută d'e zloţ la anu şî copilu-i aşezat bin'e. Da iel iera tot trist şî tot

năcăjît *). Omu fin trist şî năcăjît tot timpu, la anu îş pregăt'ęşt'e ban'ii, o sută d'e zloţ, şî pleacă cu gîndu că nu şt'i dacă mai găsăşt'e copilu sau nu-l mai găsęşt'e. Cîn s-apropie iarăş d'e locu ăla la pădure, iar apare poiana şî iacă-i apare şî copilu-n calea lui şî-i spun'e cît'eva cuvint'e num-atîta:

— Tată ! — zîśe — învăţătoriu spun'e ca să mă me laş şî p-anu vitoriu şî dumn'eta fă cum poţ să spun'i că mă mai laş înc-on an ca să-nvăţ ieu mai bin'e, că alcumva d'e-aič numa ieu dacă mă poči scăpa, dumn'eta nu mă mai poţ lua.

Şî piere copilu d'in calea lui, nu-i mai spun'e absolut n'imic. În timpu ăsta, învăţătoriu nu şt'ię d'e băiat cum a ven'it să spună lu tat-so — că d'e ştię, nu-l măi... egzista pă lume. Ş-atunś să duśe bătrînu, să cam gînd'ę iel că śe şcǫlă trăbă să fie asta şî că, băiatu, cum i spusăsă iel, înţăleşęse iel că śe şcǫală are să fie asta. Iar apare şcǫla, cîn o ved'e cum iera atunś cîn a intrat copilu la şcǫală. Învăţătoriu iese colo, pă coridor:

— Ai ven'it, bad'e Petre?

— Ven'it, domnule !

— No bun !

— Cum t'e lauz cu copilu? — l-întreabă bătrînu.

— Fǫrt'e bin'e, are-un băiat aşă d'e bun cum nu mai învaţă alţî n'ime ca iel.

Îi dă bătrînu, scǫt'e ban'ii şî-i numără o sută d'e arźint. Să bucură învăţătoriu şî pă urmă-i spun'e:

— Uit'e śe spun ieu: dumn'eta să mai laş copilu înc-on an d'e zîle să-nveţe bin'e şî că fǫrt'e bin'e-nvaţă.

Şî bătrînu să cam tînguie că nu ar prę putę faśe ban'ii.

— Nu, faś dumńeta cum poţ şî să laş băiatu.

No, să-nvoięşt'e bătrînu — fincă-i spusăsă copilu. Rămîn'e copilu încă mai d'epart'e p-on an. Pleacă bătrînu şi pă urmă iară să faśe că-ntoarśe să vadă dacă pot'e num-atunś pieri şcǫla ş-în anu întîi, da acu pǫt'e să rămînă acolo. D'e un'e, tot la fel, pădure la fel cum o fost năint'e, nu mai ieste

*) Întrerupere pentru schimbarea cilindrului de fonograf.

școala ! Să duśe omu acasă iară năcăjît, amărît și nu spun'e n'iś atunś soții că cum s-a-ntîmplat. Spun'e că băiatu-i la școlă, da la oraș, așa cred'e soțîia că-i cum o spus bătrînu. Mai fac iei rost d'e ban'i, îș mai vînd, o avę și iei o vacă, vînd și p-asta, mai vind'e śe pǫat'e și iel și faśe încă suta d'e zloț. Cîn îi anu a doilea, merje iară la copil. Copilu iară-apare-n calea lui și spun'e:

— Tată ! cum i put'ę să mai faś încă d'e-o sută d'e zloț, să mai laș on an d'e zîle, că n-am putut să-mvăț cum ca să mă počiu scăpa niș acu d'e-nvățătoriu ăsta, încă să mai fac un an.

Ș-atunśea umblă bătrînu, să-l mai-ntrebe că śe școală-i śe-nvățătoriu, da copilu spun'e:

— N-am timp n'imic.

Și pieri d'in calea lui. Să duśe năcăjît omu. Școla iar apare-n calea lui acol la poiană. Învățătoriu-l-ntreabă iar cum să află. Spun'e bătrînu:

— Sănătos. Da băiatu cumu-i?

— Învață fǫrt'e bin'e, da uit'e să-l mai laș înc-on an d'e zîle.

Da iel avę gînd să-l lase toț an'ii cîț trăię copilu-acolo. Ș-atunśea bătrînu să cam tînguie că n-ar măi put'ea avę ban'i ș-învățătoriu nu, stăruięșt'e:

— Să faś cum poț, mai vinz pămînt śe ai și să laș băiatu aiśea, că-nvață fǫrt'e bin'e *).

Îl lasă și pă anu trei. Să năcăjășt'e bietu om, îș vind'e tot ce mai avę — puțîn mai rămăsăsă la iel acasă — și face încă-o sută d'e arjinț. Ș-atunči să otărășt'e să nu mai lase pă copil, da și copilu nu vrę să mai rămînă, că-nvățasă tǫt'e meșt'eșugurile pă care le dăd'ęsă profesoru lui. Și cîn să duśe cu ban'ii, iară iese copilu-n calea lui, fără să șt'ie profesoru, și-i spun'e:

— Tată ! Acum să fi otărît că nu mă mai poț să mă laș, c-acuma pot ieu să mă scăp d'e-aiś !

*) Întrerupere pentru schimbarea cilindrului.

Să duśe bătrînu mai vesel ș-întreabă pă profesor cum învață băiatu.

— Fǫrt'e bin'e ! Da șt'i śe zîc ieu — zîśe — să-l mai laș înc-on an.

— Domnule profesor, nu mai am ban'i, am terminat tot ș-am vîndut șî pămîntu și śe-am tot șî n-am cu śe să mai plăt'esc.

Asta așt'epta șî profesoru: să n-aibă cu śe mai plăt'i omu, să rămînă copilu tot acolo. Șî pă urmă zîśe:

— Ieu sunt șî bătrîn șî soțîia mę, șî trăbă să-l luăm acasă. Dacă n-am putę faśe alśeva cu iel, să treacă funcționar śeva, păi tot îl pun'em la muncă, să n'e mai dę iel nǫă śe n'e trăbă acu, că noi nu mai put'em cășt'iga.

Șî pleacă fără voia învățătorului cu copilu. Da-nvățătoriu i spun'e, zîśe:

— Lasă, c-o să vină iel iară la min'e dacă-l iei fără voia mę.

Să duśe bătrînu. Cîn plecară d'e-acoló, întreabă pă băiat:

— Mă băiatule śe șcǫal-ai avut tu aiśea, śe profesor i ăsta, că io m-am uitat d'e cît'e ori am ven'it aiśa-ndărăt șî nu mai iera n'iś șcǫală, n'iś profesor, n'iś n'imic.

Ę, atunś-i spun'e băiatu:

— Tată, asta-i școala draśilor aiś. Profesoru ăsta a fost k'iar tartaonu-ăl bătrîn — zîśe — ăsta n'e-a-nvățat pă noi.

— Ș-apoi śe-ai învățat tu d'i la ăsta? — Să spăria bietu bătrîn cîn îi spun'e băiatu că śe-i. Zîśe:

— Noi am învățat cum să n'e faśem tot feliu d'e jigărăn'ii sălbat'iče, sau muscă, sau păianjen, sau vultur, sau tot feliu d'e, d'e lucruri pă care le faśe șî diavolu.

Bietu om, îi ven'ea mai că n'iś să nu meargă cu băiatu-acasă cîn îi spun'e că śe s-a-ntîmplat cu iel.

Dară śe să vez? Băiatu l-întreabă:

— Dumn'eata acas mai ai śeva?

— Nu mai am d'ecît pisică șî cît'eva găin'i, nu mai avem n'imic, tot am vîndut, că tu șt'i bin'e că noi n-am avut n'iś năint'e atît'ea vit'e șî lucruri.

— E — zîśe — nu-i n'imica, acu să șt'i, tată, că, mergîn noi pă drum cătă casă, întîln'im on boier c-o trăsură cu patru cai — cum să purta boierii pă timpurl-ęlea, merę un singur om c-o căruță cu patru cai, numa iel și birjariu — zîśe — și ieu mă fac on cățăluș tot d'e aur și — c-on lanț d'e aur la gît. Și boieru, cîn mă vęd'e, opreșt'e căruța și spun'e că vrę să mă cumpere d'i la dumn'eta. Dumn'eta să mă dai cu cît t'e poț tomn'i cu iel, da śeri on preț bun, că boieru ăla-ț dă.

Să pomen'eșt'e cu băiatu că-ș dă-n cap în urma lui, să făcu on cățăluș d'e aur, d'e-i iera mai mare dragu la ta-so d'e iel, i-iera-n gînd n'iś să nu să mai facă băiat, cît îl ved'ę d'e frumos! Și-i dă lanțu-n mînă și mere cu iel după iel p-aśiia. Iacă la vo jumăta d'e kilometru, și apare căruța boierului cu patru cai. Să fęre omu la o part'e cu cățălușu. Cîn îl ved'e boieru, faśe sămn la birjar *).

— Îl vînd, măria-ta.

Da atunśa să gînd'eșt'e śe să śeară, n'iś iel nu șt'ię să śeară-atîța ban'i cît făčea on cățăluș tot d'e aur.

— Ho, mă, śe-m śeri pă iel?

— Ăi, śe să śer? O mie d'e zloț, măria-ta.

O, bucuros i d'edę, scoasă ăsta ban'ii d'in portofel, i d'ed'e-o mie d'e zloț, luă cățălușu cu lanțu ș-il pusă-n trăsură lîngă iel, prinsă-a-l n'et'eza pă păr frumos. Omu să duśea vesel c-o sută d'e zloț, i să părę lui minun'e mare c-are o sută d'e zloț la iel śe nu mai avusęsă d'e cînd îl făcusă mă-sa! Pă urmă, omu să duśe vesel n'iś nu să mai gînd'ę la băiat, să gînd'ę:

« D'e mai vin'e, d'e nu mai vin'e, am o mie de zloț și pot să-m fac ieu d'e-aiśea să-m iau boi, să-m fac și ieu o țîră gospodărie și... »

Mai merje cîțva kilometri boieru cu cățălușu. Să pomen'eșt'e cu cățălușu că să-mfoie odată și sare sus, să faśe-on vultur ș-o ię-n zbor, du-t'e! Rămasă boieru cu buzăle umflat'e uitînu-să-n sus după iel. Să spărię, da să gîn'i:

*) Întrerupere pentru schimbarea cilindrului.

« E, śe-ţî, asta fu k′iar dracu, nu fu alśeva. Îm pare bin′e că scăpai d′e iel, d′e nu mai făcu ş-alčeva cu min′e ! »

Nu să mai gîn′i la om să mai śeară mia d′e zloţ îndărăt.

Omu să dusă acasă, băiatu mint′en′i l-aźunsă pă drum.

— Ei, tată n-ajunsăş acasă?

— Şe nu tată ! Apăi tu vin′i?

— Apăi doară io n-am vrut să stau la boieriu ăsta, am spus numa ca să iei ban′ii d′i la iel — iče — c-ăsta are ban′i d′estui.

Męre vesel acasă, da tot i-iera lui frică d′e băiat, cred′ę că-i k′iar într-ad′evăr şî iel d′iavolu. Aźunsără acasă, îş făcură iei cu mia asta d′e zloţ, mai cumpărară o vacă bătrînu, mai luară şî iei porc śe trăbă, mai k′efuię, mai trăię bin′e, băiatu nu-i d′ăd′ę să lucre, că iel n′iş n-o-nvăţat să lucre, da n′iş nu avę d′e gînd să lucre. După śe să strîcară ban′ii şî ăşt′ia în casă aśi toţ, iel îi spun′e la tată-so, — s-apropia atunś on bîlś, on tîrg mare — cum îi spun′em noi — d′e ţară.

— Tată ! — zîśe — la tîrgu ăsta mare, ieu mă fac on ca to d′e aur şî mn′eta meri cu min′e la tîrg şî dacă-ntręabă — că multă lume-ntreabă cît i preţu — să spui că preţu num-aşă cîntărit în ban′i, în arjin′ţ număraţ numa cît traje calu, atîta să pună şî ban′i la cîntar, că n-o să aibă śin′e să t′e cumpere, d′ecît numa stăpînu mn′eu care m-o-nvăţat la şcoală, ăsta vin′e cu ban′ii ca să mă cumpere.

E, aşă cîn fu la o săptămînă aproape tîrgu, atunśea-ş dă copilu păstă cap, să faśe on cal d′e aur, cum nu să mai văzusă n′iş-în poveşt′i. Îl ię omu d′e căpăstru şî pleacă cu iel la tîrg. Cîn întră-n tîrg, stau ǫmen′ii cu gura căscată uitînu-să după iel. Întreabă:

— Baśule, śe śeri pă calu ăsta?

— Domn′ilor, preţu lui să-l cîntărim cu bańi.

— Ei, moşule, îi cam scump aşă, śin′e are ban′i atîţa.

— Dacă nu aveţ ban′i, nu aveţ n′iś cal !

Iel męre mîndru pin tîrg cu calu, tǫată lumea-ş lăsa tot şî să uita după calu lui, cînd încolo, apare-on boier′ c-o burtă mare:

— Śe śeri, baśule, pă calu ăsta?

— Domnule, să-l cîntăreșt'i cu arjint!

— Da, să pǫt'e.

Atunśea adusă-un cîntař mare aśi cu cumpănă, îl pusă în miljocu tîrgului *).

Pă urmă, i spun'e boieru:

— Aduśeț cîntariu aiś.

Adusără cîntariu-l pusără-n mijlocu tîrgului, porunśi la unu:

— Du-t'e, mă, șî adă căruța aia cu ban'i!

Mint'en'i ven'i unu c-o căruță plină d'e ban'i d'e -arjint. Pusără calu p-o cumpănă șî ăla prinsă-a-ncărca cu lopata la, la arjinț pă cumpănă d'incolo. Încărcă, încărcă, nu ajunsă o căruță, mai nu trăję balanța n'iś atunś.

— Du-t'e, mă, mai adă o căruță — strîgă pă unu.

Mai vin'e unu cu-o căruță cu arjint, mai pusără șî d'in aia śe pusără. Prinsă a să balanța atunś ca să rîd'iče cumpăna în cumpănă cu calu. Cîn văzu că traje la cîntar calu cu arjințî, atunś iel îi țîpă căpăstru-n cap șî sare pă iel șî îl prind'e.

Bătrînu rămasă cu ban'ii șî stăpînu ăsta, boieriu, să sui pă cal ș-o lua în zbor cu iel păstă tîrg. Tǫtă lumea să uita cum zbura cu iel pă sus. Calu să duśę, să duśę cu iel, iel n-apucă să pună bin'e frîu-n cap la iel șî d'e la on timp o sărit d'i pă cal jos. După śe sare jos — (iel șt'ię că śin'e-i șî calu, șî calu iară śin'e-i stăpînu, iei să cunoșt'ęu unu pă altu) — iel îș dă păstă cap șî să faśe-on vultur. Calu-ș dă păstă cap, să faśe-on, on porumb to d'e aur ș-o ię-n zbor, vulturu după porumb.

Să to duc, să to duc, păn-ajung la on oraș care iera căpitala țării, acolo iera ș-împărat. În orașu ăsta, iera on cǫstel frumos un'e șed'ę domn'ița, o fată-a-mpăratului șî șăd'ę la aieru d'e vară acolo șî petreśę aco-n castel. Ferestrele iera d'esk'ise. Porumbu cîn văzu ferestrele d'esk'isă, o șt'earsă tomna spre castel șî să băgă-nluntru. Fata cîn văzu porumbu așă frumos, d'e aur, înk'isă fereasta după iel șî vulturu řămasă-afară sîngur.

*) Întrerupere pentru schimbarea cilindrului de fonograf.

— E, da — zîśe vulturu atunśea — tot îț șt'iu că un'e ț-î sălașu tău, acuma am ieu d'e un'e să t'e caut.

Și iel o șterje năpoi, vulturu. Vin'e iar la tîrg, să prefaśe iară-n boieŕ. Și ăsta ș-așază acoló, să duśe dup-on dulap și după śe să bagă su dulap, fata caută după iel — nu mai văzusă ię porumb d'e aur, nu mai văzusă n'ime pîn-atunś. Iel s-o făcut on păianjen mic ș-o apucat pă după dulap în sus. Caută fata, faśe, rostoluieșt'e p-acolo tot, dă și dulapu jos: nu-i, nu-i n'iș porumb, nu-i n'imic.

« Ę, — să gîn'ę — śe trebuie să fie asta ? Poat'e-am visat, da n-am visat, că dǫră-l văzuiu. Nu-i n'imic. »

Iel stă păianjen acolo, făcut după dulap. Cîn vin'e sărvitǫrea cu mîncarea la domn'iță, la fata-mpăratului, iel să scǫlă d'i coló frumușăl, în k'ip d'e om — da fără să-l vadă fata — și s-apucă și mîncă cu ię la masă acolo. Ię ved'e numa că i să gată mîncarea și ię nu-i sătulă. Spun'e la servitǫre:

— Tu nu m-ai adus mîncare d'e-ajuns.

— Ba da, coconiță — zîśe — atît-am adus și pîn-acu.

— Da cum dracu, acu nu mă săturai — zîśe — și pîn-acu m-am săturat. 'Du-t'e mai adă o‿porție.

Adusără și aia, iel mîncă și d'intr-aia, d'e-abia să săturase cu dǫă, cu dǫă porții, findcă una o mînca iel. O stat iel tăinuit așa, ascuns acolo vreo dǫă săptămîn'i *).

La dǫă săptămîn'i, să prefaśe-ntr-on flăcău frumos, cu păru d'e aur și șăd'e cu domnița la masă mîncîn. Cîn îl ved'e, ię -nlemn'eșt'e. Ș-atunś i spun'e:

— Uit'e, nu t'e speria, domn'iță — zîśe — ieu sînt porumbu d'e aur care-am întrat acu-s dǫă săptămîn'i în casă. Tot cu t'in'e am stat aiś la masă, d'e aia ți să sfîrșę mîncarea fără să șt'i tu că d'e śe-i gata, io mîncam cu t'in'e-mpreună.

Să bucură ię ș-îl întrebă śin'e-i, ielu-i spun'e:

— Sunt și io on băiat d'e, fiśor d'e-mpărat și sunt fugărit d'e-on zmeu, d'e-aia am ven'it aiśea. Vulturu ăla care curę după min'e, iera on zmeu și ieu m-am aflat adăpost aiś la

*). Întrerupere pentru schimbarea cilindrului.

t'in'e şî, uit'e, dacă vrei să n'e căsătorim amîndoi — zîśe — ieu sunt şî ieu băiat d'e-mpărat şî....

Iera aşă de frumos ca on Făt-Frumos. Fata cum să nu, să-nvoieşt'e, spun'e la tată-so, vin'e şî tat-so ş-îl vęd'e şî-ş fac logodna lor.

După aia, pă urmă, ficsază zua cîn să fie nunta. Iel spun'e că părinț nu are, fincă părînțî lui iera omorîț d'e zmeu ăla care cota să-l răpească şî pe iel. Şî după śe-ş fac nunta, cîn îş fac nunta adună d'in țară tot śe-i mai bun'i muzîcanț. Le cîntă muzica acolò, să pomen'esc numa că la fereastră apare o muzică mai specială d'ecît tọt'e muzîśile. Iel cîn dă cu uok'ii ş-aud'e muzica, dă cu uok'ii, iacă ved'e că-i stăpînu lui, şăfu care-l învățasă pă iel, iel iera cu muzica şî cu muzîcanțî lui. I spun'e la fată śeva-n şọpt'e aşă ziśe:

— Cîn s-o sfîrşî nunta nọstă d'e-aiśa, tu să nu t'e spari śe-am să fac ieu — zîśe — muzica aia d'i la jeam care nu vrę să intră-n casă — că-i poft'eşt'e-mpăratu şî pă iel — şî iei spun că iei cîntă la jeam pînă să termină tọtă nunta fără să śie tomn'it cu-mpăratu că cîtă plată vreau să śeară.

Nunta o ținut cam vo ześe zîle. Plăt'eşt'e-mpăratu la muzîcanțî care-i adusęsă iel, să duc toț, împărațî veśin'i şî toț ğinăralii, curt'en'ii-mpăratului care iera la nuntă, muzica d'i la jeam cînta-n continuare, nu avę iei treabă cu n'imic. Pă urmă, împăratu, după śe să sfîrşeşt'e nunta, mere la iei.

— Domnule — cătă şefu muzîśii, — dumn'eavọstă — aț ven'it nu v-aț tomn'it cu n'ime, cît vi-i plata, să vă plăt'esc ieu — zîśe — că s-a terminat acuma nunta fęt'ii.

Atunśea şăfu muzîśii zîśe:

— Da, măria-ta împărat'e — zîśe — noi am ven'it n'epoft'iț d'e dumn'eavoastă şî v-am cîntat şî n'iś plată n-o să vă śerem — zîśe — noi n'e tîrguim cu plată cu mn'ireasa, cu domn'ița.

Atunśea, băiatu-i spun'e la fată:

— Uit'e tu ! Io mă prefac într-on in'el şî mă pui tu pă d'ejătu tău şî iei n-o să śeară d'i la t'in'e altă plată d'ecît n'elu ăsta d'i pă d'ejătu tău. Tu să spun'i că orśe le plăt'eşt'i,

da in'elu nu poț să-l dai și pă-urmă iei spun că numa in'elu d'in d'ejet le trăbă. Tu t'e faĉi că t'e superi, iei in'elu d'in d'ejet și dai cu iel d'e pămînt ș-atunś o să vez că śe să-ntîmplă. Pă urmă — zîśe — să vez că dacă să faśe pă vatră, cîn dai tu cu d'e vatră, atîta cucuruz, ca cîn verș on sac d'e cucuruz, d'e porumb, cum să spun'e *). Ș-atunśea, după śe cad'e cucuruzu ăsta pă jos, tu să iei, cîn nu t'e ved'e n'ime, vo tri boabe și să le ții în mînă. Pînă la urmă, ai să vez că să faśe șăfu muzîśii on cocoș și prind'e-a aduna cucuruzu tot să-l mînînśe. Cîn vez că iel tot adună la cucuruz acolo și aproape să termină cucuruzu, țîpi ęle tri boabe d'e cucuruz în spat'ele lui ș-atunśea — zîśe — ai să vez o minun'e.

Așă faśe fata. Iel îș dă păstă cap, să faśe in'el, ię-l pun'e-n d'ejăt și spun'e:

— No śe poftiț dumn'evǫastă dacă zîśeț că cu min'e-aveț d'e tîrguit?

— Domn'iță — zîśe — numa d'e poft'im in'elu d'i pă d'ejătu dumn'etale d'in mîna dreaptă — că șăfu ăst-a muzîśii șt'ię tot rostu că śin'e-i in'elu, śin'e iera mirele, śin'e iera tot.

Ię spun'e:

— Uit'e, alśeva nu vreț voi d'i la min'e, numa in'elu ăsta k'iar?

— Numa in'elu, — zîśe — numa asta n'e trăbă.

— Asta nu pot să vi-l dau.

— Ba, că nǫă asta n'e trăbă. Dacă nu, nu n'e duśem d'e-aiś pănă nu n'e dai ăsta.

Atunś ię să faśe că-l scǫt'e și zvîr! cu iel d'e vatră. Cîn dă, să faśe pă vatră tot boab'e d'e cucuruz ca cîn golești'i on sac d'e cucuruz. Atunśea șăfu muzîśii îș dăd'e păstă cap, să făcu on cocoș și prinsă a-aduna la cucuruz. Aduna așă cu grămada, gîn'eai că tot să-l mînśe. Fetița ię tri boabe-n mînă fără să le vadă cocoșu, și pă cîn să termina cucuruzu d'e-adunat d'e cocoș, ię le țîpă-n spat'e la cocoș. Atunś, să

*) Întrerupere pentru schimbarea cilindrului.

prefaśe on vulpoi şî ię rupe gîtu la cocoş, odată-i rupe gîtu şî-l sfărîmă.

— No, acuma n'e-am scăpat — zîśe — d'e ăsta, mai mult nu avem d'e-a faśe cu iel.

Pă urmă, a trăit cu fata.

Şî d'e n-or fi murit, ş-astăz trăiesc. S-a terminat.

Inf.: Poanta Nicolaie zis Pocăitu; Cerişor—Hunedoara; *culeg.:* O.B. în 29 dec. 1950; *transc.* de pe cilindri de fonograf de O.B.; *durata:* 21′; A.I.F., i. 11.290.

Pov. o ştie « d'i la un munśitor, cîn lucram io la Govăjd'ia, acum 26 d'e an'i, Crăčiun Ben'i d'in Zlaşt'i ».
Ai mai spus-o? « Am spus-o d'e cît'eva uori, da băieţî n-o prins-o. »
Alţii o mai ştiu? « nu cred, n-o mai şt'ie nime ».

Basmul este destul de frecvent la noi, fiind atestat în toate provinciile în 30 variante. Tipul este destul de unitar, cu toate că metamorfozele sînt adesea felurite (băiatul se preface şi în peşte, iepure, căprioară, şoarece); în chip excepţional, o variantă e contaminată cu A. Th. 313. În unele variante, mai ales moldoveneşti, diavolul e numit Oftea sau Of. Schullerus, la nr. 325, citează 9 variante.
St. Thompson, în *Folktale*, p. 69, arată că tipul este originar din India — Benfey, apoi Cosquin l-au luat ca exemplu în a demonstra peregrinarea poveştilor din această ţară spre apus — fiind unul dintre cele mai frecvente în Europa. De asemenea, e cunoscut în Asia sud-estică, Africa nordică şi sporadic prin America.

«CÎND A BĂGAT ȚIGANU DRAČI ÎN TABAK'ERE»

A fost odată, cîn umbla Dumnezău cu Sfîntu Petre pă pămînt, un țîgan-fierar̓.

Ine Dumnezău cu Sfîntu Petre c̓u doi măgari să dčea în călătorie, pă timpuri, atunči.

— Mă meștere, nu ne potcoié și nouă asinii-ăștiia?

— Ba vî-i potcoi, da n̓u prea am hier — zîče. Da-n fine, ca călători, dumneavoastră, or nu, vî-i fac! — Nu știa că ie Dumnezău și Sfîntu Petre.

E, după če i-a potcoi asinii, măgarii, ziče:

— Če ne pretinzi plată, mă?

Iel, țîganu, zîče:

— Nu vă pretind nimic. Ca călători avezi bani, n-avezi, nu vă pretin nimic!

Sfîntu Petre, pă la spatili lu Dumnezău:

— Čere-i raiu, mă! [1]) — înčet, așea; pă la spatile lu Dumnezău, Sfîntu Petre.

Țîganu:

— Nu! Nu vă pretin nimic. Uite če-atunči, dacă vă pretinz așea: pă čine-oi avea io năcaz, și če-oi zîče să nu să mai poată scula pîn n-oi ziče-io: «Scoal, mă!» [2]) — Iel avea nevoie dă, avea rău pă drači...

Ę! Vine un — a trecut [3]), a pleca Dumnezău la treaba lor — vine un drac să-l ia.

— Haidea, mă! — țîganului.

Țîganu če:

[1]) Pov. face semn din ochiul drept. [2]) Pov. ridică mîinile în sus. [3]) Pov. subliniază, cu mîinile.

— Stai și tu [4]) pă jețu-ăla colea, să mă găets-și, io că merg !

A stat dracu pă jeț.

— Hai, mă, scoal d-acoló, că io sîn gata, merği ?

Cîn să scoale [5]), nu mai putea scula după scaun !

— Hai, mă, scoală-mă d-aiji mă — zîče — că-z mai dau — zîče — doozej dă ani dîn viață !

— Hai, scoal și pleacă !

A plecat. A trecut timpu-ăsta, treče če mai treče, vine iar.

— Haide, mă ! — Iar l-a loa să-l ia.

— Bă — zîče — sui-te și tu-n nucu-ăla [6]) și mîncă vo doo nuči. Pînă mă gătes și ieu, că merğem !

Cîn s-a suit dracu-n nuc, nu să mai putea da jos.

— Hai măi, dă-te joz d-acolò, că io sîn gata !

— Nu măi mă poji da jos ! Dă-mă jos, că-z mai dau dooj dă ani ! — că iel dooj dă ani trečea ca părerea.

Aașea. I porînčește, s-a da jos, a plecat. A pleca dracu, iar s-a dus.

E, vine-a treia oară. Tartoru-ăl mare, știa că-i ie soarta lui. Îl mînă [7]) p-a treia oară că să-l ia. Să duče-acoló la țîgan.

— Haidea, mă !

L-a băgat, scos tabakierea [8]), bakierea dîm buzunar.

— Bă, bagă-te iči [9]) !

L-a băgat ači-n tabakiere, acolò, cîn colò, așteaptă ăla, ăl mare, care-l mînase stăpînu, să vie, așteaptă, ăla nu mai venea dracu, că-l băgase-n tabakiere.

Mînă altu, l-a băga și p-ala. Mînă altu, l-a băgat și p-ala. În fine, pînă-a vint kiestia d-a mînat și ăl bătrîn, Tartacotu-ăl mare! I-a aduna pă toz dračii du pă pămîn și i-a băgat în taba-

[4]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [5]) Pov. dă din umeri. [6]) Pov. arată înainte cu arătătorul drept. [7]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [8]) Pov. scoate tabacherea din buzunar și o pune pe masă. [9]) Pov. închide tabacherea deschisă de pe masă.

kiere. Sta acolò [10]), zornăia acolò, să juca-n tabakiere, să le dea drumu iel nu le mai da drumu.

Če fače? Dă unde pînă unde-a auzît, a auzî judecătorii, afocații că dračii-ar hi la cutare, în tabakierea țîganul cutare. Că dacă nu să mai bătea nimini, nu să mai făčea čerturi, nu ma iera pročese. Şi-afocații če-a zîs:

— Bă, noi n-avem [11]) dă unde mai loa bani, dacă dracu i-ndeamnă p-ăști să facă rele ! Hai la țîgan să le dea drumu !

Să uče la țîgan:

— Mă meștere, tu ai toz dračii adunaz, dă cîn i-ai adunat tu-n tabakiere, noi an rămas dăsculți. Nu ma avem niś če mînca, niś če-mbrăca, dă-le, mă, drumu — zîče — că če ni-i pretinde-z dăm !

E, če i-o hi da lui acolò, i-o hi dat bani, če i-a dat, a da drumu la drači, dračii l-a loa [12]) pă iel ! Că iel dă iei a-avu parte, n-a vru să facă ca Sfîntu Petre, să ducă-n rai...

S-a terminat !

Inf.: Ion I.D. Micudă; Cîndești, r. Muscel; *culès* la 30.IX.1956; *culeg.:* O.B.—Al.A. *transc*: Al.A. (6.III.1957); *durata:* 3′ 39″; A.I.F., mg 1248 e.

Povestitorul o știe: «de la un pîrlit de domnișan, de pe Rîu Doamnei; era dă mult».

Basmul este destul de frecvent în toate provinciile, fiind atestat în 33 variante. De obicei, cele trei obiecte miraculoase solicitate sînt scaunul, pomul fructifer (măr, păr, nuc, cireș) și punga care reține. În varianta Negruzzi (Toderică) și în alte 5 variante, punga e înlocuită prin cărțile de joc (în chip excepțional, punga e sursă inepuizabilă de bani). În 2 variante, fierarul cere numai un clește și un ciocan ce rețin la comandă. În alte 2 variante, pe lîngă scaun și păr, apar măciuca ce bate la comandă și fluierul care deschide orice ușă. În cîte o variantă, se solicită, în afară de păr și scaun, o scripcă la care se joacă oricînd sau un fluier cu aceeași însușire, apoi darul de a citi gîndul oamenilor și posibilitatea de a fi cinstit de călători. Într-o variantă, fierarul cere ca hoții să rămînă lipiți de cuiele, cleștele și cireșele lui.

[10]) Pov. apasă pe tabachere. [11]) Pov. dă mîinile în lături. [12]) Pov. dă mîinile în lături.

În alte 5 variante ale subtipului D, provenite din Moldova și Transilvania, baba cere numai pomul cu putere de detențiune.
Finalul variantei noastre — intervenția avocaților și judecătorilor — nu apare în variantele citate.
Schullerus, la nr. 330 A și B citează 7 variante (omise de Thompson în *Types*, ed. 1961).
St. Thompson, in *Folktale*, p. 46, arată că tipul 330 se găsește atestat în antichitatea îndepărtată în literatura greacă și ebraică și că este răspîndit în toată Europa — mai cu seamă în centrul și nordul ei — pînă în Asia Mică.

«CU CĂTANA»

Nǫ, o fost în vremile dă dămultu, cîn nu iera arme pă pămînt, numa aşę, numa iera glǫnţe d-astea aşę cu, cu cremin'e [1]), cu-aşę puşcau numa atunčę, cu cremin'e numa. Şî atunči prind'ęu — ačeia iera catană care-i put'ę prind'e pàndorii cu fun'ę [2]), ačeia numa iera catană. Dacă l-o putu prind'e dă doăzăj dă ai, o fo cătană, dă l-o prinz dă činzăj dă ai, l-o prins, tăt catană-o fost, dă l-o prinz dă şazăči, dă şępt'ezăj dă ai, tă catană-o fost. Şi l-o prins cu fun'ę, care s-o ascuns ş-o fos pîn la činzăj d-ai, l-o prins la činzăj d-ai, şî l-o dus ş-o cătăn'it doisprăzeče ai. No-apî l-o dus [3]) ş-o cătăn'it — da l-o dus îm Bozn'ia, pă jos o mărs pînă-m Bozn'ię — ş-acolo o cătăn'it doisprăzeče ai. O lăsat acas pă tat-so, pă mă-sa, pă ţăţ şî l-o dus. No, o cătăn'it doisprăzeče ai, iel o fost amu mai la şaizăj dă ai. D-apă-amu, cîn s-o-mplin'it ačeia doisprăzeče ai, iel atunči o vin'it cătă casă, i-o da drumu şi viie cătă casă. I-o dat tri comiş şi tri griţari, atîta o fost dă lungu pă čin zîle.

Nǫ, amu iel o fo bătrîn. Aamu, afla-oa iel pe ta-su şî pă mă-sa, o n-o afla, nu şt'iu. I-o da drumu ş-o vin'it. O luat tri comiş şî tri griţari la iel ş-o vin'it [4]) pă drum.

Iel, viind, s-o tă ruga la Dumn'ezo şi-i ajut'e Dumn'ezo lui şi pǫtă ajunje-acasă şi-i vadă pă ta-su şî pă mă-sa. Şi s-o tă ruga lui Dumn'ezo. Dumn'ezo cu Sîmp'etru umbla pă pămînt p-alea vremuri. Da iče Dumn'ezo cătră Sîmpk'etru:

— Măi Petre ! — zîče. — Du-t'e — iče — ieş înaint'ę [5]) uomului ăluia, a bătrînului, aiče şî t'e pun'e la un capăt dă

[1]) Pov. apucă pumnul drept cu stînga. [2]) Pov. pune stînga pe masă. [3]) Pov. arată înainte, cu stînga. [4]) Pov. subliniază, cu stînga. [5]) Pov. se uită la stînga.

pod şî t'e fă tu uărb — zîče — şi čere mn'ilă [6]) dă la iel, şi vez — zîče — dacă să rǫgă iel aşę lui Dumn'ezo, ved'em cît dă cu cred'inţă-i.

D-apu mere Petru şî să pun'e la un capăt dă podu. Ajunje bătrînu.

— O aldească-z [7]) Dumn'ezău norocu dumitale! — zîče.

— Ięę fă oaričeva şî cu uărbu! Cu oaričeva — zîče.

— Ăăăi, săracu [8]) dă t'in'e! — zîče. — Măi — zîče — io cătăn'ez dă mul — zîče — dă şasăzăči [9]) am fos cîn m-o prins, ş-am cătăn'it doisprăzeče ai — iče — ş-am împlin'it, amu — iče — vreau să mą duc cătă casă, d-apă — iče — n-am căpătat — iče — numa tri comiş şî tri griţari. Da — iče — şt'i če? — iče. — Îz dau un griţar şi ţîi, ş-on comis — iče — şî mai trieş [10]) şi tu — zîče.

I-o dat on griţar ş-on comis, şi s-o dus [11]) bătrînu. Pătru o mărs la Dumn'ezo.

— Nǫ da iaca — iče — če mn'i-o dat.

— Atunči i bin'e! Nǫ, du-t'e — zîče — înapoi [12]) iară naint'ęa lui — iče — şi ved'em — iče — cît dă cu cred'inţă a fi.

O mărz iară la un capăt dă pod, iară-ajunje bătrînu-acolo.

— Daaţ čeva la uărbu! — zîče.

— Măi — zîče. — Am mai tîln'it unu aşe ca t'in'e şi — zîče — măi, amu numa doi comiş şî doi griţari am — zîče — d-apăi na-ţ şi ţîie [13]) on comis ş-on griţar — iče — c-oi trii şi io cu istalal — zîče.

I-o dat şi s-o dus Pătru la Dumn'ezo.

— No, da če-i?

— Păi iaca če: o zîs cătă min'e că o mai tîln'it unu aşę ca min'e, ş-apoi mn'i-o da, şi-i gata [14]).

— Nǫ, du-t'e — zîče — la altu capăt dă pod şî vez că da-ţ-a şi čelălalt? — ziče.

[6]) Pov. face semn cu ochiul stîng. [7]) Pov. clatină din cap. [8]) Pov. clatină din cap. [9]) Pov. ridică arătătorul stîng. [10]) Pov. subliniază, cu stînga. [11]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta. [12]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept. [13]) Pov. subliniază, cu dreapta. [14]) Pov. subliniază, cu stînga.

O măr la al capăt dă pod Pătru şi s-o pus. Şi-ajunje bătrînu-acolo.

— Ǫǫ, aldească-z Dumn'ezo norocu ! — iče. — Dăă čeva la uărbu ! — zîče.

— Măi — iče — am mai tîln'it aşę — iče — doi ca t'in'e — zîče — şî le-am da, amu — iče — numa on griţar' am, ş-on comis, tăt atîta [15]) — iče — na-ţ-îl ş-aiesta ţie — zîče — şi amu — iče — nu-i dăpart'e-on sat — zîče — apă ajunje-oi io în sara asta acolo-n satu-ačela, pă tă acolo capăt io dă mîncare — iče. — Na şi trieş şî tu [16]), săracu dă tine, şi trieş şi tu.

Nǫ, i-o dat şî s-o dus.

— Nǫ, da če-o is?

— Iaca če-o is că îm dă şi mii şi tries şî io, că ajunje-nt-on sat nu şt'iu cînd, o cum, ş-apăi a mai fače şî da « na-ţ şî ţiie, şi trieş şî tu » — zîče.

— Nǫ bun ! Nǫ — ziče — amu du-t'e — zîče — iară naint'ea lui — zîče — ş-îl-untreabă că če pofęşt'e iel dă la Dumn'ezo, če pofęşt'e iel.

Nǫ, s-o dus Pătru, ş-o ieşît înaint'ea bătrînului.

— Bună zua !

— Bună zua !

— Da — iče — d-ind'e vi?

— Dacă — zîče — viu dîn armată.

— D-apă — iče — če pofeşt'i [17]) dumeata — iče — dă la Dumn'ezo? — zîče.

— Io — iče — nu pofăz n'imică — iče. — Sanataat'e — iče — pofăz — zîčę. — Da pofăsc — iče — şi-m dęię — zîče — dă cînd [18]) am vin'it dîn armată — zîče — n-am dohăn'itu, ş-aj dohăn'i — iče — şî n-am dohan; şi-m dęię mii Dumn'ezo — iče-o k'ipă [19]) — iče — plină dă dohan — iče — şî aprinsă: cît oi dohăn'i, tăt şi fie [20]) tă plină, şi tăt şî ardă — zîče.

— Bin'e ! D-api če mai vrei?

[15]) Pov. subliniază, cu dreapta. [16]) Pov. întinde stînga înainte. [17]) Pov. clatină din cap. [8]) Pov. ridică arătătorul stîng. [19]) Pov. lipeşte palmele. [20]) Pov. subliniază, cu mîinile.

— Amu-s sclab şi bătrîn — zîče — ş-îm dẹi Dumn'ezo — iče-o botă — iče — că nu mn'i-aflu botă — zîče — şi-am — iče — d'e ma răzăma ! [21]) — zîče.

— Bin'e ! D-apîi d'i če mai vrei încă?

— Mai vrẹu — iče — aşẹ — zîče — că — zîče — m-am vinit dîn armată — iče — şî n-am cufăr, n-am n'imică — iče — ş-îm dẹi Dumn'ezo — iče-o straiţă — iče — şî če-oi culdui, şî poj băga-n [22]) straiţ-ačẹ, şi stẹẹ-acolo — zîče.

— Bun ! D-apîi če mai pofeşt'i dă la min'e?

— N'imică — iče — numa sănătat'e — zîče — alte čele n'imică, altă-avere nu [23]), numa astea.

— Nǫ bin'e.

S-o dus Pătru — bătrînu [24]) s-o dus în treaba lui pă drum. — Pătru-o măr la Dumn'ezo.

— Nǫ, da če-i?

— Iaca če, şi če, şi cum o zîs, če şi-i dẹiẹ lui Dumne'zo.

— Bin'e !

Mărgîn bătrînu pă drum, ved'e-odată naint'ea lui că ieşe fum. « Ii ! » — fuje bătrînu: ad'ică-on k'ipocu ! [25]) cu čiutùră, şi ard'ẹ ! O iẹ bătrînu ş-o pun'e-n gură, trraje [26]) dîn iẹ. D-apăi dohăn'eşt'e bătrînu dă nu să ved'ẹ dîn fum.

« Ii ! No asta-i bună, Dǫmn'e fie lăudat, cum mn'i-o da Dumn'ezo şi mie če-am čerut ! »

Mere mai încolo: află-um botocu cu-om buzdugan [27]). Iẹ bătrînu bota la mînă şî o ţîpă dîncǫče: [28]) să razămă, nu să rupe, să ţîpă dîncǫče [29]), nu să rupe.

« Nǫ, asta-i bună ! Amu-i bin'e! »

Să duče mai încolo, afl-o straiţă gǫlă. Nǫ, o iẹ şi straiţa ačẹ dă aţă şi să uită cătă iẹ: d-api-i bună ! Uo pun'e-n grumaz [30]), şi să iẹ, să duče. Şî ajunje dă cu sară, cătă sfînţît dă sǫre, ajunje-n satu ala, înt-on sat, iel. Şi acolo în satul ala, iera on crijmar on jidan.

[21]) Pov. se reazămă în mîini. [22]) Pov. schiţează vîrîrea, cu dreapta. [23]) Pov. neagă, cu stînga. [24]) Pov. arată înainte, cu arătătorul stîng. [25]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [26]) Pov. duce dreapta la gură. [27]) Pov. apucă de pumnul drept cu stînga. [28]) Pov. duce mîinile spre stînga şi jos. [29]) Pov. duce mîinile spre dreapta şi jos. [30]) Pov. schiţează atîrnarea cu arătătorul drept.

Şi iera caru nant'ę [31]) crîjmii, caru jidanului, şi scot'ę če iera-n crîjmă, tăt scot'ę şî-ncărca pă cară: scaun'e [32]), hurdău, uiej cu pălincă, tăt'e le scot'ę şi le ducă d-acolo, că nǫpt'ę n-o fost a lui locu, či-o fost a smăului, numa zua a fost [33]) a lui direptu, nǫpt'ę n-o fost a lui. D-apăi ajunje bătrînu-acolo.

— Bună zua!

— Bună zua!

— Da — iče — da in'e t'e geţ şi mei?

— Că — iče — mă duc — zîče — că amu — iče — mă mut d-aičę.

— Da pîn če?

— Că mă mut — zîče — că — zîče — numa zua i-a mn'eu aičę.

— D-apîi nǫpt'ę?

— Nǫpt'ę — iče — nu-i a mn'eu — iče.

— D-apă — iče — nu faj bunătat'e şe-n dai dumeata om pic dă sălaş şi mă culcu io aiči.

— Ba io-z dau [34]) — iče — dacă-i put'ę, io-z dau, fătu mn'eu — iče — io-z dau.

— Nǫ, îmi dai, îm dai. D-apăi şt'i — bătrînu — če şi-m dai?

— Če şi-z dau — iče — če să-z dau io dumitale? — zîče. — Io če čei îz dau — zîče jîdovu — numa dacă-i put'ę dorni dumeata acolo — iče — dacă nu t'e duče dracu! — jidovu cătă bătrîn.

— No — iče — dă-m dumn'eata — iče — jupîn'e — cătă jidov, atunj zîčę «jupîn'e» — dă-m dumeata, jupîn'e, mie — iče — o părę dă cărţ [35]) şi mă jocu-n cărţ. Şi-m dă — zîče — o iagă dă pălincă — zîče — şi-m dă — iče — tri lumin'i. Apoi — ziče — io cu-alea şed io aičea [36]).

A, bun! Mîncar'e nu ş-o čerut, că n'ij jîdovu pǫt'e că n-o avut. Nǫ i-o dat [37]) părę dă cărţ să jǫče-n cărţ, i-o dat [38])

[31]) Pov. arată înainte, cu stînga. [32]) Pov. pune stînga pe masă. [33]) Pov. subliniază, cu arătătorul stîng. [34]) Pov. subliniază, cu stînga. [35]) Pov. pune dreapta pe masă. [36]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [37]) Pov. pune stînga pe masă. [38]) Pov. pune stînga pe masă.

tri lumin'i, i-o dat[39]) om fęğęt dă pălincă și s-o duz bătrînu în crîjmă, și s-o pus la masă. Jîdovu s-o dus cu aliment'ele lui d-acolo, s-o-s cătă casă[40]).

Nǫ, şęd'e bătrînu-acolo, ș-apucă — s-o-nsărat, s-o șut'icat, nu să ved'e-amu dă zuă[41]) pă fereșt'i — s-apucă bătrînu ș-aprind'e lumin'ile, şî pun'e-o lumină pă masă lîngă iel, şî pun'e cărțile lîngă iel, şî iaga čę cu pălincă, s-apucă să jǫcă bătrînu sînguru-n cărț[42]). Să jǫcă ielu-n cărț, că:

« Asta-i şę, čęię-i şę, čęę şę. . . »

Nǫ, cînd îi pă la zeče čeasuri, vin'e ! Aud'e numa ușile că jip-zup ! ușile col pă bătrînu — bătrînu o-ncuia ușile pă iel — vine şî le dăscuie. Ad'ică vin'e zmău, dracu, vin'e-acolo.

— Noa, da — iče — če coț aičea? — zîče. — După če-ai ven'it aičea? — iče — în averea nǫstă? — iče dracu.

— Mă ! Io pă če-am vin'it?

— Aiče — iče — i-a noz[43]) — zîče — nu-i a tău — zîči cătă bătrîn.

— Măi, șt'i tu če? — zîče. — Hai tu — zîče — şî t'e jǫcă ači-n cărț cu mine — zîče — ș-apă — iče — a fi bin'e.

— Nu ! Numa ieș afară ![44])

— Mă — iče — io-z bătrîn, io — zîče — io nu ies !

— Ai și ieș !

— Io nu ies ! — zîč. — Dacă ieș tu așę rău — zîče — ved'ę -t'e-aș în străițuța mę !

Să bagă dracu-n straiță ![45]) D-acolo nu pǫt'e ieși dracu. Şî prind'e bătrînu dă straiță, şî ię s-o duče-o pun'e-nt-on colz[46]) dă casă-acolo.

— Şezi acolo !

Nǫ, mere bătrînu, să jǫcă — dracu n-o putu ieși dîn straiță. Şęd'e. D-apăi amu čeialalț[47]) o aşt'epta șe vie cu valasu. D-ap-că nu mai vin'e.

[39]) Pov. pune stînga pe masă. [40]) Pov. arată înainte, cu stînga. [41]) Pov. arată spre geam, cu stînga. [42]) Pov. schițează orînduirea lor pe masă, cu mîinile. [43]) Pov. duce dreapta la piept. [44]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [45]) Pov. lovește palmele. [46]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta. [47]) Pov. arată spre stînga, cu arătătorul stîng.

— Hai — zîče — după iel — altu!

Vin'e ș-ala și vadă că d'i če nu vin'e istalalt. Vin'e-acolo, află pă bătrînu.

— Măi — zîče — da če cos tu — zîče — în averea nǫstă?

— Mă — iče — că aiči i-a mn'eu — zîče bătrînu.

— Aiči nu-i a tău — zîče — aiči i-a mn'eu! Da șt'i če? — zîče. — Și ieș afară! [48])

— Io — iče — nu ies! Hai șî t'e jǫcă-n cărț.

Če:

— Io nu mă joc!

— Nǫ, ved'ę-t'e-aș în straița mę! [49])

Să bagă și ala tăt în straiță lîngă čealalt. Nǫ, aco-s amîndoi dračii. Acolo să vorbăsc.

— Mă! Pă, măi, tu după če t'e-ai băgat?

— Api tu după če-ai vin'it aičę?

— Da če, če, čin t'e-o băgat pă t'in'e?

— D-api pă t'in'i čin'i t'e-o băgat?

Da bătrînu dă colo:

— Mă! Și nu v-aud gura [50]) acolo — iče — mă poči hod'in'i dă voi!

N-apăi nu toiez dračii n'imică acolo-n straiță. D-apă aşt'eaptă fotagu — amu a trielę, unu șk'iop, ala iera fotac păstă iei — că če nu mai vin'e?

D-apăi s-arăduie și vin'e fotagu. Vin'e la crîjmă, dă dă bătrînu-acolo jucîndu-să-n cărț [51]), șî cu lumin'i.

— Măi — zîče — da če coț tu aičę — iče-n averea asta?

— Asta nu-i a vǫstă — iče bătrînu — asta-i a mę — zîče.

— Nǫ, n'imică! — zîči — numa și ieș afară d-aiči!

— Io — iče — nu ies! Mă, fi tu mai d-ominie, hai t'e jǫcă-n cărț [52]), că mă rog și t'e joči în cărț aiș cu min'e — zîče — dacă iej rău — zîče — atunči — iče-i bai! Ved'ę-t'e-aș în straița mę!

[48]) Pov. arată spre stînga, cu arătătorul stîng. [49]) Pov. arată spre stînga, cu arătătorul drept. [50]) Pov. admonestează, cu arătătorul drept. [51]) Pov. pune mîinile pe masă. [52]) Pov. pune arătătorul stîng pe masă.

Să bagă şî čela-n straiţă, tut'e tri dračii-n straiţă, plîng acolo şî-i lęse.

— Mă ! Nu v-aud gura ! — zîče — če sînteţ [53]) acolo — zîče.

Acolo o şezu dračii păn s-o făcu zuuă. Amu dacă s-o făcu zuuă, bătrînu s-o scolat, şî jidovu cu cară, cu caru iară cu-aliment'ele [54]) lui pă d'iru crîjmă, acolo şi vadă că acolo-i bătrînu, o nu-i acolo.

Mere jidovu iut'e, ved'e pă bătrînu acolo.

— D-apă — iče — nu t'e-o dus dracu?

— Nu, pă mine — iče — nu mă duče — bătrînu — nu m-o dus. D-apoi — iče — če-i ? — zîče bătrînu.

— Am vin'it iară cu-aliment'ele — aiči şi-m găt crîjma.

— Nǫ — iče — poţ. Dăscarcă — iče — şî bagă-aičę. D-apăi — ziče — măi jupîn'e — zîče. — Če vrei tu? Vrei tu şi fie a ta crîjma asta?

— Vreau ! — zîče.

— Nǫ, atunče — zîče — bin'e — zîče. — Da şt'i tu čin t'e-o ţîpa pă t'in'e?

— Ba — iče — iu nu şt'iu — iče.

— Da vrei şi-i vezi?

— Apă — iče iel — nu-i bai d'e-ačę, ha, io nu vreau şi-i văd !

— Nǫ hai — iče — că ţi-i arăt.

Mere bătrînu şî prind'e dă straiţă [55]), ş-o ard'ică.

— No vez aičę-s ! Mă ! — zîče cătă iei, cătă drači. — Mă ! Aveţ şi ieşiţ unu afară — zîče — d-aičea cîn v-oi spun'e io, şi mereţ şi-adučeţ contratu[56]) c-aiči ma mul n-aves[57]) triabă — zîče — la polat'ele astea.

— D-apu că io n-oi mere...

Čela că n-a mere.

— Mă ! Io vă spui şi ieşîţ unu-afară care vreţ şi merğeţ ş-adučeţ contratu, pîn-atunčę d-aij nu mer'eţ !

[53]) Pov. admonestează, cu arătătorul drept. [54]) Pov. pune mîinile pe masă [55]) Pov. schiţează atîrnarea, cu dreapta. [56]) Pov. pune arătătorul stîng pe masă [57]) Pov. şterge masa cu stînga.

Ięşe unu-afară, nǫ, să duče şi-aducă contratu. Mere şî vin'e cu contratu, dracu — čeialalţ colo [58]). Aduče contratu la bătrînu ş-îl ię ş-il dă [59]).

Męre dracu dăpă contract şî l-aduče, şi îl dă la bătrînu, bătrînu îl dă la jidan. [60])

— Nǫ — iče — čet'eşt'e-l !

L-o čet'it.

— Nǫ — iče — cătă drači [61]), zîče — nǫ ved'ea-t'e-aş în străiţuţa mę !

Iar s-o băgat [62]) şi čela drac — a trielę — în straiţă.

— Nǫ — zîčę — amu — iče — să vă dîrjăz io pă voi oleacă — zîčę.

Iar i-o pus acolo în colţu ala, ş-apoi bătrînu cătă botă:

— Dîrji, dîrjeşt'e-i — iče — om pic — zîče — mi-i scarpănă-oleacă !

S-o apuca bota şi i-o-mblăt'itu-n straiţă pă draci.

— Hoo ! — iče — dîrje, înapoi ! — zîči — că li-i bugăt. S-o traz dîrjea napoi, că li-o fo bugăt. Dračii să văieta-n straiţă. Nǫ, i sclobǫd'e:

— Nǫ, ieşîz dîn straiţă.

O ieşit şi s-o luǫt şi s-o duz [63]) dračii, ş-o rămăs jidovu pă locu, cu contractu, l-o sfîrt'ica şî l-o băgatu-m foc, ş-o rămas acolo. No, s-o lua bătrînu şî s-o dus. I-o plăt'it o potcǫvă [64]) d'e ban'i — iera p-ale vremi aşă ca potcǫva dă aramă — i-o dat o potcǫvă d-ačę, şî i-o mai dat o gură dă pălincă şi s-o duz bătrînu.

S-o lua bătrînu, s-o tă dus, s-o tă dus
multă lume-mpărăţîie,
ca Dumn'ezo şi n'e ţîie,
dîn poveste
tă mai ięste
mîndră şi frumǫsă

[58]) Pov. arată spre stînga, cu arătătorul drept. [59]) Pov. arată înainte, cu stînga. [60]) Pov. arată înainte, cu stînga. [61]) Pov. arată înainte, cu stînga. [62]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [63]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [64]) Pov. pune mîinile pe masă.

ca s-o spun la dumeavǫstă.

Čiont ! Popricaş ! Guiaş !

Nǫ, să duče. Mere bătrînu. Ajunje bătrînu acol căt-on uǫraş mare. Da d-în uoraşu ala o fo bataie — o fo bataie aşę ca şi cum o fos ş-îm vremile ęstealalt'e. Ş-apoi împăratu d-acolo dîn uoraşu ăla, o trăbui să pleče la bătaie. Ş-apoi o prins doi cai la hint'eu, şi cu cočişu, şi s-o luat împăratu să ducă. O ajuns la um pod mare, şi tracă păstă pod, sara. N-o putu treče păstă podu ăla [65]). Dračii — o fost a dračilor podu — şî nu l-o lăsa şi tracă. Împăratu:

— Măi ! Lăsaţî-mă, mă — iče — şi mă duc — mă — iče — că, mă, iaca če, şi cum îi.

Nu ! [66]) Acolo nu-i slobod şi margă.

— Nu-i slobod şî meri păstă pod !

Împăratu tăt că şi margă. Da:

— Dă pă cai — iče — şî margă !

Cînd o călcat caii pă pod, i-o lua dračii şî i-o ţîpat înt-o rîpă, cu cai, cu hint'eu, cu tătului. D-acolo n-o putu ieşî. Nǫ, o prins împăratu-acolo, şi cočişu că şi-i scǫtă d-acolo.

— Mă ! Noi t'e-om scǫt'e [67]) d-aiče, dacă mi-i da tu — zîče — če-i avę mai naint'e la casa ta da mîna — zîče — api — iče — t'e scǫt'em d-aičea.

Împăratu, dă năcăjit, dă una altă, nu ş-o adus amint'e că i-o mărs muięrea-nsărčinată numa d-atunčę, şi numa ăla prunc, numa ala boiat l-avę, iče:

— Ţî l-oi da !

Ş-apu l-o scoz [68]) de-acolo, pă-mpăratu, cu cočiş cu tăt, şî i-o da drumu, s-o dus [69]).

Împăratu o stat cît o stat acolo şî o-nturnat acasă. Dac-ontornat acasă, femęię o născut om pruncu.

D-apăi ş-aduče-amint'e-mpăratu că: « uită-t'e »... o şi vin'it dracu: cum l-o născut, o şi vin'it dracu după ielu.

— Nǫ, če n'e-ai făgăduit — iče — şi n'e dai !

[65]) Pov. arată înainte, cu stînga. [66]) Pov. neagă, dînd din cap. [67]) Pov. arată înainte cu stînga. [68]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [69]) Pov. ridică stînga şi arată spre stînga.

— Apu, uită-t'e: dă cîndu-z n-am avu prunči, numa aista-l am și — iče — nu vi l-aj da, ma lăsați-mi-l om pic și mai văd, și cum a fi, c-amu mi-i mai drag, și văd că cum oi ieșî și io cu iel, să-l văd și io, ș-apă vi l-oi da.

Nǫ, l-o lăsa dračii așę cum o zîz iel. L-o lăsat. O ajunz bătrînu aco la orașu ăla. Dac-o ajuns la orașu ăla, acolo plînğę orășen'ii tăț.

— Če plînğeț?

— Pi iaca — zîče — amu-o născut fomęia-mpăratului on čiled'iu șî — če-o vin'i că și-l ducă — zîče. — Ș-apoi — zîče — amu poat'e că la nǫpt'e-a vin'i să-l ducă, că amu i vremea să-l ducă.

— Da in'e-i împăratu..?

— Aiči!

Nǫ, îl duče pă bătrînu la-mpăratu. Bat'e la ușă.

— Bună zua, înălțat'e-mpărat'e—iče—grație, capu mn'eu!

— Grație, fătu mn'eu! — zîče.

Bagă bătrînu-nlontru. Da iče bătrînu:

— Șt'i če — iče — înălțat'e-mpărat'e? — zîče. — Ț-am auzî hereg'ęia!

— Da — zîče — așa a și fi! — zîče.

— Nǫ — iče — dacă-n dai dumeata mie — iče — tată șî maică [70]) cum am avutu, apoi io atunčę — zîče — ai copilu, dacă-n dai tată șî maică.

— Îz dau! Cum și nu!

Mere mint'enaș — prind'e la on hint'eu — șî mere pîn oraș, șî coată, ș-află doi bătrîn'i.

— Nǫ — iče — haidaz [71]) la min'e.

I-aduče la iel.

— Nǫ — iče — bun'i or fi? [72])

— Bun'i!

Nǫ, le dă sǫbă-acolo, [73]) casă d'et'il'in, șî una altă, șî să hod'in'esc acolo. Nǫ, la nǫpt'e și vie dracu după pruncu — amu bătrînu i-acolo.

[70]) Pov. pune stînga pe masă. [71]) Pov. arată înainte, cu stînga. [72]) Pov. arată înainte, cu stînga. [73]) Pov. arată spre stînga, cu stînga.

— Nǫ, amu — zîče — lasă-l la min'e [74]) — zîče.

Amu, împăratu şî cu-mpărăt'easa plînğę că nu şt'i că cum a fi, numa-amu aşę: cum a fi, aşa a fi! Dacă bătrînu zîče c-aşę, iei n-o crezut, iei n-o şt'iut.

— Nǫ — iče — daţî-m mii — iče — o pǎrę dă cǎrţ [75]), şî tri lumin'i, ş-o uiagă dă pălincă.

I-o dat împăratu tri cărţ şî tri lumin'i, ş-o uiagă dă pălincă, şî l-o băgat înt-o sǫbă cu belčeu, cu pruncu, pă bătrînu. Iei ş-o hod'in'it [76]), împăratu cu împărăt'easa — nu s-o hod'in'it, numa tăt — numa păret'ele-o [77]) fost între iei, în če sǫbă l-o băgat. Bun! Cîn îi pî la mn'ezu nopţî, aud'e numa sǫba, uşę dăşk'is că o dăşk'id'e, bat'e la uşă, dračii, şi vin'e după pruncu. Bătrînu-acolo. Dracu, cum o vin'it, nu l-o cunoscu pă bătrînu.

— Bună sara!

— Bună sara!

— Nǫ — iče — am vin'it — iče — după boiat, după pruncu.

— Če băiat — iče — dă la min'e? — iče. — Duş tu boiat? — zîče. — Mă — iče — hai t'e jǫcă-n cărţ.

— Io — iče — nu mă joc, numa-n dă — iče — boiatu.

— Nǫ — iče — dacă nu t'e joči, ved'ea-t'e-aş în străiţuţa mea!

Iar s-o băga dracu-n straiţă. Atunş [78]) s-află dracu.

— Hii! Tulai, Dǫmn'e, iar sînt'em în straiţă, iar am ajuns la straiţă!

Da d-acol n-o putu mę̨re, dîn straiţă. Aşt'eaptă čela dîm mijločie şi marg-amu cu pruncu, nu mai vin'e. Să ię după iel, şi ala dracu. Mę şi dă dă bătrînu colo. Ău, cîn ved'e dracu pă bătrîn [79]), vrę şi iasă-afară.

— Hoo, măi! — zîče. — Ved'ea-t'e-aş în straiţa mea! Zup! dracu-n straiţă, lîngă čelalalt [80]), n-o putu fuji dă bătrînu.

— Măi! — zîčę. — Noi dă straiţa asta nu hălăn'im!

[74]) Pov. arată înainte, cu arătătorul stîng. [75]) Pov. pune stînga pe masă [76]) Pov. arată spre odaia alăturată, cu stînga. [77]) Pov. arată spre odaia alăturată, cu dreapta. [78]) Pov. arată înainte, cu stînga. [79]) Pov. arată înainte, cu arătătorul stîng. [80]) Pov. arată în jos, cu arătătorul stîng.

— Nu zău — ala zîče.

— Păi tăt așa om fi cu straița asta?

— Nu șt'iu — zîče dračii, acolo cătă...

— Mă! Și nu v-aud acolo gura! — iče bătrînu — că — iče — vă dîrjălez io pă voi mint'enaș!

D-apăi amu fotagu — čela șk'iop — iar-așt'eaptă și viie: nu mai vin'e. Vin'e șk'iopu, bat'e[81]) la ușă, să bagă-nlontru, ved'e pă bătrînu! Atunči încui iut'e ușa dracu și vrea să...

— Ho, măi! — zîče. — Hai napoi — iče — băga-t'e-ai în straița mę.

Zup! ș-ala în straiță. Amu-s tut'e tri în straiță.

— Măi, noi dă straița asta nu hălădim!

— Nu v-aud acolo gura! — iče bătrînu. — Staț acolo!

Nǫ, bin'e! Dacă să fače zuuă, să scǫlă-mpăratu, împără-t'easa — că iei o auzît pîm păr'ęt'e că če durjulituri ieste-acolo — și vin'e la bătrînu.

— Da če-i?

No-apăi aiči-i boiatu-acolo [82]), dragu mn'eu, culcat îm belčeu, și bătrînu-l legăna, și îl șișilę și nu șt'i n'ime če, dračii colo-n cotu čela iera, sta acolo.

— No amu — zîči — vreț să vid'eț pă draci?

— Nǫ — iče — noi nu vrem să-i vid'em.

Nǫ, mere bătrînu, prin d'e straiță și-i arătă [83]):

— Nǫ, vid'eț-îi? — zîče. — Aičea-s în straiță. D-aičę nu mărg. No mă! — iče. — Care mereț s-adučeț contratu că voi aiči cu boiatu-aiesta n-avez dă lucru, cu pruncu-aiesta n-avez lucru, n-aves triabă la iel. Adučeț contratu.

Če: — Contractu — zîče — îi în fundu mării — zîče — în apă, ș-apă — iče — dă l-om put'e scoat'e d'e-acolo — iče — l-om aduče, dacă nu — zîči — bună zua!

— Aiči-i și[84]), tăt în straiță iț fi și voi atunș pănă n-adučeț contratu, dîn straiță nu mereț. Da — iče — care vręț și merğeț?

S-află — vorovăz dračii acolo — zîče unu:

[81]) Pov. lovește masa cu stînga. [82]) Pov. pune stînga pe masă. [83]) Pov. atîrnă, din dreapta. [84]) Pov. arată în jos, cu arătătorul stîng.

— Mă du io ! — zîče.

— Nọ iej dîn straiță-afară !

O ieșît din straiță, čeia doi o rămas acolo. Să ię dracu și să duče. O mărs, o mărs — pă nu șt'iu-m fundu mării, i'n'e-o mărs — ș-o adus contrątu, șî i-o da la bătrînu. Bătrînu l-o da la-mpăratu, șî-l čet'eșt'e, șî îi îm bună răgúlă [85]), acolo.

Nọ, amu zîče:

— Măi ! Șă vă mai scarpăn oleacă ! — zîče.

S-apucă bătrînu:

— Nọ, dîrje, mai dîrjęșt'e-oleacă ! — iče.

Iar s-o apuca dîrja șî i-o dîrjit pă drači, cu bota ačę i-o bătut. Nọ, i bin'e !

— Hai, dîrje-napoi !

O lua straița șî i-o scuturat [86]), ș-o ieși dračii și s-o dus. Ș-o rămas bătrînu, și cu pruncu, și cu-mpăratu cu-mpără-t'easa, o rămas. Nọ, amu če șe facă? Amu la bătrînu on hint'eu cu patru cai, șî cočiș, servitọre dăt'il'in, la bătrînu, servitọre dăt'il'in la tată-so, sărvitọre dăt'il'in la maica — tri servitori o ținut. Șî on cočiș, șî patru cai. O mîncat [87]), i-o servit, o cota dă iei, o spălat tăt'i čęlę, șî cînd o vru șă margă la oraș, numa o prins caii la hint'eu, s-o dus la preumblare [88]).

Așa o trăit bătrînu cu ta-său șî cu mă-sa. Bun ! O picat ta-său bet'eag, ș-o muritu, șî l-o-ngropat. No, amu numa cu mă-sa-i, bătrînu. O murit și mă-sa, la cît'eva săptămîn'i așę, o-ngropa și pă ię. Amu numa bătrînu o rămas. No, amu-i bin'e !

D-apă amu vin'i mọrt'ea la bătrînu.

— No amu [89]) — iče — am vin'it și t'e dučem.

— Tu mọrt'e ! — zîči. — Șt'i če? — zîče. — Amu mi-i mai bin'e — zîče — ș-apă — iče — amu — iče — și mă duș tu pă min'e? — zîče. — Mă rog și mă laș [90]), și nu mă duči — iče — și mă laș și mai triiescu. Laș și mai triiez — zîče.

— Tu — zîče — musai — zîče — musai șă t'e ducu.

[85]) Pov. arată înainte, cu stînga. [86]) Pov. scutură, cu dreapta. [87]) Pov. subliniază, cu mîinile. [88]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [89]) Pov. arată înainte, cu arătătorul stîng. [90]) Pov. arată înainte, cu arătătorul stîng.

— Nu mă ducu ! — zîcẹ.

— Da — iče — musai mọrt'ea șă vie !

— Dacă așẹ nu mă crez tu pă min'e — iče — ved'ea-t'e-aș în straița mea !

O bagă [91]) pă mọrt'ea-n straiță. D-acolo nu pọt'e ieși mọrt'ẹ.

No:

— D-api — iče — că lasă-mă d-aičẹ !

— Nu ! Ț-an spus că șă-n dai pače, și-n dai tu mie zîle, șî ai și triiez — zîče — da dacă nu m-ascult — iče — șez tu-n strait-ači ! [92])

Șezu mọrt'ea-n straiță.

— Lasă-mă, lasă-mă ! — nu șt'i n'imi če — că-z dau — zîče — cît îi čere.

— Nọ bin'e ! Cîtu-n dai?

— Cît vrei ! Cît vrei, atîța ai îz dau — ziče.

— În dă tu mie — zîče — pînă-i ved'ea c-amu-s tare sclab și nu mai poș n'imică, atunș și vi — zîče — la min'e — iče. — Dă nu vi — iče — iar t'e bagu-n straiță ! [93])

Nọ bin'e, o țîpa dîn straiță, s-o dusu, ș-o rămăz bătrînu Ș-o triit on an bun dă zîle.

Cînd îi la anu, ăi, s-află tare rău [94]), tare sclab. Ai, tăt așt'eaptă și-i vie mọrt'ẹ, nu vin'e. Vin'e-odată mọrt'e.

— D-apă — iče — prea tîrzîu ai vin'itu ! Prẹ tîrzîu a vin'it — iče — ț-an spus că și nu mă t'inzuieșt'i a șẹ — iče

— D-apă — iče — io ț-an da — zîče — zîle cît'e-ai zîs că să-z dau și triieșt'i !

— Nọ bin'e — iče — nu-i bai. Nọ stăi — iče — pînă vorovăz — iči — cu împăratu.

K'ema pă-mpărat șî pă-mpărăt'easă-acolo.

— Nọ — ziče. — Io amu moriu, da — iče — bota [95]), pipa [96]) straița [97]) și mi-o pui în copîrșeu cu min'e, și nu rămîie-aiče-afară — zičẹ.

[91]) Pov. subliniază, cu stînga. [92]) Pov. pune stînga pe masă. [93]) Pov. amenință, cu arătătorul stîng. [94]) Pov. clatină din cap. [95]) Pov. pune stînga pe masă. [96]) Pov. pune stînga pe masă. [97]) Pov. pune stînga pe masă.

— Bin'e-i ! — zîče.

O muri bătrînu [98]). Ș-o cumpăra copîrșeu, i-o pus acolo straița, bota, k'ipa și l-o-ncuiat acolo. Șî l-o prohod'it, și l-o duz la gropă, și l-o-ngropat.

Amu o ajunz bătrînu-acolo pă čę lume. Cînd o ajuns acolo, pă čea lume, să duče-aco la portă. Acolo iera o săntinelă. Zîče santinela cătă iel:

— Če vrei — iče — moșule?

— Sâ dășk'iz ușa [99]) și mă bag acolo-n rai — o vru și margă, c-acolo o fo santinela-ačę. Zîče:

— Nu aičę ț-ai cotat ! Ț-ai cotat la čę portă [100]).

La čę portă-acolo șid'ę zmeii. Zmeii l-o pînd'it pă bătrînu, scot'ea capur'le-afară, să uita, că oari băga-s-a în rai, o nu s-a băga. Cînd o văzu că să-ntorče bătrînu înapoi și margă-acolo la porta ačę in'e l-o mînat [101]), atunj dračii, zmeii o fuği d-acolo. S-o dus, s-o băga p-acol pîn șut'icală, n'ime nu i-o avu bai la bătrînu, că s-o t'emu că i-or băga în straiță iară.

D-apăi vin'e bătrînu-napoi.

— Măi — zîče cătă santinelă — nu mă, după če și mă duc, că — zîče — nu-i n'ime-acolo [102]) — iče-i șut'ic.

— D-apă — iče — acolo ț-ai cotat ! Numa acolo t'e du — iče — moșule, — iče — numa acolo t'e du.

Iară mere bătrînu ači. Atunj dračii iară o fuği d-acolo, cătă cîn s-o-nturnat bătrînu. Iară mere bătrînu pînă-acolo, i șut'ic, nu, n-află pă n'ime-acolo. Vin'e-nnapoi.

— Măi santinelă ! — zîče cătă iel. — Măi, dășk'id'e, măi, și mă bag aičę.

— Acolo ț-ai cotat.

— Măi! — iče. — Ved'ea-t'e-aș în straiță! [103])

Îl bagă pă santinelu-n straiță, și-l ię-n umăr [104]) și dășk'id'e porta-n raiu, și să bagă bătrînu-acolo, în rai. Să duče-acolo cu ielu-n spat'e, în straiță, și cu k'ipocu, cu botocu. Și și-află acolo un scaun dă măgan. Să pun'e acolo pă scaun [105]) bătrînu,

[98]) Pov. arată înainte, cu arătătorul stîng. [99]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [100]) Pov. arată spre dreapta, cu stînga. [101]) Pov. arată spre dreapta, cu stînga. [102]) Pov. arată spre dreapta, cu stînga. [103]) Pov. arată spre ușă, cu stînga. [104]) Pov. duce dreapta la umăr. [105]) Pov. arată spre stînga, cu stînga.

şî ię k'ipocu şi trağe şi dohăn'ęşt'e, ca om baron — şi santinela-n straiță între pičiọri la iel, şî botocu. D-apă vin'e Dumn'ezo la iel.

— Hă, moşule — zîče — îi bin'e ! — zîče. — T'e-ai purta omin'ęşt'e — zîče — da — zîče — ai adus santinela-n straiță.

— D-apă — iče — dacă nu mă lasă — iče — io am băgat-o în straiță, o aduc io în spat'e — zîče — că ia n-o putut pă jos şi viie — zîče — am adus io -n spat'e.

— Bin'e-i ! — zîče. — Nọ, şezi şi t'e hod'in'eşt'e — iče — da bota, şi straița, şi k'ipa ad-o-ncọči.

Da bota, k'ipa, straița, şi s-o dus Dumn'ezo cu iele, şî pă bătrînu l-o lăsat acolo în rai, şi o sclobozî înapoi [106]) santinela la pọrtă cum o fost.

Nọ, mă suii p-o gină curtă
S-o ... tă-n c... čin'e n-o ascultă !
I gata.

Inf.: Gîrbea Ion; Vălcău-de Jos—Şimleu; *culeg.:* O.B. în 4 octombrie 1962; *transc.* O.B.; *durata:* 28'; A.I.F., mg 2360 b.

Pov. o ştie « dă la un ungur, iestă-amu mai o sută dă ai. O spus ungureşt'e, ieu am pričeput, ieram dă vo 15 ai, n'i-o spus la sfărmat la noi. Numa odată-am auzît, io am luat-o-n cap ». « Am mai spuz io pi la prunči, la dăsfăcat ».
Ai modificat? « Aşę cum n'i-o spus-o, aşę-i clar ».
S-a întîmplat? « Cam în vremile dă dă mult, tot atunči s-o-ntîmplat cu catana, p-alea vremi, iera ».
În care țară? « Ačę nu şt'iu, numa la Bozn'i o cătăn'it, pă jos o mărs pîn-acolo. L-o dus pándorii cu fun'ii ».

Basmul este atestat în toate provinciile țării în 20 variante. Obiectele — sau însuşirile — cerute drept răsplată variază. Deobicei, traista (sau turbinca, punga, sacul, torba) e cerută pretutindeni, fiindcă nu lipseşte decît în 3 din variantele citate. În acestea, soldatul cere numai noroc la cărțile de joc, sau numai o bîtă care face orice, sau nişte păpuci ce te duc oriunde, un bici ce poate metamorfoza şi o măciucă.

[106]) Pov. arată înainte, cu stînga.

Aceasta din urmă — sau buzduganul — revine destul de des şi în celelalte variante. În chip curios, într-o variantă moldovenească, pe lîngă traistă şi buzdugan, soldatul cere să nu-i fie foame şi somn şi să nu i se rupă hainele.

Episodul cu salvarea copilului promis diavolului de către împărat nu apare în variantele citate. Schullerus la nr. 330 A şi B citează 7 variante (omise de Thompson, în *Types*, ed. 1961).

« DOI FRAȚ »

Ierau doi fraț: unu iera gazdă șî unu sărac. Și, după cum o-mpărțît șî pămîntu d'im părinț, îș pusęsă la un loc d'elos via lîngă-olaltă. Și, cînd îi la o dată numită, să duče săracu să-ș aducă și iel čeva struguri d'im via lui.

Pă cîndu-l ajunje-o plǫie, și bat'e-o pk'iatră, d'e nu rămîn'e, numa cît o băgat iel în han'e, p-îm bojinare, d'im viie struguri n'imică. Și p-a frat'i-so n-o-at'ind'e n'ime n'imică, n'iči o bǫbă. Și vin'e-acasă la femęie șî spun'e:

— Uită če să-ntîmplă cu viia nǫstă, șî la frat'i-mn'eu nu bătu n'imică!

— Ę bogat d'e rău [1])

— Acum ieu plecu-n lume cu strugurașii aișt'ię să-n găsăscu on uom care să-n spuie că če-a fi cu min'e și, d'e pățăsc tăt n'ecazuri d'e-astea, și ręle.

Pleacă-n lume și-j găsęșt'e, ięșe-un om naint'ea lui.

— Un'e merj, omule?

— Iaca in'e.

— D-apîi če ai acolo?

— D-apîi n'ișt'e struguraș.

— D-apu cui vrei să-i dai?

— Cui me-a spun'e on sfat cum să trăiesc și io.

— D-apoi čin'e ț-a spun'e sfat mai bin'e d'ecî min'e, că io sîn Dumn'ezău și...

— Phiii! D-apî că nu ț-aj da unu niče să mori d'e fǫme — zîče. — P-a frat'i-mn'eu [2]) — zîče-o lăsași întreagă ș-a mea o bătuși cu tătului — zîče — că nu fači d'ireptat'e — zîče — n'iči tu.

[1]) Pov. dă din cap. [2]) Pov. întinde mîinile în lături.

Nǫ, bin'e, să duče mai d'epart'e iel. Găsęșt'e înt-al loc al uom.

— Un'e merj, omule?

— Mă ducu-n lume să-m capăt un uom care să-n dęie-on sfat să trăiesc cu iel.

— D-apoi če-ai acolo?

— Strugurași eșt'ia.

— Pă cui vrei să-i dai?

— La čin'e me-a da sfat să trăies cu iel.

— D-apăi — zîče — io sîn mǫrt'ea — zîče. — Crez că ți voi da io un sfat să trăieș cu iel.

— Ții ț-îi dau — zîče — cu tătă plăčerea [3]) că tu faj dreptat'e — zîče. — Tu n-alej — zîče — pă čel mare d'in čel mic: dai la unu ca la altu — zîče — porțiię.

— Da — zîče — vez cîrpa asta? [4]) — zîče cătă iel — batista asta? Ț-o dau ții și t'e du — zîče — cu ię p-ind'e-i găsî bolnav și dacă mi-i ved'ę pă min'e-acolo — zîče — la pičiǫrele bolnavului, tu t'e-apucă — zîče — că li-i scoat'e d'im bǫlă-afară, că li-i spăla [5]) cu lapt'e dulče șî cu cîrpa asta. D'e mi-i ved'ea la capu lui — zîče — nu t'e-apuca, c-ačela-i a mn'eu d'e dus[6]), am să plec cu iel atunči.

Să duče uomu cu cîrpa-n lume și găsęșt'e vreum boier' bolnav d'e vo tri an'i d'e zîle. Întreabă pă dǫmna:

— Îi bet'eag domnu, dǫmnă?

— Da! — cum vorbim noi aiči. — Da!

Șî vęd'e mǫrt'ea la pičiǫre la iel.

— Dǫmnă, n-ar fi voia să m-ating io d'i iel, să probăsc cu iel čeva? Să-l lecuiescu?

— Da če vorbej, uomule? Că cîț medíči îs și-nt-altă țară, o vin'it la iel d'e tri an'i d'e-i ači, și nu-i șt'i leacu șî nu-i pǫt'e fače n'imică. D-apo tu?

— Io voi proba, dǫmnă, și nu čer plată n'imică.

Zîče:

[3]) Pov. subliniază, cu mîinile. [4]) Pov. ridică în sus degetul drept gros. [5]) Pov. subliniază, cu dreapta. [6]) Pov. dă din cap.

— T'e poţ proba cu iel, dacă vrei, da nu t'e cred [7]).

S-apucă şi-l spală cu lapt'e dulče şî cu cîrpa ačęię şi după cît'eva oare, s-ard'ică boięriu-n curu şi să sîmt'e, zîče:

— Mi-am întors spre sănătat'e, mă cunoscu. Numa-s sclab. Stai cu min'e — zîče cătă uom — puţîn pănă cîn m-oi fače bin'e.

Şi stă uomu cu iel pînă cîn să fače bin'e şi apă-atunčę să întǫrče înapoi acasă. Ş-apu zîče boieriu:

— Dacă vrei să mei acasă, plata če ţî va fi?

Zîče:

— N-am tomn'it cu dumn'eta n'imică, d'icît čęię če t'e-i îndura să-m dai, dacă-i cunǫşt'e că ai luat folos d'im min'e, mi-i plăt'i če t'i-i-ndura.

— Aapăi — zîče boieriu — cum să nu cunoscu? Iacă — zîče — trăsura ačęię [8]) şi-ţ pui doi saci d'e ban'i acolo şi t'e du cu ia acasă să trăieş şi tu pă viaţă. Că şi tu me-ai făcut sănătat'e.

Să duče-acasă. Cîn soseşt'e-acasă, ę, cu ban'ii, împrǫşcă şi iel la familie, ba şi-o-mbracă, ba îş cumpără an'imale, ba să gospodăręşt'e bin'e, ba că-i merje bin'e. Atunči femęia frat'i-so văzîndu că-i merje bin'e, să supără, nu-i comvin'e.

— Măi, če-ar fi făcută frat'i-to oare? Că iel să-ngăzdăčeşt'e şi ięşe mai sus d'ęcît noi, şi mai am avut avęre pîngă iel, iel o foz numa d'e ruşin'e pîngă noi. Ię t'e du şi l-întreabă, că ţii ţ-a spun'e.

Să duče čeala şi lu-ntreabă pă frat'i-so.

— Uită, frat'e, ţîie-s spui drep — zîče. — Iaca če-am făcut.

— Bin'e — zîs.

Spun'e cătă femęie čela dacă mę acasă.

— Îm spusă frat'i-mio.

— Bin'e, fă-t'e şi tu bolnav — iče — şi-apăi iel a vin'i — zîče — sâ lucre cu t'in'e lucru-ačeala, ş-apoi iei şi tu mese-

[7]) Pov. schiţează gest de lepădare, renunţare, cu stînga. [8]) Pov. arată spre stînga, cu stînga.

ria ačę în cunoşt'inţă şi vei pleca şi tu aşę — zîče — în lume. Şi şi tu vei scoat'e boli şi n'e-om fače şi noi avęre.

Să fače bolnav şi ię pleacă după frat'i-so.

— Să vi — zîče — că frat'i-to îi bolnav, să vez če-i cu iel.

Să duče la frat'i-so, şi-apoi iaca ved'e mǫrt'ea la cap la frat'i-so.

— Bin'e — zîče — frat'i-mn'eu mǫre — zîče — n-am če mă proba cu iel n'imică — zîče — îi gata.

Lor numa le vin'e să rîdă d'-iel, că-i prostu, îi zăpăčit. Da iel puindu-să d'in sănătos, pă ca să facă o, o tambă d'im frat'i-so.

— Io plec acasă — zîče — că voi mai vin'i io.

Pă cîn sosęşt'e-acasă, sosęşt'e şi ię în spat'ile lui văitînu-să:

— Frat'i-to şi muri — zîče.

— Spusăi io — zîče — că...

— D-aapă că numa aşę s-o pus — iče — să facă o tambă d'in t'in'e.

— Tomna d'e-ačę — zîče — o vrut să fače tambă d'im min'e şi vez că-i tambă d'in iel amu — iče.

Cu-atîta s-o-ntărminat.

Inf.: Buha Gheorghe; Cresuia — Beiuş; *culeg.:* O.B. — D.T. în 28 sept. 1961; *transc.:* O.B.; *durata:* 7'; A.I.F, mg. 1918 a.

« Nu poči şt'i n'iči una d'e la čin'e am auzît-o, oamen'ii čeia or murit amu. »
« Nu prea » a povestit-o. *E adevărată?* « Čin'e şt'i ! »

Basmul este unul dintre cele mai răspîndite la noi, fiind atestat în toate provinciile în 34 variante. În majoritatea variantelor, naşul copilului e arhanghelul Mihail (în 2 variante Gavril, alteori se menţionează numai calitatea de arhanghel) şi în alte trei variante ale tipului Neagra din fîntînă (femeia rea ce încărunţeşte pe diavol, v. varianta *Omul beţiv)*.

Sfîrşitul variantei noastre — moartea fratelui bogat — se mai reîntîlneşte numai într-o variantă bănăţeană, în celelalte povestea se termină prin luarea sufletului finului de către naş, uneori prin înşelăciune, cînd omul bea apă la fîntînă. Schullerus, la nr. 332, citează 4 variante.

St. Thompson, în *Folktale*, p. 47, arată că basmul apare frecvent în literatura medievală şi e răspîndit în repertoriul european între Islanda şi Israel, fiind mai frecvent în nordul Europei.

« *NUCU D'E AUR* »

O fost odată on împărat. Ș-mpăratu čela avę 'on nuc d'e aur lîngâ casa lui. Șî nucu čela d'e aur fačę frunzâ d'i nuc d'e aur șî nuči d'i aur, însâ ğios nu mai pk'ica. Ğiumătat'e ira gol șî ğiumătat'e ira cu nuči, însă nu put'ę n'ime pi lumea asta să-i aducă la-mpăratu nuči sau frunzâ d'i nuc. Împăratu či-o gînd'it?

« D'iğiaba am io nucu ista lîngă casa mę, dacă nu pot să mn'i-aducâ činiva o frunzâ d'i nuc sau vo cît'eva nuči d'in nucu ista! »

O luat ș-o dat telegrami pin tăt'e țările: care s-a afla șî i-a aduči frunzâ d'i nuc șî nuči d'i pi nucu čela, la ačela îi dă împărățiię șî-i dă fata sâ fii-mpărat.

O vinit fel d'i fel d'i lumi, ș-o vinit fel d'i fel d'i uamini, ș-o čercat în tăt feliu: n'ime n-o putut sâ sâ urči acolo pi nucu čela în sus [1]). Însă-on fičior d'i vadanâ, iel o vinit șî iel acolo, ș-o spus, zîči:

— Mamă! Mă duc șî ieu pînă la-mpăratu să vid'em șî io cum îi nucu čela d'i nu să poat'i urca n'ime pi nuc?

Či:

— Dă-i, dragu mamii — zîči — nu t'i mai duče, câ čini ști či-i mai pățî șî tu acolo la nucu čela.

— Ę — zîči — ma duc, mamă!

Șî s-au luat ș-au vinit șî iel la-mpăratu. S-o uitat cum prăbăluię fel d'i fel d'i uamini sâ sâ sui [2]) pi nuc. Atunči o strîgat, či:

[1]) Pov. se uită spre dreapta și în sus. [2]) Pov. se uită spre dreapta și în sus.

— Înălțat'ẹ împărat'ẹ ! Io m-oi sui pi nuc, și io voi aduče frunzâ d'i nuc și nuči d'i-acolo. Să-m fači șẹsă toporașă d'i ače.

I-o făcut șẹsă toporașă d'in ače d'i-aiẹste care să coasă, și iel o luat ačele șẹsă toporașă, s-o prins a-nh'iźi topor după topor și tot sâ suiẹ și sus. S-o suit t'imp d'e tri an'i d'i dzîli pi copac în sus, pînă či-o ağiuns la crenği. Lumẹ sta.ğios și-l privẹ, împăratu dădẹ la lumi d'i mîncat s-aşt'ept'e pîn ar sâ vii iel înapoi ğios. Însă cîn o ağiuns la crenği, o-nh'ipt toporașăle ačele șẹsă în nuc și s-o suit pi crenği în sus, sâ vadă či-ar sâ mai vadă mai în sus. Cîn o ağiuns la vîrvu copaculi, la vîrvu nuculi, au văzut o casuță stîn în văzduh ș-o criangă d'i nuc d'i la nuc [3]) pînă pi pragu căsî [4]). Atunčẹ iel o gînd'it:

« Doamn'i ! Čini sâ șadâ aiči în căsuța asta îm văzduh? Am sâ mă bag să vid'em čin'i șẹd'e aiči ».

Ș-au pășît pi crianga-ačẹ, o pășît om paș ș-o pășît a doilẹ. Cîn o vru să pășască a triilẹ, s-o scăpat și s-o prins cu d'ẹștu iz mai mn'ic [5]) d'i prag. Ș-o strîgat:

— Čini mă vedi și čin'i m-aud'i, sâ mă răd'iči sus, câ Doamn'e mul bini i-oi fače !

Acolo ira tri dzîn'i. Au sărit dzîna čẹ mai mn'ică și l-au prins d'i mînâ și l-au scos înăuntru în odaiẹ. Cum l-au scos în odaii iacă, n'imn'ică vorbâ, s-o luat și s-o dat în dragosti cu zîna čẹ mai mn'ică iel. Însă lumẹ ğios tot aşt'epta ca sâ vii. Ačele dọu zîni o spus:

— Dragă soră! Tu ț-ai luat bărbat și ai bărbat, d'e astăz înăint'e, noi nu mai put'em sta cu tine, noi ne dučem la locu nostru.

Zîči:

— Merğeț sănătọsă, că ieu de-aiș nu mă mai duc.

Atunči iel stîn, vid'ẹ că mîncăr'li sâ punẹ sînguri, băutur'li sâ pun'ẹ sînguri pi masâ, mîncare sâ fačẹ, toat'i treburli sâ fačẹ sînguri. Au spus fičioru čel d'i vădană, či:

[3]) Pov. duce arătătorul drept înainte. [4]) Pov. duce arătătorul drept lateral, schițînd distanța. [5]) Pov. duce degetul mic drept înainte.

— Dragă nevastă, şî scumpa mę nevastă! — či — ut'i či: či bini trăiesc io aič ş-în če feričire trăiesc io aiče, da s-aduc şî pi mama mę pînă-aiči, sâ trăiască şî ię într-aşa feričire, că şî ię ieste năcăjîtă-acasâ şî Dumnezău şt'i ari či mînca, ori n-are. Dzîči:

— Măi bărbat'e! Tu ai s-o aduči, da — dzîče — sâ şt'i prea bini c-ar sâ şadâ o zî,

ar sâ şadâ dǫu,

ar sâ şadâ patruză şî nǫu

ş-ar sâ s-apuče-odată sâ-mvîrtă o oalâ pi cui, sau ar sâ măture-n casâ, sau ar sâ facă čeva, ş-atunči mîncăr'li nu să mai fac, n'ij băuturli nu să mai pun, ş-atunči ai sâ pk'ei d'i foami! Însâ ieu n-am să pk'ier, câ io am să mă fac pasâre şî mă duc la locu m'eu, însâ ar sâ h'ii rău d'i t'in'i [6]) şî d'i dînsa. Či:

— Vai di mine, dragă nevastă! Nu t'i t'eme, că mama i-a pârę bini numa să-i dai d'i mîncat sâ şadă univa pi-om pat.

— Ei — zîči — bini! — či — da-atunči — zîči — du-t'i ş-o adă. Stăi, ca să-z dau ieu ca sâ meri s-o aduči.

Imidiat o gîndit ię ş-o vinit o pârę d'i cai roş c-o trăsură roşă şî cu n'işt'e hamuri roşî, şî iel s-o suit în trăsurâ şî s-o coborît pi nuc [7]) în jos. Însâ topoarele čele d'i ači tot acolo în copac iera. O luat frunzâ d'i nuc, şî nuči, ş-o coborît cu caii ğios. Cîn l-o văzut împăratu câ vini c-o pârę d'i cai şî cu trăsură roşă pi nuc în ğios, nu l-o cunoscut câ mai ięste ačela či-o fost cîn s-o suit sus. Či:

— Na, înălţat'e împărat'e, ţ-am adus frunză d'i nuc şî nuči şî — zîči — să fi sănătos!

Či: — Vină să-z dau fata şî coroana.

— Nu-m trebe n'ič coroana [8]) dumitale, n'iş fata dumitale!

Ş-au plecat acasă la mă-sa şî, n'imn'ică vorbă, a luat-o ş-o pus-o-n trăsurâ ş-au vinit pîn la-mpăratu, s-au suit pi nuc n sus. Însâ lumea tot aşt'epta acolo sâ sâ coboare čellant care

[6]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [7]) Pov. subliniază, cu dreapta. [8]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept.

s-o suit, că nu l-o măi văzut [9]) niş căzînd, niş nimic. Iel s-o luat şî s-o suit cu dînsa sus şî s-o dus acolo. Če:

— Na, mamă, t'i-am adus aiči. D'e astăz înăint'i, n-ai să faş n'imn'ică, d'icît ai sâ bei, ş-ai sâ mînînči, ş-ai sâ stai, ş-ai sâ dorńi.

Či:

— Bini, dragu mamii!

— Numa — zîči — mamâ, t'i rog, cît îi sta aiči sâ nu pui mîna [10]) sâ mături, sâ nu pui mîna să-mvîrţ o oală ori sâ fači čeva în casâ, c-atunči perim d'i foame-aič, ş-aič ieşte moart'ea noastă.

Či:

— Nu t'i teme, dragu mamii, câ io — zîči — numa îm pari bini sâ beu şî sâ mănînc.

Bun! Iacă o stat baba o dzî,
o stat dou,
o stat patruză şî nouă.

Baba s-o-mbuiečit! Cum sîn babele, rele.

— He, he, hei, că mîncarea nu sâ puni la t'imp! C-am sâ mă dau io sâ fac mîncare.

Če:

— Vai, mamă, sâ nu faş lucru ista!

— He-he-hei, câ d'i măturat [11]) nu sâ mătură la t'imp, am sâ mă dau ieu sâ mătur.

Sâ puni baba şî ie mătura şî mătură *).

Şî nevasta atunči o spus, zîči:

— Sâ şt'i, dragă bărbat'i, io d'e astăz înăint'i plec, aiči nu mai stau. Dac-ai adus pi mama ta ş-o făcut lucru ista, d'i-acuma mîncăr'li nu sâ mai pun şî nu sâ mai fac, şî nimică nu sâ face. Şî nu po sâ mai stau cu t'ine aiče, câ pier d'i foami.

Atunči, ie s-o dat pisti cap şî s-o făcut pasâri. Însă ie ira grosă. Ş-au spus bărbatu ii:

— Dragă nevastă, spune-m und'i merği?

[9]) Pov. ridică dreapta. [10]) Pov. se uită spre dreapta. [11]) Pov. se uită spre stînga şi subliniază cu dreapta.

*) Întrerupere pt. schimbarea benzii.

— Uni ma duc ieu, n-ağiunj tu n'iam d'i străn'iamu tău. Io mă duc la um păr spînzură

și la unu razâmă!

Ș-atunči o lua pasârea ș-o zburat și s-a dus în treabă-ș. Atunči o spus fičioru:

— Mamă! Acuma ne punem tri zile și tri nopț la pamînt și n'e rugăm la Dumnăzău. Dac-om mai avę dzîli pi fața pămîntuli ș-om mai scăpa d'e iči, bini di bine, și dacă nu, mǫrt'ea noastră ięste aiči!

S-o pus tri zîli și trei nopț la pămînt și s-o rugat la Dumnezău. La tri zîli și la tri nopț:

— D'e astăz înăint'i mamă, plecăm.

Iel au pășît d'in casă, ș-au plecat pi creangâ, nu s-o-ndoit crianga d'i loc, și s-o băgat în nuc pi crenğili nuculi.

— Amu — dzîči — mamă! Dacă mai ai dzîli d'e la Dumn'edzău, vi și dumn'eta.

Cîn o pășît baba om paș și cîn o pășît a doilea, s-o lăsat creanga în ğios, și s-o făcut baba tătă numa um fel d'i șperlâ, n-o ağiuns čiolan, čiolănel d'i-a ii pi pamînt. O vinit pi lumi așę ca um fel d'i prav numa d'im babă. Însă iel o luat în sîn iară nuči și frundzâ d'i nuc, ș-o luat ačele șęsă toporașă d'i ačę d'in nuc și s-au coborît tri an'i d'i zîli pi nuc iară-n ğios. Cîn au ağiuns la-mpăratu, či:

— Poft'im, înălțat'e-mpărat'e, ț-am adus nuči și frundzâ d'i nuc.

— Da — zîče — îț foart'e mulțămăsc, d'e astăz înăint'i vi sâ-z dau fata și coroana.

Či:

— Înălțat'e împărat'e, nu-m trebe niș coroana dumn'itali, n'ič fata dumitale, io mă duc în tăt Dumnezău mn'eu.

Și s-o luat ș-au plecat
pin codru,
pin zăhăstrii,
pim pustietăț
s-au lua și s-au dus
ca cuvîntu d'im povęste,

Dumnezău la noi soseșt'e.
mai mîndrâ și mai frumosă înaint'i ieste.

S-au dus pînă într-o păduri, într-o prăpastie mare. Îm pădurea-ače či sâ vadă? O văzut o caprâ. Iel o dat cu săğeata ca s-o săğet'e. Atunči o strîgat capra:

— Dragă băięt'i, nu mă săğeta. Că či doreșt'i tăt'e-z dau!

Au mărs capra ș-o bufnit cu capu într-o stîncâ și l-o băgat într-o casâ și i-o dat d'i baut și d'i mîncat. Či:

— Dragă băięt'e! Dacă poț sâ stai tri zîli și tri nopț aič, feriče d'i t'in'i vei fi!

Atunče iel s-o pus la masă ș-o băut, ș-o mîncat, ș-o stat pînă sara. Însâ iel, cîn o stat sara, capra o inșît d'in casă. Iel, cît sta și čęt'e într-o cărt'ičicâ, fata trăbuię, capra sâ fugă tăt t'impu čela, tătă noapt'ę — însâ ię ira fată, nu ira capră.

Au vinit, l-o izbit, l-o trînt'it, či făčę cu dînsu, insâ iel ok'ii d'i la cărt'ičică nu i-o luat. D'imineața, ğiumătat'i fata ira capră, și ğiumătat'i fată: pîn la brîu[12]) ię iera fată, și d'i la brîu în ğios, iera capră.

— Alelei, drag vit'eazule! — zîči. — Mai ai încă dǫu nopț: dacă mai poț răuși și scăp ș-aieste dǫu nopț, ai sâ vez tu či frumușęță ai sâ vez tu aičę!

— Bini!

Iel, n'imn'icâ vorbă, o stat și nǫpt'ę a doilę, și fata ira tri sfert fatâ ș-on sfert capră. O mai stat ș-a triilea nǫpt'i și iară cîn o ağiuns a triile noapt'e d'imin'eața, fata o vinit fată d'i-mpărat la dînsu.

— Bun noroc, vit'eazuli! Ia uit'i-acum afară či vedz?

Cîn s-o uitat afară, o văzut on oraș care
pe sfîntu soare t'e put'ęi uita,
dară pe orașu čela ba!
și tătă lumę umbla, čircula cu mașîni, umbla cu toat'i čele pin oraș.

[12]) Pov. duce dreapta la brîu și schițează un gest de tăiere.

— Amu — dzîči — sâ-n spui či-o fost aiči?
Zîče:
— O fost o babă, care baba asta o vinit ș-o fărmăcat orașu ista tot și l-o făcut stîncă d′i piatră, și pi minę m-o făcut capră.
Zîči:
— Uit′i či: poț sâ-m dai o căruță c-o pǎrę d′e cai?
Či:
— Pot.
Au luat o căruță ș-o părę d′i cai, și s-o suit în trăsurâ fata-mpăratuli și cu dînsu ș-o-ncunğiurat orașu čela d′e tri uori.
A triilea uoară ira o babă cu dọu mẹră într-on șanț.
— Ai, dragu matuși, uit′i či mẹră mîndre și frumọsă are mătușa! Vină la mătușa să-z dau om măr. Și numa-n dọu să-l d′esk′iči, sâ vez či măr bunu-i și dulče!
Atunčę ię l-o rugat:
— Nu t′i duči, că dacă t′i-i duče, uorașu iară să fače stîncâ, și ieu iară mă fac capră.
Či:
— Nu — zîči — vrau sâ mă duc anumi sâ vid′em či fel d′i mẹră sunt aięste?
Ș-o luat om măr d′i la babă ș-o pus paloșu și l-o d′espik′itat în dọă. Cîn l-o d′isk′icat în dọă, pi babă n-o mai văzut-o, și orașu s-o făcut stîncâ, și fata s-o făcut capră. Atunče i-o spus fata:
— Drag vit′eazulę! Atunči s-a mai fače orașu ista napoi cînd i-ağiunği tu la un păr spînzurâ,
și la unu razîmă,
păn-atunči, nu s-a mai fače.
Iel, atunči au luat ș-o plecat mai d′ipart′i
pin codri,
pin zăhăstrii,
pim pustietăț.
S-o dus timp d′i-on an d′i zîli. O ağiuns într-o prăpastie atît d′i mare, care nu să mai vid′ę d′icît numai în čer și-m

pămînt. Acolo, a auzît o gălăğii. Iel s-o dus sâ vadă či gălăğii ira acolo? Acolo ira tri drači care sâ bătęu: doi ira sănătoş şî unu ira şk'iop. Avę tri lucruri. Anume či lucruri: on comănac nivăzut, ş-o păręk'e d'i papuči, ş-o mănta. Cîn t'i suięi pi mantaua čęia şî zîčęi:

« Hop, trop, măntăluţa mę! Să mă duči une gînd'esc io » — acolo irai!

Însâ, cîn punę comănacu-n cap, nu-l mai ved'ę nime! Şî papučii čęię cîn i-ncălţa îm pk'ičioare, şî cîn gînd'ę odată:

« Stâncâ mučidă sâ sâ facă » — stîncă mučidă [13]) să făčę; uori či-ar h'i vrut pi lumi!

— D'i či sun bun'e lucrur̂li-ięste?

Zîči:

— Igătă d'i či, şî igătă d'i či!

— Bun! Amu — dzîči — măi! Čini v-o lăsat vǫu lucrur̂li-ęstę?

— Nǫu n'i li-o lăsat stăpînitoriu nostru. Io — zîče — sîn şk'iop şî vrau sâ li am ieu, şî işt'ia doi [14]) vrau sâ li ięię d'i la mini.

Či:

— Vid'ez voi vârvu [15]) čel d'i munt'i!

— Îl vid'em!

— Care-o ağiunği mai iut'e la vîrvu čela d'i munt'i şî care-o ağiunği la mini mai iut'i, ačeluia sîn tăt'i lucrur̂li, aşă să-mpărţăşt'e — či — că dacă rămîni d'i la un stăpîn nişti lucruri, nu aşă cum vă bat'ez voi ca proşt'ii.

Atunj dračii s-o pus tăs tri în rînd. Ačel şk'iop aşă d'i straşn'ic fuğę, că ara ca cum ar h'i arat cu zeče pluguri pi uni merę, pi uni tîrăię pk'ičĭoru lui. Însâ fičioru d'e vădană rîd'ę d'i dînsu. Cîn o ağiuns pi vîrvu čel d'i munt'i, iel o-ncălţat papučii îm pk'ičioare, ş-o gînd'it să-s facă o stîncâ mučidă, şî stîncâ mučidă o rămas, tos tri. Ş-atunči o pus comănacu în cap şî s-o făcu n'ivăzut, şî s-o suit pi mantaluţă.

[13]) Pov. se uită spre dreapta. [14]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [15]) Pov. ţine dreapta în sus.

— Hop, trop, mantaluța mę ! Să ma duči un'e gînd'esc ieu:
la um păr spînzurâ,
şî la unu radzîmă.

Cîn o gînit, acolo o fost.[16]) Insâ iel s-o pus la poartâ. Cum s-o pus la poartă, iacă, n'imn'ică vorbâ, şî ię o fo născut. Băiețălu iera mare.

Iel, cîn o işît băiętu afară, o luat comănacu d'in cap. Băiętu l-o cunoscut, ş-o fuğit în casă la mă-sa.

— Vai d'i min'i, mamă — dzîči — sâ şt'i că — zîči — o vinit tata mn'eu — zîče — la poartâ.

Če:

— Cum să poat'i lucru ista?

— Sâ poat'i!

În ięsă împărăt'iasa afară, sâ uită zîna: nu mai ved'e, iel o pus iară comănacu-n cap. Îi dă o palmă la băięt. Băiętu ięsă plîngîn afară, iară vini la poartă, iară-l ved'i pi ta-so.

— Mamă! — zîči — tata-i la poartă.

Iară-n ięsă ia, iară nu-l ved'e, iară-i dă o palmă la băięt. Atunči puni iel comănacu în cap şî să bagâ-n casă.

— Bună zîua, dragă nevastă!

— Mulțămăs dumn'itale, bărbat'e! Ai vinit?

— Am vinit!

Atunči ię comănacu d'in cap şî s-arată în fața lor. Či:

— Vai d'i mini şî di mini — zîči — ut'i či: dac-ai vin'it, t'i rog — zîče — nu sta mult, că dacă vini stăpînu nostru, sâ şt'i câ praf şî čenuşă t'i fače! Uni să t'i-ascund, şî či sâ fac?

Če:

— Nu trebe să m-ascunz mn'icâ, că mă duc io afară, dacă ai aşa on stăpîn d'e rău.

Acolo ira tri sut'i şaizăči d'i păunițâ care ira tǫt'e făcut'i păuniță ş-ačele tǫt'i ira zîn'i, ş-avę on stăpîn'itor' cari ira un zmău cari li stapînę pi toat'i. Şî n'imn'ică vorbă, iel o pus comănacu — o işît afară — ş-o pus comănacu în cap şî s-o băgat înapoi în casă. Însă la doasprăzăče o vinit zmău la masâ.

[16]) Pov. ridică dreapta.

— Či-m put'e a om prẹmint'ean pe-aiči?

Če:

— Vai d'e mine — zîče — stapînẹ — zîče — pe-aiči [17]) — zîče — n-o fos nime.

— Nu-m spuni minčiuni, că-m pute-a om primintian aič !

Atunčẹ iel, n'imn'ică vorbâ, s-o repezît la masă şî cîn i-o puşcat o palmă, i-o sărit comănacu d'in cap, cujma d'in cap la zmău ! Zîče:

— Vai di mini, čini mă bat'i?

Zîče:

— Aşă nu t'e omor, ş-aşă-z dau pači, dacă-m dai n'evasta mẹ şî copilu m'eu.

— Aşă-z dau io n'evasta ta şî copilu tău, dacă tu ţî-i cunoaşt'e n'evasta ta şî copilu tău d'intri toat'i fimeili cît'i sunt.

Če:

— Bini !

Atunči, iẹ o işît afarâ şî i-o spus lui:

— Să şt'i că primu cîn i-o întra pi poartâ, în driapta, drept lîngă poartâ sunt băiẹtu, şî lîngă băiẹt sunt ieu. Şî mai sînt zîn'i cari sun cu băiẹţ, sâ nu ti uiţi la nimi, sâ t'i uiţ drept lîngă poartă-n dreapta, c-acolo-ţ iẹste băiẹtu şî pi urmă-s ieu. Şî drep pi mini sâ pui mîna.

— Bun !

Iacă, n'imn'ică vorbă, s-au luat ş-au plecat cu zmău. Însâ iẹ s-o dat pisti cap, s-o făcut pasâre cu băiẹtu, ş-o plecat. Cîn o ağiuns acolo, s-o făcu toat'i paunițâ, şî băiẹţî s-o făcu toţ păun'i.

— Nọ — zîči — merği cu mini să-s cunoşt'i n'evasta? Zîči:

— Da !

Cîn o ağiuns într-atît'ia paunițâ, cîn s-o uitat iel odată roată [18]), la urmă s-o uitat în dreapta: o văzut băiẹtu, ş-o văzut nevasta.

[17]) Pov. se uită înapoi. [18]) Pov. roteşte privirea.

— Asta — zîče — ieste nevasta mę ș-aista ięste băięțu mn'eu.

— Dacă ieste — zîči — ię-ț-îl șî pleacă sănătos d'i-aiș să nu mai vi pi căili ęste.

Ș-o luat n'evasta șî copilu ș-au plecat. Au plecat pi drum înaint'e. Amu pi băięt l-o durut pk'ičioarli șî pi dînsa tot. Či:

— Vai d'i min'i, măi bărbat'e — zîče — mă dor pk'ičioarli, nu mai pot mere pi ğios.

— Hm ! — dzîči — ut'i či: ai lăsat vorbâ, cîn ai trecut la o stîncâ, că cîn oi ağiunğe io la t'in'e, atunș orașu čela sâ sâ facă-n napoi, sâ nu mai fii stîncâ.
Či:

— Da, ad'ivărat.

— Apăi — zîči — urcă-t'i pi mantăluța asta [19]), tu șî cu băięțu, sâ vedz șî io če put'eri am, nu numai tu.

Șî cîn s-o gînd'it:

« Hop, trop, măntăluța mę ! Să mă duči în orașu uni-am stat io tri zîli șî tri nopț. »

Cîn s-o gînit, pi sus o fost acolo în oraș. Cîn o ağiuns acolo, șî orașu s-o făcut înapoi, șî fata d'i-mpărat o fo fată.

— Bun noroc, dragă vit'eazule ! Ai sosît !

— Sosît ! Acuma — zîče — măi nevastă ! Să-m fači o părę d'e cai roș, o trăsură roșâ cu hamuri roș, cîn mn'i le-ai făcut cîn am coborît pi nuc în ğios.
Zîči:

— Da !

— Că dacă nu li faș tu, li fac ieu !

O luat șî i-o făcut. S-o suit ii toț în trasurâ, toț patru ș-o încunğiurat orașu čela d'e tri uori. A triilę uară, iară o ișît baba cu tri męre-m mînâ.

— Ai, dragu matușî ! Vină la matușa, sâ vedz či męră mîndre-z dă mătușa.

— Da, matușâ, ș-am să cumpăr om măr d'i la dumn'eta. Șî dacă nu le-oi lua cumva toat'e tri?

[19]) Pov. pune mîinile una peste alta.

— Dacă vrei, matușa ți li dă ! Nu cu mulz ban'i.

Atunči l-o rugat n'evasta lui, șî cu fata d'e-mpărat, șî cu copilu.

— Nu t'i duči ! Că iară să fače-orașu stîncâ, șî čini șt'i če-ai să mai pățășt'i p-aiči.

Či:

— Nu ! Io ma duc.

Șî cîn o ağiuns la babă, cîn o scos odată săğiata șî cîn i-o trras o săğiată, o făcut-o prraf șî čenușâ pi babă.

— D'i astăz înăint'i — zîči — va rămînę orașu liber, nu va mai stingiri nime orașu, niș pi tini, fată d'i-mpărat.

S-o dus pi la-mpărat, s-o băgat ș-o stat, ș-o băut tri zîli șî tri nopț. D'i la tri zîli șî la tri nopț, ș-o luat ș-o plecat la căsuța lui, d'i und'i-o fost iel născut. Șî ș-o luat ș-o făcut o curt'i care să-mvîrt'ę într-om pk'ičior d'e găină după soari. Ș-acolo o stat, ș-o văcuit cu n'evasta lui pi tătă viața lui.

Șî m-an suit pi-o săcară
Șî v-an spus-o în ię sară.

Inf.: Zlotar Gheorghe; Fundu Moldovei—Cîmpulung; *cules* în București în 15 februarie 1955, de O.B.; *transc.;* O.B.; A.I.F., *m.* 820; *durata:* 27'.

Pov.: o știe «d'e la unu N'ergeș Gavril d'in Fundu Moldovii, um mojn'iag, o murit iel pin 35—36; lucram toț la o băracă — trăğęm n'ișt'e scǫrță — șî iel o spus-o sara-m baracă ».

Ai mai povestiti-o? « d'e vo tri uori am spus-o acasă; o șt'ie Marcu » (fiul pov., 14 ani).

În 18 febr. a.c., spune că o știe « d'i la Mn'ergeș Ion-Fornai, nu șt'iu care, că m-am zăpăčit amu d'i cap cu tătu cît'e-am spus ».

Episodul cu ascensiunea pe copacul fără vîrf este atestat în toate provinciile țării, în 15 variante care au însă altă desfășurare decît varianta noastră.

Pt. episodul cu reînvierea orașului și prefacerea caprei în fată, v. varianta « copilul sortit să-l ia vîntul turbat.»

În catalogul Thompson (ed. 1961), tipul cu ascensiunea pe copac este atestat numai în Germania și mai cu seamă în Ungaria.

« UN UNK'IAȘ A FĂCUT UN COPIL LA 80 DĂ ANI »

Dîn tinerețe pînă-n bătrînețe, nu le-a da Dumnezău niči un copil. La ietate dă obze și čeva dă ani, a rămaz baba-nsărčinată ...

— Măi unkiași, an rămas și ieu însărčinată !

— Aoleo, fă babă, [1]) o fi vru Dumnezău și cu noi. Da ia s-ascultăm noi ursîtorli lui să videm cum ni-l urșăște și noao ursîtorli !

Cînd a veni sorocu iei [2]) să nască, unk'iașu-a ascultat afar. A vint trei ursîtori. Astea ierau cîteștrele surori.

A mare:

— Să hie bogat și norocos !

A mijloac:

— Să fie hoț și criminal !

A mică:

— Lăsați să fie ca mine, că io sun cam șkioapă și nu po să rînduiez mereu:

[1]) Pov. dă din cap compătimitor.
[2]) Pov. subliniază, cu stînga.

COPILUL URSIT SĂ-L IA VÎNTUL TURBAT

Un unk'iaș și o mătușă, dîn tinerețe pîn la opzej dă ani, nu le-a da Dumnezău niči un copil. La ietate dă opzej dă ani, să pomenește baba, săraca, cu burta mare !

— Măi unk'iaș, iacă că ne-a da și noo Dumnezău s-avem copii. Ieu am rămas însărčinată !

— Vai de mine, fă babă !

Dîn če în če, se-ngroașă baba la burtă ! Mai treče, mai treče čeva, să-ngroașă și mai bine !

— Măi unk'iaș, s-ascultăm ursîtorli copilului, mă, dacă ni l-a da Dumnezău noo-acu, să videm cum ni-l ursăște și noo Dumnezău !

— Bine zîś tu, fă mătușă !

A venit timpu dă naștere — cum să vede în zîua dă astăzi, că le pune ursîtorii la copii, o hi rămas povestea d-atunči — și-a asculta și iei ursîtorli copilului.

cînd o fi dă noo ani, să vie un vîn turbat să-l ia să-l verse-n munţî turbaţi !

A pierit ! [3])

Acuma, če să vedez dumneavoastră, a intrat unk'iaşu plîngînd înăuntru:

— Fă mătuşă, iote če-am auzît !

— Am auzî şi io dîn cas !

— Dăğeaba l-am făcut. Ieu mîine mă du la-mpărăţîie, să anunţ !

Dimineaţa s-a dus unk'iaşu la poarta-mpăratului.

— Împărate luminate, iote la ietaţea asta mi-a dat Dumnezău şi mie un copil. Şi-am ascultat ursîtorli lui. Cînd o hi dă noo ani, vine un vîn turbat şi-l ia şi-l duče-n munţî-turbaţi.

— Mă moşule, du-te-acas, vezi dă treabă, asta ie lucruri băbeşti. Nu te potrivi tu la lucruri d-astea. Ie minčiuni. Cîn o fi copilu [4]) să intre-n noo ani, să-l aduči aiji la mine. Garantez io [5]) pentru iel !

A pleca cu inima cam îndoită acasă şi-i spune şi babii cum a spus împăratu.

[3]) Pov. subliniază, cu stînga. [4]) Pov. subliniază, cu dreapta. [5]) Pov. arată spre piept, cu arătătorul drept.

În noaptea cînd a născu baba, unk'iaşu-a stat afar. A venit trei fete; cîteşitrele ierau surori.

A mai mare:

— Să fie norocos, şi sînătos !

A mijloacă:

— Să fie bogat, cu bani, căştigător, pă unde-o umbla.

A mai mică:

— Lăsaţi, fă soro, că ieu sunt cam şk'ioapă, şi ieu nu po să viu mereu să rînduiesc. Să fie şi ca mine !

— Să fie ! — ăle doo.

— Cînd o fi dă noo ani, să vie Vîntu-turbat să-l ea, să-l varsă-n Munţî-turbaţi !

A plecat [1]). Unk'iaşu-a intrat înăuntru, plîngînd.

— Ai auzît čeva, fă babă ?

— Am auzît, mă unk'iaş !

— To dăğeaba l-ai făcut ! To fără iel suntem ! Mîine ieu mă duc la-mpărăţîie să-nştinţez împăratu ! Ursitoarea copilului nostru !

Cum s-a făcu ziuă, unk'iaşu asta grabă-a avut [2]), să să ducă la împărăţîie să înştinţează-mpăratu.

[1]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [2]) Pov. subliniază, cu dreapta.

Să vadă dacă ie lucrurli adăvărat — cum ie și-n zîua d-astăzi, să dăscopere cîte čeva — a făcut um beči cu nooze și noo dă uși. La fieșicare ușă cîti-un lacăt [6]). Și l-a băgat cu băiatu-mpăratului acoló [7]), cînd amplinit noo ani. Le-a băgat hrană p-un an. Să vadă dacă ie lucru-adăvărat.

[6]) Pov. subliniază, cu dreapta. [7]) Pov. arată spre dreapta, cu arătătorul stîng.

A sta la poartă-a stat, pînă cînd a văzut că iesempăratu dîn împărăţîie, să pleče în oraș, în capitală, unde locuia-mpăratu ăsta.

— Împărate luminate, sunt om dă opzej dă ani. La vreme dă opzej dă ani, mi-a da și mie Dumnezău un copil. Și-am ascultat ursîtorli lui. Cînd o fi dă noo ani, vine un Vînt-turbat, și-l ia, și mi-l varsă-n Munţî-turbaţi !

— Vezi dă treabă, moșule, du-te-acas. Cînd o fhi copilu dă opt ani, împliniţ opt ani și-o intra în noolea, să-l aduči la mine-ncoa ! [3])

Împăratu ţînînd minte, a făcut dă nooze și noo dă stînjeni adînčime [4]) su palat ; cu nooze și noo dă uși ; la fieșicare ușă, lacăt [5]). Și-a băga hrană p-un an dă zîle: apă, mîncare, tot če trebuie la doi, la doo suflete ; băgîn și băiatu-mpăratu, cu băiatul unk'iașului acoló ; să vază dacă ie lucru-adăvărat. [6])

[3]) Pov. subliniază, cu stînga. [4]) Pov. arată în jos, cu arătătorul stîng. [5]) Pov. subliniază, cu stînga. [6]) Pov. subliniază, cu stînga.

Iacă cîn s-a-mplini noo ani, s-a umflat un vînt încît n-a mai rămas [8]) uşe, n-a mai rămaz lacăt, n-a mai rămaz nimic şi l-a loat pă iel frumos, băiatu-mpăratului a rămas [9]), şi l-a adus [10]) şi l-a vărsat în munţî-turbaţi. Cîn s-a pomeni băiatu, s-a pomenit în munţi acoló; pă unde să uita, numai bolovani [11]); pă unde călca, numai bolovani; unde punea pičioru, numai bolovani. A-nčepu să plîngă şî iel pîn munţi, copil mărişor, dă noo ani, cunoştea tot.

Toată zîua-a umblat rătăčit pîn munţi, l-a-apuca noaptea. Vede că să-ntunecă.

« Doamne, unde [12]) mă culc ieu ? »

Într-adăvăr, vine doi unkieşi, dă dă copil acolea.

[8]) Pov. subliniază, cu stînga. [9]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [10]) Pov. arată înainte, cu stînga. [11]) Pov. subliniază, cu arătătorul stîng. [12]) Pov. arată înainte, cu stînga.

Iacă če să-ntîmplă, domle, că-l duče-acolo. Şi-l bagă-acoló, pă băiat, cu băiatu-mpăratului dîmpreună.

Cîn s-a isprăvit noo ani, a-ncomplectat băiatu noo ani, a vint un vînt aşea puternic, dă n-a rămas uşă, [7]) n-a rămas lacăt, încît l-a loat [8]) pă copilu babii, rămînînd băiatu-mpăratului acoló, şi l-a vărsat [9]) în Munţî-turbaţi.

Cîn l-a vărsat în Munţî-turbaţi, cîn s-a pomeni băiatu, pîn munţi p-acoló numai bolovani ! Nu casă, nu-nimic ! Pă unde călca [10]), numai bolovani; pă unde călca [11]), numai bolovani. Toată ziua a umbla şi-n sus, şi dă vale, numai dă bolovani, mari; dîncolo mai mari [12]), dîncolo mai miči, dîncolo mai mari ! [13]) Plînğea pîn munţi, copil dă noo ani:

« Doamne, Doamne, če ursîtoare-am avut-ieu ! Un

[7]) Pov. subliniază, cu stînga. [8]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [9]) Pov. schiţează rostogolirea, cu stînga [10]) Pov. se uită spre dreapta. [11]) Pov. se uită spre stînga. [12]) Pov. se uită spre stînga. [13]) Pov. se uită spre dreapta.

Iera Dumnezău cu Sfîntu Petre!

— Bună seara, mă băiete!

— Bună să vă fie inima, moşilor!

— Dă če plînji tu?

— Ioite, mă văd şi ieu sîngurel p-aiči, pîn munţî ăştia, şi n-am cum să mă culc şi ieu. Mi-e urît!

— Mă, dacă-i făče ca noi, o hi bine dă tine: vezi tu [13]) stana asta dă piatră? Te culji [14]) lîngă ia. Iar če-i videa şi če-i păţî, să nu zîči: aoleo! Că bine dă tine nu ie. Ai auzît?

— Am auzî, mă moşule!

A pierit. Băiatu-a rămas tot sîngur. A plîns, a plîns pînă l-a loa somnu lîngă piatra-aia. Cîn s-a pomeni băiatu, a ieşit o fată dîm piatra aia — cum ar hi a mea, frumoasă — întîi l-a mîngîiat. Iel, dă loc. Văzură că nu scoate nimic dîn iel, cu vorbă bună, l-a loat la o serie dă bătaie dă ţîjnea sîngel dîn iel. Iel să zîcă « aoleo », dă loc! L-a lăsa mai mul mort. A rămas să mă culc ieu dăsară, şi cu čine să mă culc ieu, sîngurel, p-aiči, pîn munţî ăştea? »

Iacă un unk'iaj bătrîn:

— Dă če plînji, mă băiete?

— Ao-leo, măi moşule, să mă iei şi pă mine, că iote, mi-e urît; sîngur pîn munţî ăştea!

— Mă taică, vezi tu bolovanu ăsta? [14])

— Îl văd.

— Te culji lîngă iel! Če-i videa, če-i păţî, să nu zîči: aoleo! Că bine dă tine nu ie! Iar dăcă îi făče ca mine, o fi bine dă tine! Ai înţeles?

— Am înţăles, mă moşule! — A pierit moşu [15]); băiatu-a rămas to sîngur.

Pă la miezu nopţii, să pomeneşte c-o zînă frumoasă. S-a dăspicat [16]) piatra-n doo, şi-a ieşit o fată.

Prima dată, cum a ieşit:

— Ia uite-te če fetiţă frumoasă sunt ieu! Şi če ţîţe frumoşele am ieu; şi

[13]) Pov. pune arătătorul stîng pe masă. [14]) Pov. pune arătătorul stîng pe masă.

[14]) Pov. arată în jos şi spre stînga, cu stînga. [15]) Pov. subliniază, cu mîinile [16]) Pov. schiţează deschiderea, cu mîinile.

acoló, săracu, nij n-a mai simți cînd ie ziuă, cînd ie, l-a ars soarli-n spinare. Trecu Dumnezău cu Sfîntu Petre:

— Vezi, mă moșule, băiatu-ăla a-ndeplinit ordinu.

— Ia dă cu toiagu peste[15]) iel, Petre, și să hie iel mai tare pă cum a fost!

A da cu toiagu și-a foz mai tare pă cum a fost.

Iacă a dooa noapte to la fel a pățît — ca să nu mai lunjim! A treia noapte[16]) i-arată altă stană[17]) dă piatră.

— Mă băiete, dacă fači noi și-n noaptea asta, o fi feriče dă capu tău. Če-i videa, če-i păți, să nu zîči « aoleo »! Iară cînd îi videa că te lasă dîm bătaie, s-apuś să te baś-tu-n[18]) locu iei, să te baji cu gura-n jos și cu spatili-n sus. Și s-o ruga dă tine, fel și fel, tu să nu-i răspunzi pînă cîn nu te-o arde sorli bine, bine-n spinare. Atunji po să ieși, če buze subțirele am ieu!

Iel, dă loc! Văzînd fata că nu vrea să vorbească cu ia, a avut un biči. Și l-a loa cu bičiu. Și dă-i, și trağe-i! Să zîcă: aoleo, dă loc!

— Mă, nu vorbești? — Dă loc! Nimic![17])

Văzînd că nu poa să scoată nimic dîn iel, a intrat în locu iei,[18]) s-a-nk'is piatra la loc, și iel a rămaș mort, lîngă piatră[19]); bătut mort, dă ia!

Dimineața-a trecut Dumnezău și Sfîntu Petre. — Nu dumneata![20]) Ajutoru lu Dumnezău! —

— Vezi, Petre, băiatu ăla? A-ndeplinit poronca mea. Ia dă cu toiagu. Să-l fači sînătos dă zeče ori pă cum a fost!

Cînd a da cu toiagu peste iel, s-a deștepta copilu, puternic, sănătos, dă zeče ori pă cum a fost![21])

Urmînd pîn bolovani înainte, plînğea, să jălea,

[15]) Pov. arată spre dreapta, cu capul. [16]) Pov. subliniază, cu dreapta. [17]) Pov. pune arătătorul stîng pe masă. [18]) Pov. schițează vîrîrea, cu arătătorul stîng și drept.

[17]) Pov. subliniază, cu stînga. [18]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [19]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [20]) Pov. arată spre inf. Petre Drulă ce asistă. [21]) Pov. ridică stînga.

că nu mai îs fače nimic. Şi-o fi feriče dă capu tău. Ai înţeles?

— Am înţăles!

Cujetu i l-a-ntărit bine, če-a păţît în noaptea-aia, numai iel şi sufletu lui ştie. Bate-l, omoară-l, sučeşte-l, să zîcă «aoleo», Doamne fereşte!

Cînd a văzu că-l lasă dîm bătaia cu bičiu dă foc, atunčea iel s-a tîrît cum a da Dumnezău şi s-a trîntit acoló [19]) cu gura-n cuşčiugu iei. A stat ia-n jenunki:

— Scoală, mă băiete, ieş afară d-acoló, uite-te la mine če fetiţă mică sunt, tot ca tine, ia uite [20]) če păr frumos am pă mine, ia-uite ţîţişoare miś to caale tăle...

Dă loc! Iel dă loc! Pîn l-a ars soarli bine-n spinare. Cîn l-a ars soarli bine-n spinare, atunčea s-a dăşteptat şi iel şi parc-a fost întări dă zeče ori pă cum a fost. L-a loa fata dă mînă:

— Tu dac-ai fost atîta bun la Dumnezău, noi suntem o-mpărăţîie-ntreagă-

[19]) Pov. arată în jos, cu mîinile.
[20]) Pov. se uită în jos, aplecînd capul.

dăğeaba. Cînd a-nsărat, iacă Dumnezău, cu Sfîntu Petre.

— Dă če plînji, mă băiete?

— Iote, moşilor, mă vă şi ieu sîngur şi n-am unde să mă culc şi ieu dăsară, şi n-am cu čine, şi mi-e urî şi mie pîn munţî ăştea.

— Lasă, mă taică, să faś ca noi, şi dacă-i fače ca noi, bine-o fi şi dă tine. Te culji lîngă stana asta [22]) dă piatră. Če-i păţî, če-i videa, să nu ziči: aoleo! Că bine dă tine nu ie. Ai înţeles?

— Am înţeles, da mai m-a-nvăţat un moş, şi če m-a bătut, şi če m-a omorît!

— Ei, taică, să fači tot aşea, că are să hie bine dă tine!

La fel, domle! L-a bătut, l-a omorît, n-a zis: aoleo, feri-te-ar Dumnezău! A rămas iară în nesimţire, dimineaţa-a trecut Sfîntu Petre cu Dumnezău, a trecu cu toiagu, şi l-a făcu dă zeče ori pă cum a fost.

Urmînd înainte pîn munţi, iară săracu, pînă

[22]) Pov. arată în jos şi spre stînga, cu stînga.

mpietrită [21]) -aičea d-o fermecătoare. Na batista asta [22]) și du-te [23]) pă la toate pietrili, cît poși tu să alerği, în toate zîlli, că iese lumea cum ie păru, și frunza, și năsipu mării.

A ieșit împărăția [24]) lor, lumea, cum a foz, la loc, fermecată d-o fermecătoare, s-a făcut împărăția la loc! Acuma če zîče băiatu? A rămas acoló s-o ia dă soțîie. Să crească, să trăiască cu ia. Mic! Mînca, bea, tot, cu ia la masă, cu iei, d-ăbea-i vedea toți—surorli ăle doo, iera ale iei care l-a bătut [25]) prima nopțîli, i-a tras bătăi, ia a fost a mai mică, asta.

[21]) Pov. subliniază, cu dreapta. [22]) Pov. întinde înainte arătătorul drept. [23]) Pov. întinde înainte arătătorul drept. [24]) Pov. arată spre dreapta, cu arătătorul drept. [25]) Pov. subliniază, cu mîinile.

sara, sara iar plîngînd că un s-o culca și-n noaptea asta, iacă Dumnezău iară, cu Sfîntu Petre:

— Dă če plînji, mă băiete?

— Iacă că a veni noaptea, și n-am unde să mă culc, și mi-e urît, și aj vrea și ieu să dau dă lume, și nu dau.

— Ei, dacă fači și astă sară cum te-om învăța noi, o fi bine și dă tine! Dacă nu, rău o fi dă capu tău! Te culji lîngă stana asta [23]) dă piatră. Če-i videa, če-i pățî, să nu zîči: aoleo! Încît, cînd îi vedea că vrea să intre, să te lase dîn bătaie, să intri tu-n locu iei [24]) și să te pui cu gura-n jos. Și s-o ruga ia dă tine, fel și fel, tu să nu te uiz la ia; pînă cînd te-o arde soarli-n spinare, atunčea să ieși d-acoló, că n-are če să-z mai facă; atunčea po să ieși, și stai cu ia, toată viața ta!

— Bine, moșule!

A pierit Dumnezău cu Sfîntu Petre; și iel a rămas

[23]) Pov. arată în jos și spre stînga, cu stînga. [24]) Pov. arată în jos și spre stînga, cu stînga.

acoló. Noaptea, pă la miezu nopții, a ieșit o fată, mîndră, frumoasă! Asta iera sora čea mai mică; iele iera trei surori. Și l-a mîngîiat, și-l pupa, și:

— Mă Ionică, ia uite če fată mică sun și ieu, to ca tine, și drăguță, tu nu vorbeși cu mine?

Dă loc! L-a loat, l-a bătut, l-a omorît, l-a trîntit, cînd a văzu că vrea să să lasă dă iel, iel s-a apucat, și-a intrat [25], și s-a pus cu gura-n jos, în cușčiug, în sicriu iei, dă piatră-acolo.

S-a rugat ia pînă dimineața. Iel, dă loc! Dimineața, cîn l-a ars soarli bine-n spinare, Dumnezău l-a-ntărit, și-a ieși d-acoló.

Cînd a ieși d-acoló, și-a văzut-o:

— Ei, acuma tu dac-ai fos tu cu puterea ta și cu-a lu Dumnezău, de-ai făcut binili ăsta, noi am fos fermecate d-o fermecătoare, o-mpărăție-ntreagă iempietrită dă fermecătoarea asta. Na batista asta [26]) și

[25]) Pov. arată în jos, cu stînga.
[26]) Pov. întinde dreapta înainte.

La un timp oarecare, după doi-trei ani dă zîle, și-a mai vin și iel în ștința lui [26]), și-aduče- aminte dă bătrîni:

« O, Doamne, pă ieu astăzi trăiez bine. Da mama și tata o fi muritori dă foame ! » — I-ascultă, bre — iče — io m-aș duče acasă, că io am doi bătrîni, o fi

[26]) Pov. duce arătătorul sting la cap.

umblă tu pîn bolovanii-ăștea, și scutură la fieşcare bolovan. Pă un te duči, să scuturi batista pă bolovani !

Pă unde să dučea, scutura băiatu, să făčea casă la loc [27]), împărăție [28]), a lor, tata lor, mama lor, a fetilor, împărățiia lor, palaturli lor, tot. A făcut țara-n loc; pîn munții aia turbați !

Văzînd așea, če mai d-iči încolo? Să crească, să-l ia dă bărbat [29]). Țînea la iel, ca la ok'ii dîn cap ! Mînca, bea, să jucau amîndoi, să plimbau, împăratu îl țînea și-n brațe, și-mpărăteasa, dă bucurie că i-a-nviat și pă iei, i-a dăspietrit, nu mai sunt împietriți.

Să pune băiatu pă gînduri.

« . . . tu-i pă mă-sa-n c. . . ! Oare ieu beau, mănînc, și biată mama și tata o fi muritori dă foame ! »

Iacă če-i spune fetii:

— Ieu, am și ieu mamă și tată, și-o hi muritori dă foame. Aș vrea să mă duc și ieu pă la iei.

[27]) Pov. subliniază, cu dreapta. [28]) Pov. subliniază, cu dreapta. [29]) Pov. subliniază, cu stînga.

muritori dă foame, o fi murit, o mai trăi, să mă duc acas să-i mai vă și ieu! Pă un- să dau?

— În cît timp ai vint tu aiči?

— Păi ieu știu? M-am pomenit aiči.

Ia a loa bičiu dă coló și-a troznit în trei părți și a vin calu[27]), și-a-ncălicat pă cal și-a pleca[28]) cu iel ca gîndu și ca vîntu, și s-a pomenit acasă. Trăia și mă-sa și ta-său. Če bucurie pă iei! Dă-bea-i vedea mătușea cu unkiașu. Mîncare le făčea, oriče la dispoziție. Acuma, ia a puz bičiu-n cui coló[29])! Mătușea a ieși la tîrg, să cumpere și ia legumă — cum o trimet și io p-a mea și vine cu niște caj d-ăla cum a ieșît acu, îm ia și ia dă činji lei, če c-a făcu piața!... Numadăcît[30]) ia și ia um biči frumos, cu flori, cu ciufuri, če mai biś frumos!... Și-l ia[31]) p-ăla dîn cui, și

— Păi în cît timp ai vint tu aiči?

— Păi ieu știu? Că pă mine m-a adus Vîntu-turbat!

Ia a loa bičiu, și-a trozni, și-a vint calu. I-a dus ca vîntu[30])! S-a pomenit acasă-acoló.

Cîn s-a pomenit acasă-acoló, unk'iașu dă-bea-l vedea, mătușa to la fel.

După če-a mîncat, a trecu dîn odaia asta[31]), a trecu în altă odaie[32]) să hodinească — cum aveți dumneavoastră dormitoru-n altă hodaie-acoló!

Če să vedez, domle? Baba dă bucurie c-a căpăta și ia noră năzdrăvană, a loat bičiu și i l-a pus pă foc! Și i-a cumpărat unu cu čiucuri frumos. Și i l-a pus în cui[33]).

Fata s-a sări dă coló, dîn somn:

— Ei, cum mă-ta — iče — mi-a pus bičiu pă foc, să dea Dumnezău să mă cauți peste noo mări, peste

[27]) Pov. arată spre stînga, cu dreapta. [28]) Pov. ridică mîinile. [29]) Pov. aratăs pre dreapta și sus, cu dreapta. [30]) Pov. subliniază, cu dreapta. [31]) Pov. apucă, cu dreapta.

[30]) Pov. se răstește, cu stînga. [31]) Pov. arată spre dreapta, cu capul. [32]) Pov. arată spre stînga, cu capul, [33]) Pov. arată spre dreapta și sus. cu arătătorul drept.

pune p-ăla și aruncă [32]) p-ăla-n foc. Cum a arunca bičiu, aia-a sări dîm pat, plîngînd.

— Cum mi-a ars mă-ta bičiu, să dea Dumnezău să mă cauți peste noo mări, peste noo țări! Să fači opinj dă hier cu urzoape dă oțăl, să să točească fieru, să rămîie urzoapili. Pînă nu-i m-ăi găsi, să nu mori! — Și-a pierit!

Iel, acuma!

— Če-ai făcu, mamă?

— Maică, m-an gîndi și io să-i cumpăr um bij [33]) mai frumos!

— Acuma nu mai iej niś cu ia, niś cu mine. Să plec și ieu unde m-o milui Dumnezău, s-o găsăsc!

Ca să trăiască și iel în lume — cum zîče muscalağiu-ăla un s-a dus, să-și ia un muscal [34])... — și-a cumpăra și iel dăcondată un clanaret. A-nvățat iel [35]) čeva-n iel. Al doilea an, alt istrument, și mai čeva. Dîn če-n če și-a cumpăra la istromente pîn-a-nvățat

[32]) Pov. aruncă spre dreapta, cu dreapta. [33]) Pov. subliniază, cu mîinile. [34]) Pov. duce dreapta la gură. [35]) Pov. furnică din degete, ca și cum ar apăsa pe găuri.

noo țări! Să fači opinśi dă fier cu îrzoape dă oțăl, să să sučească fieru, să rămîie urzoapili! Și să n-ai să mă găsești! [34])

Așea dispărură fata, rămînînd băiatu plîngînd acoleà.

— E, mamă și tată, dacă-as făcu lucru ăsta, az rămas și fără mine!

Și-ji loară și iel lumea-n

[34]) În pauza dintre benzi, asistența comentează: « stau de multe ori și mă gîndesc: o fi adăvărate? » (Florea Picurici) « — Păi nu zice: dacă n-ar fi... » (Săceleanu Ristea) « — Dă ce ieș prost? N-a ieșit acuma lucruri care se spune acolo? » (Iancu Duroti). « Doamne, ce povești știe nea Iancu! » (Florea Picurici).

iel bine. Încît cînta trei cînteče mai mult [36]) ca dracu, iel.

Mergînd așea, în pustietăți, pîn lume, pîm pustietăți, cum iera lume puțînă, în vremuri, aude pîn zbor — lumea mai nainte zîčea că ie ieli, dar sun drači— cîntînd [37]), încît îngieța apili. Cînd ascultă iel așea cînteče frumoase, i să părea cam curios. Dăskide [38]) și iel — cum a ieși cordioanle-astea-acu, speciale ! — cîn traje un cîntec, n-a putu să mai înainteze niči cît vîrfu acului [39]) înainte, toți dračii — a rămas îngiețați în zbor acoló. Cînd-a-nčetat, a plecat iar. Tot cîntînd a-nčeput dračii. I-aude [40]) čine. știe unde, hei, ca pă Bold ! ... Iar a-nčeput al doilea cîntec. I-a oprit iar în loc, încît i-a-ntîrzîiat și iera musai, că iei iera băgaz la nuntă, să facă la un fel să fie prezenți [41]) la ora care iera tomniți acoló, la nuntă. Avea un sfert d-împără-

[36]) Pov. ridică arătătorul drept. [37]) Pov. ridică dreapta. [38]) Pov. dă mîinile în lături. [39]) Pov. schițează apucarea între vîrful degetelor drepte. [40]) Pov. ridică dreapta. [41]) Pov. subliniază, cu mîinile.

cap. Prima dată și-a loat un fluieraș. Și-a-nvățat iel dîn fluier, dă cînta așea, dă focu iei, dă să mira lumea dă iel.

Văzînd iel că știe să cînte bine, și-a loat o mozicuță. Așea, cu mozicuța, cînta dă bine, și mai bine, și mai bine. Văzînd iel că știe să cînte-așea dă bine cu mozicuța, și-a loat un istrument mai mare — cum a ieșit acuma fel dă fel dă istrumente. Așea-a-nvățat iel dă bine, trei cînteče mai mult ca dračii !

Cîntînd iel, așa, mereu, și hrănea sufletu, din țară-n țară, nu dučea foamete. Trăia numai cu cîntatu. Bani dăstui, mîncare dăstulă. În cătarea iei; da să mai dea dă rostu iei, feri-te-ar Dumnezău ! Niji dă numili iei, da un să dea [35]) dă veste, unde ieste ! ?

Aude iel în zbor cîntînd, Babili, la noi, pînă-acuma, și-acuma cînd aude, spune că sunt ielli. Cînd colo, cînta dračii ! Da povestește babili dă iele; că sunt ielli, cîntă ielli, noaptea !

[35]) Pov. dă mîinile în lături.

țiie și-atît bănet [42]). Da iei să bucura dă suflete, un sfert d-împărățiie suflete! Če să-ntîmplă al treilea cîntec, cînd a traz băiatu, i-a coborî [43]) pă pămînt, pă diavoli.

— Iote če ieste povestea: noi suntem băgazi la o nuntă, în cutare țară [44]). Merji cu noi, încît te dučem noi pîn-acoló [45]). Să ne lași ca să cîntăm nunta.

— Da, merg, în condiții și-n contrat [46]) care fačem acuma: pîn-acoló cîntaz voi, iară cîn coborîm [47]) pă pămînt, cînt ieu, și voi stați. Pîn-acoló, cîntaz voi, și dacă cobor pă pămînt, cînt ieu!

Gata, japisu făcut [48]) iscălitură, tot, hi nainte. L-a loat în zbor, ači s-a pomenit în țară-acoló [49]). Cum a ajuns și-a coborî pă pămînt și-a-nčepu să cînte iel, a ajunz la nuntă, če zîče-acoló la nuntă:

[42]) Pov. ridică dreapta. [43]) Pov. arată spre dreapta, cu mîinile. [44]) Pov. ridică dreapta. [45]) Pov. ridică dreapta. [46]) Pov. schițează scrierea, cu dreapta pe masă. [47]) Pov. schițează scrierea, cu dreapta pe masă. [48]) Pov. schițează scrierea, cu stînga. [49]) Pov. ridică mîinile.

Cînta dračii ăștea-n zbor, dă-ng'ieța apili! Frumos, îi plače lui!

Cînd a dășk'is și iel istromentu lui [36]) și-a-nčepu și iel să cînte, i-a oprit [37]) în lo dîn zbor. N-a putu să mai înaintează nimic! [38]) Așea cînta iel, dă ținea călătoru-n loc [39]).

Cînd a isprăvi cîntecu, și a sta dîn cîntec, a porni [40]) dračii iar nainte. Iar cîntau. Așea če cînta, încît iarba și frunza juca pă pămînt. I-a plăcu băiatului.

Cînd a dășk'is iel al doilea cîntec, i-a-ntors îndărăt [41]), și i-a ținut trei-patru čeasuri în loc.

Văzînd dračii că-ntîrzîie dă la nuntă [42]), unde iera băgați, cînd a-nčeta băiatu și-a plecat, așea dăparte če s-a dăpărtat, d-ăbea mai auza copilu ăsta.

Cînd a dășk'is iel cîntecu-al treilea, încît dračii ăștea nu mai auzise și nu mai pomenise cîntec așea

[36]) Pov. întinde mîinile înainte. [37]) Pov. subliniază, cu stînga. [38]) Pov. subliniază, cu stînga. [39]) Pov. subliniază, cu stînga. [40]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [41]) Pov. subliniază, cu stînga. [42]) Pov. subliniază, cu stînga.

— Ie dăstul singur dumnealui [50]!

Pă toz diavolii i-a refuzat. A plezni [51]) toz dă necaz. Če-a făcut iei, n-a făcu bine. Și-a rămas singur băiatu!

Acu iel pă spusa diavolilor a știu că ie soția lui [52]). Cînta nunta tumnai soțîii! A cîntat, a cîntat, a cîntat, pînă gata să pleče la cununie [53]). Če ziče băiatu, că s-apropie să pleče la cununie și iel n-a găsî nič-un grai [54]), șoptește la o fată care iera dă-ncrederе-a miresii.

— Spune-i doamnii miresii — cum i-o fi zîs — am čeva [56]) dă spus numai îm patru ok'i. Ieu cu dînsa!

[50]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [51]) Pov. subliniază, cu mîinile. [52]) Pov. subliniază, cu dreapta. [53]) Pov. arată spre dreapta, cu mîinile. [54]) Pov. subliniază, cu mîinile. [55]) Pov. subliniază, cu mîinile. [56]) Pov. subliniază, cu mîinile.

pă fața pămîntului [43]), niči în văzduh, niči sub pămînt, i-a-ntors îndărăt, încît i-a coborî pă fața pămîntului [44]), dîn aier.

— Bă băiete, merji cu noi?

— Unde?

— Noi suntem băgați la o-mpărățîie. Avem un sfert d-împărățîie, și-atît bănet. Îz dăm țîie [45]) banii, și rămînem noi cu sfertu-mpărățîii — adică cu sufletili; iei să bucura dă suflete, nu dă bani! — la cutare-mpărat, în cutare munți!

A, čea mai mare bucurie pă iel, cînd a auzît:

« Acolo [46]) unde vreau să mă duc ieu! În găsăsc soția mea! » — Fără să știe c-o să cînte nunta la nevasta lui!

— Da, merg [47]). Da, cum merg? Să fačem japisu — zîče băiatu —: pînă-acolo, cîntați voi, ieu călare pă voi, iară cîn coborîm pă pămînt, stați voi [48]), cînt ieu!

[43]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [44]) Pov. subliniază, cu mîinile. [45]) Pov. întinde stînga înainte. [46]) Pov. duce stînga la piept. [47]) Pov. dă din cap, afirmativ. [48]) Pov. oprește, cu stînga.

Dă dragu lui și dă cîntečili lui așa-l iubia toți, cu čea mai mare [57]) plăčere l-a pofti, că nu l-a cunoscu niči ia și-a intrat într-o hodăiță cu iel. Atîta i-a spus:

— Mă cunoj [58]) dă la cutare piatră?

[57]) Pov. arată înainte, cu mîinile.
[58]) Pov. arată înainte, cu dreapta.

Če zîče dračii care ierau, zeče tîmbrițari, toți, cîte-o meserie:

— Da! Să fie și-așea! [49])

Numadăcît iscălește zapisu, și l-a loat în zbor, și-a plecat cu iel cîntînd. Cîntau, îng'iețau apili, frunza și iarba juca pă pămînt.

Cînd a coborît pă pămînt în împărăția-n Munți-turbați, a-nčepu băiatu. Cînd a ajuns la-mpărățîie și-a auzît poporu și-mpărățîia cîntečili la ačest copil, a foz mulțumit numa dă iel; iară ei zeče, i-a respins [50]). Au plezni dă necaz toz dračii! Și-a scăpat un sfer dă-mpărățîie, dă suflete, nerobiți; care-i k'inuia diavolii.

Urmînd băiatu cu nunta, așea če-l iubeau: poporu, și-mpărăția, și mireasa, și ğinerli, încît nu să mai putea! [51])

Iel a cîntat pînă gata să pleče la cununie. Nu mîncare, nu nimic! Văzînd iel că pleacă cu ğinerli la cununie, și nu-l k'iamă la niči o mișcare, če spune iel

[49]) Pov. subliniază, cu stînga.
[50]) Pov. arată spre stînga, cu stînga
[51]) Pov. subliniază, cu stînga.

— Nu vorbej nimic și mergi înainte cu nunta! Ie dăstul. Hai să mergem[59]) cu nunta și taj dîn gură!

N-a mai grăi nimic băiatu. A mers cu nunta-nainte: ia mireasă și iel lăutar. La calea jumătate a drumului:

— Ho-ho[60])! Să stea nunta pă loc!

A oprit-o. Ntr-adevăr toți oamenii[61]), poporu care iera la divan strîns acoló:

— Če s-a-ntîmplat, doamnă mireasă?

— O dată cu capu nu mă cunun pînă nu mi să găsește kieia[62]) dă la cufăru mieu!

Toz nuntașii la repezală[63]), peste tot, pă drumuri, pîn toate rîpili,[64]) če să găsască kieia? !

Trei fečiori dă-mpărat a turnat o kieie dă dăscuia cufăru dă zeče ori[65]) ca cu kieia iei.

— Doamnă, nu să găsește, doamnă mireasă, kieia,

[59]) Pov. subliniază, cu mîinile. [60]) Pov. ridică dreapta. [61]) Pov. subliniază, cu dreapta. [62]) Pov. arată înainte cu dreapta. [63]) Pov. subliniază, cu dreapta. [64]) Pov. schițează scormonirea, cu mîinile. [65]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— la o fată dîn alea care iera acoló-ngrijitoreasă, o fată dă-ncredere a lor:

— Vă rog frumos, spuneți-i doamnii miresii, am să-i spui čeva-n patru ok'i!

Cînd i-a spus fetii, cu čea mai mare plăčere l-a poftit într-o hodaie[52]).

Iče: — Dumneata pleji la cununie. Ț-aduči aminte la cutare stană dă piatră?

— Tači![53]) Acuma tu iești, iești al mieu!

L-a pupat, și i-a spus să nu vorbească nimic, și să meargă cu nunta[54]) nainte la cununie.

— Cum, te cununi?

— Taji dîn gură[55]), că če fac ieu, ie bun făcut!

Și-a plecat cu nunta la biserică[56]), la cununie. N-a mai mîncat, n-a mai băut, nu nimic, și-a porni nunta la biserică.

Cînd calea jumătate s-ajungă la biserică, a opri nunta-n loc:

[52]) Pov. arată spre stînga, cu stînga. [53]) Pov. ridică stînga în semn de oprire. [54]) Pov. subliniază, cu stînga. [55]) Pov. subliniază, cu stînga. [56]) Pov. arată înainte, cu stînga.

încît am făcut una noo și vă sîrviț cu ia[66] ca cu-a dumneavoastră.

— Da, foarte vă mulțumesc! — o bagă, dăscuie[67], bun!

Merğe nunta-nainte. Ajunğe-n ușea bisericii:

— Ho-ho! Să stea nunta, să nu intrăm la cununie, am čeva la to divanu să povestesc, care sînt: mă scuzați, și mă iertați, am băga mîna[68] pîm buzunare și-an găsi kieia dă la cufăr. Acu nu știu care să țîu dîn doo: p-a mea, or p-asta noo?!

Toți, ăi tineri:[69]

— Să țîie p-a noo. Că ie mai frumoasă și dăscuie cu ia ca și cu-a vekie.

Da u-mpărat bătrîn.

— Țîne p-a vekie, că-i ști sama, dăscui cîn vreai, încui cîn vreai[70] cu ia!

— Atunčea s-să-ntoarcă nunta-ndărăt.

Și și-a loa și ia bărbatu și s-a-ntors nunta-acasă!...

66) Pov. întinde dreapta înainte. 67) Pov. schițează descuierea, cu dreapta. 68) Pov. duce dreapta la buzunar. 69) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. 70) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Să stea poporu pă loc![57] Tăiată-moartă, ieu nu mă cunun![58] Am pk'iert k'ieia dă la cufăru mieu; dă la lada mea! Ieu fără k'ieia dă la ladă, nu mă cunun odată moartă!

Tot poporu care iera la nuntă a cătat dă n-a rămas nimic pă drum[59] nemișcat. Če să găsască k'ieia? Nicăieri![60]

Trei fečiori dă-mpărat, tineri, spečiali, — cum a ieși lumea spečială-n zîua dă astăzi — i-a turnat o k'ieie,[61] încît dăscuia dă zeče ori ca cu aia.

Cînd bagă fata k'eia și dăscuie[62]:

— Bun![63] Foarte bună! Vă mulțumesc frumos! Să merğem la cununie!

Cînd a ajuns în ușa biseričii[64] ,o! să stea nunta pă loc, că ia nu intră-n biserică pînă cînd nu-și poveștește păcatu!

Poporu:

— Daa!

57) Pov. ridică stînga. 58) Pov. subliniază, cu stînga. 59) Pov. arată în jos, cu stînga.60) Pov. dă mîinile în lături. 61) Pov. ține, cu dreapta. 62) Pov. descuie, cu dreapta. 63) Pov. freacă palmele. 64) Pov. ridică mîinile.

Şi-atunči au trăit şi-n zîua dă astăzi ! Atît a fost !

Inf.: Iancu Duroi; Bughea-de-Sus r. Muscel; *cules* la 1.X.1956; *culeg.:* O.B.—Al.A ; *transc.:* Al.A. (8.III. 1957); *durata:* 27′; A.I.F. i. 18195.

De la cine o ştii? «Mai ţîn io minte? De cîn lumea...» *Ai mai pov.?* «Am mai spus cîteodată, da rar, domle, că nu stau io de poveşti.» *După ce i se reproduce, zice:* «n-ai putere, Iancule !» *O femeie din asistenţă îl apostrofează:* «— Bine, mă, tu mereu baji pă Floarea, pă K′i-va?» — adică pe soţia şi pe fiica adoptivă a povestitorului.

— Băgîn mîna-n buzunar [65]), mă iertaţi, am găst şi k′eia cufărului ! Acu cu doo, nu po să mă sîrvesc, ieu nu ştiu pă care să ţîu, dîn ăstea doo k′iei? !

Toţi fečiorii tineri:

— Să ţîie p-a noo [66]), că umblă bine, şi ie mai frumoasă !

Da un împărat mai bătrîn:

— Ţîne p-a vek′e [67]), că-i şti sama. Şti să dăscui, şti să-ncui cu ia !

— Atunś să să-ntoarcă nunta-ndărăt, ieu îmi iau mozicantu [68]), că ie bărbatu mieu, şi nunta să meargă îndărăt, că ieu sun cununată cu iel.

Şi s-a pus pă petrečere toată nunta, toz nuntaşii, cu cordionistu iei, care-l avea, şi-a bău, şi-a mînca, şi-a k′iuit, încît [69]) m-am îmbăta şi m-am făcut praf !

Atîta ştiu, atîta vă spui !

[65]) Pov. duce mîinile spre buzunarele hainei. [66]) Pov.arată înainte cu dreapta. [67]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept. [68]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [69]) Pov. ridică mîinile.

Inf.: Iancu Duroi; Bughea-de-Sus, r. Muscel; *cules.* la 28.X.1956; *culeg.:* O.B.—Al.A., *transc.* Al.A.; *durata:* 26′ 45″; A.I.F., mg 1302.

Basmul este atestat în toate provinciile țării în 23 variante care în genere au altă desfășurare decît varianta noastră. Adesea, soția folosește pilda cu cheia veche — cheia nouă. Schullerus, la nr. 308*, citează o variantă.

St. Thompson, în *Folktale*, p. 94, arată că tipul despre femeia redevenită om prin desfacerea vrăjii (401) este răspîndit numai în Europa, fiind mai frecvent în Italia și în Balcani.

«CU UN FEČIOR» *

În vremili dă dămult, a fos și sărači, a fos și bogați, da čea mai mare parte-a fos sărači.

Un băiat sărăcuz dă tot i spune mamii sele:

— Mamă, [1]) mă duc și io unde m-o milui Dumnezău ! — după če terminară iel școlli. Îji loară iel hrană pentru mai multă vreme, ij loară zîo bună și plecară. A iși [2]) dă la Cîmpulung, și-a intra la București [3]). Nu i s-a părut frumoz niči acolo. Așea mai däparte. A ajunz la marğinea țării. Acoló un orășel mai mic, mai drăguț.

« Aičea [4]) ie dă mine ! »

Lîngă o apă mare. Acolò venea fel dă fel dă vapoare, și goale [5]), și-ncărcate [6]). Să-nvîrtiră [7]) iel, să sučiră iel, găsiră un negustor bătrîn.

— Domne, aj vrea să intru și ieu la prăvălie, numai pă mîncare [8]).

Slugăriră iel vo tri ani dă zîle, la negustoru-ăsta bătrîn, și căpătară iel vo doi bani fără ca să fie-n tomneală-m bani [9]). Dă vreničie a lui și dă däștăpčiunea care iera în criieru lui, i-a da [10]) negustoru cu nemiluita bani [11]).

Încă vo trei ani dă zîle stînd to la negustoru ăsta, făcură iel un capital bun.

« Măi, ... tu-i pă mă-sa-n c..., ia să plec ieu îndărăt la București ! La capitala țării. »

[1]) Pov. dă din cap. [2]) Pov. subliniază, cu stînga. [3]) Pov. subliniază, cu stînga. [4]) Pov. subliniază, cu mîinile. [5]) Pov. schițează alternativa, cu stînga, [6]) Pov. schițează alternativa, cu dreapta. [7]) Pov. subliniază, cu stînga. [8]) Pov. subliniază, cu stînga. [9]) Pov. ridică stînga. [10]) Pov. subliniază, cu stînga. [11]) Pov. subliniază, cu stînga.

Acoló și-a dășki și iel o mică prăvălie [12]. În doi-trei ani, și-a făcu vo cîteva buolte, în care comanda și încasa [13] bani. Nu mai făčea iel vînzări, încît o buoltă iera propriu [14] iel. Nu dădea kieia, dăcîd numa iel, la bolta-asta.

Če să-ntîmplă? La bolta asta care-o avea iel, numai lucruri împărătești: dă miniștri, dă oameni maari [15]; atunji dășkidea iel cu kieia lui și făčea iel vînzare.

Într-una dîn zîle vine și fata-mpăratului să-și aleagă și ia un costom pentru sîrbătorlî Paștiului. Băiatu sprinten — cum ar hi și domnu Sandu [16], drăguț! — i-a plăcut dă iel. Če să-ntîmplă? Un costom, čel mai frumos, i l-a dat, îj lund zîo bună dă la iel, încî și băiatu i-a rămaz la inimă; fata drăguță.

Să duče-acas. A trecut o zî, a trecu doo, a treia zî dă Paști a fos pofti și iel la curtea-mpărătească [17]; dă ta-său, și dă mă-sa, a fetii. Că nu putea să mai scape dă fată, împăratu și-mpărăteasa. Că dacă nu l-o loa [18], își fače moarte, și mai mul nimic!

Numadăcît [19] a făcu nuntă, divanu tot, strîns acoló, tot, bate la palme, c-așa băia dăștept [20] n-a mai văzut iei pă fața pămîntului, așa băiat sprinten și frumos, fata sălta [21] inima-n ia, dă bucurie...

După če s-a termena nunta, s-a spar tot, a rămas fata cu băiatu. Treče dîn camera-asta-n altă cameră [22].

— Ei, dragă,dacă s-ar întîmpla să mor ieu, cu če m-ai îmormînta pă mine? [23]

Da băiatu dă colo:

— O, dragă, dacă dumneata mi-ai spuz vorba asta mie, mai bine să hi vint čineva să-m tragă-o sută [24] dă palme!

— Nu, vreau să știu și ieu [25], dacă ieu mor înainte, sau nu. Vreau să știu cu če îm faji mormîntarea.

[12]) Pov. subliniază, cu stînga. [13]) Pov. apucă, cu stînga. [14]) Pov. subliniază, cu stînga. [15]) Pov. subliniază, cu dreapta. [16]) Pov. arată spre Amzulescu, cu stînga. [17]) Pov. arată spre dreapta, cu stînga. [18]) Pov. subliniază, cu stînga. [19]) Pov. subliniază, cu dreapta. [20]) Pov. subliniază, cu stînga. [21]) Pov. ridică stînga. [22]) Pov. arată spre dreapta, cu stînga. [23]) Pov. arată înainte, cu stînga. [24]) Pov. subliniază, cu dreapta. [25]) Pov. duce stînga la piept.

— Tot če am mai scump în boltile mele, vo fi mormîntarea dumitale !

— Ei și če [26]), iera lucru greu să spui?

Treče fata în altă cameră, și s-așează frumos îm pat, adio, [27]) a murit ! Cîn treče băiatu-o găsește moartă, o jale nemaipomenit. Če să mai facă iel, săracu ! Če să să omoară iel ! Împăratu-mpărăteasa, la fel ! [28])

Dă bam preotului ca s-o-ntîrzîie cu čititu, s-o baje-n noapte ca să-i fie mormîntarea-a dooa zî [29]). Și s-o lasă-m biserică, încît o ieși toată lumea, să rămîie iel îm biserică s-o mai plîngă și iel în noaptea-aia [30]), să mai fie o noapte cu ia.

Așea-a făcut preotu. A-ntîrziit, a-ntîrziit cu čitirea și cu slujba, pînă cîn s-a-ntunecaat. Če spune la popor, preotu? Să nu să supere, că s-a-ntîrzîiat, c-așea [31]) lucruri nu s-a mai întîmplat, și să fie-mormîntarea mîine, și moarta să rămîie-n în sfînta biserică-acoló.

— Și kieia [32]) să fie la mine, n-are să umble niminea acolo-n locu sfînt.

Într-adăvăr, c-așea-a făcut preotu! Iel s-a da după ușă [33]), și l-a-ncuiat preotu-acolò, cu ia; încît mîine să-i dea drumu [34]). Noaptea, a aprinz băiatu lumînărli. Și-a-nčepu să plîngă pă ia-m biserică într-una. Plîngînd într-una-ntr-una, l-a loa somnu și-a moțăit și iel pă kieptu iei; cu lăcrămi dă foc dîn obraz, care-i curjea-ntr-una. Cîn să dășteaptă iel, niči-o lumînare-aprinsă [35]), toate stinse !

« Doamne, Doamne, mare ț-ă puterea ! Oare če să hie asta, dă s-a stins toate lumînărli ? »

Scotočind iel toate buzunarli, găsește un singur [36]) băz dă kibrit într-o cutie. Aprinzîn dîn nou lumînărli, vede pă pieptu [37]) fetii o carte:

[26]) Pov. dă din umeri. [27]) Pov. subliniază, cu stînga. [28]) Pov. subliniază, cu stînga. [29]) Pov. arată spre dreapta, cu stînga. [30]) Pov. subliniază, cu stînga. [31]) Pov. dă din cap. [32]) Pov. arată în jos, cu dreapta. [33]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [34]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [35]) Pov. își freacă mîinile. [36]) Pov. ridică arătătorul drept. [37]) Pov. arată înainte, cu dreapta.

« Cine va čiti cartea asta dă trei ori, să nu rămîie niči-o slovă, va-nvia mortu ! »

Zîs şi făcut ! [38]) Cînd a čiti cartea dă trei ori pănă dimineaţa, a sărit fata drept îm pičioare:

— Îi, da mult am dormit ieu !

— E-hei, dragă, şi mai dormeai !

Iel imediat a băga cartea [39]) fără să zărească fata, la puzunar. Da če-i spune fata-acuma ? !

— Ei, dragă — iči — ieu îndără nu mai mă-ntorc ! Dacă mă-ntorc îndărăt la-mpărăţîia noastră, atunčea rîde lumea toată dă noi. Ce zîče ? Am murit [40]), şi-am înviat, sun strigoaică, mănîn lumea ! N-ai dăcît te duči, strînji toată averea care ie dată dă taică-meu, şi plecăm unde ne-o milui Dumnezău !

Într-adevăr băiatu şi-a strîns toată-averea, şi-a pus-o la căruţe, camioane, tresuri, če-a găsit [41]): băneturi, hăineturi, tot, pîn magazinurli lui care le-avea, pîm bolte, tot, şi dîn repezala-aia să nu-ntîrzîie, în raft [42]) în boltili lui, a uita cărtičica aia [43]) care čitea ; a uitat-o-n raft.

Ei, čine ştie cît a mers [44]),

cale lungă şi dăpărtată
şi dă Dumnezău uitată...

Cîm bagă iel mîna la puzunar, vede că cărtičica nu ie ! [45])

— Ho ! [46]) Să stea căruţili pă loc !

Cu armata care plecase-iel, să-l conducă, dată dă socrusău, ğinerali, ofiţeri, şi-aşea mai dăparte.

— Dragă, ieu [47]) trebuie să mă-ntorc îndărăt ! În boltili mele, am uitat un lucru care îm face mie [48]) mult la sufletu meu. Mînă-nainte, sau stai pă loc, că ieu viu imediat [49]).

Mînînd fata-n nainte [50]) cu toată averea asta, iel s-a-ntors, cătînd acoló la dulapu [51]) unde fusese cărtičica asta, a loat-o şi-a băgat-o-m buzunaar. Şi-a plecat.

[38]) Pov. subliniază, cu stînga. [39]) Pov. duce dreapta la buzunarul drept. [40]) Pov. subliniază, cu dreapta. [41]) Pov. subliniază, cu dreapta [42]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [43]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [44]) Pov. ridică arătătorul drept. [45]) Pov. duce mîinile la buzunar. [46]) Pov. ridică mîinile. [47]) Pov. subliniază, cu dreapta. [48]) Pov. duce dreapta la piept. [49]) Pov. subliniază, cu stînga. [50]) Pov. arată înainte, cu stînga. [51]) Pov. arată înainte, cu dreapta.

Mînîn după ia, s-o mai găsască, Doamne fereşte! A intra d-împărăţîia asta, a intrat în altă-mpărăţîie [52]). Acoló la-mpărăţîia asta, iera o fată dă-mpărat bolnavă rău, rău, aproape să-i piară sufletu [53]). Da iel:

« Doamne, nu s-o fače bine, să-i čitesc ieu cartea asta? Cu toate că ieu întîrzîi, n-o să mai ajung soţîia mea » — s-a dus la curtea-mpărătească.

— Împărate, ieu îs fac fata bine, da dumneata-n ajutor, cu jurămînt şi cu scris, i fi-n ajutoru mieu la un caz dă necazuri?

— Cu toată-armata care-o am, oi fi la um pas [54]) în urma ta!

Iscălitură, tot, şi-a scos cartea, a întrat într-o odăiţă, n-a văzu niminea, a pus pîn ğeamuri, a pus şi-n gaura kieii, a [55]) astupat-o, i-a čitit-o dă trei ori, încît s-a făcu fata dă zeče ori pă cum a foz dă sănătoasă.

Şi-a loa zîo bună, încît i-a pus în vedere să fie plecat cu armata-n urmărirea lui. Că iel a intrat în ţară străină, şi nu ştie če s-o-ntîmpla cu iel; soţia nu şi-a mai găst-o...

Če fače nevasta asta- a lui, care-o avea, fata dă-mpărat? Văzîn că nu mai vine, s-a amurezat [56]) c-un ğineral. Jîneralu dăştept, cum o hi fost iel, o băgase-ntr-un otel, care iera mai mare, acoló-n ţara-asta. Iel a intrat în otelu ăsta, şi-o zăreşte cu ğineralu la masă mîncînd.

Aşea urmînd şi armata, împăratu-ăsta care-i făcuse fata bine, în urma lui, ajungînd iel în otelu ăsta, să spui, îj zăreşte nevasta, dîmpreună cu ofiţeru, ğineralu-ăsta. Da ia cîn l-a văzt, sare dă coló c-un ţîpet:

— Pentru ăsta [57]) sunt ieu astăz pă drumuri şi am lăsat părinţ, am lăsat tot, dîn cauza lui! Să fie dus imedia la spînzurătoare! [58])

[52]) Pov. arată spre dreapta, cu stînga. [53]) Pov. subliniază, cu stînga. [54]) Pov. arată înainte, cu stînga. [55]) Pov. arată spre uşă, cu stînga. [56]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [57]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [58]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept.

Imediat a da jineralu ordin, l-a legat cobză, și l-a pus într-o căruță. [59]) Căruța asta iera cam hodorojită, n-avea niś spițe la roate, o căruță părăginită dă tot, cnm să brodise căruța-aia. Hai cu iel la spînzurătoare! Iel merğea și rîdea. Lumea toată plînjea.

— Măi creștine, tu nu vezi [60]) că te duče la spînzurat? Tu rîzi?

— Păi cum să nu rîz, bre? Ioite roata-asta, merge če merğe, face fultîc [61]), fultîc!

— Mă, te spînzură, mă, te duče la spînzurătoare!

— Nu ie, n-are nimic, da io rîz dă roata-asta!

Cînd ajunğe-acoló la țapă, să-l puie la spînzurat, în țapă, cum ierau în timpurle-alea — am auzî și io că ie adăvărat, că iera și Vlad-Țepeș cînd punea în țapă, aiči în Rumînia, la noi, o fi fos și-atunči — če zîče iel, săracu?

— Onorat popor [62]), care-i adunat, mortu cînd moare trebui să-și ia paharu să și-l înkine. Mă-nkin și io la dumneavoastră să mă lăsaț să-m čitesc cartea dă trei ori.

Da fata [63]) dă coló:

— Nu-nu-nu-nu-nu, iote, că vine un nor [64]) mare dă ploaie!

Venea armata cu niște prafuri, să rîdica-n sus, čeai că ie nor dă ploaie... A-mpăratului care înviase fata-a dooa. Venea-n ajutoru lui să-l scape [65]) dă moarte.

Cînd a čiti a doo oară-a fost înconjurat roată [66]); și cu împăratu lîngă iel:

— Če poruncești? [67]) Če, če bine să-s fačem?

— Întrebas če-are cu mine [68]), io n-am făcu niči-un rău! Și să-n lăsaz mie fata [69]) asta care ieste-ači în fața dumneavoastră, asta-a fos soțiia mea!

Și-a loat-o iel, și-o čiocănea cîte-o bucățică [70]), cîte-o bucățică, unde cădea bucățica, arunca și-o nucă. Ca să nu moară

[59]) Pov. subliniază, cu mîinile. [60]) Pov arată spre dreapta, cu capul. [61]) Pov. schițează șchiopătarea, cu arătătorul drept îndoit. [62]) Pov. ridică arătătorul drept. [63]) Pov. subliniază, cu dreapta [64]) Pov. arată înainte și în sus, cu dreapta. [65]) Pov. duce mîinile înainte. [66]) Pov. schițează un cerc, cu stînga. [67]) Pov. duce mîinile înainte. [68]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [69]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [70]) Pov. schițează căderea, cu dreapta.

dîntr-o dată, s-o pedepsească-n așa fel încît a vru să-l pedepsească ia pă iel. S-a-ntors îndărăt, după če-a isprăvit zîlli iei, și-a loat fata a dooa-a-mpăratului, încît a trăi și-n zîoa dă astăzi...

Inf. Iancu Duroi; Bughea-de-Sus — r. Muscel; la *culrs* la 5.X.1956; *culeg.* O.B. — Al.A. *transc.:* Al.A. (8.VI.1957); *durata:* 18'13"; A.I.F., *mg.* 1277.

* *Enunțînd titlul la cererea culeg., pov. spune:* « mai spui şî cu oameni, şî cu flăcăi ».

Pt. motivul învierii fetei prin păzire noaptea, v. varianta tipului A. Th. 401 A de la varianta « *Copilul sortit să-l ia vîntul turbat* ».

« POVESTEA CU ČENUŞOTCĂ »

O-s c-o fost odață,
ca n'ičiodată,
dacă nu m-aş da a povesti,
ca um puriče-a plesn'i,
poveşt'i în ię sară pe-aič
pi la noi n-ar mai h'i.
Că nu-s d'i cîn poveşt'ile,
n'iş d'i cîn minčiun'ili,
că-s cu-o zî dǫă mai d'inčoače,
d'i cîn să potcoźę mîța cu coajă d'i nucă,
şî merę la sfînta rugă.
Da d'i cîn mîța s-o beşît,
la biserică mai mult nu s-o primit!
Ş-o trecut pi lîngâ puartă,
şî am prins-o şî ieu,
ş-am bătut-o bin'e, bin'i,
pînă m-o-mvățat şî pă min'e
pov'ęstea asta če v-o spun în ię sară.

O-s c-o fost odată, o-s c-o babă ş-om moşn'iag. Ş-avę o fatâ. Şî fata ačęia cît iera lumea şî pamîntu, ię numa

« ČENUŞOTCĂ »

O-s c-o fost odată
ca ničiodată
dacâ nu m-aj da a povesti
ca um puriče-a plezn'i,
povesti în ię sarâ pe iş
pi la noi n-ar mai h'i!
Că nu-z d'e cîn povestili,
nij di cîn minčiunli
că-s c-o zî dǫu mai încoači
d'i cîn să potcoźę mîța cu coajâ d'i nucâ
şî merę la sfînta rugă.
Da d'i cîn mîța ş-o beşît,
mai mult la biserică nu s-o primit
ş-o trecut pi la poartâ pi la mini,
ş-am prins-o ş-am bătu-t-o bini
bini
pînâ m-o-mvățat şî pę minę!

O-s c-o fost odatâ ca ničiodată, o fost odatâ um moşn'iag ş-avę o babâ. Şî d'i uni pînâ uni, baba a

în čenușă sâ ğiuca. În čenușă mînca, în čenușă să ğiuca. Ię avę o covată d'i čenușă după ușâ, ș-acolo sta în covata-ačęie. La babă atîta d'i čiudă ira pi dînsa carę nu mai egzista pi fața pămîntului.

murit, ș-o rămas moșn'iagu. Și moșn'iagu avę o fatâ. Și s-o-nsurat moșn'iagu a doilę uarâ ș-o luat altâ fimęi. Iacă či să-ntîmplă? Fimęia moșn'iaguli o prins o čiudâ ștrașnic mari pi fatâ. Și îm fișt'icari zî tot o bağiucurę pi fata moșn'iaguli. Însâ fata nu avę grij-ačę, nu sâ uita la babâ. Iacă vini t'impu odatâ d'i męri tat-su în oraș. Dzîči:

— Dragu tat'ii! — o zîs către fata lui. — Či sâ-s cumpiri tata d'in tîrg?

— Vai d'i mini — zîči — tatâ! Nu trebi sâ-n cumperi n'imn'icâ — zîči — či-i găsî pi drum, ačę adâ!

Atunčę întriabă moșn'iagu pi fata babii:

— Da ții, dragu tat'i, či sâ-s cumpiri tata?

— Mn'ii să mn'i-aduj — zîči — papuș, sâ mn'i-aduș rok'i, sâ mn'ia-duș tulpan'i frumǫsâ, sâ mn'i-aduj — dzîči — rocuri frumǫsâ d'in tîrg, či-i găsî mai frumos, tatâ, sâ mn'i-aduj d'in tîrg.

— Bini, dragu tat'ii!

Na, s-o porn'it moșn'iagu la oraș. Măgîn încolǫ, o, s-o uitat moșn'iagu pi drum, n-o găsî n'imn'icâ. Iacâ o

Na, amu či sâ facă ię? Baba:

— T'emn'ița t'i mănînče, Čenușotcă! Ieu ma duc la bisęrică, șî tu sâ iei — zîči — sâ fači mîncari, sâ dai d'i mîncat la găliț, să fač tăt čęlea či trebi în casâ pînă vin ieu. Câ dacă nu, vai d'i capu tău!

mărs, o cumpărat la fata babii čę či i-o spus. Vinin iel înapoi, moșn'iagu supărat câ n-o găsît n'imn'ică la fata lui. Vinin pi la ğiumătat'i drumu, găsęșt'i-o nucâ pi drum. O ię șî iel ș-o puni-m buzunar. Ağiunği-acasâ, dzîči:

— Na, dragu tat'ii, ț-am adus straii, ț-am adus tăt'i cum ai dzîs. Dar țîi — zîči — dragu tat'ii — zîči — nu ț-an găsî n'imn'icâ d'icît o nucuțâ.

— Vai d'i min'i, tatâ! Îi bună șî asta — zîči — pentru minę, n-ai či sâ t'i obosășt'i așă d'i strașn'ic șî sâ-m dai, atîta d'i strașn'ic, câ-i bunâ șî asta [1]).

Ię o luat-o ș-o dus-o acolo în covățîca ii di čenușâ după ușâ uni ira ię ș-o pus-o acolo în čenușâ. Iacă vini duminica. Îi spuni baba:

— T'emn'ița t'i mînînči, Čenușotcâ! Io ma duc cu tat-tu șî cu fata mę la bisęrică. Tu sâ caț d'i găliț mîncărili niči caldi, niči răči, numa cum îs îm vręmi pi cîn om vin'i noi, că

[1]) Pov. duce dreapta spre piept.

— Bin'e, mamuță, oi fači ! [1])

Sâ ię fata, şî să scoală colo d'in čeanuşâ, şî fače triabă, tăt, cată d'i gălit. Şî vin'e-on cucoş la dînsa.

— Čenuşotcâ !

— Či-i ?

— Na-ț nucuța asta la t'ine, şî strînğe-o acolo în čenuşâ, c-ar să-s prindă bin'e-odată.

— Bin'e-o strîng !

A doulea duminecă, îi dă o alună. A triilea duminecă, i-o dat o-alunâ d'-ęstea american'i [2]), d'-ęstea cum iera mai d'i mult. Na, i-o dat ačęlea tri, şî le-o strîns. Iacă după če i-o dat ačęlea tri, iară baba cu moşn'iagu sâ duči la biserică:

— Temn'ița t'i mânânči, Čenuşotcă ! Iei — zîči — sâ fači mîncar'e la gălit, şî sâ caț în casâ tăt, pi cîn am vin'i noi, mîncărili sâ nu h'ii niş caldi, niči reči, numa cum îs îm vr'ęme.

— Bin'e, mamâ, oi fače !

S-o luat, s-o dus la bisęrică. Vin'ę cucoşu.

— Čenuşotcâ !

[1]) Pov. subliniază, cu capu l. [2]) Pov. ridică 2 degete de la stînga.

dacă nu, îi vai ş-amar d'i capu tău.

— Bini, mamă, aşę am sâ fac !

S-o luat şî, n'imn'icâ vorbâ, ięli s-o dus la bisęricâ. Însâ cucoşu — avę un cucoş năzdrăvan — o vinit ş-o strîgat cucoşu:

— Cucurigu, fata babii ! Ieş afară d'im covată d'i čenuşâ după uşâ !

Au işît afarâ. Şi cum au işît afarâ, zîči:

— Du-t'i — zîči — rępid'i la părău şi spalâ-t'i şî spuni: « d'işk'id'i-t'i nucuța mę ! » — o singură datâ. Ş-ai să t'i-mbrăči într-on costum d'i hain'i tăt d'i-aramâ, ş-ai sâ t'i duş la bisęrică. Ş-ai să stai la bisęrică pîn la ğiumă-tat'i slujba şî la ğiumătat'i slujba, sâ vi acasâ.

— Bini !

Ię s-o dus rępid'i la părău şî s-o spălat frumos ş-o spus odatâ:

— D'işk'id'i-t'i, nucuța mę !

S-o-mbrăcat tăt într-on rînd d'i straii d'i-aramâ, şî s-o dus la biserică. Însâ fičioru-mpăratuli ira la bisęrică. Cîn o văzut-o fičioru-mpăratuli, nu şt'ię či sâ

— Či-i?

— Du-te r'ępidi la părău, şî t'i spalâ, şî spuni catra nuca-ačę cari ţ-am dat-o întîi ş-întîi: «Diskid'i-t'e — d'e tri uori — nucuţa m'ę». Ş-ai sâ t'i duş la bisęricâ, şî sâ nu stai mult la bisęrică, înaint'i d'e a işî uamen'ii sâ vii, ş-ai sâ t'e rad'ič îm vazduh, [3]) ş-ai sâ vii pîm vazduh, câ n-ari sâ t'i vadă n'ime.

Bin'e!

Duči ię r'ępid'i la părău şî să spală d'i čenuşa-ačęia tătă, şî spun'i d'i tri uori:

— Deskid'e-t'e, nucuţa mę!

Cîn o spus, s-o-mbrăcat într-on costum d'i hain'i tăt'i d'e aramâ ş-o plecat la bisęrică. Cînd o plecat la bisęrică, cîn o văzut-o uamin'ii cîn o untrat în bisęrică, če:

— Vai d'e min'e şî d'i min'i — če-o întrat un înğer în bisęrică la noi!

Tăţ uamin'ii o-ng'enunk'ięt [4]) în faţa ii. Fičioru împăratului nu-ş mai lua uok'ii d'i la dînsa, d'i loc! — d'i frumuşęţa ii. Iacă, ię, mai facâ d'i dragostea ii şî d'i frumuşęţa ii! Iacă, n'imn'icâ vorbâ, ię o stat pîn la ğiumătat'i slujba. La ğiumătat'i slujba, o işît ş-o plecat şî n-o mai văzut-o n'ime încotro s-o dus. Ş-au vinit ş-o spus la părău iarâ:

— Înk'id'i-t'i, nucuţa mę!

Şî ş-o băgat straili în nucuţâ şî ię o vinit mai d'ipart'i acasâ ş-o făcu triabâ. Vini baba.

— Hai, t'emn'iţa t'i mînînči, Čenuşotcă! Că tu n-ai fos la bîsęricâ sâ vedz — zîči — či înğir mîndru şî frumos o fost?

— Da — zîči — câ ieu, m-an sui pi vîrvu porţî şî l-am văzut câ iera tăt îmbrăcat în straii d'i-aramă!

O mărz baba d'i čiudâ şî d'i-amar ş-o tăęt vîrvu porţî.

— D'i-amu t'i-i mai sui — zîči — pi naiba — zîči — c-amu — zîči — n-ai uni t'i mai sui!

Na, n-o zîs mn'icâ fata. Iacâ vini a doilę duminicâ.

— T'emn'iţa t'i mînînči, Čenuşotcâ! Tu sâ caz d'i găliţ, câ noi merem la bisęrică.

[3]) Pov. ridică stînga. [4]) Pov. subliniază, cu stînga.

înaint'i d'i-a ișî uamenii cîn o prins preutu a da nafura, ię o ișît pi ușâ, s-o cam mai dus [5]), n-o mai văzut-o nime. Vin'e-a-casă baba:

— T'emn'ița ti mînînče, Čenușotcă ! Tu n-ai fost — zîči — sâ v'edz či înğer mîndru și frumos — zîče — o fost — zîče — mbrăcat.

— Da — zîče — că io nu m-am suit pi vîrvu porții și l-am văzut — zîči — cum iera-mbrăcat cu strai d'i-aramâ !

— T'emn'ița t'i mânînče ! Stăi, c-oi taia io vîrvu porțî.

O mărs baba ș-o tăiat vîrvu porțî. A doilea duminică, iară sâ duče la biserică.

— Čenușotcă ! Sâ caț d'i gălit, că io mă duc la bisęrică !

— Bini, mamă, oi căta !

Iară sâ duči baba la bisęricâ, ia cată d'i gălit. Vine cucoșu. Iar îi spuni:

— Du-t'i și la părău, și t'i spală și spun'i, d'i tri uori, cătră-alună sâ d'ișk'idă.

Iară m'ere ię și sâ spală, — Bini — iči — mamâ, am sâ caut !

S-o luat și s-o-mbrăcat moșn'iagu și cu fata babii, și baba, ș-o plecat la bisęricâ. Iarâ cîn o întrat îm bisęricâ, iar-o vinit cucoșu și i-o spus:

— Fata moșn'iaguli ! Ieș afarâ și du-t'i la părău și t'i spalâ și spun'i d'i dǫ uori « d'ișk'id'i-t'i, nucuța mę ! » T'e duș la bisęricâ sâ stai pîn la ğiumătat'i slujba. La ğiumătat'i slujba, sâ vi acasâ.

— Bini, cucoșuli, așę am sâ fac !

S-o luat ș-au plecat iarâ la părău și s-o spălat ș-o spus d'i dǫ uori:

— D'ișk'id'i-t'i, nucuța mę !

S-o-mbrăcat într-on costum d'i hain'i d'i-arğint, ș-o mărs la bisęrică. Cîn o untrat îm bisęrică, tătă lumea-o-ng'enunk'ęt înăin-t'ea ii, c-atît d'i frumǫsâ ira, ș-atît d'i strașn'ic ira ! Însâ fičioru-mpăratuli nu mai șt'ię či sâ facâ d'i dragostę și cum sâ margâ sâ vorbascâ cu dînsa. Ię tot să ferę d'i fičioru-mpăratuli ca sâ nu stęii un'i ședʼi

[5]) Pov. subliniazâ, cu stînga.

sâ duči iară, şî să-mbra-că-ntr-on costum d'i hain'i d'i arğint, şî iară sâ duči la bişerică.

Cîn o untrat în bişericâ l'i-o luat uok'ii la tăţ! Iar o-ng'enunk'ęt tăţ înaint'ia ii, ia o stat oliacă îm bişeri-că, şî s-o uitat la tăţ uamin'ii. Fičioru-mpăratului nu-ş mai lua uok'ii d'i la dînsa d'i loc! Na, vine ię, înaint'e de-a işi uaminii, iară ię ię şî vine-acasâ. Cum vine-acasâ, iară sâ puni.

— Diskid'e, nucuţa m'ę!

Ş-înkid'e şî sâ bagă iară în čenuşâ [6]) şî şęd'e-acolo în čenuşâ.

— T'emn'iţa t'i mînînče, Čenuşotcă! N-ai fos la bi-şerică, sâ v'edz či înğer mîndru frumos o fost îmbră-cat?

— Da, că io m-am suit — zîče-pi vîrvu şurii, ş-am vă-zu tăt, cum o fost iel îmbrăcat!

O mărs baba, ş-o tăiat vîrvu şurii.

— Amu t'i-i mai sui tu pi dracu! — zîče. — Nu t'i-i sui pi vîrvu şurii, să v'ez!

[6]) Pov. schiţează introducerea cu dreapta.

fičioru-mpăratuli. Atunči o stat pîn la ğiumătat'i slujba. La ğiumătat'i slujba, n'im-n'icâ vorbă, o işît afarâ ş-o plecat, şî n-o mai văzut-o n'ime. Pi urmâ, au vinit baba.

— Temn'iţa t'i mînînči, Čenuşotcă! Vedz câ — zîči — tu n-ai fos la bişericâ sâ vedz či înğir mîndru şî frumos o fost!

— Da — dzîči — câ io nu l-am văzut — zîči — nu m-an suit pi vîrvu şurii, c-o fost on înğer tăt îmbrăcat — zîče — n straii d'i-arğint, şî tătă lumę o-ng'enunk'ęt înăint'ea lui!

— T'emn'iţa t'i mînînči, Čenuşotcâ, da d'i uni-ai văzut?

— Hę, d'i uni-am văzut! — ziči. — M-an suit pi vîrvu şurii!

Atunči o mărs ş-o tăięt vîrvu şurii. Şî după či-o tăięt vîrvu şurii:

— Da! D'i-amu t'i-i mai sui şî tu pi naiba, Čenuşot-câ!

Iar-o stat pîn-a triilę du-minicâ. A triilę duminicâ iar-o plecat baba cu moşn'i-agu la bişericâ şî cu fata.

— T'emn'iţa t'i mînînči,

A triilea duminecă, iară sâ duči baba la bisęrică.

— Čenușotcă ! Să fači mîncărli n′iči cald′i, niči răči, și dai d′i mîncat la găliț !

— Bini, mamă ! Du-ti la bisęrică, c-oi căta io !

Sâ duči baba cu moșn′iagu la bisęricâ. Iară vine cucoșu la dînsa.

—Tu ! T′e duș la părău, t′i speli, spui cătră alunâ, sâ—ačęi americană—sâ d′iș-k′idâ d′i tri uori. Ai sâ t′e-mbrăč într-on costum d′i hain′i d′e aur. Cîn ai sâ ieș d′im bisęrică, ař să-ț ramîii pantofu pi pragu bisęričii: tu să nu t′e mai întorči înapoi [7]) după pantof. Sâ fuği cu-om pantof, și cu unu d′isculț, ș-om pantof acolo să-l l′eș.

— Bini ! Așa oi fači !

Ię fače așę după cum îi spunę cucoșu. Iac-ağiunği, ię sâ duči la părău, și spalâ, și spun′i d′ę tri uori:

— D′ișk′id′i-t′i, nucuța mę !

Să d′isk′id′e, s-o-mbracat tăt într-on costum d′i hain′i d′i aur. Cîn o untrat îm Čenușotcâ. Sâ caz d′i găliț ! Mîncărili niči caldi, nici răči, numa cum îs în vręmi pi cîn om vini noi.

— Bini, mamâ — zîči — așă am sâ fac !

S-o luat și, n′imn′icâ vorbâ, s-o dus la bisęrică. Iarâ cucoșu o vinit în casâ la dînsa și i-o spus:

— Dragâ fatâ a moșn′iaguli ! T′i duči la părău și spui d′i tri uori: « d′ișk′i-d′i-t′i, nucuța mę ! » Ș-ai să t′i-mbrăči într-on rînd d′i straię d′i aur ș-ai sâ pleči la bisęrică. Însâ, cîn ai să pleči la bisęricâ, ar sâ-s rămîi om păpuc pi pragu biseričii, însâ tu sâ nu t′i-m-vîrț înapoi sâ pui mîna pi papuc, či sâ vi cu-om papuc și fără, cu-om pk′ičior în-călțat și cu unu d′iscułț. M-ai înțăles ?

— T′i-am înțăles !

Atunči fičioru-mpăratuli o mărs pi la o babâ ș-o spus:

— Dragâ moșîcâ ! Cum sâ fac ieu sâ pot io puni mîna pi fat-aiasta ?

— Hei, dragu moșîkii ! Du-t′i-m paduri — dzîči — margîn la biserică și ię n′ișt′i rașînâ d′i pi copači

[7]) Pov. neagă, cu capul.

bisȩrică, nu s-o mai putut uita n′iči unu [8]) la dînsa.

Nimicâ vorbă, fičioru-mpăratuli s-o dat ș-o luat n′ișt′i rașînâ d′i pin tîrg, o pregat′it-o, o avut-o în mînâ ș-o mărs ș-o lipit pi pragu bisȩričii [9]). Cînd o ișît ię d′in bisȩrică, ș-o lipit bocancu dr′ept d′im pičioru drept, s-o lipit pantofu drept d′i rașînă, ș-o rămas. Ia, o ișît pičioru d′in pantof, șî s-o cam mai dus [10]). Vine baba acas.

— T′emn′ița t′i mînînče, Čenușotcâ! Că tu n-ai fos — zîči — sâ v′edz či înğer mîndru șî frumos o fos la bisȩrică!

— Da — zîči — câ io n-am fos — zîči — io nu știu, nu m-an suit — zîči — pî vîrvu căsî șî l-am vazut — zîči — cum iera îmbrăcat tăt în aur, șî cum i-o ramas papucu — zîči — îm prag la bisȩricâ?

— D-apăi un t′i-ai suit?

— D-apâi pi vîrvu căsî!

O mărs baba ș-o tăiat vîrvu căsî.

— Na! D′e-amu t′i-i mai ș-ai sâ pui pi pragu bisȩričii, după či-au întrat tătă lumȩ, șî după či-au întrat șî ię-m bisȩrică, sâ lipeșt′i pragu tăt cu rășînâ șî cîn ar sâ ięsâ ię afarâ, ar sâ-i ramîi papucu pi pragu bisȩričii. Șî la čini s-a loźi papucu čela, sâ șt′i c-ačȩ-i, ș-ai s-o prinz.

— Bini, matușâ — zîči — dac-ar sâ fii așă, sâ șt′i câ ieu mari dar ai sâ ai d′i la mini.

S-o luat fičioru-mpăratuli ș-o vinit rȩpid′i la bisȩricâ, o vinit pim păduri ș-o strîns om pumn bun d′i rășînâ d′i-ačȩ moali cari sâ scurğȩ pi copači. Șî după či-o întrat tătă lumȩ îm bisȩricâ șî cînd o vinit șî ię la bisȩricâ, pi urmâ iel s-o-ntors înapoi ș-o uns tăt pragu bisȩričii cu rășînă, fără sâ vadâ čin′iva. Însâ fata șt′ię bini či sâ-ntîmplâ. Ię o stat pîn la ğiumătat′e slujba, la ğiumătat′e slujba, o ișît afarâ șî cîn au călcat cu pičioru pi prag, i-o rămas papucu d′im pičioru drept ș-au zburat cu čȩlant păpuc șî s-o dus în triabâ-ș. Iarâ fičioru-mpăratuli o mărs ș-o pus mîna pi păpuc ș-o luat

[8]) Pov. subliniază, cu stînga. [9]) Pov. arată ungerea, cu stînga. [10]) Pov. ridică stînga.

sui pi dracu — zîči. — Am tăięt șî vîrvu căsî.

— Măi babă! Tu trebi să h'i n'ebună! Șî casa mn'i-ai strîcat-o, cu fata ta. Șî tu ieș n'ebună, da șî fata ta!

Iacă fičioru-mpăratuli o umblat pisti tăt locu sâ vadă la care s-a loźi papucu, la care s-a loźi papucu pi-ačęia s-o ięe, pi-ačęe s-o păpucu șî n-o mai stat la slujbâ. Fata iar o vinit ș-o spus d'i tri uori:

— Înk'id'i-t'i, nucuța mę!

S-o-nk'is nucuța șî iarâ s-o dus la locu ii în covata d'i čenușâ după ușâ. Au vinit baba.

— T'emn'ița t'i mînînči, Čenușotcâ, câ tu n-ai foz la bisęricâ sâ vedz či înğir mîndru șî frumos o fos — dzîči-m bisęrică!

— Da! Că io nu m-an suit pi vîrvu căsî șî l-am vadzut — dzîči — cum o fost îm bisęricâ tăt îmbrăcat în aur — zîči — cum i-o rămas papucu — zîči — pi prag la bisęricâ șî i l-o luat fičioru-mpăratuli!

— Da d'i uni-ai văzut? Či:

— M-am suit pi vîrvu căsî șî l-am văzut!

O mărs ș-o tăięt vîrvu căsî!

— Na! D'i-amu t'i-i mai sui pi t'emn'ița sâ t'i mînînči!

Iacă, nimnică vorbă, împăratu ș-o luat cu dînsu — fičioru-mpăratuli — armatâ ș-au plecat d'in casâ-n casâ șî d'in bord'ei îm bor-

ięii d'i fimęie[11]), d'i soțiie. Mm, o umblat iel pisti tăt locu. N-o putut găsî nicăeri. Da, da, baba mai avę o fatâ. Iac-ağiunği, un'i-s ii. Ș-on uostaș s-acolo, cu fičioru-mpăratului. Da ię iera într-o covată[12]) d'i čenușâ după ușâ.

— Bună zîua!

— Mulțămăs dumn'itali, înălțat'e-mpărat'e!

— Moșîcă! Ia trağe papucu ista îm pičior!

Trağe, nu să loźeșt'e.

— Ia trağe dumn'eta, fatâ!

Îl trağe fata: nu să loźeșt'e.

— Înălțat'e-mpărat'e! Da sâ tăiem o bucățîcâ d'im pk'ičior?

— Ęi, nu sâ puat'i. Nu sâ puat'i! Numa la cari s-a loźi papucu![13])

Ięse-mpăratu. Da cucoșu sare pi gard.

— Cucuriguuu! Înălțat'e-mpărat'e, fata moșn'iagului într-o covată d'i čenușâ dupa ușâ!

Da baba d'i colo:

— Hîș! T'emn'ița t'e mânînče, ulitur spurcat!

[11]) Pov. lovește cu stînga în masă. [12]) Pov. se uită jos spre soba de lîngă ușă. [13]) Pov. subliniază, cu dreapta.

d'ei. Nu s-o loźit la n'ime păpucu! Iac-ağiunği șî la moșn'iag. Însâ fata moșn'iaguli ira într-o covatâ d'i čenușâ după ușâ.

— Bună zua, moșîcâ!

— Mulțămăs dumn'itali, dragu moșîkii, șî fičior d'i-mpărat mîndru șî frumos!

Dzîči:

— Uni ț-î fata dumn'itali? — zîči. — Ai vo fatâ?

— Am o fatâ.

Či:

— Ia, măi fatâ, traği papucu ista-m pk'ičior.

Îl traği-m pk'ičior: nu sâ loveșt'i!

— Da — zîči — înălțat'impărat'i, sâ čioplim oliacâ d'im pk'ičior.

— Ba nu! — zîči.

Atunči sâ ię fičioru-mpăratuli șî-m ięsâ. Iarâ cucoșu-n ięsâ afarâ șî strîgâ:

— Cucuriguuu! Fičior d'i-mpărat!

Fata moșn'iaguli într-o covatâ d'i čenușâ
dupa ușâ!

Da baba d'i colo:

— Hîîîș! T'emn'ița t'i mînînči, ulituruli! Da či-m prindz acolo a coscodzî?

Da cucoşu iară:

— Cucuriguuu! Înălţa-t'e-mpărat'e, fata moşn'iagului într-o covată d'i čenuşâ după uşă!

— Da hîş! T'emn'iţa t'e mînînče!

Sâ-ntoarnă fičioru împăratului înapoi.

— Moşîcâ, un'e mai ai mn'eta o fatâ!?

— Vai, înălţat'e împărat'e! Nu t'i uita, câ-i o pruastă, i-o năcăjîtă, ii şęd'e şî să ğioacă în čenuşâ, nu şt'i n'imn'ică—zîče.

— No nu-i mn'iea, numa cît sâ vid'em, sâ pun'em pantofu, sâ vid'em dacă nu să loźeşt'e la dînsa. N-avem noi câ-i nacajîtâ, h'ie cum a h'i!

Mere colo.

— Ia scoală d'e-aij d'in čenuşă!

Să scoală ię d'in čenuşâ.

— Ia trağe pantofu ista îm pičior!

Îl trağe îm pičior: d'i la dînsa!

— Ăă! Aiči i triaba!

Sâ uită fičioru-mpăratului la dînsa, zîči:

— Uit'i či: tu sâ vi cu min'e — iče — pîn la-mpă-rătu.

Iarâ mai sari-o datâ cucoşu:

— Cucuriguuu! Fičior d'i-mpărat!

Fata moşn'iaguli într-o covatâ d'i čenuşâ
după uşâ!

Atunči fičioru sâ-ntoarče-napoi. Cum sâ-ntoarče-napoi, n'imn'icâ vorbâ, zîči:

— Moşîcâ! Poat'i mai a vo fatâ?

Atunş spuni mojn'iagu:

— Înălţat'i-mpărat'i! Am o fatâ, da-i aşă cum o dat-o Dumnezău sfîntu, ię-i pręstâ, sâ ğioacâ într-o covatâ d'i čenuşâ după uşă.

Zîči:

— Nu-i n'imn'ic, câ noi numa vrem s-o prubăm păpucu, ş-altă nu-i fačim n'imn'icâ [2]) — zîči — dęrâ n-o bat'im nu n'imn'icâ, po sâ h'i cî d'i proast-a h'i.

Ia atunčę, n'imn'ică vorbâ, o scoat'i d'i-acolo d'i după uşâ.

— Ia, măi fatâ — zîči — trağí tu păpucu ista-m pk'ičior!

[2]) Pov. subliniază, cu stînga.

— Că io nu pot, câ-s slabă, câ-s năcăjîtă!

— Nu! N′imn′ică, vi cu min′e pănă la-mpărăţîi!

— Că nu ma pot duče!

— N-apă dacă nu t′i duči sâ t′i fači înapoi cum şt′i c-ai fost a triilea uară cîn ai vin′it la bisęrică! Dacă nu t′i fači aşă, un′i ţ-î capu, ţî-s pk′ičioar′li, şî pk′ičioar′li ţ-î capu!

— Apâi sâ staţ aič, că ma duc să mă fac!

S-o dus la părău, şî s-o spălat, ş-o zîs cătră nuca ačę d′i americană, d′e tri uori:

— Deşkid′i-t′e, nucuţa mę!

S-o deşkis, s-o-mbrăcat tătă în straii d′i aur. O vin′it îm faţa lui. Cîn o văzut baba, o-ncremenit odată d′i čiudă:

« Cum di ię-i aşă d′i-mbrăcatâ, şî ię o fost ačę! »

Na, n′imn′icâ vorbă, fičioru-mpăratului ş-o luat-o d′i soţîi. O mărs cu dînsa acasâ. S-o căsătorit cu dînsa frumos.

Cîn îl tragi-m pk′ičioru drept, păpucu d′i-acolo!

— A! D′i t′in′i-am avut noi dor! Amu — zîči — măi fatâ! Dacă tu nu t′i-i fači înapoi aşă cum ai fost, să şt′i că

un ţ-î capu, ţ-î pk′ičioar′li

şî un ţ-î pk′ičioar′li, ţ-î capu!

Atunči sâ duči ię la părău şî spuni-o datâ:

— D′işk′id′i-t′i, nucuţa mę!

Şî vini într-on costum d′i hain′i d′i-arğint îmbrăcatâ.

— Mă vedz cum sunt?

— T′i văd!

— Să nu-s paie rău dupaięsti straii, câ tot ieu sunt!

Pi urmâ s-o dus la părău ş-o spus d′i dǫ uori:

— D′işk′id′i-t′i, nucuţa mę!

Şî s-o-mbrăcat într-on costum d′i hain′i d′i-arğint. Dzîči:

— Ma vedz cum sînt, fičior d′i-mpărat?

— T′i văd!

— Sâ nu-s paii rău dupaięsti, câ tot io sunt!

Pi urm-o mărs iarâ la părău şî-o spus d′i tri uori:

Amu iastalantâ fatâ, d'i čiudâ şî d'i-amar, câ ia-i împărăt'iasâ, či sâ facă?

— Stăi, mamă, câ io am sâ ma duc, ş-am s-o omor! Ş-am sâ mâ îmbrăc ieu în straili ii!

S-o luat fata čęlantă, s-o dus.

— Buna zîua, sorioară!

— D'işk'id'i-t'i, nucuţa mę!

S-o-mbrăcat în straili čęle d'i aur.

— Ma vedz cum sunt?

— T'i văd!

— Într-aięstę rămîn şî cu-aięste ma căstores cu tini, sâ nu-s pai rău nij dup-aięstea, că tot io sunt!

Atunči, fičioru čel d'i-mpărat o t'ins mîna pi frunt'e la dînsa ş-o netezît-o, ş-o cuprins-o, ş-o sărutat-o-m faţâ

fără niči-on h'ir d'i griaţâ!

Ş-au luat-o. Însâ moşn'iagu vădzîn fata lui câ-i atît d'i strajn'icâ ş-atîta d'i vit'eaz, nu mai şt'ię či sâ facâ d'i dragoste şî d'i bucurii.

— Alelei, dragu tat'ii, câ frumuşîcâ fatâ ma am ieu, şî năzdrăvanâ fatâ ma am ieu!

Ş-atunči o spus şî fata, a babii:

— Dragă sorioarâ! Ięmă şî pi mini cu dumn'eta la-mpărăţîi, sâ fiu ieu măcar servitoari la dumn'eta d'i servit la masâ.

— Dă-i, dragâ sorâ, hai, c-am sâ t'i ięu!

Ş-atunči, s-o luat împă-

— Mulțamăs dumn'itali, soră !

— Ai mai vinit pi la mine ?

— Am vinit ! Vai, soră ! Nu-i face bine sâ mă leș șî pi mini sâ t'e serves la masâ — zîči — ca sâ h'iu cu dumn'eta, că — zîči — mn'-i tare drag d'e dumn'eta.

— Da d'i če nu ? Vai d'i min'i, soră ? Vină și serv'ęște !

O vinit, o servit la masă[14]) o maturat, o spălat vasă, o facut rînduială pin casă. Na, după či-o găt'it ięle tăt, iče:

— Soră dragă ! Haidăm o țîră la preumblare !

— Haidi !

Iac-o mărs ięle la o preumblari. În fața lor, mai încolo, o văzut o fîntînâ — da adîncâ fîntînă.

— Vai, măi soră ! Sâ v'ez tu či văd io aič în fîntîna asta [15]), parc-aș vid'ę un uom atîta d'i frumos în fîntînă, care nu să mai puat'i ! Ia t'i uitâ și tu, poat'i că nu văd io bini.

Sâ uită fimęia-mpăratului — a fičioru-mpăratului. Cîn sâ uită, ia o prind'e ratu cu fata moșn'iaguli, ș-o luat și fata moșn'iaguli pi sorâ-sa cu dînsa, ș-au plecat la-mpărăție. Cum o ağiuns la-mpărăție, n'imn'icâ vorbâ, s-au luat și s-au căstorit cu-ačiasta fatâ a moșn'iaguli.

Iacă-mpăratu în fișt'icari dzî iel ira triaba lui sâ margâ la vînat. Iacă într-o bună dzî, s-o dus la vînat. Însâ fata babii o spus către fata moșn'iaguli:

— Dragâ sorioară ! Haid'im și noi — zîči — la priumblari, nu stăm numa tăt în casâ.

Či:

— Męrğęm !

S-o luat amîndou ș-o plecat la preumblari. Plecîn la preumblari amîndouâ, iacă či sâ vadă înaint'ea lor ? O văzut o fîntînâ. Iară fata babii s-o pus ș-o băut oliacâ d'i apă d'in fîntînâ.

— Dragâ sorâ ! Sâ șt'i dumn'eta če apă bunâ ięste aiasta, ș-atîta d'i rocoroasâ, ș-așă d'i strașn'icâ și d'i reči ! Cred câ nu șt'iu dacâ mai ięsti vo apâ bunâ ca apa asta uni ięsti aiči lîngâ drum.

[14]) Pov. subliniază cu capul.
[15]) Pov. se uită în jos.

d'e-om pičior şî fače huzdup [16]) îm fîntînâ! Pk'ică în fîntînă. Bun! Cum o pk'icat în fîntînă, čẹia o vinit acasă înapoi la-mpăratu. Vine fičioru-mpăratuli:

— Da uni-i sorâ-ta?

— O işît ş-o pl'ecat la preumblari, da încotro ii dusâ, şî či s-o făcut cu dînsa, nu şt'iu!

Dă fičioru împăratului telegramuri pisti tăt locu: n-o găseşt'e nicăieri, nu s-o găsît nicăieri. Scîrbit! Da fičioru-mpăratului avẹ om băiẹt care umbla cu uoili, iel avẹ nişti uăi, şî umbla cu uoili. D'in fîntîna ačẹa o crescut o rak'ită [17]). Băiẹtu, trecîn pi lîngă răk'itačẹe, o tăiẹt o bucăţîcă d'i răk'ită, ş-o făcut o trişcâ. Cum o făcut trişca ačẹa după če-o găt'it-o băiẹtu tăt, o prins a cînta întrînsa. Če:

Nu sufla, băiẹt'i, tare,
Valio, in'ima ma doari!

Da baiẹtu atunči s-o spăimîntat:

— Vai d'e min'e şî d'e

[16]) Pov. schiţează răsturnarea, cu dreapta. [17]) Pov. ridică dreapta.

Atunči s-o plecat şî fata moşn'iaguli, şî cîn o vrut sâ bẹi oliacâ d'ẹ apâ d'in fîntînâ, au luat-o fata babii ş-au zvîrlit-o cu pk'ičioarili-n ğios în fîntînâ şî s-au înecat acolo-n fîntînâ. Iarâ fata moşn'iaguli o vinit înapoi la-mpăratu âcasâ. Au vinit împăratu sara. Cîn o vinit sara, o-ntrebat, zîči:

— Uni iẹşti — zîči — sorioara ta?

Či:

— Vai d'i mini — ziči — înălţat'i-mpărat'i — zîči — s-o luat şî s-o dus la preumblari şî nu ştiu uni-i — zîči — nu mai vini.

O mărs împăratu, o cătat pisti tăt'i părţîli cu santineli; o mărs călăreţ pi cai, o dat telegrami pin tăt'i ţăr'li, pisti tăt locu: n-o găsît-o nicăieri n'imn'icâ. Iarâ d'im fîntîn-ačẹ, lîngâ fîntînâ či-o crescut? O crescut o răk'itâ! Om băiẹt, umblîn cu uoili pi-acolọ, o tăẹt o bucăţîcâ d'i răk'itâ ş-o făcut o trişcâ. Făcîn trişcačẹ, o pus trişca la gurâ sâ vadâ dacă cîntâ. Şî cîn o pus trişca la gurâ, o strîgat:

Nu sufla, băiẹt'i, tare,
Valeo, inima ma doari!

min'e ! Cum d'e trişca-asta are glas d'e uom?

Răpid'e cu dînsa, nu lampăratu, acasă la tat-su. Če:

— Tată !

— Či-i?

— Mn'eta, să poat'i lucru ista: o trişcâ sâ aibă glas d'e uom?

— Măi băięt'e, cr'e că ieş n'ebun !

— Ia ię trişca asta îm mînâ, şî cîntâ !

Ię moşn'iagu trişca îm mînâ, pun'i la gură.

— Nu sufla, moşuli, tare,
Valio, in'ima ma doari !

Moşn'iagu:

— Hop ! Amu trebe sâ ma duc pîn la-mpăratu ! Sâ ma ispliče-mpăratu pi minę — că iel îi împărat şî-i atîta d'i cumint'i — d'i če o trişcă po să aibă on glas d'i uom?

O luat ş-o plecat la-mpăratu, la fičioru împăratului. Împăratu iera acasâ.

— Bună zua, înălţat'e împărat'e !

— Mulţămăs dumn'itali ! Mojn'iagu cam aspru cu dînsu.

Zîči:

— Înălţat'e-mpărat'e! Sâ

Atunj, băięțu vadzîn c-ačiasta trişcă are glas d'ę uom, au fuğit rępid'i, o luat uoili ş-au fuğit rępid'i la ta-su âcasâ.

— Vai, tatucâ, sâ şt'i či trişc-am făcut ieu, că — dzîče — aşă o trişcă ca asta — zîči — nu mai iesti pi tătă lumea — zîči — că are glas d'e uom !

— Cum, măi băięt'e? Či iej n'ebun, či glaz d'i uom?

— Ia ię-o-m mînâ şî puni-o la gurâ şî cîntâ.

Atunči o luat-o moşn'iagu ş-au pus-o la gură. Ş-au strîgat:

Nu sufla, moşuli, tare,
Valio, inima ma doarę ! [3])

Atunj mojn'iagu s-o spăimîntat şî s-o uitat la ačiasta trişcâ. N'imică vorbă, s-o sculat d'in casâ şî s-au îmbrăcat ş-au plecat lampăratu. Au găsît pi-mpăratu stîn la masâ supărat.

— Bună zua, înălţat'i-mpărat'i !

— Mulţămăs dumn'itali, moşuli !

— Înălţat'i-mpărat'i ! Mn'eta ca fičior d'i-mpărat şî ca cum t'i-ai căstorit

[3]) Pov. cîntă toate strofele următoare pe aceiaşi melodie.

poat'i o trişcă facută dintr-o răk'ită, să aibă glas d'e uom?

— Nu sâ poat'i!

— Da ię ię trişca[18]) asta îm mînâ şî cîntă într-însa!

Ię fičioru împăratului trişca îm mînâ, şî cîntâ:

— Nu sufla, barbat'i, tari.

Valio, in'ima ma doarii

O stat fičioru împăratului, atunčia o-ncremenit!

— Cum d'i-m spun'i mn'i! trişca:

Nu sufla, bărbat'e, tare,

Valeo, in'ima ma doari!

Cum vin'i asta? Cum, io i-s bărbat la trişca asta?»

Atunči, spuni şî fata:

— Înălțat'e - mpărat'e! Dă-o o țîrâ şî la mine!

O ię fata îm mînâ.

— Nu sufla, dujmancă, tari,

Valio, in'ima, ma doari!

Atunči o fači: trosc! d'i pămînt![19])

— Ai, c... -mă în t'in'i, da či ț-am facut io d'i m-ai facu dujmancă?

Atunči, s-o dat trişca pisti cap, şî s-o făcut înapoi cum o fost fată.

[18]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept. [19]) Pov. schițează zvîrlirea, cu dreapta.

acuma şî stăpîneş țara, şî şt'i d'i la tata dumitali, şî ieşt'i on om fọrt'ẹ cumint'i! Sâ-n spui dumn'eta: on lemn cari ięsti crescut d'im pamînt, poat'i sâ aibâ glaz d'i uom?

Zîči:

— Nu, moşuli!

— Da — zîči — da dacă ari?

— Iacâ io spun câ nu sâ poat'i.

— Atunčę — zîče —ię dumn'eta trişca asta şî puni-o la gurâ şî cîntâ.

Atunči împăratu, aşăzîn lîngâ gura lui, ş-o-nčeput sâ cînt'i d'in trişcâ:

Nu sufla, soțule, tare,

Valio, inima ma doarẹ!

Atunči împăratu s-o spăimîntat cîn i-o spus «soț».

— «Či sâ fii minunea asta d'i-m spuni trişca asta mii soț?»

Atunči o sărit fata babii:

— Vai d'i mini — zîči — înălțat'i-mpărat'i! Dă şî la mini sâ cînt şî ieu oliacâ, sâ vid'em cum cîntă!

Atunči o luat-o ş-o pus-o sorâ-sa la gurâ, ş-au strîga trişca:

— Nu sufla, duşmancă, tare,

— Mă cunoşt'i, fă?

— T'e cunoaşt'e Dumnădzău!

— Io-s fimęia ta! Ię m-o omorît!

D'eştu ist mn'ic[20]) nu-l mai avę d'i la mîna stîngâ cum l-o tăięt d'i-o făcut trişcă d'intr-însu.

Apă o scos on harmăsar', fičioru-mpăratului, d'in grajd'i care n-o mai văzu soarili:

— Un'e-a pk'ica nuca, sâ pk'iče şî bucăţîca!

Ş-o l'egat-o pi soră-sa čealantă d'i coada harmăsarului. Şî un'e-o pk'icat nuca, o pk'icat şî bucăţîca, pînă-o făcut-o tătă praf şî čenuşă! Ş-o rămas fičiorumpăratuli înapoi cu n'evasta lui, ş-o făcut altă nuntâ, mai marę care-am fos şî ieu la nuntâ! Ş-am băut, ş-am mîncat, ş-am tăięt l'emn'e cu sapa, ş-an cărat apă cu čiuru.

Şî m-am suit pi-o săcară şî v-am spus-o în ię sarâ!

[20]) Pov. pune dreapta pe degetul mic stîng.

Valio, in'ima ma doare!

Atunči fata babii o făcut trosc! d'i pămînt.

— C... -ma-n t'in'e, da či ţ-am făcut io d'i mă faj duşmancă?

Atunş trişca s-o da pisti cap şî s-o făcut o fatâ atîta d'i frumǫsâ şî d'i mîndrâ cari nu sâ mai pominę pi faţa pămîntuli.

— Ma cunoş, prostuli?

— T'i cunoaşt'e Dumnădzău!

— Io sînt soţiię ta!

Ş-atunči s-o aşăzat la masâ şî i-o spus:

— Dragâ sorâ! Nu ţ-o fos ţîi mn'ilâ ca sâ mă iei pi mini sâ mă zvîi cu capu-n fîntînâ — zîči — şî sâ ma-nnec ieu şî d'im mini o crescut o răk'itâ şî d'in răk'itâ — zîči — o tăięt băięţu trişcuţ-aiasta, uită câ d'eştu iz mn'ic a mn'eu[4]) — zîči — nu-l am!

Atunči fičioru d'i-mpărat, văzîn triaba asta, o legat-o pi fatâ d'i-o coadâ d'i harmăsar', dzîči:

— Na: un'i-a h'i dîmb, sâ faj grǫpâ, şî uni-a h'i grǫpâ, să faj dîmb!

[4]) Pov. întinde înainte degetul mic stîng.

Inf. Zlotar Gheorghe; Fundu Moldovei, r. Cîmpulung; *culeg.:* O.B., Al.A., la 20.III.1953; *durata* : 15′; *transc.* O.B.; A.I.F., i. 13289 (mg 213 a).

„Asta d'e la mama, d'e mult, ieram ieu băiat mn'ic !“

Prraf şî čenuşâ s-o ales
d'im fata babii !
Şî m-an suit pi-o săcarâ
şî v-an spus-o în ię sarâ;
şî m-an suit pi-on cui şî
alta nu-i !

Inf.: Gh. Zlotar; Fundu Moldovei, rn. Cîmpulung; *cules* în Bucureşti în 19 febr. 1955 de Al.A.; *transc.:* O.B.; *durata:* 16′55″; A.I.F., mg 847.

Pov. o ştie: „to d'i la mama; d'e mult mi-a spus-o; d'e cît'e uori, nu şt'iu“ (13 febr. 1955).

Basmul este unul dintre cele mai răspîndite, fiind atestat în toate provinciile în peste 80 variante. Schullerus, la nr. 403 A (substituirea soţiei împăratului de obicei prin sora vitregă), citează 24 variante; la nr. 510 A (fiica persecutată de mama vitregă, ajutată de obicei de mama ei, sau de un pom, nuc — se căsătoreşte cu feciorul împăratului după ce e recunoscută prin pantof) citează 11 variante, iar la nr. 780 (fluierul făcut din copacul crescut din mormînt narează uciderea soţiei împăratului de către impostoare) 5 variante, total 40 variante.

Din copacul răsărit din mormîntul soţiei omorîte, păstorul (trecătorul) —de obicei fratele ei — confecţionează un fluier (tilincă), care cîntă (într-o variantă hunedoreană recită), redînd mai amplu decît în varianta noastră cum s-a petrecut omorul. Într-o singură variantă din sudul Moldovei, instrumentul confecţionat e o cobză.

Lutz Mackensen, în studiul monografic *Der singende Knochen*, Helsinki, 1923 (F.F.C., nr. 49) — în care nu utilizează nici o variantă românească — afirmă că subtipul în care instrumentul e făcut din copacul născut din mormînt e cel mai vechi. Locul de naştere al basmului ar fi Europa apuseană, probabil Belgia, de unde ar fi iradiat spre celelalte ţări. M. socoteşte basmul precreştin, ceea ce s-ar deduce din vechile credinţe: sufletul-copac, dăinuirea vieţii în cadavrul mortului etc., cît şi din forma narativă bazată pe două personaje, dar nu exclude posibilitatea ca geneza basmului să fie mult mai tîrzie decît epoca în care s-au născut aceste credinţe. Dimpotrivă, Krohn, în *Übersicht*, p. 79, crede că basmul ar proveni din India.

«CU FLǪREA»

O fost odată
ca n'ičiodată,
că d'e n-ar si,
nu s-ar povesti,
că nu vi-z dator a minţî
ca ş-um puriče-a plezn'i;
că nu-z d'e cîn povestile,
că-z mai naint'e cu o dzî, cu dǫuă,
d'e nu cu nǫuă.

O fost un domn. Şî n-o avu prunči d'e fęliu [1]). Cînd o fost odată, o avut o fetiţă — tăţ i murę cocon'ii tăd'eauna d'e cîn, tăt i-o murit — cînd odată o făcut o fetiţă. Ş-o zin'it apăi ursîtori — umbla ursător'le-atunči.

— Uită — iče cătă mǫşă, cătă nănaş — fetiţa asta să nu o scoţ afară păn-a si d'e opsprăzęče ai d'e fęl' să nu iaşă n'icări [2]) — iče. — Şi cînd a si d'e aii d'e îmblat la şcǫlă, să margă-mvăţătoriu acas s-o-mveţe cît'e-on čeaz dǫuă-n zî. Să nu iasă afară, că dacă o scǫt'eţ afară — iče — n-o aveţ altu — zîče. — Da ţîn'eţ în samă če vă spui — iče.

Cît c-api o făcut fetiţa ačęia, o născut în ceasu-ačela şî i-o ascultat. Ş-o crescut fata, o crescut, o crescut, o crescut, păn o ağiunz d'e ai şępt'esprăzęče ai. Pă cîn o fo d'e şępt'espre-če ai, o fost ǫriče bal la ǫriče večin a lui, la ǫriče frat'e-a lui. Ş-apo o avut acolo ačela fęt'e, fečiori, ş-api vin'ę pi la fată, da fata nu mę [3]) d'in odor afară n'icărie, d'e loc n-o — aşę i-o

[1]) Pov. subliniază, cu dreapta. [2]) Pov. subliniază, cu dreapta. [3]) Pov. neagă, cu dreapta.

spus că să nu margă d'e fel', c-apăi n-o are mai mult.Ţînę-m-văţătoriu ş-o-mvăţa acasă cît'e-on čeaz dǫuă.

Şî cît că pă cîn o fo păşît pă anu opsprăzęče, i-om moloşag acolo aprǫpe — ca cum ar trę d'incolo [4]) d'e drum. Şî zin d'e-acolo vere d'e-a iei, şî veri, şî:

— Haida şî tu pănă—acolo ǫriče şî n'işt'e clacă če fęl d'e molăşag mare-o fost acolo, fet'e, fečiori, lume şî... Fet'ele — haida şî tu, hai şî tu vedz, că tu n-ai fo-ntre ǫmen'i n'icări, că tu n-ai fo n'icări.

— D-apă iacă cum mn'i-a, cum? — iş-iel.

— Aamu [5]) — zîče — amu iacă mai ai on an ş-api čę? Păi iče cătă ta-so şî cătă mă-sa:

— D-api iai, mamă, duče-m-oi?

— Pă du-t'e, că — zîče — că n-om si cu t'in'e iară — iče — păn-acasă, c-apă numa d'incól [6]) d'e drum — iče —numa să vez tu că cum ğiǫcă, cum să vesel'esc, cum lucră p-acolo, cum, care cum să-ndrăgostesc, care če fac p-acolo.

— Apă — iče — io nu m-aj duče, da nu tare, nu mn'i tare să mă duc — zîče.

Cît c-apoi să duče cu fęt'ele čęle păn-acolo şî trę d'incol d'e drum şî să duče. Şî să bagă-n casă. Acolo ğiuca, plin d'e fęt'e şî d'e fečiori, ia nu cunǫşt'e pă n'ime, că n-o umblat pîntre fečiori, n-o umblat mn'ecări d'e fel. Şî să pun'e după uşă — cum o d'eşk'is uşa [7]), o d'eşk'is uşa aşę — să pun'e după uşă acǫlę şî s-ascund'e-acolo şî numa să uită pîntre iei aşă. Şî stă ca vo zęče minut'e, să bag-on fečior în casă.

— Sara bună!

— Sara bună! Da d'e und'e ieş, măi fărtat'e?

Iel spun'e că d'i colo [8]), d'i colo. Păi treče pînă pîntre tăţ pă colo, să uită pîntre tăţ încǫči, [9]) ş-încolo, pă tît'e lătur'le p-acolo.

— Ahaa! — dă-acol după uşă [10]). — Da aičea ieş tu, hei? D'e-abg'ę t'e-am aşt'eptat d'i, d'e mult să vi — iče — da

[4]) Pov. se uită spre drum. [5]) Pov. ridică dreapta. [6]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept. [7]) Pov. se uită la uşă [8]) Pov. ridică dreapta. [9]) Pov. se uită la dreapta. [10]) Pov. se uită la uşă.

n-ai vin'it pîn-amu — zîče. — Nọ-amu hai să ğiucăm — iče.

Fẹt'ele čẹlẹ, iẹle:

— Taaj, mă, că n-o ğiucat d'e cînd îi, da că nu șt'i și nu, n-o-avu cum ğiuca — tât'e.

— Ẹẹ nu! [11]) — zîče; čela o fo zmău, fečior d'e zmău. Și o ia la ğioc și musai să ğiọče cu iel; i musai. Și ğiọc-o-mvîrt'ită, ğiọcă dọuă.

— Nọ tu — iče — ai să-m si mn'ie d'e femẹie — iče.

— Ba nu [12]), că nuu.

Iẹle, fẹt'ele čẹle:

— Taj, mă, că — zîče — că nu să mårită asta, că numa pă iẹ o are tată-so. Cum s-a mărita asta? Și nu să mårită- amu — zîče — pănă ọrecînd — zîče.

— Ba după min'e musai să viie — iče — ori i vrẹ, ori nu-i vrẹ — iče.

Čẹi-o foz ğioi. Pă cîn să duče-acasă — mai ğiọcă vo dọuă-mvîrt'it'e — și dă mîna cu fata, că:

— Io pă sîmbătă sara, io viu pe cred'ință [13]) la t'in'e — iče. — Să șt'i să si pregăt'ită — zîče.

— Pă io, zină — iče — da pă min'e nu mi-i afla.

— Ẹ, nu t'e-oi afla — iče. — Un'e-i mẹ tu d'e-acasă? C-afla-t'e-oi io.

Bin'e, da ia fata o fo năzdrăvănă, iẹ o șt'iut că če are să pățască tăt. Să duče-acasă la mă-sa și la tată.

— Nọ hăi, tată, amu — iče — nu m-avez mai mult — iče.

— Da d'i če? če t'e-am lăsat pîn-acọlẹ: d-apâ că nu t'e-o mîncat n'imn'ic — iče.

— Păi nu m-avez mai mult — zîče. — Io-n nọpt'ea asta [14]), oi muri — zîče.

— Taaș, tu fată, nu-m spun'e d'e murit în...

— În nọpt'ea asta moriu — zîče. Da să șt'iz — zîče — că dac-oi muri, să tăieț pîm părẹt'e [15]) și să fačeț o gaură pîm

[11]) Pov. neagă, dînd din cap. [12]) Pov. neagă, dînd din cap. [13]) Pov. lovește masa, cu dreapta. [14]) Pov. lovește masa, cu dreapta. [15]) Pov. arată spre peretele din dreapta, cu dreapta.

părẹt'e cît a mẹ copîrșău. S-adučeț meșt'eri d'-eia care taie pîm părẹt'e — o fo părẹt'e d'e pk'iatră — șî uit'e să-l lipk'iz dacă mn'i-s scọt'e copîrșău, da pîn dosu [16]) căsî — zîče — pîn dosu căsî. Șî să nu mă dučes pă drum, numa-n ocol să nu mă scọt'eț d'e fẹl', n'iș pă drum pă n'ecări d'e fẹl' — zîče — să nu mă scọt'eț. Făr tă pîn grắd'in'i [17]), peste garduri, tă p-acolo îț mẹre cu min'e — iče — să nu afle n'ime n'imn'ic că io pă un'e-am mărs. Că iei or zin'i — zîče — pă sîmbătă sara pă cred'-ință — iče — șî or întreba că und'e-s io? Păi numa atîta aves să spun'eț că m-aț îngropat [18]) — am murit șî m-a-ngropat. «Da und'e?» Șî să n-apucaț să spun'eț că und'e, fără «i-m pămînt» [19]). Ačẹ vọrbă — zîče — că-m pămînt! Să nu spun'eț n'imn'ic, c-atunči i vai d'e capu voz d'e-apucaț a spun'e — iče!

Șî moare fata — ii n-o crezut. Pă d'imin'eață, pă cîn să scọlă iei, i mọrtă [20]) fata!

— Vaai, că fata-i mọrtă!

Nọ, amu iei umblă bin'e tătă zua d'e rîndu, copîrșău, d'e cît'e tăt'e, pi sîmbătă s-o-ngrọpe mai dup-amn'iaz. Da aduc meșt'eri acolo șî taiė pîm părẹt'e, cum o spus fata, fa o gaură [21]) cît să-ncapă copîrșău. Șî dacă mere popa acolo, ș-o scot acolo în dosu căsî ș-o prohod'esc acolo afară în dosu căsî, ș-apă lipk'esc [22]) iut'e meșt'erii iară, și pun acolo n'ișt'e pọpk'irọs să nu să cunọscă n'imn'ic d'e fẹl'. Pă cîn vin d'i la grọpă popa, vin'e pi i-apucă nọpt'ea. P-atunče-s acolo zmăii cu care — vo tri care d'e zmăi.

— A un'e-i mn'ireasa? Un'e-i fata?

— Am îngropat-o! — iče.

— Pă taaj, mă [23]), nu minți — zîče mn'irele čela care-o fo să-i sie ii mn'ire. — Und'e-aț îngropat-o?

— Îm pămînt! [24])

— Da und'e-m pămînt?

— Îm pămînt!

[16]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [17]) Pov. ridică dreapta. [18]) Pov. ridică dreapta. [19]) Pov. ridică dreapta. [20]) Pov. subliniază, cu dreapta. [21]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [22]) Pov. arată spre dreapta, cu dreapta. [23]) Pov. dă din cap. [24]) Pov. lovește masa cu dreapta.

— Eh ! — popa iera după masă, încă n-o fo dus. —Părint'e — zîče — îngropat-ai dumăta pă fata asta? — iče.

— Îngropat — zîče — astăz — iče — am îngropat-o îm pămînt.

— Da und'e?

— P-îm pămînt ! — dzîče. — Nu-i slobod să spui, făr atît că-m pămînt — zîče.

— Apăi spun'e-m, părint'e — zîče — drep — zîče — că und'e-ai îngropat-o?

— Nu spui, că nu-i iertat — iče — să spui, că nu-i slobod să spui, no, ia i-m pămînt și i-m pămînt !

Apâi să duče la fereastă, să duče la ușă: [25])

— Tu, ușă: ieșît-o mortu pin t'in'e-astăz?

— Ba nu !

— No vez, măi popă — zîče — că tu minţăș — zîče. — Pă und'e-ai scoz mortu? Că nu-ai pă un'e l-ai scos — zîče — că n-o ieșît pă n'ecări — iče.

Să duče la fereastă [26]):

— Tu, fereastă: ieșît-o mortu pîn t'in'e az?

— Ba nu !

Să duče la iei iară și ba...

— No vez că minţășt'i?

Iera și uǫmen'i acolo și.

— Fata-i îngropată îm pămînt, da und'e-i, nu-i slobod a spun'e că und'e-i îm pămînt, numa i-m pămînt !

— Apăi nu, și nu, și nu, și nu, că musai fata să sie d-aț ascuns-o p-aiči, da io p-ačę d'e n-oi ved'ea-o io — iče-m vęči.

Zîče tată-so:

— Uită-t'e: tu dac-ăi vid'ę fata asta: und'e-i, prind'e-o [27]), t'e du cu ię !

— Apăi — zîče — lasă — da sîn supăraț tăț și să duc zmăii înapoi supăraț — nǫ, mă, n'e-ai purtat pănă p-aiči — iče — să ven'im la cred'inţa ta și mn'ireasă n-ai n'icări. Pă un'e-i? Numa n'ecări, și gata !

[25]) Pov. se uită la ușă. [26]) Pov. se uită la geam. [27]) Pov. subliniază, cu dreapta.

Să duče pă drum zmău. Întreabă pă, d'e poartă, la om.

— Măi ocol! O ieșît-o mort pîn t'in'e az?

— Ba nu!

Să duče pănă la țînt'irim, pă tă locu umblă iel. Cătă morț întreabă:

— Măi mort — zîče — ieșît-o mort pîn t'in'e astăz? Că fata o zîs:

— Mă dučeț, dacă mi-ț îngropa, d'e-o lăture [28]) d'e țînt'irim, acolo — iče — lîng-on gard, acolo mă-ngropaț — zîče — nuntre čeia morț. D'e-o lăture, că cumva să mă afle, d'e mă scǫt'e șî d'im pămînt — zîče —ačela.

Ș-o-ngrǫpă acolo d'e-o lăture șî zin api acasă tăț șî. Api să-ntermină ǫrecîtă vreme — d'e-amu tăt cǫtă p-acolo să vadă că n-a si fata, că cǫtă, amu ș-amu zin'e p-acolo: nu-i fată, fata-i îm pămînt. Apoi după če petręče vo tri ai d'e zîle, fata i-m pămînt. Cręșt'e-o flǫre d'in mormîntu fęt'ii, mîndră flǫre, da n-o șt'iut-o n'ime că če fel d'e flǫre-i.

Ș-o-mpărat iera holt'ei, amu iera să-ncoron'ęză, da nu-ș-aflasă-mpărăt'easă, c-ači i-o fo dată lui [29]) să sie d'e-mpărăt'easă. Amu iel g'isază nǫpt'ea, că:

— Du-t'e, mă, acolo, c-acolo ț-împărăt'easa ta în satu-ačela [30]). Ș-înt-ačela, c-acolo ț-î o flǫre crescută acolo — o g'isat nǫpt'ea iel, i-o spus g'isu că und'e să margă.

Nǫ amu iel zîče cătă slugă:

— Mă! Să pregăt'eș cai, să pui fîn pă dǫuă zîle șî pă dǫuă nopț — zîče — că avem d'e mărs pîn-acolo, [31]) ș-acolo d'epart'e.

Păi sluga că-i gată, că če, socǫt'e că:

« Nǫ, n-a fa iel, că n-a mai mę iel p-acolo pă und'e. După če-are iel d'e mărs p-acolo? »

Nu i-o spus iel că după če are d'e mărs acolo. Api-i dă vo dǫuă păln'i, că nu vrę a găta caru iut'e, sfăd'ę cu cočișu șî nu șt'iu cît'e. Nǫ, ș-api d'i la o vreme, apîi gată, ved'e că-amu musai d'e plecat.

[28]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [29]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept. [30]) Pov. ridică arătătorul drept. [31]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept.

— Mă, io ca-mpărat ș-îs porînčesc ții să fači, așă tu nu vrei a fače? Așt'eaptă că — zîče — c-om vin'i noi d'i pă drumu-aiesta, api ț-oi fa io capătu tău — zîče.

Apăi să duc pîn-acolo und'e dă d'e-on țînt'irim, und'e-o g'isat iel.

— Mă, du-t'e-acolo-n țînt'irimu-aiesta și rupę-o flǫre d'e-acolo, așă ș-așă flǫre.

Păi să duče cóčișu, umblă. Tăt fęliu d'e flori la tăt'e mormint'ele cît'e-o flǫre.

— Mă, nu d'e-aięste [32]) flori! — zîče. — Adă tu flǫrea čęi care mn'inǫsă așă ș-așă — iče.

— Pă io nu șt'iu — iče — mn'ie nu-m mn'inǫsă. Pă la tăt'e mormint'ele am umblat — zîče — da io nu aflu alfel d'e flori, numa d'e-aięste.

— Mă, du-t'e uită-t'e tu nu-i afară d'im mormînt ǫreund'e afară d'in țînt'irim — iče — crescută ǫriče flǫre ǫreund'e?

Să duče-a triia uǫră şî ved'e flǫrea acolo crescută.

— Io — iče — nălțat'e-mpărat'e, am văzut o flǫre-acolo că o fo crescută d'incolo d'e gard — iče. — Cîn m-am dus pînă la ię, n-o poj rumpe — iče.

— Du-t'e, mă, ș-o rumpe ș-o adă încǫ.

Să duče iară, n-o ię, iară-ntǫrče -mpăratu-i mai dă vo dǫuă pălmi.

— Mă tu, o flǫre [33]) nu ieș stăpîn să o rumpi? — zîče. — O flǫre d'im pămînt n-o poz rumpe să mńi-o aduči să mă duc io păn — iče — păn acolo — zîče.

— N-o pot, și gata — iče.

Cobǫră iel d'in coči şî să duče p-aco pă und'e i-o spus, i-arată iel că und'e să ducă şî und'e-i flǫrea. Pun'e mîna [34]) pă ię, amu o, o zmulğe cu rădăčin'i cu tătu, d'im pămînt ięse cu tătu. Ș-o scutură d'e lut ș-o pun'e-n clop.

— Nǫ, întǫrče caii [35]), merem acasă — iče.

[32]) Pov. schițează gest de lepădare, cu dreapta. [33]) Pov. arată înainte, cu capul. [34]) Pov. apucă, cu dreapta. [35]) Pov. ridică dreapta.

Întorc caii, să duc acas-apăi. Cîn sosăsc, cîn sosăsc acolo, pă cîn îi nǫpt'e sosăsc acasă. Colopu-l pun'e iel d'easupra în ușă [36]) acol după če o činat șî cătă cóčiș ziče:

— Mă ! Să-m puțuluiej — zîče — bocănčile șî tăt, vez cum am îmblat p-acolo — iče — șî să le puțuluiej bin'e.

Pă če împăratu avę, șt'i, sobuța lui und'e mînca, und'e iel numa sîngur. Ș-acolo ș-o pus clopu, acolo tăt șî să-i puțulească bocănčile cóčișu, șî iel s-o dus șî s-o culcat[37]) apăi înt-altă sobă.

Flǫrea d'in clop o sărit șî s-o-ntors peste cap șî s-o făcut o fată frumǫsă. Iel o-nlemn'it cu bocîčea-m mînă [38]) așę cum o văzut-o pă fată că s-o dus ș-o mîncat d'in tăt'e: čela blid om pk'ic, d'in čela blid om pk'ic și iară s-o-ntors peste cap șî iar s-o făcut flǫre șî iar s-o pus în clop. Pă cîn s-o sculat împăratu-l află cu bocănčile-m mînă așę adurn'ind acolo — că iel o adurn'it [39]) uitînu-să la fată, o-nlemn'it acolo.

— Mă, d-api če-am zîs cătă t'in'e? Să-m puțulej bocănčile șî la cai tu n-ai dat d'e-asară, ș-așă, ș-așă.

Iară-i vǫ dǫuă păln'i, îi dă vo dǫuă păln'i șî-l suduię șî.

— Amu nu ma a si n'imn'ic, t'e, că astăz t'e spînzur [40]), nu fa n'imn'ic cu t'in'e, că tu nu vrei asculta, mă, t'e-ai făcut on om rău — zîče — d'e tătu, nu vrei a asculta n'imn'ic — zîče.

Pi spun'e că:

— Ia če-am pățît șî cum am pățît.

— Taaj, mă, nu mînțî ! Cum s-o putut fa flǫrea-ačę[41]) fată — zîče — să, să mănînče d'im blid'e: ačę nu să pǫt'e — iče.

— Ba așă, ba așă, ba...

Nu-l cr'ęd'e [42]) că flǫrea-i mîndră, v'erd'e acolo-n clop. Amu iel nu șt'i că-amu trăbă să-l, o zîs că l-a spînzura pă slugă, în zuua-ačę. Da nu-l pǫt'e spînzura pînă nu k'eamă vo cîzva ginărari acol ca să vadă că să-i spuie că če-o pățît cu

[36]) Pov. se uită la ușă. [37]) Pov. subliniază, cu dreapta. [38]) Pov. pune arătătorul drept pe masă. [39]) Pov. simulează că dormitează .[40]) Pov. subliniază, cu dreapta. [41]) Pov. se uită la ușă. [42]) Pov. subliniază, cu dreapta.

sluga, că iel îl spînzură, nu fa altă n'imn'ic, că nu-i slobod să spînzure iel numa d'intre iel. Şî k'eamă vo cîzva g'inărari acolo şî:

— Ia če-am păţît cu sluga şî če-am păţît, şî če-am păţît şî cum o fos, şî numa-l spînzur — zîče — astăz.

— Ba nu aşę, înălţat'e-mpărat'e ! Nu aşă — zîče unu mai bătrîn. — D'e s-o făcut floręa ačę — iče — fată-asară — zîče — ş-astară s-a fače — iče. — Dumn'eata t'e dă şî fă če-ai făcut asară čin'ează-acolo şî t'e dă şî pînd'i — zîče. — Stăi acolo în soba dumn'itale şî d'eşk'id'e uşa d'e-abg'ę, ca să vedz cîn s-a, a sări floręa d'in clop şî s-a fače fată. Ş-atunči o prind'ę — iče.

— Apă — iče — dară p-a dumn'itale rămîn'e pîn astară [43]) — iče. — Păi, mîn'i dacă n-a si aşa, apă li-i spînzura mîn'e.

Şî rămîn'e p-áluia.

— Păi p-a dumn'itale — iče — rămîn'e — iče — dară.

Abg'ia aşt'eaptă să-i vie sara. Iară fac d'e mîncare şî duče-acolo-n soba lui [44]) şî mînîncă şî lasă d'e mîncare p-în čela blid ş-în čela blid cît'e-om pk'ic şî. Şî pă cînd s-o dus iel, s-o culcat, odată sare floręa d'in clop, să-ntǫrče [45]) peste-o laltă, să fa o fată frumǫsă. Şî să pun'e-acolo la blid'e şî mîncă d'in čela om pk'ic, d'in čela om pk'ic. Ş-atunči odată sare-mpăratu pă ię d'in čęia sobucă şî o prind'e.

— Hǫp — zîče. — Stăi, c-amu nu t'e mai fa flǫre altu — zîče. — Pi ię mai strîgă, mai fa čeva larmă. Şî o prind'e şî o duče cu iel acolo. Îi mai dă d'e mîncare, mai povestesc, mai şăd şî şăd acolo, şî să culcă apîi laolaltă apăi acolo-m patu-mpăratului şî tăt. Şî şęd'e-api vo cît'eva zîle-acolo, cu-mpăratu.

— Apă — amu — zîče — io nu pot să şăd cu t'in'e, trabă să n'e cununăm — zîče.

— Păi bin'e — iče — nălţat'e-mpărat'e, dumeata nu t'e poţ cununa cu min'e, făr-acasă [46]) — zîče. — Că dacă mi-i duče la bisęrică, nu mă ai — zîče — mai mult.

[43]) Pov. subliniază, cu dreapta. [44]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [45]) Pov. schiţează rostogolirea, cu dreapta. [46]) Pov. subliniază, cu dreapta.

— Taş ! Nu să pǫt'e — iče. — Taş tu, femęie, nu grăi tu d'e-ačele.

— Ba aşă-i — iče — dacă mă duj — zîče — la besęrică, nu mă ai mai mult ! — ia o şt'iut [47]).

Împăratu zîče:

— Tu, femeie, nu si nebună, că io pui cătunuşag — zîče — pă tă ĭocu şî pîngă curt'e la min'e, şî pă drum — zîče — pîn la besęrică. Čin t'e pǫt'e să t'e ięię d'e lîngă min'e d'in cočie — iče ?

— Io-s spui — zîče — că nu mă ai — zîče — dacă mă duj la besęrică.

N-o vrut [48]) a cred'e. Ş-apîi pun'e cătunuşag pîngă tătă curt'ea lui tă cît'e dǫuă-tri rînduri ş-înarmaţ cu mitralięre, cu tăt fęliu.

— Poţ pun'e [49]) — iče — cît îi vrę — zîče — că nu, pă min'e tă nu mă ai. Tu dacă nu m-ai ascultat şî — zîče — pi tă nu mă ai.

Da iel nu vrea [50]) a cred'e. Ię o arăduit grǫsă d'e cîn s-o culcat cu-mpăratu—c-o şezut vo dǫuă săptămîn'i cu iel acol, pănă-o mărs şî s-o cununat—o fo grǫsă fata. Şî să duc apoi şî să cúnună-n besęrică. Şî cîn să păşască-n cočie [51]), să suie lîngă-mpărat, odată vin'e-om vînt [52]) şî o ię vîntu şî să duče cu ię. O rămas [53]) împăratu fără d'e mni'reasă.

— Nǫ — iče — şt'iu c-am ascultat d'e ię, n-am... Vez că bin'e-o zîs ię că: « Nu mă ai mai mult ».

O zin'it zmău, s-o făcut vînt ş-o luat-o şî s-o dus cu ię [54]), d'i lîngă iel: vînt s-o făcut. Ş-o dus acolo la ǫriče curt'e mare-acolo lîngă ǫriče apă. Acolo avę iel o mamă bătrînă, acolo lîngă apa ačęię, d'e mult [55]), čin'e şt'ie d'e cînd o fo.

Pă cîn soseşt'e cu fata acolo — o fo mult pîn-o sosît acolo — p-atunči îi vin'e cart'e d'e război la zmău. Că musai să

[47]) Pov. ridică dreapta. [48]) Pov. neagă, cu capul. [49]) Pov. schiţează gest de lepădare, cu dreapta. [50]) Pov. subliniază, cu dreapta. [51]) Pov. pune dreapta pe masă. [52]) Pov. ridică dreapta. [53]) Pov. pune dreapta pe masă. [54]) Pov. arată înainte, cu arătătorul drept. [55]) Pov. ridică dreapta.

pleče amu-itucă-n război, tomna amu [56]) ia cît če-a sosî să pleče-n război. Numa o pun'e ğios.

— Hei, mamă — iče — să grijăşt'i d'e n'evasta asta — c-amu dac-o văzut că dac-avu rîţępturi, pă reţępt tăt una o trimis după iel, că sculat altă ţară pă iel să-l bată. Iel avę um buzdugan d'e nǫăză şî nǫă d'e măj. Ş-îj ię buzduganu şî pleacă — api atunči, numa cît o pus-o ğios [57]) acasă şî s-o dus. Ş-o şezut iel acoló, o mn'iruit tri ţări le-o bătut iel, zmău, c-o fo tare, nu şt'iu cît'e, dǫuăză şî patru d'e capuri o avut zmău, dǫuăză şî patru d'e capuri. Ş-o mn'iruit tri ţări, cum s-o bătut cu buzduganu. Femeia, pă cîn — n'evasta-o făcu doi prunş cu păr d'e aur. Da în dzîua ačę pă cîn i s-o-m-plin'it anu, tomna atunči o-nterminat şi iel cu războiu, čela, zmău. Pă cîn prunčii o născut d'imin'eaţă, care cum o născut, o mărs în apă şî s-o spălat. Ş-o luat ǫriče hăinuţă pe iei şî s-o-mbrăcat şî iera plin [58]), ca şî papk'irǫsele ęstea p-aičea, iera plin d'e reţępturi, cum o trimăz zmău d'i colo. Ię păi čela

— Ni, mă [59], cum o-nterminat colo ! Colo cum o-nterminat cu-a lui ! Ni ! [60])

Da zmăoaica zîče:

— Mă ! Voi hămn'isîţ, amu v-o născut mama vǫstă, ş-amu— iče — luaţ reţęptuŕle zmăului — zîče — cum o-nterminat — zîče — cu războiu.

— Du-t'e, tu babăle-n treabă-ţ şî t'e du d'e-acǫlę — iče — nu, nu n'e-ncîlči aiče — zîče.

— Nu luaţ [61]), nu îmblaţ cu ięle, cu umblaţ cu reţęptur'le zmăului — zîče — c-a vin'i zmău mint'enaş ş-a si vai d'e capu vost !

— Că viie !

Da iel cînd o plecat ş-o pus-o ğios d'e-acasă, o îs cătă ię:

— Tu femeie ! — zîče — să-m faj d'e mîncare pă cînd a vin'i buzduganu — zîče — s-a pun'e-n cui, să-m fači — zîče — n'iči caldă, n'iči ręče — iče — că a si flămînd.

[56]) Pov. subliniază, cu dreapta. [57]) Pov. subliniază, cu dreapta. [58]) Pov. pune dreapta pe masă. [59]) Pov. pune dreapta pe masă. [60]) Pov. pune dreapta pe masă. [61]) Pov. se uită pe masă.

Nǫ bin'e, api — amu să-ntermină, cocon'ii, amu-s mărișori, șî tă čet'ez d'e čele-acolo șî îmblă p-acolo să vadă če put'eri are zmău p-acolo pîn sobe, ved'em cît'e sobe-o avut p-acolo. Cǫtă iei n'ișt'e corz p-acolo care-z mai tăiečiǫse, că le-ascuțăsc, le tomn'esc, le tăt.

Vin'e buzduganu [62]) șî sare-n cui — sare pă masă șî d'i pă masă sare-n cui.

— Mă, d-apăi cu-aiesta s-o bătut iel ș-o bătut atît'ea țări ! — unu cătă altu iei.

Baba-acolo tăt i sfăd'ę, tăt i sfăd'ę, tăt...

— Tu babăle ! — iče. — Taș, că t'e-oi lua — iče — ș-așă oi da cu t'in'e pînt-on zîd [63]) d'e ai să tre pînă d'incolo — iče.

— Tu? Tu hămn'isît ! Tu hămn'isît ! Tu c... čios ! Tu așă !

Îl apucă čela če-o născut întîi.

— Lasă, mă, că io oi apuca-o ș-oi da cu ię, ...tu-i mama iei, babă — zîče.

Ș-o tă trecut [64]) pîn čela zîd pînă-n čela, o pk'icat acolo peste-olaltă baba. P-atunčea sosă șî zmău. Sare buzduganu șî să pune-n cui șî:

— Ni, mă [65]), d-apă cu-aiesta s-o bătut iel?

Ș-îl iau îm mînă șî l-îmvîrtę [66]) pîngă d'ejtu čel mn'ic așă.

— Șî cu-aiesta s-o bătut iel?

Amu zmău vin'e pă ğios.

— Mă, io mă — iče — mă dau — zîče — șî dau înaint'ea lui să văd că če-a fače — iče.

Čela:

— Ba io oi da.

Čela:

— Ba io oi da.

Da čelalalt če-o născut întîie iče:

— Io-l iau, mă, că adă-l încǫče — iče — că io oi da cu iel. Ięsă afară șî să-învîrtęa odată cu iel șî dă. Șî treče pîngă uręk'ea zmăului, fače: zbîîng !

[62]) Pov. se uită în sus. [63]) Pov. se uită la peretele din dreapta. [64]) Pov. arată înainte, cu dreapta. [65]) Pov. se uită sus. [66]) Pov. rotește dreapta.

Atunči îl vẹd'e zmău:

« Aai! — o cunoscut buzduganu. — O sie-ț curvă mumă-ta, că tare vit'eaz am acasă — zîče — amu. C-amu — iče — că če-am dat io cu buzduganu, da čela o dat mai crînčen! »

S-o băgat înt-o muk'e, d'e numa tọrta i s-o văzut. Amuntọrče înapoi zmău și d'e-abg'ẹ-l scọt'e, d'e-abg'ẹ sapă pîngă iel și d'e-abg'ẹ-l scọt'e ș-îl iẹ d'e-a umăr. Amu nu dă cu iel[67]), că să t'eme-a da cu iel. Zin'e cu iel d'e-a umăr, api sosẹșt'e iel, gîn'eș ca vîntu. Sosẹșt'e api pă-amn'iaz—o pọt'e n-o fo amn'iazăz—sosẹșt'e și iel cu buzduganu d'e-a umăr. Și să duče co la femẹie, femẹia o fo bet'eagă, cum i-o născut cocon'ii atunči înt-ačẹi dzî.

— Tu femẹie, da făcutu-mn'i-ai d'e mîncare?

Da prunčii:

— Če-s treabă?

— Dacă i-am zîs d'e cîn m-am dus am zîs că să-m facă d'e mîncare să nu sie n'iči caldă, n'iče rẹče — iče.

— Apă c-ačẹie nu-i n'imn'ic — zîče — če mîncare-s trabă d'e n'iči caldă, n'iče rẹče — iče? — cum să sie?

Apăi să iau la sfadă, să iau la scîrbă tăț și. Prunčii odată-apucă corz d'e-acẹle d'e-a lui ș-îl taie tăt dărabe pă zmău Și să duc — și tăie și pă mă-sa, omọră și pă mă-sa, și p-amîndoi pă tăț și-i scot afară cu n'ișt'e furj d'e sier și fac um foc acolo mare și pun pă foc. Și ard'e cu paie, cu tăt fẹliu și ard tă-tă-tăt, să fac șperlă și čenușa [68]) o țîpă-n vînt.

După če să-ntermină cu iei — amu-i mai pă la ojină, pînă să-ntermină cu-ačẹle cu tăt'e.

— Nọ, mamă — iče — gată-t'e — iče — c-avem d'e mărz — zîče — pînă la tata acasă — iče — trăbă să margă la-mpărat[69]).

— Pă und'e-i, und'e-i tat-to? Und'e șt'i că șẹd'e tată-to?

— Api lasă, că șt'im noi — zîče.

— Pi io nu poj merğe.

[67]) Pov. neagă cu capul. [68]) Pov. aruncă spre dreapta, cu dreapta. [69]) Pov. ridică arătătorul drept.

— Duči-t′e-om noi [70]) — zîče — n-ai grijă — iče — că. Da aiče sînt′em noi, n′e dučem, t′e dučem noi — zîče.

Şî s-o gătat, o-mbrăcat-o, o spălat-o, s-o dus ş-o mărs şî ii ca vîntu pǫt′e c-o mărs. Pă cînd o fo sară, o ağiunz la-mpărat în satu-ačela, în oraşu-ačela. Să duc acol la ǫriče om sărac acolo, zîče:

— Hăi bad′e! Nu n′i-i lăsa d′e mas — zîče — că astăz n′e-o născut mama şî mai mult năcaz astăz şi să faj bin′e să n′e laş batăr pă mama, noi om durn′i pă un′e-om put′ę, da pă noi — zîče — să n′e laş.

— Lăsaa — zîče-omu — cum să nu vă las! — zîče.

Ş-îi aştern′e-m pat, ş-apăi pun′e-acolo-m pat, şî îmbg′ie cu d′e mîncare, şî če. Zîče cătă prunči:

— Măi prunči! Şt′i če-i uord′in? Că-i uǫrdin d′i la-mpărat — iče — că tăt omu să margă-n sara asta a d′esfăca mălai, şî tăt omu să spuie cît′e-o poveste — zîče:

— Apă şî noi męrem! — zîče prunčii.

— Dumeavǫstă născuţ d′e astăz, mereţ [71]) a desfăca la-mpărat?

— Dară, că męrem! — zîče — că če socot′eşt′i?

— Ba rămîn′eţ acasă, ba aşă, ba...

— Nu rămîn′em noi — zîče — merem — iče. — Şî noi şt′im poveş — zîče — născuţ d′int-ačęie dzî.

Amu înc-o fo d′e cu sară, cu ǫmen′i c-amu o fo tîrdzîu pă cînd o sosît ii, tăţ ǫmen′ii o fo spus cît′e-o poveste, mai scurtă şî mai lungă, şî care cum o spus. Amu pă cîn:

— Da tu, măi omule, če-ai şezut atîta vreme?

— Iacă — iče — am tîrziat — iče — c-o ven′it o femęie — iče — acol şî cu prunčii eşt′ia doi — zîče — şî pîn-am aşădzat, pănă cît′e tăt′e — iče — ş-apă-am întîrzięt.

Nǫ, amu vin′e să spuie uomu povęstea — mai sînt unu o doi pînă la iel — spun′e omu če şt′i. Amu sosă la prunči, să spuie şî prunčii povęste.

— Nǫ, măi prunči, spun′eţ şî voi povęste — iče.

[70]) Pov. subliniază, cu arătătorul drept. [71]) Pov. arată înainte, cu mîinile.

Apă omu čela iče:

— D-apă d'e und'e-or șt'i — iče — povej — zîče — d'e astăz născuț șî astăz — zîče — să spuie poveșt'i!

— Baa! — iei odată — șt'im noi — zîče — poveste! — zîče.

— Pi če poveste șt'iț?

Pă o spus din capăt cum v-am spus, d'in capăt [72]) o prins a-nčepe prunčii. Atunči, tată-so o-nl'emn'it, împăratu.

— Apă cum d'e șt'iu aieșt'ia povestea mę cum am pățît io?

— Șî pănă če-o sosît acolę, iacătă — zîče — tată, noi sînt'em prunčii [73]) dumn'itale — zîče — cu păr d'e aur!

Atunčea atîta d'e bin'e i-o părut șî i-o luat îm brață șî i-o sărutat.

— D-apă mama vǫstă und'e-i?

Zîc:

— Aičę la omu-aiesta acasă — zîče.

— Merğem după ię iut'e.

Odată prind'e caii la cočie șî să duc după ię cu-mpărat cu tătu șî dau d'e ia acolo. Șî o pun'e-n cočie șî zin cu ia acasă-apoi ș-atîta d'e bin'e lę pare-apoi. Șî telefon'ę în tăt'e lăturle apăi că ș-o aflat împărăt'easa, api und'e-atîța, d'e vo tri ai [74]) d'e zîle ș-amu o aflat-o.

— Pi ia cum îi, și ia cum îi...

Șî če fečiori are șî cum are, șî če prunči a născut șî numa astăz s-o născut șî astăz îs aičea cu păr d'e aur.

Ș-ápoi să strîng acolo lumea șî fac apoi băutură șî mîncări șî cît'e tęt'e. Da o uitat să puie poprică în zamă. O mînat după on cîn'e că să, cu coșărcuța [75]), șt'i, la oraș:

— Du-t'e șî mai adă poprică — zîče — șî, să popricăm dzama asta — iče.

Apăi s-o dus on cîn'e, apă n-o mai ven'it. Apăi o mînat pă altu.

— D-apă cum l-oi afla io p-ačela?

[72]) Pov. ridică arătătorul drept. [73]) Pov. își ia căciula din cap, cu dreapta. [74]) Pov. subliniază, cu dreapta. [75]) Pov. arată înainte, cu dreapta.

— Că mn'inoș-îl — iče — că iacă mn'iroșă a poprică — iče.

Păi tăt care vin'e d'e-atunči, tăt să-amn'inosăsc ș-amu cîn'ii unu pă altu, că n-o mai sosît cîn'ele n'iči-amu cu poprica !

Ș-apă o mulătuit, ș-apă o rămas prunčii čeia apă o rămas, o fo vitej mari apîi, cu păr d'e aur șî, pă o cuprins iei țări, mult'e ș-o avu războie mult'e șî. No gata-i asta:

Suięi p-on cui
șî alta nu-i.

Inf.: Chira Gheorghe; Mara—Sighet; *culeg.* O.B. în 20 noiem. 1961; *transc.* O.B.; *durata:* 21′ 30″; A.I.F., mg 2019 b—2020 a.

De la cine o știi? « D-apăi io șt'iu? Că cîn ieram tînăr, auzam o dată cît'e-o povęste, o șî șt'ięm. Pǫt'e d'e pîn cărț, pǫt'e d'e pă altu. Nu le-am făcut io, o fost ǫrecîn. »

Ai mai povestit-o? « Povestit cît'eodată. »

S-a întîmplat? « Pǫt'e că s-o-ntîmplat, pǫt'e c-o fost ».

Basmul este atestat în toate provinciile țării în 26 variante. În genere, variantele au desfășurarea variantei noastre — cu cîteva excepții — chiar dacă în chip excepțional tipul e contaminat cu mirele devenit șarpe (balaur) care îi suge sînul (v. *Fata măritată cu diavolul șarpe*) sau cu fata producătoare de mărgăritare (diamante etc.) substituită de o impostoare (A. Th. 403).

Schullerus, la nr. 407 citează o variantă, iar la nr. 365, 13 variante (Thompson, *Types*, indică greșit numai 12 variante). În acest catalog, tipul este atestat în Europa centrală și răsăriteană, apoi în India și China.

C U P R I N S

Prefaţă	5
Introducere	11

BASME DESPRE ANIMALE

Vulpea şi ursul	115
«O babă şi un moş cu un cocoş»	118
Vulpea şi ariciul	123
Mîţul şi vulpea	126
«Ţapul babii ş-al mătuşii»	130
Povestea cu şoarecii	133
«Iepurele şi broaştele»	134
«Şoarecele d'e sat şi d'e cîmp»	135
Lupul şi iapa	137
«Cu om moş şi o babă»	138
Baba şi oul	141
«Cu un om care l-o scăpat vulpea d'e urs»	143
«Cu ţînţariu»	146
Zapisul animalelor	149
«Musca şî purečele»	150
«Cocoşu moşului»	151
«Un moş şi-o babă ave un cocoş»	155

BASME PROPRIU-ZISE — basme fantastice

«Un om bătrîn şi o femeie avea doi copii.» — Ion Taler	159
«Cu o capră şî c-on costruş şî cu činči ăn'imăli»	197
Drăgan Čenuşă	209
Tei-Legănat	240

«Cu Odolean, — fičioru boldicuţî» 258
«Cu Petrea Făt-Frumos, şteblâ de busuioc, născut la mn'iezul nopţî» 274
«Cu Busuioc Verde» 295
Rudolf 314
Povestea balaurului 340
Miia Ion 355
Voinic de codru 366
«Vit'eazu d'e apă» 380
«Costant'in şî Sevist'ica». «Cu Constantin şî Sevestica» 401
Fata de împărat care o rupt şapte perek'i de bocanči la giocu» 452
«Cu Măzăran Văsălică» 460
Cu on fečior sărac 485
«Băiatu la şcoala diavolului» 493
«Cînd a băgat ţiganu drači în tabak'ere» 505
«Cu cătana» 509
«Doi fraţ» 527
«Nucu d'e aur» 532
«Un unk'iaş a făcut un copil la 80 dă ani.» — Copilul ursit să-l ia vîntul turbat 544
«Cu un fečior» 564
«Povestea cu Čenuşotcă. — Čenuşotcă» 571
«Cu Florca» 591